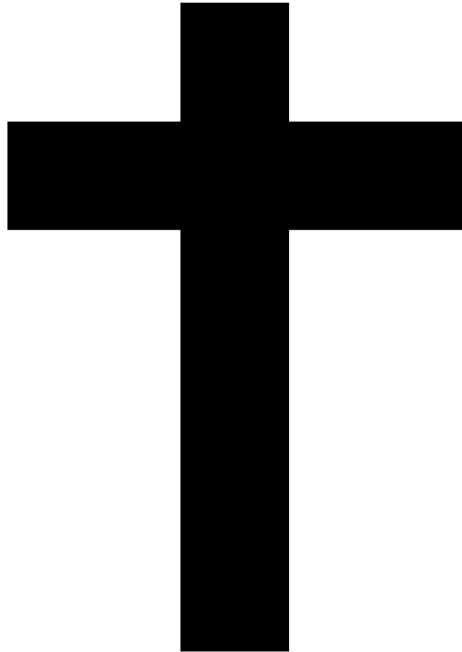

Ekáti Nku Nkə

New Testament in Kenyang (CM:ken:Kenyang)

Ekáti Nku Nkɔ
New Testament in Kenyang (CM:ken:Kenyang)

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenyang

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenyang

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

0a400be4-2dfe-565d-bdea-5f3d59d48520

Contents

Mátio	1
Mák	45
Lúkas	70
Jǫn	113
Betík	142
Rom	181
1 Kǫrint	200
2 Kǫrint	219
Galéshia	231
Efesǫs	237
Filipi	244
Kǫlase	249
1 Tesalónika	254
2 Tesalónika	258
1 Timǫti	260
2 Timǫti	266
Táytǫs	270
Filəmǫn	273
Hibru	274
Jems	288
1 Píta	294
2 Píta	299
1 Jǫn	302
2 Jǫn	307
3 Jǫn	308
Jud	309
Kenó Jǫn	311

Mbok Ndíndí mbonyu Mátio ásíní

Bachĩmbi Yesu Kristo (Lk 3.23-38)

¹ Né chi manyén bachĩmbi Yesu Kristo, ebhárémō Mfō Debhít ne Abraham.

² Abraham achí nyaka chi Aisek, Aisek abhak chi Jekóp, Jekóp abhak chi Júda ne bōmayi. ³ Júda achí nyaka chi Péres ne mómayi Será. Máyap aka nnyén be Táma. Péres abhak chi Hésrōn, Hésrōn abhak chi Rám. ⁴ Rám achí nyaka chi Amínadap, Amínadap abhak chi Náshōn, Náshōn abhak chi Sálmon. ⁵ Sálmon achí nyaka chi Bóas. Nnō Bóas aka nnyén be Ráhab. Bóas abhak chi Obēd. Nnō Obēd aka nnyén be Rúť. Obēd abhak chi Jése, ⁶ Jése abhak chi Mfō Debhít.

Debhít achí nyaka chi Sólomon. Nnō Sólomon ayambi abháý Uria, ke ābhay Debhít. ⁷ Sólomon achí nyaka chi Rehóboam, Rehóboam abhak chi Abija, Abija abhak chi Asa. ⁸ Asa achí nyaka chi Jehósafat, Jehósafat abhak chi Jóram, Jóram abhak chi Usia. ⁹ Usia achí nyaka chi Jótam, Jótam abhak chi Ahas, Ahas abhak chi Hesékia. ¹⁰ Hesékia achí nyaka chi Manáse, Manáse abhak chi Emōs, Emōs abhak chi Josáya. ¹¹ Josáya achí nyaka chi Jekonáya ne bōmayi. Mpok yō kě bápókó bo Israel be mandok manchokō etok Bábilon.

¹² Mpok ane bo Israel bārō Bábilon bápētnsem etok eyap, Jekonáya achí nyaka chi Siltiel, Siltiel abhak chi Serúbabel. ¹³ Serúbabel achí nyaka chi Abiud, Abiud abhak chi Eliákim, Eliákim abhak chi Asō. ¹⁴ Asō achí nyaka chi Sádok, Sádok abhak chi Akim, Akim abhak chi Eliud. ¹⁵ Eliud achí nyaka chi Eliása, Eliása abhak chi Mátan, Mátan abhak chi Jekóp. ¹⁶ Jekóp achí nyaka chi Joséf nném María, María ane ábhé Yesu mmu achi Mpeme Mandem afyé nyaka bariēp be ātō.

¹⁷ Bébhō amūēt Abraham beghaka amūet Debhít, mkpák bachĩmbi Kristo échí ye nyaka byo ne enwi. Bébhō amūet Debhít

beghaka mpok bápókó bo Israel be mándók mánychókó etok Bábilon, ébhák byo ne enwi. Bébhō mpok bo Israel bārō Bábilon bápētnsem etok eyap, béchūōp mpok Kristo, Mpeme Mandem afyé nyaka bariēp be ātō, mkpák bachĩmbi Yesu ebhak byo ne enwi.

Nebhe Yesu (Lk 2.1-7)

¹⁸ Enyu éfákárí nyaka ke bábhé Yesu Kristo: María achí nyaka nnō Yesu. Mpok yō Joséf ati bébhay yi. Ke bápéere riñi bati, éfákari be María achi ne meniē. Apokō meniē bhō chí ndū betan Efónó Bedyere. ¹⁹ Joséf abhak chak besí Mandem. Ékú yí keyáñ bechye María ntíánwóp. Akū ye nti beway nebhay ne María ansem ansem. ²⁰ Ke ené Joséf ákàysi ndak ane, Mandem ató ángel ywi amōt ntá Joséf ndū kenó. Ángel wu aghati yi be, “Joséf, ebhárémō Debhít, kéchay besōt María ndū nebhay, apókó meniē chí ndū betan Efónó Bedyere. ²¹ Ne chōñ ambé mómakanem. Nnyén eni némbak be Yesu, mbonyune chōñ yí ampeme bōbhi ndū ntemsi bebú bhap.” ²² Menyīñ ebhen menkem bēfákárí be enyīñ ene Mandem ághátí ndemekerĩnti andem, emfu tetep. ²³ Arem nyaka be, “Chōñ Ngōsōñ ane ábhíkí re riñi mbakanem ampokō meniē ambé mómakanem, nnyén eni némbak be Emánuel”, nó chí be, “Mandem achi ne bhese.” ²⁴ Joséf ánémé nókó ndū kenó, akū nkúbhé mbō enyū ángel Mandem aghati yi. Asōt María ndū nebhay. ²⁵ Yě nó, bó kerīñi bati kpáte María abhe Móywi. Abhé nókó, Joséf arem be nnyén mmó chí Yesu.

2

Bō abhen bārōñó beghō Yesu

¹ Bábhé Yesu etok Bétlehem atú Judéya. Mpok yō, Hérōd abhak Mfō atú wu. Nebhé bábhé Yesu, bo abhen báriñi ěti mambe báfú atú mmok áfù batwō Yerúsalem, mámbebhe nōkō be, ² “Mmō ane bábhé bé ámbák Mfō bo Israel achí fá? Sébhèp mbonyune séghò nembe enén nérèm ěti nebhe eni awu atú mmok áfù, ne sétwō bechye yi kenókó.” ³ Mfō Hérōd ághókó nókó enyīñ ene bōbhō bārémé, ntí átaka yi amem. Ébhák enyumót ne bō mankem amem etok Yerúsalem. ⁴ Hérōd abhiñi

bōbatí bachiākap Mandem ne batōη ebhē Mandem ndū nebhuēt amōt. Abhēp bhō be, “Bábhōη bebhe Mpepe Mandem afyé nyaka bariēp be ātō fá?”

⁵ Bágháti yi be, “Bábhōη bebhe yi etōk Bétlehem, fá atú Judéya, mbōnyune echi amem ekáti ndemekepinti be,

⁶ Mandem arem be, ‘Wō Bétlehem ndū mmik Júda,

puyě wō ke óchí ansem ndū betōk Júda menkem,

mbōnyune ntá ye kě Mfō áfù.

Mfō ane ákēm bōbha, bo Israel, mbō erítí mbabheri bághōηmén ákēm bághōηmén yi.’ ”

⁷ Hérōd ághókó nókó nó, abhīηi manko bhō, abhōη kepi ne bhō ansem ansem, abhēp bhō bé mángátí yi mpok ane bō baghō nembe enō atú etōk yap. ⁸ Aghati ye bhō be, “Dók ká Bétlehem, māmbep sayri nebhuēt ane mówu achi. Mānāη māngó yi, pet ká nsem māngati me, bé me nkwó ndók nchyé yi kenókó.”

⁹ Mankō bhō bághókó nókó enyīη ene Mfō Hérōd árémé, báfá bare rōη. Ndū bárōη, bághó nkúbhé nembe enén báyāmbi baghō atú etōk eyap ne nó nérōη nókó ambi, bó mánkoηo nōko ansem. Báchwóbhé nókó Bétlehem, nembe enō néte amfay nebu, tébhé tébhé ne eket ené mówu áchí aré.

¹⁰ Neghó bághó nembe enō, maηák amap aya acha. ¹¹ Bághó eket ene nó nété are tebhe tebhe, barōk bachwe amem, baghō mmó ne máyi María. Bátēp mánén amik bare chye yi kenókó. Mánéne bebha bhap bafere menyīη ebhen béyá nkáp báchyé mbō awap akap ntá yi. Emōt ebhak pú, échák ébhák enyū serwó esen bádùre sēnchye nōko erítí eriep. * Enéfú ébhák enyīη ené básōt beghoko ngú be áké chōηti. †

¹² Mankō bhō bápéré gure, Mandem asemti bhō ndū kenó bé báké petnsem ntá Mfō Hérōd. Báfuet chí ndū mbi achak ke bágure etōk eyap.

Joséf ne María bápōkō Yesu bábué bárōk etōk Ijip ne yi

¹³ Bō bhō nó batwō beghō Yesu bagure nōkō, ángel Mandem abhesi ntá Joséf ndū

kenó ekén yi aghō aghati yi be, “Joséf, Hérōd āyāη mbi beway móne. Faté yé, sōt mmó ne máyi, bué dók etōk Ijip. Dók, ómbák aré kpáte ngati wō ómpétnsem.” ¹⁴ Joséf aneme, asōt mmó ne máyi, afa, arōk etōk Ijip ne bhō nkúbhé beti ebhō mbō enyū ángel Mandem aghati yi. ¹⁵ Agháká nókó aré, abhak are kpáte Mfō Hérōd agú. Menyīη béfakári nyaka enyu eyō bé enyīη ene Mandem ághátí ndemekepinti andem, emfu tetēp be, “Mbīηí mówa be ámfá etōk Ijip”.

Hérōd arem be mángwáy bōbabhakanem abhen

¹⁶ Hérōd ághó nókó be mankō bhō bárwō yi ndū yi ánóηó bhō keghó, ntí nēnen yi amem. Achye eyōη be mángwáy bōbabhakanem mankem abhen bábhíkí cha mamié apay ndū etōk Bétlehem ne ndū betōk ebhen bechi kekwt. Hérōd atik bé énāη échí mamié apay bébhó mpok mankō bhō báyāmbi baghō nembe mpok bábhé Yesu. ¹⁷ Eká enyīη ene ndemekepinti Jeremáya árémé bé chōη émfakari, emfu tetēp. ¹⁸ Arem nyaka be, “Eyōηó kebho éfù etōk Ráma. Kebho keyá ne bása. Ráshel ādi bōbhi. Mánik yi mmuet be ambōt kebho ke apú ka mbōnyune bágu barō yi.”

Joséf ne María bápētnsem ndū mmik Israel ne Yesu

¹⁹ Hérōd agú nókó, ángel Mandem abhesi ntá Joséf ndū kenó amem etōk Ijip, ²⁰ aghati yi be, “Joséf, faté sōt mmó ne máyi petnsem ndū mmik Israel. Bo abhen báyāη nyaka beway mmó manāη bagu.” ²¹ Joséf aneme, asōt nno ne mmó apētnsem etōk Israel. ²² Ke Joséf ághókó nókó bé Akelos asōt epok etayi mbō Mfō atú etōk Judéya, acháy berōη aré. Ndū kenó kéchák, ángel Mandem ayep Joséf batú be yi ándók chí atú Gálili. ²³ Joséf arōk, achōkō amem etōk Gálili ené bábhīηi be Násáret, mbōnyune échí amem ekáti ndemekepinti be Mandem arem eti Kristo be, “Chōη bo mámbīηi yi be ‘Mmu Násáret’ ”.

* **2:11** Bábhīηi enyū serwó esō be “Frankinsens” ndū eyōηōndik. † **2:11** Bábhīηi enyīη eyō be “Myrrh” ndū eyōηōndik.

3

*Enyih ene Jñ Njwiti aghati bho ãti Yesu
(Mk 1.1-8; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)*

¹ Mpok yw, Jñ Njwiti abho bégháti bho amem baso atú Judéya be, ² “Yěntiki mmu yweka abhøn betiknsem ndũ bebú bhi mbonyune mpok Mandem ábhák ne bo mbw Mfō wap arōp chi kekwt.” ³ Jñ Njwiti kě Aisáya ndemekēpinti Mandem árème nyaka ãti yi be, “Mmu achi amem baso ábik ne eyōh amfay andeme nōkō be, “Tonjí ká mbi ane Acha áfuet are. Kú ka mbi ywi ambak chak.” ⁴ Nkú Jñ abhak chi enyih ene baghoko ne babyōk mpōhō baso. Mgbat ane yi ágwōt ebho abhak nkwōbhénya, ne nenyíe eni nébhak ngémtáy ne baweré betu ámén yi ághō amem baso. ⁵ Beyā bho báfú, bárók ntá Jñ ndu beghok enyih ene yi árēm. Báfú etōk Yerúsalem, ne atú Judéya ankem, ne betōk menkem ebhen bechi kekwt ne Nnyén Jódan. ⁶ Béré su bebú bhap, Jñ anjwiti nōkō bhō amem Nnyén Jódan.

⁷ Ke Jñ ághō nókó ndũ beyā bōnkwo Fárisi ne bōnkwo Sádusi bátwō be yi anjwiti bhō, abho béréntá ntá yap be, “Bé befé! Agha áyēbhé be batú be mánjan mbi bebue ntemsi Mandem ane átwō? ⁸ Bābhōn beka menyih ebhen bétōh be mánán bātiknsem ndũ bebú ebheka tetep. ⁹ Báké chōkō mánkáysi be bāchí bebhárēbhō Abraham ne yěnyih epu kway beka bhe. Dinjí ká be Mandem ákwáy besōt batay ane anka yó ámbak bebhárēbhō Abraham. ¹⁰ Yě chí néne, seti séchí bhueré, ne bákway bekpōt yěntiki enōk ene epu nyu berítí kepem te ndũ bakan, manguer angó.”

¹¹ “Mějwiti bhe ne manyiep betōh bé bātiknsem ndũ bebú ebheka. Ke mmu ane átwō me ansem achá me enyune mbíkí kway mmu ane nchí kanari nkwōbhányā beka ebhi. Antwō, chōh anjwiti bhe ne Efónō Bedyere ne ngó. ¹² Atwō ne nchán myákátí awō béchák nkway ndũ báfáp ene érí ne bekpáfu. Anán ánká nó, ástōt mbwōt anten ndũ nkpáné, anyō mmik, ansōt bekwōp ebhi amfyē ndũ ngo ane apu neme.”

*Jñ ajwiti Yesu
(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22)*

¹³ Ebhíkí tat, Yesu afú atú Gálili arōk ndũ Nnyén Jódan be Jñ anjwiti yi. ¹⁴ Ke Jñ keyan bejwiti Yesu. Are yán beka Yesu anjibhiri nkaysi yi. Arem be, “Ōtwō be njwítí wō, ené me ke mbónō bétwō ntá ye be ónjwítí mé?” ¹⁵ Yě nó, Yesu akeme yi chi be, “Dō émbák mbō enyū ngátí wō, mbonyune eri be senka yěntiki enyih ene Mandem áyāh.” Jñ aka ye, ajwiti Yesu. ¹⁶ Nejwiti Jñ ájwítí yi, Yesu afú anyén. Nebu nénéne, aghō ndũ Efónō Mandem afú amfay, asōt mkpá ebhónō are sep kpát ate yi amuet. ¹⁷ Eyōh éfú ye amfay éré rem be, “Né chí Mōwa. Nkōh yi tontó. Achyè me beyā manjāk.”

4

*Satan are mō Yesu
(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)*

¹ Efueré nókó nó, Efónō Bedyere aka Yesu arōk amem baso be Satan amō yi. ² Aré amem baso, Yesu abhak ndũ netarénsay beti ne ngósí ndũ manywōp besa bepay. Nsay akém yi. ³ Satan arōk ntá yi, arem be, “Mbák óchí Mmō Mandem tetep, chyē eyōh be batay ane anjibhiri andōp bekpōkō bret.”

⁴ Ke Yesu akeme yi be, “Echí amem Ekátí Mandem be, ‘Puyē nenyíe nónó ke nékēm nepém. Yěntiki enyih ene Mandem árēm kě ébhōh betāh bekem nepém mmu.’”

⁵ Satan asōt yi barōk Yerúsalem, etōk Mandem, bákó ndũ nebhuet ane áchí te amfay ndũ ekerákap Mandem. ⁶ Aré, arem ntá Yesu be, “Mbák óchí Mmō Mandem, dók, tēndu echi amem Ekátí Mandem be, ‘Chōh Mandem anchyē eyōh bōāngel bhi mántwō manchyē wō nekwa. Ekátí Mandem épēt érēm be,

chōh mánkpūep wō ne amō yap
bé óké tem ekak ndũ ntay.’”

⁷ Yesu akeme yi be, “Ekátí Mandem épēt érēm be, ‘Kémō Mandem Acha ywe.’”

⁸ Béfú afō, Satan asōt Yesu ndũ njie ane aré sáp amfay, atōh yi betōkō mmik menkem ne kefō eken kéchí aré. ⁹ Arem ye ntá Yesu be, “Chōh nchyē wō menyih ebhen menkem mbák óntēp mánén besí bha, onchyē me kenókó.”

¹⁰ Ke Yesu aghati yi be, “Fā me besí, wō Satan! Ekátí Mandem érēm be ‘Mmu

abhəŋ bechye kenókó chi ntá Mandem Acha, antók chí yi aywinti.’ ”

¹¹ Satan arə ye Yesu arək, bəángel Mandem barək bachye Yesu nekwa.

*Yesu abho betik ebhi
(Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)*

¹² Mpok Yesu aghoko be bákém Jōn Njwiti báfyε ekerékenəŋ, afa atú Judéya apetnsem atú Gálili. ¹³ Ke yí kerón Násáret. Arək achəkə Kapěnaum. Etək Kapěnaum ébhák nepak manyu Gálili, atú Sébulon ne Náftali. ¹⁴ Éfákári nyaka enyu yə be enyiŋ ene Mandem ághátí ndemekerənti Aisáya andem émfú tetep. Aisáya arem nyaka be:

¹⁵ “Mmik Sébulon ne Náftali,
mmik ane bo báfwèt are berəŋ ndü
əntiŋnyen ene bábhiŋi be Manyu
Gálili,
mmik ane áchi ebhənyen negho Jódan,
atú Gálili ane beyə bo abhen bápú bo
Israel bachi are.

¹⁶ Bə abhen báci amem ejuri,
bághə beyə bediéré.

Bə abhen báci ndü mmik ndíkándi newu,
mban əghə etək eyap néne.”

¹⁷ Nebho mpok yə, Yesu abho béghátí bho be, “Yəntiki mmu abhəŋ bétiknsem ndü bebú bhi mbənyune mpok ane Mandem ábhák ne bho mbə Mfə wap arəp chi kekwa.”

*Yesu abhiŋi bo bati anwi be mámbák
bakoŋo bhi*

(Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)

¹⁸ Ewak émət, ene Yesu ákə nepak manyu Gálili, aghó bo bati apay, bə nnə amət chi amət. Amət aka nnyén be Símun. Nnyén eni néchák nébhák be Píta. Manó ywi aka nnyén be Andru. Bə bati apay bare gwep beyə nkáp anyén ndu beway nsi mbənyune bachi nyaka bawənsi. ¹⁹ Yesu arem ntá yap be, “Twó ká bhák bakoŋo bha, ne chəŋ ntəŋ be enyü bákə bé bo bachak mámbák bakoŋo bha.” ²⁰ Témte wu, Símun ne manó barə beyə nkáp yap, bakoŋo Yesu.

²¹ Yesu átén nókó mmuet ambi mandú, aghó bə nnə amət chi amət bachak bati apay, nə chí, Jems ne Jōn, bə Sebēdi. Bábhák amem áchwí chəkə ne etayap Sebēdi, mángoko nəkə beyə nkáp yap. Yesu abhiŋi

bhə nkwa be mámbák bakoŋo bhi. ²² Témte wu, bərá áchwí wap ne etayap, bakoŋo yi.

*Betik Yesu atú Gálili
(Lk 6.17-19)*

²³ Yesu abho beko atú Gálili ankem antəŋ nəkə bho Eyəŋ Mandem amem bekeré nenikimuet bo Israel, angati nəkə bho nkwa Mbok Ndíndí ane árəm enyü Mandem ábhák ne bho mbə Mfə wap. Ne ambu nəkə yəntiki enyü neme enen bo babhəŋ.

²⁴ Éká nnyén Yesu nétáka kpát négháka atú Síria ankem. Bo béré pəkó bə abhen bábhiŋó mame menyu ne menyu mándək nəkə ntá Yesu be ámbú bho. Mbək yap bábhiŋək bo abhen befónó bebəbebe bésəŋəri bho, báchák bábhiŋək bə abhen bákwen ntímen, abhénéfú babhak bə abhen bachi bhəré. Yesu abú bho mankem. ²⁵ Beyə bhó bare fú mban ne mban mánkəŋo nəkə Yesu yəntiki ebhak ene yi árəŋ. Mbək eyap báfú atú Gálili, báchák báfú Díkapolis, nə chí atú betək byo, báchák báfú Yerúsalem, báchák báfú atú Judéya, ne abhénéfú báfú ebhənyén negho enen bachiŋi be Jódan.

5

Yesu achəkə ambi njie are tón bo menyiŋ

¹ Ewak émət, bo béré twə ntá Yesu ndü bakwó. Aghó nókó bhó, arək achəkə ambi njie. Bakoŋo bhi bákó bátéméri yi, bachəkə ne yi. ² Abho betəŋ bho menyi.

*Manák amen tetep
(Lk 6.20-23)*

³ Are tón andem nəkə be, “Eri echa ntá yəntiki mmu ane ághó be besí Mandem, yi apu yənyiŋ,
mbənyune Mandem achi Mfə ywi!

⁴ Eri echa ntá bə abhen báci ndü nedí
kebho néne;
mbənyune chəŋ mánychye bhó nepəptí
nti!

⁵ Eri echa ntá bə abhen bábhiŋó
nesepimuet ne bápú təŋ betəŋ,
mbənyune chəŋ yí anchye bho áfók
ankem ane yi afyé bariεp bechye bhó!

⁶ Eri echa ntá bə abhen bábhiŋó nsay
ne ekwak beke menyiŋ ebhen bechi
chak besí Mandem,
mbənyune chəŋ yi anchye bho menyiŋ
ebhen bábhiŋó ekwak bebhəŋ!

7 Ɛri εcha ntá yěntiki mmu ane ághò bho ntínso, mbənyune chəj Mandem angó yi ntínso!

8 Ɛri εcha ntá bə abhen bati yap áchi amem pépép, mbənyune chəj Mandem anka bó mángó yi!

9 Ɛri εcha ntá bə abhen mánù be bo mámbák eyəj émət ne bati; mbənyune chəj Mandem anka bó mámbak bəbhi!

10 Ɛri εcha ntá yěntiki mmu ane bo báchyè εsəjəri ndü ákə menyij ebhen bechi chak besí Mandem.

Ayət yi mbənyune áchi Mfə ywi!

11 “Ɛri εcha ntá yeka mpok bo básəkəti bhe ne mpok ane báchyè bhe εsəjəri, mámbare nəkə bhe barak aməet ndéndem έti ya. 12 Nák ká ne mámbónj manák mbənyune Mandem abhéré bhe erem akap awu amfay. Ne báké ghəkəntik be báchyè nyaka baremé kepinti abhen tesáy εsəjəri nkwo.”

Yesu yi bakojo bhi báchi mbə ngánj ne εrónj

(Mk 9.50; Lk 14.34-35)

13 “Báchi mbə ngánj ntá bə mmik mankem. Ke mbák ngánj ábhíki pere bhónj manyijti mi, ná bákway beka wu ampet ambak eríti ngánj? Bápú pere kway beka yěnyij ne wu. Arəp chi enyij beto nefi ebhak ene bo báfəet mánjati nəkə wu.

14 “Báchi εrónj ntá bə mmik. Etək ene échi amfay njie épú bhesε. 15 Ne bápú dure εrónj mánsət enyij mánkuti. Bádure εrónj mánte chi ebhak ene bábhónj bete yə bé mbanj ángə ntá yěntiki mmu ane achi anywəp. 16 Də yé ka epij eyeka éngó mbə εrónj. Epij eyeka ébhəj bebhak mbə εrónj bé bo mángó, mámbiti Etayeka mmu achi amfay.”

Enyij Yesu ághati bho έti bebhé Moses

17 “Báké kaysi bé ntwə bəfére bebhé Moses. Báké kaysi bé ntwə chí befére basinj baremé kepinti. Mbíki twó bəfére mó, ntwə chí beka be yěntiki enyij ene bə básinjí émfú tetep. 18 Tetep, nchí ghati bhe be te mfay ámfəet, mmik amfəet, bápú kwáy befére yé mandú enyij ndü basinj amen wáwák.

Basinj amen ábhák kpáte yěntiki enyij ene básinjí émfu tetep. 19 Yé agha ane ápú bhəere yé chí móbhé amət, antəj nəkə bo bachak be mánkə enyumət mbə yi, chəj ambak ansem ndü nkwo bhó mankem abhen Mandem achi Mfə wap. Ke mmu ane ábhəre bebhé Mandem menkem, antəj nəkə bo be manka nkwo mbə yi, ábhák múnjo ndü nkwo bho abhen Mandem achi Mfə wap. 20 Nchí ghati ye be be, mbák menyij ebhen bákə bebhi ki cha ebhen batəj ebhé Mandem ne ebhen bənkwo Fárisi, bápú bhák bo abhen Mandem achi Mfə wap.”

Enyij ene Yesu dtónj έti bebənti (Lk 12.57-59)

21 “Bərijj ndü ebhé Moses éghati nyaka bachimbi bheka be mmu áké wáy nti, ne yé agha ane áway mmu, bákə manyé ne yi.

22 Ke enyij ene nchí ghati bhe chi be, yé agha ane ábenti ne mómayi Mandem átanj yi. Yé agha ane ásəkəti mómayi mbə berem be, ‘Wə chí agha?’ Bəsət yi besi acha manyé. Ne yé agha ane árəm ntá mómayi be, ‘Wə echijtímu’ chí mmu ane bábhónj memese amem nepingo. 23 Mbák řrəj ye bechye akap ntá Mandem ke óntik be nti manó ábè nti έti enyij ene óká yi, 24 də akap aywe ndü nebhet ane bo báchyè akap, dók kpík kə mámbák eyəj émət ne yi ke ómpetnsem onchye akabhe ywe ntá Mandem.

25 “Mbák mmu abhəj ndak ne wə, anti wə, dók temeri yi ayak mäsokori ndak wu, mámbak eyəj émət. Mbák óbhíki kə nə, mpok ámfəét, yi andək ntá ntanjá manyé ne wə, afyé wə amə yi, ne yi anchye wə ntá bo mbij nkú, ne bó mámfye wə ekerékenəj. 26 Dinj be mbák émfákári enyu eyə, əpú fu wawak kpáte onchye ákwó ywe ankem, yěnyij kerəp.”

Yesu dtónj έti berwəp

27 “Bərijj ndü ebhé Moses érəm be, ‘Mmu abhíki bhəj bekwen berwəp.’ 28 Ke nchí ghati bhe be, yé agha ane afyé amík aməet ngoré, ambónj nkaysi bebhetere ne yi, anəj akwen berwəp ne ngoré wu ndü nti eni. 29 Mbák nyésé ene nemət nətò wə ndü bebə, feré nə gəep. Ɛri be óném epókóməet eye émət εcha wə berəj ambi beka bebə, mánsət

mmæet eye nkem mámesε amem nepingo.
³⁰ Ne mbák awónem ywe átò wò ndũ bebú,
 kpót wú guép. Eri be óném epókómæet eye
 émot echa wò berəñ ambi bekú bebú, mánsot
 mmæet eye nkem mámesε amem nepingo.”

Enyiñ ene Yesu atəñə ɛti awáy nɛbhay
(Mk 10.11-12; Lk 16.18)

³¹ “Ebhé Moses epet érəm be, ‘Yɛ agha ane
 áro ngərə ywi ndũ nɛbhay, abhəñ bechye
 yi ekáti ndu betəñ be awáy nɛbhay.’ ³² Ke
 enyiñ ene nchí ghati bhe chi be, yɛntiki
 mmu ane áro ngərə ywi ndũ nɛbhay ene
 ngərə ábhíkí kwen berwəp, akwə ngərə akwen
 berwəp, ne yɛntiki mbakanem ane ábháy
 ngərə ane ápét apu ekerénebhay, akwen
 nkwo berwəp.”

Yesu átəñ ɛti neyiki

³³ “Báriní ndũ ebhé Moses épét éghati
 nyaka bachĩmbi bheka be, ‘Ké fyé bariɛp
 bekú enyiñ ene óbhíkí bhəñ ntí bekú yə.
 Mmu abhəñ bekú enyiñ ene yi áyíkí bekú
 ndũ nnyén Mandem.’ ³⁴ Ke nchí ghati
 bhe be mmu abhíkí bhəñ beyiki wáwák.
 Mmu abhíkí bhəñ beyiki ambini mfay,
 mbənyune mfay chi bechókó Kefó Mandem.
³⁵ Mmu abhíkí bhəñ beyiki ambini mmik
 mbənyune mmiki ne achi mbə enək ene
 Mandem ásiki bekak are. Ne mmu abhíkí
 bhəñ beyiki ambini Yerúsalem, mbənyune
 chi etək eremé Mfó ywese. ³⁶ Ké yiki əmbini
 ntí ywe mbənyune əbhíkí bhəñ betəñ bekú
 ekaká emene émbák pépép, ne əbhíkí bhəñ
 betəñ bekú yə embak pyə. ³⁷ Mbák ónká
 bekú enyiñ, dem be, ‘Eɛ’. Mbák əbhíkí ka
 bekú enyiñ, dem be, ‘Aɛ’. Yɛntiki enyiñ ene
 echa eyə, éfú chi ntá mbámbə.”

Yesu yi be ebhíkí ri beke me bebú amfay bebú
(Lk 6.29-30)

³⁸ “Báriní be ebhé Moses érəm be, ‘Mbák
 mmu achónťi nyésé ntí mánychónťi eni nkwo.
 Ne mbák mmu áféré nényén ntí, bábhəñ
 beferε eni nkwo.’ ³⁹ Ke nchí ghati bhe be,
 mbák mmu akwə wə bebú, óké keme yi. Mbák
 mmu adep wə atá ndũ ebhe awónem, tón yi
 ebhe échá k nkwo. ⁴⁰ Mbák mmu áyən bekú
 manyé ne wə be ánsót nkú ye, kpik chyɛ yi
 nde ye nkwo. ⁴¹ Ne mbák ntemé nenu anyéré

wó be əmpəkə ntu ywi əndək ne yi nekó ntay
 * nemot, dók ne yi nekó batay apay. ⁴² Mbák
 mmu aniní wə enyiñ ene óbhónó, chyɛ yi
 yə. Ne mbák mmu atwə ntá ye be ómpúə yi
 enyiñ óké nisi bekú nə.”

Yesu yi be mmu abhəñ bekəñ bo abhen
bápábhé yi
(Lk 6.27-28, 32-36)

⁴³ “Báriní ndũ ebhé Moses érəm be,
 ‘Óbhón békəñ mmú etək eye, ómpap mmu
 ane ápábhé wə.’ ⁴⁴ Ke nchí ghati bhe be,
 kəñ ka bəmpap abheka, mánik nəkə mmæet
 be Mandem ankwak bə abhen báchyè bhe
 esəñəri. ⁴⁵ Mbák bákú nə, bo bágħə be
 báchí bə etayeka mmu achi amfay. Báké
 ghəkəntik be yi áto mmok ntá yɛntiki mmú
 bebú ne yɛntiki mmú ndindí. Mandem
 áto manyiɛp ntá yɛntiki mmu ane ákú
 enyiñ ene yi áyən ne mmu ane ápú kə
 enyiñ ene yi áyən mmu wu ankú. ⁴⁶ Mbák
 bákəñ chi bə abhen bákónó bhe, ntiki nsáy
 bábhəñ? Yɛ chí bakú bebú mbə babhebhé
 nkábhénti bakəñ bə abhen bákónó bhə.
⁴⁷ Ne mbák bákaka chi bə abhen mánýiɛ
 ne bhə, nó bákú yi? Yɛ chí bə abhen bápú
 bo Israel bákú nə. ⁴⁸ Bábhəñ ye bebhak
 chak ndũ babhi ankem nkúbhé mbə enyú
 Etayeka Mandem mfay achi chak ndũ babhi
 ankem!”

6

Yesu átəñ enyú mmu abhónó bekwak mmu
ane eyi epu

¹ Yesu arək ambi berem be, “Sot ká
 mpok be yɛ mmu yweka áké kə berí ebhen
 Mandem áyən yi ankú besi bho ndu betəñ
 mmæet. Mbák mmu ankú nə, apú bhəñ
 nsáy ane Etayeka Mandem mfay áchyè.

² “Yɛntiki mpok ane óchyè enyiñ ntá mmu
 ane eyi épú, ké dep akánkán mbə bə abhen
 bákú menyin chi be mángó bhə. Bákú nə
 amem bekeré nenikímæet ne ndu mántitək
 be bo mámbiti bhə. Diní ká be nebiti ane
 bo bábiti bhə chi awap akap ankem ané bə
 mánán bábhónó. ³ Mbák óchyè mmu enyiñ
 mbənyune eyi épú, kə nó enyune yɛ mmu
 apu riní enyiñ ene ókú. ⁴ Eri be ónká berí
 bhésé bhésé ne chəñ Etayε Mandem mmu

* 5:41 Ntay nemot: Ntay chi “Mile” ndũ eyəñəndik.

ághò yěntiki enyij ene mmu ákà bhésé bhésé ankap wə.”

Yesu atón enyū bo bábhónó menikmuet

⁵ “Yěntiki mpok ane mánikmuet, báké kə mbə bō abhen bákə menyij chi be mángó bhó. Bákəŋ be te amem bekeré nenikímuet ne ndū manyé mbi ke manikmuet bé mángó bhə. Dijní ká be, neghó ane bo bághò be bə mánikmuet, chi awap akap ane mánánj bábhónó. ⁶ Mpok ane mmū yweka áyàn menikmuet, ánychwé anywóp, ebhak ene yi ábhak aywinti, antíep mbínywəp anikmuet ntá Mandem Eta yeka mmū bápú ghə ne amík. Mbák mmu akə nə, chəŋ Etayeka mmu ághò yěntiki enyij ene mmu ákə bhésé bhésé ankap yi.

⁷ “Mpok mmu yweka ánìkmuet, áké rem beyä menyij ebhen bébhíkí bhəŋ ntí ne nnet, mbə bō abhen bápú bo Israel bákə. Bákə nə mbənyune bákaysi be beyä kəpi ke kékə Mandem angok nenikímuet enap. ⁸ Báké bhak mbə bhó. Bəpere nìkmuet, Mandem Etayeka anəŋ arinj enyij ene báyan. ⁹ Enyu ene kě bábhónó menikmuet: ‘Etayese, wə mmu óchí amfay:

Kə bo mánychyé nnyén ena kenókó;

¹⁰ kə bé mandə wə əmbak Mfə wap; ne be mánkə nókó chí menyij ebhen óyan bo mankə fá amík, mbə enyū echí awu amfay.

¹¹ Chié bhese nenyíé enen echəŋ;

¹² Ōmfəŋori bebú bhese,

mbə enyu séfónórí bo abhen bákə bhese bebú.

¹³ Ne óké ka sénchwe ndū nemə enen nékə sénkwén ndū bebú, ke feré bhese ndu amə mbəmbə.’

¹⁴ “Mbák ómfónórí bo abhen bákə wə bebú, chəŋ Etaye Mandem mmu áchí amfay nkəwə amfəŋori wə. ¹⁵ Ke mbák əpú fəŋori bo abhen bákə wə bebú, Etaye Mandem Mmu achi amfay apú fəŋori wə.”

Yesu atón eti netarənsay

¹⁶ “Yěntiki mpok ane bātāt nsay ndu menikmuet ntá Mandem, besí ebheka béké bhak mbə bō abhen enyij ésəŋori bhə. Báké bhak mbə bō betábhá. Bágwəŋ besí bhəp chí be bo mángó be bə bachi ndū netarənsay. Dijní ká be, neghó ane bo bághò

be bə bātāt nsay, chí awap akap ane mánánj bábhónó. ¹⁷ Ke mpok óbhak ndū netarənsay, sō besí bhe watí, ómpák ntí. ¹⁸ Mbák ónkə nə, bo bápú rinji be óchí ndū netarənsay, ke Etaye mmu bápú ghó ne amík ərinji. Ne chəŋ Etaye mmu ághò yěntiki enyij ene mmu ákə bhésé bhésé ankap wə.”

Yesu atón eti kefə mmik (Lk 12.33-34)

¹⁹ “Báké sət kefə nkáp ne kefə menyij bechak mambəre fá amík. Fá amík, kengək ne mfárékəŋ bəchəŋti, ne baghép bəwəy eket mámpəkə yěntiki enyij. ²⁰ Enyij ene yěntiki mmu yweka ábhónó bekə chí be, ansət kefə nkáp eki ne kefə menyij bechak ambəre amfay ntá Mandem. Aré, kengək ne mfárékəŋ bápú kway bechəŋti bhə ne baghép bápú kway bedak eket mángép wú. ²¹ Ebhak ené nkáp aywe áchí, aré kě ntí ene nkəwə nébhak.”

Yesu atón be amík áchí mbə erónó ene ékə mmu ángó mbanj (Lk 11.34-36)

²² “Amík áchí erónó ene ékə mmu ángó mbanj. Mbák mmu abhəŋ amík ariari, ághə andinj yěntiki enyij ene yi ákə. ²³ Ke mbák apú ariari, mmuet ye nkem ábhák chí amem ejuri. Ke mbák erónó eye égirigiri, nó ejuri ene óchí are eya echa.”

Enyij Yesu atónó eti Mandem ne menyij mmik (Lk 16.13, 12.22-31)

²⁴ “Yě mmu apu kwáy betok bachi bati apay ndəŋ amət. Mbák ámbónj bachi bapay, ákəŋ amət ancha anefú, mbák épú nó, áchye kenókó ntá amət, ambyák anefu. Mmu apu kwáy betok Mandem antok nəkə menyij mmik.

²⁵ “Nó kě nchí ghati bhe be, mmu áké bhəŋ basémé eti nepém eni andem bé, ‘Chəŋ nyíe yi? Chəŋ nyú yi? Chəŋ mfyé yi?’ Nepém nkəwə nébhíkí cha nenyíé? Nepém nkəwə nébhíkí cha ndené? ²⁶ Yinj ká kenen. Képú kwanj nenyíé ne kápú fere mbwət ebhi kembay ndū betem. Yě nə, Etayeka mmu achi amfay áchye kə nenyíé. Bəbhíkí rinji be bəchá kenen-ə? ²⁷ Ne ntiki mmu yweka basémé ákway bekə nepém eni nénsap yě

chi mandú n̄n̄in̄in̄i, n̄encha enyu n̄ebh̄ōj̄o
bebhak?

²⁸ “Ne ndaká yí b̄abh̄ōj̄o basémé ěti nden ene béfyé am̄uet? Ȳin̄í ká enyũ b̄ochuchu abhen bachi ebhi bágò. Bápú k̄a betik ne bapu ghoko nden. ²⁹ Ke nchí ghati bhe be, ȳé chí Mf̄o Sólomon mmu ábh̄ōj̄o nyaka beyã keném, abh̄íkí bh̄ōj̄o nyaka nden ene eri mb̄o ȳé chuchu am̄ot. ³⁰ Mandem k̄é ághókó táko ne ber̄i ebhi, táko ane ákway bebhak ech̄ōj̄o, mbúr̄é angw̄osi, mámfyé angó. Bákáysí bé be k̄é Mandem apu kwáy békway mámb̄ōj̄o nden béfyé am̄uet ke? Neka eneká ne Mandem n̄éḡups̄i necha!

³¹ “Báké bh̄ōj̄o ye basémé, m̄andeme n̄oko be, ‘Ch̄ōj̄o s̄enyie yi? Ch̄ōj̄o s̄enyú yi? Ch̄ōj̄o s̄emfyé yi?’ ³² Menȳin̄i ebhen menkem k̄é b̄o abhen bápú bo Israel básíkí n̄ti are. Ke Etayeka mmu áchí amfay ar̄in̄í be b̄abh̄ōj̄o b̄ébh̄ōj̄o menȳin̄i ebhen menkem. ³³ Yã yé ka mbi befye n̄ti ber̄o Mandem ámbák Mf̄o yweka, mámfyé n̄ti bek̄a chi ȳentiki enȳin̄i ene yi áyàn bo mank̄a, ne ch̄ōj̄o yi anchye bhe menȳin̄i ebhen menkem nkw̄o. ³⁴ Báké bh̄ōj̄o ye basémé ěti nyw̄ōp̄ enen mbúr̄é. Ch̄ōj̄o mbúr̄é antw̄o ne ayi barak ane mmu afyé n̄ti are. Báké s̄ot bes̄ōj̄ori bechak mámaká ndũ ebhen ech̄ōj̄o.”

7

Yesu at̄ōj̄o bé bo b̄abh̄íkí bh̄ōj̄o b̄ét̄an̄ bati (Lk 6.37-38, 42-43)

¹ “Báké tán̄ bati k̄éká mánt̄an̄ be nkw̄o. ² Mmu áké tán̄ n̄ti mb̄onyune, enyu ené ót̄an̄ n̄ti enyu ȳo ke Mandem át̄an̄ w̄o. Enyũ óȳenti ónchye n̄ti, nkúbh̄é enyu ȳo ke báȳenti mánychye w̄o. ³ Ndaká yí óȳin̄i m̄ó̄nȳin̄i ane achi anyese n̄ti, ené ópú fyé n̄ti ndũ nk̄ókónok ane achi w̄o anyese? ⁴ Ná ógh̄ati n̄ti be, ‘Manó, d̄o me mf̄éré m̄ó̄nȳin̄i ane achi w̄o anyésé,’ ené nk̄ókónok achi w̄omb̄ōj̄o anyese? ⁵ W̄o mmũ betábh̄á, feré kpík nk̄ókónok ane achi w̄omb̄ōj̄o anyese, ke ónḡo mban̄ sayri befere m̄ó̄nȳin̄i ane achi amem nyésé manóywe.

⁶ “Báké s̄ot menȳin̄i Mandem mánychye ntá b̄o abhen b̄abh̄íkí bh̄ōj̄o mpok ne yi. Báchí mb̄o mmũ. Mmu áké s̄ot menȳin̄i Mandem anchye ntá bo abhen bábyak bh̄o. Báchí

mb̄o bakók. Mbák mánychye bakók enȳin̄i nkáp, bás̄ot mánȳōp̄ chi ndũ nt̄ōp̄. Ne mbák mánychye mmũ menȳin̄i Mandem, áyibhiri mm̄uet antoko bhe anet.”

B̄ép, ch̄ōj̄o mánychye w̄o (Lk 11.9-13)

⁷ “Nik mm̄uet ěti enȳin̄i ene óyàn, ch̄ōj̄o Mandem anchye w̄o. Yán, ch̄ōj̄o ónḡo. Dep nek̄ok, ch̄ōj̄o mánene ntá ye. ⁸ K̄a n̄o mb̄onyune ȳentiki mmu ane ánikm̄uet ěti enȳin̄i ene yi áyàn, Mandem áchye yi. Ȳentiki mmu ane áyàn enȳin̄i, ágh̄o ȳo. Ȳentiki mmu ane ádébh̄é nek̄ok, mánene ntá yi. ⁹ B̄é bach̄ibh̄o, mmu yweka ane mbák móywi ámbép yi bret, ans̄ot chi ntay anchye yi, chí agha? ¹⁰ Mbák ámbép w̄o tansi, óchye yi nnyó ke? ¹¹ Mbák be b̄o beb̄á, b̄abh̄ōj̄o n̄ti bechye ber̄ítí menȳin̄i ntá b̄obheka, bákáysí be Etayeka mmu achi amfay ke anok bebh̄ōj̄o beyã ek̄ōj̄o ndu bechye ber̄ítí menȳin̄i ntá b̄o abhen m̄an̄ikm̄uet ke? ¹² Ȳentiki mmu yweka ánká ye ne bati mb̄o enyũ yi ákway beyan̄ be bo mank̄a ntá yi. Mbák mánká n̄o, ét̄ōj̄o be bák̄a menȳin̄i ebhen Moses ne baremé kep̄inti bágh̄ati bhese amem bas̄in̄i amap.

¹³ “Nyũbh̄á ané mmu áf̄uet aré bechwe ndũ Kef̄o Mandem áchí mábh̄er̄í. Nyũbh̄á ané mmu áf̄uet are andok anchwe ndũ mb̄i n̄ewú ánéné mm̄uet ne mbi wu áchik, ne échí wik̄irik bef̄uet are. Ek̄a bo abhen báf̄uet are baya. F̄uet yé ka chi ndũ nyũbh̄á ane achi mábh̄er̄í. ¹⁴ F̄uet yé ka ndũ nyũbh̄á ane achi mábh̄er̄í mb̄onyune wú k̄é mmu áf̄uet aré anchwe ndũ mb̄i nep̄ém. Mbi wu áb̄e mm̄uet bef̄uet aré, ne b̄o abhen báf̄uet are b̄abh̄iki ya.”

Ȳentiki enok ne eyi bakan̄ (Lk 6.43-44)

¹⁵ “S̄ot ka mpok ne b̄o-nsé abhen bár̄em be b̄áchí baremé kep̄inti Mandem. Bák̄ot n̄gepti be b̄áchí bágh̄ōj̄om̄én, ke sayri sayri, b̄áchí chí nkw̄o ene nsay ánu ȳo. ¹⁶ Ch̄ōj̄o m̄and̄in̄i enyũ b̄o b̄áchí ndũ ber̄in̄i ebhap, nkúbh̄é mb̄o enyũ mmu ar̄in̄i enok ndũ kep̄em eki. Bápú r̄ōj̄o ndũ támf̄án̄ mánkók nepi. Ne bápú r̄ōj̄o ndũ n̄net ar̄ōj̄ori mánkók bakwa. ¹⁷ Enyu ȳo ke échí ne er̄ítí enok. Enyu chi ber̄ítí kep̄em, epu kway

menyu bebépti kepem. ¹⁸ Ne ebépti enok ényu chi bebépti kepem, épú kwáy ményú berítí kepem. ¹⁹ Bákot yéntiki enok ene épú nyu berítí kepem, mámkpòti, mansòñ ango. ²⁰ Baremé kepinti nsé bachi mbò menok ebhen bepu nyu berítí kepem. Bãrĩñi bhò chi ndũ bepĩñ ebhap.”

*Bakonjo Yesu abhen tetep
(Lk 13.25-27)*

²¹ “Puyé yéntiki mmu ane ábhĩñi me be, ‘Acha, Acha’ kè áchwè ndũ Kefò mfáy. Mũne ákà enyĩñ Etaya mmu achi amfay áyan ke áchwè are. ²² Ndũ nywòbhé manyé, chòñ beyã bho mándem ntá ya be, ‘Acha, Acha, pú séghàti nyaka bho Eyòñ eye ndũ nnyén ena? Pú sébòk nyaka befónó bebúbèbũ ndũ nnyén ena? Ne sékà nyaka menyĩñi maknkay ndũ nnyén ena!’ ²³ Ke ndũ nywòp enò chòñ ngati bhò bhe, ‘Mbíkĩ rĩñi be wáwák. Fã ká me besí, be bakũ bebú.’”

*Menyũ baté beket bati apay
(Lk 6.47-49)*

²⁴ Yéntiki mmu ane ághòk menyĩñ ebhen mërèm, ankũ mbò enyũ ndémé, achí mbò ndĩñĩndak ane até eket ndũ setárébhé. ²⁵ Èti yò, yéndu manyièp ákwéné tontó, ne manyén ájwí, agboko, babhúèp atanatan anu, eket eyò éke kwèn. Èke kwèn mbònyune mbòñòket até yò ndũ setárébhé. ²⁶ Ke mmu ane ághok menyĩñ ebhen mërèm, yi ke kũ mbò enyũ ndémé, achí mbò echĩñtĩmu ane até eket ndũ èsièp. ²⁷ Eso étwò nókó, manyièp akwèn tontó, ajwi, ataka ebhi, babhúèp atanatan ánú, eket eyò ébáy mmuèt amik juu!

Yesu atòñ mbò mmu ane árèm émbak chi enyu yò

²⁸ Yesu ánáná nókó berem menyĩñ ebhen yi átòñ, bõ mankem abhen báchí are bábhák maknkay tontó èti eyi enyũ ene yi átòñ. ²⁹ Atòñ nyaka mbò mmu ane árèm emay, puyé mbò batòñ ebhé Moses.

8

*Yesu abú mmu ebhanákwa
(Mk 1.40-45; Lk 5.12-16)*

¹ Yesu ánáná nókó menyĩñ ebhen yi átòñ, arò njie asepe amik. Beyã bo bábhó bekonjo yi. ² Bápéere yĩñi, mmu ebhanákwa amòt atwò akwèn yí bekek abho berem be, “Acha, mbák òkòñ, òkway beka me ntañ.” ³ Yesu anyabhe awò atok yi arem be, “Nkòñ beka wò óntàn, neme ene némáy.” Témté wu, atan. ⁴ Yesu arem ntá yi be, “Ké ghati yé mmu enyĩñ ene éfákárí, ke dók ntá nchiakap Mandem be yi angò be ebhanákwa ye émay. Anán ámbýó wò, óndòk, ònchye ye akap ntá Mandem békòño ebhé Moses. Chòñ eyò émbak enyĩñ ene étòñ bo be ebhanákwa ye émay.”

*Yesu abú mmòbetok mũnti batémé nenu Rom
(Lk 7.1-10)*

⁵ Yesu afa are ròñ Kapènaum. Agháká nókó aré, mmu amòt ane achí mũnti eká batémé nenu Rom besa betay aròk ntá Yesu, abho menikmuèt ntá yi, ⁶ andeme nòkò be, “Acha, mmòbetok awa achí anywòp bĩñĩrí ne beyã bebe.” ⁷ Yesu akeme yi be, “Chòñ ntwò nkũ yi antañ.” ⁸ Ke mũnti batémé nenu wu arem be, “Acha, mbíkĩ kway mmu ane ótwò eket eyi. Chié chí eyòñ, chòñ mmòbetok wa antañ. ⁹ Nchí rem nò mbònyune menkwó mbõñ bõ abhen, mbák mángátí me nkũ enyĩñ, mbõñ beghok bhò. Ne mbõñ nkwó batémé nenu antene ya abhen mbák ngati bhò enyĩñ, bábhòñ beghok mé. Yéntiki mmu wap ane ndémé be, ‘Dók’, àròñ, ne yé agha ane ndémé be, ‘Twò’, átwò. Ne mbák ngátí mmòbetok awa be, ‘Kũ enyĩñ ene’, abhòñ beka yò.” ¹⁰ Yesu ághókó nòkò nò, abhak maknkay tontó. Ayibhiri mmuèt, arem ntá bõ abhen bákòño yi be, “Dĩñi ká be mbíkĩ re ghò yé mmu Israel amòt ane ábhòñó neka ne me enyu ené. ¹¹ Dĩñi ká be beyã bo báfù chòñ bebhé menkem mántwò manchòkò ne Abraham ne Aisek ne Jekóp ndũ menyie epã ndũ nebhæere kefò mfay. ¹² Ke chòñ mánten bo abhen bábhòñó nyaka bebhak ndũ nebhæere Kefò Mandem nefi ndũ ejuri. Aré, mámbak ndũ kebho ne nenyie ámén.” ¹³ Yesu ayibhiri ye mmuèt arem ntá mũnti batémé nenu be, “Petnsem anywòp, yéntiki enyĩñ echí mbò enyu ónókó.” Nkúbhé mpok ane Yesu árèm nò, mmòbetok wu antañ.

Yesu abú beyä bömame
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

¹⁴ Yesu arək achwe eket Píta, aghó nno ngoré ywi bháré ne mbúép amuet. ¹⁵ Arək yi nékúmuet atək yi ndü awo. Mbúép wu ámay. Afate akw nenyíe abho mene Yesu. ¹⁶ Egháká nókó beku, bo béré sət beyä bo abhen befónó bebúbebu bésòñori bhò mándək nókó ntá Yesu ne bhò. Yesu are sət chí eyòñnyu eyi amboko nókó befónó bebúbebu be méndó bho, ne ambu nókó bömame. ¹⁷ Yesu akw menyin ebhen ntá bho be enyin ene ndemekerinti Aisáya áréme nyaka éti yi émfú tetep. Aisáya arem nyaka be, “Asət mame ayese ne apəkò besòñori ebhesé.”

Enyü nepém nkoño Yesu nébhónó bebhak
(Lk 9.57-62)

¹⁸ Yesu ághó nókó beyä bo ndü bátwó bákábhé yi, aghati baghək abhi be, “Sémpé ebhè manyu éne awu.” ¹⁹ Ntəñ ebhè Mandem amət arək ye ntá Yesu arem be, “Ntəñ, chəñ nkoño wə yəntiki ebhak ene órəñ.” ²⁰ Yesu akeme yi ne nekay be, “Besəp bebhəñ babhok, kenən kébhón manyay, ke Me Mmu mfú ntá Mandem mbíkí bhəñ ebhak besəñ ntí.” ²¹ Nkoño Yesu achak arək ntá yi arem be, “Acha, dš kpík ndók mbémé Etaya.” ²² Ke Yesu akeme yi be, “Koñó me. Dš bawú mámbémé ngú wap.”

Yesu akw mbúép atanatan akwen chák
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Yesu arək achwe amem áchwí ne bakoño bhi ndu bépe berəñ ebhè manyu echak. ²⁴ Ndü bárəñ, bápére ghó mbúép atanatan ábhó menu, mpérényen ebho bedep áchwí, manyiep anchwe nókó amem. Yesu abhak ndü kenó. ²⁵ Bakoño bhi bárók mañeme yi barem be, “Acha, pemé bhese, sétwò gu anyén!” ²⁶ Yesu arem be, “Bácháy yi? Neka eneka négapsi necha!” Afate ye asáy mbúép ne mpérényen, nnyén nekwen tiii. ²⁷ Bábhák maknkay tontó, babho berem be, “Ntiki enyü mmu né? Yě chí mbúép ághòk yi, mpérényen éngok yí!”

Yesu akw befónó bebúbebu béró böbati apay
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Yesu arək aghaka atú mmik bö Gerása ebhè manyu echak. Bö bati apay abhen

befónó bebúbebu bésòñori bhò, báfú ndü nebhúéré manem ané bó báchòkò are, bátémeri yi. Bághò nyaka bo, mántoko bhò anet. Eká bo keperere fuét atú wu. ²⁹ Nəghó ane bágghó Yesu, babho bebik mándeme nókó be, “Mmə Mandem, óbhəñ ntiki ndak ne bhese? Itwó bechye bhese ntemsi ene mpok abhiki re kway?” ³⁰ Ereme nkwo bakók anyie nyaka kekwoť ne nebhúét wu. ³¹ Befónó bebúbebu ebhen bésòñori bhò bébhó menik Yesu mmuet be, “Mbák óbòk bhese, tó bhese chi ndü nkwo bakók wu.” ³² Yesu aghati befónó bebúbebu bhò be, “Dók ká.” Béfú böbhò amuet, berək, bechwe ndü nkwo bakók. Bakók ankem bárókóri básiep ndü nkoño-njie dúgúdúgúdúgú bágúre anyén. ³³ Bö abhen bábhəbheri bakók, bágghó nókó nò, bábúé, bárək ndü etək ene echí kekwoť, baghati bho yəntiki enyin ne enyü éfákári ne bö abhen befónó bebúbebu bésòñori nyaka bhò. ³⁴ Etək enkem émóko témenté erək étémeri Yesu. Mánik yi mmuet be ándó atú etək eyap.

9

Yesu abú mbéntí
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Yesu áfá nókó atú Gerása, arək, asət áchwí apé nnyén, apetnsem Kapənaum, etək ene yi áchòkò. ² Böfú bátwó ne mbéntí amət ane bápókó ndü bekpaka ntá yi. Yesu ághó nókó enyü neka enén bábhónó ne yi be abhəñ betəñ bebú mmu wu, arem ntá yi be, “Mówa, óké chay, mfónórí bebú ebhe.” ³ Ekw mbək batəñ ebhè Mandem abhen bachi are bábho berem ne mmuet eyap be, “Arem kpát mbə bhé achi Mandem! Mandem aywinti ké ákway bífónórí bebú mmu!” ⁴ Yesu arinji nkaysi yap, abhép bhò be, “Ndaká yí bákəysi bebéptí menyin?” ⁵ Enyin ene échí wikirik chí ene? Berem be, ‘Mfónórí bebú bhe,’ ke chi berem be, ‘Faté kò?’ ⁶ Ke chəñ nkə mándinji be, Me Mmu mfú ntá Mandem mbəñ betəñ fá amik befoñori bebú bho.” Arem ntá mbéntí wu be, “Faté, pəkó bekpaka bhe gure!” ⁷ Mbéntí wu afate kperep, agure. ⁸ Bo bágghó nókó enyin ene efakari, bábhak maknkay tontó, babho bebiti Mandem mmú áchyé nkwa enyü betəñ ebhò.

*Yesu abhiji Mátio be ámbák nkoño ywi
(Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)*

⁹ Ené Yesu áró ebhak ene yi ábú mbénti ákò, áròn, aghó mbebhé nkabhénti amot chòkò amem ekerébetik eyi. Aka nnyén be Mátio. Abhiji yí, arem be, “Twó, bhák nkoño wa.” Mátio afate, abho bekoño Yesu.

¹⁰ Etaré nókó, Mátio abhiji Yesu eket eyi. Anak mamæere bhi ne babhebhé nkabhénti bachak, ne baká bebú bachak. Yesu, achòkò anyie nòkò nenyíé ne bhò, ne bakoño bhi nkwo. ¹¹ Bónkwò Fárisi bághó nókó ndü Yesu anyie nenyíé ne bhó, bábhó bebhep bakoño Yesu be, “Ndaká yí ntøn yweka anyie nenyíé ne menyü böbhen?” ¹² Yesu ághók enyij ene bårèm, akeme bhò ne nekay be, “Bö abhen bápú me, bápú yan ngañ. Bö mame ke báyan ngañ.” ¹³ Arémé nókó nó, aròk ambi berem be, “Dók ká, mãnu beriji enyij ene Mandem árémé. Arem be básij be, ‘Enyij ene mëyán chi be bo mángó ntínso ne bati, puyé chi akabhénnya.’ Mbíkí twò bebhiji bö abhen bakaysi be bachi chak besí Mandem be mámbák bakoño bha, ntwò bébhiji chi bo babúbabú.”

*Bábhép Yesu éti netarénsay ndü
menikmæet ntá Mandem
(Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)*

¹⁴ Mbòk bakoño Jòn Njwiti bårók ntá Yesu bábhép yi be, “Ndaká yí besé ne bönkwo Fárisi sétare nòkò nsay ndu menikmæet ntá Mandem, ke bakoño bhe bápú kú nò?” ¹⁵ Yesu akeme bhó be, “Bákáysí bé bo bákway bechòkò nsónso ndü epá nebhay ené mbäyngoré abhæé ne bhò? Nsé! Ke mpok ätwò ane báferé chøn mbäyngoré ntá yap. Ne chøn mãntare nsay mpok yò.” ¹⁶ Yesu aròk ambi berem be, “Yé mmu apú kway besot ebhókónden nkò anchók mbok ndü esí nden? Mbák mmu ankú nò, ebhókónden nkò éñàti, enkú mbokó nden ánichik ancha esí mbok. ¹⁷ Ne ntá bo abhen báfyé mmém ndü bebhá nkwo bhanya, bápú fyé mmém bakò amem ebhá nkwo bhanya ene esi. Mbák mánké nò, ebha ésen, enchøn, ne mmem andòk amik. Báfyé mmem bakò chi ndü ebhá nkwo bhanya ene ekò. Mbák mánkú nò, mmem apú røn amik ne ebha epu sen enchøn.”

*Yesu aþeme mmõ münti
(Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)*

¹⁸ Ené Yesu abhæet beghati bhò menyij ebhen, bápéere ghò münti bo Israel amot aròk akwén yi bekak, abho berem be, “Eta, mówa agu néne. Chí móngoré. Nnikmæet, twó nyaná amò yi amæet, ne chøn ampentsem ndü nepém.” ¹⁹ Yesu afate ne bakoño bhi bábhò berøn ne münti wu. ²⁰ Ené bårøn, ngoré amot afú Yesu ansem, aròk petii, atòk nkokon nkú yi. Ngoré wu äfère nyaka manon ndü mamié byo ne apay. ²¹ Akú nó mbonyune arem nyaka ne mmæet yi be, “Mbák ntòk yé chi nkokon nden Yesu, chøn ntañ.” ²² Yesu ayibhiri mmæet aghó yi, aghati yi be, “Mówa, kéchay. Neka ene ne me néku òtañ.” Témté wu ngoré wu atañ. ²³ Yesu afæéet ye are røn ndü eket ene münti bo Israel wu. Agháká nókó aré, achwe anywóp, aghó bafé babhan ne ngémtay bhò ndü bádí kebho ne beyäawat. ²⁴ Aghati bó mankem be, “Fú ká kpík, móné abhíkí gú. Abhære chí kenó.” Bó mankem båré way Yesu way. ²⁵ Bö nneréket båtén nókó bhò nefi, Yesu aròk kekwoé ne ngú wu, ákém yi ndü awó, mówu apentsem ndü nepém, afate. ²⁶ Mbok éti ndak ane ataka atú etòk wu ankem.

*Yesu akú manémámik bati apay babho
beghò mban*

²⁷ Ené Yesu áró nebhæet wu árøn ambi, manémámik bati apay babho bekoño yi mámbik nòkò be, “Mmõ Mfò Debhít, ghó bhese ntínso!” ²⁸ Mpok Yesu achwe anywóp, manémé amík bhò bákóño yi aré. Abhép bhò bé “Mánókó be mëkwáy beku mángó mban?” Bákéme be, “Acha, sénoko.” ²⁹ Yesu atòk ye amík ayap arem be, “Embák ne bhe mbò enyü mãnókó.” ³⁰ Amík ánéne bhò témté, bapet babho beghò mban. Yesu asemti bhò be, “Báké ghati yé mmu enyij ene efakari.” ³¹ Yé nó, bårøn nókó, mángati nòkò bhò ndü atú etòk wu ankem enyij ene Yesu áká ntá yap.

Yesu akú mbók abho berem kepi

³² Bö-bhò bati apay båró nókó Yesu, böfu basot mbók bårók ntá Yesu ne yi. Efónò ebúbú ke ékú nyaka yi ákwéné kebho. ³³ Yesu abók efónò ebúbú yò. Eró mmu wu,

abho berem kepi témté. Beyä bo abhen bachi aré, babhak maknkay, bábhó berem be, “Sébhíki re ghó ene enyu fá amem etak Israel.” ³⁴ Ke bōnkwo Fárisi b́aré rem chi be, “Chí mfo befónó bebúbebu ké áchyé Yesu betan bébok befónó bebúbebu.” *

Yesu ágho bho ntínso

³⁵ Yesu ákò nyaka amem betak begho ne ndü bōbetak, antan nako bho amem bekeré nenikímuet bo Israel. Ne angati nako bho Mbok Ndíndí eti Kefo Mandem. Abù nyaka bo abhen b́arèntá ntá yi ne mame menyu ne menyu. ³⁶ Yesu ághó nókó ndü ngémtay bho bátwò ntá yi, aghó bhò ntínso mbonyune báchi ndü esonari, keb́hón nkwa, mbò bághónómén ane ábhíki bhón mbabheri. ³⁷ Yesu arem ntá bakoño bhi be, “Mbuot béfére ebhi aya, ke bakú betik bábhiki ya. ³⁸ Ník ye ka mmuet ntá Mandem mmu achi mbónónki bé ántó bakú betik mamfere mbwot ebhi.”

10

Yesu ayap bōbati byo ne apay be mámbák bōnto bhi

(Mk 3.13-19; Lk 6.12-16)

¹ Ewak émat, Yesu abhinji bakoño bhi bati byo ne apay, achye bhò betan bébók befónó bebúbebu ne ndü bébú mame menyu ne menyu. ² Manyén bōnto Yesu bhò bati byo ne apay achi be: Ane mbi abhak Símun. Nnyén eni néchák nébhak be Píta. Achák abhak Andru, manó Píta. Ne Jems ne mómáyi Jón, bō Sebedi. ³ Báchák bábhák Fílip ne Batolómyo, ne Tómás, ne Mátio mbeb́hé nkabhénti, ne Jems mmó Alfeyos, ne Tadios. ⁴ Ne Símun, mfyé-betan ndü barakátak, ne Júdas Iskariot mmu áti nyaka Yesu.

Yesu ató bōnto bhi bati byo ne apay nefi ndü betik

(Mk 6.7-13; Lk 9.1-6)

⁵ Yesu abhinji bōbhò bati byo ne apay aghati bhò be, “Métò bhe nefi ndü betik. Ke báké rón ntá bo abhen b́apú bo Israel, ne báké chwe ndü yé etak Samária émat. ⁶ Dók ká chi ntá bo Israel abhen bachi mbò ághónómén ané ánémé ebhi. ⁷ Dók ká

mángati nako bhò be, ‘Mpok arap kekwa ane Mandem abhak ne bho mbò Mfo wap.’ ⁸ Bú ká bōmame, nemé ká bawú, mámbu bō ebhanákwa nkwa. Bók ká befónó bebúbebu be méndó bho. Nchyé bhe betan ndu beka menyih ebhen nke sot nkáp. Dók yé ka ka bhò ntá bho keb́hép bhò nkáp. ⁹ Mmu áké pókó yéntiki enyü nkáp amuet. ¹⁰ Mmu áké pókó ebhá nekò, ne yé chí nkú áchák, ne yé chí nkwa bhányá échák, ne yé chí ntém. Bo bábhón béchíe nkabetik enyih ene yi ábhónó bébhón. ¹¹ Yéntiki etak ené báchuób́hé aré, yán ká esáyri mmu ane ábhónó ekon besyepi bhe eket eyi, mánehako ne yi kpáte mpok ane b́arè etak eyo. ¹² Néchwe ane báchwe anywóp, kaká ka bō abhen bachi are mándem be, ‘Áfók Mandem ámbák ne bhe.’ ¹³ Ne mbák básot bhe ne ekon, ník ka mmuet be áfók Mandem ámbák ne bhò. Ke mbák bábhíki sot bhe ne ekon, ník ka mmuet be Mandem ánkém áfók ywi, kechye bhò. ¹⁴ Ne mbák bábhiki syepi bhe ndü yé eket ne yé chí etak, kwet ka mfok ane áchí bhe beka, mámfá are. ¹⁵ Nchí ghati bhe be, ewak ene Mandem átan bō mmik, chón angó ntínso ne bō etak Sódóm ne abhen Gomóra encha bō etak ené bábhíki sot bhe ne ekon.” *

Yesu aghati bōnto bhi esonari ené bábhónó bébhón

(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17)

¹⁶ “Ghók ká, Nchí to bhe ntá bō mmik mbò bághónómén nenti nkwa. Bák yé ka bō kéjwán mbò nnyó, mámbón bati pépép mbò beb́hónó. ¹⁷ Sot ka mpok mbonyune bo bákém chón bhe mámfye amò bō bati etak, mándep manet ayeka amem bekeré nenikímuet ebhap. ¹⁸ Chón bo mánja bhe gbaka gbaka gbaka ntá bógóbhano ne bafó eti ya. Ne chón eyo énychye bhe mbi beghati bhò ne bō abhen b́apú bo Israel Mbok Ndíndí eti ya. ¹⁹ Mpok básóré bhe ambi ndu bétán be, báké seme be, ‘Chón séndem be yi ne yé chí be chón séndem ná?’ Báké sonari mmuet mbonyune mpok ánkway, Mandem ághati bhe enyih ene bábhónó berem. ²⁰ Nchí ghati bhe enyih ene mbonyune mpok yo, menyih ebhen b́arém

* **9:34** Ndón ane apu ndü mbak basih amen tesay. **10:15** Sódóm ne Gomóra: Chi betak ebhen Mandem áto nyaka ngo áson bhò eti beyä bebú bōbhap.

bépu fu be anti. Efónó mmu Mandem etayeka átò ké ághàti bhe enyìn ene bãbhónó berem. ²¹ Chõn manó anchye nti manó ntá bãbati be mángwáy. Chõn mbæk bachi mánkũ enyumõt ne bãbhap. Chõn mbæk bhõ mánte nenu ne bachi ne manõ, mánkũ be mángwáy bhõ. ²² Chõn menyũ bho menkem mámpap be ãti ya. Ke Mandem ãpeme yẽntiki mmu ane áte kpiri te ndũ ngwenti. ²³ Etøk ene bo bãchyè be esõñori, fá ká aré áyák mándøk etøk échák. Dijní ká be bãpú kway bekõ ndũ betøk Israel menkem bekũ betik ebha ené Me Mmu mfú ntá Mandem mbíkí re petnsem.

²⁴ “Mmõkátì apu kway berìnì enyìn ancha ntõn ywi. Ne mübetok apú cha chi-betok ywi. ²⁵ Echí enyìnì manák be mánkũ ne mmõ ekátì mbõ enyu bákũ ne ntõn aywi. Ne échí enyìnì manák be mõbetok ámbák mbõ chi-betok ywi. Mbák bo bákway béchik nti kpát mámbìnì me münti nneréket be Belsebul, ná ne be bõneréket? Chõn mánychye bhe manyén ané ábébhé áchá enõ!”

*Mmu abhõn bécháy chi Mandem
(Lk 12.2-7)*

²⁶ “Báké chay yè mmu ane ápàbhe. Yẽntiki enyìn ene bákútì, chõn mánene. Ne ené echì bhésé bhésé, chõn mánkũ be bo mándìnì yõ. † ²⁷ Yẽntiki enyìn ene ngátì bhe ansem ansem, ghatì ká bho kpõñórõn. Ené bãghókó ansem ansem, kó ka amfáy beket mándem be mmik nkem ángók. ‡ ²⁸ Báké chay bã mmik. Bákway beway chi mmuet nkwa. Bábhíkí bhõn betan bekũ yẽnyìn ndu Efónó mmu. Mandem ké bãbhónó bécháy. Yì ke ábhónó betan bechye mmuet mmu ne efónó mmu esõñori amem nepingo. § ²⁹ Pú mmu ákwáy beku bãkenen bapay ne nkáp ane apu yẽnyìn? Yè nó, yè mósenen amõt apú kway bekwen amik ené Etayeka mmu achi amfay abhíkí rìnì. ³⁰ Enyu yõ ke échí ne bhe. Mandem arìnì yè chí mpáy bekaká emene ebhen béchí yẽntiki mmu yweka anti. ³¹ Báké chay ye yẽnyìn ené bo bakway bekũ bhe. Besí Mandem, yẽntiki mmu yweka abhõn menwõp tontó achá ngémtáy kenem.”

† **10:26** Belsebul: Mfõ befónó bebábebu akõn bebhese tetep ane Mandem áyàn bo mándìnì. ‡ **10:27** Yesu yi be bakõnõ bhi babhõn beghati bo kpõñórõn menyìn ebhen yi ághátì bhõ ansem ansem. § **10:28** Efónó nkwa épu gu. Mmure eyi ke ágù.

*Bõ abhen bachi bã-Yesu
(Lk 10.8)*

³² “Yẽntiki mmu ane árèm kponorõn besí bã mmik be yi achi mmu wa, chõn menkwó ndem besí Etaya mmu achi amfay ndũ nywõp manyé, be mmu wu achi awa. ³³ Ke mmu ane átáná besí bho be yi apu mmu wa, chõn menkwó ntaña besí Etaya mmu achi amfay be yi apu mmu wa.”

*Mbok Yesu átwõ ne ákóré
(Lk 12.51-53, 14.26-27)*

³⁴ “Báké kaysi be ntwõ fá amik chi bekũ bo mámbák ndu kpák ne bati. Ae. Ntwõ chi be bo mánú ne bati. ³⁵ Ntwõ bekũ bã abhen babhakanem mánú ne bachi bhap, abhén baghõré mánú ne manõ ne baghõré mánú ne manõ maném abhap. ³⁶ Bõmpap báfù chi eket mbõn mmu. ³⁷ Mbák okõn etaye, ne yè chí máye õchá me, nó õbhíkí kway bebhak nkonõ wa. Ne mbák okõn móywe õcha me, nó õbhíkí kway bebhak nkonõ wa. ³⁸ Mmu ane ábhíkí ka bepõkõ ekotákátì eyi ankonõ ndũ bayarékak aya, abhíkí kway bebhak nkonõ wa. ³⁹ Mmu ane areme be abhíkí rìnì me ndũ áyàn be ámpémé mmuet yi, apú bhõn nepém enen tetep. Ke mmu ane áká bégu ãti ya, ábhõn nepém enen tetep.”

*Mandem ákap yẽntiki mmu ane ásõt bakũ
betik abhi sayri
(Mk 9.41)*

⁴⁰ “Yè agha ane ásõt bhe sayri, ásõt chi me. Ne yè agha ane ásõt me sayri, ásõt chi Eta mmu átó me. ⁴¹ Mbák õsõt mmu sayri mbõnyune õrìnì be yi achi ndemekerpinti wa, chõn Mandem anchye wõ nkúbhé akap ane yi áchye ntá ndemekerpinti ywi. Ne mbák õsõt mmu sayri mbõnyune õrìnì be ákũ chi enyìn ene Mandem áyàn bo mankũ, chõn Mandem anchye wõ akap mbõ mmu ane ákũ enyìn ene Mandem áyàn bo mankũ. ⁴² Dijní ká be yè agha ane áchyé yè chí manyiep bakwen ntá yè mmu amõt ndũ nkwa bãbha bhõn mbõnyune achí nkonõ wa, dijnì be Mandem abhõn bechye yi akap.”

11

Jǒn ató mbək bakoŋo bhi be mámbép Yesu mmũ yi achi
(Lk 7.18-35)

¹ Yesu ánáná nókó beghati baghək abhi bati byo ne apay enyiŋ ene bə bábhónó bekə, afa nebhuet yi achi ne bhə arək ndũ betək Israel béchák ndu beghati bo Mbok Ndíndí.

² Mpok yə, Jǒn Njwiti abhak ekerékənə. Aghókó nókó menyiŋ ebhen Mpepe Mandem afyé nyaka bariep be átò ákə, ató mbək bakoŋo bhi be mándók mámbép Yesu be, ³ “Wə ke óchí Mpepe ane Jǒn árémé be átwə, ke chi be sébhəŋ menon mmu achak?” ⁴ Yesu akeme bhə be, “Pet ka nsem ghatí Jǒn menyiŋ ebhen bəghókó bo bərəm, ne ebhen be babhəŋ bəghə. ⁵ Bəghok ne bəghə be manémámik bəghə mban nénéne, ne bakem báfáté bákə. Bə ebhanákwa bátəŋ ne bachókó batú bəghək mban. Bawú bápətnsem ndũ nepém ne bo bəghəti bachébhəbho Mbok Ndíndí. ⁶ Eri echa ntá mmũ ane ápú kwén ndũ bebú éti menyiŋ ebhen məkə.”

⁷ Ené bakoŋo Jǒn bərə bərəŋ, Yesu abho berem ntá beyə bo abhen bátwə nebhuet ane yi achi éti Jǒn be, “Mpok bərəŋ nyaka awu amem baso, bərək beghə ntiki enyũ mmu? Bərək beghə mmu ane achi mbə énsómanyiep ene babhuép áfók énkwen ene ebhe, ámfok enkwen ebhe échák ke? ⁸ Bərəŋ nyaka amem baso beghə yi? Mmu ane afyé berítí nden amuet ke? Bə abhen báfyé menyũ nden ebhə bəchókó chi amem bekírí-bafó! ⁹ Ghatí ká me. Bərəŋ nyaka amem baso bəghə ntiki enyũ mmu? Ndemekerpinti? Echi tetep. Ke diŋi ka be mmu ane bəghó achá ndemekerpinti. Bə bərək ye beghə kpik yi? Bəriŋi be bərəŋ nyaka chi beghə ndemekerpinti? Ke diŋi ka be, Jǒn acha baremé kepinti bəchák. ¹⁰ Jǒn kə achi mmu ane Ekáti Mandem érem éti yi be, ‘Mandem arem nyaka be, Yiŋi, chəŋ ntó mpəkəntó wa wə ambi, be ángókó mbi ywe ke óntwə.’”

¹¹ Yesu arək ambi berem be, “Nchí ghati bhe be Jǒn Njwiti acha yəntiki mmu achak, ndũ bo abhen bágú ne abhen bachi nepém. Yə nó, yə chí mmu ane apu yənyiŋ ndũ

mpáy bo abhen mányiè Kefó mfáy acha yi. ¹² Bəbhó ndũ mpok ane Jǒn Njwiti ághəti nyaka bho Eyəŋ Mandem beghaka echəŋ, Kefó mfáy kégò ne betəŋ ne mbək bho mánú bəchwe are ne betəŋ. ¹³ Jǒn ápére tó bə betik bhi, basiŋ amen Moses ne amen baremé kepinti árem nyaka éti Mpepe Mandem afyé bariep be áto. ¹⁴ Mbák bəbhəŋ nti menoko enyiŋ ene mərəm, diŋi ká be sayri sayri mpok ane baremé kepinti bərəmé be Eláija átwə, bərəm nyaka chi éti Jǒn. ¹⁵ Yə agha ane áyən beghok enyiŋ ene mérəm, ántá batú ángók sayri.

¹⁶ “Chəŋ njenti mkpáká bho abhen echəŋ ne yi? Bəchí mbə bə abhen bəchókó nefisie bákə ntok. Eka émot barem ntá abhen eka echak be,

¹⁷ ‘Sékwáy bakwáy nebhay be mamben nebhén ke bəbhiki bhen. Sékwáy bakwáy newú, kebə bə kedi!’

¹⁸ Jǒn Njwiti atwə nyaka antare nəkə nsay ndu menikmuet ne mmem yi ke nyu. Yəntiki mmu are rem be, ‘Éfónó ebúbə echi ne yi!’

¹⁹ Mpok Me Mmu mfú ntá Mandem ntwó, nde nyie, nnyú nəkə ne bhe. Yəntiki mmu arem be, ‘Yiŋi nyie menyiŋinyié ne nyũmém wu. Maməre bhi chi babhebhé nkábhénti ne bakə bebú bachak!’ Ke diŋi ká be menyiŋ ebhen mmu ane ákəŋo mbi Mandem ákə ke bətəŋ be neriŋindak enen néfú ntá Mandem nechi tetep.”

Bə abhen bəbhónó bətəmsi
(Lk 10.13-15)

²⁰ Bə abhen bəchí nyaka amem betək ebhen Yesu ákə beyə menyiŋi maknkay, bəbhíki tik nyaka nsem ndũ bebú bhap. Ekə Yesu abho beji bhə andeme nəkə be, ²¹ “Bə bo Korasin, chəŋ émbép ntá yeka encha! Bə bo Betsáida, chəŋ émbép ntá yeka nkwo encha! Mbə chí amem betək Táya ne Sídon ke nkú menyiŋi maknkay ebhen-ne nkə ntá yeka, mbú báfyé nden pyə, mánto batwóp anti tesáy, betəŋ be bətiknsem ndũ bebú bhap! ²² Nchí ghati bhe be, ewak ene Mandem átəŋ bə mmik, chəŋ angó ntínso ne bə Táya ne Sídon encha bhe! ²³ Ne bə bho Kapənaum, bəkaysi be bəkway beyon mmuet, mánkó kpát mántək nebu? Nsé! Chəŋ Mandem amese bhe

amem etákó bawú! Mbə amem eták Sídon ke nká menyinjí maknkay ebhen-ne nká ntá yeka, mbə yə ebhəet téé tē echəŋ! ²⁴ Dɪŋí yé ka be, ewak ene Mandem átəŋ bə mmik, chəŋ angó ntínso ne bə eták Sodom ancha bhe.”

Yesu yi bo mántwó ntá yi mambəŋ neywəməet

(Lk 10.21-22)

²⁵ Ndū mpok yə, Yesu ánikməet be, “Eta, wə mmu óbhónó mfay ne mmik! Nchí chye wə bakak ndū óró menyinj ebhen mémbák bhésé bhésé ntá bariŋíndak ne ntá bo abhen báriŋí beyə menyinj. Ónéé bhə ótəŋ kponorəŋ ntá bo abhen bábhíki riŋi yənyinj mbə mámbə. ²⁶ Eta, enyu yə kē wəmbəŋ óyáná be embak.” ²⁷ Yesu apət abho beghati bho be, “Etaya achyé me menyinj menkem. Yē mmu abhíki riŋi mmu ane Mmə áchí ébhíki fəet chí Etayi. Ne yē mmu abhiki riŋi mmu Eta áchí ébhíki fəet chí Móywi ne bə abhen yi áyábhé ndu beka bə mándíŋi Etayi. ²⁸ Twó ká ntá ya, bə mankem abhen bəpókó menwóptí batū besəŋəri ne bəpəp, chəŋ nsebhe yə amik, nchyé bhe neywəməet. ²⁹ Sət ka betik ebhen nchyé bhe, mángók menyinj ebhen mətəŋ bhe mbənyune nchí kpák ndū epinj eya ne neyənóməet népú me anti. Kə ka nó chəŋ mámbəŋ neywəməet. ³⁰ Twó ká ntá ya mbənyune ntu áne mēchye bhe achi fuyak.”

12

Enyinj bábhébhé Yesu ɛti nywəbhé neywəməet

(Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)

¹ Ebhíki tat, Yesu ne baghək abhi bərə kə mámfəet nəkə amem nkí nchwifú ndū nywəbhé neywəməet bo Israel. Nsay are nu baghək abhi. Ekə bábho békəep enyū nchwí yə, mányie nəkə. ² Mbək bənkwo Fárisi bághó nókó nə, bərəm ntá Yesu be, “Yinjí, baghəkó bhe bákə enyinj ene épú chak bekoŋo ebhé yese. Bákəep nchwí ndū nywəbhé neywəməet!” ³ Ke Yesu akeme be, “Bábhíki re pay amem Ekáti Mandem enyinj ene Mfə Debhit ákú nyaka ne bə abhen báchí ne yi mpok nsay ákémé

bhó? ⁴ Achwe nyaka amem ekeré Mandem, yi ne bəbhi, mányie nenyie enen báchyé ntá Mandem. Békəŋo ebhé, epú nyaka chak be yi ne bəbhi mányie nenyie enə. Ndiere bachiákap Mandem ke bábhónó nyaka ngəŋəŋ menyie nə. ⁵ Ne bérəŋ ambi, bábhíki re pay amem ekáti Moses be bachiákap bákə betik amem ekerákap Mandem ndū nywəbhé neywəməet ke? Eyo ékə be bə mánkwen ebhé ene érəm be mmu áké kə betik ndū nywəbhé neywəməet ke? Bábhíki rem be bə bákə bebú. ⁶ Nchí ghati bhe be, mmu achí fá ane áchá ekerákap Mandem. ⁷ Mandem ághəti bhese mbə enyu échí amem ekáti yi be, yi árəm be, ‘Enyinj ene mēyán chi be bo mángó ntínso ne batí, puyé chí akabhénya. Mbə bə bəriŋi ntí beyəŋ ebhen, mbə bábhíki ji bə abhen békwené bépú ne bhə.’ ⁸ Dɪŋí yé ka be Me Mmu mfú ntá Mandem kē mbónó berem enyū mmu ábhónó beka ne ebhé ene éyinjí nywəbhé neywəməet.”

Yesu abú mmu awə ágú ndū nywəbhé neywəməet

(Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)

⁹ Yesu arək eták échák achwe amem ekeré nenikíməetí eyap. ¹⁰ Mmu amət abhak amem ekeré nenikíməetí eyə ane awə ywi ágú. Mbək bo bábhak aré abhen báyan mbi bərəm be bekwéné béchí ne Yesu. Bábhép Yesu be, “Ebhé yese érəm be epu chak bebu mmu ndū nywəbhé neywəməet ke?” ¹¹ Yesu akeme bhə be, “Ntiki mmu yweká ane, mbák abhəŋ ághónəmen amət, ákwén nókó amem nepi ndū nywəbhé neywəməet, andə, keferə wu? ¹² Ná ne nkwanəŋ mmu áchá ághónəmen tontó? Eyo étəŋ be ebhé eyese épú kán mmu bekwak ntí ndū nywəbhé neywəməet.” ¹³ Yesu arem ntá mmu ane awə ágú be, “Nyabhé awó ywe.” Anyabhe, awó wu apət atəŋ, abhak mbə áchá. ¹⁴ Bənkwo Fárisi abhen bachi aré baghə nəkə nə, báfú, bərək. Báte eyu, batí beway Yesu.

Epinj ene nkəbetik ane Mandem áyábhé

¹⁵ Yesu arinj be báte eyu ndu beway yi. Afa, arək ebhak échák. Beyə bho bákəŋo yi, abú bo mankem abhen mámə. ¹⁶ Yesu asemti bhə be báké ghati bo bachak enyinj

ėti yi. ¹⁷ Εfákáρι enyu yə be enyih ene ndemekepinti Aisáya árémé nyaka émfú tetep. Mandem aghátí nyaka Aisáya andem ėti yi be, ¹⁸ “Ghó ka mǎbetok wa ane njábhé. Chi Mǎnti wa ne mbǎn maṅák ne yi tontó. Chǎn nkɛ Εfónó ya émbák ne yi. Ne chǎn yí ankɛ māngati manéréket bǎ mmik ankem be chǎn yí ampeme bho. ¹⁹ Apú bhak mbǎ mmu ane ánù be bo mángók yi. Apú bhak mbǎ mmu ane bághok eyǎn eyi nefi. ²⁰ Yí ápú syep nkóré-tákó ane abho bewəsi, arǎp chi bégu. Ne apú neme erónó ene bawet amay amem, érǎp chi mandú ménéme. Enyu yǎ ké yi arǎn ambi beghǎ bho ntínso, kpáte yi ankɛ nkaysi ane achi tetep ansǎt awónem. ²¹ Ne chǎn bǎ betakó mmik menkem mámbaka nti chi ne yi be ampeme bho.”

Bo bárém be betan Yesu befú chi ntá Belsebul

(Mk 3.20-30; Lk 11.14-23)

²² Εtáré nókó, bǎfú básǎt mbók bárók ntá Yesu ne yi. Εfónó ebúbɛ ke ékú nyaka amík anémé yi ne akwén kebhook. Yesu abú yí, abho berem kepí, ne abho beghǎ mban. ²³ Bǎ mankem abhen bachi are babhak maknkay tontó, bábho bebhep bati, mándeme nǎkɔ be, “Ebhárémǎ Debhít né ke?” ²⁴ Ke bǎnkwǎ Fárisi bághókó nókó nó, babho berem be, “Chí Belsebul, mfǎ befónó bebúbɛɛ ke áchyé Yesu betan bébók befónó bebúbɛɛ be mémfú, méndó, bho.” Mmú achák apú! ²⁵ Yesu arinǎ nkaysi yap. Arem ntá yap be, “Yéntiki etǎk ene ákóré áchí are ne bǎbati mánu nǎkɔ ne bati, ébhón chi ménémé. Nneréket ane ákóré achi are ákwene kwen. ²⁶ Enyu yǎ ke echi ne kefǎ Satan. Mbák Satan ábók Satan, ná kefǎ eki kétee? ²⁷ Ne mbák nchí bók befónó bebúbɛɛ chi ndú betan Belsebul, bǎ bheka básǎt betan ághá bébók bho méndó bhó? Eti yǎ chǎn bó mántan be. ²⁸ Ke mbák, sayri sayri, mébók befónó bebúbɛɛ chi ndú betan Εfónó Mandem, nó Mandem anan achi nenti eneka mbǎ Mfǎ. ²⁹ Yé mmu apu kway bechwe amem eket ene mmú ntantan angép enyih, ampǎkɔ, andǎk ne yó, mbák abhíkí yambi ankem yi angwǎt. ³⁰ Yé agha ane ápú ne me, achí chí mǎmpap awa. Ne ye agha ane ápú kwak me menyokoti

bho, átákátak. ³¹ Dinǎ yé ka be, Mandem áfonori bebú ebhen bo bákɔ ne bebéptí menyih ebhen bǎ bárém. Ke apú fonori mmu ane árém bebéptí menyih ėti Εfónó Bedyere. ³² Mandem áfonori yé agha ane árém ebéptí enyih ėti nnyén ena, Me Mmu mfú ntá Mandem, ke apú fonori mmu ane árém ebúbɛ ėti Εfónó Bedyere. Mandem apú fonori yi, yé ndú mmiki ne, ne yé ndú mmik nkɔ.”

Ɔrinǎ enǎk chí ndú kepem
(Lk 6.43-45)

³³ Yesu arǎk ambi berem be, “Mbák enǎk éri, kepem eki nkwǎ kéri. Mbák enǎk ebhǎn neme, kepem eki nkwǎ kébhón neme. Mmu árinǎ enǎk chí ndú kepem eki. ³⁴ Bǎ befé, nó ke échí ne bhe. Ná berítí kepí kekway ye befú be anyu ené bǎchí bǎ bebú? Enyih ené éjwí mmu anti, yó ke éfú yi anyu. ³⁵ Nkúbhé mbǎ enyú menyih nkáp bėjwi amem mókere nkáp, nó ké nkaysi ndíndí ájwí anti mmu ndíndí, ne beri ke befú are. ³⁶ Dinǎ ká be, ewak ene Mandem átǎn bǎ mankem, yéntiki mmu ághati yí enyih ene ékú ke yéntiki epǎ eyǎn éfú yi anyu. ³⁷ Kepí eken kǎfú wǎ anyu ké yi ásǎt antǎn wǎ ewak émǎt. Mbák berítí kepí ke kǎfú wǎ anyu, ewak eyǎ, yi árem be ǎbhíkí bhǎn manyé. Ke mbák bebéptí kepí ke kǎfú wǎ anyu, ewak eyǎ, Mandem árem be ókwén manyé.”

Bárém be Yesu ántón erinǎ maknkay
(Mk 8.11-12; Lk 11.29-32)

³⁸ Mbǎk batǎn ebhé Mandem ne bǎnkwǎ Fárisi bárém ntá Yesu be, “Ntǎn, tǎn erinǎ maknkay ene ékway betǎn be betan ebhe befú ntá Mandem.” ³⁹ Yesu akeme bho be, “Bebú ná ne mkpáká bho ane echǎn! Bápú kɛ mbǎ enyú Mandem áyǎn. Báyǎn beghǎ chí erinǎ maknkay! Ke yé émǎt mpú tǎn be, ébhíkí fǎet chí ene Jóna, ndemekepinti Mandem. ⁴⁰ Nkúbhé mbǎ enyú Jóna achi nyaka amem meniě nsí-ngo ndú manywǎp arat, nó ke bábheme chǎn Me Mmu mfú ntá Mandem, mbak amem nnem ndú manywǎp arat. ⁴¹ Ewak ene Mandem átǎn bǎ mmik, bǎ etǎk Ninive báfate mángati bhe be bǎkɛ bebú. Ewak eyǎ, bó bárém nó ntá yeka mbǎnyune bǎ bátik nyaka nsem

ndü bebú bhap mpok Jóna ághátí bhə Eyəŋ Mandem. Néne, mmu achí fá néntí eneka ane áchá Jóna; yě nə, bāpu ka betiknsem ndü bebú ebheka. ⁴² Ewak Mandem átəŋ bō mmik, mfə ngoré ane áchí nyaka etək Shéba áfate andem be bākə bebú. Arem be bākə bebú mbənyune yi afu nyaka nekə nesie arək beghok menyih ebhen Mfə Sólomon átəŋ bho ne beyă nerihíkəpi. Ne nchí ghati bhe be mmu achí fá néntí eneka ane acha Sólomon, Yě nó, bāpú ka beghok yi.”

Efónjə ebúbə ékway bepetnsem ntá mmu (Lk 11.24-26)

⁴³ Bérəŋ ambi Yesu arem be, “Mbák mámbók efónjə ebúbə éndó mmu, érap chí bónbónbón amem baso, énjəŋ nəkə ebhak ene yə échwe. Mbák ébhíkí ghó ebhak bechəkə, ⁴⁴ érəm be, ‘Chəŋ mpetnsem ebhak ene mfú.’ Ne énáŋ émpétnsem, éngó be yě mmu apu amem esí eket eyi, ne be, mányə yə, bāghókó sayri, ⁴⁵ efónjə ebúbə eyə érəŋ ye, énsət befónjə bebúbəbə béchák tándramət ebhen bébébhé becha yə. Bó menkem mendək, menchwe mmu wu aməet, mémbak ne yi, nté yi ambép ancha ane mbi. Nə, kě ébhónjə bífákari ne be bo bebú abhen mkpák ane echəŋ.”

Nnə Yesu ne bōmáyi (Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Ené Yesu árəŋ ambi berem menyih ebhen yi ághátí bho, máyi ne bōmayi bátwó bátee nefi, mánjəŋ nəkə berem kəpi ne yi. ⁴⁷ Mmü amət aghati Yesu be, “Máye ne bōmaye báchí nefi téé, báyan berem kəpi ne wə.” * ⁴⁸ Ke Yesu akeme mmu wu be, “Sayri sayri, máya chí agha? Ne ntiki bho bachi bōmaya?” ⁴⁹ Yesu asá awə ntá bakoŋo bhi, arem be, “Máya chí bōbhen, ne bōmaya chí bōbhen. ⁵⁰ Bō abhen bākə enyih ene Etaya mmu achí amfay áyan bó mankə, ke báchí maya, ne bōmaya.”

13

Yesu atém nekay ntyəmbwət (Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)

¹ Nkúbhé nywəp enə, Yesu afú amem eket ene yi achí are, arək achəkə nekə manyu. ² Beyă bo bákónjə yi aré. Yesu arə bho tété,

arək achwe, achəkə amem áchwí ené beyă bōbhə báté angəkonyén. ³ Abho beghati bhə beyă menyih ndü bakay be, “Ewak émət, nkwananki amət arək betak enyü nch-wifú amem nki ywi. ⁴ Ené yi átək árəŋ, mbək akwenti ndü mómbi ane áchí amem nki. Kenen kétwó kébwópti nchwi yə nkem. ⁵ Achák akwenti ndü mmik setárebhé ane ntəp abhiki ya are. Awakari achak. ⁶ Ke mpok mmok áfú, ásəŋ yə ndü bakan ayi ábhíkí kway bechwe amik sayri. Anihiti, awəsi. ⁷ Anefú akwenti ndü mmik ane tákə nsense ágò are. Achak are gó, ke tákə nsense agó áchet yə kpát agú. ⁸ Nchwi ácháak akwenti ndü mmik ndíndí, achak, agó, achye beyă nchwi. Nchwi ayá acha ane bápí ndəŋ besa betay, achák ndəŋ besa berat, anefu ndəŋ esa nsem byo.” ⁹ Ndü ngwenti, Yesu arem be, “Mmu ane áyan beghok, ántá batú ángók sayri.”

Yesu aghati baghək abhi ntí ane yi átəm bakay

(Mk 4.10-12; Lk 8.9-10)

¹⁰ Yesu ánáná nókó betem nekäy nkwananki, baghək abhi bárók ntá yi bábhép yi be, “Ndaká yí óghátí bho menyih ndü bakay?”

¹¹ Yesu akeme bhə be, “Mandem akə mándihiti tetep ane áchí bhésé bhésé, ne eyə ékwak bārihi enyü yi ábhák ne bho mbə Mfə wap. Ke abhíkí kə nə ne bo bachak. ¹² Mmu ane afyé ntí beghok menyih ebhen métəŋ ájwimem. Měkə yi andihiti beyă menyih bechak. Ke mmü ane apu fye ntí, yě chí mandú enyih ane yi arihiti básət ntá yi. ¹³ Ntí ane nchí ghati bhə menyih ndü bakay achí be, báyihi ke bápú ghə, ne bāghok menyih mbə be bápú ghok, ne bápú jwimem. ¹⁴ Bōbhen, bākə enyih ene ndeməkəpinti Aisáya árémé nyaka émfú tetep. Mandem akə nyaka Aisáya andem be, ‘Chəŋ mǎngoko ghok beyəŋ ebha ke bāpú jwimem wáwák;

chəŋ mǎnjihiti yihiti ke bāpú ghə,

¹⁵ Echí enyü yə mbənyune batí bōbhen akə bārəp bechihtí bho, báchí mbə bō abhen batú ábé bhə ne bapu pəre yán beghok yényih,

* **12:47** Ndəŋ ane ápú amem basih amen tesáy.

báchí mbə bo abhen bákúti amík
 be báké ghó mban,
 ne bé batú yap áké ghók yěnyin,
 ne be báké jwimem,
 mantwə ntá ya, mbú bhə.’ ”

¹⁶ Yesu arək ambi berem be, “Ke mbák chí bhe, éri ntá yeka echa, mbənyune amík ayeka ághò mban, ne batú yeká ághòk mban. ¹⁷ Nchí ghati bhe be, beyă baremé kepinti ne bə abhen báchí chak besí Mandem bábhón nyaka ekwak begho menyin ebhen bəghò ke bə keghə bhə. Bábhón ekwak beghok menyin ebhen bəghòk, ke bábhíkí ghok bhə.”

Yesu aghati baghək abhi nti nekăy ntyəmbwət

¹⁸ Yesu arək ambi berem be, “Ghók yé ka enyin ene nekăy mmu ane ataka mbwət nétə. ¹⁹ Mbuət ane ákwéntí ndü mómbi ane achi amem nki, até ndü mmu ane ághókó Mbok Ndíndí ěti enyu Mandem ábhak Mfə ywi, ke yi ke jwimem, Satan atwó ye afəŋə mbok ane Mandem ápí amem nti eni. ²⁰ Mbuət ane ákwéntí ndü mmik setárébhé até ndü mmu ane ághòk Eyəŋ Mandem, anoko témté ne beyă manák. ²¹ Ke yi kebhón bakan amik. Ante kákáti ndu mómbinji mpok. Ke mpok esəŋəri étwó ne bo mámbə menyok yi ěti Eyəŋ Mandem ene yi anoko, amfere amə témté. ²² Ne mbwət ane ákwéntí ndü mmik tákə nsense, até ndü mmu ane ághòk Eyəŋ Mandem, ke básémé ěti menyin mmik atwó nókó yi anti, ne ngonó nkáp, angəkəntik Eyəŋ Mandem ene echi are, Eyəŋ Mandem yə kekwak yi ndü nepém eni. ²³ Mbák chi mmu ane ághòk Eyəŋ Mandem anjwimem, émbak yi anti, achí mbə mbwət ane ákwéntí ndü mmik ndíndí, achak, ágó sayri, achye beyă mbwət nkə. Ne nsáy Eyəŋ Mandem ndü nepém mmu achi mbə mbwət nkə ane áyá áchá ane bápí, ndəŋ esa nsem byo, achák ndəŋ besa berat, ne anefu ndəŋ besa betay.”

Yesu atém nekay tákə ane mümpap ápí

²⁴ Yesu atém nekay nécháak be, “Mbák Mandem ambak ne mmu mbə enyū Mfə ábhák ne bəbhi, nepém eni nébhák mbə nki ané mmūfu ápí nchwi. ²⁵ Ke mümpap arək ne beti ené bo bábhəre kenó, aták nchan,

arək ebhak eyi. ²⁶ Mpok nchwi ágó, abho menyok kepem, ke bəghó nchan aré. ²⁷ Bakă-betik báfá bárovk ntá mbəŋónki barem be, ‘Ēta, pú nchwi ke sépí amem nki? Nchan éfu aré fá?’ ²⁸ Akeme bhə be, ‘Mümpap ké ápí nə nchan eyə.’ Bábhép yi be, ‘Séndók sémféré yó éndəp chi nchwi yəyə ke?’ ²⁹ Mbəŋónki akeme bhə be, ‘Də ká. Mbák mändók beferé nchan eyə, bəkway bəfére mbək nchwi nkəwə. ³⁰ Də ká yə ambak, mpok ánán ánkwáy, chəŋ ndem bə abhen bəfére nchwi ebhi mánjámbe mamfere nchan eyə mányokoti ndü nebhet amət, mánsón. Ke māmferé nchwi māmberé anywóp.’ ”

Nekăy sepem mónək ane bábhinji be móstat (Mk 4.30-32; Lk 13.18-19)

³¹ Yesu atém nekay nécháak be, “Kefə Mandem fá amik kechi mbə sepem mónək ane bábhinji be móstat, ane bápí amem nki. ³² Sepeme mónək móstat séchí niníniní tontó, ke mbák séncháak, sengo, sébhak nnet mónək ane áchik. Kenen kéntwə kente manyay ndü batabhe yi.”

Yesu atém nekay yis (Lk 13.20-21)

³³ Yesu atém bhə nekay nécháak be, “Kefə Mandem fá amik kechi mbə yis ane ngərə ásóré achemti ne nchán fláwa érat. Mandu yis wu akə fláwa nkem amwət, kpát ajwi ndü enyin ene yi achi are.”

Nti ane Yesu atémé bakay (Mk 4.33-34)

³⁴ Yesu aghati bho menyin ebhen menkem chi ndü bakay. Yi ke ghati bhó yěnyin ene yi abhiki tém nekay. ³⁵ Atém bakay betəŋ be enyin ene ndemekepinti Aisáya arémé nyaka be chəŋ emfakari, éfákárí. Aisáya arem nyaka be,

“Chəŋ ngati bhə menyin chi ndü bakay, chəŋ ntəŋ bə menyin ebhen Mandem ákú mémbak bhésé bhésé, te ndü nebhomik.”

Nti ane Yesu ateme nekay tákə mbámbe ne bakəndik

³⁶ Yesu arə ye beyă bə abhen bachi nefi, arək achwe anywóp ne baghókó bhi. Aré, baghókó bhi barem ntá yi be, “Ēta, ghatí bhese nti nekăy nchan.”

³⁷ Yesu akeme bho be, “Me Mmu mfú ntá Mandem ké nchí mmu ane ápi nchwi amem nki. ³⁸ Nki chí mmik nkem, ne nchwi chi bo abhen Mandem áchí Mfó wap. Nchan chí bõ Satan. ³⁹ Mũmpap ane ápi nchan chi Satan. Mpok ane báfère mbwõt ebhi chi nemäy mmik, ne bakã betik abhen báfère mbwõt ebhi chi bõangel Mandem. ⁴⁰ Nkúbhé mbõ enyũ báféré nchan, mányokoti nebhuet amõt básón, enyu yõ ke ébhónó báfákari mpok mmik ámay. ⁴¹ Mpok yõ, Me Mmu mfú ntá Mandem, nchí to bõangel bha mãmferere yëntiki enyiñ ené étwò ne bebá, ne yëntiki nkã bebá ndũ nkwo bo abhen me nchí Mfó wap. ⁴² Bõangel bha báfère bho mãmese amem nepingo. Aré, bábhak ndũ nedĩ kebho ne nenyié ámén. ⁴³ Mpok yõ, bo abhen bachi chak besí Mandem bághò mbõ mmok ndũ nebhuet ane Etayap achi Mfó. Yëntiki mmu ane áyàn beghok enyiñ ene mërèm, ántá batú ángók sayri!”

Yesu atém nekäy enyiñ beyä nkáp ene echi bhésé bhésé

⁴⁴ Yesu atém nekay nécháak be, “Kefó Mandem kechi mbõ enyiñ beyä nkáp ene echi bhésé bhésé amem nki. Mmu amõt ághó nókó yõ, apet abhese yõ sayri, arõ, arak ne beyä manák, ati yëntiki enyiñ eyi, asõt nkáp, aku nki wu.”

Nekäy ntay enen beyä nkáp

⁴⁵ Yesu atém nekay nécháak be, “Kefó Mandem kéchí mbõ nkõsíé ane áyàn beku batay beyä nkáp. ⁴⁶ Aghó nókó némót enen neyá nkáp tontó, arak atí yëntiki enyiñ eyi, aku ntäy beyä nkáp enõ.”

Yesu atém nekay asi

⁴⁷ Yesu apet atém nekay nécháak be, “Kefó Mandem kechi mbõ beyä nkáp ané báguébhé anyén ne ákém nsi menyu ne menyu. ⁴⁸ Asi ájwí nókó ne nsi, báya bákó ebhi, bachakõ amik bayap nsi ene eri, báfyé ndũ menyiñ. Bato ené ébhíki ri. ⁴⁹ Enyu eyõ ke ébhak chõn mpok mmik ámay. Bõangel bátwò, mãmferere bakã bebá ndũ nkwo bõ abhen bachi chak besí Mandem, ⁵⁰ mãmfyé amem nepingo. Aré, bábhak ndũ nedĩ kebho ne nenyié ámén.”

Barak akõ ne ané asi

⁵¹ Yesu abhép baghókó bhi mbák bajwimem ndũ menyiñ ebhen yi ághátí bho menkem.

Bákeme yi be bajwimem.

Nku Nsí ne Nku Nkõ

⁵² Yesu arem be, “Yëntiki ntõn ebhé Mandem ane ághókó, áriñi enyũ Mandem ábhák ne bho mbõ Mfó wap, achí mbõ mbõnjõket ane áfère menyiñ bekõ ne ebhen besi amem mókët ane yi ábháré menyiñ.”

Bábyak Yesu etak Násáret

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ Yesu anañã nõkõ betem bakay yõ ndu betõn bo menyiñ, afa atú etak wu.

⁵⁴ Apetnsem etak eyi Násáret. Ené yi átõn Eyõn Mandem amem eket ene nenikímuet eyap, bo bábhak maknkay tontó. Bábhó bebhep bati be, “Aré bhõn enen enyũ nerinĩndak fá? Aré bhõn betan fá ndu bekã berem menyiñi maknkay enyu ene? ⁵⁵ Pú mmõ nchwé menak né? Pú María ké achi máyi? Pú Jems, ne Joséf, ne Símun, ne Júdas, chi bõmayi abhen babhakanem? ⁵⁶ Pú bõmayi abhen baghóré báchí fá mankem nebhuet amõt ne bhese? Aré bhõn enyũ nerinĩkepi enen, ne enyũ betan ebhen fá?”

⁵⁷ Ekã bare byak yi byak.

Yesu aghati ye bho be, “Bo báchyè ndemeképiñti Mandem kenókó yëntiki ebhak. Ndiere etak eyi, ne ndũ nneréket ywi, ke bápú chye yi kenókó.” ⁵⁸ Tëndu bõ bábhíki bhõn neka ne Yesu, yi kekã beyä menyiñi maknkay amem etak eyi Násáret.

14

Enyu báwáy Jõn Njwiti

(Mk 6.14-29; Lk 9.7-9)

¹ Mpok yõ, Hérõd abhak mmu ane ákèm atú Gálili. Aghókó nókó ãti menyiñ ebhen Yesu ákã, ² arem ntá bakã betik abhi atú Gálili ãti Yesu be, “Jõn Njwiti ke aperensem ndũ nepém. ãti yõ ké yí ábhónó betan bekã menyiñi maknkay.” ³ Hérõd akaysi be Yesu chi Jõn Njwiti ãti enyiñ ene yi ákã nyaka ntá Jõn. Achyé nyaka eyõn, bákém Jõn, bagwõt, ne báfyé yi ekerékenõn bekonõ enyiñ ene ngoré ywi Heródias áyàn. Heródias ayámbi achi nyaka chi ngoré Filip, manõ Hérõd, ke Hérõd asõt yi ndũ nebhay. ⁴ Hérõd ásóré

nókó Heródias ndü nebhay, Jñn aré ghati yi be, “Ebhé eyese bo Israel ebhiki ka be ómbay Heródias ngoré mómáye.”⁵ Hérød áyàn nyaka berem mángwáy Jñn, ke are cháy bõ abhen yi achi münti wap. Bo Israel mánoko nyaka be Jñn achi ndemekerinti Mandem.⁶ Ke ewak Hérød ánáká epã nebbe eyi, mmõ Heródias ane móngoré abhén nebhén sayri besí bo abhen bachi ndü epã yõ. Nebhén eni nekã Hérød abhõn beyã manák, ⁷ kpát Hérød ayiki be, “Chõn nchyé wõ yëntiki enyih ene óyàn nchyé wõ.”⁸ Békõno enyih ene máyi aghati yi, arøk arem ntá Hérød be, “Chié me ntí Jñn Njwiti amem nchán myákátí-ne néne!”⁹ Mfõ Hérød apõp! Eti neyiki ane yí áyiki nyaka besí mankõ abhi échá yi beyibhiri eyõn eyi. Achye ye eyõn bé batemé nenu mankã mbõ enyü mmõ Heródias áyàn.¹⁰ Akã ye bárók ekerékenõn, bafere ntí Jñn Njwiti, ¹¹ báfyé amem nchán myákátí, bárøk bachye ntá mmõ Heródias. Asõt, arøk achye ntá máyi.¹² Bakõjõ Jñn bárók, basõt erené Jñn barøk, babhemẽ. Bárók ye baghati Yesu enyih ené éfákári ne Jñn.

Yesu adík ngemntay bho
(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Yesu ághókó nókó mbok newú Jñn, afa, bárøk bachwe amem áchwí, babho berõn ndü nebhæt ane yẽ mmu achak apu. Ayàn nyaka be mámbák bõbhõ. Ke mpok bo bágghókó be yi asõt áchwí årõn, báfá betøk ebhap, babho bekonõn yi ne bekak.¹⁴ Yesu áfú amem áchwí, akó ebhi. Aghó beyã bho, ntínso nékém yi ne bhó. Abú abhen mámmè.¹⁵ Egháká nókó beku, baghókó bhi bárók ntá yi barem be, “Nywõp nénanõ nerõn, ne nebhæt ane chi ebhi. Ghati bõbhen be mándók ndü bõbetøk abhen báchí fá kekwoõt manku enyih ményie.”¹⁶ Yesu aghati baghókó bhi be, “Ntí apu beghati bhõ be mándók mánján nenýié. Bé babhõn, chyé ká bhõ nenýié mányié.”¹⁷ Bákéme yi be, “Sébhõn chi bõbekpókó bret batay ne nsi epay. Enyih echak épú.”¹⁸ Yesu aghati bhõ be, “Twó ká ne bhõ.”¹⁹ Aghati ye beyã bõbhõ be manchókõ amik ndü tákõ. Asõt ye bekpókó bret bhõ betáy ne nsi epay. Ayõn amik mfay. Achye bakak ntá Mandem, abho bébókóti bret wu anchye nõkõ ntá

baghókó bhi be mánkóré ne nsi ntá beyã bõbhõ.²⁰ Yëntiki mmu wap anyié kpát ajwi. Baghók Yesu mányókóti nenýié enen nerõbhe. Néjwí bekay byo ne bepáy.²¹ Mpáy babhakanem abhen manyié bret wu ne nsi eyõ ábhák mbõ nka etay, kefyé baghóré ne bhõ.

Yesu are kã amfányén
(Mk 6.45-52; Jn 6.15-21)

²² Ebhíkí tat, Yesu aghati baghókó bhi be mándók mánchwe amem áchwí, mámppe nnyén manjambi ndü ebhẽ manyu echak. Arõp ansem bekã beyã bo bhõ abhen bachi are mangure.²³ Anánjá nókó bekã nõ, akó amfáy njie aywintí ndu menikmæt. Beti begá betémeri yi are.²⁴ Mpok yõ, áchwí ane ápókó baghókó bhi ananõ arõn nyaka nekõ nesie befu angõkõnyén. Mbúép atanatanõ ere fú bhõ ambi. Ekã mpérényen eya écha, bhõ mánu nõkõ ne yõ.²⁵ Befæt nkárénká érat beghaka nkárénká étandat betí Yesu abho bekõ amfányén berõn betémeri bhõ.²⁶ Ke bágghó nókó ndü yi ákõ amfányén átwõ, bécháy békém bhõ tontó. Bábho bebi, mándeme nõkõ be, “Chí efõjõ-ngu! Chí efõjõ-ngu!”²⁷ Témté wu, Yesu afyé bhõ ntí arem be, “Chí me, báké chay!”

²⁸ Píta akeme yi be, “Acha, mbák chí wõ, chyé eyõn be nsép anyén, nõkõ, ntemeri wõ.”²⁹ Yesu akeme Píta be, “Sep twó.” Píta afú amem áchwí asep anyén abho bekõ andókõ nõkõ betémeri Yesu.³⁰ Ke ághó nókó ndü mbúép akã mpérényen ékõ te amfay ke énsép, abho becháy ne abho begure anyén témté. Abik ye arem ntá Yesu be, “Acha, pemé me!”³¹ Yesu asá awõ témté akem yi arem be, “Píta, neka ene négupsí necha! Ndaká yí ómákátí be mëkwáy bekã wõ ónkõ amfányen?”³² Yesu ne Píta bákó nókó ndu áchwí, mbúép wu ákwen.³³ Baghók Yesu babho ye békwén yi bekak, ndu bechye yi kenókó, mándeme nõkõ be, “Tetep, õchí Mmõ Mandem!”

Yesu abú bõmame
(Mk 6.53-56)

³⁴ Yesu ne baghókó bhi mánánjá nókó bepe manyu, bákó ebhi, atú Genésaret.³⁵ Bo abhen bachi atú etøk eyõ bárinjí bé Yesu achi are. Bátó eyõn mbánkem bekã bo mántwó

ntá yi ne bõmame. ³⁶ Bo abhen bάρόνῃ ntá Yesu ne bõmame bhap, mánikmæet bé yi andõ bõmame mántøk yě chi nkokon nden ayi. Ne yěntiki mmu ane ánú átókó nkokon nden Yesu, atan.

15

Βερίῃ bho ne bebhé Mandem (Mk 7.1-13)

¹ Etaré nókó, mbøk bõnkwo Fárisi ne batøn ebhé Mandem báfú Yerúsalem bάρók ntá Yesu bábhep yi be, ² “Ndaká yí baghókó bhe bápú konjo bepiῃ ebhen bachĩmbi bhese? Bápú so amõ ke manyíe nenyie.”

³ Yesu akeme bhõ be, “Ne ndaká yí bārõ bebhé Mandem, mánkonjo nõkõ chi menyin ebhen bachĩmbi bheka batønῃ? ⁴ Mandem arem be, ‘Chié étaye ne máye kenókó’ ne be ‘Yě agha ane árèm ebépti eyøn ntá etayi, yě máyi, bábhøn beway yi.’ ⁵ Ke bãghàti bho be, ‘Mbák mmu ándém ntá etayi, yě máyi be, “Nsõt enyin ené mbónῃ mbá bekwak wõ ne yõ, nchyé ntá Mandem”, ne bé yi abhiki bhøn bechye máyi, yě etayi kenókó,’ ⁶ nó bãbyak bebhé Mandem, ne bãbhàre chi bepiῃítøk. ⁷ Bě bõ betábhá! Ndemekerpinti Aisáya arem nyaka ndak aywi tetep eti yeka! Aghátí nyaka bho be Mandem arem be,

⁸ ‘Bõbhen báchyè me kenókó chi ne beyønõnyu bhap, bati yap asap nekõ ne me.

⁹ Kenókó eken báchyè me kechi chi ndéndem, mbõnyune bebhé ebhen bakwãῃwan báfýé, ke bõ bátøn bho mbõ be bechi Eyøn eya.’ ”

Enyin ene ényõp mmu (Mk 7.14-23)

¹⁰ Yesu árémé nókó nó, abhiῃi beyã bo abhen bachi aré arem be, “Tá ká batú mǎngok enyin ene mbónῃ bérém, mǎnjwimem! ¹¹ Puyě enyin ene échwè anyu kě ékà mmu áké bhák pépép besí Mandem. Enyin ene éfú mmu anyu ke ékà mmu áké bhák pépép besí Mandem.”

¹² Yesu árémé nókó nó, bakoῃo bhi bákókósi mmæet ne yi, barem be, “Eta, æriῃi nó be ndak ane órémé ákũ bati ábè bõnkwo Fárisi?” ¹³ Yesu akeme bhõ be, “Chøn

mǎngwõp yěntiki enyin ene Etaya mmu achi amfay ábhíki pi, mámfere. ¹⁴ Dõ ká bhõ awu! Báchi chí manémámik abhen báyanῃ beya bho mbi. Ne mbák nnémámik ánjá nti nnémámik mbi, bó mankem bákwen amem nepi.”

¹⁵ Píta arem ntá Yesu be, “Eta, ghatí bhese nti nekay enen.”

¹⁶ Eká Yesu abhép bhõ be, “Bě nkwo bãbhíkiरे jwimem ndũ menyin ebhen mérème? ¹⁷ Bãbhíki riῃi be yěntiki enyin ene mmu afyé anyu, énsenp yí menie, ãῃi yõ amfere? ¹⁸ Ke yěntiki enyin ene éfú mmu anyu, éfú yi chi anti, ne yõ kě ékwày beku yi áké bhak pépép besí Mandem. ¹⁹ Nõ chi be amem nti mmu kě nkaysi mbámbũ áfũ, antó mmu ndũ bebépti menyin mbõ beway mmu, bekwen berwõp, kebháré eken bõ abhen bábhíki bhay bati, ne aghép, ne bété ntisie ákwáré, ne bérém bebépti menyin eti mmu ndũ bechønῃti nnyén eni. ²⁰ Menyin ebhen ke békũ mmu áké bhák pépép besí Mandem. Ményie nenyíe keso amõ, apú kũ be mmu áké bhák pépép besí Mandem.”

Yesu abú ngõré ane apu mmu Israel (Mk 7.24-30)

²¹ Yesu afa ye atú Gálili ne bakoῃo bhi, bārøk ndũ atú etøk ane achi kekwoῃt Táya ne Sídon. ²² Ngõré amõt abhak atú etøk wu ane apu mmu Israel, ke abhak mmu Kánãn. Arøk ntá Yesu, ambik nõkõ be, “Acha, mmõ Mfõ Debhit, ghó mé ntínso! Éfõῃõ ebábũ ésonῃri mówa tontó.”

²³ Yesu ke kemeyí yě eyøn. Ne bakoῃo Yesu baghati Yesu be, “Bók yi andók. Achyè bhese esonῃri.”

²⁴ Yesu akeme be, “Mandem ato mé be ntwõ nkwaῃ chi bo Israel, bǎghõῃõmèn yi ane ánémé ebhi.”

²⁵ Ke ngõré wu arøk akwén bekak Yesu are nik yi mmæet andeme nõkõ be, “Acha, kwak me.”

²⁶ Yesu akeme yi be, “Æpú chak besõt nenyíe bhõ mǎnchyé ntá mmú.”

²⁷ Ngõré wu arem be, “Acha, échí tetep, ke mpok mmu ányie nenyíe, apú kǎῃ mmú be éké nyie bechõkõtí ebhen bákwoῃnti amik.”

²⁸ Yesu akeme ye yi be, “Ochi ngõré ane õbhõῃõ neka ne me tetep, ne chøn Mandem

anku ntá yěntiki enyiyi ene óyàn.” Témté wu, móywi atan.

Yesu abú beyá bho bachak

²⁹ Yesu afa ye atú Táya ne Sídon apetnsem angakó manyu Gálili. Akó, afuét aré, akó achakó ambi njié. ³⁰ Beyá bho babho beron ntá yi ne bómame, ne bakem, ne bo abhen bachi bhure, ne manémámik, ne babhók ne bómame báchák, mámbure nokó bho besí bhi. Abú bhó mankem. ³¹ Manyu áchók bō abhen bachi are ndū bāghó bé babhók babho berem keri, ne be bō abhen bachi bhure báfate kperep, ne bakem babho beko, ne manémámik babho begho mban. Bábhó bebíti Mandem, Mmu bo Israel báchyè kenókó.

Yesu adik nka bo enwi

³² Yesu abhiji ye bakoño bhi arem be, “Ntínso nékém me ne bōbhen. Báchí fá ne me ndū manywop arat, ne bábhíkí bhón yěnyiyi menyie. Mbíkí yán berō bō mandak kenyie nenyíé mbonyune bákway begu nsay ambi.”

³³ Bakoño bhi bábhép yi be, “Etak épú fá, chon sémbón nenyíé enen nékway beyá bōbhen fá?”

³⁴ Yesu abhép bhó be, “Bābhon bekpókó bret afō méní?”

Bákémé yi be, “Sébhon bekpók tándramot, ne bāru nsi.”

³⁵ Yesu achye ye eyon be bó mankem mánchókó amik. ³⁶ Asot ye bekpókó bret ebho tándramot ne nsi. Achyé nókó bakak ntá Mandem, abho bébókóti bho anchye nokó ntá bakoño bhi, bé mánkóré ntá bōbhō. ³⁷ Yěntiki mmu anyíé ane ákwáy yi. Bakonjo bhi bábwopti nenyíé enén néróbhé. Néjwí bekay tándramot. ³⁸ Mpáy babhakanem abhen mányíé nenyíé eno abhak mbō nká enwi kefyé mámbō ne baghoré.

³⁹ Yesu aghati ye bhó bé mángúré. Bo mankem bárón nókó, asep anyén ne bakoño bhi, asot áchwí arak atú Magádan.

16

Bábhép Yesu eriyi maknkay (Mk 8.11-13; Lk 12.54-56)

¹ Ewak émot, bōnkwo Fárisi ne bōnkwo Sádusi bārók ntá Yesu bārē yan mbi memō yi. Bábhép yi anku enyiyi maknkay ené ébhak mbō eriyi ené étan be betan ebhi bífú chi ntá Mandem. ² Yesu akeme bho be, “Mbák mmok áném beku, nebu némbak chuúu, be bārēm be, Chon nywop nendi mbore. ³ Ne mbák nywop nénjí nebu néngiri, bārem be, ‘Chon nywop némbép tontó.’ Bāriji béyiyi nebu mändem mbák manyier ákwen chon, ne mbák apu kwen. Ke bāghō menyiyi ebhen béfakari echon, be keriyi ntí ane bō béfakari. ⁴ Bebá ná ne mkpáká bho ane echon! Bápú ku mbō enyū Mandem áyàn. Báyàn begho chi eriyi maknkay! Ke yé émot mpú ton be, ébhíkí fuet chi ené Jóna, ndemekerinti Mandem.” Yesu árémé nókó nó, arō bhō, arak. *

Yis nkwo Fárisi ne Sádusi (Mk 8.14-21)

⁵ Bakoño Yesu bápé barok ebhe manyu echak, bagho be baghokantik beroko bret. ⁶ Yesu aghati bho be, “Sot ka mpok ne yis ane bōnkwo Fárisi, † mǎnsot mpok ne yis ane bōnkwo Sádusi.” ⁷ Bábhó berem ne bati be, “Arēm nō chi ndū sébhíkí twō ne bret.” ⁸ Yesu ariyi enyiyi ené bó bārēm, abhép bhō be, “Ndaká yí bārēm eti bret ane bábhíkí bhón? Neka eneka négupsi necha! ⁹ Kpátē echon bábhíkire jwimem-ε? Bāghókóntik ndu ndíkí nka bho etay ne bekpókó bret betay? Bāghókóntik bekáy bret ane áróbhé? ¹⁰ Ná ne ane bekpok tándramot ane nká bho enwi mányíé? Bāghókóntik bret ane áróbhé mányókóti báfyē ndū bekay? ¹¹ Ndaká yí bápú kway begho be mpú rem mbu chi eti bret? Sot ka mpok ne yis ane bōnkwo Fárisi, ne ane bōnkwo Sádusi.” ¹² Afō ké bakoño Yesu bājwimem be Yesu abhiki semti bhō chi eti yis ane báfyē ndū flawa, ke eti menyiyi ebhen bōnkwo Fárisi ne ebhen bōnkwo Sádusi bátōn.

Pita arem be Yesu chi Mpepe (Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)

¹³ Yesu arak atú Seséria Filipi ne baghokó bhi. Aré, abhep bhō be, “Bo bārēm bé Mē Mmu mfú ntá Mandem nchí agha?”

* **16:4** Sádusi: Bo Sádusi babhiki noko nyaka be chon bawú mámpetnsem ndū nepém. † **16:6** yis chi enyiyi ene ékú fláwa ane bret anko.

14 Bákéme Yesu be, “Mbək bho bārəm be əchí Jǝn Njwiti. Bachak be Eláija, abhénéfú bé ndemekεpǝnti Jeremáya, ne be, mbák puyě yi, nǝ chi ndemekεpǝnti achak.”
 15 Yesu abhép bhǝ be, “Kε bé babhǝn bārəm be menchí agha?” 16 Símun Píta akeme yi be, “Wǝ ke óchí Mpeme Mandem afyé nyaka bariεp be ätǝ, wǝ ke óchí Mmǝ Mandem ane áchí nepém.” 17 Yesu akeme Píta be, “Símun mmǝ Jóna, éri ntá ye εcha! Etaya mmu áchí amfay ke áká óriní ndak ane, puyě nkwǝ. 18 Wǝ, əchí setárébhé, † ne ndü setárébhé esén ke nchí te eket eya. § Ne yě chí betanǝ nǝwú bépú kway betan mencha nkwǝ bo Mandem. 19 Ne chǝn nchyé wǝ betan amem Kεfǝ Mandem. Ne enyih ené ógwǝré fá amik, chǝn Mandem angwǝt yǝ awu amfay. Ené ókánárí, Mandem ákanari awu amfay.” 20 Yesu árémé nókó nǝ, asemti ye bakonǝ bhi bati byo ne apay be báké kε yě mmu andinǝ be yi chí Mpeme ane Mandem afyé nyaka bariεp be ätǝ.

Yesu arem be chǝn manchyε yi beyǝ εsǝnǝri ne mangway yi

(Mk 8.31-9.1; Lk 9.22-27)

21 Bébhǝ mpok yǝ, Yesu abho béghátí bakonǝ bhi menyih ebhen bebhǝnǝ befakari ne yi. Arem be yi abhǝn berǝn Yerúsalem, ne aré, bǝbati etǝk, ne bǝbati bachiákap Mandem ne batǝn ebhé Moses mánchyε yi beyǝ εsǝnǝri, kpát mángwáy yi, ke éghaka nǝkǝ manywǝp arat, ampεtnsem ndü nepém. 22 Ke Píta asǝt yi nepak, abho beji yi be, “Acha, Mandem áké ka! Awü ndak ábhíkí bhǝn befakari ne wǝ!” 23 Ke Yesu ayibhiri mmuεt ayihǝ Píta, arem be, “Satan, fá mé besí! Əchí eram ntá, ntá ya. Nkaysi ye chí nkaysi nkwǝnwan, abhíkí fu ntá Mandem!”

Enyih ene mmu abhǝnǝ bekε ke ambak nkonǝ Yesu

(Mk 8.34-9.1; Lk 9.23-27)

24 Yesu aghati ye baghǝkǝ bhi be, “Mbák mmu áyan bebhak nkonǝ wa, ángókǝntik mmuεt yi, ampǝkǝ ekotákátí yi, ankonǝ me. 25 Yě agha ane áyan bereme mmuεt yi ánem nepém eni. Ke yě agha ane áká

menem nepém eni ěti ya, ábhǝn nǝ. 26 Ntiki nsáy mmu ábhǝn mbák abhǝn yěntiki enyih fá amik, ke aném nepém eni? Ne mbák mmu ánem nepém eni, ntiki enyih yí ákwáy besǝt anchyε bé yi ampεt ambǝn nepém eni? 27 Nchí ghati bhe menyih ebhen mbǝnyune chǝn Mε Mmu mfú ntá Mandem mpεtnsem fá amik ne betan Etaya. Mbǝn bétwǝ ne bǝángel Mandem, nchyé yěntiki mmu aywi akap, békǝnǝ betik ebhen yi áká. 28 Nchí ghati bhe be, mbək yeke báchí fá te abhen bápú gu kpáte mángó Mε Mmu mfú ntá Mandem ndu nchí twǝ fá amik mbǝ Mfǝ bǝ mankem.”

17

Besi Yesu béyibhiri

(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36)

1 Efueré nókó manywǝp atandat, Yesu asǝt Píta, asǝt Jems nkwǝ ne manǝ ywi Jǝn, akó amfay njie ngo ne bhǝ, bábhak aré bǝbhǝ. 2 Bápére yihǝ, besí Yesu béyibhiri berǝbhe ghǝ ghǝ mbǝ mmok. Nden éyi nkwǝ éyibhiri erǝp pépépép, énkǝt nǝkǝ nwanwǝnwan. 3 Témchok, Moses ne Eláija, baremé kepǝnti Mandem abhen tesáy bábhesi, mándeme nǝkǝ kepǝ ne Yesu. 4 Píta abho berem ntá Yesu be, “Acha, éri tontó be sechi fá. Mbák əkǝn, chǝn nte betem barat. Emǝt ntá ye, εchak ntá Moses, ne enéfú ntá Eláija.” 5 Ené Píta ábhíkire nanǝ enyih ene yí árəm ntá Yesu, ekpǝkǝ nebhan enen néghǝ pépépép ékúti bhǝ mankem. Eyǝn éfú ndü nebhan enǝ éré rem be, “Né chí Mówa. Nkǝn yí tontó. Ghók ka yi!” 6 Píta ne mamuere bhi bǝghókó nókó eyǝn eyǝ, becháy bekem bhǝ tontó, ne yěntiki mmu wap ákwén, atep besí amik. 7 Ke Yesu arǝk, atǝk bhǝ arem be, “Faté ká, báké cháy.” 8 Báyonǝ nókó amik amfay, bó kepere ghǝ yě mmu. Erǝp chi Yesu aywǝntí.

9 Ne ndü Yesu ne bǝPíta básεp njie, Yesu aghati bhǝ be, “Báké ghati yě mmú enyih ene Mandem áká bǝghǝ fá, kpáte yi ankε Mmu ane áfú ntá yi ampεtnsem ndü nepém.”

10 Píta ne mamuere bhi bábhép Yesu be, “Ndaká yí batǝn ebhé Moses bārəm be Eláija abhǝn bepεtnsem fá amik ke Mpeme

† 16:18 Setárébhé: Píta, chí “Setárébhé” ndü eyǝnǝ Grik chí Píta. § 16:18 Eket eya: Chi nkwǝ bo Mandem.

Mandem afyé bariεp be áto antwó?” ¹¹ Yesu akeme bhó be, “Échí tetep bé Eláija abhəŋ béyámbi antwó, angoko yěntiki enyih fá amik, ke Mpepe antwó. ¹² Ke nchí ghati bhe be, Eláija anáh atwó ke bo bábhíkí rihí yi. Báká ne yi mbó enyü bákónjó. Nó ké Mmu ane áfú ntá Mandem nkwo ábhəŋ chəŋ esəŋəri amə yap.” ¹³ Mpok yə ké bakoŋo Yesu bárinhí sayri sayri be Yesu árəm chi éti Jón Njwiti.

Yesu abú mó ane efónó ebúbu échyé yi ntímen
(Mk 9.14-29; Lk 9.37-43a)

¹⁴ Yesu ne bakoŋo bhi básébhé nókó anten njie, bátémeri beyá bo abhen báchémé aré mánəŋ bhó. Mmu amət afú ndü eka yə, arək, atep mánén besí Yesu, ¹⁵ arem be, “Acha, ghó ntínso ne mówa. Akwen ntímen, ne esəŋəri éné yí ábhəŋ eya echa. Beyá mpok, ákwen angó, ndəŋ echak, ákwen anyén. ¹⁶ Nsət yí ntwó ntá bakoŋo bhe, ke bábhíkí kway bebu yi.” ¹⁷ Yesu arem ntá bakoŋo bhi be, “Bé mkpáká bho ané ábhíkí bhəŋ neka ne me, bé bhó báyibhiri tetep ndü enyih echak, chəŋ mpet ntat ne bhe ná? Chəŋ nképti ne bhe ngaka fá? Twó ká ne mówu ntá ya.” ¹⁸ Bárónjó nókó ntá yi ne mówu, Yesu ásáy efónó ebúbu yə, bé éndó yi. Efónó ebúbu éró yi, atané témté. ¹⁹ Mpok Yesu áróbhé chí ne bakoŋo bhi, bábhép yi be, “Ndaká yí sébhíkí kway bebok efónó ebúbu yə?” ²⁰ Yesu akeme bhó be, “Chí éti bábhíkí bhəŋ neka ne Mandem. Nchí ghati bhe be, mbó bábhəŋ neka ne Mandem enén néchí yě chi níjíníjní mbó mósepeménək ene bábhiní be *móstá, * bákway beghati njie bé ámfá fá andək nebhəet áchá, émfakari enyu yə, ne yěnyih kekwey becha bhe. ²¹ [Bo bákway bébók enyü efónó ebúbu yə chí mbák báchí ndü netarénsay ne nenikiməet]” †

Yesu apət aghati bakoŋo bhi bé chəŋ mángwáy yi
(Mk 9.30-32; Lk 9.43b-45)

²² Éwak émot, bakoŋo Yesu mankem bati byo ne apay bápét nókó nsem atú Gálili,

Yesu aghati bhó be, “Bákém chəŋ Mmu ane áfú ntá Mandem mámfye yi amə bđ mmik. ²³ Bđ-bhə mángwáy yi, ke égháká nókó manywəp arət, Mandem ankə yi ampətnsem ndü nepém.” Beyəŋ ebhen beku bakoŋo bábhəŋ beyá basémé.

Yesu arem éti nkábhénti amem ekerákap Mandem

²⁴ Yesu ne bakoŋo bhi bárók baghaka Kapənaum. Ené bó báchí are, babhebhé nkábhénti abhen ekerákap Mandem bárók ntá Píta bábhép yi be, “Ntəŋ ywəka áchyè nkábhénti ane ekerákap Mandem-ε?” † ²⁵ Píta akeme be, “Éε.” Píta apətnsem anywəp berem kepí ne Yesu. Ké ápere rem enyih, Yesu ayambi abhep yi be, “Píta, əkáysi bé yí? Ntíkí bhó báchyè nkábhénti ntá bafđ mmik? Chí bəmik ke chi mankə?” ²⁶ Píta akeme be, “Bafđ básət nkábhénti ntá mankə.” Yesu arem ye be, “Éyə étəŋ bé babhəŋ bəmik bábhíkí bhəŋ bechye nkábhénti. ²⁷ Ke təndu sépú yáh beku bəbhen mambe ntí, sep, dók manyu, gəép áwám anyén. Nsi mbi ane ókémé nené nnyu ywi. Chəŋ óngó nkáp are ane akway bechye awa nkábhénti ane ekerákap Mandem ne aywe. Sət wu chye bhó.”

18

Nkoŋo Yesu ane acha bachak
(Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)

¹ Ebhíkí tat, bakoŋo Yesu bárók ntá yi babhep yi be, “Ndü nkwo bhó abhen Mandem achi Mfə wap, ághá áchíkí áchá báchák?” ² Yesu abhiní mandú mə, akə yi ate besí bhap. ³ Arem be, “Nchí ghati bhe be mbák bábhíkí yibhiri mändóp mbó māmbo, bápú kway bebhak ndü mpáy bho abhen Mandem achi Mfə wap wáwák. ⁴ Yě agha ane ásəpti mməet mbó māmbo, yí wu ke ákway bechwe ndü kefđ mfay.”

Mmu áké kə ntí ankwen ndü bebú
(Mk 9.42-48; Lk 17.1-2)

⁵ “Yě agha ane ásəpti mandú mə mbó ané, éti ya, ášəpti chí me. ⁶ Chəŋ embep encha

* **17:20** Sepeme móstat: Móstat chí mónək ane kepem eki kechi mbó kepemé mkpon. Ago, ambón beyá batap ne ngep ndü mmik Pálestain. † **17:21** Mbək bekáti ebhen mbok ane achi are, bébhíkí bhəŋ beyəŋ ebhen. † **17:24** Nkábhénti ane ekerákap Mandem: Nkábhénti wu achí mandú nkáp ane bo báchyè nyaka be mangoko nókə ekerákap ene Yerúsalem.

ntá mmu ane ákà mówa amət ane abhónó neka ne me ánkwén ndü bebú. Echi sayri ntá mmu wu, be mánsət ntay negho mánsət emi eyi, mámesə yi amem manyu.

⁷ “Éber ntá bö mmik echa, mbənyune bö bátwə ne mamə ane ákà bo mankwen ndü bebú! Mamə ápú nək bétwə, ke chəŋ émbéer ntá mmu ane átwə ne mamə encha! ⁸ Éri ye be mbák awə ywe amət, ne yě chi ekak eye ké ékà ənkwen ndü bebú, kpót awə wu, ne yě chí ekak gəer! Echi sayri bé ómbák ne Mandem ndü nepém enen nebhiki bhəŋ ngwentí, yě chí ne awə amət, yě chí ne ekak émət, échá bémése wə amem ngó ane apu neme, ne amə apay, bekak bepay. ⁹ Ne mbák nyésé ene nékà bé ónkwén ndü bebú, ponórí nó fere, óngəer. Echi sayri bé ónchwe ndü nepém enen nebhiki bhəŋ ngwentí ne nyésé némət echa mémése wə amem nepingo ne amík ayə ankem apay.”

*Nekay ághónəmen ane ánémé
(Lk 15.3-7)*

¹⁰ Yesu arem ntá bakoŋo bhi be, “Sət ka mpok bé báké byak yě amət ndü nkwo báru bəbha abhen. Yěntiki mmu wap abhəŋ ángel amfay ane ákway beghati Mandem enyih ene éyihí yi yěntiki mpok. ¹¹ [Me Mmu mfú ntá Mandem, ntwó chí bepepe yěntiki mmu ane ánémé ebhi] * ¹² Bákaysi be yi? Mbák mmu abhəŋ bághónəmən besa betay, amət anem ebhi, yí ákə yi? Pú áro bághónəmən ane achi ndü nkwo besa menwi nsem neku ne anwi ambí-njie, andək beyəŋ awu amət ane ánémé? ¹³ Nchí ghati bhe be, mbák ayaŋ wú aghə, maŋák áyá yi anti éti ághónəmen wu amət encha maŋák amen yi ábhəŋ be ané besa menwi nsem neku ne anwi abhiki taka ebhi. ¹⁴ Echi enyumət ne eta yeka mmu achi amfay be apú yaŋ yě mandú móywi amət áném ebhi.” †

*Enyih ene mmu ábhónó beka ne nti manə
ane ákə yi bebú*

¹⁵ Berəŋ ambí Yesu arem be, “Mbák nti múnkwə ánkú wə bebú, dók temerí yi, mámbák ndiere be bati apay. Mbák əkə yi ángó bekwéné bhi mánsokori ndakáré,

* **18:11** Mbək besi bekáti ebhen tentep bébhíki bhəŋ ndəŋ ane. † **18:14** Mbək bho abhen básih ekáti ene, básih chí bé etayá. ‡ **18:16** Ghó Ekáti Deteronəmi 19.15 nkwo. § **18:22** Ekway nkwo bebhak ndəŋ “Besa berat nsem neku ne épáy”.

ne ówéné nti múnkwə. ¹⁶ Ke mbák abhíki ka beghok enyih ene órəm, pet dók ghó yi ne manə achak amət, yě bati apay, yě arət, bé bó mámbák batísie ndü yěntiki enyih ene bərəm. ‡ ¹⁷ Mbák abhíki ka beghok bhə nkwo, kə nkwo Mandem mándihí. Ne mbák bo Mandem bərəm ke yí áchók chí batú, dō yi ambak yě mbə mmü ane ápú chyə Mandem kenókó, ne mbə mbəbhé nk-abhénti. ¹⁸ Dihí ká be, yěntiki enyih ene bəgwóré fá amík, Mandem ágwət awu amfay. Ne ené bákəŋári fá amík, Mandem ákəŋari yə awu amfay. ¹⁹ Enyih échák ene mēyaŋ mándihí chí be mbák bo bati apay mánká eyəŋ émət fá amík ndü enyih ene bó báyaŋ ne mánikməet, Etaya mmu achi amfay, ághók nenikməet enap. ²⁰ Yěntiki ebhak ené bakoŋo bha bati apay, bati arət, báchémé éti ya, nchí aré ne bhə.”

*Yesu atém nekay ndu betəŋ enyu sébhónó
befonori bati*

²¹ Píta arək ye ntá Yesu abher yi be, “Acha, mbák mmu ántónórí beka me bebú, mbəŋ bəfónórí yi ndəŋ éní? Ndəŋ tándramət ke?” ²² Yesu akeme yi be, “Wáwák! Mbák mmu ántónórí beka wə bebú, əbhəŋ bəfónórí yi maŋək besa berat nsem byo, ndəŋ tándramət.” §

²³ “Dō ka ngati bhe éti Kefə Mandem. Kéchí mbə Mfə ane ábhíhí bö betik abhi bé yěntiki mmü wap ánkémé nkáp ane yi ákəm yi. ²⁴ Abhó nókó bebher barem ami, bátwə ntá yi ne mmu amət ane ákəm yi nkáp ane aya acha. ²⁵ Nkə betik wu kekway bekeme beyə nkáp wu. Chi-betik ywi achye eyəŋ be mánti yi ne ngərə ywi ne bəbhi, ne yěntiki enyih échák ene yi ábhónó, bé nkáp ywi ámfú. ²⁶ Mmü betik wu ághókó nókó nó, akwén bekak mfə wu abho ménikməet be, ‘Acha, chyě mé mpok, chəŋ nkeme yěntiki enyih ene məkem wó.’ ²⁷ Chi-betik aghó nkəbetik wu ntínso, afoŋori yi, aferé nti ndü yěntiki enyih ene yi ákəm yi, arə yí ándók. ²⁸ Ke nkúbhé mmu ane mfə wu áfónórí áfú nókó, arək atemerí nti nkəbetik ane ákəm yi manyü nkáp ane ápú yěnyih. Akəm yi

angonjo arem be, 'Kwə barem amen ókəm me néne.' ²⁹ Nti nkubetik wu akwén yi bekak abho menikmuet be, 'Chié mé mpok, chəŋ nchyé enyih ene məkəm wə.' ³⁰ Ke abhíkí ghok wáwák. Akə bákém mmuere ywi wu, bārək, bafye ekerékenəŋ, be mbák abhíkí kwə barem ami ánáná, apú fú aré. ³¹ Batí bō betik bāghó enyih ene yi áká, bati ábé bhə tontó. Bārók bāghāti mfə wu yəntiki enyih, ene efakari. ³² Mfə achye eyəŋ bé mándók mántwó ne yi. Bátwó nókó ne yí, arem ntá yi be, 'Wə ebéptí nkubetik ne! Ŋníkmuet ndó wó əŋəŋ ne beyə nkáp ane ókémé me. ³³ Wə nkwó əpú kwáy beghə mbə nti mūbetik ntínso mbə enyū ngó wə ntínso?' ³⁴ Mfə wu achye eyəŋ ne beyə bebēntí, be mánsət yi māmése ekerékenəŋ bé mbák abhíkí keme yəntiki enyih ene yi ákémé, apu fú aré." ³⁵ Yesu ánáná nókó betem nekay enen, aghati bakoŋo bhi be, "Nó kě Etaya mmu achi amfay áká ne yəntiki mmū ywəka ane ánísí beghə nti ntínso, kéka befonjori yi ne nti nenkem."

19

Yesu átəŋ ətí awáy nebhay (Mk 10.1-12)

¹ Mpok Yesu ánáná berem menyih ebhen atú Gálili, afa, apé Nyén Jódan, asep, arək atú Judéya. ² Beyə bhó bákóŋo yi are, abú abhen māmè.

³ Agháká nókó aré, mbək bōnkwo Fárisi bārók memə yi, bábhep yi be, "Yě yí, yě yi, ebhé eyese eka be mmu ándó ngərə ywi ndū nebhay ke ebhíkí ka?" ⁴ Yesu akeme bhə be, "Bábhíkíre pay enyih ene echí amem ekáti Mandem-e? Eghāti bhese be, te nebhōmik, Mandem aghókó nyaka menyū bo bapay, ngərə ne mbakanem, ⁵ arem be, "Etí yə, mbakanem abhəŋ bəro etayi ne máyi, ambat mmuet ne ngərə ywi, ⁶ bó bati apay mándəp chi mmū amət." Bó keperere bhak ye bati apay, ke mmū amət. Mmu áke fye ye ákóré nénti bo abhen Mandem áchémé."

⁷ Bōnkwo Fárisi bábhep Yesu be, "Mbák enyu yə ke échí, ndaká yí Moses árémé bé mmu ákway berə ngərə ywi mbák achye yi ekáti awáy nebhay?" ⁸ Yesu akeme bhə be, "Chí ətí netanjánti eneka kě Moses áká

nyaka be bákway berə baghərə bhəka ndū nebhay. Epú nyaka enyu yə ndū nebhōnet. ⁹ Díní ká be, yě agha ane áró ngərə ywi ndū nebhay, kebhá k bé ngərə akwen berwəp, ambáy ngərə achak, akwen berwəp."

¹⁰ Yesu árém nókó nó, bakoŋo bhi bárem be, "Mbák échí nó, ntí apú yé ane mmu abhay ngərə." ¹¹ Ke Yesu akeme bhə be, "Puyě yəntiki mmu ke ákway beka beyəŋ ebhen. Ndiere bo abhen Mandem achyé bhə nti béchókó nə, kě bákway beka bhə. ¹² Mbək bo bachi bagú-bhó te amem menie. Abhénéfú báchí bagú-bhó mbənyune bo bachak ke bákú bə mámbák nə. Ke báchák bábhíkí ka nebhay ndu báchyé mmuet beka betik Kefə mfáy. Yəntiki mmu ane ákway bekoŋo enyih ene ndémé, ánkóŋó yó."

Yesu ayət māmbo

(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ Bofú básót bōbhəp bārók ntá Yesu ne bhə be yi anyəŋa bhə amə anti, anikmuet be Mandem anjet bhə. Bakoŋo bhi bāghó nókó nó, bábhə besayti bhə be báké səŋəri Yesu. ¹⁴ Ke Yesu arem be, "Də ká māmbo mantwə ntá ya, báké chyet bhə mbi mbənyune bō abhen bachi mbə bhə kě Mandem ábhak Mfə awap." ¹⁵ Yesu árém nókó nó, asət bōbhə anyəŋa bhə amə anti, ayət bhə. Aká nókó nó, arə nebhuet wu arək ebhak échak.

Mfə nkáp

(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30)

¹⁶ Efákari be mmu amət arək ntá Yesu, abhép yi be, "Ntəŋ, ntiki erítí enyih məkway beka ke Mandem anchye me nepém enen nébhíkí bhəŋ ngwenti?" ¹⁷ Yesu akeme yi be, "Ndaká yí óbhəp me ətí erítí enyih? Mmū amət aywíntí ke arí. Mbák əyán yi anchye wə nepém enen nébhíkí bhəŋ ngwenti, əbhəŋ bébháré bebhé Mandem." ¹⁸ Mmū wu abhep Yesu be, "Ebhén?" Yesu akeme yi be, "Ŋríní bebhé Mandem. Bérəm be, 'Ké kwen berwəp. Ké wáy mmu, Ké ghep aghép. Ké te ntísie akware, ¹⁹ chyě máye ne etaye kenókó. Ne əbhəŋ bekəŋ nti nkwa mbə enyu ókóŋó mmuet eye.'" ²⁰ Esakámu yə arem be, "Nnánə nchí bhūere bebhé ebhen menkem. Enyih échák ébhét kě?" ²¹ Yesu aghati yi be, "Mbák əyán əmbak chak ndū babhi ankem, dók tí menyih ebhe menkem,

chyě nkáp ntá bachébhébo. Mbák ónká nò, chòj ómbòj kefð menyij amfay. Jntwò ye ònkojò me.”²² Esakámu yò ághókó nókó nò, aròbhe ròjeròj nsónso mbònyune abhòj nyaka beyá menyij.

²³ Yesu ayibhiri mmæt arem ntá bakojo bhi be, “Nchí ghati bhe be ébè mmæt tontó be múnkáp anka Mandem ambak Mfò ywi.”²⁴ Echí wikirik be mpòjò baso ámfuét ndü mbok mbíábbhan écha múnkáp béka Mandem ambak Mfò ywi.”²⁵ Bakojo Yesu bághókó nókó nò, bápóp! Babho bebher yi be, “Mbák enyu yò ké echí, ághá yé ákway bebhak mmu ane Mandem ápeme?”²⁶ Yesu ayijí bhò díí, arem be, “Ntá nkwanwan, mbi ápú, ke yěnyij épú cha Mandem.”²⁷ Píta asá eyòj arem be, “Ná ne bhesé? Séró yěntiki enyij sékòjò wò! Nsáy ane sébhòj chí yí?”²⁸ Yesu aghati bhò be, “Nchí ghati bhe be ndü mmik nkò, mpok Mmu ane áfú ntá Mandem áchòkò ndü enókó kefò yi ne keném kenkem, be bakojo bha bächòk nkwo ndü menókó kefò, bekem manéréket Israel byo ne apay.”²⁹ Ne yě agha ane áró yě chí beket, yě chí bòmayi, yě chí étayi, yě chí máyi, ye chí bóbhi, yě chí baki yi éti yí ákòjò me, chòj ampèet ambój menyij ebhen menkem ndòj besa betay, ambój nkwo nepém enen nebhiiki bhòj ngwenti.”³⁰ Ke chòj beyá bo abhen bachi ambi néne, mándòp ansem, ne abhen bachi ansem, mándòp bayámbi.”

20

Mandem ákap bakü betik abhi

¹ Yesu aròk ambi berem be, “Mbák Mandem achi ne bhò mbò Mfò wap, menyij bébhak mbò enyu échí ndü nekay enen. Nekay enen nechí be, mbòjónkífú achi nyaka. Ewak émot, afa beti beti aròk beyanj bð abhen bákü betik amem nki ywi.”² Aka ne bakü betik abhen yi ayambi ásórè be chòj yi anchye bhò nkáp ané ákwáy ndü betik ebhen nywòp nemòt. Ató yé bhò be mándók mánkü betik amem nki ywi.”³ Egháká nókó nkárénká nénenamòt beti bhò, afa aròk nefisie, aghó böfu tété abhen babhiki bhòj yěnyij beku.”⁴ Aghati bhò be, “Dók ká nkwo ndü nki wa manká betik aré. Mánánj mämfaté beku, chòj

nchyé bhe nkáp ane ákwáy.” Báfuét bárók.⁵ Egháká nókó mbò nkárénká byo ne epay, ne nkarenka érat ene ngósí, mbòjónki wu akü enyumòt. Nò chí, asòt bð betik bachak ató ebhi.”⁶ Béròj nkárénká etay beku, apèet afú, aròk etòk, aghó bo báchák tété, enyij ene bákü ti. Abhéj bhò be, “Ndaká yí bächí fá tété, nywòp nenkem, enyij ene bákü ti?”⁷ Bákéme yi be, “Séchí fá tété mbònyune sebhiki bhòj mmu ane ásòt bhesè ndü betik.” Mbòjónki wu aghati bhò be, “Dók ká nkwo mánkü betik amem nki wa.”⁸ Egháká nókó beku, mpok bakü betik bápètnsem anywòp, mbòjónki abhijí mmu ane áyijí bakü betik aghati yi be, “Bijí bakü betik chye bhò bakáp ayap, bébhó ne abhen báròjò ebhi ndòbhensem, bewenti ne abhen báyámbi.”⁹ Abho ne abhen básórè bhò ndü betik nkárénká etay beku, achye yěntiki mmü wap nkáp nywòp nemòt ankem.”¹⁰ Agháká nókó ntá bð abhen báyámbi bábhó betik beti beti, bákáysi be chòj anchye awap nkáp anja ancha ane bð abhen babho betik chí beku. Ke achye yěntiki ntí mmu chí enyumòt, nò chí nkáp betik ebhen nywòp nemòt.”¹¹ Básórè nókó bakap ayap, babho menywinti éti mbòjónki,¹² mándeme nòkò be, “Bð abhen bákü betik chí ndü nejòkó nywòp nemòt, ochyé bhò nkáp enyumòt ne bhesé bhò séká betik ndü nywòp nenkem amem esòjtí mmok.”¹³ Ke mbòjónki akeme mmu wap amòt be, “Nkwáne, mbíki nyié be yěnyij. Séká eyòj émot ne bhe be méchye yěntiki mmu yweka nkáp betik ebhen nywòp nemòt. Pú nó?”¹⁴ Sòt nkáp aywe dók. Memòj ké mbòjò nti bechye mmu ane abho betik ndòbhensem nkáp betik ebhen nywòp nemòt mbò enyü nchyé wò.”¹⁵ Nkáp chí awa. Mbíki bhòj betanj beku enyü nkòjò ne wú? Mpabhamík akü òbénti ndü ntòjò bòbhen berinti?”¹⁶ Yesu ánánjá nókó bétém nekay enen, arem ye be, “Enyu eyò ke echí be chòj beyá bayámbi mándòp ansem, ne beyá baròbhensem mándòp ambi.”

*Yesu arem ndòj ené éjwi érat be chòj mángwáyí
(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)*

17 Ené Yesu ákò beròñ Yerúsalem ne bakoño bhi bati byo ne apay, asòt bhò nepak, abho beghati bhò enyìn ené ébhòjò béfákari ne yi. 18 Arem be, “Ghók ká, séròñ nò chi Yerúsalem, ne mpok ségháká aré, chòñ mámfye Mmu ane áfú ntá Mandem amó bõbati bachiäkap Mandem ne ntá batòñ ebhé Moses, bó mándem be mángwáy yi. 19 Ne bõbati mánsòt yi mamfye amó bo abhen bápú bo Israel, bé mánjókó yi, ne be mándén yí ne ekpa, ne be mángó yi ndü ekotákátí. Ke égháká nókó manywòp arat, ampètnsem ndü nepém.”

Yesu yi be münti abhòñ bebhak mübetok (Mk 10.35-45)

20 Ébhíkí tat, ngoré Sebedi asòt bõbhi bati apay, aròk ntá Yesu ne bhò. Aterp mánén besí bhi are bhép yi be ankwak yi. 21 Yesu abhép yi be, “Ïyán mēnkə wə yi?” Akeme be, “Eta, kə bé mpok óbhàk Mfə, bõbha abhen bati apay, manchəkò ne wə, amòt ebhe awónem, achák ebhe awóghə.” 22 Ke Yesu akeme yi be, “Ïbhíkí rìnì enyìn ene óyàn nkə ntá ye. Bäckwáy beka menyu esòñori ane mbòjò ményú?” Bákéme yi be, “Sékwáy bekə nò.” 23 Yesu aghati bhò be, “Teterp, chòñ mányú nkóp esòñori ane mbòjò menyu, ke mbíkí bhòñ betan beyap bo abhen babhòñ bechəkò ebhe awónem eya ne abhen babhòñ bechəkò ebhe awóghə. Bebhak ebhò bechi ntá bõ abhen Etaya aghoko bhó ábháré ntá yap.” 24 Bakoño Yesu báchák bati byo bághókó nókó enyìn ene bõ Sebedi bareme, bábhó bebenti ne mamæere bhap nò bachi nnò amat. 25 Ekú Yesu abhìnì bhò mankem arem be, “Bärìnì be ntá bõ mmik, bafə bábhòñ beyä betan amfay bõbhap, ne bõbati básòt beyä betan bekə bõbhap mángók bhò. 26 Ke ébhíkí bhòñ bebhak enyu yə ndü nkwo yweka. Mmu ane áyàn bebhak müngo yweka, abhòñ bebhak mübetok yweka, 27 ne yēntikì mmu yweka ane áyàn bebhak mmü mbi abhòñ bebhak nsem ayweka, 28 nkúbhé mbò enyü Me Mmu mfú ntá Mandem mbíkí twò be bo mántók me. Ntwò chi bebhak mübetok, ne bechye nepém ena ndu beku beyä bhó, mféré bhò ndü kesemé bebé.”

Yesu abú manémámik bati apay amem etòk Jeriko

(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

29 Yesu áfù nyaka etòk Jeriko ne bakoño bhi. Ngémtay bhò béré koño bhò. 30 Manémámik bati apay babhak nepaká mbi chəkò. Bághókó nókó bé Yesu kě áfæè, bábho bebik mandeme nəkò be, “Eta, Mmō Mfə Debhít! Ghó bhese ntínso!” 31 Bo abhen bachi are bábhó besayti manémámik bhò be, “Kusí ká!” Ke bákpiik bare bik ne eyòñ amfay be, “Acha, Mmō Mfə Debhít! Ghó bhese ntínso!” 32 Yesu ate, abhìnì bhò, abhép bhò be, “Báyàn bé nkə bhe yí?” 33 Bákéme yi be, “Eta, séyàn ónká amík yese ánéne.” 34 Yesu aghó bhò ntínso. Atòk amík ayap. Témté wu, babho beghò mban ne babho bekoño Yesu.

21

Yesu achwe Yerúsalem mbò mmu ane anu ansòt awónem

(Mk 11.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

1 Yesu ne baghókó bhi bákó baghaka ndü bõbetòk Betfáge ne Bétani, ndü Njie Menok Olif, kekwoñ ne Yerúsalem. Aré, ató baghókó bhi bati apay ambi. 2 Apére tó bhò, aghati bhò be, “Dók ká ndü mótoñ ane achi afə ambi. Nechwe bächwè etòk, chòñ mángó mpòñò batu sesét, ne móywi. Kanári ká, mántwə fá ne yə. 3 Mbák yé mmu abhèp be ntí ane bákàñari yə, ghatí ká yi be, ‘Acha, áyàn yə.’ Témté wu, chòñ yi andò mánsòt yə.” 4 Éfákari nkúbhé enyu eyò bé enyìn ndemekepinti áréme nyaka émfú teterp. Nde mekepinti arem nyaka be, 5 “Ghatí bo Síon * bé mfə wap ätwò. Abhòñ nesepímæet, ätwò chəkò amfäy mpòñò batu, amfay mómpòñò batu.”

6 Bakoño Yesu bhò bárovk bakə mbò enyü yi aghati bhò. 7 Básòt mpòñò batu yə ne móywi, bárovk ntá Yesu ne yə. Básòt nden mfámæet yap basòbheri yə, Yesu akó achəkò amfay. 8 Beyä bo abhen bachi are, báfère nden mfámæet yap baghay ambi. Báchák béré kpòt béwókéndé mángay nəkò ndü

* 21:5 Síon chi Yerúsalem. † 21:8 Enyu eyò ké bo Ju bákə nyaka mpok müngo ätwò.

mbi ane yí áfuèt aré. † ⁹ Beyä bho bäre rəŋ ambi, bachak mankoŋo nəko ansem. Yesu abhak néntí enap. Bó mankem bäre bik mándeme nəko be, “Sémbítí Nyië newú Mfə Debhít! Mandem ánjét mmu ane átwò ndü nnyén Acha! Sémbítí Mandem mfay!” ¹⁰ Nəchwe yí áchwé Yerúsalem, etək enkem ényíkísi tikítik. Bo bábhó bebhəp bati be, “Ane mmu átwò chi agha?” ¹¹ Bo abhen bákò ne yi bäre kemə mandeme nəko be, “Chí Yesu, Ndemekepinti Mandem ane áfú Násáret, atú Gálili.”

*Yesu abók bakösie
(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)*

¹² Yesu áchwé nókó etək, arək amem ekerákap Mandem. Abók bakösie ne bo abhen bákù menyin. Atakati bífémé bo abhen bákò esie bakap bewupsi. Atakati nkwo menək bo abhen bátí bebhóŋó. ¹³ Ndü Yesu ákà nə, aghati bhə be, Mandem arem be, “Eket eya ébhəŋ bebhak chi ekeré nenikímuet, ke báyibhiri yə érop nəbhuet ane baghép bábhése are.” Nó kě básiní amem Ekátí Mandem.

¹⁴ Ené Yesu ábhúét amem ekerákap Mandem, beyä manémámik ne bakem bárók ntá yi, abú bhə mankem. ¹⁵ Bōbati bachiákap Mandem ne batəŋ ebhé Moses bágħó menyiní maknkay ebhen Yesu ákà. Bágħó nkwo ndü məmbə bábik amem ekerákap mándeme nəko be, “Bakak ne kenókó ámbák ne Nyié-newu Mfə Debhít!” Bagħə nókó nə, bati ábé bhə amem tontó. ¹⁶ Bábhép Yesu be, “Ōpú ghók nə enyin ene bōbhen bārəm-ε?” Yesu arem be, “Nchí ghók. Nó tē bāchí, bābhíkí re ghók wáwák enyin ene basiní amem Ekátí Mandem?” Básin be, “Ōkə məmbə ne abhén babhuet amə mándiní bechye wə bakak ne kenókó?” ¹⁷ Yesu árə nókó bhə, afa Yerúsalem arək Bétani, abhəre are.

*Yesu akə enək ékúri
(Mk 11.12-14, 20-24)*

¹⁸ Néyí nókó, Yesu afa abho bepetnsem Yerúsalem. Nsay akém yi. ¹⁹ Ndü árəŋ, aghó enək fig nékú mbi. Arək aré, ke yé mósepeménək ake ghó amfay. Ebhíkí fuét chí beyé bōbhə. Yesu arem ntá enək eyə

be, “Tē mmik ámay, əpú perə kway menyu kepem.” Enək fig eyə egu témenté. ²⁰ Bagħək Yesu bágħó nókó enyin ene éfákárí, bábhák maknkay tontó. Bábhó berem ne bati be, “Yi ékà enək fig ene egu témenté enyune?” ²¹ Yesu aghati bhə be, “Nchí ghati bhe be, mbák məmbəŋ nəka ne Mandem tetep, kemakati betəŋ ebhen yí ábhóŋó, bākway beka enyin ene nkə enək fig ene. Ne bākway béghátí yé chí njie ne be ‘Fə fá kwén awu amem manyu,’ émfakari enyu yə. ²² Ne yéntiki enyin ené mánikmuet be Mandem anchye bhe, apú rə bechye bhe, mbák mánókó.”

*Ebhak ené betəŋ Yesu bífú
(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)*

²³ Yesu achwe amem ekerákap, abho betəŋ bho Eyəŋ Mandem. Ndü yí ákà nə, bōbati bachiákap ne bōbati etək báchák bárók ntá yi bábhép yi be, “Ntiki betəŋ óbhóŋó beka menyin ebhen ne ókà? Agha áchyé wə betəŋ ebhə?” ²⁴ Yesu akeme bhə be, “Menkwə mbōŋ enyin émət bebhəp be. Mbák mánkémé me yə, chəŋ menkwə ngati be mmu ane áchyé me betəŋ beka menyin ebhen məkà.” ²⁵ Enyin ene mbōŋó bebhəp be chí be, “Agha áchyé nyaka Jōn Njwiti betəŋ bejwiti bhə? Mandem, ke chí bō mmik?” Bäre kem epátí ne bati be, “Chəŋ séndem be yi? Mbák séndem be betəŋ ebhen Jōn bífú nyaka ntá Mandem, ábhép bhese be, ‘Ke ndaká yi bābhíkí noko eyəŋ eyi?’ ²⁶ Ne mbák séndém be, ‘Béfú nyaka ntá nkwa’, nó séyāŋ esəŋəri ne bō bhese məbonyune bó mankem mánoko sayri be Jōn achi nyaka ndemekepinti Mandem.” ²⁷ Bákéme Yesu chí be, “Sébhíkí riní.” Yesu aghati bhə be, “Menkwə mpú ghati ye bhe mmu ane áchyé mé betəŋ beka menyin ebhen né məkà.”

Nekay chi ne bōbhi

²⁸ Yesu arem be, “Bārem bé yi éti ndak ane? Mmu amət achi nyaka ne bōbhi bati apay. Bábhák bō babhakanem. Ewak émət abhiní ane mbi aghati yi be, ‘Mówa, dók ká betik amem nki echəŋ.’” ²⁹ Mówu akeme be, “Mpú rəŋ.” Ke ansem mpok, awupsi ntí arək. ³⁰ Chí afuét arək ntá mmə ane mónkwən, aghati yi nkwo be, “Mówa, dók amem nki kə betik echəŋ. Mówu akeme yi be ‘Eta, chəŋ ndək.’ Ke akérəŋ. ³¹ Ghatí

ká me. Ndü böbhə bati apay, ane ághókó étayi, akə enyiŋ ene yi áyàŋ chí ané?” Bō mankem bakeme be, “Ane nsénsí.” Yesu aghati böbati bo Israel bhə be, “Diŋí ká tetep be bö bebú mbə babhebhé nkábhénti ne baghərə-nekə báyámbi bébhón mbi bebhak bö abhen Mandem achi ne bhə mbə Mfə wap, ené bārəp nsem. ³² Nchí rem nə mbənyune Jōn Njwiti atwó nyaka ntá yeka bo Israel mankem, betəŋ bé enyū mmu ákwáy bebhebe nepém eni chak besí Mandem, ke bābhíki noko enyiŋ ene yi árəm. Babhebhé nkabhenti ne baghərə-nekə kě mánókó enyiŋ ene yi árəm. Yəndu bāghó bé babhebhé nkábhénti ne baghərə-nekə mánókó Jōn, bāke tíknsəm be mánókó enyiŋ ene yí árəm.”

Bakə betik ne mbəŋónki
(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)

³³ Ghok ka nekay néchák, “Mmüfú abhōŋ nyaka nki. Api menək vain are. Atep ebhá ene eghabheri nki ankem. Atém mbok aghoko nebhet ane báyàt kepem vain, be nnok ywi amfu, mánsət, máná mmém. Ate mókerémfay amem nki wu, bé ámbák nebhet ane mmu áchəkə ndu bébhábhəri nki. Afyé ye bo aré be mánkə betik mánkəre nsáy ne yi. Arə, arək nekə etək echak. † ³⁴ Mpok bekək kepeménək ákwáy nókó, mbəŋónki ató bakə betik bhi bachak be mándók mánsət aywi ákóré mbwət. ³⁵ Ke bāchwóbbhé nókó amem nki, bakə betik ndü nki bákém bhə. Bádén amət, báwáy áchák, bátémtí anefú ne batay. ³⁶ Ebhíki tat, mbəŋónki wu afere bakə betik abhi bāchák ató. Báyá bāchá abhen mbi. Ke bakə betik abhen bāchí amem nki bákém bhə, bákú enyumət ne bhó, mbə enyū bákú ne abhen mbi. ³⁷ Ndü ngwenti, mbəŋónki arem ne mməet yi be, ‘Chəŋ ntó mbəŋ mówa. Yě yí, bābhəŋ béchye yi kenókó.’ Afere ye móywi ató. ³⁸ Ke neghó ane bakə betik bāghó yi, bābhó berem ne bati be, ‘Yiŋí mbōŋ móywi né, ne yí kě ábhónó ményié newú etayi. Twó ká sénkem yi séngwáy bé etayi ánán ángú, menyiŋ ebhi méndəp chi ebhesé.’ ³⁹ Bákém yé yi, baya, báfú amem nki ne yi, barək baway.” ⁴⁰ Yesu ánáná nókó bétém nekay

enen, abhép ye böbati etək Israel be, “Bé bākáysí bé mpok mbəŋónki wu áperénsəm nekə enen yí árónó, ákə yi ne bakə betik bhə?”

⁴¹ Böbati bhə bakeme Yesu be, “Mpok ane mbəŋónki wu áperénsəm, ákə bebéptí bakə betik bhə mángú ebéptí newú, ansət nki wu anchye ntá bakə betik abhen bápú nók bechye yi aywi ákóré mbwət témté, yəntiki mpok ane enyiŋ éfú ebhi.”

⁴² Yesu abhép bhə be, “Bābhíki re pay enyiŋ ene echi amem Ekáti Mandem? Básiŋ be, ‘Nkúbhé ntay enen batəket bágəbébé bé nébhíki ri, nó ke néróbbhé ntay enen nékémé eket nechá batay áchák ankem.

Mandem ke ákú bé émbák enyu yə, ne echi ndaká maknkay tontó ntá yesé!’

⁴³ “Məghāti ye be be, chəŋ Mandem amfere áfók ane bābhónó ndü yí áchí ne bhe mbə Mfə yweka, anchye ntá bo bāchák abhen bákú menyiŋ ebhen yi áyàŋ bo mankə.” ⁴⁴ [Yəntiki mmu ane akwene ndü ntay enen, əšlepti ndü mbiŋ, ne mmu ane ntay enen nékwéné yi aməet, néchəkəti yi.]

⁴⁵ Böbati bachiákap Mandem ne bönkwə Fárisi bāghókó nókó bakay yə nó Yesu átémé, báriŋi be árəm nə chí əti yap. ⁴⁶ Bäre yan bekem yi, ke bāchəy nyaka beyə bo abhen bāchi are, mbənyune báriŋí nyaka be böbhə básət Yesu mbə ndemekerpinti Mandem.

22

Yesu atém nekəy epə nebhay
(Lk 14.15-24)

¹ Yesu apət abho beghati bhə menyiŋ ndü bakay. ² Yí be, “Mbák Mandem achi ne bho mbə Mfə wap, menyiŋ bébhak mbə enyu echi ndü nekay enen. Mfə amət anak nyaka epə nebhay ntá móywi. ³ Mpok epa ákwáy nókó, ató bö-betok abhi bé mándók mángátí bö abhen yi ánáká be mpok akway. Ke yě amət ke twə. ⁴ Apət abhiŋi bö-betok abhi bāchák aghati bhə be, ‘Dók ká ghati bo abhen nnáká bé ngwáy bhə besené mpəŋ ne mánán mana nenyié, yəntiki enyiŋ énan échí téé. Dók ká ghati bhə mántwó.’ ⁵ Ke ndü bo abhen yi ánáká mankem, yě

† 21:33 Vain áko ndü menək ne básət kepem eki mána mmém.

mmu amot abhíkí fyε ntí. Mánkε nεkε chi ebhap menyin. Amot arak ebhi eyi, achak arak chí ekerésie eyi, ⁶ abhénéfú bákémti bō-betok abhen mfε wu átó, bádεn mbε nnya baway. ⁷ Mfε wu abhón beyá bebēnti. Ató batεmé nenu bhi bárók báwáy bōbhε, básón etok eyap. ⁸ Abhinji ye bō-betok abhi arem be, ‘Mpok epa akway. Ke bō abhen nnáká bátōn be babhiki kway bō abhen bátwō ndū epá eya. ⁹ Dók yé ká ndū yēntiki mbay, mánák yēntiki mmu anε bághó, bé ántwó ndū epá nebhay.’ ¹⁰ Bōbetok bhε bárók bakε mbε enyū yi ághátí bhε. Bábhinji yēntiki mmu. Mmū mbámbe māmbinji bhinji, mmū ndíndí māmbinji bhinji. Eká eket epá nebhay éjwí ne bo.

¹¹ “Ke mpok mfε áchwé anywóp beghε bō abhen yi ánáká, aghó bé mmu amot abhiki bhōn nkú-nebhay amεet. ¹² Abhép mmu wu be, ‘Nkwáne, oká ná ke ochwe fá, nkú-nebhay wε amεet tí?’ Echa mmu wu enyinj berem. ¹³ Mfε achye eyōn be mánkém yi mángwót amε ne bekak, mámese nefi ndū ejuri. Aré, bo bábhak ndū nedí kebho ne nenyié ámén.” ¹⁴ Yesu ánáná nókó betem nekay enen, arem be, “Mandem anak beyá bho, ke ayap chí bārú.”

Bábhép Yesu éti nkábhénti ndu báyanj yi ánkwen anyu

(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Ebhíkí tat, mbak bōnkwo Fárisi bárók báté eyu, babho beyan enyū bákway bekε Yesu ánkwen anyu, be bε mámbón mbi bekem yi. ¹⁶ Báká eyōn émōt, bátó mbak bakoño bhap ne mbak bo Israel abhen báté ansem Hérōd ntá Yesu be mámbép yi be, “Ntōn, sérinji bé wε ochi mmu tetep, ne bé štōn bho mbi Mandem tetep. Sérinji bé opú yinj mmu ndū besí óncháy yi. ¹⁷ Ghatí ye bhesε, ebhé yese eka be sénchiε nkábhénti ntá Mfε Rom ke ébhíkí ka?” ¹⁸ Yesu arinj nkaysi mbámbe yap. Arem be, “Bé bho betábhá, ndaká yí māmō me?” ¹⁹ Aghati bhε be, “Tón ká me nkáp kpokorok anε básōt bechye ndū nkábhénti.” Bátwó yi ne ebhokε nkáp. * ²⁰ Yesu asōt akém awō, abhép bhō be, “Ntí ághá né are? Ne

nnyén chi enen ághá?” ²¹ Bákéme yí be, “Chí ntí Sísa, Mfε Rom. Ne nnyén, chí eni.” Yesu aghati ye bhε be, “Chié yé ka mfε Rom yēntiki enyinj ene echi eyi, mánchye Mandem yēntiki enyinj ene echi ene Mandem.” ²² Bághókó nókó enyinj ene Yesu areme, bápóp! Báró yi, barak ebhak eyap.

Enyinj babhébhé Yesu éti nepénssem ndū nepém

(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³ Nkúbhé nywōp enō, mbak bōnkwo Sádusi bárók ntá Yesu bebhep yi enyinj ndu bekε yi ánkwen anyu. Bōnkwo Sádusi babhiki noko nyaka be ewak émōt bawú bápεtnsem ndū nepém. ²⁴ Bábhép Yesu be, “Ntōn, Moses asinj ndū ebhé eyese be, mbak mmu ángú ándó ngoré ke bó kebhoñ yē mmó, mómayi abhoñ besōt ngoré wu bé ámbé bε ne yi ndū nnyén manō anε ágú. ²⁵ Bō chí amōt bati tándramōt báchí nyaka fá. Anε mbi abháy ngoré, agú ené yi abhiki bhōn yē mmó. Anε ákōño yi, asōt kénkwésé wu ndū nebhay. ²⁶ Yí nkwo agú, kebhoñ mmó ne kénkwésé wu. Éfákari enyumōt ne anε ájwí bati arat, ne bōmayi bachak nkwo. ²⁷ Ndū ngwenti, ngoré wu nkwo agú. ²⁸ Ndu echi nō, mpok Mandem ákε bawú mámpétnsem ndū nepém, ngoré wu ábhák anε agha? Ndu bó mankem, bati tándramōt, yēntiki mmu wap abhay nyaka yi.”

²⁹ Yesu akeme bhε be, “Bekwéné béchí ne bhe tontó! Nti achi be bábhíkí rinji yē chí menyinj ebhen bechi amem Ekáti Mandem ne yē chí betan Mandem. ³⁰ Mpok Mandem ákú bawú mámpétnsem ndū nepém, bo bábhak mbε bōángel awu amfay. Bápú pεre bhay nebhay. ³¹ Ke mbak māmákati be bawú bapu kway bepεtnsem ndū nepém, nō bārem be bábhíkí re pay ndū Ekáti Mandem enyinj ene yi ághátí bhe? Echí amem ekáti bé Mandem arem be, ³² ‘Me nchí Mandem Abraham, Mandem Aisek, ne Mandem Jekóp!’ Mandem achí Mandem bo abhen bachi nepém. Apú Mandem bawú.” ³³ Beyá bo abhen báchí nyaka are bághókó nókó enyinj ene Yesu árémé, manyu áchók bhε, béyinj enyū netōn enen Yesu átōn.

* **22:19** Yesu arinj be báyanj yi ankwen ndū ntá yap.

*Ebhé Mandem ene echa bechak menkem
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)*

³⁴ Bõnkwo Fárisi bághók be enyih ene Yesu ághátí bõnkwo Sádusi éká manyu áchók bhò. Báté eyu, báyan enyih échá ene bábhep Yesu. ³⁵ Mmũ wap amot ane áchí esáyrí ntõn ebhé Moses arak memõ Yesu. Abhép yi be, ³⁶ “Ntõn, ebhé ene échá bebhé Moses béchák chi éné?” ³⁷ Yesu akeme yi be, chí ebhé ene érèm be, “Kõn Mandem Acha ywe ne nti ene nenkem, ne efõjó ye enkem, ne nkaysi ye nkem’.” ³⁸ Ené ke echi ebhé mbi, ne yó ke échá bechak menkem. ³⁹ Ené éjwí bepay échi mbõ ené, ne érèm be, ‘Kõn nti nkwa mbõ enyu ókõjó mmuet eye.’ ⁴⁰ Bebhé ebhen bepay békúti yéntiki enyih ene Mandem áyan bo mándinjí, mbõ enyũ echi ndũ menyih menkem ebhen Moses ásínj, ne ebhen baremé kepinti Mandem básínj.”

*Mpeme Mandem afyé nyaka bariẽp bé ãtõ
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)*

⁴¹ Ené bõnkwo Fárisi babhuet ebhak émõt ne Yesu, yi abhép bhõ be, ⁴² “Ndũ nkaysi yeka, Mpeme Mandem afyé nyaka bariẽp be ãtõ abhõn bebhak mmõ agha?” Bákéme Yesu be, “Abhõn bebhak ebhárémõ Debhít.”

⁴³ Yesu arem be, “Ná echi ye be Efõjó Mandem áku nyaka Mfõ Debhít ambinjí yi be ‘Acha?’ Mfõ Debhít arem nyaka be,

⁴⁴ ‘Mandem Acha arem nyaka ntá Acha wa be,

chõkõ fá ebhé awõnem eya ndũ enõkõ-kenókó, †

krate nkũ bõmpap abhe mándõp mbõ enõk ene ónyãna chõn bekak are.’

⁴⁵ Yesu abhép ye bhõ be, mbák Mfõ Debhít ãbhinjí nyaka Mpemé ré be Acha. Ná Achã-re áyibhiri ambak ebhárémõ ywi?”

⁴⁶ Yẽ mmu kekway bekeme Yesu enyih ene yi ábhébhé bõnkwo Fárisi. Ne bébhó mpok eyõ, yẽ mmu kepepe mõ bebhẽp yi yẽnyih.

23

*Sõt ká mpok ne batõn ebhé Mandem ne
bõnkwo Fárisi
(Mk 12.38-39; Lk 11.43, 46, 20.45-46)*

† **22:44** Ebhe awõnem Mandem: Nõ chi nebhuét kenókó. “Ntõn” ndũ ndõn ane até ndũ “Kristo”, Mpeme ane ábhõjó nyaka bétwõ.

¹ Ebhíkí tat, Yesu abho beghati bakõnõ bhi ne beyã bo abhen bachi ebhak émõt ne yi be, ² “Batõn-ebhé Mandem ne bõnkwo Fárisi ke bábhõjó betõn beghati bho mbõn menyih ebhen béchí amem bekáti ebhen Moses ásínj. ³ Bãbhõn ye bekonõ chi menyih ebhen bo bárèm, báké ku menyih ebhen bó bákũ. Nchí rem nõ mbõnyune bó babhõn bápú ku menyih ebhen bó bághati bho wáwák. ⁴ Bábây bho menwõptí batu anti be mámpókó, ndũ beyã bebhé ebhen bo báfyè, ke bó babhõn bápú kwak bo mámburé bebhé bhõ yẽ mandú. ⁵ Bákũ yéntiki enyih eyap chí ndu betõn mmuet. Enyih émõt echi be, yéntiki mmu wap ãsõt Eyõn Mandem ansín amfyẽ amem bõmenyih mbõ nchõn ambat nefó puréé, angwõt échá ndũ erebháwõ, kýmbyáká bejenjémé nden eyap nkwo bésãpti méncha enyu bébhõjó bebhak. ⁶ Bákõn nkwo béchõkõ ndũ bebhaká kenókó amem bekeré nenikímuet ne ndũ bepa. ⁷ Bákõn nkwo be bo mánkaka nókõ bhõ nefisie ne kenókó. Ne bákõn be bo mambinjí nõkõ bhõ be, ‘Ntõn’.

* ⁸ Yẽ mmu yweka áké ka mámbinjí yi be, ‘Ntõn! Bãbhõn chi ntõn amõt, ne be mankem bächí chi bati bõnkwo.’ ⁹ Ne báké bhinjí nti mũnkwo be, ‘Eta mbõnyune bãbhõn chí chi amõt, yí mmú áchí amfay.’

¹⁰ Ne mmu yweka áké ka bati mámbinjí yi be, ‘Ntõn’ † mbõnyune bãbhõn chi amõt, Mpeme Mandem afyé nyaka bariẽp be ãtõ.

¹¹ Mmu ane áchá báchák abhõn bebhak mübetok yweka. ¹² Yẽ agha ane áyõn mmuet, Mandem ãsepti yi amik, ne yẽ agha ane ásepti mmuet amik, Mandem ákosi yi amfay.”

*Betábhá batõn ebhé Moses ne ebhen
bõnkwo Fárisi*

(Mk 12.40; Lk 11.39-42, 44, 52, 20.47)

¹³ Yesu abho ye berem ntá batõn ebhé Moses ne bõnkwo Fárisi be, “Bẽ batõn ebhé Moses, ne be bõnkwo Fárisi, bo betábhá! Chõn émbẽp ntá yeka encha mbõnyune bächyèt bo mbinywõp be báké rõ Mandem ambak Mfõ wap. Bẽ babhõn bápú ka Mandem ambak Mfõ yweká, ne bächyèt

* **23:7** Bo bächyè nyaka batõn beyã kenókó. † **23:10**

mbi ntá abhen bákway beyan bechwe are! ¹⁴ [Bě batəŋ ebhé Moses, ne be bōnkwo Fárisi, bō betábhá! Chəŋ émbép ntá yeka encha. Bāsət beket mánkwésé, mánkə nəkə beróri nenikimæet, berwə bho be bāchi besayri bo Mandem. Eti yə, chəŋ ntémsi yeka ancha ane bo bachak.] ¹⁵ Bě batəŋ ebhé Moses, ne be bōnkwo Fárisi, bō betábhá! Chəŋ émbép ntá yeka encha. Bákway bekə mánkəŋi bōmanyu mändək mbaŋ ne mbaŋ ménú beyan yě chí mmu amət be ámbák mūnkwo yweka. Ke mpok yi ayibhiri arəbhe mbə bhe, nkúbhé bé kě bākə yi ámbép ancha be babhəŋ ndəŋ epay, ambak mmū ane árəŋ ndū nepingo.

¹⁶ “Bě manémámik abhen bāyà bho mbi, chəŋ émbép ntá yeka encha! Bě bārəm be, ‘Mbák mmu ámfyé bariəp ne Mandem bekə enyiŋ, anjiki ndū nnyén ekerákap Mandem betəŋ be yi abhəŋ bekə enyiŋ eyə, ke yi kekə yə, yě esəŋəri epu bhak.’ Ne be, ‘Mbák mmu ánjiki ámbiŋi beríti menyiŋ ebhen bechi amem ekerákap Mandem, abhəŋ bébhəre bariəp ami.’ ¹⁷ Bě bechiŋtí manémámik! Ekerákap Mandem kě échá menyiŋ gol, ke menyiŋ gol ke becha ekerákap ene eká menyiŋ gol mémbak nyáná? ¹⁸ Ne bārəm be mbák mmu ámfyé bariəp ne Mandem bekə enyiŋ, anjiki ámbiŋi nnyén éfémé akap Mandem betəŋ be abhəŋ bekə enyiŋ eyə ke yi kekə yə, yě esəŋəri épú bhak. Bārəm nkwo be Mbák mmu ánjiki ndū nnyén menyiŋ ebhen bábhré ndū éfémé bechye akap ntá Mandem, abhəŋ bébhəre bariəp ami. ¹⁹ Bě manémámik! Besí Mandem, éfémé akap Mandem kě echa menyiŋ ebhen bábhrə aré ndu bechye akap, ke menyiŋ ebhə ke becha éfémé akap Mandem? Pú éfémé yə kě ekə enyiŋ ene bábhré are embak nyáná? ²⁰ Ndu échí nó, mmu ane árəm ndak, anjiki ámbiŋi nnyén éfémé akap Mandem, abhəŋ beriŋi be, ayíki nó nkwo ndū nnyén yéntiki akap ane achi ndū éfémé yə. ²¹ Ne mmu ane árəm enyiŋ, anjiki ámbiŋi nnyén ekerákap Mandem, abhəŋ beriŋi be, ayíki nó nkwo chi ndū nnyén Mandem mmu achi amem ekerákap, ²² ne mmu ane árəm enyiŋ anjiki, ámbiŋi mfay, abhəŋ beriŋi be ayiki nó chi enəkó kefə Mandem ne Mandem mmu áchəko are.”

²³ Yesu arək ambi berem be, “Bě batəŋ ebhé Moses, ne be bōnkwo Fárisi, bō betábhá, chəŋ émbép ntá yeka encha! Bāsət ndu bəri amət ndū baru byo mánchye ntá Mandem, mánkə enyumət ne mbwót achak, ke bápú fyé ntí bebhak chak ne bo mankem, bápú fyé ntí beghə bho ntínso, ne bápú fyé ntí bebhak tetep ne bo mankem. Eri bekə menyiŋ ebhen echa bekəre menyiŋ baru byo, mánchye ndu amət ntá Mandem. Eri nyaka be mánkəŋó ebhé ene bekəre menyiŋ ndū baru byo mánchye ndu amət ntá Mandem, ke bábhiki bhəŋ nyaka beghəkəntik bebhé béchák. ²⁴ Bě manémámik abhen bāyà bho mbi, bāsət mpok bэфére yéntiki mónya ane áchí amem enyiŋ ene mányú, ke mpəŋə baso mámenemén ham.

²⁵ “Bě batəŋ ebhé Moses, ne be bōnkwo Fárisi, bō betábhá, chəŋ émbép ntá yeka encha! Chəŋ émbép ntá yeka encha mbənyune bāsət mpok bétyet nsem-ámok ne nsemé nchán, ke bati yeka ájwí ne bepə nkaysi ndū bāsət menyiŋ bho ne betəŋ, ne ndū bāchi bo bati rakáraka. ²⁶ Bě Nkwə Fárisi, manémámik! Ya ká mbi sə mmem ámók ne mmem nchán. Mbák mánkə nó, chəŋ nsem-ámok ne nsemé nchán éndyere pépép nkwo.

²⁷ “Bě batəŋ ebhé Moses, ne be bōnkwo Fárisi, bō betábhá! Chəŋ émbép ntá yeka encha mbənyune, bāchí mbə manem ane bāghókó sayri, bawati ne mbi pépép, enyu ene mmu ághə, ankəŋ, yəndu berené bawú ebhen ménán béchəŋó ne beghəp ke bechi amem. ²⁸ Enyu yə kě bāchi. Mmu ághə be ankaysi be bāchi chak ne bho, ke bati yeka ájwí amem ne bapu ne bebá.”

*Chəŋ mántémsi batəŋ ebhé Moses ne bōnkwo Fárisi
(Lk 11.47-51)*

²⁹ Yesu arək ambi berem be, “Bě batəŋ ebhé Moses, ne be bōnkwo Fárisi, bō betábhá, chəŋ émbép ntá yeka encha! Bachimbi bhəka baway nyaka baremé kepinti ne bo abhen bachi chak besí Mandem. Bātə manem ayap néne, mǎngwati nókə mbi aré bekə yə ándí amík. ³⁰ Bākə menyiŋ ebhen mändeme nókə be, ‘Mbə bhese sechi nyaka mpok

bachĩmbi bhese, mbú sėbhĩkĩ ka ne bhə be mángwáy baremé kepĩnti Mandem Acha.’
³¹ Nerem ane bárəm nə átəŋ be bė bǎbhəŋ bárəm ne manyu yeka be bǎchi enyumət mbə bachĩmbi bheka abhen bǎwáy nyaka baremé kepĩnti Mandem. ³² Dók yé ka ambi mǎnǎŋǎ betik ebhen bachĩmbi bheka bǎbhó. ³³ Bė nnyó ene! Bė bho bǎbebhə bǎchá mbǒŋ befé! Bǎkǎysĩ bė bǎkway bebhəŋ mbi bebue be Mandem ake temsi bhe amem nepĩngo? ³⁴ Ghók yé ka, nchĩ to be baghatĩ Eyəŋ Mandem ne yěntiki mmu ane áchĩ ndĩŋindak ndu ákəŋo Eyəŋ Mandem. Chəŋ ntó be bǎtəŋ-Eyəŋ Mandem nkwó. Chəŋ mángwáy mbək eyap, mángo bǎcháak ndũ bekotakati, ne mánden abhénéfú ne bekpa amem bekeré nenikĩmuet ebheka, mǎnkoŋo nəkə bó betək ne betək ndu bekem bhə beway. ³⁵ Chəŋ eyə enkə be manəŋ yěntiki mmu ane achi chak ane bo bǎwáy, ámbák be anti, bėbhə ne manəŋ Abel mmu achĩ nyaka chak besĩ Mandem, beghaka ndũ manəŋ Sakarĩa mmǒ Barákia, mmu bǎwáy nyaka nenti ekerákap Mandem ne nebhuet ane bǎchyé akap aré. ³⁶ Nchĩ ghati bhe be, chəŋ Mandem antemsi be bho mkpák ane echəŋ mankem ěti bebéptĩ menyĩŋ ebhen bė ne bachĩmbi bheka bǎká.”

*Yesu adi kebho ěti bo Yerúsalem
(Lk 13.34-35)*

³⁷ Yesu akók arəm be, “Eé Yerúsalem, bǒ Yerusalem! Bė bo bǎwáy baremé kepĩnti Mandem, mántemti nəkə ne batay ndu beway bo Mandem átó be mángátĩ bhe Eyəŋ eyi. Ndũ beyǎ mpok, njǎŋ besət bhe mfyé amuet bė mámbak ne me mbə bǒnkək abhen nnə nkək ákúttĩ nebhuet amət ne bebhap ebhi, ke bǎpú ka be nkə nǒ! ³⁸ Ne néne, chəŋ Mandem andə eket eyeka, éndəp enyu yə. ³⁹ Ne diŋĩ ká be, bǎpú pere ghó chəŋ me wǎwák kpatə mpok ane bǎrəm be, ‘Sémbítĩ mmu ane átwə ndũ nnyén Mandem Acha.’”

24

*Yesu arəm bė chəŋ mánychəŋti ekerákap
(Mk 13.1-2)*

¹ Mpok Yesu áró ekerákap Mandem árəŋ, baghókó bhi bǎbhĩŋi yi, mándeme nəkə be

yi ángó ndũ eket eyə eri echa! ² Ke akeme bhə be, “Pú bǎghǒ menyĩŋ menkem ebhen básóré bǎté beket ebhen bechi ndũ ekerákap ke ébhak enyune? Nchĩ ghati bhe be, mpok átwə ane eket ene érəŋ amik enkem, yěnyĩŋ kerəp téé.”

*Chəŋ mánychə nəkə bhe beyǎ esəŋəri
(Mk 13.3-13; Lk 21.7-19)*

³ Ené Yesu achi chókó ambi Njie Menək Olif. Bakoŋo bhi bárók ntá yi. Yě mmu achak kebhak ne bhə. Bárəm be, “Eta, ghati bhese, chəŋ émfakari nə ntiki mpok, ne ntiki eriŋ ébhóŋó beku bo mándĩŋi be mpok ane ótwə arəp kékwót, ne bė mandú mpok mmik ámay?” ⁴ Yesu akeme bhə be, “Sət ka mpok bė yě mmu áké rwó bhe! ⁵ Beyǎ bo bǎtwə chəŋ mánsət nnyén ena mánten ambi, yěntiki mmu wap andem nəkə be ‘Yi ke achi Mpereme ane Mandem afyé nyaka bariəp be átó!’ Ne mándwə beyǎ bhó be mánjibhiri bati yap. ⁶ Chəŋ mángók nsóŋó nenu, mángok mbok ěti manu ane achi nekə nesie ne ane átwə ansem. Ke bǎké chay. Menyũ menyĩŋ ebhə bėbhəŋ befakari, ke eyə epu təŋ be ngwenti mmik aghaka. ⁷ Chəŋ betək ménu ne betək bėcháak, bafǒ etək mánu ne batĩ bafǒ etək. Chəŋ nsay ankwén mban ne mban, mmik anyikisi ndũ betək ne betək. ⁸ Ke menyĩŋ ebhen menkem bechi chi mbə nebhoŋet enen bebe ntá ngərə ane ándəŋsi.

⁹ “Mpok menyĩŋ ebhen bėfákari, chəŋ mánkem be mámfye amó bǒbati etək be mányok bhe sayri, mángwáy bhe. Ne chəŋ bǒ betókó mmik mankem mámpap bhe ěti bǎchĩ bakoŋo bha. ¹⁰ Ne mpok yə, chəŋ beyǎ bakoŋo bha mánkeme mmuet ansem, mánti nəkə bati ntá bǒbati etək, ne mámpabhe nəkə bati. ¹¹ Mpok yə, beyǎ bo bǎfù, mándeme nəkə be bǎchĩ baghatĩ Eyəŋ Mandem, ené bárúə bho rwó be mankoŋo bhə. ¹² Chəŋ bebéptĩ menyĩŋ ebhen bo bǎkə ménja kpát bo kepere kəŋ bati. ¹³ Ke mmũ ane áte kákátĩ tē ndũ ngwenti, Mandem əpeme yi. ¹⁴ Ne bo bǎbhəŋ beghati Mbok Ndĩndĩ ne ěti Kefə Mandem ndũ betókó mmik menkem, bė amem yěntiki etək bo mámbóŋ mbi beghok yə, ke Mandem anku ngwenti mmik antwó.”

*Ερεμ εσση̅ρι ενε εβη̅η̅ βέτω̅ Yerusalem
(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)*

15 “Ch̅η̅ m̅ang̅o ‘Ερεμ ενυ̅ι̅η̅ ενε Mandem ap̅abh̅é’ téé amem Ekeré Mandem ndu ény̅o̅p̅ y̅o̅ mb̅o̅ eny̅ũ Daniel ndemeker̅p̅inti Mandem árémé tesáy be ch̅η̅ émfakari.” [Y̅entiki mmu ane apay ekáti ené ámfye anti, anjwimem.] 16 “Mpok y̅o̅, b̅o̅ abhen bachi atú Judéya mámbúé, mámbésé amf̅ay̅ n̅jie. 17 Mpok y̅o̅, mbák éfákárí bé mmu ák̅u̅ betik amf̅ay̅ eket eyi, áké s̅o̅h̅o̅ri mm̅u̅et besep k̅p̅ik̅ be and̅o̅k̅ amfer̅e̅ meny̅i̅η̅ anyw̅o̅p̅ ke amb̅u̅e. 18 Ne mmu ane achi ebhi ák̅u̅ betik, áké r̅o̅h̅ k̅p̅ik̅ bebu̅o̅p̅ nde yi. 19 Ne ch̅η̅ émb̅é̅p̅ encha ntá bagh̅o̅ré abhen báchi ne menie ne abhen báchí ne b̅o̅ am̅o̅ mpok y̅o̅! 20 Nik n̅ó̅k̅o̅ ka mm̅u̅et be mpok beb̅u̅e áké kw̅en̅ y̅é̅ chi mpok mban̅ ákw̅en̅ cha̅e̅e, ne y̅é̅ chi ndũ nyw̅o̅bh̅é̅ neyw̅e̅m̅u̅et. 21 B̅á̅k̅e̅ r̅o̅ menik̅m̅u̅et, mb̅o̅nyune es̅o̅h̅o̅ri ené bo bábh̅o̅h̅ mpok y̅o̅ chi eny̅ũ es̅o̅h̅o̅ri ene bábh̅í̅k̅í̅ re gh̅o̅ w̅áw̅ák̅ te neb̅h̅o̅mik̅. Ne mpok y̅o̅ án̅h̅ amf̅u̅ét, eny̅ũ es̅o̅h̅o̅ri y̅o̅ epu p̅e̅re bhák̅ w̅áw̅ák̅. 22 Ne mb̅o̅ Mandem abh̅í̅k̅í̅ k̅p̅o̅t̅ manyw̅o̅p̅ y̅o̅ be ake ya, mb̅u̅ ye nk̅w̅á̅h̅w̅a̅h̅ am̅o̅t̅ apu r̅o̅p̅ nep̅e̅m̅. Ke Mandem ak̅p̅o̅t̅ mpok es̅o̅h̅o̅ri y̅o̅ mb̅i̅h̅ éti bo abhen yi áyábh̅é̅ be mambak abhi. 23 Mpok y̅o̅, mbák mmu ángátí bhe be, ‘Gh̅o̅ ká Mp̅e̅m̅e̅ ane Mandem átó fá’, y̅é̅ chi be, ‘Gh̅o̅ yi awu!’ B̅á̅k̅é̅ noko be echi tetep. 24 B̅á̅k̅é̅ noko bé échí tetep mb̅o̅nyune ch̅η̅ b̅o̅ betábh̅á̅ mantw̅o̅, y̅é̅ntiki mmu wap andem n̅o̅k̅o̅ be yi ke achi Mp̅e̅m̅e̅ Mandem afy̅é̅ nyaka bari̅ep̅ be áto. Ch̅η̅ baremé ker̅p̅inti nsé nk̅w̅o̅ mantw̅o̅. Ne y̅é̅ntiki mmu wap átw̅o̅, ank̅u̅ n̅o̅k̅o̅ ber̅e̅m̅e̅ meny̅i̅η̅ mak̅n̅k̅ay̅ ndu berw̅o̅ bho. Ne mándw̅o̅ y̅é̅ chí b̅o̅ abhen Mandem áyábh̅é̅ be mámbák abhi, mbák bábh̅o̅h̅ m̅b̅i̅ bek̅u̅ n̅o̅. 25 S̅o̅t̅ ye ka mpok! Nn̅h̅ ngati n̅o̅ bhe meny̅i̅η̅ ebhen ambi ambi. 26 Ndũ echi n̅o̅, mbák y̅é̅ mmu angati bhe be, ‘Y̅i̅h̅í̅ ka Kristo awu amem baso’, b̅á̅k̅é̅ noko m̅á̅mf̅á̅ ber̅o̅h̅ are. Y̅é̅ mmu andem chi be, ‘Y̅i̅h̅í̅ ká Kristo fá amem móket’ b̅á̅k̅é̅ noko eny̅i̅η̅ ene yi ár̅e̅m̅. 27 B̅á̅k̅é̅ r̅o̅ mmu ándw̅o̅ bhe mb̅o̅nyune, mb̅o̅ eny̅ũ miámian̅ ák̅ò̅t̅, ang̅o̅, bef̅u̅ ebh̅ó̅k̅o̅ neb̅u̅ é̅m̅o̅t̅ beghaka echak, nó k̅é̅ ebh̅ó̅h̅o̅ beb̅h̅ak̅

mpok Me Mmu mfú ntá Mandem nchí tw̅o̅. 28 Neb̅h̅u̅et ane egú-nnya echi, aré k̅é̅ ken̅e̅n̅ ek̅é̅n̅ k̅é̅ny̅i̅e̅ begú nnya k̅é̅chem̅ti.

*Meny̅i̅η̅ ebhen bébh̅o̅h̅ó̅ béfákari ke Yesu antú̅o̅
(Mk 13.24-27; Lk 21.25-28)*

29 “Mbák manyw̅o̅p̅ ane bey̅á̅ es̅o̅h̅o̅ri y̅o̅ ámay, mmok ánem témté, nta̅h̅ ker̅e̅re gh̅o̅, mambe ámfu amfay ánk̅w̅enti, ne bet̅a̅h̅ mfay meny̅i̅k̅isi. 30 Mpok y̅o̅ k̅é̅ eri̅h̅ ené ét̅o̅h̅ be Me Mmũ mfú ntá Mandem nchí tw̅o̅ ébhesi ye amfay, ne b̅o̅ y̅é̅ntiki n̅n̅e̅ré̅ket fá amik mámb̅o̅ mémiak ne am̅o̅ mámb̅i̅k̅i̅ n̅o̅k̅o̅ ndũ keb̅h̅o̅ áy̅ó̅m̅e̅. Ne máng̅o̅ n̅o̅k̅o̅ ndũ Me Mmu mfú ntá Mandem nchí sep nchí tw̅o̅ amem neb̅h̅á̅h̅ enen mfay ne bet̅a̅h̅, mban̅ é̅nk̅em̅ é̅ng̅o̅ n̅o̅k̅o̅ ne bedi̅é̅ré Mandem. 31 Ne erem ey̅o̅h̅ó̅ m̅m̅ba̅ é̅nk̅w̅en̅. Ch̅η̅ ntó b̅o̅ángel abha ndũ mmik̅ nk̅em̅, máns̅o̅t̅ bo abhen Mandem áyábh̅é̅, beb̅h̅o̅ ndũ ebh̅ó̅k̅ó̅mik̅ é̅m̅o̅t̅ beghaka ndu echak, má̅n̅chem̅ neb̅h̅u̅et am̅o̅t̅.

*Eny̅i̅η̅ ene nek̅á̅y̅ en̅o̅k̅o̅ Fig n̅é̅t̅o̅h̅ bh̅e̅s̅e̅
(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)*

32 “Gh̅o̅k̅ ká eny̅i̅η̅ ene en̅o̅k̅á̅rem̅ ene bábh̅i̅h̅i̅ bé ‘Fig’ ét̅o̅h̅ bh̅e̅s̅e̅. En̅h̅ é̅m̅b̅o̅ betem bet̅o̅, bá̅ri̅h̅i̅ bé eso é̅r̅o̅p̅ chi kek̅w̅o̅t̅. 33 Echí eny̅um̅o̅t̅ ne netw̅o̅ wa, Me Mmu mfú ntá Mandem. M̅á̅n̅h̅ m̅á̅ng̅o̅ ndũ meny̅i̅η̅ ebhen menkem ne ngátí bhe béfákari, di̅h̅í̅ ka be mpok netw̅o̅ wa ar̅o̅p̅ kek̅w̅o̅t̅. 34 Nchí ghati be tetep be meny̅i̅η̅ ebhen menkem bébh̅o̅h̅ befakari, ke mk̅p̅á̅ká̅ bho abhen ech̅o̅h̅ amf̅u̅ét. 35 Ch̅η̅ mfay amf̅u̅et, mmik̅ amf̅u̅et, ke Ey̅o̅h̅ eya épú̅ f̅u̅et̅ w̅áw̅ák̅.

*Y̅é̅ mmu abh̅í̅k̅í̅ ri̅h̅i̅ mpok Yesu átw̅o̅
(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30, 34-36)*

36 “Ke y̅é̅ mmu abh̅i̅k̅i̅ ri̅h̅i̅ m̅b̅o̅h̅ mpok ane meny̅i̅η̅ ebhen bébh̅o̅h̅ó̅ béfákari. B̅o̅angel Mandem bábh̅í̅k̅í̅ ri̅h̅i̅, Y̅é̅ chí Mm̅o̅ Mandem abh̅í̅k̅í̅ ri̅h̅i̅. Eta ayw̅í̅ntí k̅é̅ ar̅i̅h̅i̅. 37 Mpok ane Me Mmu mfú ntá Mandem nchí tw̅o̅, meny̅i̅η̅ bébh̅ak̅ mb̅o̅ eny̅ũ béchí nyaka mpok Nóa. 38 Egho̅r̅i̅ manyi̅ep̅ ép̅é̅re̅ tw̅o̅ ndũ mpok Nóa, bo mány̅i̅è̅ nyaka mányu n̅o̅k̅o̅, ne mámbay n̅o̅k̅o̅ babhay, ne mántoko n̅o̅k̅o̅ b̅o̅, k̅p̅á̅te̅ mpok ane Nóa áchw̅e̅ amem er̅e̅mé̅ áchw̅í̅ ane Mandem ághátí nyaka Nóa ángó̅k̅o̅. 39 Bo bábh̅í̅k̅í̅ ri̅h̅i̅ nyaka eny̅i̅η̅

ene ébhónó befákari, kpáte mpok éghorí manyiép étwò. Ne mpok étwò épókò bò mankem. Enyu yò kě netwò wa, Me Mmu mfú ntá Mandem ábhák chò. ⁴⁰ Mpok yò, mbák bõ bati apay bachi ebhi bákù betik, bákway besòt amòt mándò achak. ⁴¹ Ne mbák baghòré bati apay bachi nebhuet amòt bákòk nchwí, bákway besòt amòt mándò achák. ⁴² Bák yé ka pè, mbònyune bábhíkí rìjì nywòp enen Acha yeka átwò. ⁴³ Bábhòjì berìjì be mbák mbòjòket arìjì mpok ane ngép átwò eket eyi, apú bhæere kenó. Abhak pè, be ngép ake twò andak eket. ⁴⁴ Bè nkwo bábhòjì ye bebhak pè mpoknkem, mbònyune, Me Mmu mfú ntá Mandem, nchí twò chí mpok ane yè mmu apu kway bekaysi be mètò.”

*Mmò betok ane achi tetep
(Lk 12.41-48)*

⁴⁵ Ebhíkí tat Yesu arem be, “Agha yé áchí mmòbetok tetep ane ábhónó kebon ne mbòjòket ásíkínti ne yí? Chí mmòbetok ane mbòjòket ákway berò eket ntá yi, angati yí be ányché nókò nenyíé ntá bati bõ-betok ndù mpok. ⁴⁶ Chòjì éndi ntá mmòbetok wu encha mpok chi-betik ywi afu nekò, apetnsem, aghó bé yi ákà betik ebhi sayri. ⁴⁷ Dìjì ká be chi-betik apú nók berò yèntikí enyìjì eyi awó mmòbetok wu. ⁴⁸ Ke mbák mmòbetok achi ebéptí mmu, andem ne mmuet yi be, ‘Mbíkí kaysi be chòjì chi-betik awa ampètnsem ndu nekò enen yi árójò áyák’, ⁴⁹ ambo beden bati bõ-betok, anchem ekakáneko ne manyù mmém, ambo menyie, anyu nòkò ne bhò, ⁵⁰ chi-betik ywi ákway bétwò ndù nywòp enen yi abhíkí kaysi be yi ákway bepètnsem. ⁵¹ Ne mbák émfákárí enyu yò, chi-betik átèmsi yi sayri, antén yi ándók ámbák ne bõ betábhá, ndù nebhæéré kebho ne nenyíé ámén.”

25

Nekây baghòsòjì bati byo

¹ Yesu atém nekay enen be, “Nywòp Mandem átwò bebhak Mfò bõbhi, menyìjì bébhak mbò enyù echi ndù nekây baghòsòjì bati byo abhen básóré nyaka berónó ebhap, baròk betemeri mbâyngoré amòt. ² Bati atay bábhòjì kénwájì, báchák bati atay bábhák

echìjìti. ³ Abhen echìjìti bápókò berónó bhap, ke bó kepòkò bawet mánkém amuet. ⁴ Ke abhen kénwájì bápókò nókò ebhap berónó, bápókò menyìjì bawet nkwo bákém amuet. ⁵ Éfákari be mbâyngoré ane bò mankem mánòjì abhíkí twò áyák. Eká bábhò memòk kenó, kpát bákwen kenó. ⁶ Egháká nókò néntìbhèti, mmù amòt abho bebik andem nòkò be, ‘Ghók ká, mbâyngoré wu atewú átwò! Twò ká sensyèpti yi!’ ⁷ Baghòsòjì bhò mankem bácháyti, manjeme, yèntikí mmu wap abho békòsi nnik-erónó ywi. ⁸ Abhen echìjìti bati atay babho berem ntá abhen kénwájì be, ‘Kwak ka bhese ne mbò bawet erónó. Ebhesé berónó bétwò neme.’ ⁹ Ke abhen kénwájì bákéme be, ‘Ngufú bawet amen sébhónó apu kway chòjì bhese ne bhe. Dók ká ntá bati bawet mánkú ameka bawet.’ ¹⁰ Ke bárónó nókò beku amap bawet, mbâyngoré achwòp, asòt abhen bati atay, abhen ebhap berónó bédù, achwe amem epá nebhay ne bhò. Bakù-betik báya nekok batiép. ¹¹ Ebhíkí tat, baghòsòjì abhen báfú beku bawet bápètnsem, báte nefi, babho bedep nekok, mándeme nòkò be, ‘Eta, Eta, dem mánéné bhese mbínywòp’. ¹² Ke mbâyngoré akeme bhò chi be, ‘Dìjì ká be mbíkí rìjì bhe!’ ” ¹³ Yesu ánáná nókò bétém nekay enen, arem be, “Bák ye ka pè, mbònyune bábhíkí rìjì mpok ane Me Mmu mfú ntá Mandem nchí twò.”

*Nekây bõbetik bati arat
(Lk 19.11-27)*

¹⁴ Yesu atém nekay enénéfú be, “Mpok Me Mmu mfú ntá Mandem nchí twò, menyìjì bébhak mbò enyu éfákárí nyaka ne mmu amòt ne bakù betik abhi. Nywòp némót, achye nkáp be mándòp mánkò nòkò esíé ne wu. ¹⁵ Arò bhò nkáp bekojò enyù yèntikí mmu wap ákwáy bekà ne aywi nkáp. Achye amòt bebhá nkáp betay. Achye achák bebhá nkáp bepay. Achye anefu ebhá nkáp émòt. Afa ye aròk nekò. ¹⁶ Báròbhé nókò, mübetik ane yí áchyé bebhá nkáp betay abho bekò esie ne wu témté. Ebhíkí tat, abhòjì nsáy bebhá nkáp béchák betay. ¹⁷ Ane bebhá nkáp bepáy akà enyumòt, abhòjì nsáy bebhá bepay. ¹⁸ Ke nkubetik ane ebhá nkáp émòt, ásóré nókò aywi nkáp,

arək atém chí mbok amik abhesē ebhã nkáp eyo are. ¹⁹ Chi-betik, átát nókó ndü nekō enen yi áronó, apetnsem, abhij̄i bakã betik be mántwó, yěntiki mmu wap andem enyũ yi akã ne aywĩ nkáp. ²⁰ Ane bebhã nkáp betay atwó ne bebhã byó, arem be, ‘Eta, ochyé nyaka me bebhã nkáp betay be nko esie ne wu. Nnu kpát bebhã béchák bétay béko amfay.’ ²¹ Chi-betik akaka yi tontó arem be, ‘Okã sayri! Ochí erítí mübetik ne ochí mmu tetep. Ot̄on ndü mandú nkáp be ochí mmu tetep. Néne, chon nchyé wə betan amfay beyã menyin. Twó sénká manák!’ ²² Ane bebhã nkáp bepay atwó ne menwi arem be, ‘Eta, ochyé nyaka me bebhã nkáp bepay. Nnu kpát bechak bepay beko amfay.’ ²³ Chi-betik akaka yí tontó arem be, ‘Okã sayri! Ochí erítí mübetik ne ochí mmu tetep. Ot̄on ndü mandú nkáp bé ochí mmu tetep. Néne, chon nchyé wə betan amfay beyã menyin. Twó sénká manák!’ ²⁴ Ane ebhã nkáp atwó nkwo arem be, ‘Eta, ndin̄j̄i bé ochí mmu mbeápak. Okon beghem nebhuet ane óbhíkí pi, ðnyokoti nebhuet ane óbhíkí tak mbwot are.’ ²⁵ Mbõn yě becháy békó esie ne nkáp aywe kéka ánem mbon esonori ne wə. Eká ndok ntém mbok amik mbeme wú aré. Yin̄j̄i ebhã nkáp eye. ²⁶ Ke chi-betik akeme yi be, ‘Wə ebéptí nkubetik! Wə mbót! Orin̄j̄i sayri bé nkon beghem nebhuet ane mbíkí pi, nnyokoti nebhuet ane mbíkí tak mbwot are, pú nō? ²⁷ Ke ndaká yí óbhíkí fyē nkáp awa amem ekerénkap be nnán ntwó, mbõn nsáy are?’ ²⁸ Chi-betik achye ye eyon be mánsot ebhã nkáp mübetik wu manchye ntá ane ábhónó bebhã nkáp byo. ²⁹ ‘Yěntiki mmu ane ábhónó enyin, mámaka yi béchák, ambõn ménja mencha. Ke yěntiki mmu ane ábhíkí bhon enyin, yě chí mandú ane yi ábhónó, básot ntá yi.’ ³⁰ Ke mbák chí nkwendon mübetik ne, bwóp ká yi mämese nefi ndü ejuri, bé ámbák awu ndü nebhuet nedí kebho ne nenyié ámén.”

Manyé ané ngwenti mmik

³¹ Yesu arək ambi berem be, “Mpok Mmu ane áfú ntá Mandem átwò mbō Mfō ne keném eki, boángel Mandem bátwò ne yi,

ambak chókó ndü enókó kefō yi ne betan ebhi menkem. ³² Anánj̄i ántwó, bákã mkpaká bho betókó mmik menkem mánhem besí bhi, áfap bhó ndü bakwó apay, nkúbhé mbō enyũ mbabheri bághónómén áfap mméné mbon ne bághónómén, ³³ antén bághónómén ebhē awónem eyi, anten mmén ebhē awoghō. ³⁴ Mfō andem ye ntá bo abhen báchi ebhe awónem ywi be, ‘Twó ká fá, be bhó Etaya áyééré! Twó ká mambak nebhuet ane Mandem achi ne bo abhen yi achi Mfō wap. Yí ághókó nebhuet wu chí ntá yeka te nebhómik. ³⁵ Twó ka! Mpök nsay ánu me, bächyé me nenyié; mpök manyier ákwák me, bächyé me manyier nnyú; ne mpok ntwó mbō kenkō, básot me mbō mómáyeka. ³⁶ Mpok mbíkí bhõn nden, bächyé me nden; mpok mëme, bákókóri me; mpok nchí ekerékenon, bäre twō beghō me.’ ³⁷ Mpok yō, chon bo abhen báchi chák besí Mandem mankeme yi be ‘Acha, ntiki mpok séghó bé nsay ánu wə, séchíe wə nenyié? Ntiki mpök manyier ákwák wə ke séchíe wə manyier ónyú? ³⁸ Ntiki mpok ótwó mbō kenkō, ke sésot wə chí mbō mómáyese? Ntiki mpok óchébhé nden, ke séchíe wə nden? ³⁹ Ntiki mpok ómè, mbák épú nō, obhak ekerékenon, ke séré twó beghō wə?’ ⁴⁰ Mfō akeme bhō be, ‘Din̄j̄i ká be yěntiki mpok ane bákã nyaka beri ntá bo abhen báchi mbō bõmaya, yě chí ntá mmu wap amot ane ápú yěnyin, échí enyumot mbō be bákã nyaka beri ebhō chí ntá ya.’ ⁴¹ Mpok yō áyibhiri mmuet andem ye ntá bo abhen bachi ebhe awoghō ywi be, ‘Fã ká me besí, bé bho ntemsi Mandem achi ne bhe! Fã ká, dók amem ngo ane apu neme yě ewak, ngó ané Mandem aghókó ábhuré ntá Satan ne boángel abhi. * ⁴² Fã ká me besí. Mpök nsay ánu me, bábhíkí chye me nenyié; mpök manyier ákwák me, bábhíkí chye me manyier menyú. ⁴³ Mpök nchí kenkō nenti eneka, bábhíkí sot me mbō nti manó; mpok mbíkí bhõn nden, bábhíkí chye me nden; mpok mëme, bábhíkí kokori me, ne mpok nchí ekerékenon, bábhíkí twō beghō me.’ ⁴⁴ Mpok yō, bõ abhen bachi ebhe awoghō yi bákéme be, ‘Acha, ntiki mpok

* **25:41** “Boángel” Satan chí befónó bebabebu.

séghó ndü nsay ánu wə, ke séke chyε wə nenyíé? Ntiki mpok ane manyiep ákwak wə ke séke chyε wə manyiep? Ntiki mpok ótwó mbə kenkə ntá yesε ke séke sət wə mbə nti manə? Ntiki mpok nden échébhé wə, ke séke chyε wə nden? Ntiki mpok ómè ke séke kokori wə? Ne ntiki mpok óchí ekerékenəη ke séke kwak wə?”⁴⁵ Mfə akeme ye bho be ‘Dinjí ká be, yěntiki mpok ane mánisi nyaka bekə berí ntá yě chí mmu amət ane ápú yěnyin, échí enyumət mbə be me ké mánisi nyaka bekwak.’⁴⁶ Mpok yə, bó bárəη ye ndü nebhəet ntemsi ane ábhíki bhəη ngwentí, ke bə abhen bachi chak besí bhi, mánchwe ndü nepém enen nebhíki bhəη ngwentí.”

26

Böbati etək báté eyu be mángwáy Yesu (Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Yesu ánáná nókó betəη menyin ebhen menkem, arem ntá baghəkó bhi be,² “Báriní bé ndü manywəp apay echəη, Epə Nekiní ebho. Chəη mánti Me Mmu mfú ntá Mandem ntá bömpap abha, mánkém me mango ndü ekotákátí.”³ Mpok yə, böbati bachiäkap Mandem ne böbati etək báchem amem senta Müngo bachiäkap Mandem. Müngo wu aka nnyén be Káyfas.⁴ Báché m aré baka eyəη émət be mánkém Yesu bhésé bhésé mángwáy.⁵ Ke bághó bé ebhíki ri be mánkém yi mpok epa. Báriní nyaka bé mbák mánkém yi mpok epa, bo báguép esəηəri amem etək.

Ngərə amət atemti bawerérip anti Yesu amem etək Bétani (Mk 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Mpok Yesu áchí etək Bétani, abhak amem eket Símun. Símun wu anáj ame nyaka ebhanákwa.⁷ Ené Yesu ányíe nenyíé aré, ngərə amət arək ntá yi ne bawerérip amen aré ya nkáp amem məényinjífú. Bághókó nyaka mókpémé wu ne enyü ntay enen bábhini be alabásta. Ngərə wu atwó ne baweré mə, atemti anti Yesu.
* ⁸ Ke baghək Yesu bághó nókó nó, bati ábé bhə amem, bábhə berem ne bati be, “Ndaká yí ngərə ne aré chəηti bawerérip

amen enyuné?”⁹ Bákway mbə beti mə ndü beyá nkáp, mánsət nkáp wu mánchye ntá bachébhé bho”.¹⁰ Yesu ariní enyin ene bə bárəm. Eká arem be, “Ndaká yí básəηəri ngərə ne? Akə erítí enyin ntá ya.
¹¹ Bachébhé bho báchí ne bhe mpoknkem, ke mpú bhak chəη ne bhe mpoknkem.
¹² Atémítí mé bawerérip amen aməet be báképerε fyé me bawet aməet ke mámbeme me.
¹³ Dinjí ká be, yěntiki ebhak ene bo bághəti Mbok Ndíndí fá amik, chəη mángati enyin ene ngərə ne áká nkəwə, ne eyə énkə bé báké ghəkəntik yi.”

Júdas aka beti Yesu

(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Étaré nókó, ngək Yesu amət ane áká nnyén be Júdas Iskariət afuét arək ntá böbati bachiäkap Mandem¹⁵ abhé p bho be, “Chəη mánchye me yi mbák nkúk be mánkém yi?” Bápáy nkáp silbha bebhók esá nsem byo bachye yi.¹⁶ Bébhó mpok yə, Júdas abho béyán mbi bekwak bə mánkém Yesu.

Yesu anyíe nenyíe Epə Nekiní ne baghəkó bhi (Mk 14.12-21; Lk 22.7-13, 21-23; Jn 13.21-30)

¹⁷ Nywəp Epə Bret ane kebəη yís yə, baghək Yesu bárók ntá yi bábhép yi be, “Éta, séndók séntóηti ebhak ene ónyíe Epə Nekiní fá?”¹⁸ Yesu arem be, “Dók ká afə etək egho, chəη mángó mmú fú. Nεghó bághó yí, ghatí ká yi be Ntəη arem be mpok akway, ne yi abhəη menyie nenyíe Epə Nekiní amem eket eyε ne baghəkó bhi”.¹⁹ Baghək Yesu bárók bakə ntonti mbə enyü yi aghati bhə.²⁰ Egháká nókó beku, Yesu arək achəkə menyie nenyíe ne baghəkó bhi bati byo ne apay.²¹ Ené mányíe nenyíe, Yesu arem be, “Dinjí ká be, chəη mmu ywεka amət anti me”.²² Étók baghək Yesu tontó, babho bebhep yi amət amət be, “Acha, chi me ke?”
²³ Yesu akeme be, “Mmü ywεka amət ane ásebhe awə ywi amem ekparé nenyie ne me áti chəη me.
²⁴ Me Mmu mfú ntá Mandem, nchí rəηərəη mbə enyü básinjí eti ya, ke chəη émbép ntá mmu ane áti me écha! Mbə bábhíki bhe yi, mbə érí ntá yi écha!”

* **26:7** Alabásta: Ntáy alabásta néfú nyaka etək Ijip.

²⁵ Júdas mmu abhəŋə beti Yesu arem be, “Eta, chi me ke?” Yesu akeme be, “Echi mbo enyü órémé.”

Yesu anyié nenyié ngwenti eni ne baghəkó bhi

(Mk 14.22-26; Lk 22.14-20; 1 Kər 11.23-25)

²⁶ Ené mányìè nenyíé, Yesu asət ekpəkó brət, achye bakak ntá Mandəm. Abho bébókóti anchye nəkə ntá baghəkó bhi, andeme nəkə be, “Sət ka, nyíé. Né chi mmuét eya.” ²⁷ Asət ye amokó mməm, achye nókó bakak ntá Mandəm, abho bechye ntá yap, andem nəkə be, “Sət ka nyu, bə mankem. ²⁸ Né chi manon ma. Akə nku ane Mandəm ányú ne böbhi ántéé. Báku manon ma arəŋ amík bé Mandəm ámfóŋóri bebú beyä bho. ²⁹ Nchi ghati bhe be mpú perə nyu mmém amen, kpáte ewak ene mēnyú mmēm bako ne bhe ndü nebhuet bechəkó Etaya”. ³⁰ Ndü ngwenti, Yesu ne baghəkó bhi bákway nekway báchyé Mandəm bakak. Báfú ye bákó amfay Njie Menək Olif.

Yesu arem be chəŋ Pita andem be abhíkí riŋiyi

(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

³¹ Bágháká nókó ndü Njie Menək Olif, Yesu aghati bhə be, “Nkúbhé beti ebhen echəŋ, chəŋ bə mankem mámfere ntí ne me mbənyune Ekáti Mandəm érəm be, ‘Mandəm ádep chəŋ mbabhəri bághónəmén anguəp amík, nkwo bághónəmén ántaka ebhi. ³² Ke Mandəm ánánj ánkú mpétnsem ndü nepém, chəŋ njambi atú Gálili, mántemeri me aré.’” ³³ Pita arem be, “Yě bö mankem mámbúé wə, me, mpú bué!” ³⁴ Yesu aghati Pita be, “Nchi ghati wə be, nkək aperé kok nkúbhé beti ebhen, chəŋ óndem ndəŋ éráť be əbhiki riŋi me.” ³⁵ Yě nó, Pita arem be, “Yě chí newú, chəŋ ngu ne wə. Mpú buə wə.” Baghək Yesu bákák mankem bárém chí enyumət.

Yesu are nikmuət aməm Getsəmani
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)

³⁶ Yesu arək ye nebhuet ane bábhini be Getsəmani ne baghəkó bhi. Aré, aghati bhə be, “Chəkó ká fá, mēten mmuət ambi ndu menikmuət.” ³⁷ Árém nókó nó, asət Pita ne bö Sebədi bati apay, arək ne bhə. Arəp nsónso

ne beyä basémé anti. ³⁸ Aghati bəPita be, “Basémé ajwi me anti mbo be áway me way. Chəkó ká fá, mámbak pə ne me.” ³⁹ Arə bhə atén mmuət ambi mandú. Akwen ne besí amík, abho menikmuət be, “Etaya! Kə nkóp esəŋəri ene ámfuét me ansem ntí, mbák mbi achi beku nə. Ke éké bhák mbo enyü mēyáj, émbák chi mbo enyü óyən.” ⁴⁰ Afate ye, apétnsem ntá baghəkó bhi abhen bati arət. Aghə bhə ndu bábhəre kenó. Abhép Pita be, “Bápú kwáy béchókə pə ne me ndü neŋəkó nywəp néməť-é?” ⁴¹ Bák ká pə, mánik nəkə mmuət, bé nemə néké dep be amík. Bábhəŋ ntí, ke mmuət apu bhe.” ⁴² Yesu apət arək are nikmuət be, “Etaya! Mbák nkóp esəŋəri ane apú kway befuət me ansem ntí, nká bé émfákári mbo enyu óyən.” ⁴³ Yesu apétnsem ndəŋ ene ejwi epay, aghó baghəkó bhi ndü bábhəre kenó. Bápú kwáy nyaka béchókə pə ndü kenó kéjwí bə amík. ⁴⁴ Arə bhə arək ndəŋ ane ajwi éráť are nikmuət enyumət mbo ndəŋ ené mbi epay. ⁴⁵ Yesu apət ye nsem ntá baghəkó bhi bhə bati arət, aghó ndu bábhəre kenó. Abhép bhó be, “Bábhuet bebəre kenó? Bábhuet béywəməre? Mpok akway ane báťi Me Mmu mfú ntá Mandəm ntá bö bebú. ⁴⁶ Faté ká séndók, ghó ká, mmü ane áti me ndü átwə.”

Bákém Yesu

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴⁷ Ené Yesu abhuét berem nə ne baghəkó bhi, ngək aywi amət ndü abhen bati byo ne apay ane aka nnyén be Júdas, achwəp ne beyä bhə. Bö bhə bábhák ne bə akparenja ne nkík amə. Böbati bachiákap ne böbati etək ké bátó nyaka bhə. ⁴⁸ Júdas anánj ayámbi achyé nyaka bhə eriŋ ene ékwák bó mándini Yesu. Akə nó, ndü ághátí bhó be, “Mmu ane mēbhene chəŋ, chí yi. Kém ká yi!” ⁴⁹ Júdas áchwóbhé nókó, afuét téé, abhene Yesu arem be, “Ntəŋ!” Abhene yi. ⁵⁰ Yesu arem be, “Mmuere wa, dók ambi, enyiŋ ene ótwó beku, kə yó.” Témte wu, bö abhen Júdas átwə ne bhə bárək téé bákém Yesu bábáyti. ⁵¹ Bákém nókó Yesu, mmu amət ane áchí ne yi, agwəp akparenja ywi akpót atú nsem Múngo bachiákap Mandəm chwát aguəp amík. ⁵² Yesu aghati mmu ywi wu be, “Kémé akparenja ywe aməm

kénkwóp. Mmu ane ánù nenu ne akparenja, ägu newú akparenja. ⁵³ Ɔbhíkí riji bé mēkwáy menikmæet nta Etaya antó me témté bǎngel mánja máncha nka byo ne epay, mántwó mánu ntá ya? ⁵⁴ Ke mbák nkæ nǎ, ná enyiŋ ene echi amem Ekáti Mandem éfú tetep?” ⁵⁵ Yesu abhép ye beyǎ bǒbhǎ be, “Bǎtwǎ bekem me ne bǎakparenja ne nkík mbǎ be nchí ngébhé ntantaŋ? Yěntiki ewak, nchí chǎkǎ ekerákap Mandem, ntǎj nǎkǎ bho menyiŋ éti Mandem, bǎrǎ nyaka kekém me? ⁵⁶ Ke diŋí ká be menyiŋ ebhen menkem béfákari chi be menyiŋ ebhen baremé kepǎnti Mandem básíŋí mémfú tetep.” Afǎ kǎ baghǎkǎ bhi bǎrǎ yi bábǎé.

Básót Yesu barǎk ndǔ echeme batanjá manyé

⁵⁷ Bo abhen bákémé Yesu, básót yi barǎk ndǔ eket Káyfas, Mǔngo bachiákap Mandem. Batǎj-ebhé Mandem ne bǒbati etǎk bǎchémé nyaka are. ⁵⁸ Ndu bǎrǎj are, Píta are koŋo bhǎ te ansem, kpát aghaka ndǔ senta Mǔngo bachiákap Mandem. Achwe aré, arǎk achǎkǎ ne bo abhen bǎbhǎbheri senta wu, anoj nǎkǎ begǎo enyiŋ ene bákǎ chǎj ntá Yesu. ⁵⁹ Bǒbati bachiákap Mandem ne bǒ echémé batanjá manyé bachak mankem bǎré yaŋ bǒ abhen bǎkway bebhat Yesu barak amæet enyu ené bó bǎbhǎj mbi beway yi. ⁶⁰ Ke báke bhǎj yǎ mbi. Beyǎ bho báfú bǎré sǎnse amæet Yesu, ke yǎ mmú kerem enyiŋ ene ékway bekǎ be mángwáy yi. Étáré nǎkǎ, bo bati apay báfú bǎté besí batanjá manyé, ⁶¹ bǎrem be, “Yí wu arem be äkwáy memokoti ekerákap Mandem ampet ante yó ndǔ manywǎp arat.” ⁶² Mǔngo bachiákap afate arem ntá Yesu be, “Ɔbhíkí bhǎj yěnyiŋ bekemé ndǔ menyiŋ ebhen bǒbhen bǎrǎm be ǎkǎ?” ⁶³ Yǎ nǎ, Yesu achǎkǎ kpák, ake rem yěnyiŋ. Mǔngo bachiákap Mandem arem be, “Ndǔ nnyén Mandem ane achi nepém mpoknkem, ghatí bhésé tetep mbák wǎ ke ǎchí Mpereme Mandem afyé nyaka bariep be ätǎ, Mmǎ Mandem.” ⁶⁴ Yesu akemé be, “Échí mbǎ enyǔ ǎrémé. Ke diŋí ká bé mpok átwǎ ane bǎghǎ chǎj Mǎ Mmu mfú ntá Mandem, chǎkǎ ndǔ enǎkǎ kefǎ, ebhe awónem Mandem betanj

menkem. Chǎj mángǎ ndǔ Mmu ane áfú amfay átwǎ amem nebǎj.” ⁶⁵ Mǔngo bachiákap Mandem ághǎkǎ nǎkǎ enyiŋ ene Yesu ǎrémé, akém nkú yi adak ndu betǎj bebǎnti bhi. Akók bé, “Akǎ te anǎjǎ! Ayenti mmæet ne Mandem! Sépét séyaŋ batisié mántwǎ mándém enyiŋ ene yi ákǎ ndaká yí? Bǎ mankem bǎghok ndǔ yí áyǎnti mmæet ne Mandem! ⁶⁶ Bǎrem be yi?” Bákémé be, “Abhǎj bégú!” ⁶⁷ Bǎbhǎ bǎpa yi batié besí, mándepi nǎkǎ. Bǎchák mǎnchye nǎkǎ yi nsǎp. ⁶⁸ Bákǎ nǎkǎ nǎ, mándem nǎkǎ be, “Ndemé kepǎnti Mandem, Mpereme Mandem afyé nyaka bariep be ätǎ, ghati bhese enyiŋ ene Mandem akǎ wǎ ǎrǎjǎ. Ghatí bhese! Agha ádébhé nǎ wǎ?”

Píta arem be abhíkí riji Yesu

(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Mpok yǎ, Píta abhak nefi, amem senta chǎkǎ. Ngǎré ane achi mmǎ-betik Mǔngo bachiákap Mandem arǎk ntá yi arem be, “Wǎ nkǎwǎ ǎchí nyaka ne Yesu mmu Gálili wu.” ⁷⁰ Ke Píta atanja besí bǒ abhen bachi are mankem be, “Mbíkí riji mbǎj enyiŋ ene ǎrǎm nǎ.” ⁷¹ Étáré nǎkǎ, áfú arǎk anyǔbhǎ ené senta. Aré, mmǎ-betik Mǔngo bachiákap Mandem achák, ághǎ nǎkǎ yi arem ntá bo abhen bachi aré téé be, “Tǎnkǎwǎne achí nyaka nkǎwǎ ne Yesu mmǔ Násáret wu.” Mmǎ betik anefú wu nkǎwǎ abhak chi ngǎré. ⁷² Píta apǎt atanja, kpát, ayiki be, “Mandem ariji, mbíkí riji mǎnkǎwǎ wu.” ⁷³ Ebhíkí tat, bo abhen bachi are téé bǎkǎkǎsi mmæet ne Píta barem be, “Nsé apu are, wǎ nkǎwǎ ǎchí mmǔ amǎt ndǔ nkǎwǎ bho Yesu mmǔ atú Gálili wu. Eyǎjǎnyu ye éti wǎ.” ⁷⁴ Ndǎj ane, Píta arem be, “Mandem ántémsí me mbák mǎsǎ chi nsé! Mbíkí riji mbǎj mmu wu!” Témté wu, nném nkǎk akók. ⁷⁵ Píta atik enyiŋ ene Yesu ághátí nyaka yi be, “Nkǎk aperé kók, chǎj ǎndem ndǎj érat be ǎbhíkí riji me.” Afú nefi, adi kebǎ, ne beyǎ basémé anti.

27

Bǎrǎk ntá Páilet ne Yesu

(Mk 15.1; Lk 23.1-2; Jn 18.28-32)

1 Néyí nókó, bōbati bachiākap Mandem ne bōbati etak bāchókō betí betí báká eyōñ émōt enyū bābhōñó bekū be mángwáy Yesu. 2 Bāchyé eyōñ be mángwót yi. Bafyé yi ngem amō, básót bárók ntá Páilet, mmu Rom ane achí nyaka gōbhanō atú Judéya mpok yō.

Júdas asuri
(Bk 1.18-19)

3 Júdas mmu átí Yesu ághók nókó bé bābhōñ beyway Yesu nedí kebho néjwí yi anti eti epōndak ene yi ákú. Asōt nkáp silbha bebhók esa nsem byo ane bāchyé yí anti Yesu arāk békéme ntá bōbati bachiākap Mandem ne bōbati etak. 4 Agháká nókó besí ebhap arem be, “Nkū-bebú ndu ntí mmu ane ábhíkí kú yēnyīñ, kpatē bātwwò way yi.” Bákéme yí be, “Eyo éyíní bhesé ná? Esōñori eyē ke échí.” 5 Júdas aták nkáp wu amik amem ekerákap Mandem, afú arāk asuri. 6 Bōbati bachiākap Mandem bárók bābwópti nkáp wu, bārēm be, “Nkáp ane chí nkáp manōñ ne ebhé eyese ébhíkí ka be mánehēm nkáp manōñ ne ané ekerákap Mandem.” 7 Báká nókó eyōñ émót, básót nkáp wu bárók bákú nebhuérémik ntá ngoko bete ndu bébhéme nōkō mankō. 8 Eti eyō ké bó bābhūēt bébhīñ nebhuérémik wu bé Mmíkí Manōñ kpátē echōñ. 9 Efákárí nókó enyu eyō, enyīñ ene ndemekēpīnti Mandem Jeremáya áréme nyaka éfú tetep. Jeremáya arem nyaka be, “Básót bebhókó nkáp esa nsem byo, manyū nkáp ane mbāk bo Israel bāghó be ákway béchyé ntá mmu ane ati yi. 10 Bákú mmik ntá ngoko-bete ne nkáp ére, nkúbhé mbō enyu Mandem ághátí nyaka me nkū.”

Páilet are bhép Yesu bebhep
(Mk 15.2-5; Lk 23.3-5; Jn 18.33-38)

11 Bárōñ nókó ntá Páilet ne Yesu, ate besí bhi. Páilet abhép yi be, “Wō ke óchí né Mfō bo Israel?” Yesu akeme yi be, “Echí mbō enyu óréme.” 12 Bōbati bachiākap Mandem ne bōbati etak bābhó bébhát yí barak amuet, ke abhíkí kemē yē eyōñ. 13 Ekú Páilet arem ntá yi be, “Opú ghók nó beyā menyīñ ebhén bārēm bé okū?” 14 Ke

Yesu akere m yēnyīñ. Ekú gōbhanō abhak maknkay tontó.

Páilet akpát manyé be mángwáy Yesu
(Mk 15.6-15; Lk 23.13-25; Jn 18.39-19.16)

15 Gōbhanō abhōñ nyaka epīñ be yēntiki mmíé, ndū mpok Epā Nekīñi, áferē mūkenōñ amōt ane bo báyan yí ámféré. 16 Mpok yō, mūkenōñ amōt ane bo bārē rīñi eti barak ane yí árē kú, abhak ekerékenōñ. Aka nnyén bé Barábas. * 17 Beyā bhó bāchéme nókó eket Páilet betí ebhō, abhép bó be, “Agha báyan mendó ándók, Barábas ke chí Yesu, ane bābhīñi bé Mpe me Mandem afyé nyaka bariēp be átō?” 18 Páilet arīñi nyaka sayri bé bōbati bo Israel bákem Yesu bárōñ ntá yi ne yi chí eti mpabhamík. 19 Efákárí nkwó be, ené Páilet áchókó bétāñ Yesu, ngōré ywí ató mmu ntá yi ne eyōñ be, “Dō mmu wu ándók. Achi chak. Ngō kenó ekén kére sōñori me eti yi ndū beti ebhén béfueré.” 20 Mpok yō nō, bōbati bachiākap ne bōbati etak bārē ghati beyā bhó abhen bāchí aré bé báké rō bebhep Páilet ándó chí Barábas ándók, anchye betāñ be mángwáy Yesu. 21 Ekú Páilet apēt abhép bó be, “Ndū bōbhen bati apay, ane báyan ndó ándók chí agha?” Bábík be, “Barábas!” 22 “Nkú yi ne Yesu mmu bābhīñi bé Mpe me Mandem afyé nyaka bariēp be átō?” Bó mankem bābhó bébík be, “Dem mángó yi ndū ekotákátí!” 23 Ke Páilet abhép bó be, “Ntiki ebéptí ndak yi ákú?” Bó mankem bápēt bābhó bébík be, “Dem mángó yi ndū ekotákátí!”

24 Páilet ághó nókó bé yí áchōñti chí mpok ne bé ebyōk ébho békwén, arem mántwó yí ne manyiēp ndū enyīñ. Asōt manyiēp amō aso amō amem besí beyā bōbhō andem nōkō be, “Me mbíkí bhōñ amō ndū newú mmu ne. Newú eni néyíní chí bhé!” 25 Bó mankem bákéme be, “Dō manōñ ami ámbák bhesé anti, ne bō bhesé!” 26 Páilet aferē ye Barábas mmū bo Israel ne bōbati bhap báyan yi amferē. Achye eyōñ bé batemē nenu mánden Yesu ne ékpá, mánsōt yí, mándak, mángó ndū ekotákátí. †

* 27:16 Ndū mbāk bekátí, básīñ chí Yesu Barábas. † 27:26 Ekpa: Ekpa yō ebhōñ nyaka sēñōñ anti.

*Batémé nenu báré yókə Yesu
(Mk 15.16-20; Jn 19.2-3)*

²⁷ Batémé nenu Páilet básót Yesu bárók amem áchá ywi ne yí, batémé nenu báchák mankem ndü eká batémé nenu eyap bátwó nkwo bákáp Yesu. ²⁸ Báyók nkú yi amuet, básót nkú chu báfyé yí amuet. † ²⁹ Básót bōbatábhénok nsēsé mání mbə ntá kefə báfyé yí anti, básót enokofú báfyé awónem aywi. Bábhó bétép mánén besí ebhi májoko nəkə yí be, “Acha mfə bo Israel, kenókó kéchí eke eta!” ³⁰ Bákú nókó nó, bápáti yí batié amuet, báfónə enok eyə yi awə bákébhə bedepti yi anti ne yə. ³¹ Bápəbhə nəkə beyəkə yi, báfére nkú chu yi amuet, básót ayi yimbəy bákémə yi amuet. Básót ye yi bárók bego ndü ekotákáti.

*Bágó Yesu ndü ekotákáti
(Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)*

³² Ené báfú eket Páilet bárəy, bátémeri mmu etək Sírene fú ambi ane áká nnyén bé Símun. Bájire yí ápókó ekotákáti Yesu. ³³ Bárók ebhak ené bábhñi bé Gólgóta, nó chi “Nebhuet Enkónti.” § ³⁴ Aré, batémé nenu básót enyiy ene énen mbə mbənya, * báfyé ndü mmem báchyé yí ányú. Aghókóti nókó mó, ake ka ményú yé ndu báyan nyaka be yi anyu mə. ³⁵ Básót Yesu bágó ndü ekotákáti. Batémé nenu abhen bágó yi ndü ekotákáti, bágəp ebháná bérñi enyü bábhón békóre nden eyi be yéntiki mmu wap ambəy amət. ³⁶ Báchókə ye amik mámbabheri nəkə yí. ³⁷ Básñi enyiy ene Yesu áká ke bágò yí ndü ekotákáti, ndü ebhók enok. Bágó ebhók enok eyə ndü eko amfay ntí aywi. Enyiy básñi aré ébhák be, “Né chí Yesu, Mfə bo Israel.” ³⁸ Bágó ngébhé ntantañ amət ndü eyi ekotákáti ebhe awónem Yesu. Bákú enyu émót ne achák ebhe awəghə yi. ³⁹ Bo abhen báfyere fuet, bágəhaka nyaka are mánte, mámək ne bati, mánsəkəti yi ne mándemə nəkə be, ⁴⁰ “Wə mmu ókway memokoti ekerákap Mandem, ne ónte yó ndü manywəp arət! Pémé mmuet eyə mbák əchí Mmə Mandem! Fú ndü ekotákáti sep amik séngó!” ⁴¹ Bōbati

bachiákap Mandem ne batəy ebhé Mandem ne bōbati etək báré way nkwo yi, mándemə nəkə be, ⁴² “Apémə nyaka bo báchák, ke apú kway bepémə mmuet yi! Pú yí achi Mfə bo Israel? Amfá ndü ekotákáti ansep amik, chəy sénoko yi. ⁴³ Asíkí ntí ne Mandem. Mandem ampémə yi néne mbák əyan bepémə yi, mbənyune arem be achi Mmu ane áfú ntá Mandem.” ⁴⁴ Baghép abhen bágó ndü ebhap beko mbə yí, báré so yí nkwo ne nsək enyu émót.

*Yesu agú ndü ekotákáti
(Mk 15.33-41; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)*

⁴⁵ Egháká nókó nkárénká byo ne epay ne ngósi, ejuri ékwén etək enkem. Ebhák kpáte nkárénká érat ne ngósi. ⁴⁶ Egháká nókó mbə nkárénká eyə érat ne ngósi, Yesu abik arem be, “Eli, Eli, lama sabatani?” Nó chi, “Mandem wa, Mandem wa, ndaká yí ófére ntí ne me?” ⁴⁷ Mbək bo abhen báté kékwót báyni, bágəhók nókó ndü Yesu ábíkí enyu eyə, báré rem ne bati be, “Abhñi Elájija!” ⁴⁸ Ntemé nenu amət ajet témté arək asət ekuchá fofok asebhə ndü echyé mmém, asət akpañ anti mónək, asá amfay ntá Yesu, bechyé yi anyu. ⁴⁹ Ke abhénéfú báré rem be, “Də yi séngó mbák Elájija átwə bepémə yi!” ⁵⁰ Yesu abik ndəy achak, arə efónó yi awó Mandem.

⁵¹ Nkúbhé mpok yə, ekát ene echi amem ekerákap Mandem éghəre bebəhək bepəy befu amfay beghaka amik. Mmik anyikisi, ketárábhé kérékati. ⁵² Manem ánene, Mandem akə beyə bo Mandem abhen mánán bágú nyaka bapetsem ndü nepém. ⁵³ Báfú amem manem ayap, ne Yesu ápéré nókó nsem ndü nepém, bo Mandem bhə bárók Yerúsalem. Beyə bho bágəhə bhə. ⁵⁴ Mūngo batémé nenu ne batémé nenu abhen bachi ne yi bábhəbheri Yesu bágəhə nókó ndü mmik ányikisi, bágəhə ményiy béchák ebhen békákári. Bechay békém bhə tontó. Bábhó berem be, “Achí mbə Mmə Mandem tetep!”

⁵⁵ Beyə baghəré bábhák are nkwo. Abhen bákəyə nyaka Yesu befu te atú Gálili mánkwak nəkə yi, babhak téé, nekə nesie,

† 27:28 Báfyé yi nkú chu amuet ndu beyəkə yi be achi Mfə.

§ 27:33 Nebhuet wu achi nyaka chi njie ane achi amik mbə ĩnkónti. * 27:34 Enyiy ene énen mbə mbənya echi nyaka mbə babhé amen bó báyan be ánkə yi ake ghok beyə bebe.

mámkpəkə nəkə. ⁵⁶ Mbək baghərə bhə bábhák Maríá mmǎ etək Mágdala, ne Maríá nnə Jems ne Joséf, ne Maríá ngoré Sebēdi, nnə Jems ne Jǎn.

*Bábhéme Yesu
(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)*

⁵⁷ Mmǔ nkáp amət afǔ nyaka etək Arimátia. Aka nnyén be Joséf. Abhak nkoŋo Yesu amət. Egháká nókó beku, ⁵⁸ arək ntá Páílet be anchye betan amfere erene Yesu ndǔ ekotákátí. Páílet achye eyəŋ bé mámféré Yesu ndǔ ekotákátí manchye yi. ⁵⁹ Joséf asət ye Yesu anép ne ésíenden nkə. ⁶⁰ Joséf abhǎŋ nyaka nnem nekə enén yi átémé ndǔ setárebhé. Arək abheme Yesu ndǔ nnem eni nə. Abiŋiri ye erem ntay áchók nnyǔ nnem, agure. ⁶¹ Maríá, mmǎ etək Mágdala ne Maríá achák, bábhák kékwót chókó mánjini nəkə nnem.

Páílet ató bo be mámbábhéri nəkə nnem Yesu

⁶² Néyí nókó, ndǔ nywəbhé neywəmuet bo Israel, bǎbati bachiákap Mandem ne bǎnkwə Fárisi bárók bátémeri Páílet. ⁶³ Bárem be, “Eta, sébhíkí re ghəkəntik be mmǔ nsé wu arem nyaka be ndǔ manywəp arət yi apetnsem ndǔ nepém. ⁶⁴ Eri ye be ónchyé eyəŋ bo mandək mambabheri nəkə nnem eni kpáte manywəp arət amfuet. Bakoŋo bhi bákway berəŋ mángep yi mámpəkə, mándək, mámbə ye beghati bho be yi apetnsem ndǔ nepém. Ne mbák émfákárí nó, nsé yap yə áchənti menyin ancha nsé ane mbi.” ⁶⁵ Páílet arem be, “Yini batemé nenu nə. Sət ka bhó mándók mámbábhéri nókó nnem mbə enyǔ báyan.” ⁶⁶ Báró ye barək báfyé erin ndǔ ntay, ne báró bə are be mambabheri nəkə nnem.

28

*Yesu apetnsem ndǔ nepém
(Mk 16.1-10; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)*

¹ Nywəbhé neywəmuet bo Israel néfuéré nókó, Maríá mmǎ etək Mágdala ne Maríá achák, báfú ntinywəp, ené mban abhíkí re kanari ndu berəŋ beyini nnem Yesu. ² Éfákárí bé ángel Mandem áfú amfay ásəp amik, abiŋiri ntay aferé anyǔnnem, achəkə aré. ³ Besí ángel Mandem wu béré ghəə mbə miámian, nden eyi éndiere nəkə pépépép

mbə etəkəfiəŋ. ⁴ Babhabheri nnem béré wet ne becháy ne bárəp mbə bawú. ⁵ Ke ángel arem nta baghərə be, “Báké chay. Ndiní bé báyan Yesu mmu bágó ndǔ ekotákátí. ⁶ Apú fá. Mandem akə yi apetnsem ndǔ nepém nkúbhé mbənyu yi areme be ebhəŋ be fakari. Twó ká ghə nebhuet ane bábhúré yi. ⁷ Dók yé ka áyák mángátí bakoŋo bhi be apetnsem ndǔ nepém ne achi be ambi ärəŋ atú Gálili. Chəŋ mángó yi are! Nnán ngati nə bhe.” ⁸ Baghərə bhə báró nebhuet ane nnem nechi ntiét ntiet. Becháy békém bə, ke maŋák nkəwə ajwi bhə anti. Bájet barək béyan bakoŋo Yesu be mángátí bhə enyini ene ángel Mandem ághátí bhə. ⁹ Ndu bárəŋ, bápére ghə, Yesu atemeri bhə, arem be, “Mandem ámbák ne bhe!” Bárók bákwen amik besí bhi bábhó bekem bekak ebhi máncyé nəkə yi kenókó. ¹⁰ Yesu aghati bhə be, “Báké chay. Dók ká ghati bakoŋo bha. Ghatí ká bhə be, mándók atú Gálili. Chəŋ mángó me aré.”

Babhabheri nnem bárók bághati enyini ene efakari

¹¹ Ené baghərə bhə bárəŋ, éfákari be mbək bo abhen bábhabheri nnem bárók Yerúsalem bághati bǎbati bachiákap Mandem yəntiki enyini ene efakari mpok ángel Mandem ásébhé átwó ndǔ nnem. ¹² Bǎbati bachiákap Mandem báchókə ne bǎbati etək, báká eyəŋ émət, báchyé bhə beyǎ nkáp ndǔ besəŋ. ¹³ Bághati bhə be, “Ghatí nókó ká bho chi be bakoŋo bhi bátwó ne beti, mpok sékwéné kenó, bághəp yi, bápókə bárək. ¹⁴ Mbák gǎbhanə ángók ndak ane, chəŋ séndini ndǔ séchək nnyu ywi be nti nendi yi amem, enyu ené bápu chwe ndǔ esəŋəri.” ¹⁵ Babhabheri nnem básót ye nkáp besəŋ wu, bárək bákə mbə enyǔ bǎbati bághátí bhə. Ne mbok yə bé bakoŋo Yesu bághəp yi ghəp ké bo Israel bábhet beghati bo kpaté echəŋ.

*Yesu atəŋ mmuet ntá bakoŋo bhi
(Mk 16.1-10; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)*

¹⁶ Bakoŋo Yesu abhen bati byo ne amət báró ye bárók atú Gálili ndǔ njie ane Yesu ághátí nyaka bó mándók aré. ¹⁷ Mpok bághó yi, bákwen amik babho bechye yi kenókó. Ke mbək ayap bare makati mbák, sayri sayri, Yesu ke bə bághə nə. ¹⁸ Yesu

akokosi mmæet ne bhó, aghati bhə besí ne besí be, “Etaya achyé me betan menkem amfäy yěntiki enyiη ne yěntiki mmu awu amfay ne fá amik. ¹⁹ Dók yé ka, mǎnká be bǝ betək menkem mámbak bakoηo bha, mǎnjwiti bhə ndǔ nnyén Eta, ne nnyén Mmə, ne nnyén Efóηó Bedyere, ²⁰ mǎntan nókó bhə be mǎnká yěntiki enyiη ené ngátí be mǎnká nəkə. Ne nchí bhák ne bhe mpoknkem, te ndǔ ngwenti mmik.”

Mbok Ndíndí mbonyu Mák ásíní

*Mbok Jón Njwiti ɛti Yesu
(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)*

¹ Fá chí Mbok Ndíndí ɛti Yesu Kristo Mmɔ Mandem. ² Abho nyaka mbɔ enyũ ndemekerĩnti Aisáya ásiní amem ekáti yi be, Mandem arem nyaka be,

Yíní, chɔn ntɔ mpɔkɔntɔ wa wɔ ambi, be ángókó mbi ywe ke ɔntwɔ. ✧

³ “Mmũ achi amem baso ábìk andeme nɔkɔ bé,

‘Tonjí ká mbi ane Acha áfũèt aré. Ká ka mbi ywi ambak chak.’ ”

⁴ Jón Njwiti abhésí nyaka amem baso angati nɔkɔ bho Eyɔn Mandem be bó mántíknsen ndũ bebú bhap mánjwítí bhɔ be Mandem amfonɔri bebú bhap. ⁵ Beyá bho báfú atú Judéya ankem, ne bɔ Yerúsalem mankem mándak nɔkɔ ntá Jón ndu beghok enyĩn ene yi árem. Bára su bebú bhap, Jón anjwiti nɔkɔ bhɔ amem Nnyén Jódan. ⁶ Nkú Jón abhak enyĩn ene baghoko ne babyɔk mpɔnɔ baso. Mgbat ane yi ágwɔt ebho abhak nkwo bhénnya ne nenyíé eni nébhak ngémtáy ne bawéré betu amen yi ághò amem baso.

⁷ Jón ärèm nyaka nkwo be, “Mmũ átwɔ me ansem ane áchá me. Mbíkí kwáy yě béchóti yi bekak bé nkánjári nkubhanya bekak ebhi. ⁸ Méjwiti bhe ne manyier, ke chɔn yí anjwiti bhe chí ne Efónó Bedyere.”

*Jón ajwiti Yesu, Satan amɔ yi
(Mt 3.13-4.11; Lk 3.21-22, 4.1-13)*

⁹ Ndũ mpok yɔ, Yesu afú Násáret atú Gálili arɔk Jón ajwiti yi ndũ Nnyén Jódan. ¹⁰ Nefú Yesu afú anyén, aghó ndũ nebu nénéne, ne Efónó Mandem asɔt mkpá ebhónó asɔp yi amuet. ¹¹ Eyɔn éfú amfay éré rem be, “Wɔ ɔchí Mówá. Nkɔn wɔ tontó. Ɔchyè me beyá manák.” ¹² Témté wu, Efónó Mandem akɔ yi arɔk amem baso. ¹³ Abhak aré ndũ manywɔp besa bepáy Satan amɔ nɔkɔ yí. Nnya ebébé ébhák aré nkwo, ke bɔángel Mandem báchye Yesu nekwa.

✧ 1:2 Mal 3.1

*Yesu abhĩnĩ baghɔk abhen mbi bati anwi
(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15, 5.1-11)*

¹⁴ Ené mánánj bákémé Jón báfýé ekerékenɔn, Yesu arɔk atú Gálili abho beghati bho Mbok Ndíndí Mandem, ¹⁵ andeme nɔkɔ be, “Mpok ane Mandem ábhak ne bho mbɔ Mfɔ wap arɔp chí kekwa. Tík ká nsem ndũ bebú ebheka, mánókó Mbok Ndíndí!” ¹⁶ Ené Yesu ákò nepaká Manyu Gálili, aghó Símun ne mómayi Andru ndũ báguèp beyá nkáp ndu beway nsi mbonyune báchí nyaka bawánsi. ¹⁷ Yesu arem ntá yap be, “Tɔw ká mambák bakoɔn bha ne chɔn ntɔn bé enyũ báku bé bo báchá k mambak bakoɔn bha.” ¹⁸ Témté wu, bára beyá nkáp yap bakoɔn Yesu. ¹⁹ Atén nókó mmuet ambi mandú, aghó Jems ne mómayi Jón, bɔ Sebedi. Báchí nyaka amem áchwí mángoko nɔkɔ beyá nkáp yap. ²⁰ Nεghó Yesu aghɔ bhɔ, abhĩnĩ bhɔ be mankoɔn yi. Bára etayap Sebedi amem áchwí ne bɔ betik, bákɔn yi.

*Mmu ane efónó ebúbɔ échyè esɔnɔri
(Lk 4.31-37)*

²¹ Yesu ne baghókó bhi bárók etɔk Kapěnaum. Néyí nókó ndũ nywɔbhé neywémuet bo Israel, Yesu arɔk téé ekeré neníkímuéti eyap abho betɔn Eyɔn Mandem. ²² Bo abhen bachi are bábhá k maknkay tontó ɛti enyu ene yi átɔn. Atɔn nyaka mbɔ mmu ane ärèm émay, puyě mbɔ batɔn ebhé Moses. ²³ Bápére ghɔ, mmu ane efónó ebúbɔ é sɔnɔri atwɔ achwe amem ekeré neníkímuéti are bik bé, ²⁴ “Yesu, Mmu Násáret, ɔbhɔn yí beku ne bhese! Ɔtwɔ fá beway bhese? Ndíní mmũ wɔ ɔchí. Ɔchí Mmu Nyánjá ane Mandem átó!” ²⁵ Yesu asáy Efónó yɔ be, “Kusí! Fú yi amuet!” ²⁶ Efónó ebúbɔ ényíkisi yi gbogbɔgbok, ébik ne betɔn, éró yi. ²⁷ Bɔ mankem bábhá k maknkay, ne bábho bebhep bati be, “Ené enyu echí ná? Chí enyũ netɔn enen nekɔ ke? Mmũ-ne abhɔn betɔn ebhen ásay befónó bebúbebu ne méngok yi!” ²⁸ Mbok Yesu atɔn ataka atú Gálili ankem.

*Yesu abú beyá bɔmame
(Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)*

²⁹ Yesu áró nókó ekere nenikímuetí bo Israel ne baghokó bhi, bápók téé ndü eket Símun ne Andru. Jems ne Jón bábhak ne bhó. ³⁰ Nechwe Yesu áchwé anywóp, bággháti yí be nnó ngoré Símun achí bháre ne mbúép amuet. ³¹ Yesu arək nepakámuet eni akém yí ndu awó akwak yí afate achokó chókó. Mbúép wu ámay. Abho mene bhó. ³² Egháká nókó beku, ené mmok ánémé, bo bápók sot bómame mankem ne abhen befónó bebúbebu bésòñori mándok nókó ntá Yesu ne bhó. ³³ Etok enkem érok échem ambinywóp. ³⁴ Yesu abú beyá bo abhen bábhónó mame menyu ne menyu. Abók beyá befónó bebúbebu béró bho. Yí kaka be bó méndem yényin mbonyune bériní nyaka mmü yí achi.

*Yesu are ghati Mbok Ndíndí atú Gálili
(Lk 4.42-44)*

³⁵ Neyí nókó, Yesu afate kpanwák, arək nebhuet ane bo bápú are, are nikmuet. ³⁶ Ebhíkí tat, Símun ne mamuere bhi báfú bápók yan yí. ³⁷ Bágghó nókó yí, bápók ntá yí be, “Yéntiki mmu áyàn wó.” ³⁸ Yesu akeme bhó be, “Sébhón berón ambi ndü betok bechak ebhen bechi fá kekwo. Mbón béggháti Eyón Mandem áré nkwo mbonyune éti yó ke ntwó.” ³⁹ Yesu abho ye beko atú Gálili ankem angati nókó bho Mbok Ndíndí amem bekeré nenikímuet bo Israel, anku nókó befónó bebúbebu ebhen bésòñori bho mémfu bó amuet.

*Yesu abú mmu ebhanákwa
(Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)*

⁴⁰ Ewak émot, mmu ebhanákwa amot arək akwén yí bekek abho berem be, “Eta, mbák okón, okway beku me ntán.” ⁴¹ Yesu aghó yí ntínso. Anyabhe awó, atok yí, arem be, “Nkón, ebhanákwa ye émay!” ⁴² Témte wu, ebhanákwa yí émay, atan. ⁴³ Yesu aya yí batú ansemti nókó ⁴⁴ be, “Ké ghati yé mmu enyin ene éfakári, ke dók ntá nchiakap Mandem be yí ángó be ebhanákwa ye émay. Anán ámbýó wó, óndok, onchye ye akap ntá Mandem bekonó ebhé Moses. Chón eyó émbak enyin ene étón bho be ebhanákwa ye émay.” ⁴⁵ Yé nò, ndu áròn, are ghati bho mbánkem enyin ene efakari. Aku Yesu kerepé kwáy bechwe etok kponoron. Arap chi bhesé bhesé ndü mban ene bo bápú aré.

Yé nò, bo bápók fú mbán ne mban mándok nókó ntá yí.

2

*Yesu abú mbéntí
(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)*

¹ Ansem mpáy manywóp, apetnsem Kapënaum ne mbok ataka mbánkem bé Yesu achí etok. ² Beyá bo bápók eket ené yí achi aré, enyu ené epok épú nyaka beson ekak, yé chí nefi. Yesu are ghati bhó Eyón Mandem. ³ Ndu árèm nò, bó bati anwi bátwó ne mbéntí amot ane bápókó ndü bekpaka. ⁴ Ke bó kebón mbi ane báfuat máchwé anywóp éti beyá bho. Bákó amfay eket mánene mbok aré, bápók yí bhúere ndü bekpaka bhi nenti bho, besí Yesu. ⁵ Yesu ághó nókó enyü neka enén bábhónó ne yí, aghati mbéntí wu be, “Mówa, mfónórí bebú bhe.” ⁶ Mbok batón ebhé Moses abhen bápók nyaka aré chókó bápók bhep mmuet eyap be, ⁷ “Agha né? Enyin ene yí árèm chí nsok ntá Mandem! Mandem aywinti ke akway befónori bebú mmu!” ⁸ Témte wu, Yesu ariní nkaysi yap, abhep bhó be, “Ndaká yí bákaysi menyü menyin ebho?” ⁹ Enyin ene echi wikirik berem ntá mbéntí-ne chí ené? Berem be ‘Mfónórí bebú bhe’, ke chí, ‘Faté pókó bekpaka ebhe kó?’ ¹⁰ Ke chón nku mándiní be, Me Mmu mfú ntá Mandem mbón betan fá amik ndu befónori bebú bho.” Arém ntá mbéntí wu be, ¹¹ “Nchí ghati wó, faté pókó bekpaka bhe gure!” ¹² Bápók ghó, mbéntí wu afaté kperep, apókó bekpaka bhi, afa amik. Bó mankem bábhak maknkay tontó bábhó bebiti Mandem mándeme nókó be, “Sébhíkí re ghó ené enyu!”

*Yesu abhiní Lévi be ámbák nkonjo ywi
(Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)*

¹³ Yesu apet arək nepaká Manyu Gálili. Ngémtay bo bápók rón ntá yí, antón nókó bhó. ¹⁴ Ndu ákò áròn, aghó mbebhé nkabhénti amot chókó amem ekerebetik eyi. Aka nnyén be Lévi. Abhak mmó Alfeos. Abhiní yí, arem be, “Twó bhák nkonjo wa.” Lévi afaté, abho bekonó Yesu. ¹⁵ Etaré nókó Yesu ne bakonó bhi bápók nyie nenyié amem eket Lévi. Beyá babhebhé nkabhénti ne bakú bebú bápók bápókó Yesu, mányie nókó

nenyíé ne yi. ¹⁶ Mbək batəŋ ebhé Mandem abhen báchí nyaka bōnkwo Fárisi bágħó nókó ndu Yesu ányíe nenyíé ne bō bebú ne babhebhé nkábhénti, bábhép bakoŋo bhi be, “Ndaká yí yi ányíe nenyíé ne menyü bōbhen?” ¹⁷ Yesu ághók enyíŋ ene bārəm, akeme bhə be, “Bo abhen bapu me, bápú yanŋ ngan. Bō mame ke báyanŋ ngan. Mbíkí twə bebhiŋi bō abhen bákáysí be bachi chak besí Mandem be mámbák bakoŋo bha, ntwə bebhiŋi chi bō bebú.”

*Enyíŋ ene bábhébhé Yesu ěti netarénsay
(Mt 9.14-17; Lk 5.33-39)*

¹⁸ Bakoŋó Jōn Njwiti ne abhen nkwo Fárisi báchí nyaka ndü netarénsay mpokófu. Mbək bho bārók ntá Yesu bábhép yi be, “Ndaká yí bakoŋó Jōn Njwiti ne abhen nkwo Fárisi bátare nəkə nsay, ke babhək abhe bápú kə nə?” ¹⁹ Yesu akeme bhə be, “Bákaysi be mankō abhen epā nebhay bákway bebhak ndü netarénsay? Nsé! Tēndu mbāyngoré abhúét ne bhó, bápú kway betat nsay. ²⁰ Ke mpok átwə ane báfere mbāyngoré ntá yap. Chəŋ mántare nəkə nsay mpok yə.” ²¹ Yesu atém bó nekay enen be, “Yě mmu apú kway besot ebhókónden nkə bechok mbok ndü esí nden, mbənyune mbák ánkə nə ebhókónden ane nkə éŋati, ane nsí andaka, mbok ámpet anchik ancha. ²² Ne ntá bo abhen báfyè mmém ndü bebhá nkwobhénya, mmü apú kway befyè mmém bakə amem esí ebhá nkwobhénya, mbənyune, mbák ánkə enyu yə, mmém bakə ákə esí ebha énsen, enchəŋə, mmém andək amik. Báfyè mmém bakə chi amem ebhá nkwobhénya ene ekə.”

*Enyíŋ ene bábhébhé Yesu ěti nywəbhé
neywəmmet bo Israel
(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)*

²³ ěfákári be, Yesu ne bagħókó bhi bákò mámfuere nəkə amem nkí nchwi ndü nywəbhé neywəmmet bo Israel. Ené báfúét, bagħókó bhi bábhə bekeper enyü nchwi yə. ²⁴ Mbək bō nkwo Fárisi bágħó nókó nə, bārem ntá Yesu be, “Yíŋí, bagħókó bhe bákə enyíŋ ene épú chak beke ndü nywəbhé neywəmmet!” ²⁵ Ke Yesu akeme bhə be, “Bábhíkí re pay amem Ekáti Mandem enyíŋ ene Mfə Debhít ákú mpok yi áyanŋ

enyíŋ menyie ndü nsay ákémé yi ne bōbhi? ²⁶ Achwe nyáká amem ekeré Mandem anyíé nenyíé enen báchyé mbə akap ntá Mandem. Achye ntá bōbhi nkwo, mányíé, ené ebhé ébhíkí ka nyaka be mmu achak anyie, ebhikifuet nkabetik amem ekerákap Mandem. ěfákári nə ndü mpok ane Abíata achi müngo ndü ekerákap Mandem.” ²⁷ Bérəŋ ndü ngwenti, Yesu arem ntá yap be, “Díŋí ká be bágħoko nywəbhé neywəmmet ěti nkwa, bábhíkí ghoko nkwa ěti nywəbhé neywəmmet. ²⁸ Me Mmu mfú ntá Mandem ké mbóŋó ye berem enyü mmu abhəŋə beke ne ebhé ene éyíŋí nywəbhé neywəmmet.”

3

*Yesu abú mmu ane awə ágú yi ndü
nywəbhé neywəmmet
(Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)*

¹ Yesu apet achwe amem ekeré nenikímmetí bo Israel angati nəkə bho Mbok Ndíndí. Mmu amət abhak amem ekeré nenikímmetí eyə ane awó ywi ágú. ² Mbək bho bábhák aré abhen báyanŋ mbi berem be bekwéné bechi ne Yesu. Bátép ye yi amík ammet beghə mbák chəŋ Yesu ambú mmü wu ndü nywəbhé neywəmmet. ³ Yesu arem ntá yi be, “Fú, twó fá ambi.” ⁴ Abhép ye bhə be, “Ebhé yeŋe érem be sénkə yi ndü nywəbhé neywəmmet? Bé sénkə beri ke chi bebú? Chi bépeme ke chí bechəŋti nepém?” Bārəp kpákpák. ⁵ Nti nébé Yesu tontó. Abhanari ayíŋi bhó mankem ne bebenti bhə mbənyune bátəŋ batí. Yě nə, abhóŋ ntínso ne mmu ane awó ágú nó yi aghati yi be, “Nyabhé awó ywe.” Anyabhe awə wu, apet atan abhak mbə ácháak. ⁶ Bōnkwo Fárisi báfú, bārók. Bātemeri bo Israel abhen bāté ansem Hérəd, bákém echeme, bati beway Yesu.

*Beyə bhó bakoŋo Yesu angəkə Manyu
Gálili*

⁷ Yesu ne bakoŋo bhi bārə bārək angəkə Manyu Gálili. Ngémtay bho bāre koŋo yi. Bo báfú atú Gálili, mbək atú Judéya, ⁸ Yerúsalem ne Iduméya. Bácháak báfú ebhényen Jódan, abhénéfú báfú atú betək Táya ne Sídon. Bo mankem abhen máme bārók ntá Yesu ndu bágħókó menyíŋ ebhen

yi ákà. ⁹ Yesu aghati bakoŋo bhi bé mántóŋtí áchwí ane yi áchwè are ndü bo baya bacha, be báké nyire yi. ¹⁰ Ntí abhak be anáŋ abu nyaka beyá bömame. Beyá abhen bábháet mēme bārē nu, mányire nōkō bati, be mámbōŋ mbi betak yi. ¹¹ Yēntiki mpok ane bo abhen befónó bebúbēbū bēsōŋōri bho bághó nyaka yi, bákwen yi bekak mámbiki nōkō be, “Wō ke óchí Mmō Mandem!” ¹² Ke Yesu asemti befónó bebúbēbū be, “Báké ghati yē mmu enyū mmu me nchí.”

*Yesu ayap bönto bati byo ne apay
(Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)*

¹³ Etárē nókó, Yesu akó amfäy njie, abhiŋi bakoŋo bhi mánkōŋó yi. Bárōŋ nókó, ¹⁴ ayap bati byo ne apay, áchye bhó nnyén be bönto. Aghati bhō be, “Njap be bé mámbák ne me. Chōŋ ntó bhe nefi ndu beghati bho Mbok Ndíndí Mandem, ¹⁵ ne chōŋ nchyé bhe betan ndu bébók befónó bebúbēbū ebhen bēsōŋōri bho.” ¹⁶ Manyén bönto Yesu bhō bati byo ne apay achi be, Símun ane Yesu áchyé nnyén nechak be Píta; ne ¹⁷ Jems, ne mómayi Jōn, bō Sebēdi [Yesu achye bhó nnyén néchák bé Boanejis, nō chi bñefan]; ne ¹⁸ Andru, ne Fílip, ne Batolómio, ne Mátio, ne Tōmās, ne Jéms mmō Alfeyōs, ne Tadiōs, ne Símun, mfyē-betan ndü barakátak, ¹⁹ ne Júdas Iskariōt ane ábhōŋó nyaka beti Yesu.

*Betan Yesu bebhíki fú ntá Belsebul
(Mt 12.22-32; Lk 11.14-23, 12.10)*

²⁰ Ené Yesu ne bakoŋo bhi bápētsem anywōp, bo abhen báchéme aré, bápēt baya bacha, ekū yí ne bakoŋo bhi kebhōŋ yē epok ndu ményie nenyíé. ²¹ Bō nneréket ywi bághókó nókó nō, bábhō berōŋ ndu besōt yi mbōnyune bārēm nyaka be, “Nti átáká yi amem!” ²² Mbak batōŋ ebhé Moses abhen báfú Yerúsalem bāre rem be, “Belsebul, mfō befónó bebúbēbū, kē áchyé Yesu betan bebok befónó bebúbēbū.” ²³ Yesu abhiŋi bhó be mantwō ntá yi. Bárōŋó nókó, abho beghati bhō ndü bakay be, “Satan ákway bebok mmuet ná? ²⁴ Mbák ákórē ánkwen etak, bo mánu nōkō ne bati, etak eyō épú te. ²⁵ Mbák ákórē ánkwen ndü nneréket, bo mánu nōkō ne bati, nneréket wu ákwèn. ²⁶ Enyumōt ke echi be mbák

Satan ānū ne mmuet eyi, ákórē ákwen ndü kefō eki, ne betan ebhi mémay. ²⁷ Ná mmu ákway bechwe amem eket ené ntantan angép menyin ebhi mbák abhiki yambi ánkém yi angwōt? Anaŋa kém yi angwōt, ke ánkway begher menyin ebhi. ²⁸ Diŋí ká, ne échí tetep be bákway befónóri bebú bo mankem ne bebépti beyōŋ ebhen befū bho anyu. ²⁹ Ke bápú foŋōri yē agha ane árēm ebábū ēti Efónó Bedyere. Eyō enyū bebú bētiŋi mmu anti, ngwenti ti.” ³⁰ Yesu arem nō, mbōnyune mbak bho bārēm nyaka be, efónó ebábū esōŋōri yi.

*Nnō Yesu ne bömayi
(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)*

³¹ Nnō Yesu ne bömayi bátwō bátee nefi, báto eyōŋ be mámbíŋi yi. ³² Ngémtay bo abhen báchókó bákábhé Yesu bágháti yi be, “Máye ne bömaye báchí nefi téé báyaŋ wō”. ³³ Ke Yesu akeme bhó be, “Sayri sayri, máyá chi agha? Ne ntiki bho bachi bömaya?” ³⁴ Ayibhiri mmuet ayiŋi bo abhen báchōkō bákábhe yi arem be, “Máya chi böbhen, ne bömaya chi böbhen, ³⁵ Bō abhen bákū enyin ene Etaya mmu achi amfay áyaŋ bó mánkū ke báchí máya ne bömaya.”

4

*Yesu atém nekāy ntyēmbwōt
(Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)*

¹ Yesu apēt abhō betōŋ bo angōkō manyu Gálili. Beyá bho bakoŋo yi aré bāté angōkōnyén. Yesu arō bhó tété, arak achwe, achōkō amem áchwí. ² Ené beyá böbhō bāté angōkōnyén, abho beghati bhō beyá menyin ndü bakay be, ³ “Ewak émōt, nkwanjanki amōt arak betak enyū nchwifú amem nkī ywi. ⁴ Ené yi átāk árōŋ, mbak akwenti ndü mómbi ane áchí amem nki. Kenen kétwō kébwōpti yō nkem ⁵ Mbuōt áchák akwenti ndü mmik setárēbhé ane ntōp abhiki ya are. Awakari achak. ⁶ Ke mpok ane mmok áfú, ásōŋ yó ndü bakan ayi ábhíki kway bechwe amik sayri. Aniŋti, awōsi. ⁷ Mbuōt anefu akwenti ndü mmik ane tákō nsense ágō are. Achak are gó, ke tákō nsense agó áchók yō. Ake fyé. ⁸ Nchwi áchák akwenti ndü mmik ndíndí, achak, agó, achye beyá nchwi. Nchwi ayá acha ane bápí ndōŋ esa

nsem byo, achák ndəŋ besa berat, anefu ndəŋ besa betay.”⁹ Ndū ngwenti, Yesu arem be, “Mmu ane áyàŋ beghok, ántá batú angok sayri.”

*Ntí ane Yesu árəm kəpí ndū bakay
(Mt 13.10-17; Lk 8.9-10)*

¹⁰ Mpok Yesu achi aywinti, mbək bho ne baghəkó bhi bati byo ne apay bábhak aré, bábhép yi ntí bakay ane yi átémé. ¹¹ Akeme bhó be, “Ngátí bhé kponororəŋ menyiŋ ebhen bechi bhésé bhésé éti Kefə Mandem, ke ntá bo báchák, nchí ghati bhə menyiŋ chi ndū bakay,¹² ne ntí be,

‘Bákwày béyiŋi ne amík
ke bápú ghə yěnyiŋ;
mángók ne batú,
ke keiwimem,
bé báké petnsem ntá Mandem
yi ámfonjori bhə.’ ”

*Yesu aghati baghəkó bhi ntí nekäy
ntyəmbwət*

(Mt 13.18-23; Lk 6.11-15)

¹³ Yesu arem ntá yap be, “Bábhiki jwimem ndū nekay enen, chəŋ mánjwimem chí ndū bakay anéfu? ¹⁴ Mbuət ane nkwananki átié, chí Eyəŋ Mandem. ¹⁵ Mbək bho báchi mbə mbwət ane ákwéntí ndū mómbi ane achi amem nki. Nəghok ane bəghókó Mbok Ndíndí, Satan antiy antwó amferé yó amem batí yap. ¹⁶ Bo báchák báchi mbə mmik setárebhé ane mbwət achak akwenti aré. Bághək Eyəŋ Mandem mánsət yó ne manjak témté. ¹⁷ Ke enyū mú wu kebhəŋ bakan amik. Ante kákáti ndu mómbiní mpok. Ke mpok esəŋəri étwó, bo mámbə menyok yi éti Eyəŋ Mandem ene yi ánókó, amferé amó témté. ¹⁸ Bo abhénéfú báchi mbə mmik ane ábhəŋó tákə nsense. Bághək nkwo Eyəŋ Mandem, ¹⁹ ke basémé éti menyiŋ mmik atwó nókó yi anti, ne ngonó nkáp, ne ekwak bebəŋ menyū menyiŋ bechak menkem, angəkəntik Eyəŋ Mandem ene echi aré, yə kekwak yi ndū nepém eni. ²⁰ Ke bo bachak báchi mbə mbwət ane ákwéntí ndū mmik ndíndí. Bághək Eyəŋ Mandem, mányu kəpəm ndū bapém ayap. Mbuət amət anchye mbwət nkə ane aya acha ane bapí ndəŋ esa nsem byo, achák ndəŋ besa bérát, anefú ndəŋ besa betay.”

*Nekäy erəŋə ené bádúré
(Lk 8.16-18)*

²¹ Yesu arək ambi berem be, “Bádure erəŋə mánsət enyiŋ mankuti ke? Bádure erəŋə mánten antené bekək ke? Pú bádure erəŋə mánte chi ndū nəbhéét ane báte erəŋə? ²² Chəŋ mánkə yěntiki enyiŋ ené echi bhésé bhésé emfu kponororəŋ. Ne chəŋ mánene ene bákúti. ²³ Mbák mmu abhəŋ batú bəghok mban, ángók sayri!”

²⁴ Yesu apət aghati bhə be, “Tá ká batú ndū menyiŋ ebhen bəghək! Enyu óyenti ənchye ntí, nkúbhé enyu yə ke báyenti mánchye wə. Báperé chye wə, mámaka échák aré,²⁵ mbənyune, mmu ane ábhəŋə enyiŋ, mámaka yi échák. Ke mmū ane ábhíki bhəŋ yěnyiŋ, yě chí mandú ane yi ábhəŋə, chəŋ mánsət mamferé ntá yi.”

Nekäy mbwət ane ágə

²⁶ Yesu arək ambi berem be, “Kefə Mandem kéchí mbə enyiŋ ene éfákári ndū mpok ane nkwananki átié mbwət ebhi. ²⁷ Bəti bégə, ambure kenó. Néyi nókó, amfate, ankə, ankə nəkə menyiŋ. Mbuət anchak, ango nəkə, ke yi keriyi ndu éfákári. ²⁸ Mbuət ane áchí amik áchak ndū mməet yi ango nəkə, kpát anchye ane nkə. ²⁹ Mpok áŋəŋ ánkway, áto bə betik ne ngak témté, mándək mámféré yó ebhi.”

*Nekäy sepem mónək móstat
(Mt 13.31-32, 34; Lk 13.18-19)*

³⁰ Yesu achəkə abhéŋ bhə be, “Kefə Mandem fá amik kechi mbə yi? Chəŋ sénsət ntiki nekay betəŋ enyu kə kechi? ³¹ Kéchí mbə mósepeménək ane bábhini be móstat. Séŋəpsi sécha kəpəménək kéchák kenkem fá amik. ³² Yě nə, mbák mmu ánsət só ampí, séchək, séngó, enək énichik áncha bəmenək báchák mankem, ne éngat batáp enyu ené kenən kétwə kente manyay ndū batábhé yi.”

³³ Yesu asət beyə bakay mbə enen ndu betəŋ bho mpoknkem enyu ené bákwày bejwimem. ³⁴ Yi ke ghati bhə yěnyiŋ ené abhíki tém nekay. Ke mpok ane yi ábhək aywintí ne bakoŋə bhi, anene yěntiki enyiŋ kponororəŋ ntá yap.

*Yesu akə mbúép atanjatan ákwən chák
(Mt 8.23-27; Lk 8.22-25)*

³⁵ Egháká nókó beku ndü nkúbhé ewak eyo, Yesu arem ntá bakoño bhi be, “Sémpé séndók ebhë manyu ené awu.” ³⁶ Bárō ye beyä bho, bátēmeri Yesu amem áchwí, bábho bérōñ ne yi. Báchwi áchák ané áchí nyaka aré áre koño bhó. ³⁷ Bápére ghó mbúép atanatan atwō, áku mpérényen ébho bedēp áchwí, manyiēp anchwe nōko amem, kpát árōp kekwtōt bebēt. ³⁸ Ke Yesu abhak anet áchwí. Anyánjá nyaka ntí ndü enókónti, ambuere nōko kenó. Ke baghókó bhi bárók mánēme yi bárem be, “Ntōñ, ébhíki yini wō bé sétwō gu anyén-é?”

³⁹ Yesu afaté asáy mbúép arem be, “Mban ánkwen!” Aghati nnyén be, “Kwen tí!” Mbúép amáy, mbāñ akwen chák. ⁴⁰ Yesu arem ye ntá bakoño bhi be, “Báchay enyune ndaká yí? Bábhíki re bhóñ neka ne me?”

⁴¹ Becháy bēpet bekem bó tontó. Bábho bebhep batí be, “Ntiki enyü mmú ne? Yě chí mbúép ághòk yi, mpérényen éngok yi!”

5

Yesu akū befónó bebúbēbū berō mmu ane bō besōñori

(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

¹ Yesu ne baghókó bhi mánók ye bárak ebhë manyu Gálili echak, báchwōp angakōnyén, kekwtōt ne atú Gerása. ² Nefú ane Yesu áfú amem áchwí asebhē angakōnyén, mmü amōt ane befónó bebúbēbū bésōñori afú ndü nebhuéré manem arōk atēmeri yi. ³ Achòkō nyaka chí ndü manem ne yě mmu keperē kwáy begwtōt yi yě chí ne ngem. ⁴ Báfýé nyaka yi beko bekak ne ngem amó. Ke ngem eyo éré kiti kiti ne beko méndakati nōkō. Yě mmu kebhoñ betan ebhen ákway bekem yi. ⁵ Beti ne ngósí, arebik, andakati nōkō mmuet ne batay ndü nebhuēt manem ne ndü njie. ⁶ Aghó nókó Yesu nekō nesie, ajet, arōk atēp mánén besí bhi, ⁷ abho bēbik ne eyōñ etanatan andēme nōkō be, “E Yesu, Mmō Mandem mfay! Ōbhōñ ntiki ndak ne bhesé? Yíki Mandem bé ōpú chye chōñ me esōñori.” ⁸ Are rem nó, mbōnyune Yesu arem bé efónó ebúbū ené ésōñori yí éndó yi. ⁹ Yesu abhēp yi be, “Nnyén ene nechi be yi?” Akeme Yesu be, “Nnyén ena nechi be ngémtáy, mbōnyune séyā tontó.” ¹⁰ Arōk

ambi menik Yesu mmuet be áké to befónó bebúbēbū bhō atú etōk achak. ¹¹ Eremé nkwo bakók anyiē nyaka ambi njie ane achi kekwtōt. ¹² Befónó bebúbēbū bhō ménik Yesu mmuet be andō bō mándak mánchwē amuet bakók bhō. ¹³ Yesu achye bhō mbi. Befónó bebúbēbū bhō bēfú mmü wu amuet, berōk bechwē ndü nkwo bakók. Nkwó bakók ankem abhak mbō nká epay. Bárókōri bāsep ndü nkókōñjie dúgúdúgúdúgú kpát bágúre anyén. ¹⁴ Bo abhen bábhabheri bakók bágghó nókó nó, bábue ntiét ntiēt bárók etōk égho ne amem baki mángati nōkō enyih ene éfákári. Bo báfú báre rōñ beghō ne amík enyih ené éfákári. ¹⁵ Bággháká nókó nebhuēt ane Yesu achi, bágghō mmu ane befónó bebúbēbū bēfú yi amuet aré chōkō. Abhak sayri ndü nkaysi yi, ne nden amuet. Becháy békém bo mankem. ¹⁶ Bo abhen bágghó enyih ene éfákári, bāré ghati bō abhen bárōñ are enyih ene éfákári ntá mmu ane befónó bebúbēbū bésōñori nyaka ne ené éfákári ne nkwo bakók. ¹⁷ Bábho ye ménikmmuet ntá Yesu be ándó atú etōk epay. ¹⁸ Nēchwē ane Yesu achwe amem áchwí, mmu ane befónó bebúbēbū bésōñori nyaka yi, abho menik yi mmuet bé ándó yí ándók ne yi. ¹⁹ Ke Yesu keka. Aghati yí chí be, “Petnsem ntá bōbhe ghati bhō enyihí maknkay ene Mandem ákú ntá ye.” ²⁰ Mmü wu afa ye, arōk, angati nōkō bhō ndü betōk byo menkem enyih ene Yesu ákú ntá yi. Mankem abhen baghókó bábhak maknkay.

Yesu atan acha neme ne newú

(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

²¹ Yesu apetnsem ndü ebhë manyu echak. Ndu yi áchí angakōnyén téé, beyä bo bárók bákáp yi. ²² Münti ane ekeré nenikimuetí bo Israel ndü nebhuēt ane yi achi, ane áká nnyén be Jáyrōs atwó are nkwo, ne ághó nókó Yesu, arōk akwén yi bekak ²³ abho ménikmmuet ntá yi ne ntí eni nenkem be, “Mōwa ane mōngōré áme tontó. Acha, twó nyanjá yi amō amuet be ántan, áké gu.” ²⁴ Yesu afa, abho berōñ ne yi. Beyä bo bákáp yi bebhe bepāy. ²⁵ Ngōré amōt abhak aré ane áfēre manōñ ndü mamié byo ne apay. ²⁶ Anán abhōñ nyaka beyä esōñori amō beyä baghan ne achōñti nkáp ankem

ane yi ábhónjò ndéndem. Nte yi ambép andòkò nòkò chí ambi. ²⁷ Aghók èti Yesu. Èkà atòti amem beyä bho kpát aròk, atòk nkokon nkú yi. ²⁸ Aká nó mbonyune àrèm nyaka ne mmuet yi be, “Mbák ntók yè chí nkú yi, chon ntañ.” ²⁹ Netok yí átókó nkokon nkú Yesu, manon amen yi áfèrè nyaka asíép. Aghók ndü mmuet yi bé neme eni némay. ³⁰ Témte wu, Yesu arinji be betan béfú yi amuet. Ayibhiri mmuet, abhép beyä bo abhen bachi yi ansem be, “Agha átókó nden eya?” ³¹ Bakoño bhi bákème yi be, “Oghò beyä bho ndu bákábhé wò, yè nò, òbhép be, ‘Agha átókó me?’ ” ³² Are bhanari ndu beghò mmu ane átókó yi. ³³ Móngoré wu anánj àríñí nyaka enyinj ené éfákárí ne yi. Afú angwèrè nòkò gbagbägbak ne becháy. Atep mánén besí Yesu aghati yi tetep nkem. ³⁴ Yesu arem ntá yi be, “Mmá, neka enè ne me nékà òtan. Mandem áchí ne wò, dók sayri, képerè chay.” ³⁵ Ené Yesu ábhuet berem kepí ne ngoré wu, bõnto abhen báfú eket Jáyròs, bátwó bágháti yi be, “Móywe anánj águ, òbhuet besonjori Nton yi?” ³⁶ Ke Yesu kefyé ntí ndü enyinj ené bákémé. Aghati yi be, “Oké cháy. Dókò ronj ambi menoko.” ³⁷ Yesu keka yè mmu amot ánkónó yi, ébhíkífuet Píta ne Jems ne mómayi Jón. ³⁸ Bákò, báròk, báchwòp eket Jáyròs. Yesu aghó ebyòk ene echi aré ndü bo bádí, mámbik nòkò. ³⁹ Achwe, arem ntá yap be, “Chí yí ne beyä ebyòk ne kebho? Móne abhíkí gu. Abhure chí kenó.” ⁴⁰ Baré way Yesu way. Ke Yesu abók bó mankem atén nefi. Asot chimò ne nnomò ne bakoño bhi bati arat aròk, achwe ebhak ene mówu áchí bheré. ⁴¹ Akém yi ndü awò arem be, “Talita, kum!” Nò chi be, “Móngòsòñ, faté!” ⁴² Témte wu, afaté abho bekò. [Achí nyaka mamié byo ne apay.] Manyu áchók bo mankem. ⁴³ Ke Yesu asemti bhó bé, “Báké ghati yè mmu enyinj ene éfákárí.” Achye eyon be mánchyé Tabíta nenyié ányié.

6

Bábyak Yesu amem etòk Násáret
(Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)

¹ Yesu afa atú etòk eyò apetnsem etòk eyi Násáret. Bakoño bhi bárók ne yi. ² Ègháká

nókò ndü nywòbhé neywèmmet bo Israel, aròk ekeré nenikímmeti, abho beton bo Eyon Mandem. Beyä bho bábhak aré. Bághókó nókò menyinj ebhen yi átòn, beyä bhap bábhak maknkay. Èkà béré bher be, “Aré fú fá ne menyinj ebhen menkem? Ntiki enyü neriníndak né báchyé yi? Ná yi ákù menyinjí maknkay ebhen? ³ Pú mmò nchwè menòk ne? Pú mmò María ne? Pú yi achí manó Jems, ne Júdas ne Símun? Pú bómáyi abhen baghoré bachi fá ne bhesé?” Èkà bare byak yi byak. ⁴ Afò ke Yesu arémé ntá yap be, “Bo báchyé ndemekerinti Mandem kenókó yèntiki ebhak. Ndiere etòk eyi ne ndü nneréket ywi, ke bápú chye yi kenókó.” ⁵ Èkà Yesu kekà menyinjí maknkay aré, ébhíkífuet chí nenyana ane yi ányáná amò amuet mpäy bómame, abú bhó. ⁶ Yesu abhak maknkay mbonyune bõ etòk eyi bábhíkí bhon neka ne yi.

Yesu ató bakoño bhi bati byo ne apay
(Mt 10.5-15; Lk 9.1-6)

Yesu are kò ndü bõbetòk abhen bachi kekwo, anton nòkò bho Eyon Mandem. ⁷ Abhinji ye bakoño bhi bati byo ne apay ató nefi, bati apay apay. Achye bhó betan bebok befónjò bebábebù. ⁸ Asemti bhó báké pòkò yènyinj ndü nekò enap, ébhíkífuet chí ntém. Yí báké pòkò nenyié, ne yè bebhá-nekò, ne yè chí nkáp. ⁹ Yí mámfyé nkwobhánya ke báké pòkò nden échá. ¹⁰ Ne aghati bhò be, “Yèntiki etòk ené básieptí bhe aré, bák ká amem eket émòt kpáte mändò etòk eyò. ¹¹ Ne mbák báchwòp etòk ke bo kesyepti bhe ne manák ne bó keka beghok enyinj ene bāghāti bhò, fá ká aré. Ne bāperè fá aré, kwet ka mfok ane achi bhe bekak. Chon eyò émbak mbò ntísie ndü enyinj ené bó bákú.” ¹² Báro ye bárók, mángati nòkò bho Eyon Mandem be bó mántiknsem ndü bebá bhap. ¹³ Bäre bok beyä befónjò bebábebù, ne mángwati nòkò beyä bómame ne bawet ólif mámbu nòkò bhò.

Enyu báwáy nyaka Jón Njwiti
(Mt 14.1-12; Lk 9.7-9)

¹⁴ Mfò Hérod aghók èti menyinj ebhen menkem, mbonyune bo mánánj bārinji nyaka nnyén Yesu mbānkem. Mbok bārèm nyaka be, “Jón Njwiti ke ápérèensem ndü

nepém. Èti yə kě yi ábhónó betəŋ beku menyiní maknkay.”¹⁵ Ke abhénéfú be, “Chí Eláija.” Báchák bárém be, “Ndemekerpinti amət ane te nyaka”¹⁶ Ke mbák chí Hérød, ághókó nókó èti Yesu arem be, “Chí Jón ane ndémé nyaka be mámkpót ntí ywi ke áperénsem ndü nepém.”¹⁷ Efakari nyaka be Hérød achye eyəŋ, bákém Jón, bagwət, ne báfyé yi ekerékenəŋ èti Heródias, ngərə mómayi Filip ane yí áfónó, ábháy.¹⁸ Jón ághati nyaka Hérød be, “Ebhé eyesə bo Israel ébhíki ka be ónsət ngərə mómaye əmbay.”¹⁹ Èti yə, Heródias afyé Jón anti, ne are yan berem mángwáy yi, ke yi kebəŋ mbi.²⁰ Hérød are chá y be way Jón mbənyune ariní nyaka be Jón achi chak ne nyáná besí Mandem. Yəndu enyih ene Jón arəm éfyé nyaka yi ebyək anti abhəŋ manák beghok Jón.²¹ Nywəp némət, Heródias abhəŋ mbi. Hérød anak epa ndü betik nywəbhé nebhe eni. Abhiní maném bə etək, ne bə bagho, ne batémé nenu, ne maném bo Gálili.²² Mmə Heródias ane móngərə arək ndü epá eyə, abhén nebhen enyu ene Hérød ne mankə bhi bábhónó beyá manák. Hérød arem ntá móngəsəŋ wu be, “Ghatí me, yě óyən yi, chəŋ nchyé wə.”²³ Ayiki beyá ndəŋ ntá yi be, “Chəŋ nchyé wə yəntiki enyih ene óyən nchyé wə, yě chí ebhakátək eya émət.”²⁴ Ngəsəŋ wu arək ntá nno, abhép yi be, “Mma, ndém mfə áchye me yi?” Nno yi be, “Ntí Jón Njwiti.”²⁵ Ngəsəŋ wu apətnsem áyák ntá mfə arem be, “Chié me ntí Jón Njwiti amem nchán myákátí ne, néne!”²⁶ Hérød apəp! Ke ébé yí mməet beku enyu échák èti neyiki ane yí áyiki besí mankə bhi.²⁷ Témté wu, Hérød ató mbabheri ywi amət ne eyəŋ bé ándək ántwə ne ntí Jón. Arək, aferé ntí ywi amem ekerékenəŋ,²⁸ atwó ne wu amem nchán myákátí, barək bachye ntá mmə Heródias. Asət, arək achye ntá máyi.²⁹ Bakonó Jón bágħókó nókó enyih ene éfákari, bárək basət erené Jón, barək babheme.

Yesu adík ngemntay bho

(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Bənto báfú ndü nekə enen Yesu ató bhə bápətnsem ntá yi, bágħati yi èti menyih ebhen bó bákə ne ebhen bátónó bho.³¹ Beyá

bhó bətwə nyaka mándək nəkə enyune Yesu ne bagħókó bhi bábhíki bhəŋ yě epok menyie nenyié. Ekə arem ntá yap be, “Séndók ndü nebħəet ane achi kpák be mánjwéməet mandú.”³² Báfa ye báre rón amem áchwí ndü nebħəet ane yě mmu achak apu.³³ Beyá bhó bágħó ndu bó bərdəŋ. Bəriní bé chí Yesu ne bəbhi bhə, ne bəriní nebħəet ane bərdəŋ. Beyá bho báfú ndü betək ne betək, báfa ne bekak, bərək ntiét ntiét, báre non bə ambi.³⁴ Mpok Yesu áfú amem áchwi, aghó ngəmtay bho. Ntínso nékém yi ne bhə mbənyune bachi nyaka ndü esəŋəri, nkwak ti, mbə bágħəŋəmən ane ábhíki bhəŋ mbabheri. Abho ye bətəŋ bhə beyá menyih.³⁵ Ené mpok áfəet bəku ebhə, bagħókó bhi bərók ntá yi barem be, “Nywəp nénaŋ nerəŋ ne nebħəet ane sechi-ne aré chi ebhi.³⁶ Ghatí bəbhen mándók ndü baki ne bəbetək abhen bəchí fá kekəwət manku enyih menyie.”³⁷ Yesu akeme bhó be, “Bə babhəŋ, chyě ká bhə nenyié mányié.” Ke bábhép yi be, “Óyən séndók sənku nenyié ne nkáp ane nkə bətik ányie ndü batəŋ ánen séchíe bəbhen?”³⁸ Yesu abhép ye bhó be, “Bəbhəŋ bekpəkókó brət afə méní? Dók ká byo.” Bəbyó nókó, bárem be, “Bekpəkókó brət bətay ne nsi épay.”³⁹ Yesu aghati bhə be mámfyé bho ndü bakwó, mánkə bə manchəkə amik ndu tákə.⁴⁰ Báchókə ye amik ndü barəŋ, ndü bakwó besa bətay ne besa bəpay nsem byo.⁴¹ Yesu asət ye bekpəkókó brət bhə betay ne nsi épay. Ayəŋ amík amfay. Achye bakak ntá Mandem, abho bəbókóti brət wu anchye nekə ntá bagħókó bhi be mánkóré ne nsi ntá beyá bəbhə.⁴² Yəntiki mmə wap anyié kpát ajwi.⁴³ Bagħək Yesu mányókóti nenyié enen nérəbhé. Néjwí bekay byo ne bəpay.⁴⁴ Mpəy babhakanem abhen manyié brət wu ne nsi eyə abhak mbə nka etay.

Yesu are kə amfənyen

(Mt 14.22-33; Jn 6.15-21)

⁴⁵ Ebhíki tat, Yesu aghati bagħókó bhi be mándók mánchwe amem áchwí, mampe nnyén manjambi Betsáida, ndü ebhə manyu echak. Yimbəŋ arəp ansem beku beyá bəbhə mángúré.⁴⁶ Aghati nókó bhə be, “Mánkə sayri”, arə akó amfay njie ndu

menikmæet. ⁴⁷ Ené mpok ánánj áronj beku bhə, áchwí ábhak nenti manyu, Yesu abhak ebhi aywinti. ⁴⁸ Yesu aghó ndu ébè baghəkó bhi mmæet ménók áchwí ěti mbúép ane áfù bhó ambi. Befuæt nkárénká érat beghaka nkárénká etandat betí, abho bekə amfay manyu ankoŋo nəkə bhə. Arək kpát erəp kekwaet befuet bhə. ⁴⁹ Bághó nókó ndü yi ákò anyén átwò, bécháy békém bó tontó. Bábhə bebik, mándeme nəkə be, “Chí efónó-ngú! Chí efónó-ngú!” ⁵⁰ Bó mankem bághə nyaka yi, becháy békém bhə. Témté wu, Yesu afyé bhə nti arem be, “Chi me, báké chay!” ⁵¹ Achwé nókó amem áchwí, mbúép wu ákwen. Bechay békém bó tontó. ⁵² Yëndu Yesu ádik nyaka nka bho etay ne bekpəkó bret, bə kejwimem ndü enyü mmu yi achi. Bó kenene batí yap amem.

*Yesu abú bömame atú Genésaret
(Mt 14.34-36)*

⁵³ Yesu ne baghəkó bhi mánánjá nókó bepe manyu, bákó ebhi, atú Genésaret. Báset áchwí wap. ⁵⁴ Nefú báfú amem áchwí, bo bárinjí bé Yesu achi are. ⁵⁵ Ntiet ákwén atú etək eyə ankem ndu bápəkə bömame ndü bésák ebhap mándək nəkə mbāŋ enkem ene bághókó bé Yesu achi are. ⁵⁶ Yěntiki nebhæet ane yí áchwóbhé ndü böbetək, ne yě chi amem betək begho ne amem bakí, béré pəkó bömame ndü mbanj ene bo báchèmm mbə nefisie, mánik nəkə mæet be yi andə bömame mantək yě chi nkokonj nden yi. Ne yěntiki mmu ane ánú átókó nkokonj nden Yesu, atanj.

7

*Bepinjí bho bebhiki bhəŋ beyibhiri bebhé Mandem
(Mt 15.1-9)*

¹ Bönkwə Fárisi ne mbək batəŋ ebhé Mandem abhen báfú Yerúsalem, bátwó nyaka bákáp Yesu. ² Bághə bé mbək bakonj Yesu mányíè nenyíé kesə amó mbə enyü epinjí bð bhap étəŋ. ³ Bönkwə Fárisi ne bo Israel mankem bápú nyie nenyíé ke yambi besə amə mbə enyü epinjí bachĩmbi bhap étəŋ. ⁴ Ne bápú nyie enyij ené éfú esie kpáte mánso yə mbə enyü epinj eyap étəŋ. Bábhəŋ beprij béchak tontó ebhen bábhəre mbə

bésə nkóp, bekpəre, ne bete árik. ⁵ Mbək bönkwə Fárisi ne batəŋ ebhé Mandem bábhép Yesu be, “Ndaká yí baghəkó bhe bápú koŋo beprij ebhen bachĩmbi bhesə? Ndaká yí mányíè nenyíé kesə amə mbə enyü éyāŋ?” ⁶ Yesu akeme bhó be, “Ndemekerpinti Aisáya arem nyaka ndaká yí tetep ěti yeka! Bächí bð betábhá nkúbhé mbə enyü yi ásinjí be Mandem arem be, ‘Böbhen báchyè me kenókó chi ne beyəŋnyu bhap, bati yap ásap nekə ne me. ⁷ Kenókó ekem bə báchyè me kechi chi ndéndem, mbənyune bebhé ebhen bakwāŋwan báfýé kě bə bátəŋ bho mbə be bechi Eyəŋ Mandem.’ ⁸ Bārə bebhé Mandem bəkonj chi beprij ebhen bð mmik.” ⁹ Yesu arək ambi aghati bhó be, “Bábhəŋ erítí mbi bérə bebhé Mandem ndu bəkonj chí menyij ebhen bachĩmbi bheka bátəŋj! ¹⁰ Moses arem be, ‘Chié étáyə ne máyè kenókó’ ne be ‘Yě agha ane árəm ebéptí eyəŋ ntá etayi, yě máyi, bábhəŋ beway yi.’ ¹¹ Ke bāghəti bho be mbák mmu ándem ntá etayi, yě máyi be, ‘Nsət enyij ene mbónj mbə bekwak wə ne yə, nchyé ntá Mandem’, ¹² nə, bächet bho mbi be báké kwak bachi ne manə bhap. ¹³ Ndü bākə nə, bāsət beprij ebhen bachĩmbi bheka bebyak Eyəŋ Mandem. Ne beyā menyij bechak ebhen bākə béchí mbə ebhə.”

*Menyij ebhen békə mmu áké bhak pépép besí Mandem
(Mt 15.10-20)*

¹⁴ Yesu árəm nókó nó, apet abhinj beyā bo abhen bachi aré arem be, “Bě mankem, tá ká batú mǎngok enyij ene mbónj berem, mǎnjwimem! ¹⁵ Yěnyij epu ene mmu ányíè énkə be yi aké bhak pépép besí Mandem. Enyij ene éfú mmu anyu ke ékə mmu áké bhák pépép besí Mandem. ¹⁶ Mmu ane ábhónj batú beghok ángók.” ¹⁷ Yesu áró nókó bhó, arək anywóp. Aré, baghəkó bhi bábhép yi ntí beyəŋ ebhə. ¹⁸ Yesu akeme bhə be, “Bě nkəwə bábhíkire jwimem-ə? Bábhíkí rinj be enyij ene mmu ányíè enchwe yi menie épú kway bekə be yi aké bhak pépép besí Mandem? ¹⁹ Enyij ene mmu ányíé, épú chwe yi anti, éronj chi menie ebhi ne äji yə amferə.” Yesu arem nə, ndu áyāŋ bo mándinj be yěntiki nenyíé nékway menyie. ²⁰ Arək ambi berem be, “Enyij ene éfú mmu

anti ke ékà yi ake bhak pépép besí Mandem. ²¹ Chí amem nti mmu ké nkaysi mbámba áfù, antén yi ndü epúsí, ne beway mmu, ne bekwen berwop, ne ²² béfyε amík ndü menyin bo bachak, ne ebébhénti, ne berwo bho, ne epǒ epin ene mmu apu kem mmuet, ne mpap amík, ne bechonti nnyén mmu, ne neyoyómuet ne echinti. ²³ Bebepti menyin ebhen menkem befù mmu chi anti ne bó ke békà mmu ake bhak pépép besí Mandem.”

*Ngoré ane ábhóhó neka
(Mt 15.21-28)*

²⁴ Yesu afa ye nebhuet wu are rón atú etok ane achi kekwo Táya ne Sídón. Arak achwe eket émot abhak aré. Ake yán mándiní bé yi achi aré. Yé nǒ, ake rop bhésé bhésé. ²⁵ Ngoré amot ane efóhó ebábu ésòhòri móywi ane ngosón aghok éti Yesu. Arak ntá yi kechonti mpok, akwén bekak ebhi. ²⁶ Ngoré wu apú nyaka mmu Israel. Bábhe yi chí atú Síria ndü nneréket agho ané bábhini be Fonisia. Anik Yesu mmuet be ambok efóhó ebábu yo émfu móywi amuet. ²⁷ Ke Yesu arem ntá yi be, “Dǒ sénchíε kṛík mǎmbǒ nenyíε. Épú chak besot nenyíε mǎmbǒ mánchyé ntá mmú.” ²⁸ Ngoré wu akeme yi be, “Acha, échí tetep. Ke mmú ényíε nǎkǎ bechokati ebhen befù ntá mǎmbǒ amfay éfémé nenyie ménkwenti amik.” ²⁹ Yesu arem be, “Éti beyon ebhe ebhen, petnsem anywóp, efóhó ebábu eyǎ énan éro móywe.” ³⁰ Apetnsem anywóp, aghó mó bhare ndü ndu ené efóhó ebábu yo énan éro yi.

Yesu abú mbók

³¹ Yesu arǎ atú Táya, afuét Sídón achwe atú betok byo ane bábhini be Díkápolis, ako achwop ndü Manyu Gálili. ³² Básót mmü amot bárók ntá yi ne yi. Mban yi ke ghók, kepi yi kerem kǎkǎ kǎkǎ. Mánik Yesu mmuet bé ányáná yi amǎ anti. ³³ Yesu aya yí báfá nenti bho, bárak nékú. Ason yí kenonámǎo batú, apá batié, atok néri eni. ³⁴ Yesu ayini mfay asók nsok arem be, “Éfáta” nǎ chí, “Nené.” ³⁵ Témté wu, batú yi ánéne, nerí nékánári yi anyu abho berem kepi sayri. ³⁶ Yesu asemti bho be baké ghati yé mmu enyini ene éfákári. Yé nǎ, ásémtí nókó bhǎ, mángati nǎkǎ ghati bho. ³⁷ Bo bábhák maknkay, mándeme nǎkǎ be, “Yini, enyini

ene yí ákú éri echa. Aku yé chí bo abhen batú áchókó mángók mban, babhók mándem kepi.”

8

*Yesu adík nka bho enwi
(Mt 15.32-39)*

¹ Ebhíkí tat, ené beyǎ bho bápét báchem nebhuet amot, Yesu abhini bakoño bhi arem be, ² “Ntínso nékém me ne bóbhen. Báchí fá ne me ndü manywop arat, ne bábhíkí bhon yényini menyie. ³ Mbák ntó bhǎ mámpetnsem kenyíε nenyíε, bákway begu nsay ambi, ne beyǎ bhap báfú bakǎ asie.” ⁴ Bakoño bhi bábhép yi be, “Étok épú fá, chon mmu ambon nenyíε enen nékwáy bóbhen mankem fá?” ⁵ Yesu abhép bhǎ be, “Bábhon bekpókó bret afo meni?” Bákeme yi be, “Sébhon bekpók tándramot.” ⁶ Yesu achye eyon be bó mankem mánychókó amik. Asot ye bekpókó bret bhǎ tándramot. Achyé nókó bakak ntá Mandem, abho bebokati bhǎ anchye nǎkǎ ntá bakoño bhi be mánchyé ntá bo bhǎ. Báré sot mánkǎre nǎkǎ. ⁷ Bábhon nyaka bǎrú nsi nkwo. Yesu áchyé nǎkǎ bakak ntá Mandem, achye yó ntá bakoño bhi be mánkǎre yo nkwo. ⁸ Yéntiki mmu anyíε ajwi. Baghókó bhi bábwópti nenyíε enen néróbhé, néjwí bekay tándramot. ⁹ Mpǎy bho abhak mbǎ nka enwi. ¹⁰ Yesu aghati bhó mánguré. Témté wu, Yesu ne bakoño bhi báchwe amem áchwí bárók atú Dal-manúta.

*Bǎnkwo Fárisi bábhép Yesu ántonǎ bǎ erini
maknkay
(Mt 12.38-42, 16.1-4)*

¹¹ Mbak bǎnkwo Fárisi bárak ntá Yesu bábhǎ bekem epúiti ne yi. Báré yan mbi memǎ yi. Bábhép yi ankǎ enyini maknkay ené ebhak mbǎ erin ené étǎn be betǎn ebhi befú chí ntá Mandem. ¹² Yesu asók nsok arem be, “Ndaká yí mkpáká bhǎ ané echon áyǎn erini maknkay? Tetep, nchí ghati bhe be yé mmu apú ton bhǎ enyü erini maknkay ené bǎ báyan.” ¹³ Arem nókó nǎ, arǎ bhó apet achwe amem áchwí, are pé bérǎn ebhé manyu échák.

Sot ka mpok ne yís bõnkwo Fárisi ne ane Hérød
(Mt 16.5-12)

14 Bakonjo Yesu bǎghókantik bépókò brèt. Babhõn nyaka chí mókpkókò brèt amot amem áchwí. 15 Yesu are semti bhò be, “Sot ka mpok ne yís bõnkwo Fárisi ne ane Hérød.” 16 Bábhó berem ne batì be, “Arèm nõ mbonyune sébhíkí bhõn brèt.” 17 Yesu arinjì enyìn ene bó bárèm abhép bhò be, “Ndaká yí bárèm òti brèt ane bǎhíkí bhõn? Bǎbhíkìre jwimem-è? Batì ábhùét be amem chóchókó? 18 Bǎbhõn chí amík ntíako? Bǎbhõn chí batú nemak-a? 19 Bǎghókantik ndu ndíkí nka bho etay ne bekpókò brèt betay? Ane áròbhé abhak bekay ménì?” Bákéme yi be, “Bió ne bepay.” 20 Yesu apèt abhép bhò be, “Ne mpok nkórè ane bekpók tándramot nká bho enwi ényíé, ane áròbhé mǎnyokoti, abhak bekay ménì?” Bákéme yi be, “Tándramot.” 21 Abhép bó be, “Bǎbhíkìre jwimem?”

Yesu akè nnémámík aghó mban

22 Ené Yesu ne baghókò bhi bǎgháká Betsáida, bõfú básót nnémámík bárók ntá yi, mánikmùet be ántòk yi. 23 Yesu akém yi ndu awò, aya báròk anti etòk. Apá yi batíé amík, anyanà amó anti ywi abhèp yi be, “Òghò nõ yènyìn?” 24 Mmu wu ayinjì mfay arem be, “Nchí ghó bo ke bachi chí mbò be menòk ke békò.” 25 Apèt atòk amík yi. Ndõn yò, mmù wu ayinjì díí, apèt abho beghò mban, ne are ghó yèntiki enyìn sayri. 26 Yesu aghati yi be ándòk eket eyi, ne beyõn ebhen be, “Képetnsem etòk.”

Píta arem be Yesu chí Kristo
(Mt 16.13-20; Lk 9.18-21)

27 Yesu ne bakonjo bhi báfuét báré rõn ndù bõbetòk abhen bachi kekwot Seséria Fílipi. Ambi, Yesu abhép bhò be, “Bo bárèm be me nchí agha?” 28 Bákéme yi be, “Mbòk bárèm be òchí Jõn Njwiti. Bachak be Eláija, ne abhenefu be òchí ndemekepinti amot.” 29 “Ke bè babhõn bárèm be me nchí agha?” Símun Píta akeme yi be, “Wò ke òchí Mpeme Mandem afyé nyaka barièp be áto.” 30 Yesu asemti bhò be báké ghati yè mmu.

Yesu arem be chõn mánchye yi beyá esõjõri ne mángwáy yi
(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

31 Yesu abho beghati bhò be, “Me Mmu mfú ntá Mandem mbõn beghò beyá esõjõri. Bõbati etòk, ne bõbati bachiákap Mandem, ne batõn ebhé Mandem bábyak chõn me ne mángwáy me, ke égháká nõkò manywòp arat, mpetnsem ndù nepém.” 32 Yesu aghati bhò nõ kponorõn. Píta asòt yi nepak arem be, “Eta kerem awù ndak.” 33 Ke ndu Yesu áyibhírì mmùet aghò baghókò bhi, aji Píta be, “Satan, fá mé besí! Nkaysi ye chí ane nkwañwan, abhíkí fu ntá Mandem!”

Enyìn ene mmu ábhõjò bekè ke ambak nkonjo Yesu
(Mt 16.24-28; Lk 9.23-27)

34 Yesu abhinjì ngémtáy bho ne bakonjo bhi arem ntá yap be, “Mbák mmu áyan bébhak nkonjo wa, abhõn béghókantik mmùet yi, ampòkò ekotákátì yi, ankonjo me. 35 Yè agha ane áyan bepepe mmùet yi ànem nepém eni. Ke yè agha ane áká menem nepém eni òti ya ne òti Mbok Ndíndí, ábhõn chõn nõ. 36 Ntiki nsáy mmu ábhõn mbák abhõn yèntiki enyìn fá amík, ke aném nepém eni? 37 Ne mbák mmu áném nepém eni, ntiki enyìn yí ákwáy besòt anchye be yi ampet ambõn nõ? 38 Mbák mmu abhõn ntíanwóp òti ya ne òti Eyõn eya ndù mkpáká bho ané ápú kè mbò enyu Mandem áyan, mkpáká bho bebá, chõn Mme Mmu mfú ntá Mandem mbõn ntíanwóp òti yi mpok nchí twò ne keném Etaya ne bõángel bhi.”

9

1 Yesu aròk ambi beghati ngémtáy bõbhò be, “Nchí ghati bhe be, mbòk bho báchì fá abhen bápú gu kpáte mángò ndù Kefò Mandem kétwò ne betan.”

Besí Yesu béyibhiri
(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

2 Èfuéré nõkò manywòp atandat, Yesu asòt Píta, ne Jems ne Jõn, akó amfay njie ngo ne bhò. Bábhák aré bóbhó. Bápère yinjì, besí Yesu béyibhiri. 3 Nden eyi nkwo éré diere pépépèp enyu ené yè mmu ápú kwáy besò nden yè chí ne babhé éndiere enyu yò. 4 Témchok, Moses ne Eláija, baremé kepinti

Mandem abhen tesáy, bábhési mándeme nòkò kepì ne Yesu. ⁵ Píta abho berem ntá Yesu be, “Acha, éri tontó be sechi fá. Dǒ sénté bétém barat. Emot ntá ye, échák ntá Moses, ne enéfú ntá Eláija.” ⁶ Píta arem nò mbonyune abhíkí riji nyaka enyij echák ene yi ábhónó berem ndü becháy beke me bhò tontó. ⁷ Nerem ane Píta áréme enyu yò, nebhané nésép témté, nebho békúti bhò. Eyòh éfú amem nebhané éndeme nòkò be, “Né chí Mówá. Nkòh yí tontó. Ghók ká yi!” ⁸ Témté wu, bòPíta báyijí, ke bákerere ghó yě mmu, ebhiki fuet chi Yesu aywinti.

⁹ Ne ndü Yesu ne bòPíta básèp nije, Yesu aghati bhò be, “Báké ghati yě mmu enyij ene bǎghó fá, kpáte Mmu ane áfú ntá Mandem ampetnsem ndü nepém.” ¹⁰ Bábhúre enyij ene Yesu aghati bhò anti, bóke ghati yě mmu enyij ene bǎghò. Mámbebhe nòkò chi bati be, “Nepérensem ndü nepém chi yi?” ¹¹ Bó bati arat bábhép Yesu be, “Ndaká yí batòh ebhé Moses bárèm be Eláija abhòh bepètnsem fá amik ke Mpereme Mandem afyé barièp be áto antwó?” ¹² Yesu akeme bhò be, “Échí tetep be Eláija abhòh beyambi antwó, anyure menyij menkem ambare, ke ná básijí amem Ekáti Mandem bé Mmü ane áfú ntá Mandem abhòh béghò esòhòri ne bé bábyak chòh yi? ¹³ Ke nchí ghati bhe be Eláija anán átwò ne bo bákú yi bebú mbò enyu bákónó mbò enyu básijí nyaka amem Ekáti Mandem éti yi.”

Yesu abú mmó ane efónó ebúbu échyè esòhòri

(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43a)

¹⁴ Ené Yesu ne baghókò bhi bati arat bápètnsem, bátéméri bakoño bhi bǎchák. Bǎghó beyá bho ne batòh ebhé Moses ndu bákèm epúití ne bhò. ¹⁵ Témté wu, beyá bo bho mankem bǎghó nókó Yesu, bábhák maknkay tontó. Bäre ròh ntiét ntiét bekaka yi. ¹⁶ Abhép bakoño bhi be, “Ntiki epúití nò bákèm ne bhò?” ¹⁷ Ke mmu amot amem nkwo bòbhò akeme yi be, “Ntòh, ntwò ne mówá ntá ye. Efónó ebúbu epú ka yi andem kepì, ¹⁸ ne yèntiki ebhak ené efónó yò ékém yi, éguèp yi amik, befen mémfu nòkò yi anyu. Mpok yò, ande nyie amen ne anòkò. Nnik

baghókò bhe mmuet bé mámbók yò éndó yi, ke bábhíkí kway beku nò.” ¹⁹ Yesu akeme bhò be, “Bé mkpaká bho ane ábhíkí bhòh neka ne me, bé bho bǎyibhiri tetep ndü enyij echak, chòh mpet ntat ne bhe ná? Chòh nképnti ne bhe ngaka fá?” Ke árem be, “Twó ká ne mówu fá ntá ya.” ²⁰ Básot mǎre bárók ntá Yesu ne yi. Efónó ebúbu yò eghò nòkò Yesu, témté wu, ényíkisi mówu gbogbògbok, akwén amik are biñiri, efen émfu nòkò yi anyu. ²¹ Yesu abhép chimò be, “Efónó ene énan état yi amuet ná?” Chi mówu akeme be, “Te kembó eki. ²² Beyá ndòh efónó ebúbu yò ékà yi ankwén angò. Mpokófu éku yi ankwén anyén ndu beway yi. Mbák òkway beku enyij, ghò bhesé ntínso kwak bhesé.” ²³ Yesu akeme be, “Wò bé mbák mǎkwáy beku enyijí! Yèntiki enyij ékway beko ntá mmu ane ánókó Mandem.” ²⁴ Témté wu, chimò arem ne eyòh amfay be, “Nnókó ke neka ená nébhíkí tan. Kwak me nnókó sayri.” ²⁵ Yesu ághó nókó bé bo bǎtwò chi tontó tontó, ásáy efónó ebúbu yò be, “Wò efónó ené, efónó kebhók ne batú chóchók, ghók. Fú yi amuet, ne yě ewak, óké pere twó yi amuet!” ²⁶ Yesu árem nòkò nò, efónó yò ébik, ényíkisi mówu gbogbògbok, éfú yi amuet. Aròp mbò ngú. Bo abhen bǎchi are barem be, “Agú.” ²⁷ Ke Yesu akém yi ndu awò, akwak yi afate. ²⁸ Yesu ákú nòkò nò, achwe anywóp. Bakoño bhi bábhép yi ansem ansem be, “Ndaká yí sébhíkí kway bebok efónó ebúbu yò?” ²⁹ Yesu akeme bhò be, “Ndiere ne nenikímuet ne netarénsay ke bákway beku enyü efónó ebúbu ene émfu mmu amuet.” *

Yesu apet arem be chòh mángwáy yi
(Mt 17.22-23; Lk 9.43b-45)

³⁰ Yesu ne baghókò bhi bárò bäre fuet atú Gálili mándòk nòkò. Akéyán mándijí ebhak ene yi achi, ³¹ mbonyune, átoh nyaka bakoño bhi angati nòkò bhò be, “Bákèm chòh Mmü ane áfú ntá Mandem mámfye yi amó bò mmik mángwáy yi, ne éghaka nòkò manywòp arat ampetnsem ndü nepém.” ³² Ke bó kejwimem ndü enyij ene yi áreme ne bäre chay bebhep yi.

* 9:29 Netarénsay: Mbak besí basin abhíkí bhòh “Netarénsay”.

*Nkoŋo Yesu ane áchá abhenefu
(Mt 18.1-5; Lk 9.46-48)*

³³ Bágħáká nókó Kapěnaum, báchwe anywóp. Ené bachi aré, Yesu abhép bhó be, “Bákè̄m mbə epúítí ambi ěti yi?” ³⁴ Báchókó kpák, mbənyune bákè̄m nyaka epúítí ne bati ankəŋəmbi ndu berij̄i mmũ wap ane áchá báchák. ³⁵ Yesu achókó amík, abhiñi bhó bati byo ne apay, abho beghati bhó be, “Mmũ ywəka ane áyāŋ bebhak mũngo, abhəŋ besət mməet yi mbə be apu yěnyiȳ ne ambak mūbetok ntá bo bachak mankem.” ³⁶ Asət mandú mmó ate néntí nap, apókó ye yí aməet, arem ntá yap be, ³⁷ “Yě agha ane ásót mmó mbə ane sayri ěti ya, əsət chi me, ne yě agha ane əsət me sayri, əsət chi mmu ane átó me.”

*Yě agha ane áká ne bhesé achi ne bhesé
(Lk 9.49-50)*

³⁸ Jōn arem ntá yi be, “Ntəŋ, séghə mmu ane apu ndũ nkwo ywese ndu ábòk befónjó bebabəbe ndũ nnyén ena. Ségháti yi be, áképerε kə nə mbənyune apú ndũ nkwo ywese.” ³⁹ Yesu akeme be, “Báké kan mmu mbə awu mbənyune yě mmu apú ane ákə enyiȳí maknkay ndũ nnyén ena antiȳ anjibhiri mməet andem bebéptí menyiȳ ěti ya. ⁴⁰ Mmu ane apu nu ne bhesε, achí ne bhesε. ⁴¹ Diñí ká be yě agha ane áchyé be nkóp manyiεp mānyú mbənyune báchí bakoŋo abhen Mpēme Mandem afyé nyaka bariεp be átò, apu nók bebhəŋ akap.”

*Sət ka mpok bé mmu áké kə ntí ankwen
ndũ bebú
(Mt 18.6-9; Lk 17.1-2)*

⁴² Yesu arem be, “Chəŋ émbep encha ntá mmu ane áká mówa amət ane abhónjó neka ne me ánkwen ndũ bebú. Echi sayri ntá mmu wu, be mánsət ntáy negho mánsət emi yi, mamese amem manyu. ⁴³⁻⁴⁴ Mbák awə ywε ákə ənkwen ndũ bebú, kpót wu feré! Echi sayri be ənchwe ndũ nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti ne awə amət echa memese wə amem nepingo ane apu neme ne amə apay! ⁴⁵⁻⁴⁶ Mbák ekak eye étò wə ndũ bebú, kpót yə feré. Echi sayri be ənchwe ndũ nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti ne ekak émət echa bé mámése wə

amem nepingo ne bekak bepay. ⁴⁷ Ne mbák nyésé ene nékə ənkwen ndũ bebú, poŋóri nó guép. Echi sayri bé ənchwe ndũ Kefə Mandem ne nyésé nemət echa be mámése wə amem nepingo ne amík apay. ⁴⁸ Amem nepingo enə, kényəre eken kényiε bho kápú gú, ne ngó apu neme. ⁴⁹ Chəŋ mángoko yěntiki mmu ne ngó nkúbhé mbə enyu báfyé ngán ndũ nenyié be néndí anyu. ⁵⁰ Ngán áchí erítí enyiȳ. Ke mbák ngán ábhíkí pere bhəŋ manyiȳnti mi, ná bákway beka wu ampət ambak erítí ngán? Bón ká ngán aməet, mənchəkə eyəŋ émət ne bati.”

10

*Enyiȳ ene Yesu átónjó ěti awáy nebhay
(Mt 19.1-12; Lk 16.18)*

¹ Yesu ne bagħókó bhi bárə ye Kapěnaum bárók atú Judéya. Bákij̄i Manyi Jódan. Ngémtay bho, bápət bäre rəŋ ntá yi. Are tón bə mbə enyũ yi ákə nyaka mpoknkem.

² Mbək bənkwo Fárisi bátwó memə yi. Bábhép yi be, “Ebhé yeε éká be mmu ándó ngoré ywi ndũ nebhay?” ³ Yesu akeme bhó be, “Moses aghati nyaka bhe be yi ěti awáy nebhay?” ⁴ Bákéme be, “Moses arem be mmu ákwáy berə ngoré ywi mbák achyé yi ekáti ené awáy nebhay?” ⁵ Yesu aghati bhó be, “Chí ěti netanánti eneka ke Moses áchyé nyaka bhe ebhé ene. ⁶ Sayri sayri, te nebhómik, ‘Mandem ághókó nyaka bo, ngoré ne mbakanem.’ ⁷ Eti yə, ‘Mbakanem abhəŋ béró etayi ne máyi, ambat mməet ne ngoré ywi, ⁸ bó batí apay mándəp mbə mmũ amət. Bó keperε bhak ye bati apay, ke mmũ amət.’ ⁹ Mmu áké fyε ye ákóré nenti bo abhen Mandem áchémtí.”

¹⁰ Yesu ne bagħókó bhi bápéré nókó nsem anywóp, bagħókó bhi bápət babhép yi menyiȳ ěti nkúbhé ndaka wu. ¹¹ Arem ntá yap be, “Yě agha ane áró ngoré ywi ndũ nebhay, abháy achak, akwən berwəp, ^{*} ¹² ne ngoré ane áró nném abháy achak, akwən berwəp.”

*Yesu áyét māmbo
(Mt 19.1-12; Lk 16.18)*

¹³ Bofú básót bəbhəp bárók ntá Yesu ne bhó be yi anyanə bhó amə anti anjet bhó.

* **10:11** Nə chi akwən nku nebhay ne ngoré ywi.

Baghókó bhi bábho besáyti bhó. ¹⁴ Ke Yesu aghó nókó nò, ntí nébé yi amem, arem ntá yap be, “Dó ká mámbó mántwò ntá ya, báké chyét bhó mbi mbonyune bo abhen bachi mbó bhó ké Mandem abhak Mfó wap.” ¹⁵ “Nchí ghati bhe be, mbák mmu apú ne Mandem mbó enyü mmó ábhák ne etayi, apú kway bebhak ndü mpáy bho abhen Mandem achi Mfó wap wáwák.” ¹⁶ Yesu asót ye bhó amót amót, ne yentiki ane yi ásóré ambat amæet, anyan̄a yi awó anti, anjet yi.

Mmü nkáp

(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

¹⁷ Ené Yesu áròñ nekó, mmüfú ajiet, arók, atep mánén besí bhi, abhép yi be, “Ntòñ, wò mmü ndíndí, chòñ nká yi ke mbòñ nepém enén nebhiiki bhòñ ngwénti?” ¹⁸ Yesu akeme yi be “Ndaká yí óbhiñi me be mmü ndíndí? Yé mmü ndíndí apú. Mandem aywínti ke achi Ndíndí. ¹⁹ Óríní bebhé Mandem. Bérèm be, ‘Kéwáy mmu, Kékwen berwòp, Kéghép aghép, Kéte ntísie ákwáré, Kényie enyíñi mmu ndü bapu, Chié máye ne etaye kenókó.’” ²⁰ Mmu wu arem be, “Ntòñ, nnán nchí bhæere bebhé ebhen menkem te kembó éka.” ²¹ Yesu ayíñi yi ne beyá ekòñ arem be, “Eròp chi enyíñi émót ené óbhòñò bekú. Dók tí menyíñi ebhe menkem chyé nkáp ntá bachébhébhó. Mbák ónká nò, chòñ ómbòñ kefó menyíñi amfay. Ñntwó ye ñkonho me.” ²² Aghoko nókó nò, apòp, aròbhe rónòròñ ne basémé anti mbonyune abhòñ nyaka beyá menyíñi

²³ Yesu ayibhiri mmæet arem ntá baghókó bhi be, “Ébe mmæet tontó be münkáp anka Mandem ambak Mfó ywi!” ²⁴ Baghókó bhi bágghókó nókó nò, mmæet agú bhó. Ke Yesu apét arem ntá yap be, “Bóbha, ébe mmæet tontó be mmu anka Mandem ambak Mfó ywi! ²⁵ Echí wikirik be mpòñò baso ámfuét ndü mbok mbíábhan écha münkáp beka Mandem ambak Mfó ywi.” ²⁶ Bágghókó nókó nò, mmæet agú bhó tontó, bábhép yi be, “Agha ákwáy ye bebhòñ nepém enén nebhiiki bhòñ ngwénti?” ²⁷ Yesu ayíñi bhó ðíí arem be, “Ntá nkwan̄wan̄, mbi apú, ke yényíñi épú cha Mandem.” ²⁸ Pita asá eyòñ arem be, “Ná ne bhesé? Séró yéntiki enyíñi sékòñò wò!” ²⁹ Yesu aghati bhó be, “Tetèter, mmü ane áró yé chí eket eyi, yé chí bómayi

abhen babhakanem yé chí abhen baghóré, yé chí máyi ne etayi, yé chí bóbhi, ne yé chí bakí yi éti ya ne éti Mbok Ndíndí, ³⁰ chòñ Mandem anchye yi beyá menyíñi fá amik, ne chòñ ampét ambóñ beket, bónnò abhen babhakanem ne abhen baghóré, ne mánó, ne bò, ne bakí, ndòñ besa betay. Chòñ bo mánchye yi beyá nenyok, ke ndü mmik nkó Mandem anchye yi nepém enén nebhiiki bhòñ ngwénti. ³¹ Ke chòñ beyá bo abhen bachi ambi néne, mándòp ansem, ne abhen bachi ansem, mándòp ambi.”

Yesu arem ndòñ ane ajwi érátt be chòñ mángwáy yi

(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34)

³² Yesu ne baghókó bhi báfa báre ko beròñ Yerúsalem, yi ambi, bó ansem. Mmæet agú baghókó bhi ne becháy békem bo abhen bákòñò bhó. Apét asót baghókó bhi bati byo ne apay nepak abho beghati bhó menyíñi ebhen bebhòñò befakari ntá yi be, ³³ “Ghók ká, séròñ nò chi Yerúsalem, ne mpok ségháká aré, chòñ mánti Mmu ane áfú ntá Mandem, mánsót yi mamfye amò bóbati bachiákap Mandem ne ntá batòñ ebhé Moses, mándem be mangway yi, mámfye yi amó bo abhen bápú bo Israel. ³⁴ Chòñ mánjòkó yi, mámpati batíé yi amæet, mánden yi ne ékpá ne mángwáy yi. Ke éghaka nókó manywòp arat, ampètnsem ndü nepém.”

Yesu yi be münti abhòñ bebhak mübetok

(Mt 20.20-28)

³⁵ Jems ne Jón, bó Sebèdi bárók ntá Yesu bárem be, “Ntòñ, séyàn be ónkú yéntiki enyíñi ene sénikmæet be ónkú ntá yese.” ³⁶ Yesu abhép bhó be, “Báyàn nkú be yi?” ³⁷ Bákéme yi be, “Kú enyu ené bese séchòkó ne wò, amót ebhé awónem, achák ebhé awóghò mpok óbhak ndü enókó kefó eye ne kenókó.” ³⁸ Ke Yesu arem ntá yap be, “Bábhíki rin̄i enyíñi ene báyàn nkú ntá yeka. Bákway beka menyü nkóp esòñòri ane mbóñó ményú? Chòñ mánkway beká bégu enyu newú enen mbóñó begu?” ³⁹ Bákéme yi be, “Sékwáy bekú nò.” Yesu arem ntá yap be, “Tetep chòñ mánká enyü esòñòri ene méghò ne mángu enyü newú enen mégu, ⁴⁰ ke mbíki bhòñ betan̄ beyap bo

abhen bábhəŋə bechəkə ebhé awónem eya ne abhen bábhəŋə bechəkə ebhé awəghə. Mandem ke áchye bebhak ebhə ntá bo abhen bábhəŋə bebhak are.”⁴¹ Baghək Yesu báchák bati byo bágghókó nókó enyij ene Jems ne Jŋn bárémé, bábhó bebēnti ne bhə. ⁴² Yesu abhiŋi bó mankem arem be, “Bāriŋi be, ntá bŋ mmik, bo abhen básət be báchí bafə, bábhəŋ beyă betan amfay böbhap, ne böbati básət beyă betan beku böbhap mangok bhə. ⁴³ Ke ébhíki bhəŋ bebhak enyu yə ndü nkwə yweka. Mmu ane áyən bebhak müngo yweka, abhəŋ bebhak mübetok yweka, ⁴⁴ ne yēntiki mmu yweka ane áyən bebhak mmü mbi abhəŋ bebhak nsem yweka, abhəŋ bebhak nsem ntá abhenefu mankem. ⁴⁵ Yē chi Mē Mmu mfú ntá Mandem, mbíki twə be bo mántók mē. Ntwə chi bebhak mübetok ne bechye nepém ene ndu beku beyă bhó mféré bhə ndü kesemé bebá.”

Yesu abú Batimaəs, nnémámik etək Jeriko (Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

⁴⁶ Yesu ne baghəkó bhi báchwəp Jeriko. Ené bó báró Jeriko bérəŋ, ngémtay bhə bare koŋo bhó ansem. Nnémámik amət ane aka nnyén be Batimaəs, mmó Timáyəs, abhak nepaká mbi chókó. ⁴⁷ Aghókó nókó bé Yesu ane Násáret ke áfuēt, abho bebik be, “Yesu! Mmă Mfə Debhít! Ghó me ntínsol!” ⁴⁸ Beyă bo báre sayti yi be ánychókó kpák. Ke akpik are bik ne eyəŋ amfay be, “Mmă Mfə Debhít, ghó me ntínsol!” ⁴⁹ Yesu ághókó nəkə nə, ate arem be, “Biŋí ká yi antwó.” Bárək babhiŋi yi bárem be, “Faté twó, óké chay, ábhijə wə.” ⁵⁰ Nnémámik wu ayók nde yi amese awu, afate, báya yi arək ntá Yesu. ⁵¹ Yesu abhép yi be, “Jyán me nkú wə yi?” Nnémámik wu akeme Yesu be, “Acha, nchí yan be mpet ngó mban.” ⁵² Yesu arem ye ntá yi be, “Guré, neka ene néku ətan.” Témté wu, abho beghə mban, ne abho békóŋo Yesu.

11

Yesu achwe Yerúsalem mbə Mmu ane abhəŋə betan menkem

(Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Yesu ne baghəkó bhi bákó baghaka ndü böbetək Betfáge ne Bétani ndü Njie Menok Olif, kekəwət Yerúsalem. Ató baghəkó bhi

bati apay ambi. ² Aghati bhə be, “Dók ká ndü mótok ane achi afə ambi. Nechwe ane bächwe aré, chəŋ mäŋgə mómpəŋə batu sesét, ane yē mmu abhikire kə ne yó. Kanarí ká, twó ne yó. ³ Mbák mmú ámbép bhe ntí ane bákəŋari yó, ghatí ká yí be, ‘Acha ke áyən yə, ne chəŋ antó mántwə mánkeme yó témté.’” ⁴ Báfa bárək, bágghə mómpəŋə batu wu sesét nefi eket, nékú mbi. Bábhə békəŋari yə. ⁵ Ené bákəŋari mómpəŋə batu wu, bo abhen báchí are tée bábhép bhə be, “Ndaká yí bákəŋari mómpəŋə batu wu?” ⁶ Baghək Yesu bággháti bhə enyij ene Yesu árémé mpok yi átó bhə. Báró ye bə mándək ne mómpəŋə batu. ⁷ Básət yə bárók ntá Yesu. Básət nden mfáməet yap básəbheri mómpəŋə batu wu, Yesu achəkə amfay. ⁸ Bo abhen bachi aré, báfere nden mfáməet eyap baghay ambi. Báchák béré kpət béwuókéndé mángay nəkə ndü mbi ane yí áfuēt are. Báchák béré kpəti kefəbhé eken kébhəŋə beyé mángay nəkə ambi. ⁹ Ndu bārəŋ, bo abhen báchí ambi ne abhen báchí ansem báre bik mándeme nəkə be, “Sémbítí Mandem mfay! Mandem ánjet mmu ane átwə ndü nnyén Acha! ¹⁰ Mandem ánjet kefə etayese Debhít eken kétwə! Sémbítí Mandem mfay!”

¹¹ Nechwe yí áchwé Yerúsalem, arək amem ekerákap Mandem, abyoyēntiki enyij. Aghó nókó bé mpok áfuēt, asət baghəkó bhi bati byo ne ápay bárək ndu mótok Bétani.

Yesu akə enək ene babhiŋi bé Fig ekuri (Mt 21.18-19)

¹² Néyi nəkə, ené Yesu ne baghəkó bhi bárə Bétani bápətnsem, nsay akém Yesu. ¹³ Aghó enək fig nəkə nesie ne beyé aré gebheee, arək beyijə mbák ákway béghə yē sepeménək are. Aghaka nəkə aré, ake ghó yēnyij ebhiki fuēt chi beyé, mbənyune mpok menək fig ményü kepem abhiki re ghaka nyaka. ¹⁴ Yesu arem ntá enək eyə be, “Bebho echəŋ, əpú pəre nyu kepem.” Baghək abhi bágghok enyij ene yi árémé.

Yesu achwe amem ekerákap Mandem abók bakösie

(Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Baghaka nəkə Yerúsalem, Yesu arək achwe amem ekerákap Mandem. Abók

bakðsise ne bo abhen bákù menyin. Atakati béfémé bo abhen bákò esie bakáp bewupsi. Atakati nkwó menok bo abhen báci bebhónó, ¹⁶ ne akeka bé yě mmu ámpókó enyinj ámfuæt amem ekerákap Mandem ndu áyàn mbí mbin. ¹⁷ Are tón ye bho andeme nokò be, “Pú basin Mandem arem be, ‘Eket eya ébhon bebhak chi ekeré nenikimueti ntá bo betókó mmik menkem’, ke báyíbhírí yó érap chi eket ené baghép bábhèse are!” ¹⁸ Bóbatí bachiákap Mandem, ne baton ebhé Moses bágħok nokò nò, báre yán mbi beway yi bhésé bhésé mbonyune báchay nyaka ngémtay bo abhen báci are, ne ntí bé bóbħo bachi nyaka maknkay tontó ndü menyinj ebhen Yesu átòn. ¹⁹ Egháka nokò beku, Yesu ne bagħokó bhi báró etok egho báfú.

*Enyinj ene enok Fig ene ekuri étòn bhese
(Mt 21.20-22)*

²⁰ Bėti, ene Yesu ne bagħokó bhi báfuet bepetnsem, bágħo enok fig ené Yesu areme bé epu pere kwáy menyu kepem, ndu énan égu te ne bakan. ²¹ Píta atík nokò enyinj ené Yesu áréme ntá enok fig eyò, arem be, “Acha, yinj! Enok ené órémé be epu kwáy menyu kepem égu.” ²² Yesu akeme bhó be, “Bón ká neka ne Mandem. ²³ Nchí ghati bhe be, yě agha ane ághati njie be, ‘Fá fá dók kwén awu amem manyu,’ ne yí ke makati ndü nti eni ke anoko be Mandem áku nò ntá yi, Mandem áku yò ntá yi mbonyune abhíkí makati be Mandem áku enyinj ene yi areme emfakari. ²⁴ Nchí ghati ye bhe be yéntiki enyinj ené mánikmuet be Mandem anchye bhe, nokó ká be mánan bábħon yó ne chon mámbon yò tetep. ²⁵⁻²⁶ Yéntiki mpok ane mmü yweka ánikmuet, ámfónórí yéntiki mmu ane áká yi bebá. Mbák bákù nò, chon etayeka Mmu achi amfay ámfonori be nkwó.”

*Bábhép Yesu ebhak ene betan ebhi béfú
(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)*

²⁷ Yesu ne bagħokó bhi bápētsem Yerúsalem. Ené Yesu ákò amem ekerákap Mandem, bóbati bachiákap Mandem ne baton ebhé Moses ne bóbati etok bárók, ²⁸ bábhép yi be, “Ntiki betan óbhónó beku menyinj ebhen ne ókà? Agha áchyé wò betan ebhò?” ²⁹ Yesu akeme bhò be, “Me nkwó

mbón enyinj bebhep be. Mbák mánkémé me yò, chon me nkwò ngati bhe mmu ane áchyé me betan beku menyinj ebhen mékà.” ³⁰ Ghati ká me, “Agha áchyé nyaka Jón Njwiti betan bejwiti bho? Mandem ke chí bò mmik?” ³¹ Báre kem epúti ne bati be, “Chon séndem be yi? Mbák séndem be betan ebhen Jón béfú nyaka ntá Mandem, ábhép bhese be, ‘Ke ndaká yí bábhíkí noko eyon eyi?’ ³² Ke chon séndem be yi? Séndem be, ‘Béfú nyaka ntá nkwá?’ Bápú kway nyaka berem enyu eyò ndu báchay ngémtáy bo abhen báci aré mbonyune bó mankem mánoko nyaka sayri be Jón achi ndemekepinti Mandem.” ³³ Eku bákéme yi be, “Sébhíkí rinji.” Yesu aghati bhò be, “Me nkwó mpú ghati ye bhe mmu ane áchyé mé betan beku menyinj ebhen né mékà.”

12

*Nekáy bakú betik ne mbonki
(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)*

¹ Yesu abho bétém bó nekay néchák be, “Mmüfú achi nyaka. Atí nki api menok vain aré. Atep ebhá ene eghabheri nki ankem. Atém mbok aghoko nebhuæt ane báyat kepem váin, be nnok ywi ámfu, mánsot, máná mmem. Ate mókerémfay amem nki wu bé ámbák nebhuæt ane mmu áchòko ndü bébhábhéri nki. Afyé ye bo aré be mánku betik mánkore nsáy ne yi. Arò, aròk nekò etok echak. ² Mpok bekòk kepeménok ákwáy nókó, mbonki ató nkubetik ywi be ándók ánsót aywi ákóré mbwot. ³ Ke bò betik bhò kechye. Bákém yi bádén, báfén apētsem amó apay. ⁴ Mbonki ató mmó-betik achak. Bákém awu nkwò bádén báfýe yi befuet anti ne báchye yi ntíanwóp. ⁵ Ató anefu ane aká bati arat. Yí wu, bákém bawáy. Aròk ambi bétó bakú betik abhenefu. Bákú enyumot ne bhó. Báden mbók, bawáy abhenefu. ⁶ Erap chi njanja-mó ywi ane yi are kon. Ndü ngwenti, mbonki arem ne mmuet yi be, ‘Chon ntó mbón mówa. Yě yí, bábħon béchye yi kenókó.’ Afere ye móywi ató. ⁷ Ke bò betik bhò bágħo nokò yi, bábħo berem ne bati be, ‘Yinj mbón móywi né, ne yí ke ábhónó menyie newú etayi. Twó ká sénkem yi sengway bé etayi ánan ángú menyinj ebhi méndap chi ebhese.’

⁸ Móywi wu áchwé nəkō amem nki, bákém báwáy báfémeri ansem ebhá. ⁹ Bākaysi be chəŋ mbəŋónki wu ankə yi ntá bo bhə? Chəŋ antwó angwáy bhə anchye nki wu ntá bo bachak. ¹⁰ Bābhíki re pay enyiŋ ene basini ndü Ekáti Mandem bé:

‘Nkúbhé ntay enen batēket báguebhé bé nébhíki ri,
nó ke néróbhé ntay enen nékémé eket
nechá batay ácháak ankem?’

¹¹ Chi Mandem Acha ke akə émbak nō, ne chí erémé enyiŋ ntá yesé.’ ”

¹² Yesu átém nókó nekay enen, bárini be atēm nekay enə chí eti yap. Báre yan bekem yi, ke ndu báchay beyá bo abhen báchi are, báró yi bárók.

Bábhép Yesu eti nkábhénti ndu báyan yi ánkwen anyu

(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

¹³ Bátó mbək bōnkwo Fárisi ne mbək bo Israel abhen báté ansem Hérōd ntá Yesu ndu bebhep yi menyiŋ mbə ntá ndu bekə yi ankwen anyu. ¹⁴ Bárəŋ nəkō ntá Yesu bárem be, “Ntəŋ, sériŋi be əchí mmu tetep, ne əpú təŋ kériŋámik. Sériŋi bé əpú yini mmu ndü besí óncháyi yi, ke őtəŋ tetep eti menyiŋ ebhen Mandem áyan bo mánkə. Ghatí bhesə, ebhé yesə éka be sənchíe nkábhénti ntá Mfō Rom ke ébhíki ka?” ¹⁵ Yesu ariŋi bapu amap, abhép bhə be, “Ndaká yí māmò me? Tóŋ ká me ebhókó nkáp.” ¹⁶ Bátwó yi ne ebhəkō nkáp. Abhép bhə be, “Ntí ághá né aré? Ne nnyén chi enen ághá?” Bákémé yi be, “Chí ntí Sísa, Mfō Rom. Ne nnyén, chi eni.” ¹⁷ Yesu arem ntá yap be, “Chíe yé ka Mfō Rom yəntiki enyiŋ ene echi eyi, mánchye Mandem yəntiki enyiŋ ene echi ene Mandem.” Bághókó nókó enyiŋ ene Yesu areme, bápóp!

Enyiŋ ene bábhébhé Yesu eti neperénsem ndü nepém

(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

¹⁸ Mbək bōnkwo Sádusi bárók ntá Yesu babhep yi eti neperénsem ndü nepém. Bōnkwo Sádusi bábhíki noko nyaka be chəŋ bawú mámpetnsem ndü nepém. Babhep yi be, ¹⁹ “Ntəŋ, Moses asini ndü ebhé eyese be mbák mmu ángú ándó ngərə kebhorn yé mmó, mómayi abhəŋ besət ngərə wu bé ámbé bə ne yi ndü nnyén manə ane

ágú. ²⁰ Bő chí amət bati tándramət báchi nyaka. Anə mbi abháyi ngərə, agú kebhorn yé mmó. ²¹ Anə ákəŋə asət kénkwésé wu ndü nebhay. Yí nkwo agú kerə mmə. Éfákári enyumót ne anə ajwi bati arat. ²² Enyu yə enyu yə kpát mankem bati tándramət bágú kerə yé nə amət. Ndü ngwenti, ngərə wu nkwo agú. ²³ Ndu echi nə, mpok Mandem ákə bawú mámpetnsem ndü nepém, ngərə wu ábhák anə agha? Ndu bó mankem, batí tándramət, yəntiki mmü wap abháyi nyaka yi.” ²⁴ Yesu akeme bhə be, “Bekwéné béchi ne bhe mbənyune bábhíki riŋi yé chí Eyəŋ Mandem ne yé chí betəŋ Mandem. ²⁵ Mpok Mandem ákú bawú mámpetnsem ndü nepém, bo bábhak mbə bəáŋgel awu amfay. Bápú pere bháy nebhay. ²⁶ Ne beyini neperénsem ndü nepém, bábhíki re pay amem ekáti Moses eti mōnək anə ágð ebhi ndu ádu nyaka kesəŋə? Bábhíki pay ndu Mandem ághátí Moses be, ‘Me nchí Mandem Abraham, Mandem Aisek ne Mandem Jekóp?’ ²⁷ Ndem nə mbənyune yəndu Abraham ne Aisek ne Jekóp bárə mmiki ne, báchi nepém, ne Mandem achi ne bhə. Mandem achi Mandem bo abhen bachi nepém. Apú Mandem bawú. Bé bo Sádusi báchi ndü bekwéné tontó!”

Ebhé Mandem ene échá ebhénéfú

(Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

²⁸ Ntəŋ ebhé Moses amət achi nyaka are. Aghók ndu Yesu áremə ne bö nkwo Sádusi. Ne ághókó nəkō ndu Yesu ákémé bebhep ebhap ne beyá kebon abhép yi be, “Ebhé Mandem ene échá bechak menkem chí ene?” ²⁹ Yesu akeme yi be, “Ebhé ene échá béchák menkem chí ene érəm be, ‘Bo Israel, ghók ká. Mandem Acha anə ábhəŋə bhesé mankem achi amət.’ ³⁰ ‘Ne əbhəŋ bekəŋ Mandem Acha ywe ne ntí ene nenkem, ne efónjó eye enkem, ne nkaysi ye nkem, ne betəŋ ebhe menkem.’ ³¹ Ené éjwí bepay échí mbə eyə ne érəm be, ‘Kón ntí nkwa mbə enyu ókəŋó mməet eye.’ Ebhé ene écha ebhen bepay epu.” ³² Ntəŋ ebhé arem ntá Yesu be, “Ntəŋ ərem sáyri! Echi tetep mbənyu órémé bé Mandem Acha achi amət, achák apú. ³³ Ne bekəŋ Mandem Acha ywe ne ntí ene nenkem, ne nkaysi ye nkem, ne betəŋ ebhe menkem, ne bé nkəŋ ntí nkwa mbə enyu ókəŋó mməet

eye ari acha. Besí Mandem, bebhare bebhé ebhen bepay achá akabhé nya beson ankem ne akap achak ane bo báchyè ntá yi”³⁴ Yesu agho nako be ntan ebhé Mandem ane akeme yi sayri ne kebon, arem ntá yi be, “Erap wo chí mandú béro Mandem ambak ne wo mbonyu Mfo ábhak ne mmu ane áchí anten eyi.” Bebhho mpok eyo, yé mmu kepere mo bebhep yi yényin.

Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be átò
(Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

³⁵ Ené Yesu átan bo Eyan Mandem amem ekerakap abhép bó be, “Ná batan ebhé Mandem baram be Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be átò chi ebhárémò Mfo Debhít? ³⁶ Efónó Bedyere aké nyaka mbon Mfo Debhít arem be Mandem Acha arem nyaka ntá Acha wa be, ‘Chokó fá ebhé awónem eya ndü enokó kenokó, kpate nké bömpap abhe mámbak mbó enok ene ónyanja bekek aré.’ ³⁷ Séghò fá be mbon Debhít ábhini nyaka Mpemé be Acha. Ná Achá-re áyibhiri ambak ebhárémò ywi?” Beyá bo babhon manák béghok menyin ebhen Yesu átan.

Yesu aghati bakojo bhi be mánsót mpok ne bö bapu

(Mt 23.1-36; Lk 20.45-47)

³⁸ Ené Yesu átan arem be, “Sot ka mpok ne batan ebhé Moses. Bákón béghap, mánkó manser ne bewubhe wubhé nden amuet nefisie be bo mánkaka nako bho ne kenokó. ³⁹ Bákón nkwo bechako ndü bebhaká kenokó amem bekeré nenikimuet ne ndü bepa. ⁴⁰ Ne bó bhere ke mányie menyin mánkwésé ne yé chi beket ebhap ndü mangwo, mánké nako beróri nenikimuet bapu besí bho. Chon ntémsi yap anjá ancha!”

Akap ane kénkwésé ngoré
(Lk 21.1-4)

⁴¹ Yesu achi nyaka kékwót ekubhé nkáp amem ekerakap Mandem anjini nako ndü bo báfyè bakáp amem. Aghó ndü beyá bö nkáp bátwò, yéntiki mmu wap amfyé nako beyá nkáp amem. ⁴² Etaré nókó, aghó ndü kénkwésé-ngore ane eyi épú átwó, afyé böbebhókó nkáp bapay abhen bapu yényin. ⁴³ Yesu abhini bakojo bhi arem be, “Nchí ghati bhe be, akap kénkwésé-ne ácha ané

yéntiki mmu. ⁴⁴ Ndü beyá bakáp ké yéntiki mmu wap áfére mandú achye mbó akap, ke nchébhe ngore ne achyé yéntiki enyini ene yi ábhónó.”

13

Yesu arem bé chon manchonti ekerakap
(Mt 24.1-2; Lk 21.5-6)

¹ Nefú Yesu áfú amem ekerakap Mandem, nkonjo ywi amot arem ntá yi be, “Ntan, yini. Bate ekerakap Mandem ene-o! Batay ané básoré báté yó ari ácha!” ² Yesu akeme yi be, “Oghò berem beket ebhen? Mpok átwò ane ekerakap ene éron amik enkem yényin kerap téé.”

Chon bo manchye nako bakojo Yesu beyá esonori

(Mt 24.3-14; Lk 21.7-19)

³ Etaré nókó, ené Yesu achi chókó ebhé Njie Menok Olif ene éyini ekerakap Mandem, Pita ne Jems ne Jón ne Andru bákón ntá yi ansem ansem. ⁴ Bábhep yi be, “Eta, ghati bhese, chon émfakari no ntiki mpok, ne ntiki erin ébhónó beka bo mándini be mpok ane ótwò arap kékwót.” ⁵ Yesu abho béghati bho be, “Sot ka mpok bé yé mmu áké rwó bhe! ⁶ Beyá bo bátwò chon mánsót nnyén ena mánten ambi, yéntiki mmu wap andem nako be, ‘Me ke nchí Mpeme ane Mandem afyé nyaka bariep be átó!’ Ne mándwò beyá bho be mánjibhiri bati yap. ⁷ Ne mpok báhókó nsónó-nenu báké chay. Menyü menyin ebho bébhon befakari, ke eyo epu tan be ngwenti mmik aghaka. ⁸ Chon betok menú ne betok béchák, bafó etok mánu ne bati bafó etok ne chon mmik anyikisi ndü beyá bebhak, nsay ankwén etok. Ke menyin ebhen menkem bechi chi mbó nebhonet enen bebe ntá ngore ane ándnsi.

⁹ “Ke sot ka mpok! Chon mánkem be manchye ntá böbati etok bó mántan be. Chon mángwapti bhe amem bekeré nenikimuet. Chon mánte besí bögobhano ne bafó éti ya be mángátí bho Mbok Ndíndí éti ya. ¹⁰ Mbok Ndíndí abhon béghaka betokó mmik menkem ke ngwenti antwó. ¹¹ Yéntiki mpok ane bákémé bhe ndu betan be, báké seme ambi ambi be, ‘Chon séndem be yi?’ Mpok ánkway, dem ka yéntiki enyini ené éfú be anyu mbonyune Efónó Bedyere ke

ághàti chòη be enyìη ενέ bàbhónò bèrem.
 12 Chòη manó anchye nti manò ntá bòbati
 be mángwáy. Chòη mbòk bachi mánkè
 enyumòt ne bòbhap. Chòη mbòk bò mánte
 nenu ne bachi ne manò bhap, mánkè
 be mángwáy bhò. 13 Chòη menyü bo
 menkem mámpap bhe èti bàchí bakonò
 bha. Ke mmu ane àtè kákátì te ndü ngwenti,
 Mandem àpeme yi.”

Èrem esòηori ene ebhòηò bétwò Yerúsalem
 (Mt 24.15-28; Lk 21.20-24)

14 Yesu apèt arem be, “Chòη mǎngò ‘Èrem
 enyìη ene Mandem ápábhé’ téé ndü nebhuèt
 ane èbhìkì bhòη bebhak. Mpok yò, bo
 abhen bachi atú Judéya mámbúé mámbésé
 amfáy njiè. [Yèntìkì mmu ane ápáy ekáti-
 ne ámbúré antí, anjwimem.] 15 Mpok yò,
 mbák éfákárí bé mmu àkè betik amfay
 eket eyì, áké sòηori mmuèt besep kpìk be
 andòk amferè menyìη anywóp ke ambue.
 16 Ne mmu ane achi ebhi àkè betik, áké rón
 kpìk anywóp ndu bebwoη nde yi. 17 Ne
 chòη émbép encha ntá baghòré ne menie ne
 abhén bàbhak ne bò amò mpok yò! 18 Nìk
 nókò ká mmuèt be barak ane áké fakari
 ne eso ndu ébè mmuèt bébue mpok yò.
 19 Bàké rò menìkmuèt, mbònyune esòηori
 ενέ bo bàbhòn mpok yò chi enyü esòηori
 ene bàbhìkì re ghò wáwák tè mmik ábhó.
 Ne mpok yò ánàη ámfuét, enyü esòηori yò
 epu pere bhák wáwák. 20 Ne mbò Acha
 abhìkì kpòt manywòp yò be ake ya, mbè
 yè nkwanwan amòt apu ròp nepém. Ke
 Mandem akpòt mpok esòηori yò mbìη èti bo
 abhen yi áyábhé be mambak abhi. 21 Mpok
 yò, mbák mmu ángátì bhe be, ‘Ghó ká
 Mpeme ane Mandem átó fá’, yè chi be,
 ‘Ghó yi awu!’ Bàké noko be echi tetep.
 22 Bàké noko bé échì tetep mbònyune chòη
 bò betábhá mantwò, yèntìkì mmu wap
 andem nòkò be yi ke achi Mpeme Mandem
 afyé nyaka barièp be àtò. Chòη baremé
 kepñntì nsé nkwo mántwò. Ne yèntìkì mmu
 wap átwò, ankè nòkò menyìηì maknkay
 ndu berwò bho. Ne mándwó yè chí bò
 abhen Mandem áyábhé be mámbák abhi,
 mbák bàbhòη mbi bekè nò. 23 Sòt ye ka
 mpok! Nnàη ngati nò bhe menyìη ebhen
 ambi ambi.

Menyìη ebhen bébhòηò bэфákari mpok
Kristo átwò
 (Mt 24.29-31; Lk 21.25-28)

24 “Mbák manywòp ane beyá esòηori yò
 ámay, mmok ánem témté, ntaη kepere
 ghò, 25 mambe ámfu amfay ánkwentì, ne
 betan mfáy ményikisi. 26 Ne chòη Mmü
 ane áfú ntá Mandem ambesi ande twò
 amem nebhan ne beyá betan ne kenókò.
 27 Mpok yò, chòη ntó bòángel abha, mándòk
 ndü mmik nkem, bebho ndü ebhókò mmik
 émòt beghaka ndu echak, mánsòt bo abhen
 Mandem áyábhé máncnem nebhuèt amòt.

Enyìη ene nekäy enòkò Fig nétòη bhese
 (Mt 24.32-35; Lk 21.29-33)

28 “Ghók ká enyìη ene enòkàrem ene
 bàbhìηì bé, fig étòη bhese. Ènàη émbò
 betem betó, bàrìηì bé eso érop chi kékwót.
 29 Èchì enyumòt ne netwò wa, Me Mmu
 mfú ntá Mandem. Mánàη mǎngò ndü
 menyìη ebhen ne ngátì bhe bэфákari, ñìηì
 ká be mpok netwò wa aròp kekwot. 30 Nchì
 ghati bhe tetep be menyìη ebhen menkem
 bébhòη befakari, ke mkpáká bho abhen
 echòη ámfuèt. 31 Chòη mfay amfuèt, mmik
 amfúét, ke Eyòη eya épú fuèt.

Yè mmu abhìkì rìηì nywòp ne mbòη mpok
eyò
 (Mt 24.36-44)

32 “Yè mmu abhìkì rìηì nywòp ne mbòη
 mpok ane menyìη ebhen bэфákari chòη.
 Bòángel Mandem bàbhìkì rìηì, yè me Mmu
 mfú ntá Mandem mbìkì rìηì. Eta Mandem
 aywñntì ke árìηì. 33 Sòt yeka mpok, mǎmbak
 pè mbònyune yè mmu abhìkì rìηì mbòη
 nywòp enò. 34 Èchì enyumòt mbò mmü
 ane áròη nekò, ke ápéré rò eket eyì, arò
 yèntìkì enyìη amò bò betik abhi, achye
 yèntìkì mmu wap ayì ntì betik. Aghati ye
 mbabheri nyübha bé ámbák pè. 35 Bák yè
 ka pè! Bàbhìkì rìηì mbòη mpok ane chi eket
 ápètnsem. Ke chí beku-a, ke ne néntì beti-
 a, ke manémnkòk-a, ke chi neyinywòp-a, yè
 mmu abhìkì rìηì. 36 Èbhìkì rì be yi ántwò
 témchok antemeri bhe ndü bàbhàre keηò.
 37 Mbò enyu ngátì né bhe, ke nchì ghati bo
 mankem fá amik: Bák ká pè.”

14

*Bōbati etək báté eyu be mángwáy Yesu
(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)*

¹ Erəp manywəp apay ndu ményie Epǎ Nekijǐ ndu bétik nefere Mandem áféré bo Israel ndü kesem amem etək Ijip, ne Epǎ Brət ane ábhíkí bhəŋ yís. Bo bati bachiákap Mandem ne batəŋ ebhé Moses báre yaŋ mbi bekem Yesu bhésé bhésé mangway. ² Báre rem be, “Séké kem yi mpok epa mbənyune bo bákway béchye esəŋəri.”

*Ngərə amat atemti bawere eriep anti Yesu
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)*

³ Yesu abhak etək Bétani, amem eket Símun ane ánəŋ ámé nyaka ebhanákwa. Ené yi ányie nenyíe aré, ngərə amat atwó ne esáyri ékpémé bawerérip amen áyá nkáp. * Móngərə wu asiép emi ékpémé bawet eyə, apikiri mə anti Yesu. ⁴ Ekə mbək bo abhen bachi are chəkə bábenti tontó, mándeme nəkə ne bati be, “Móngərə ne áchəŋti bawerérip amen ndaká yí? ⁵ Bákway mbə bəti mə anchye nkáp ané áyá échá nkáp ane nkəbetik ányie ndü mmie, mánsət nkáp wu mánychye ntá bachébhé bhə.” Bōbhə bábho beji móngərə wu. ⁶ Ke Yesu arem be, “Dǎ ká yi. Ndaká yí bəsəŋəri yi? Akə me erítí enyij. ⁷ Bachébhébhə báchí ne bhe mpoknkem. Yəntiki mpok ane mmu ákónó, ánkwák bhə. Ke mpú bhak chəŋ ne bhe mpoknkem. ⁸ Akə enyij ené yi ábhónó mbi bekə ntá ya. Awátí me ne bawerérip ke mpok bébhéme me ankwáy. ⁹ Dijní ká tetep be yəntiki ebhak ené bəghəti Mbok Ndíndí ndü mmik nkem, chəŋ bo mándem ətí enyij ené móngərə ane áká.” Ne ndü bo bərəm ətí enyij ené yi áká, chəŋ mántik nəkə yi.

*Júdas aka beti Yesu
(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)*

¹⁰ Júdas Iskariot achi nyaka mmü amət ndü nkəwə baghək Yesu bati byo ne apay. Afuét arək ntá bōbati bachiákap ndu beti Yesu ntá yap. ¹¹ Aghátí nókó bhó nkaysi yi, bábhónə maŋák. Báfyé bariep béchye yi nkáp. Júdas abho beyəŋ ye mbi ndu beti Yesu ntá yap.

* **14:3** Bəghóko ékpémé yə ne ntay enen bábhiŋi bé “Alabásta” ne bəghóko bawerérip amə ne bakanə mónək ane bábhiŋi be “Nad”.

*Yesu anyie nenyie Epǎ Nekijǐ ne baghəkó
bhi
(Mt 26.17-25; Lk 22.7-14, 21-23; Jn 13.21-30)*

¹² Ndü nywəbhé mbi enen Epǎ Brət ane kebhónə yís, nə chi nywəp enen beway mónkwəmen ndu bekə nenyíe Epǎ Nekijǐ, baghək Yesu bábhep yi be, “Ŋyaŋ séndók sənəkə nenyíe Epǎ Nekijǐ ntá ye fá?” ¹³ Ató baghəkó bhi bati apay ne eyəŋ be, “Dók ká afə ndü etək egho. Aré, chəŋ mángó mmu ane ápókó ejə manyiep. Kəŋó ká yi. ¹⁴ Chwe ká ndü eket ené yi áchwe mángati mbəŋóket be, ‘Etayesé ato bhésé sémbep wə be, ekeré mankə ené yi ábhónó ményie Epǎ Nekijǐ ne baghəkó bhi aré échi fá?’ ¹⁵ Chəŋ antónə ye be mókət ane áchíkí amfay, ndü ekerémfay. Yəntiki enyij ene séyən échí amem. Tonjí ká yəntiki enyij aré ntá yese.” ¹⁶ Baghək Yesu bhə bati apay bərək etək egho eyə. Bəghə yəntiki enyij mbənyu Yesu ághati bhə, bákə nenyíe Epǎ Nekijǐ bábhep.

¹⁷ Egháká nókó beku, Yesu atwó ne baghəkó bhi bati byo ne apay bəchəkə ményie nenyíe epǎ eyə. ¹⁸ Ené mányie nenyíe, Yesu arem be, “Dijní ká tetep be mmu ywəka amət áti chəŋ me. Yí wu achi fá ne me ányie nenyíe enen.” ¹⁹ Ndak ane áká bati ábé baghəkó bhi amem, bábho bebhep Yesu amət amət be, “Puyě me, pú nə?” ²⁰ Akeme bhə be, “Chi mmu amət ndü nkəwə ywəka bati byo ne apay. Yí nkəwə əsəbhe awə amem nkúbhé ekpərə nenyie ene émət ne me. ²¹ Chəŋ Me Mmu mfú ntá Mandem ngú mbə enyu Ekáti Mandem érəm. Ke chəŋ émbep éncha ntá mmu ane áti me. Eri nyaka bé báké bhe yi wáwák.”

*Yesu anyie nenyie ngwenti eni ne baghəkó
bhi
(Mt 26.26-30; Lk 22.14-20; 1 Kəŋ 11.23-25)*

²² Ené Yesu ne baghəkó bhi mányie nenyíe, asət ekpókó brət akém awó. Achye bakak ntá Mandem abho bəbókóti anchye nəkə bhó ne beyəŋ ebhen be, “Sət ka nyie. Né chi mmuət eya.” ²³ Asət ye nkóbhémém, áchyé nókó bakak ntá Mandem, abho bechye ntá yap. Bəsót. Nti anyü anchye nti. ²⁴ Yesu

arem ye be, “Né chi manon ma. Aku nkú ane Mandem ányú ne bõbhi ántéé. ²⁵ Nchí ghati bhe be mpú pere nyu mëmen, kpáte ewak ene mënyú mmëm bakò amem Kefò Mandem.” ²⁶ Ndü ngwenti, Yesu ne baghókó bhi bákway nekway báchyé Mandem bakak. Báfú ye bákó amfay Njie Menòk Olif.

Yesu arem be chon Pita andem be abhiki riji yi

(Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁷ Bágáká nókó ndü Njie Menòk Olif, Yesu aghati bhò be, “Chon bë mankem mämferé ntí ne me mbonyune Ekáti Mandem érèm be, ‘Mandem ádep chon mbabhèri bágghómén angwép amík, nkwo bágghómén ántaka ebhi. ²⁸ Ke Mandem anánj ánká mpétnsem ndü nepém, chon njambi atú Gálili, mántemeri me aré.’” ²⁹ Píta akeme be, “Yé bõ mankem mámbáé wò, me, mpú bué!” ³⁰ Yesu aghati Píta be, “Nchí ghati wò be, nkòk apéré kok ndon epay nkúbhé beti ebhen, chon óndem ndon érat be abhiki riji me.” ³¹ Yé nò, Píta arem ne ntí eni nenkem be, “Yé chí newú, chon ngu ne wò. Mpú bué wò.” Baghók Yesu báchák mankem bárém enyumot.

Yesu are nikmuet amem monki ane babhiji be Getsemani

(Mt 26.36-46; Lk 22.39-46)

³² Yesu aròk ye nebhuet ane babhiji be Getsemani ne baghókó bhi. Aré, aghati bhò be, “Chókó ká fa, mëten mmuet ambi ndu menikmuet.” ³³ Asot Píta ne Jems ne Jõn aròk ne bhó. Aron nsónso ne basémé anti. ³⁴ Arem ntá yap batí arat be, “Basémé ajwí me anti mbò be áway me way. Chókó ká fá, mámbak pé ne me.” ³⁵ Arò bhó atén mmuet ambi mandú. Akwen ne besí amík, abho menikmuet, béghò mbák ákway béfere esonjori ené échi yi ambi. ³⁶ Ndu nenikimuet eni arem be, “Éta, Étaya! Enyij ené écha wò épú. Ku nkóp esonjori ene ámfuét me ansem nti. Ke éké bhák mbò enyü mëyán, émbák chi mbò enyü óyán.” ³⁷ Afate ye, apétnsem ntá baghókó bhi abhen bati arat. Aghò bhò ndu bábhure kenó. Aneme bhó abhèp Píta be, “Símun, bábhure chi kenó? Bápú kwáy béchòkó pé yé chí ndü nenjòkó

nywop némót-é?” ³⁸ Aghati ye bhò be, “Bák ká pé, mánik nòkò mmuet, bé nemò néké dep be amík. Bábhòj nti, ke mmuet apu bhe.”

³⁹ Apet arò bhó aròk anikmuet ntá Mandem enyumot mbò ndon ane mbi. ⁴⁰ Apétnsem, aghò bhò bati arat ndu bápét bákwené kenó. Bápú kwáy nyaka béchòkó pé ndü kenó kéjwí bhò amík. Bó keriji enyij ene bákway beghati yi. ⁴¹ Yesu arò bhò aròk. Apéré nókó nsem ndon ane ajwi erat, arem ntá yap be, “Bábhuét bebhure kenó? Bábhuét béywëmure? Ekway nò! Mpok akway ane bákem Me Mmu mfú ntá Mandem mányché ntá bõbebú. ⁴² Faté ká, mmu ane áti me anánj achi kékwót. Séndók séntéméri yi.”

Bákem Yesu

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴³ Ené Yesu abhuét berem nò ne baghókó bhi, ngók aywi amot ndü abhen bati byo ne apay ane aka nnyén be Júdas, achwop ne beyá bho. Bõ bhò bábhak ne bòakparenja ne nkík amò. Bõbati bachiákap, ne baton ebhé Moses, ne bõbati etòk ké bátó nyaka bhò. ⁴⁴ Júdas anánj achyé nyaka bhò erij ene ékwák bò mándiji Yesu. Akú nó, ndü ághátí bhó be, “Mmü ane mëbhene chon chí yi. Kém ká yi mándòk ne yi be áké bué.” ⁴⁵ Achúóbhé nókó ebhak ené Yesu achi, aròk akaka yi be, “Ntonj!” Abhene yi. ⁴⁶ Bõ bhò baròk *bákem Yesu bábáyti. ⁴⁷ Ke mmu amot ane áchi kékwót, agwop akparenja ywi akpót atú nsem Mungo bachiákap Mandem chwát agwep amík. ⁴⁸ Yesu abhèp bo abhen bátwò bekem yi be, “Bátwò bekem me ne bòakparenja ne nkík mbò be nchí ngébhé ntantonj? ⁴⁹ Nchí nyaka ne bhe amem ekerákap Mandem nénjì nenji ntonj nòkò, be kekém me. Ke echi enyu ene be enyij ené básinjì amem Ekáti Mandem émfú tetep.” ⁵⁰ Afó ké baghókó bhi báro yi bábúé.

⁵¹ Esakámu amot abhak aré ane áchi ne nden amuet nénép. Are konjo Yesu. Báyanj nyaka bekem yi, ⁵² ke abúé ebhówò, nden ayi aron bó amò.

Básot Yesu ntá batanjá manyé

(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55, 63-71; Jn 18.13-14, 19-24)

⁵³ Básot Yesu bárók ntá mungo bachiákap Mandem. Bõbati bachiákap Mandem ne

bo batí etək ne batəŋ ebhé Moses báchem aré. ⁵⁴ Píta äkoŋo nyaka bhə ansem neko nesie, kpáte amem senta müngo bachiäkap Mandem. Aré, arək achəkə ne babhabheri angəkə ngó angwaka nəkə ngó. ⁵⁵ Böbati bachiäkap Mandem ne bö echémé batəŋá manyé bachak mankem béré yaŋ bo abhen bákway bebhat Yesu barak amæet enyu ené bó bábhəŋ mbi beway yi, ke báke bhəŋ yě mbi. ⁵⁶ Beyä bho bápú barak bábáy yi antí, ke menyih ebhen bó béréme kebhak enyumət mbənyune báchi nyaka beyəŋ beyəŋ. ⁵⁷ Báchák báfáte ye básé nsé amæet Yesu be, ⁵⁸ “Séghok ndü yi árəm be, ‘Chəŋ mmokoti ekeräkap Mandem ene báte ne amə, ne beka manywəp arət, nte échák ené puyě bo ke báte.’” ⁵⁹ Yě nə, bó nkwó kebhak eyəŋ émət. ⁶⁰ Müngo bachiäkap Mandem afaté besí bo echeme eyə abhép Yesu be, “Ōbhíki bhəŋ yěnyih bekeme ndü menyih ebhen bö bhen bərəm be əka?” ⁶¹ Yě nó, Yesu achəkə kpák, akereŋ yěnyih. Müngo bachiäkap Mandem apət abhép yi be, “Wə ke óchi Mpeme Mandem afyé nyaka bariəp be ätə, wə ke óchi Mmə Mandem Mmu sébhəŋə bebíti?” ⁶² Yesu akeme be, “Chi me, ne chəŋ mäŋgə Mmu ane áfú ntá Mandem chəkə ndü enək kenókó ebhe awónem Mandem betəŋ menkem. Chəŋ mäŋgə ndü Mmu ane áfú amfay átwə amem nebháŋ.” ⁶³ Yesu akeme nəkə nə, müngo bachiäkap wu akém nden ené échi yimbəŋ amæet adak. Arəm be “Sépét séyən batísie mántwó mándem enyih ene yi ákə ndaká yí? ⁶⁴ Bəghok menyih ebhen yi árémé ndu bétəŋ bé äyenti mmæet ne Mandem. Bəkaysi be yi? Báká eyəŋ émət be mäŋgwáy yi.” ⁶⁵ Mbək eyap bábho bépáti Yesu batié amæet. Básət nden bəgwət yi amík. Bäre depti yi mándem nəkə be, “Ghatí bhese! Agha ádébhé nó wə?” Babhabheri básət yi. Ndu bərəŋ, mándepti nəkə yi.

Píta arəm be abhíki riŋi Yesu

(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Ené Píta ábhæet amem senta müngo bachiäkap Mandem, ngərə betok aywi amət arək ebhak ene Píta achi. ⁶⁷ Aghó nókó yi ndü áwək ngó, ayih yi dī arəm be,

“Wə nkwó óchi mbə ne Yesu mmu Násáret-ne.” ⁶⁸ Píta ataŋa, arəm be, “Mbíki riŋi enyih ene órəm. Mbíki riŋi ntí ne nnet aré.” Arəm nəkə nə, afa arək ate ndü nyübha ene senta, [nkúbhé mpok eyə nném nkək akók]. ⁶⁹ Ngərə betok wu aghó yi aré, apət abho berem ntá bo abhen báchi are téé be, “Mmüne achi mmü ywi nkwə.” ⁷⁰ Píta apət ataŋa. Ebhíki tat, bo abhen báte aré ne Píta bərəm ntá yi be, “Sayri sayri, óchi mmü ywi amət mbənyune wə nkwó óchi mmu Gálili!” ⁷¹ Ndəŋ ayə, Píta arəm be, “Mandem ántémsí me mbák mēsè chi nsé! Mbíki riŋi mbəŋ mmü ane bərəm nə éti yi!” ⁷² Nkúbhé mpok ayə, nném nkək akók ndəŋ ané ajwí épay. Píta atik ndü Yesu ághátí yi be, “Nkək aperé kók ndəŋ épay, chəŋ óndem ndəŋ erat be óbhíki riŋi me.” Agbəkə kebho, are di.

15

Bárək ntá Páilet ne Yesu

(Mt 27.1-2, 11-14; Lk 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Bėti bėti, böbati bachiäkap Mandem ne böbati etək ne batəŋ ebhé Moses báte eyu ne nkwó echémé böbati etək báchák mankem. Báfyé yi ngem amó, básət barək ntá Páilet, mmu Rom ane achi nyaka góbhanə atú Judéya mpok yə. ² Páilet abhép yi be, “Wə ke óchi né Mfə bo Israel?” Yesu akeme yi be, “Échi mbə enyu órémé.” ³ Böbati bachiäkap Mandem bábhat Yesu beyä barak amæet besí Páilet. ⁴ Páilet apət abhép yi be, “Ōbhíki bhəŋ yěnyih békéme? Ghok bebépti menyih ebhen bərəm bé əka!” ⁵ Ke yěnyih Yesu kerem. Páilet abhak maknkay tontó.

Páilet akpát manyé Yesu

(Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Jn 18.39-19.16)

⁶ Góbhanə abhəŋ nyaka epih be yěntiki mmíé, ndü mpok Epə Nekih, äferə mükenəŋ amət ane bo báyaŋ yí ámféré. ⁷ Mpok eyə bo bábhak ekerékenəŋ. Báfye bhó kenəŋ ndu bápú noko böbati etək ne ndu bágúébhé ebyək amem etək kpát báway bho. Mmü wap amət aka nnyén bé Barábas. ⁸ Eká bho bərək ntá Páilet bé ámfere mükenəŋ nkúbhé mbənyu yi ákə yěntiki mmíé mpok Epə Nekih. ⁹ Páilet abhép bó be, “Bəyaŋ mféré Mfə bo Israel amə be

yi andakò?”¹⁰ Páilet aríñi nyaka sayri be bōbati bachiákap bákem Yesu bátwo ntá yi ne yi chi éti mpabhamík.¹¹ Yé nò, bōbati bachiákap Mandem bákem ngémtáy bōbhò mándem Páilet ámfere chi Barábas ekerékenon.¹² Páilet abhép bó be, “Báyan ye be nkem yi ne mmu ane bábhini bé Mfò bo Israel?”¹³ Bábho bébik be, “Dem mángó yi ndü ekotákátí.”¹⁴ Ke Páilet abhép bó be, “Ntiki ebéptí ndak yi áká?” Ke ngémtáy bōbhò bápét báre bik ne betan be, “Dem mángó yi ndü ekotákátí!”¹⁵ Ndu Páilet áyàn nyaka bekem mbò enyü beyä bōbhò báyan, afere Barábas ekerékenon. Achye eyon bádén Yesu ne ékpá. Achye yi ntá yap bé mángó ndü ekotákátí.

*Batemé nenu béré yókò Yesu
(Mt 27.27-31; Jn 19.2-3)*

¹⁶ Batemé nenu básot yi bárak amem áchá góghanò. Bábhini batemé nenu báchák mankem nebhuet amot.¹⁷ Báfyé yi nkú chu amuet ane ágháká yi te bekak. Básot bōbatábhénok abhén báchí nsense mání ntá báfyé yi anti be chi ayí nta kefò.¹⁸ Bábho beway Yesu mándem nòkò be, “Acha mfò bo Israel, kenókó kéchi eke étá!”¹⁹ Báre depti yi anti ne menok. Mámpti nòkò yí batié amuet ne mántep nòkò mánén besí bhi mbó be báchyè nò yi chi kenókó.²⁰ Bápóbhé nókó béyókò yi, báfere nkú chu yi amuet, básot eyi yimbòn bákéme yi amuet. Básot ye yi bárók bego ndü ekotákátí.

*Bágó Yesu ndü ekotákátí
(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)*

²¹ Ené báròn, bátemeri mmü etok Sírene amot ane aka nnyén bé Símun ndu áfú ebhi áròn etok. Mányiere yi ámpókó ekotákátí Yesu. Símun achi nyaka chi Aleksánda ne Rúfos.²² Básot Yesu bárak ebhak ené bábhini bé Golgóta, nó chi “Nebhuet Enkónti.”²³ Báchyè yi mmém amen báchóbhé ne babhé amen bábhini be myrrh. Ke Yesu kényu mó.*²⁴ Bágó yi ndü ekotákátí. Básot nden eyi bekóre. Báguerp ebháná bérini ane yéntiki mmu wap ábhónó básot.²⁵ Bágó yi ndü ekotákátí mpok nywòp néghaka nkárenka nénenamot.²⁶ Amfáy ntí Yesu, ndü ekotákátí, ebhok enok ebhak

babhát. Básin aré enyìn ené ékum ke báway yi. Básin be, “Mfò bo Israel.”²⁷⁻²⁸ Bágó nkwo ngébhé ntantan amot ndü eyi ekotákátí ebhe awónem Yesu. Báká enyumot ne achák ebhe awòghò yi.²⁹ Bo abhen báfuéré fuét, bágáká nyaka are mántè, mánka ne bati, mánsokoti nòkò yi be, “Aha! Wò mmu ókway memokoti ekerákap Mandem, ne ónte yó ndü manywòp arat!”³⁰ Pemé mmuet, ne fá ndü ekotákátí sep amik!”³¹ Bōbati bachiákap Mandem ne baton ebhé Mandem ne bōbati etok béré way nkwo yi, mándeme nòkò ne bati be, “Apème nyaka bo báchák, ke apú kway bepepe mmuet yi!”³² Dó ká séngó ndü Mpepe Mandem afyé nyaka bariep be áto, Mfò bo Israel, áfa ndü ekotákátí ansep amik. Mbák ánsép amik, chon sénoko bé Mandem ke áto yi.” Baghép abhen bati apay báre sokoti Yesu nkwo.

*Yesu agü ndü ekotákátí
(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)*

³³ Egháká nókó nkárenká byo ne epay ne ngósí, ejuri ékwén etok enkem. Ebhák kpáte nkárenká érat ne ngósí.³⁴ Egháká nókó mbò nkárenká eyò érat, Yesu abik arem be, “Eli, Eli, lama sabátani?” Nó chi, “Mandem wa, Mandem wa, ndaká yí óféré ntí ne me?”³⁵ Mbok bo abhen baté kékwót báyiñi, bágók nókó ndü Yesu ábíki enyu eyò, béré rem ne bati be, “Ghók ka, ábhini Eláija!”³⁶ Mmü wap amot ajiat arak asot ekuchá agwót antí mónok asebbe yó amem echyé mmém. Asá amfay, ateme Yesu anyu bé ánsók. Arem be, “Dó séngó mbák Eláija átwò beferé yi ndü ekotákátí ne.”³⁷ Yesu ábíki nókó, asebbe.³⁸ Nkúbhé mpok yò, ekát ene echi amem ekerákap Mandem égháre bebhok bepay befu amfay beghaka amik.³⁹ Münti nkwo batemé nenu besa betay ane áte áyiñi Yesu aghó enyu yi ágú. Ekum arem be, “Tetep, müne achi mbu chi Mmò Mandem!”

⁴⁰ Baghoré fú baté nekò nesie mánjini nòkò. Mbok eyap báchí nyaka María ane etok Magdala, ne Salóme ne María nno Jems ane mónkwen ne Jóses.⁴¹ Baghoré bhò bákòño nyaka Yesu mánychyè nòkò yi nekwaq bebhó mpok ane yi áchi atú Gálili.

* 15:23 Babhé mò achi nyaka ndu beku yi áké ghok bebe tontó.

Beyä baghøré báchak abhen bákónó nyaka Yesu Yerúsalem bábhak aré nkwó.

*Bábhémé Yesu
(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)*

⁴² Eghaka beku ndü Nywəp Ntonṭi, ené bátòṅti mmuet béchwe ndü nywəbhé neywəmmuet, ⁴³ Joséf mmü Arimátia amət, afa ne netaṅánti arək ntá Páilet be ányché yi betan amferé Yesu amfay ekotákátí. Joséf achi nyaka mmü echem egho ene bóbati etək ane abhəṅə kenókó besí bho, ne ánoṅ nyaka mpok ane Mandem átwò ambak Mfə ntá bo abhen bachi abhi. ⁴⁴ Páilet ághókó nókó enyij ene Joséf árémé, abhak maknkay bérinj be Yesu agu. Abhinj müntí batemé nenu ane aghə ndu Yesu ágù, abhép yi mbák anánj agu tetep. ⁴⁵ Müntí batemé nenu wu aka bé anánj agu. Páilet aghati ye Joséf bé ákway bérəṅ beferé erene Yesu. ⁴⁶ Joséf arək aku ésienden. Aferé yi asebhə amik. Anép ne ésienden eyə, arək afyé yi amem nnem enén bátémé ndü setárébhé. Afú abinjiri ye eremé ntay akuti nyūnem. ⁴⁷ Maríá ane etək Magdala ne Maríá nnə Jóses bágħó nebhuet ane bábhəre Yesu.

16

*Yesu apetnsem ndü nepém
(Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)*

¹ Nywəbhé neywəmmuet nefhəre nəkə, baghøré bati arət báku bawerérip ndu berəṅ bewati Yesu amuet. Bábhák Maríá ane etək Mágdala ne Maríá nnə Jems ne Salome. ² Bětí bėti ndü nywəbhé mbi amem Sónde, báfú báre rəṅ ndü nnem. Báchwəp aré mpok mmok anánj áfúú ³ Ené bó bárəṅ, báre rem ne bati be, “Agha abinjiri chəṅ ntay amferé anyu nnem ntá yese?” ⁴ Bárəm nyaka nə mbənyune ntay enə néchik nyaka tontó. Bápere chwəp aré, bágħó bé babinjiri nə nérəp chi nepak. ⁵ Baghøré bhə báchwe amem nnem, bágħə esakámu chəkə ebhe awónem eyap ne nkú pépép amuet. Becháy békém bó tontó. ⁶ Esakámu eyə éghati bhó be, “Báké cháy! Ndínj be báyəṅ Yesu ane Násáret ane bágó ndü ekotákátí. Apú fá. Mandem akə yi apetnsem ndü nepém nkúbhé mbə enyū yi árémé nyaka be ebhəṅ be fakari. Twó ká ghə nebhuet ane bábháré yi. ⁷ Dók ye ka ghati bakoṅo bhi, sayri

sayri Píta, bé achi be ambi ārəṅ atú Gálili. Chəṅ mángə yi aré, nkúbhé mbənyu yi ághátí nyaka bhe.” ⁸ Baghøré bhə báfú ndü nnem báre rəṅ ntiét ntiət mángwəre nəkə ne bábhak maknkay tontó. Becháy be kə bó kerem yənyij ntá mmu.

*Yesu abhesi ntá Maríá ane Mágdala
(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)*

⁹ Yesu áfú nəkə ndü newú beti bhəti ndü nywəbhé mbi ndü sónde, ayambi atəṅ mmuet ntá Maríá ane etək Magdala. Yi kə achi nyaka ngərə ane Yesu ábókó be fónó bebəbebə tándramət bérə yi. ¹⁰ Maríá arək aghati ndak ane ntá bo abhen bákə nəkə nyaka ne Yesu. Atemeri bó ndü básəme mándi nəkə. ¹¹ Kə bágħoko nəkə be Yesu apetnsem ndü nepém ne bé Maríá aghə yi, bákə noko bé echí tetep.

*Yesu abhesi ntá bakoṅo bhi bati apay
(Lk 24.13-35)*

¹² État nəkə, Yesu abhesi enyu echak besí bakoṅo bhi bati apay abhen báfú etək egho bákə mándəkə nəkə ndu mótkək ebhi. ¹³ État nəkə, bárinj enyu mmu yi áchi. Bápətnsem etək egho bágħátí bakoṅo bhi báchák, kə yé mmu wap kə noko be echí tetep.

*Yesu abhesi ntá bakoṅo bhi bati byó ne amət
(Mt 28.16-20; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Bk 1.6-8)*

¹⁴ Ansem mpok, ené bakoṅo bhi batí byo ne amət mányie nenyíé, Yesu afú bhə besí. Are bé ne bhə ne ntí be bágwət bati yap ne bábhíkí noko be yi apetnsem ndü nepém mbə enyū bo abhen báyambi baghə yi bágħátí bhó. ¹⁵ Aghati yé bhə be, “Dók ká ndü betókó mmik menkem ghati nəkə ká Mbok Ndíndí ntá bə mankem. ¹⁶ Yé agha ane ánókó Mbok Ndíndí ne bájwítí yi, Mandem əpeme yi ndü bebú be ámbák mmü ywi mpoknkem. Kə mmu ane abhíkí ka menoko, Mandem áchye yi ntemsi ndü bebú bhi bebhuet ne yi. ¹⁷ Chəṅ bo abhen mánókó mámbəṅ betan békə menyinjí maknkay. Chəṅ mámbok be fónó bebəbebə ndü nnyén ena, chəṅ mándem beyəṅótək ebhen bábhíkí rinj ndü nnyén ena. ¹⁸ Mbák mánkém nnyó ne awə, apú kə bhe yənyij, ne mbák mányú enyij ené éwáy

mmu, épú kɛ bhe yěnyin. Chɔn mǎnyaŋa bõmame amó anti mántaŋ.”

Yesu apɛtnsɛm ntá Mandɛm

(Lk 24.50-53; Bk 1.9-11)

¹⁹ Yesu Acha ánáná nɔkɔ béréem kɛpi nɛ baghɔkó bhi, Mandɛm asɔt yi apɛtnsɛm am-fay, achɔkɔ ndũ ɛnɔkó kɛnɔkó ndu ɛbhe awónɛm Mandɛm. ²⁰ Bakoŋo Yesu báróbbhé nɔkɔ, báre kɔ mángati nɔkɔ Mbok Ndíndí mbǎnkɛm. Yesu Acha abhak nɛ bhɔ, achye bhɔ betɔŋ bekɛ mɛnyiní maknkay ndu betɔŋ bɛ Mbok Ndíndí anɛ bɔ bághàti bho achi tɛtɛp.

Mbok Ndíndí mbɔ enyũ Lúkas ásíní

¹ Eta Tiófilos: Ōríní be beyǎ mámɔ besin menyin ebhen befakari ndũ nkwo ywese. ² Básin eti menyin ebhen bo abhen bǎghó ne bǎghátí bhesse. Batísyé bho bǎgho nyaka barak ayɔ te nebhoñet, ke bǎbhak bɔ betok ndu béghátí bho Eyɔñ Mandem. ³ Eta, mbɔ enyũ membɔñ nkwo nnán nkóñó menyin ebhen menkem sayri ndũ erɔri mpok, nkáysí bé eri be nsin ngati wɔ enyin émot émot enyu efakari. ⁴ Nchí sin bekũ ondin tetep ane ayiní menyin ebhen bǎghátí wɔ.

Angel Mandem arem be chɔñ mámbé Jñ Njwiti

⁵ Mpók ane Hérɔd achí mfo atú Judéya, nchiakap Mandem abhak ane áká nnyén bé Sakaríá. Akũ nyaka betik Mandem ne nkwo bo abhen babhiní be Nkwó Abíja. Nnyén ngɔré ywi nebhak be Elísabet. Yí nkwo afú ndũ nneréket Arɔn, nneréket bachiakap Mandem. ⁶ Sakaríá ne ngɔré ywi babhak chak besí Mandem. Bǎbhɔñ kenókó ne Mandem, mámbare nɔkɔ bebhé bhi menkem bekwéné ti. ⁷ Ke bó kebhoñ yé mmó mbonyune Elísabet achí nyaka nkongɔré, ne bó bati apay mánán nyaka bákɔk.

⁸ Ewak émot, nkwo bachiakap ané Sakaríá bǎbhák ndũ betik. Ekũ Sakaríá are kũ betik mbɔ nchiakap besí Mandem. ⁹ Békónjo epin ené bachiakap Mandem, bǎgher nyaka ebháná ndu beyap mmu ane árɔñ ndũ móket ane achi te amem ekerákap Acha ndu besɔñ enyin ene échyè erítí * eriep amem ekerákap Mandem. Bagher ebháná, ékwén amuet Sakaríá. ¹⁰ Mpok ákwáy nɔkɔ, bo bachem nefi ekerákap Mandem. Báre nikmuet ené Sakaríá achi amem áson enyin erítí eriep eyɔ. ¹¹ Angel Mandem abhesi ntá yi, ate ebhe áwɔnem, ndũ nebhuet efeme-akap atú ane básɔñ enyin erítí eriep eyɔ. ¹² Mpok Sakaríá ághó yi achayti, becháy békém yi tontó. ¹³ Ke ángel wu arem ntá yi be, “Sakaríá, óké

cháy! Mandem aghok nenikimuet ene. Ne chɔñ ngɔré ywe Elísabet ampɔkɔ menie ambé wɔ mómbakanem, ne ɔbhɔñ bédu yi nnyén bé Jñ. ¹⁴ Ne chɔñ ɔmbón beyǎ manák; ne beyǎ bo mámbɔñ manák mpok bǎbhé yi. ¹⁵ Chɔñ émbak nɔ mbonyune yi ábhák chɔñ eremému besí Acha. Báperé bhé yí, chɔñ Efónó Bedyere ambak ne yi tontó. Abhíkí bhɔñ ményú mmém amen ákém mmu, ne yé chí mmem batanbatan. ¹⁶ Chɔñ anja beyǎ bo Israel, mámpetnsem ntá Mandem Acha wap. ¹⁷ Chɔñ Mówu anjambi ke Acha antwó, ne chɔñ yí ambɔñ betan ebhen Efónó mbɔ ndemekerinti Eláija, bé yi ankũ bachíbhɔ mánkɔñ bɔbhap, ankũ bo abhen bátanñi ne Mandem mámbón kebon, mámbak mbɔ bo abhen bachi chak besí Mandem. Chɔñ yí ankũ bo mámbák ndũ nté ane bákway besyepi Acha.”

¹⁸ Ke Sakaríá abhép ángel be, “Chɔñ ndíní bé ané ndak achí tetep ná. Me ne ngɔré wa sékɔk tontó.” ¹⁹ Angel akeme Sakaríá be, “Diní bé me nchí Gábriel. Nchí téé besí Mandem, ne yimbɔñ ke átó me be ngati wɔ mbok ndíndí ne. ²⁰ Ke ɔbhíkí noko enyin ene ngati wɔ, ené ébhónó befu tetep mbák mpok akway. Těndu ɔbhíkí noko, chɔñ ɔnkwén kebhoñ ɔkerere kwáy berem keri kpáte nywɔp enén bariep amen áfu tetep.”

²¹ Ndũ mpok yɔ bo abhen báchyè Mandem bakak nefi ekerákap bare non Sakaríá mámakati nɔkɔ enyin ene ekũ yi áre tat amem ekerákap. ²² Afú nókó, akerep kwáy berem keri ne bho. Are mak ne amó ntá yap. Bǎghó be aghó kenó amík anti fúú amem ekerákap.

²³ Mpok ane Sakaríá ábhak ndũ betik áfúéré nókó, agure anywóp.

²⁴ Ebhíkí tat, ngɔré ywi Elísabet apɔkɔ menie. Yí kefú nefi ndũ batan átáy andem nɔkɔ be, ²⁵ “Néne, Eta Mandem atɔñ me berindu. Aféré ntíanwóp ané mēbhɔñ nyaka besí bho.”

Angel Mandem arem be chɔñ mámbé Yesu

²⁶ Mpok menie Elísabet beghaka batan atandat, Mandem ató ángel Gábriel etɔk Násáret, atú Gálili. ²⁷ Ató yi ntá ngɔson ane

* **1:9** Enyin ene básɔñ enchye erítí eriep, ne ndũ eyonóndik babhiní yɔ be, ‘Insens’.

aka nnyén be María. Abhíkí re rinji nyaka mbakanem. Mmu ane áká nnyén be Joséf ane áfú ndü nneréket Mfó Debhít ati nyaka bebhay María. ²⁸ Angel wu átwó nókó ntá yi arem be, “Mmá, nkáká! Mandem ayet wó tontó!” Acha achí ne wó.

²⁹ María aghoko nókó nò, ntí átáka yi amem, are bhep mmæet eyi bé, “Ntiki enyü bakak ne!” ³⁰ Angel arem be, “María, óké cháy. Mandem atəŋ wó berĩndu. ³¹ Chəŋ ómpókó meniē, ómbe mómbakanem, ne óbhəŋ bebhiŋi yí be Yesu.

³² “Chəŋ yi ambak eremému ne chəŋ nnyén eni nembak be Mmó Mandem Acha. Chəŋ Eta Mandem anchye yí enókó kefó ené Debhít mmu yi achi ebhárémó ywi. ³³ Ne chəŋ ankém bo Israel mbó Mfó mpoknkem. Kefó eki kébhíkí bhəŋ ngwenti!” ³⁴ María abhép ángel wu be, “Chəŋ ané ndak ámbak ná, ené mbíkí rinji mbakanem?” ³⁵ Angel akeme yi be, “Chəŋ Efóŋó Bedyere ántwó ntá ye, ne betəŋ Mandem Acha ménku ómpókó meniē. Eti yó, mmó ane óbhe, ábhák nyájá ne mámbiŋi yi be, ‘Mmó Mandem.’ ³⁶ Yiŋi Elísabet, mánó ywe ndu nneréket. Yəndu yi are kók ne bábhiŋi yi bé nkongoré, achí ne meniē ndü batəŋ átándát néne, ne chəŋ ambé mómbakanem. ³⁷ Yənyin epu cha Mandem.”

³⁸ María arem be, “Menchí chí mübetok Mandem, émfákári ne me mbó enyu órémé.” Angel aró ye yi arók.

María arək beghə Elísabet

³⁹ Ebhíkí tat, María afa, arək áyák, ndü etək njiē emót atú Júda. ⁴⁰ Achwóbbhé nókó aré, arək achwe eket Sakaría, akaka Elísabet; ⁴¹ Mpok Elísabet aghoko bakak María, mmó ayon mmæet amem meniē ebhi ne Efóŋó Bedyere abhak ne yi tontó. ⁴² Abik ne betəŋ arem ntá María be, “Ōchí ane Mandem áyééré ndü nkwo baghoré, ne áfók ámbák ne mmó ane óbhe chəŋ! ⁴³ Ndé ku yi be Mandem anchye me ené enyü erem áfók, bé nnó Acha ántwó ntá ya? ⁴⁴ Nəchwe óchwé ókáká me, mmó ane achi me meniē ayon mmæét ne maŋák. ⁴⁵ Eri echa ntá yé mbənyune ónókó bé chəŋ Mandem anku ntá ye mbó enyu yí árémé.”

Nekwáy enen María akwáy ndu bebíti Mandem

⁴⁶ María abho bébíti Acha be, “Nti ena nékwáy ndu békáka Mandem Acha ne maŋák.

⁴⁷ Efóŋó eya éŋək éti Mandem Mpepe wa.

⁴⁸ Atəŋ me beyá berĩndu yəndu nchí chí mmóbetok ywi ne mpú yənyin!

Nebho néne, chəŋ mkpáká bho enkem mámbiŋi me be, ‘Ngoré ane eyi eri echa!’

⁴⁹ mbənyune Mandem betəŋ menkem, akwə beyá menyiní maknkay ntá ya.

Ne yí achí nyájá.

⁵⁰ Aghó ntínso ne bə abhen báchyè yi kenókó, ndü mkpáká bho enkem.

⁵¹ Akwə betəŋti menyin ne awó ywi, aták bo abhen báyoŋ mmæét ne nkaysi ane achi amem batí yap.

⁵² Aféré berémé bafó ndü menókó kefó ebhap, ákosi bo abhen bápú yənyin.

⁵³ Achyé berítí menyin ntá bo abhen nsay ánú bhó, abók abhen bábhóŋó, bárək amó amó.

⁵⁴ Mandem akwak bo Israel, bə betok bhi.

Abhíkí ghəkəntik bariəp ami ntá bachĩmbi bhese be chəŋ angó bhó ntínso.

⁵⁵ Abhíkí ghəkəntik beghə Abraham ntínso, ne bebharé bəbhi mankem, mpoknkem!”

⁵⁶ María achəkó ne Elísabet ndü batəŋ arát, ke əpetnsem eket eyi.

Nebhə Jəŋ Njwiti

⁵⁷ Mpok ane Elísabet ábhóŋó bébhé ákwáy nókó, abhé mómbakanem. ⁵⁸ Bakokosi bhi ne bəneréket, bágħók nókó enyü berĩnti ebhén Mandem átəŋó yí, béré ŋák ne yi.

⁵⁹ Mmó ágháká nókó manywəp ánen, bo bárók bésiép yi. Bäre yəŋ beđu yi nnyén be Sakaría mbənyune chi nnyén Etayi. ⁶⁰ Ke máyi arem be, “Nnyén eni nebhoŋ bebhak chí Jəŋ.”

⁶¹ Yé nò, bərəm ntá yi be, “Yé mmu apú ndü nneréket ayweka ane ábhóŋó nnyén enó!” ⁶² Bábhó ye memak ne amó ndu bebhep chimó nnyén enen yi áyən manchyə mó. ⁶³ Sakaría amak ne amó bé mánchyé yi enyin ené yi ánsin aré. Báchyə nókó yi enyin asin aré be, “Nnyén eni chí Jəŋ.”

Bó mankem babhak maknkay tontó. ⁶⁴ Témte

wu Sakaríá apɛt abho berem kepɪ ankaka nɔkɔ Mandɛm. ⁶⁵ Bɛcháy békém bakokosi bhap mankem. Ne mbok menyin ebho ataka ndũ betɔkɔ njie menkem atú Judéya. ⁶⁶ Yɛ agha ane ághókó mbok menyin ebhen béfákárí abhɛɛɛ bhɔ anti, ambɛbhɛ nɔkɔ mmɛét eyi bɛ, “Ntikí enyũ mmú yi abhak chɔɔ?” Ebhak kponɔɔɔ bɛ betan Mandɛm Acha béchí nɛ yi.

Nekwáy Sakaríá

⁶⁷ Efónó Bedyere abhak nɛ Sakaríá, chi Jɔn. Abho bérɛm kepɪnti bɛ,
⁶⁸ “Bakak ámbák nɛ Mandɛm Acha bo Israel, mbɔnyunɛ atwɔ ndu bekwak bɔbhi, nɛ ndu bɛféɛɛ bhɔ ndũ kɛsɛm.
⁶⁹ Achyé bhɛsɛ etanjí Mpɛmɛ ane áfú ndũ nneréket ané mǔbetok ywi Mfɔ Debhít.
⁷⁰ Mandɛm akɛ nyaka baremé kepɪnti bhi abhen bachi nyánjá mandɛm enyu eyɔ tentɛɔ,
⁷¹ bɛ chɔɔ ampɛmɛ bhɛsɛ ndu amó bɔmpap abhɛsɛ, nɛ amfɛɛ bhɛsɛ amɔ bo abhen bapabhe bhɛsɛ.
⁷² Arɛm nyaka bɛ chɔɔ angó bachɪmbi bhɛsɛ ntínso, nɛ ántik nku ane yi anyu nɛ bɔbhi.
⁷³ Nɔ chi enyinɛ enɛ Mandɛm aghati nyaka Etayɛsɛ Abraham, ayiki bé yí ákɛ yɔ;
⁷⁴ nɔ chi, bɛféɛɛ bhɛsɛ amɔ bɔmpap abhɛsɛ, ankwak bhɛsɛ bé séntók nɔkɔ chi yi, kɛbhɔɔ bɛcháy,
⁷⁵ sémbák nyánjá nɛ chak besí bhi ndũ nepém enɛsɛ nenkem. ndũ manywɔɔ yɛsé fá amik ankɛm.
⁷⁶ Nɛ wɔ mówa, chɔɔ mámbinɪ wɔ bɛ ndɛmekɛpɪnti ane Mandɛm Acha, mbɔnyunɛ chɔɔ ónjambi kɛ Acha antwɔ, bɛ ɔntɔnti mbi ntá yi,
⁷⁷ ónkɛ bɔbhi mámbinɪ bɛ chɔɔ yi amfonɔri bebú bhap, nɛ ampɛmɛ bhɔ.
⁷⁸ Mandɛm ywɛsɛ ákà nɔ mbɔnyunɛ ághò bhɛsɛ ntínso tontó. Chí ntínso kɛ nékɛ yi áto chɔɔ Mpɛmɛ ywɛsé, yí amfú amfay antwɔ mbɔ nyienyíémok bɛti.
⁷⁹ Atwɔ bɛchɛ bɛdiéré ntá bo abhen bachi ndũ ejuri

nɛ ndũ bɛcháy nɛwú, nɛ ndu bɛya bhɛsé ndũ mbi ane átwɔ bhɛsɛ nɛ kpák.”

⁸⁰ Mówú agó atan ndũ nkɔmmɛt nɛ ndũ Efónó. Bɛchókó bhi bebhak amɛm baso, anonɔ nɔkɔ nywɔɔɔ enén yi átan mmɛt ntá bo Israel.

2

Nɛbhe Yesu (Mt 1.12-25)

¹ Mpok eyɔ ɔgóstɔs abhak mfɔ Rom, achɛɛ eyɔɔ bɛ mánsɔt mpáy bho mankem abhen bachi ndũ betɔk ebhen bɛchi antɛn yi.
² Nepáy-bho enɔ nébhak enén mbi mpok Kwirínios achi góghanɔ etɔk Síria. ³ Yɛntiki mmu arɔk eyi etɔk ndu besin nnyén. ⁴⁻⁵ Joséf nkɔwɔ afa Násáɛɛt atú Gálili arɔk Bétlehem, atú Judéya. Bétlehem abhak etɔk enɛ babhe Mfɔ Debhít. Joséf arɔk aré mbɔnyunɛ achi nyaka ebhárémɔ Debhít. Arɔk nɛ María, ngɔɛ ane yi ati bebhay bɛ mánsin manyén. Abhak nɛ menie. ⁶ Ené bɔ bachi Bétlehem, mpok nɛbhe ayi akway. ⁷ Abhé mǔmbi ywi, abhak mómbakanɛm. Anép yi nɛ ndɛn, abhɛɛ amɛm ekwɔbhé nenyie nnya mbɔnyunɛ bábhíkí bhɔɔ nyaka ebhak bɛchɔkɔ amɛm ekɛɛ mankɔ.

Bɔangel nɛ babhabheri bághónómén

⁸ Ndũ bɛti bhɔ, nkɔwɔ babhabheri bághónómén bábhak nɛfi nɛ bághónómén eyap ndũ atú etɔk wu. ⁹ Angel Mandɛm abhesi bó besí, bɛdiéré Mandɛm bɛghɔ bhó amɛt nɛ bɛcháy bekɛm bó tontó. ¹⁰ Kɛ ángɛl wu arɛm ntá yap bɛ, “Báké chay, mbɔnyunɛ ntwɔ bhe nɛ Mbok Ndíndí ane áchɛ chɔɔ bo mankem bɛyá manák. ¹¹ Bábhɛ Mpɛmɛ ywɛka echɔɔ etɔk Debhít. Yí kɛ achi mmu ane Mandɛm afyé nyaka bariɛɔ bɛ áto. Yí chi Acha. ¹² Erinɛ ené étɔɔ chɔɔ bɛ mmɔɛɛ chi bɛ bághò chɔɔ ndũ mánébhé yi nɛ ndɛn, bábhɛɛ amɛm ekwɔbhé nenyie nnya.”
¹³ Témte wu, ngémtay bɔángɛl Mandɛm babhesi bare kway mámbiti nɔkɔ Mandɛm bɛ
¹⁴ “Kɛnókó kémbák nɛ Mandɛm amfay; kpák ambak fá amik nɛ bo abhen berɪndu ebhi bɛchi nɛ bhɔ!”
¹⁵ Bɔangel bárɔ bhɔ, bapɛtnsɛm amfay. Babhabheri bághónómén babho berɛm nɛ

bati be, “Séndók ká Bétlehem séngó enyiy ene efakari, ené Mandem akú sendiyi.” ¹⁶ Báfá, bárak ayak bágħo Joséf ne María. Bágħó mmǎré nkwo bhúré amem ekubhé nenyie nnya. ¹⁷ Bágħó nókó nó, barem éti menyiy menkem ebhen ángel Mandem aghati bhó éti mówu. ¹⁸ Bǎ mankem abhen baghoko enyiy ene bǎ bareme babhak maknkay. ¹⁹ Ke María abhure menyiy ebhó menkem anti, ankaysi nǎkǎ bhó. ²⁰ Babhabheri bágħóhǎmén bápɛtnsem. Báre kway mámbiti nǎkǎ Mandem mbǎnyuné menyiy menkem ebhen bágħó ne ebhen baghoko, bechi enyumot mbǎnyu ángel aghati bhó.

Bádu Yesu nnyén

²¹ Egháká nókó manywǎp ánen, básyep mó, bádu yi nnyén be, Yesu, nnyén enen ángel areme nyaka be babhǎn bechye yi te mpok babhiki re pǎkǎ menie ebhi.

Bárak betǎn Yesu ntá Mandem

²² Mpok ákwáy ane Joséf ne María barǎn bekú mbǎnyu ebhé Moses éréem be mánkú ndu bebhak pépép besí Mandem mpok ngǎré abhé, bápǎkǎ Yesu bárak Yerúsalem ndu betǎn yi ntá Mandem Acha, ²³ mbǎnyu básiy nyaka ndú Ebhé Mandem be, “Yǎntiki mǎmbi ane achi mbakanem, bábhǎn bechye yi ntá Mandem. ²⁴ Bábhǎn nkwo bechye akap ébu wu ane achi ‘Bǎbebhǎnǎ bepay, mbák epu nǎ, bebher bepay, bekoǎo ebhé Mandem.’” * ²⁵ Mpok eyǎ, mmu abhak Yerúsalem ane aka nnyén be Símiǎn. Abhak chak anchye nǎkǎ Mandem kenókó. Anǎn nyaka mpok ane Mandem átwǎ ankwene bati bo Israel. Ne Éfǎnǎ Bedyere abhak ne yi. ²⁶ Éfǎnǎ Bedyere anǎn akú nyaka yi ariyi bé apú gu keghó Mpeme Mandem afyé nyaka bariép be áto. ²⁷ Éfǎnǎ Bedyere akú Símiǎn arǎk ndú ekerákap Mandem. Nnǎ ne chi Yesu báchwé aré ne yi ndu betǎn yi ntá Mandem bekoǎo ebhé Moses. ²⁸ Símiǎn aghǎ nǎkǎ mǎré asot yi akém amǎ abiti Mandem bé:

²⁹ “Acha, akú bariép amé afú tetep, dǎ yé mé, mmǎbetok ywé ndók petii,

³⁰ mbǎnyune nnǎn ngǎ ne amík mmu ane óto be ampeme bhese.

³¹ Mpeme ane ótǎnti be bǎ mankem mángǎ.

³² Achí erǎnǎ betǎn bo abhen bápú bo Israel mbi beriyi wǎ,

ne be kenókó kǎntwǎ ntá bǎbhe, bo Israel.”

³³ Chi ne nnǎ babhak maknkay beghok menyiy ebhen Símiǎn areme éti Yesu.

³⁴ Símiǎn ayét bhǎ, arem ntá máyi María be,

“Mandem ayap mǎne be ankú beyǎ bo Israel mankwen ne be ánjon abhenefu,

ne be ámbák eriy ené bo bárèem be bápú yan.

³⁵ “Ne chǎn ene énkú be nkaysi ane achi bo ánti ambo befú kponorǎn,

ne wǎ ómbǎn beyǎ basémé éti mǎne mbǎ mmu ane eekak éyéme yi anti.”

³⁶ Mpok eyǎ, ngǎré ane áká nnyén be Ana abhak Yerúsalem. Abhak ndemekepinti Mandem. Abhak mmǎ Fanuel, ebhǎrémo ane nneréket Asha. Akak nyaka tontó ne anǎn achi nyaka ekerénebhay ndú mamié tándrámot ke nném aywi águ. ³⁷ Arǎp kǎnkwésé, te mpok ane yi aghaka mamié besa menwi nsem anwi. Yí kerǎ berǎn ndú ekerákap Mandem ndu bechye yi kenókó, ne are níkmǎet ambak nǎkǎ ndú netarénsay, beti ne ngósí. ³⁸ Nkúbhé mpok eyǎ Joséf ne María bárak ne mmó. Aghó nókó mǎré, achye bakak ntá Mandem andeme nǎkǎ beyǎ menyiy éti mmó, ntá bo abhen mándǎn nyaka be Mandem amfere bǎ Yerusalem ndú esǎnǎri.

³⁹ Joséf ne María manaǎn nǎkǎ bekú menyiy menkem bekoǎo ebhé Mandem, bápɛtnsem ne mmó etǎk eyap Násáret atú Gálili. ⁴⁰ Yesu arǎk ambi bégo ne bǎbhǎn betǎn. Abhǎn beyǎ neriyindak ne áfǎk Mandem abhak ne yi.

Yesu arǎp ansem amem ekerákap Mandem

⁴¹ Yǎntiki mmíé, chi ne nnǎ Yesu bárǎn nyaka Yerúsalem ndú *Epǎ Nekiyi. ⁴² Mpok yi aghaka mamié byo ne apay, bárǎk ndú epǎ eyǎ mbǎ enyu esí. ⁴³ Epǎ émáy nókó, bare pɛtnsem etǎk eyap ke Yesu arǎp Yerúsalem, chi ne nnǎ keriyi. ⁴⁴ Bákǎ ndú nywǎp nenkem mánkaysi nǎkǎ be yi achi ndú nkwo wap. Bágħó nókó be apú ne bhǎ, babho beyan yi nenti mamǎere bhap ne bǎneréket awap. ⁴⁵ Báyan nókó yi keghǎ, bápɛtnsem

* 2:24 Lk 2.22-24; Lévitikǎs 12; Nǎmba 18.15-16.

Yerúsalem ndu beyaŋ yí aré. ⁴⁶ Egháká nako manywəp arát, bágħó yi amem ekerákap Mandem chəkə ne batəŋ ebhé, ndu ághòk menyin ebhen bə bārəm, ne ambəbhe nako bó bebher. ⁴⁷ Bo mankem abhen bágħòk menyin ebhen yi arəm bábħák maknkay ɛti menyin ebhen yi arinji ne enyũ ene yi ákème bhə menyin ebhen bábħəp yi. ⁴⁸ Mpok ane chi ne nnə bágħó yi, ebhak bhə chi enyin maknkay. Nnə abhép yi be, “Mówa, mbə əbhiki kə etaye ne me enyune!”

⁴⁹ Mmə ne etaye sékə, séyən wə ne beyǎ becháy anti. Yesu akeme bhə be, “Báyən mbə me ndaká yí? Bábħíkí rinji be mbəŋ bebhak amem eket Etaya?” ⁵⁰ Ke nnə ne chi kejwimem ndũ enyin ené yi areme ntá yap.

⁵¹ Apet ye nsem Násáret ne bhə, abhak ne bhə sayri aketaŋntí. Máyi abhure menyin ebhen menkem anti.

⁵² Arək ambi bəgo ndũ nkwəməet ne ndũ nerinindak. Mandem abhón manjək ne yi andək nəkə chí ambi. Ebhak enyumət ne bo.

3

Jǎn Njwiti arem ɛti Yesu (Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jn 1.19-28)

¹⁻² Mpok Jǎn mmə Sakarí achi amem baso, Mandem achye yi menyin ebhen yi ábhónjə beghati bho. Mpok Tibériəs achi mfə ngo ane etək Rom ndũ mamié neku, Póntiəs Páilet abhak góbħanə atú Judéya, Hérəd abhak münti atú Gálili, məmáyi Filip abhak münti atú Itúria ne Trakonítis, ne Lisánias abhak münti atú Abilene. Káyfas ne Anas babhak bəbati bachiákap Mandem. Mandem aghati Jǎn mmə Sakarí enyin mpok yi achi amem baso, ³ Jǎn arək ye ndũ betək menkem ebhen bechi atú Nnyén Jódan, angati nəkə bhə Eyəŋ Mandem be bo mántiknsem ndũ bebú ebhap mánjwítí bhó be Mandem amfoŋori bebú ebhap. ⁴ Ebhak mbə enyũ Aisáya ndemekepinti Mandem asinji nyaka amem ekáti yi be:

“Mmũ achi amem baso əbik ne eyəŋ amfay andeme nəkə be, “Tonjí ká mbi ane Acha áfuət aré.

Ká ka mbi ywi ambak chak.

⁵ Chók ká yəntiki éyémé,

mánkə yəntiki njie ngo ne yəntiki mónjie andəp mmik nebħuet.

Nyabhé ká babhi ane achi njóti njóti, mändansi ané achi gbokotí gbókótí, ⁶ ne chəŋ bə mankem mángə ndu Mandem ápeme bho.’ ”

⁷ Jǎn arem ntá beyǎ bo abhen bārəŋ ntá yi bé yi anjwiti bhó be, “Bə befé! Agha áyébhé be batú be mánjaŋ mbi ndu bebue ntəmsi Mandem ane átwə? ⁸ Bábħəŋ beku menyin ebhen bétəŋ be bătiknsem ndũ bebú ebheka tetep. Báké chəkə mändem bé bächí bebħárəbhə Abraham. Dini ká bé Mandem ákwáy besət batay ane ankə yó ámbak bebħárəbhə Abraham. ⁹ Yě chí néne, seti séchí bhúré, ne bákway bekpət yəntiki enək ene epu nyu berítí kepem te ndũ bakan, mángəp angó.”

¹⁰ Bə bhə bágħókó nókó nó bábher Jǎn be, “Yi sébhónjə ye beku?” ¹¹ Akeme bhə be, “Mmu ane ábhónjə nkú epay ányché amət ntá ane abhiki bhəŋ, ne mmu ane ábhónjə nenyíé ánkóré ne ane abhiki bhəŋ.”

¹² Babhebhé nkabhenti nkwə bārək be yi anjwiti bhə. Bábher yi be, “Ntəŋ, yi sébhónjə beku?” ¹³ Jǎn akeme bə be, “Báké sət nkábħénti éntcha ané bábħəŋə besət.” ¹⁴ Mbək batemé nenu nkwə bábher yi be, “Yi sébhónjə beku?” Akeme bhə be, “Báké sət nkáp ntá mmu ne betəŋ, báké bhat mmu ndak aməet; dǎ ká akap ané bächyè bhe ndũ betik ebhen bákə ánkway bhe.”

¹⁵ Bo bábħaka nyaka nti ndũ menyin ebhen Jǎn arəm ne ebhen yi ákə. Ekə bábħo bebher mməet mbák Jǎn ke achi Mpeme Mandem afyé nyaka bariəp be átò. ¹⁶ Jǎn akeme bhó be, “Mějwiti bhe ne manyiəp. Ke mmu ane acha me átwə. Mbíkí kwáy mmu ane nchí kaŋari nkwəbhénya bekek ebhi. Anánj ántwə, chəŋ anjwiti bhe ne Efónjə Bedyere ne ngó. ¹⁷ Atwə ne nchán myákátí awə ndu béchák nkway be amfáp ene eri ne bekpáfu. Anánj ánkú nə, ansət mbwət anten ndu nkpané, anyə mmik, ansət bekpáfu amfye amem ngó ane apu neme.”

¹⁸ Jǎn arem beyǎ menyin bechak ndu befyə bhə nti ndu ánu beku mánóko Mbok Ndíndí ane yi aghati bhə. ¹⁹ Jǎn aji Mfə Hérəd be akwen ebhé Mandem ndu ásóré Heródias ngərə mómáyi ábhay. Aji yí ɛti

barak abúabɔ achak ankem ane yi áká.
 20 Ne mémáka ndü ebhɔ menkem, Hérɔd
 arem báfé Jɔn amem ekerékenɔn.

Jɔn ajwiti Yesu

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

21 Bápére fe Jɔn, anán ajwiti nyaka bho.
 Ajwiti Yesu nkwɔ. Ne mpok Yesu ánikmɛet,
 nebu nénéne. 22 Efónó Mandem asɔt mkrpá
 ebhónó asɛp yi amɛet. Eyɔn éfú amfay erem
 be, “Wɔ ɔchí Mɔwa. Nkɔn wɔ tontó. Ɔchye
 me beyá manák”

Bachimbɔ Yesu Kristo

(Mt 1.1-17)

23 Mpok Yesu ábhó betik ebhi, achi nyaka
 mbɔ mamié esá nsem byó, bo mándem
 nɔkɔ be Yesu chí mmɔ Joséf mmɔ Héli,
 24 Héli mmɔ Mátat, Mátat mmɔ Lévi, Lévi
 mmɔ Mélki, Mélki mmɔ Jánai, Jánai mmɔ
 Joséf, 25 Joséf mmɔ Matátias, Matátias
 mmɔ Emɔs, Emɔs mmɔ Náhum, Náhum
 mmɔ Esli, Esli mmɔ Nágai, 26 Nágai mmɔ
 Máat, Máat mmɔ Matátias, Matátias mmɔ
 Sémen, Sémen mmɔ Jósek, Jósek mmɔ
 Jóda, 27 Jóda mmɔ Joánan, Joánan mmɔ
 Résa, Résa mmɔ Serúbabel, Serúbabel mmɔ
 Síltiel, Síltiel mmɔ Néri, 28 Néri mmɔ Mélki,
 Mélki mmɔ Adi, Adi mmɔ Kósam, Kósam
 mmɔ Elmádam, Elmádam mmɔ Er, 29 Er
 mmɔ Jóshua, Jóshua mmɔ Eliésa, Eliésa
 mmɔ Jórím, Jórím mmɔ Mátat, Mátat mmɔ
 Lévi, 30 Lévi mmɔ Símiɔn, Símiɔn mmɔ
 Júda, Júda mmɔ Joséf, Joséf mmɔ Jónam,
 Jónam mmɔ Eliákím, 31 Eliákím mmɔ Meléa,
 Meléa mmɔ Ména, Ména mmɔ Matáta,
 Matáta mmɔ Nátan, Nátan mmɔ Debhit,
 32 Debhit mmɔ Jése, Jése mmɔ Obed, Obed
 mmɔ Bóas, Bóas mmɔ Sálmon, Sálmon
 mmɔ Náshɔn, 33 Náshɔn mmɔ Amínadap,
 Amínadap mmɔ Rám, Rám mmɔ Hérɔn,
 Hésrɔn mmɔ Péres, Péres mmɔ Júda, 34 Júda
 mmɔ Jekóp, Jekóp mmɔ Aisek, Aisek mmɔ
 Abraham, Abraham mmɔ Téra, Téra mmɔ
 Náho, 35 Náho mmɔ Sérug, Sérug mmɔ Réu,
 Réu mmɔ Pélek, Pélek mmɔ Eba, Eba mmɔ
 Shéla, 36 Shéla mmɔ Káinan, Káinan mmɔ
 Afásad, Afásad mmɔ Shém, Shém mmɔ
 Nóa, Nóa mmɔ Lámek, 37 Lámek mmɔ
 Metúsela, Metúsela mmɔ Enɔk, Enɔk mmɔ
 Járet, Járet mmɔ Mahálálel, Mahálálel mmɔ
 Kánán, 38 Kánán mmɔ Enɔs, Enɔs mmɔ Sét,
 Sét mmɔ Adam, Adam mmɔ Mandem.

4

Satan amɔ Yesu

(Mt 4.1-11; Mk 1.12, 13)

1 Yesu ápére fú ndü nnyén Jɔdan, ajwi
 ne Efónó Bedyere. Yí akɔ Yesu arɔk amem
 baso, 2 abhak aré ndü manywɔp besa bɛpay
 Satan amɔ nɔkɔ yi. Yí kenye yényin
 ndü manywɔp eyɔ ankem. Ndü ngwenti
 manywɔp eyɔ nsay akém yi. 3 Satan arɔk
 arem ntá yi be, “Mbák ɔchí Mmɔ Mandem,
 chyé eyɔn be ntáy enen nénjibhírí néndɔp
 ekpɔkɔ bred.” 4 Yesu akeme yi be, “Echí
 amem Ekáti Mandem be,
 ‘Puyé nenyíé nónó ke nékém nepémé mu.’ ”

5 Satan asɔt yi akó ndü nebhet ane achi
 te amfay atón yí betɔkɔ mmik menkem ne
 kefɔ eken kéchí aré ndu mómbinjí mpok.
 6 Arem ye ntá yi be, “Báchyé betan ne kefɔ
 mmik nkem ntá ya, ne nchí kway bechye
 kɔ ntá yé agha ane nkónó. Chɔn nchyé
 wɔ bɔbhen menkem ne kefɔ ekap. 7 Mbák
 óntép mánén amik, ónchye me kenókó, mbɔ
 Mandem ywe, chɔn manyin ebhen menkem
 ménndɔp ebhe.” 8 Yesu akeme bé, “Ekáti
 Mandem érém be,
 ‘Mmu abhɔn bechye kenókó chi ntá
 Mandem Acha,
 antók chí yí aywintí.’ ”

9 Satan asɔt yi bárók Yerúsalem, bákó ndü
 nebhet ane áchí te amfay ndü ekerákap
 Mandem. Aré, arem ntá Yesu be, “Mbák
 ɔchí Mmɔ Mandem, dók, 10 tɛndu echí
 amem Ekáti Mandem be,
 ‘Chɔn Mandem anchye eyɔn bɔángel bhi
 mántwó manchye wɔ nekwak.’

11 Ekáti Mandem épet érém be,
 ‘Chɔn mánkrɛp wɔ ne amɔ yap,
 bé óké tem ekak ndü ntay.’ ”

12 Yesu akeme yi be, “Ekáti érém be, ‘Ɔké
 mɔ Mandem Acha ywe.’ ” 13 Satan ámó nókó
 Yesu ndü beyá babhi kekém yi, arɔ kpík yi.

Yesu abho betik ebhi atú Gálili

(Mt 4.12-17; Mk 1.14, 15)

14 Yesu apet ye nsem atú Gálili ndü betanɔ
 Efónó Bedyere. Mbok yi ataka atú Gálili wu
 ankem. 15 Are tón bo Eyɔn Mandem amem
 bekeré nenikímɛet bo Israel, ne bo béré chye
 yi kenókó.

*Bábyak Yesu amem etok Násáret
(Mt 13.53-58; Mk 6.1-6)*

¹⁶ Yesu afa, arək Násáret, etok ene máné yi aré. Mbə enyü epin eyi echi nyaka, arək amem ekeré nenikímueti ndü nywəbhé neywəmet bo Israel. Ebhíki tat, afate bepay Eyə Mandem. ¹⁷ Báchyé yi ekáti ene ndemekepinti Aisáya. Anene yó, ndü nebhuet ane básiní bé:

¹⁸ “Efónó Mandem Acha achí ne me mbənyune,

ayap me bé ngátí Mbok Ndíndí ntá bachébhébo.

Ato me, be ntwó ngátí bo abhen bachi ndü yəntiki enyü kesem, be chəy mámfere bhə aré.

Ne bé chəy amík anene manémámik, ne be chəy mánchye ngəngan ntá bo abhen batí bakwəngan manyiere bhə amík.

¹⁹ Ato me bé mbé ntá bho be mpok ane yi átəy bó berindu bhi akway.”

²⁰ Yesu ánáná nókó bepay ekáti yə, akuti yó, akeme ntá münti arək achəkə amík. Bə mankem abhen bachi amem ekeré nenikímueti bátep yi amík amuet. ²¹ Abho ye beghati bhə be, “Echəy, enyih ene basiní men árəm éfákári mbə enyü bəghókó.”

²² Bə abhen bachi aré, bárəm berítí menyih éti yi, ne babhak maknkay éti berítí kepi eken kéfú yi anyu. Ke bábho bebhep be, “Pú mmə Joséf ne?” ²³ Yesu arem ntá yap be, “Chəy mántem me nekay enen éti ya be, ‘Ngan, bú mmuet eye. Menyih ebhen seghoko be əka awu etək Kapənaum, ka bhó fá amem etək eye nkwo.’” ²⁴ Yesu arem be, “Nchí ghati bhe be, bápú ka ndemekepinti amem etək yi. ²⁵ Ke nchí ghati bhe be, mánkwésé bayə nyaka amem etək Israel ndü mpok ndemekepinti Eláija. Mpok yə manyier kekwen ndü mamié arat ne ebhók, ne erémé nsay ékwén ndü etək Israel enkem.

²⁶ Ke Mandem ábhíki tó nyaka Eláija ntá yə kénkwésé amət, ebhíkifuet chi ane achi etək Sárefat, atú Sídon, etək bo bachak. ²⁷ Ne ndü mpok ndemekepinti ane áká nnyén be Eláisha, beyə bə ebhanákwa bachi nyaka amem etək Israel. Ke yə amət Eláisha ábhíki bu, ebhíkifuet chi mmü etək echak, Náman,

mmu Síria.” ²⁸ Bo mankem abhen bachi amem ekeré nenikímueti, bəghókó nókó nó, batí ábé bhə amem tontó. ²⁹ Báfate bákém yi, bafu etək ne yi. Ndü etək yap echi amfay njie, básót yi barək ndü nkókónjie bé mámpúri yi ankwen aré. ³⁰ Ke ayibhiri mmuet, anəne, afuet nenti nap arək ebhakayi.

*Mmu ane efónó ebúbu échyè yí esəjəri
(Mk 1.21-28)*

³¹ Yesu apət asəp arək Kapənaum, etək egho, atú Gálili. Aré, are tón bo amem ekeré nenikímueti bo Israel ndü nywəbhé neywəmet enap. ³² Bábhak maknkay tontó éti enyu ene yí átəy mbənyune átəy nyaka mbə mmü ane árəm émay. ³³ Mmu amət abhak aré ane efónó ebúbu ésəjəri.

Are bik ne eyəy etanjatan andeme nəkə bé, ³⁴ “E! Yesu, Mmu Násáret, əbhəy yí bekə ne bhese! Ətwə fá beway bhese? Ndíní mmu wə óchí. Jchí Mmu Nyáná ane Mandem átó!” ³⁵ Yesu asáy efónó yə be, “Kusí! Fú yi amuet!” Efónó yə éguer mmü wu amík besí bhap. Ke éfú yi amuet kekə yi yənyih.

³⁶ Bə mankem bábhak maknkay, ne babho bebhep batí be, “Eyəy ené mmü-ne échí né ná e? Asay befónó bebúbebu ne betan bé mémfu bo amuet, ne mémfú.” ³⁷ Ne nsonjo Yesu akə ataka atú etək wu ankem.

*Yesu abú beyə bəmame
(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)*

³⁸ Yesu afa ekeré nenikímueti yə, arək, ndü eket Símun. Nnə ngərə Símun abhəy mbúep atanjatan. Baghək Yesu maník yi mmuet be ambu yi. ³⁹ Arək, ate neku bekək ebhen yi achi are bháré. Achye eyəy be mbúep wu ándó yí. Amay. Afaté akə nenyíe abho mene bhə.

⁴⁰ Mpok ane mmok ánəm, bə mankem abhen bábhónó bəmame menyü ne menyü básót bhə bárók ntá Yesu. Abho ményána amə amuet yəntiki mmu wap, kpat abú bhə mankem. ⁴¹ Beyə bhap babhəy nyaka befónó bebúbebu. Befónó bebúbebu bhə bífú beyə bho amuet mémbiki nəkə bé, “Wə óchí Mmə Mandem!” Ke Yesu are sáy bhə, keka méndem yənyih, mbənyune beriní nyaka be yi achi Mpeme ane Mandem átó.

Yesu are tón bo amem bekeré nenikímuet bo Israel
(Mk 1.35-39)

⁴² Néyí nòkò, Yesu afa etòk, aròk ndù nebhuet ane bo bápú aré. Bò babho beyan yi. Bághó nókó yí, babho menikmuet bé áké rò etòk eyap. ⁴³ Ke yi aghati bhó bé, “Mbòn bég hátí Mbok Ndíndí be Mandem achi Mfò amem betòk bechak nkwò, mbonyune Mandem átó me fá amik chi òti yò.” ⁴⁴ Arò ye, are kò andòkò nòkò ndù betòk ebhen bechi atú Judéya angati nòkò bho Mbok Ndíndí amem bekeré nenikímuet bo Israel

5

Yesu abhinì bakoño bhi abhen mbi bati anwi

(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

¹ Ewak émòt, Yesu abhak téé angòkò Èntìnyen Genésaret. * Bo béré nu bebhak kekwoòt ne yi be mangok Eyò Mandem. ² Aghó bachwi apay angòkònyén. Bawánsi abhen bábhónó bachwi yò, báfù amem mánchaka nòkò basi yap. ³ Yesu aròk achwe amem áchwí amòt. Abhak ane Símun. Aghati yi be ánók áchwí anten anyén mandú. Yesu achòkò ye amem áchwí wu, antòn nòkò bo abhen bachi angòkònyén Eyò Mandem. ⁴ Anánjá nókó betòn bo arem ntá Símun be, “Tén áchwí ndù èntem mǎngwep basi yeka anyén be mǎnkem nsi.” ⁵ Símun akeme yi be, “Èta, séden mmuet beti menkem ke yènyìyì sébhíkí kem. Ke ndu bekoño eyò eye, chòn ngwep básì ndù èntem.” ⁶ Yí ne mamwete bhi bāròk bagwep beyá nkáp anyén, bákém beyá nsi. Eyá kpát beyá nkáp yap abho berakati. ⁷ Bámák batì bawánsi abhen bachi ndù áchwí achak ne awò be mántwò mánkwak bhò. Bāròk bachem ne bhò, bafere nsi báfyé amem bachwi apay kpát ábhó bebet. ⁸ Símun ane mpíkírì nnyén eni nechi be Píta, ághó nókó enyìnì maknkay yò, aròk atep mánén besí Yesu, arem be, “Acha, kétwò kekwoòt ne me, mbonyune nchí mmù bebá.” ⁹ Arém nò, mbonyune yi ne bati bhi bachi nyaka maknkay tontó beghò beyá nsi ene bakeme. ¹⁰ Jems ne Jón, batì bawáy nsi, bábhák nkwò maknkay. Báchì nyaka bǒ Sebèdi. Yesu

arem ntá Símun be, “Kécháy. Bebhò echòn òròbhe ya chí bo be mantwò ntá ya.” ¹¹ Bò Píta bátémé nókó bachwi yap angòkònyén, bārò yèntìkì enyìyì bakoño Yesu.

Yesu abú mmu ebhanákwa
(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

¹² Mpok Yesu achi etòkòfu, mmu ebhanákwa amòt aròk akwén yí be kak abho menikmuet ntá yi bé, “Acha, mbák òkòn, òkway beka me ntañ.” ¹³ Yesu anyabhe awò atòk yi arem be, “Nkòn beka wò óntán, neme ene némáy.” Témte wu, ebhanákwa yi emay. ¹⁴ Yesu asemte yí be, “Ké ghati yè mmu enyìyì ene éfákárí, ke dók ntá nchiakap Mandem be yi angò be ebhanákwa ye emay. Anánj ámbýò wò, óndòk, onchye ye akap ntá Mandem békòño ebhé Moses. Chòn eyò émbak enyìyì ene étòn bo be ebhanákwa ye émay.” ¹⁵ Ke yè nò, mbok Yesu ataka mbànkem. Ngémtay bo bāròk ntá yi ndu beghók Eyò Mandem ne bé yi ambu mame yap. ¹⁶ Ke aya mmuet aròk ndù nebhúéréfu amem baso anikmuet.

Yesu abú mbéntí
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ Nywòp nemòt, Yesu àtòn nyaka bho Eyò Mandem, Mandem Acha achye yi betan, are bú bómame. Bònkwo Fárisi ne batòn ebhé Mandem babhak aré. Báfù ndù bǒbetòk mankem atú Gálili, ne bachak báfù atú Judéya, ne abhenefu báfù Yerúsalem. ¹⁸ Bǒfù bátwò ne mbéntí amòt ane bápókò ndù bekpaka. Béré yan mbi bechwe anywòp be mambare yi besí Yesu. ¹⁹ Ke bó kebhòn mbi ane báfwet manchwe amem èti beyá bó. Bákó amfáy eket, manene mbok aré, basebhe yi bhure ndù bekpaka bhi, néntí bhó, besí Yesu. ²⁰ Yesu ághó nókó enyù neka enén bábhónó ne yi, aghati mbéntí wu be, “Nkwáne, mfónórì bebú bhe.” ²¹ Batòn-ebhé Mandem ne bònkwo Fárisi bábhò bebhew mmuet be, “Agha né? Enyìyì ene yi àrèm chi nsòk ntá Mandem! Mandem aywinti ke ákway befonori bebú mmu!” ²² Yesu arìnì nkaysi yap. Abhép bó be, “Ndaká yí bákàysi menyù menyìyì ebhò?” ²³ Enyìyì ene échì wìkìrìk chí ené? Berem be, ‘Mfónórì bebú bhe’, ke chi berem

* 5:1 Èntìnyen Genésaret: Chi Èntìnyen Gálili.

be, ‘Faté kó?’ ²⁴ Ke chəŋ nkə māndiŋi be, Me Mmu mfú ntá Mandem mbəŋ betəŋ fá amik befoŋori bebú bho.” Arəm ntá mbénti wu be, “Nchí ghati wə, faté, pəkó bekpaka bhe gure!” ²⁵ Témté wu, afate kperep besí bhap, apəkə enyiŋ ene yi ábhəre nyaka aré, abho begure, ambiti nəkə Mandem. ²⁶ Beyä becháy bekem bo mankem! Bábhák maknkay, babho bebíti Mandem, mándeme nəkə be, “Seghə baraká maknkay echəŋ!”

Yesu abhiŋi Lévi

(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

²⁷ Awu áfúéré nókó, Yesu afa nebhuéré wu arək aghó mbebhé nkabhénti ane áká nnyén be Lévi chəkə amem ekerébetik yi. Yesu aghati yi be, “Twó, bhák nkoŋo wa.” ²⁸ Lévi afate, arə yéntiki enyiŋ, abho bekoŋo Yesu.

²⁹ Ebhíki tat, Lévi anak erem epa eket yi ntá Yesu. Beyä babhebhé nkabhénti ne bakə bebú bachak nkwo babhak aré ne Yesu. ³⁰ Bönkwə Fárisi ne batəŋ ebhé Mandem, béré nywinti, ne bábhép bakoŋo Yesu be, “Ndaká yí mányie mányu nəkə ne babhebhé nkabhénti ne bakə bebú bachak?” ³¹ Yesu akeme bhə be, “Bo abhen bapu me, bápú yaŋ ngaŋ. Bə mame ke báyaŋ ngaŋ. ³² Mbíki twə bebhiŋi bo abhen bakaysi be bachi chak besí Mandem be mántíknsəm ndü bebú bhap, ntwə bébhiŋi chi bo babúbabú.”

Bábhép Yesu éti netarésay ndü menikmæt ntá Mandem

(Mt 9.14-17; Mk 2.18-22)

³³ Bo bérénti ntá Yesu be, “Bakoŋó Jŋn Njwiti bátat nəkə nsay ndu menikmæt. Bakoŋó nkwo Fárisi bákə enyumət. Ke abhe mányie, mányu ne bapu tat nsay?” ³⁴ Yesu akeme bhə be, “Bákaysi be mankə abhen bachi ndü epə nebhay bakway bebhak ndü netarésay? Nsé! Təndu mbäyngərə abhuét ne bhə, bápú kway betat nsay. ³⁵ Ke mpok átwə ane báferə chəŋ mbäyngərə ntá yap. Ne chəŋ mántare nəkə nsay ndü mpok yə.” ³⁶ Yesu atém bə nekay enén nkwo be, “Yə mmu apú kway bedak ebhókónden ndü nkú ane nkə anchók mbok ndü esí nkú. Mbák mmu ánkú nó, áchəŋti nkú nkə, mbənyune ebhókónden ené éfú ndü nkú nkə épú kə

ne esí nden. ³⁷ Ne ntá bo abhen báfyə mmém ndü bebhá nkwo bhənya, bápú fyə mmém bakə amem ebhá nkwo bhənya ené esí. Mbák mánkú nə, ebha ésen, enchəŋə, ne mmém andək amik. † ³⁸ Bábhəŋ befye mmém bakə chi amem ebhá mmém ené ekə. ³⁹ Ne bápú nyu esí mmém mánjaŋ amen bakə mbənyune bákaysi be esí mmém arí achá amen bakə.”

6

Enyiŋ ene bábhébhé Yesu éti nywəbhé neywəmmæt bo Israel

(Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

¹ Yesu ne baghəkó bhi béré kə mámfæt nəkə amem nkí nchwifú ndü nywəbhé neywəmmæt bo Israel. Baghəkó bhi bábhə bekper enyü nchwi yə, mámfikiri mányie nəkə. ² Mbək bönkwə Fárisi bábhəp be, “Ndaká yí bákə enyiŋ ene ebhé yeŋe épú yaŋ mankə ndü nywəbhé neywəmmæt?” ³ Ke Yesu akeme bhə be, “Bábhíki re pay amem Ekáti Mandem enyiŋ ene Mfə Debhít áká nyaka ne bə abhen báchí ne yi mpok nsay ákémé bhó? ⁴ Achwe amem eket Mandem, apəkə nenyíe enen báchyé mbə akap ntá Mandem akəre ne bəbhi mányíe. Ebhé érem be ndiere bachiákap Mandem ke bákway menyie nenyíe enə.” ⁵ Yesu arəm ye ntá yap be, “Me Mmu mfú ntá Mandem kə mbónjə berem enyü mmu ábhónjə bekə ne ebhé ene éyíŋi nywəbhé neywəmmæt.”

Yesu abú mmú ane awó ágú yi ndü nywəbhé neywəmmæt

(Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

⁶ Ndü nywəbhé neywəmmæt néchák, Yesu achwe amem ekeré nenikímætí bo Israel antəŋ nəkə bo Mbok Ndíndí. Mmü amət abhak aré ane awónem aywi ágú. ⁷ Mbək batəŋ ebhé Mandem ne bönkwə Fárisi abhen bachi aré, bábháka nti be chəŋ mámbəŋ mbi ndu berem be yi akə ebéptí ndak. Bátép ye yi amík amæt ndu begə mbák chəŋ Yesu ambú mmü wu ndü nywəbhé neywəmmæt. ⁸ Yesu arinŋi nkaysi yap. Arəm ntá mmü wu be, “Faté, twó fá ambi.” Mmü wu afate arək ate aré. ⁹ Yesu arəm ye ntá bəbhə be, “Ebhé yeŋe érem bé

† 5:37 Bo Israel básət nyaka nkwo p ághónəmen mángoko bebha ebhen báfyə mmém are.

sénkɛ yi ndũ nywɔbhé neywɛmɛt? Chí békɛ beri ke bekɛ bebú? Chí bépémé mmu ke chí béchɔŋti nepém eni?”¹⁰ Yesu ayibhiri mmɛt ayiŋi bó mankem, arem ntá yi be, “Nyabhé awó ywe.” Akɛ nɔ, awó ywi apɛt atan, ábhák mbɔ enyu esí.¹¹ Ke bati ábé bɔnkwɔ Fárisi ne batɔŋ ebhé tontó. Bábhó besokori enyiŋ ené bákway bekɛ Yesu.

*Yesu ayap bɔnto bati byo ne apay
(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)*

¹² Ndũ manywɔbhé yɔ, Yesu akó amfäy njiefú ndu menikmɛt. Anikmɛt ntá Mandem beŋ menkem.¹³ Néyí nókó, abhiŋi bakoŋo bhi be mántwó ntá yi. Bátwó nókó, ayap bhó bati byo ne apay, áchyé bhó nnyén be bɔnto.¹⁴ Manyén yap áchí nyaka be: Símun ane Yesu áchyé nnyén nechak be Píta, ne mǎmáyi Andru, ne Jems ne Jɔn, ne Fílip ne Batolómio,¹⁵ ne Mátio, ne Tɔmás, ne Jems mmɔ Alfeyɔs, ne Símun mfyɛ-betan ndũ baraká etɔk,¹⁶ ne Júdas mmɔ Jems, ne Júdas Iskariɔt ane áti nyaka Yesu.

*Yesu átɔŋ ne ábù bho
(Mt 4.23-25)*

¹⁷ Yesu asɛp antɛn njiɛ ndũ mmik nebhɛt ne bhó. Ngémtay bakoŋo bhi bábhák aré ne ngémtay bo bachak abhen báfú Yerúsalem ne abhen báfú atú Judéya ankem. Bo báfú ndũ betɔk bépáy ebhen bechi kekɔwɔt ne manyu ebhen bábhini be Táya ne Sídon.¹⁸ Bátwó beghók menyin ebhen yi átɔŋ ne be yi ámbu bhɔ. Ne bo abhen befónó bebúbɛbɛ bésɔŋori bhɔ, batan.¹⁹ Bɔ bhɔ mankem bare nu betɔk Yesu, mbɔnyune betan befú nyaka yi amɛt mémbu nɔkɔ yɛ ághá ane átɔk yi.

*Manák ne basémé
(Mt 5.1-12)*

²⁰ Yesu ayon amík ayiŋi bakoŋo bhi arem be,
“Eri echa ntá yeka bachébhébhɔ;
mbɔnyune Mandem achi Mfɔ yweka.
²¹ Eri echa ntá yeka bɔ nsay ánú néne,
mbɔnyune chɔŋ yi anchye bhe menyin
ebhen bábhónó ekwak bebhɔŋ.
Eri echa ntá yeka bɔ bádi kebho néne,
mbɔnyune chɔŋ mǎngway ámen!
²² “Eri echa ntá yeka mpok bo bápàp
bhe, ne mánsakɔti nɔkɔ bhe ne mándem

bebépti menyin éti yeka, ne mándem nɔkɔ be báchí bebépti bho éti ya, Me Mmu mfú ntá Mandem!
²³ Bón ká manák yɛntiki mpok ane éfákári nó ne bhe, mbɔnyune Mandem abhéré eram ákap ntá yeka awu amfay. Nchí ghati bhe mbɔnyune enyu eyɔ ke bachimbi bhap báchyè nyaka baremé kepinti Mandem esɔŋori.

²⁴ Ke chɔŋ émbɛp ntá yeka bafɔnkáp encha mbɔnyune,

mǎnan bábhɔŋ ebheka beríti menyin,
ne mǎnyiɛ nepém, ndak ámay.

²⁵ Chɔŋ émbɛp ntá yeka bɔ mǎnyiɛ mǎnjwi néne,

mbɔnyune chɔŋ nsay anu bhe!
Chɔŋ émbɛp ntá yeka bo báway ámén néne,
mbɔnyune chɔŋ mándɔp ndũ basémé ne nedí kebho!

²⁶ Chɔŋ émbɛp ntá yeka, be bho bo bǎrɛm erírí éti yeka,

mbɔnyune enyu yɔ kɛ bachimbi bhap bǎrɛm nyaka éti baremé kepinti nsé.”

Bakoŋo Yesu bábhɔŋ bekɔŋ bɔmpap abhap

(Mt 5.38-48, 7.12a)

²⁷ Yesu arɔk ambi betɔŋ. Arem be, “Ke nchí ghati bhe bho bághók me be, kɔŋ ká bo abhen bápábhé bhe, mántɔŋ bó beri.

²⁸ Nik nɔkɔ ká mmɛt be Mandem ankwak bo abhen bǎrɛm ebúbɛ éti yeka.
²⁹ Mbák mmu adep wɔ atá ndũ ebhe awónem, tɔŋ yi ebhe échák nkɔwɔ. Ne mbák mmu ásat ndé ye, dɔ yi ansɔt yɛ chí nkú ye nkɔwɔ.
³⁰ Mbák mmu aníŋi wɔ enyiŋ ene óbhónó, chyɛ yi. Ne mbák mmu asɔt enyiŋ eyɛ, kéghati yi be ákémé yɔ ntá ye.
³¹ Ne yɛntiki mmu yweka ánkú ye ne bati mbɔ enyu yi ákway beyan be bo mánkɛ ntá yi.

³² “Mbák bǎkɔŋ chi bo abhen bakɔŋ be, bakak amen bábhónó béchyɛ bhe ábhák be yi? Yɛ chí bɔ bebú bákɔŋ bo abhen bakɔŋo bhɔ!
³³ Ne mbák bǎkɔŋ beri chi ntá bo abhen bákɔŋ bhe beri bakak amen bábhónó béchyɛ bhe ábhák be yi? Yɛ chí bakɔŋ bebú bákɔŋ nɔ!

³⁴ Ne mbák bǎpwɔ menyin chí ntá bo abhen bábhaka nti be bakeme ntá yeka, bakak amen bábhónó béchyɛ bhe achi be yi? Yɛ chí bɔ bebú bǎpwɔ nkɔwɔ menyin ntá bati bakɔŋ bebú, ndu bákeme yɛntiki enyiŋ ene bǎpwɔ ntá yap!
³⁵ Ke bábhɔŋ bebhak kekúrí! Kɔŋ

ka bõmpap abheka, ne mǎnkɛ bhɔ berɪ. Pwɔ ka bhó, kebhaka nti be chɔŋ mǎnkeme bhe yěntiki enyɪŋ. Mbák bǎkà enyu yɔ, chɔŋ akap ayweká ánja ancha, ne mǎmbak bɔ Mandem Acha. Atɔŋ berɪnti ntá bɔ bebú abhen bápú kaka yi ne abhen mǎŋem menjeme. ³⁶ Ghó ká bati ntínso, nkúbhé mbɔ enyú Mandem ághò bhe ntínso.”

*Yesu atɔŋ bé bo bábhíkí bhɔŋ betáj bati
(Mt 7.1-5)*

³⁷ Yesu yi be, “Bǎké tán bati keka mántán be. Bǎké rem be mǎnchyé bati ntémsi, ne mbák bǎpú rem nɔ, bápú rem be manchye bhe ntémsi. Fonjóri nókó ka bati ne chɔŋ mǎmfonjóri nɔkɔ bhe. ³⁸ Chié ntá nti, ne chɔŋ Mandem anchye wɔ nkwó. Yi aperé chye, áyenti sayri, angoko kpát énjwi entakati nɔkɔ amik. Enyú ené óyènti ɔnchye nti, nkúbhé enyuyɔ ke báyènti manchye wɔ.”

³⁹ Yesu atém bɔ nekay nkwo be, “Nnemámík apu kway beyá nti nnemámík mbi. Mbák ándók bekɛ nɔ, bó bati apay bápú kwen amem nepi? ⁴⁰ Mmókáti apu kway berɪŋi enyɪŋ ancha ntɔŋ aywi. Ke mpok ane bátɔŋ yi kpát ánanja neghók eni, ábhák mbɔ ntɔŋ aywi. ⁴¹ Ndaká yí óyɪŋi móŋnyɪŋi ane achi anyese nti, ené ópú fye nti ndú nkɔkónɔk ane achi wɔ anyese? ⁴² Ná óghàti nti be, ‘Manó, dɔ mféré móŋnyɪŋi ane achi wɔ anyésé,’ ené wɔmbɔŋ ɔpú ghó nkɔkónɔk ane achi amem ene nyésé? Wɔ mmú betábhá! Feré kpík nkɔkónɔk ane achi wɔmbɔŋ anyese, ke óngɔ ye mban sayri ndu béfère móŋnyɪŋi ane achi amem nyésé manóywe.”

*Yěntiki enɔk ébhɔŋ eyi enyú kepem
(Mt 7.16-20, 12.33-35)*

⁴³ Yesu apet arem be, “Erítí enɔk épú nyu bebéptí kepem. Ne ebéptí enɔk épú nyu berítí kepem. ⁴⁴ Bárɪŋi erítí enɔk chí ndú kepem eki. Bápú rɔŋ ndu támfán mǎnkók nepi. ⁴⁵ Nkúbhé mbɔ enyú nkáp ájwi amem mókeré nkáp, nó kě nkaysi ndíndí ájwi anti mmú ndíndí, ne berɪ bóbhó ke befú aré. Ke mbák mmú abhɔŋ ebéptí nti, barak abúabɛ ke áfú yi anyu, mbɔnyune enyɪŋ ené éjwí mmu anti, yó ke efú yi anyu.”

*Menyú batè beket bati apay
(Mt 7.24-27)*

⁴⁶ Yesu arem be, “Ndaká yí bábhɪŋi me be, ‘Acha, Acha’, ené bǎpú kɛ enyɪŋ ene mǎghàti bhe? ⁴⁷ Chɔŋ ntɔŋ be enyú mmú ane átwó ntá ya, aghók enyɪŋ ene ndémé, ankɛ mbɔ enyú yi ághókó achi. ⁴⁸ Achí mbɔ mmú ane áyámbi átémé nebhuéréket kpát néchwé néghaka ndú setárebhé ke áte eket. Ne mpok nnyén négbókó kpát néghaka ndú eket, ébhíkí moko énkwen mbɔnyune até yɔ sayri. ⁴⁹ Ke mmu ane ághok menyɪŋ ebhen mǎrem yi ke kɛ mbɔ enyú ndémé, achí mbɔ mmu ane até eket, yi ke yambi beghoko nebhuéréket sayri. Mpok nnyén negboko néghaka ndú eket, témté wu, ébáy mmuet amik juu, échɔŋɔ enkem!”

7

*Yesu abú mmɔbetok münti nkwo batémé
nenu Rom
(Mt 8.5-13)*

¹ Yesu anánjá nókó betɔŋ bo menyɪŋ ebhen menkem, afa apetnsem etɔk Kapěnaum. ² Münti nkwo batémé nenu bɔ Rom amɔt achi nyaka aré. Mübetok aywi ane yi aré kɔŋ áre me. Arɔp chi kekwoɔt bégu. ³ Münti wu ághókó nókó ndú bo bárɛm éti Yesu, ató bɔbati bɔ Israel be mánikmuet nta yi be ándók ámbú mübetok aywi. ⁴ Bárók ntá Yesu mánikmuet nta yi ne nesepítmuet mándeme nɔkɔ be, “Eta, dók kwák müntine. Achi mmu ane ákwáy bébhɔŋ nekwa. ⁵ Akɔŋ bɔ bhese ne yimbɔŋ ke até ekeré nenikímuetí eyese.” ⁶ Yesu are rɔŋ ne bhɔ. Mpok bǎghaka kekwoɔt ne eket, münti wu ató mamuere bhi bé mángátí Yesu be, “Acha, késɔŋɔri mmuet bétwɔ ndú eket eya. Mbíkí kway mmu ane ótwó eket eyi. ⁷ Yě chi membɔŋ mbíkí kaysi be nkway bétwɔ ntá ye. Chiě chí eyɔŋ, chɔŋ mübetok wa antan. ⁸ Nchí rem nɔ mbɔnyune me nkwo mbɔŋ bo abhen, mbák mángátí me nkɛ enyɪŋ, mbɔŋ beghok bhɔ. Ne mbɔŋ nkwo batémé nenu antene ya abhen mbák ngátí bhɔ enyɪŋ, bábhɔŋ beghok mé. Yěntiki mmu wap ane ndémé be, ‘Dók’, áɔŋ, ne yě agha ane ndémé be, ‘Twó’, átwɔ. Ne mbák ngátí mɔbetok awa be, ‘Kɛ enyɪŋ ene’, abhɔŋ bekɛ yɔ.” ⁹ Yesu ághókó nókó nɔ, abhak maknkay

tontó. Ayibhiri mm̄et arem ntá beyã bo abhen bákõño yi be, “Dĩjĩ ká tetep be, mbíkĩ re ghõ mmũ Israel amõt ane ábhõjõ neka ne me mbõ kenkõ-ne.”¹⁰ Mam̄eré abhen mũnti wu átõ báp̄etnsem eket eyi, bǎghõ be mũbetok ywi anán̄ atan̄.

Yesu ak̄ mmõ kénkwésé ap̄etnsem ndũ nepém

¹¹ Ansem mpok, Yesu ne baghõkõ bhi báfã báre rõn etõk Nain. Ngémtay bo báre rõn ne bhõ. ¹² Ndu bǎghákã antítõk, bǎghõ ndũ bo bápõkõ ngú báfũ etõk berõn bebheme. Ngú wu abhak njanamõ ntá máyi ane achi nyaka kénkwésé. Tóntó bo etõk eyõ bǎré koño nkókõngu. ¹³ Acha aghõ nõkõ ngõrẽ wu, ntínso nékém yi tontó, arem ntá yi be, “Képerẽ di.” ¹⁴ Arõk, atõk nõkõ ane bápõkõ ngú aré. Bo abhen bápõkõ ngú báte. Yesu aghati ngú wu be, “Esakámu! Nchĩ ghati wõ, faté.” ¹⁵ Témte wu, afaté achõkõ chókõ, abho berem kepĩ. Yesu asõt yi achye ntá máyi. ¹⁶ Becháy békém bo mankem abhen bǎchĩ aré. Bǎbhõ beb̄iti Mandem mándemé nõkõ be, “Etañtĩ ndemekep̄inti Mandem afũ fá ndũ nkwõ ywese! Mandem atwõ bépeme bõbhi!” ¹⁷ Mbok ãtĩ yi akõ aghabheri mmik bo Judeya nkem kpát aghaka ndũ betõk bechák ebhen bechi kekwo.

Jõn atõ mbõk bakoño bhi be mámbép Yesu mmũ yi achi

(Mt 11.2-19)

¹⁸ Mpok ane bakoñõ Jõn Njwiti nkwo bǎghõkõ menyĩ ebhen béfakari bǎghãti yi bõ menkem. ¹⁹ Abhĩjĩ batĩ apay, atõ ntá Acha be mámbép yi be, “Wõ ke óchĩ Mpeme ane Jõn árémé be átwõ, ke chi be sébhõn menõn mmu achak?” ²⁰ Bǎrõk ntá Yesu bárem be, “Jõn Njwiti atõ bhesé be sémbep wõ be, ‘Wõ ke óchĩ Mpeme ane Jõn árémé be átwõ, ke chi be sébhõn menõn mmu achak?’” ²¹ Bǎtwõ ne ntõ enõ ntá Yesu mpok yi ábũ beyã bho abhen bǎbhõjõ nyaka mame menyũ ne menyũ. Abõk nyaka nkwo befõjõ beb̄ubeb̄u méndõ nõkõ bho, ank̄ nõkõ manémámik mángõ mbán̄. ²² Akeme baghõkõ Jõn be, “Pet ka nsem ghati Jõn menyĩ ebhen bǎghõ ne ebhen bǎghõkõ bo bǎrẽm: Bǎghõkõ ne bǎghõ be manémámik bǎghõ mban̄ néne, ne bakem báfáté bákõ. Bõ ebhanákwa bátán̄ ne babhõk bǎghõk

mban̄. Bawú báp̄etnsem ndũ nepém ne bǎghãti bachébhébhõ Mbok Ndĩndĩ. ²³ Ne éri echa ntá mmũ ane ápũ kwén ndũ beb̄ũ ãtĩ menyĩ ebhen mǎkũ.”

²⁴ Bapõkõ ntõ Jõn bhõ báp̄eré nõkõ nsem, Yesu abho berem ntá beyã bo abhen bǎrõjõ nebhet ane yi achi ãtĩ Jõn be, “Mpok bǎrõn nyaka awu amem baso, bǎrõk beghõ ntiki enyũ mmũ? Bǎrõk beghõ mmu ane achi mbõ ãnsõmanyĩep ene babháep áfõk ãnkwen ene ebhe, ámfok enkwen ebhe échák ke? ²⁵ Bǎrõn nyaka amem baso beghõ yi? Mmu ane afyẽ berítĩ nden am̄et ke? Bõ abhen báfyẽ menyũ nden ebhõ bǎchõkõ chi amem bekĩrĩ-bafõ! ²⁶ Ghati ká me. Bǎrõn nyaka amem baso beghõ ntiki enyũ mmu? Ndemekep̄inti? Echi tetep. Ke dĩjĩ ká be mmu ane bǎghõ achã ndemekep̄inti. ²⁷ Jõn ke achi mũntõ ane basĩn nyaka amem Ekãti Mandem ãtĩ yi be,

Mandem arem be, ‘Yĩjĩ, chõn ntõ mpõkõntõ wa wõ ambi,

be ángõkõ mbi ywe ke óntwõ.’

²⁸ Nchĩ ghati bhe be Jõn Njwiti achã yẽntiki mmu achak ndũ abhen bágũ ne abhen bachi nepém. Yẽ nõ, yẽ chí mmu ane apu yẽnyĩ ndũ mpáy bho abhen Mandem achi ne bhõ mbõ Mfõ wap, acha yi.” ²⁹ Bo bǎghõkõ nõkõ enyu yõ, bõ mankem ne babhebhé nkábhentĩ barem ye be, nkaysi Mandem achi tetep. Barem enyu yõ, mbõnyune manan̄ baka nyaka nkwo bé Jõn anjwiti bhõ. ³⁰ Ke bõnkwo Fárisi ne batõn ebhé Mandem bǎbhíkĩ ka nyaka be Jõn anjwiti bhõ. Enyu eyõ, bábyak nkaysi ane Mandem abhõnõ ne bhõ.

³¹ Yesu arõk ambi berem be, “Chõn njenti mkpákã bho abhen echõn ne yi? Bachi mbõ yi? ³² Bǎchĩ mbõ bõ abhen bǎchõkõ nefi esié. Ke mbõk mámbĩjĩ nõkõ abhenefu be,

‘Sékwáy bakwáy nebhay be mámben nebhen, ke bǎbhíkĩ bhen.

Sékwáy bakwáy newú, kebho bẽ kedĩ!’

³³ Jõn Njwiti atwõ nyaka antare nõkõ nsay ndu menikm̄et, ne mmém yi kenyũ. Bẽ bǎre rem be, ‘Efõjõ eb̄ub̄u echi ne yi!’

³⁴ Mpok Me Mmu mfũ ntá Mandem ntwõ, nde nyĩe, nnyú nõkõ. Bẽka bǎre rem be, ‘Ghõ ká yi awu, nyĩe menyĩnyĩe ne nyũmem.

Mamæere bhi chi babhëbhé nkábhénti ne bakü bebü bachak!’³⁵ Ke diñí ká be menyih ebhen mmu ane ákõñ mbi Mandem ákù ke bétõñ be nerihñindak enén néfú ntá Mandem netchi tetep.”

Mbok ngoré bebü ne Simun mmũ nkwo Fárisi

³⁶ Efákári be mũnkwo Fárisi amõt abhñí Yesu be ányíé nenyíé eket yi. Yesu aka, arøk, achøkõ are nyie nenyíé ne yi. ³⁷ Ngoré neko amõt ane achi nyaka etok eyõ, ághók be Yesu ányie nenyíé amem eket ené mũnkwo Fárisi wu. Asõt ékpémé bawerérip arøk aré ne yõ. ³⁸ Ate kékwõt ne Yesu andi nõkõ kebho. Babhese mi are chiti bekak Yesu. Atep ntí amik antese nõkõ bekak Yesu ne emenénti yi, angwati nõkõ ne bawerérip. ³⁹ Mũnkwo Fárisi wu aghõ nõkõ nó, are kaysi amem ntí eni be, “Mbõ mmũ-ne achi ndemekerĩnti Mandem tetep, mbu arñí enyũ mmu ane ngoré ane átòk yi achi. Chí ngoré nekõ.” ⁴⁰ Ke Yesu abhñí mũnkwo Fárisi wu be, “Símun, mbõñ ndak béghati wõ.” Símun akeme be, “Ntõñ, dók ambi.” ⁴¹ Yesu abho yé bétem nekay enen be, “Mmũ amõt apwõ nyaka nkáp ntá bõ bati apay. Amõt akém yi bebhá nkáp byo. Anefú ebhá nkáp émõt. ⁴² Mmũ wu abhép nkáp ane bákem yi, ke yé mmu wap ke kway bekeme ané yi ákëm. Afõ ké yi afoñori bhó mankem, aferé ntí ndũ nkáp wu. Ghati yé me, ndũ bati yap apay, ntiki mmu ákway bekõñ mpwõnkáp wu ancha anefu?” ⁴³ Símun akeme be, nkáysi be, “Chi ane barem ami áyá.” Yesu arem be, “Orem tetep.” ⁴⁴ Ke Yesu ayibhiri mmæet ayihñ ane ngoré wu, arem ntá Símun be, “Yihñí móngoré-ne. Te nchwé eket eye, õbhíki chyé me manyier nsó bekak, ke yí asó bekak ebha ne babhese mi, atese ne emenénti yi. ⁴⁵ Õbhíki syepti me ne kenókõ mbõ enyũ õbhõñó bekü, ke yi abhúét menyoti bekak ebha. ⁴⁶ Õbhíki wati me ntí ne bawet ke yí áwati me bekak ne bawerérip. ⁴⁷ Nchi ghati yé wõ bé móngoré-ne atõñ beyä ekõñ betõñ be Mandem afõñorí beyä bebü ebhen yi áká. Ke mmu ane ákáysi be bebü bhi ebhen Mandem ákway befõñori bébhíki ya, átõñ chi mandú ekõñ.” ⁴⁸ Yesu arem ye ntá móngoré wu be, “Mfõñorí bebü ebhe.” ⁴⁹ Ke

bõ abhen mányie nenyíé ne Yesu bábho menywinti mándeme nõkõ be, “Agha né, ane árèm te be yi áfõñori bebü?” ⁵⁰ Yesu apet arem ntá móngoré wu be, “Dók sayri, nekã ené ne me nekã õtañ.”

8

Baghoré abhen bákoño Yesu (Mt 13.1-8; Mk 4.1-9)

¹ Ebhíki tat, Yesu are kõ amem betøk begho ne ndũ bõbetøk angati nõkõ Mbok Ndíndí ãti enyu ené Mandem ábhak ne bho mbõ Mfõ wap. Baghøkõ bhi bati byo ne apay bábhak ne yi. ² Mpáy baghoré bákõ nyaka nkwo ne bhõ. Bábhak baghoré abhen Yesu ábú mame yap ne mbæk bábhak abhen Yesu ábókõ befõñó bebübebü ebhen bésõñori nyaka bhõ. Ngoré amõt abhak aré ane áká nnyén be María mmõ etok Mágdala. Yesu anáh abok nyaka befõñó bebübebü tándramõt ebhen bésõñori yí. ³ Anefú abhak Joana, ngoré Kusa, mmũ ane achi nkémfõ ntá Mfõ Hérõd. Anefú abhak Susana. Ne beyä baghoré bachak. Bõ básõt nyaka nkáp awap mánkwak nõkõ be Yesu ne baghøkõ bhi mámbõñ menyih ebhen bechëbhe bhõ.

Yesu atém nekay ntyëmbwõt (Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

⁴ Bo barøk ambi befú ndũ betøk ne betøk mántwõ nõkõ ntá Yesu. Ngémtay bho báchémé nebhet amõt. Yesu atém bhõ nekay enen bé: ⁵ “Ewak émõt, nkwananki amõt arõñ nyaka betak enyũ nchwifú amem nki ywi. Ené yi átàk árõñ, mbæk akwenti ndũ mómbi ane áchí amem nki. Bo báyati. Kenen kétwõ kébwópti nchwi yõ nkem. ⁶ Achák akwenti ndũ mmik setárebhé ne mpok ácháká, anihñti, awõsi, mbõnyune nebhetémik wu apu kem manyier. ⁷ Mbuõt anefu akwenti ndũ mmik ane tákõ nsense ágò aré. Achak are gó, ke tákõ nsense agó áchók yõ. ⁸ Ke nchwi ácháak akwenti ndũ mmik ndíndí, agó achye beyä nchwi. Ayá acha ane bápí ndõñ besa betay.” Ndũ ngwenti, Yesu arem be, “Mmũ ane áyàn begbok, antá batú angok sayri.”

Nti Yesu árèm kerĩ ndũ bakay (Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

⁹ Baghøk Yesu bábhép yi ntí nekay enen. ¹⁰ Akeme bhó bé “Mandem achyé mbi be

mándĩñĩ menyĩñ ebhén bechi bhésé bhésé ěti enyũ yi ákè̄m bǒbhi mbǒ Mfǒ wap. Ke mbák chi bo bachak, nchĩ r̄em k̄epi ne bhó chi ndũ bakay be ȳendu báyiñi báké ghǒ, ne ȳendu bǎghòk báké jwimem.”

Yesu aghati baghǒkó bhi ntĩ nekǎy ntȳmbwǒt

(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

¹¹ Yesu arǎk ambi árém be nekǎy enen n̄et̄on̄ be, “Mbuǒt chi Eyǒñ Mandem. ¹² Mbuǒt ane ákwéntĩ ndũ móm̄bi chi bo abhen bǎghókó Eyǒñ Mandem. Ke Satan antwǒ amfere yó ndũ bati yap be báké noko Mandem yi ampeme bhǒ. ¹³ Mbuǒt ane ákwéntĩ ndũ mm̄ik setárébhé até ndũ bo abhen bǎghók Eyǒñ Mandem, mánoko témté ne beyǎ manǎk. Ke bǒ kebhón̄ bakan̄ amik. Mánoko chi ndu móm̄biñĩ mpok. Nemǒ netwǒ nǎkǒ, mánkwen ansem. ¹⁴ Ne mbwǒt ane ákwéntĩ ndũ mm̄ik tákǒ nsense, até ndũ mmu ane ághók Eyǒñ Mandem, ke bakáysi ěti menyĩñ mm̄ik, ne bakáp, ne nepém mén̄yie, ak̄a bó kesene ndũ Eyǒñ Mandem. ¹⁵ Mbǒ enyu efakari ne mbwǒt ane ákwéntĩ ndũ mm̄ik ndĩndĩ, nǒ ke echi ne bo abhen bǎghók Eyǒñ Mandem mánkém ne ntĩ n̄émót mank̄a nǎkǒ mbǒ enyu éyǎñ, mǎndǎk nǎkǒ ámbi bek̄a enyu eyǒ ne ekébhéntĩ.”

Nekǎy erón̄ó ené bádútré

(Mk 4.21-25)

¹⁶ “Ȳe mmu apú dure erón̄ó ansǒt enyĩñ ankuti, mbák épú nǒ ante anten bekǎk. Ate yǒ chí nebhet̄ ane babhǒñǒ bete yǒ be mban̄ angóó ntǎ ȳentiki mmu ane achwe anywǒp. ¹⁷ D̄iñĩ ká be, chǒñ ȳentiki enyĩñ ene echi bhésé bhésé, émfú kpon̄oron̄, ne ené bǎbhésé émfú kpon̄oron̄. ¹⁸ Sǒt ka mpok beghok Eyǒñ Mandem sayri enyu ene bǎjwimem mbǒnyune mmũ ane ábhón̄ó enyĩñ, chǒñ mǎmaka yi échák, ke mmũ ane ábhíkĩ bhǒñ ȳenyĩñ, ȳe chí mandú ane yi ákáysi b̄e abhǒñ, chǒñ mǎnsǒt yǒ ntǎ yi.”

Nnǒ Yesu ne bǒmayi

(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

¹⁹ Nnǒ Yesu ne bǒmayi bǎrǎk beghǒ yi. Ke bó ke kwáy berǒñ kek̄wǒt ne yi mbǒnyune bo bayǎ nyaka bacha. ²⁰ Mũfu aghati yi be, “Máye ne bǒmaye bǎchĩ nefi téé báyǎñ

beghǒ wǒ.” ²¹ Yesu akeme be, “Máya ne bǒmaya chi bo abhen bǎghók Eyǒñ Mandem ne mánk̄a mbǒ enyu yǒ ér̄em.”

Yesu ak̄a mbúép atan̄atan̄ akwen

(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

²² Nywǒp nemǒt Yesu arem ntǎ baghókó bhi be, “S̄émpé s̄éndók ebh̄e manyu éne awu.” Bǎchw̄e amem áchwĩ ne yi bǎbhó menok mandǎkǒ nǎkǒ. ²³ Ndu mánòk bǎr̄on̄, Yesu akwén kenó. Mbúép atan̄atan̄ abho menu. Nnyén nébho bedep áchwĩ, manyiep anchwe nǎkǒ amem. Erǒp chí mandú be mǎmbet anyén. ²⁴ Baghókó bhi barǎk mán̄émé yi barem be, “Eta! Eta! S̄etwǒ gu anyén!” Yesu aneme asáy mbúép ne mp̄erényen. Mbúép ágú, ne nnyén nékwén t̄ii. ²⁵ Abh̄ep bhǒ be, “Neka eneka ne me néchĩ fá?” Becháy bekem bǒ ne bǎbhak maknkay, bǎbhǒ bebhep bati be, “Ntiki enyũ mmu ne? Asay ȳe chí mbúép ne mp̄erényen, ne yǒ énk̄a mbǒ enyũ yi areme!”

Yesu ak̄a befón̄ó bebúb̄eb̄u b̄eró mmu ane bǒ b̄és̄on̄ori

(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

²⁶ Yesu ne baghókó bhi mánók ye, bápe nnyén, bǎchwǒp etǎk Gerása. Gerása abhak ebh̄enyen ene éyĩñi Gálili. ²⁷ Nefú Yesu áfú amem áchwĩ, mũfu afú etǎk Gerása eyǒ akwese yi. Befón̄ó bebúb̄eb̄u b̄és̄on̄ori nyaka yi. Ndũ erǒri mpok, mmũ wu ákò nyaka chí ebhowǒ, yi ke chǎkǒ anywǒp. Achǎkǒ nyaka ndũ nebhuéré manem. ²⁸ Aghó nókó Yesu, abik, arǎk akwén yi bekak, arem ne, eyǒñ etan̄atan̄ be, “Yesu Mmǒ Mandem Acha! Ǔbhǒñ ntiki ndak ne me? N̄ikm̄aet óké chȳe me eson̄ori!” ²⁹ Arem enyu eyǒ mbǒnyune Yesu asay nyaka efón̄ó ebúb̄u ene éson̄ori yi be éndó yi. Beyǎ mpok, efón̄ó yǒ éfate nyaka yi am̄aet, ne ȳe bákem yi báfȳe ngem amǒ ne bekak, mǎmbabheri nǎkǒ yi, ák̄iti ngem eyǒ, efón̄ó eyǒ énk̄a yi ambúé anchwe amem baso. ³⁰ Yesu ásáy nókó efón̄ó ebúb̄u yǒ, abhep mmu wu be, “Nnyén ene be yi?” Akeme be, “Nnyén ena chí ngémtáy”; mbǒnyune befón̄ó bebúb̄eb̄u beyǎ nyaka yi am̄aet tontó. ³¹ Befón̄ó bebúb̄eb̄u bhǒ beré n̄ik Yesu mm̄aet b̄é áké tó bhǒ amem nepi enen nebhiiki bhǒñ ngwenti. ³² Er̄emé nk̄wó bakók ánȳie nyaka ambi njie ane achi kek̄wǒt. Befón̄ó bhǒ

ménikmæet ntá Yesu bé ándó bó mándók máñchwé amæet bakók bhó. Yesu achye bhó mbi. ³³ Befónó bebábēbē bhó befú amæet mmu wu berək bechwe amæet nkwo bakók. Bakók mankem bārókóri básēp ndū nkokonjīe dúgúdúgúdúgú bágúre anyén.

³⁴ Bo abhen bábhābheri bakók, bágghó nókó enyīn ene efakari, bārək etək eghe ne mban ene echi kekwoť ntiét ntiét bággháti bhó. ³⁵ Bo bārók ye begghó enyīn ene efakari. Bággháká nókó ntá Yesu, bágghó mmu ane befónó bebábēbē befú yi amæet. Abhak sayri ndū nkaysi yi. Becháy békem bó mankem tontó. ³⁶ Bō abhen bágghó enyīn ené éfákári, bārē ghati abhen batwō enyīn ene éfákári ke befónó bebábēbē béró mmu ane bō bésōñori nyaka, yi atan. ³⁷ Becháy békem bō atú Gerása wu mankem. Bággháti Yesu bé amfu etək eyap ándók. Arək achwe amem áchwí ndu berōñ. ³⁸ Mmū ane befónó bebábēbē befú yi amæet are nik Yesu mmæet be ándó yi ankonjo yi. Ke ndu Yesu aghati yi ampētñsem, arem ntá yi be, ³⁹ “Pētñsem anywōp ghati bo enyīñi maknkay ene Mandem áká ntá ye.” Arək ye ndū etək eyō enkem angati nókó bo enyīn ene Yesu akū ntá yi.

Yesu akū mmō Jáyrōs apētñsem ndū nepém

(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ Yesu apēt nókó nsem ebhē manyu echak, bō abhen mánōñ yi, basyepti yi. ⁴¹ Mūfu ane áká nnyén be Jáyrōs arək ntá Yesu. Achí nyaka mūnti ekeré nenikímæetí bo Israel ndū nebhwæt ane yi achí are. Akwén Yesu bekak anikmæet be Yesu andək eket eyi. ⁴² Mōywi arōp nyaka kekwoť begu. Ne ndiere mówu ke yi ábhōñó nyaka. Abhak mōngōsōñ ane achí mamié byo ne apay.

Ndu Yesu árōñ aré beyā bo bákáp yi bebhe bepay. ⁴³ Ngōré amōt abhak aré, ane áfēre manōñ ndū mamié byo ne apay. Anāñ achōñtí nyaka nkáp ané yí ábhōñó ankem ke yē mmu kekwoy bebu yi. ⁴⁴ Afú Yesu ansem, atōti amem beyā bhó kpát arək atək nkokon nkú yi. Témte wu, manōñ mō asiép. ⁴⁵ Yesu abhép be, “Agha átókó mé?” Bō mankem batāñ. Píta arem ye be, “Étá, beyā bo bákáp wō ne mányīere wō!” ⁴⁶ Yē nō, Yesu arem be, “Mmu atək me.

Ndíní nō mbōnyune ngók ndū betāñ befú me amæet.” ⁴⁷ Mōngōré wu ághó nókó bé Yesu arīñi enyīn ene efakari, arək angwere nókó gbagbāgbak, ákwén bekak Yesu arem besí bo mankem ntí ane yi átókó Yesu ne enyū yi átāñ témte. ⁴⁸ Yesu arem ntá yi be, “Mmá, neka ene ne me nékū oñāñ. Mandem achi ne wō, dók sayri.”

⁴⁹ Ené Yesu ábhæét bērem kepī ne ngōré wu, mūnto achwōp ane áfú eket ene Jáyrōs mūnti arem ntá yí be, “Mōywe agu. Ōképere sōñori Ntōñ.” ⁵⁰ Ke Yesu aghoko nókó nō arem ntá Jáyrōs be, “Ōké cháý. Dókó rōñ ambi menóko, chōñ mōywe antāñ.” ⁵¹ Yesu aghaka nókó eket Jáyrōs, yi keka yē mmu áñchwē anywōp ne yi, ébhíkí fæet Píta, ne Jōñ, ne Jems ne chimō ne máyi. ⁵² Bō mankem abhen bachi aré bare di mówu mámbýaka nókó amō anti. Ke Yesu arem be, “Bót ká kebho. Mōne abhiki gú. Abhāre chí kenó!” ⁵³ Bó mankem bārē way Yesu way ndu bārīñi bé mōré agū tetep. ⁵⁴ Ke Yesu arək kékwoť ne mówu, akém awō ywi, abhīñi yi be, “Mōwa, faté.” ⁵⁵ Efónó yi épētñsem, afate témte. Yesu achye eyōñ be manchye yi nenyíé ányie. ⁵⁶ Etayi ne máyi bábhák maknkay tontó. Ke Yesu asemti bhó be báké ghati yē mmu enyīn ene éfákári.

9

Yesu ató bōnto bhi ndū betik
(Mt 10.5-15; Mk 6.7-13)

¹ Nywōp nēmót, Yesu abhīñi baghókó bhi bati byo ne apay, achye bhó betāñ ndu bébók menyū befónó bebábēbē menkem ne ndu bébu mame. ² Ke áto bhó nefi bé mándók mángátí bho enyu Mandem abhak ne bo mbō Mfō wap ne be mámbú bō mame. ³ Apet arem ntá yap be, “Báké pókó yēnyīñ ndū nekō enō, yē ntem, yē ebha, yē brēt, yē nkáp, ne yē chí nden échák. ⁴ Yēntiki etək ené basyepti bhe aré, bák ká amem eket émōt kpáte mándō etək eyō. ⁵ Ne yēntiki ebhak ené bāchuóbhé ke bo ke syepti bhe, dō ká etək eyō ne bāperé fá aré, kwet ka mfok ane achí be bekak. Chōñ eyō émbak mbō ntísie ndū enyīn ené bó báká.” ⁶ Báfá bārē kō betək ne betək mángati nókó bho Mbok Ndíndí ne mámbu nókó bōmame yēntiki ebhak.

*Ntí átáka Hérød amem
(Mt 14.1-12; Mk 6.14-29)*

⁷ Hérød, góbhanō Gálili, aghók yěntiki enyih ene éfakari. Ntí átáka yi amem mbonyune mbok bo bárèm nyaka be, “Yesu chí Jōn Njwiti ke ápérénssem ndũ nepém.”
⁸ Báchák be, “Eláija ke ábhési.” Ne abhénéfú be, “Ndemeképinti amot ane te nyaka ke ápérénssem ndũ nepém.”
⁹ Hérød arem ne mmuet yi be, “Nchyé nyaka eyon ne bákpót ntí Jōn. Ke mmũ ane mëghòk ne menyihí maknkay ebhen ěti yi chí agha?” Are yán mbi begho Yesu.

*Yesu adík ngemntay bho
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)*

¹⁰ Bōnto Yesu bápéré nókó nsem, bághati Yesu menyih ebhen bó báká. Asot ye bho ansem, bárók etok ene bábhin; be Betsáida.
¹¹ Yě nō, beyā bo bágók, bábho bekonjo yi. Asot bhō sayri, abho beghati bhō enyu Mandem abhak ne bho mbō Mfō wap ámbu nōkō abhen báyan yi ámbu bhō.
¹² Mmok ábhó nókó méném, baghókó bhi bárók ntá yi barem be, “Ghatí bōbhen be mándók ndũ betok ebhen bechi fá kekwoť ne ndũ baki mánján nenyíe ne bebhak bebhure. Etok épú fá!”
¹³ Ke Yesu aghati bō be, “Bě babhōn, chyě ká bhō nenyíe mányíe.” Bákéme yi be, “Sébhōn chi bōbekpókó bret batay ne nsi epay. Enyih echak epu. Jyán séndók sénku nenyíe ntá ngémtáy bōbhen mankem ke?”
¹⁴ Mpāy babhakanem abhen bachi are abhak mbō nká etay. Yesu aghati baghókó bhi be, “Kā ka bo mánehókó amik ndũ bakwó, yěntiki nkwoť ámbōn bōbati besa bepāy nsem byo.”
¹⁵ Baghókó bhi bákū mbō enyũ yi áréme, bō mankem báchókō amik.
¹⁶ Asot bekpókó bret bhō bétáy ne nsi epay. Ayon amík mfay. Achye bakak ntá Mandem, abho bébókóti bret wu anchye nōkō ntá baghókó bhi be mánkóré ne nsi ntá beyā bōbhō.
¹⁷ Yěntiki mmu wap anyíe kpát ajwi. Baghók Yesu mányókóti nenyíe enen nerōbhe. Néjwí bekay byo ne bepāy.

*Píta arem be Yesu chí Mpeme Mandem átō
(Mt 16.13-19; Mk 8.27-29)*

¹⁸ Nywōp nemot, éfakari be Yesu ánikmuet aywinti ne baghókó bhi babhak kekwoť ne yi. Anánjá nókó menikmuet abhép bhō be,

“Bo bárèm bé nchí agha?”
¹⁹ Bó bákéme yi be, “Mbok bárèm be ochí Jōn Njwiti. Bachak be Eláija, ne abhenefu be ochí ndemeképinti amot ane tē nyaka ke apetnsem ndũ nepém.”
²⁰ Arem nta yap be, “Ke bē babhōn bárèm be menchí agha?” Símun Píta akeme yi be, “Wō ke óchí Mpeme Mandem afyé nyaka bariēp be átō.”

*Yesu arem be chōn manchyē yi beyā esōjōri
ne mangway yi*

(Mt 16.21; Mk 8.31)

²¹ Yesu asemti bhō bé báké ghati yě mmu be yi achi Mpeme.
²² Ne arem be, “Me Mmu mfú ntá Mandem mbōn beghō beyā esōjōri. Bō-batí etok, ne bōbati bachiākap Mandem, ne batōn ebhé Mandem bábyak chōn me ne mángwáy me, ke éghaka nōkō manywōp arat, mpetnsem ndũ nepém.”

*Enyih ene mmu ábhōnó békū ke ambak
nkonjo Yesu*

(Mt 16.24-28; Mk 8.34-9.1)

²³ Yesu aghati ye bho mankem be, “Mbák mmú áyān bebhak nkonjo wa, abhōn béghókōntik mmuet yi, ampōkō ekotákátí yi yěntiki nywōp, ankonjo me,
²⁴ mbonyune mmũ ane áyān bepeme mmuet yi áném nepém eni. Ke yě agha ane áká menem nepém eni ěti ya, ábhōn chōn nō.
²⁵ Ntiki nsáy mmu ábhōn mbák abhōn mmik nkem ke aném nepém eni? Yěnyih épú.
²⁶ Mbák mmu abhōn ntíanwōp ěti ya ne ěti eyōn eya, chōn Me Mmu mfú ntá Mandem mbōn ntíanwōp bésót yi mbō mmũ wa mpok ane mětō ne keném eka eken kechi keném Eta ne eken bōángel abhi.
²⁷ Nchí ghati bhe be, mbok bho báchi fá abhen bápú gu kpáte mángō ndũ Mandem abhak ne bhō mbō Mfō wap.”

Besí Yesu býibhiri

(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)

²⁸ Yesu ánánjá nókó berem menyih ebhen, berōn mbō manywōp ánen, asot Píta, ne Jōn, ne Jems akó amfāy njie ne bhō ndu menikmuet.
²⁹ Ndu ánikmuet, besí bhi bébhó beyibhiri. Nden éyi nkwoť éyibhiri énkot nōkō nwanwānwan.
³⁰ Témchok bō bati apay bábhesi bare rem kepí ne Yesu. Babhak Moses ne Eláija.
³¹ Báre ghō ne bediéré Mandem ne mándem nōkō kepí

ne Yesu ěti nerəŋ ane yi ábhónó berəŋ Yerúsalem angu are. ³² Píta ne mamæere bhi bati apay bákwen kenó, ke máŋémé nókó bágħó bediéré Yesu ne bō bati apay abhen bachi nyaka téé ne yi. ³³ Mpok bóbárò Yesu, Píta arem ntá yi be, “Eta, éri tontó be sechi fá! Dō sénté betem berat, Emot ntá ye, echak ntá Moses, ne enéfú ntá Eláija.” Píta kerinji mbōŋ enyinj ene yi areme. ³⁴ Ené Píta árəm enyu yə, nebhán nésep nekuti bhə. Becháy békém bagħək Yesu bhə ndū nebhán nékūti bhə. ³⁵ Eyəŋ éfú ndū nebhán éndeme nəkə be, “Né chí Mówə ane njábhé. Ghók ká yi!” ³⁶ Eyəŋ eyə éréme nókó enyu yə, bagħək Yesu bagħə be yi arəp chi aywinti. Báchók manyu ke ghati yě mmu ndū manywəp yə menyinjí maknkay ebhen bə bagħə.

Yesu abú mmə ane efónó ebúbə échyé yi ntímen

(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

³⁷ Neyí nókó mpok Yesu ne bə Píta básébhé njie, beyá bho bárək batemeri Yesu. ³⁸ Mmū amət ndū nkwo bo bhə abho bebik andeme nəkə be, “Ntəŋ, nnikmæet, bú mowa. Achí mbakanem ne ndiere yí ke mbónó! ³⁹ Efónó ebúbə esəŋəri yi. Ekə áchəkə ambo bebik, éŋæep yi amik, énkə yi ande wet éfén émfu nəkə yí anyu. Ne étəŋ ke éndə yi. Edən yi, émfye yi meni amæet. ⁴⁰ Nnikmæet ntá bagħəkó bhe bé mámbók yó ke bábhíkí kway bekə nə.” ⁴¹ Yesu arem be, “Bé mkpáká bho ane abhiki bhəŋ nekə ne me, bé bhó báyibhiri tetep ndū enyinj echak, chəŋ mpet ntat ne bhe ná? Chəŋ nképnti ne bhe ngaka fá?” Ke arem ntá chimə be, “Twó ne móywe fá.” ⁴² Mpok mowu árəŋ ntá Yesu, efónó yə epet éŋæep yí amik, ekə yi are wet. Ke Yesu ásáy efónó ebúbə yə, be éndó mowu. Yesu abú yi, akeme ntá etayi. ⁴³ Bo mankem bábhák maknkay beghə betəŋ Mandem.

Yesu apet aghati bakonə bhi bé chəŋ mángwáy yi

(Mt 17.22, 23; Mk 9.30-32)

Bo barək ambi bebhak maknkay ěti yěntiki enyinj ene Yesu áká. Yesu arem ntá bagħəkó bhi be, ⁴⁴ “Nené ká batú sayri mángok enyinj ene nchí ghati bhe. Chəŋ

mánti Mmu ane áfú ntá Mandem, mámfye yi amə bō mmik.” ⁴⁵ Ke bó keiwimem ndū enyinj ene yi árémé. Mandem abhese ntí beyəŋ bhə ntá yap be báké rinji ndak ane áchí amem. Ne báre chá y bebhep Yesu mbōŋ enyinj ene yi árémé.

Nkonə Yesu ane acha bachak

(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

⁴⁶ Bagħəkó bhi bábhó bekem epáití ne bati ndu berinj mmu wap ane áchá bachak. ⁴⁷ Yesu arinj enyinj ene bə bakaysi. Ekə asət mandú mmó, ate nepakámæet eni. ⁴⁸ Arəm ye ntá yap be, “Yě agha ane ásyepi mandú mmó mbə ane ne maŋák ndū nyén ene, ásyepi mé; ne yě agha ane ásyepi me ne maŋák ásyepi mmu ane átó me. Diní ká be mmu yweká ane ásəpti mmæet ntá abhenefu, ke áchí mūŋgo sayri sayri ntá yeka mankem.”

Mmu ane áká ne bhe achi ne bhe

(Mk 9.38-41)

⁴⁹ Jōn arem ntá Yesu be, “Eta, séghə mmu ane apu ndū nkwo ywese ndu ábòk befónó bebúbəbə ndū nnyén ena, ségháti yi be, áképere kə nə mbənyune apú ndū nkwo ywese.” ⁵⁰ Yesu akeme be, “Báké kán mmu mbə awú, mbənyune yəgha ane apú mūmpap yweka achí mmū yweka.”

Bō Samária kesyepi Yesu

⁵¹ Mpok ágháká nókó kékwót ane Mandem asət Yesu amfay, Yesu akə ntí eni berəŋ Yerúsalem ne abho berəŋ. ⁵² Ndu árəŋ, átó bapəkó ntó ambi. Bárək bachwe amem mótək amət atú Samária ndu betonji mbaŋ ntá yi. ⁵³ Ke bō etək yə ke ka yi anchwe are mbənyune bagħə nyaka be yi ati berəŋ chi Yerúsalem. * ⁵⁴ Bagħək abhi Jems ne Jōn, bágħó nókó nó, bárem ntá Yesu be, “Acha, ŷyàŋ sémbíní ngó ámfú amfay antwə ansəŋ bōbhen-e?” ⁵⁵ Ke Yesu ayibhiri mmæet aghati bhə be enyinj ene báreme épú chak. ⁵⁶ Yí ne bagħəkó bhi báfæet bárək ndu mótək achak.

Enyū nepém nkonə Yesu nébhónó bebhak

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Ndu bárəŋ, mmūfú arem ntá Yesu be, “Chəŋ mbak nkonə ywe yěntiki ebhak ene

* **9:53** Bō Samária bápú eyəŋ émət ne bo Judéya. Yerúsalem achi atú Judéya. ěti yə ke bo etək Samária babhiki ka be Yesu amfæet etək eyap ke andək Yerúsalem.

ῥῶν.” ⁵⁸ Yesu akeme yi be, “Besop bebhəŋ babhok, kenən kəbhəŋ manyay, ke Me Mmu mfú ntá Mandem mbíki bhəŋ ebhak beson ntí.” ⁵⁹ Arem ntá mmu achak be, “Koró mé.” Ke mmu wu arem be, “Acha, dš kpík ndók mbémé Etaya.” ⁶⁰ Yesu aghati yi be, “Dš bawú mámbémé ngú wap. Ke wə, dók ghati bo Mbok Ndíndí ḗti enyu Mandem abhak ne bho mbə Mfə wap.” ⁶¹ Mmü achak arem be, “Acha, chəŋ nkoŋo wə, ke dš kpík ndók anywóp ndyéŋ bəbha.” ⁶² Yesu arem ntá yi be, “Yḗ agha ane ákémé enə ákwəŋ mban ne anjini nəkə nsem, abhíki kway bebhak mübetok ane Mandem achi Mfə ywi.”

10

Yesu ató bakoŋo bhi besa bérát nsem byo ne apay

¹ Awu áfúéré nókó, Acha ayap bakoŋo bhi bachak besa berat nsem byo ne apay ató ambi bati apay apay be mándók ndü yéntiki etək ne nebhuət ane yí mbəŋ áyən nyaka berəŋ. * ² Apéere to bhə, aghati bhə be, “Mbuət bəfére ebhi aya, ke bakš betik bábhíki ya. Nik yeka mmuət ntá Mandem mmu achi mbəŋónki be ántó bakš betik, mámféré mbwət ebhi. ³ Dók ka! Nchí to be ntá bə mmik mbə bəghəŋəmən nenti nkwo. ⁴ Báké pəkó yḗ móbha nkáp, yḗ ebhə nekə, ne yḗ nkwobhánya echak. Ne báké kaka yḗ mmu ambi. ⁵ Yéntiki eket ené bəchwé aré, mánjambi mándem be, ‘Kpák ane Mandem áchyè ámbák fá amem eket ene.’ ⁶ Mbák mmu achi amem eket eyə ane ákəŋj kápák, chəŋ Mandem ankə kpák ambak ne yí. Ke mbák yḗ mmu apú, áfók wu ápetnsem ntá yeka. ⁷ Chwé ká mambak chi are. Báké kə beket ne beket. Nyíé ká, mányú yéntiki enyiŋ ene bachye bhe. Echi chak be nkubetik ambəŋ akap ndü betik ebhi. ⁸ Yéntiki etək ene bəchwé aré ne básiépti be ne maŋák, nyíé ká yéntiki nenyíe enen bachye bhe. ⁹ Bú ká bəməme abhen etək eyə, mánɡati bo abhen bachi are be, ‘Mpok ane Mandem abhak ne bho mbə Mfə wap arəp chi kekwo.’ ¹⁰ Ke yéntiki mpok ane bəchwé etək ke bo abhen bachi are kesyepti bhe ne maŋák, fú ka dək ndü nkəŋə-mbi ene etək yə, mándem

be, ¹¹ ‘Yḗ chí mfok etək eyeka ane ábátí ndü bekek ebhesé sékwət séfère mbə ntísie ndü enyiŋ ene báká. Ke diŋi ka be, mpok ane Mandem abhak ne bo mbə Mfə wap arəp chi kekwo.’” ¹² Yesu arək ambi arem be, “Nchí ghati bhe be, ewak ene Mandem átəŋ bə mmik, chəŋ angó ntínso ne bə etək Sódóm encha bə etək eyə.”

Chəŋ émbep nta bə abhen bábhíki tik nsem ndü bebú

(Mt 11.20-24)

¹³ “Bə bo Korasín, chəŋ émbep ntá yeka encha! Bə bo Betsáida, chəŋ émbep ntá yeka nkwo encha! Mbə chi amem betək Táya ne Sídən ké nkú menyiŋi maknkay ebhen-ne nkə ntá yeka, mbú báfyé nden pyə, mánto batwóp anti tesáy, betəŋ be bətíknsen ndü bebú bhap! ¹⁴ Ke ewak ene Mandem átəŋ bə mmik, chəŋ angó ntínso ne bə-Taya ne Sídən encha bhe. ¹⁵ Ne bə bho Kapənaum, bákaysi be bəkway beyəŋ mmuət, mánkó kpát mántək nebu? Nsé! Chəŋ Mandem amese bhe amem etəkó bawú!”

¹⁶ Yesu apət arem ntá bakoŋo bhi bhə abhen yi ato be, “Yḗ agha ane ághók bə ághók chi me. Ane ábyak be ábyak chi me. Mmu ne ábyak me, ábyak chi mmu ane átó me.”

Enyiŋ ené échyè bakoŋo Yesu maŋák

¹⁷ Abhen bati besa berat nsem byo ne apay bəpetnsem ne maŋák, bərə ghati Yesu be, “Acha, ndü nnyén ena, ye chi befəŋj bebúbəbə bésəpti mmuət ntá yesé.” ¹⁸ Yesu akeme bhə be, “Ngš ndu Satan áfú amfay akwene amik mbə miámian. ¹⁹ Ghó ka! Nchyé bhe betəŋ be bəkway beyat nnyó ne ngá-nəghay amik. Nchyé be betəŋ amfay betəŋ Satan, mümpap, ne yényiŋ epu chye be esəŋəri. ²⁰ Yḗ nə báké ŋák chi be, befəŋj bebúbəbə bésəpti mmuət ntá yeka. Nák ka chi be Mandem asiŋ manyén yeka amem ekáti ene amfay.”

Enyiŋ ene échyé Yesu maŋák

(Mt 11.25-27, 13.16, 17)

²¹ Mpok yə, Yesu anikmuət be, “Eta, wə mmu óbhəŋj mfay ne mmik! Nchí chye wə bakak ndü óró menyiŋ ebhen mémək bhésé bhésé ntá bariŋindak ne ntá bo

* **10:1** Mbok besí bekáti be; besa berat nsem byo.

abhen báriñí beyä menyin. Ünéné bhó otan kponoron ntá bo abhen bábhíki riní yënyin mbó mámbó. Eta, enyu yó kě wombon óyánjá be embak.”²² Yesu apet arem be, “Etaya achyé me menyin menkem. Yë mmu abhíki riní mmu ane Mmó áchí ébhíki fæet chí Etayi. Ne yë mmu abhíki riní mmu Eta áchí ébhíki fæet chí Móywi ne bõ abhen yi áyábhé ndu bekú bõ mándíní Etayi.”

²³ Ayibhiri ye mmuet arem ntá baghókó bhi ansem ansem be, “Eri ntá yeka echa bé bāghò menyin ebhen ne bāghò! ²⁴ Nchí ghati bhe be, beyä baremé kepinti ne bafó babhón nyaka ekwak beghó menyin ebhen bāghò, ke bõ kēghó bhó. Bábhón ekwak beghok menyin ebhen bāghók, ke bábhíki ghok bhó.”

Nekāy ndāindu mmū Samāria

²⁵ Efákari be ntan ebhé Moses arak memo Yesu. Abhép yi be, “Ntan, chon nkú yi ke mbón nepém enen nébhíki bhon ngwenti?”²⁶ Yesu arem ntá yi be, “Ekáti Mandem érem be yi? Jpay aré be yi?”²⁷ Akeme be, érem be, “Kón Mandem Acha ywe ne nti ene nenkem, ne efónó ye enkem, ne betan ebhe menkem, ne nkaysi ye nkem, ne kón nkokosi ye mbó enyu ókónó mmuet eye.”²⁸ Yesu arem ntá yi be, “Chí enyu yó. Kú nó, ne chon ómbón nepém.”

²⁹ Ke ndü yi áyàn betana mmuet, arem be, “Ke mbón nkokosi wa chi agha?”³⁰ Yesu akeme yi ne nekay enen be, “Mmūfu afū nyaka etok Yerúsalem ásèp Jeriko. Ndu áròn, akwén amó baghép batanatan. Báfere yéntiki enyin yí amuet, bádén yí, bárók, baró yi mpok áróbhe kekwot begu.”³¹ Efákari be nchiakap Mandem amot ásèp ndü nkúbhé mbi wu. Agháká nókó are, aghó yi, apé ebhēmbi, arak ebhak eyi.³² Efákari enyumot ne nkú betik amem ekerákap Mandem amot ane nneréket *Lévi. Mpok yi aghaka are, aghó yi, ke afuét nkwo chi ebhe echak, arak.³³ Ke mmu Samāria fú ásèp nyaka nkwo ndü mbi wu. Agháká nókó nebhuet ane mmu wu achi, aghó yi, ne abhón ntínso ne yí.³⁴ Arak ntá yi, achiti babhe ndü befuet bhi, agwót. Apókó ye yi

anyana amfay mpóno batu yi, arak ne yí ndü eket ené mankó bachye nkáp ke mabure aré. Akwak yí. †³⁵ Neyí nókó afeke nkáp achye ntá mmu ane ayiní eket eyo arem be ‘Yiní mé yi. Nnán mpetnsem chon nkeme yéntiki enyin echak ene óchonti yi amuet.’”³⁶ Yesu arem nókó nò, abhép ntan ebhé Mandem be, “Ókaysi be ndü nkwo wu bati arat, agha átónó bé achi nkokosi ntá ane akwene amó bāghép?”³⁷ Akeme be, “Chí ane ághó yi ntínso.” Yesu aghati ye yi be, “Dók yé kú mbó yí.”

Yesu arak beghó María ne Matá

³⁸ Ené Yesu ne baghókó bhi bákó bāròn bāchwóp ndu mótakófú. Ngóre amot ane áká nnyén be Matá abhak are. Asyepi Yesu amó apay amem eket eyi.³⁹ Abhón manó ane áká nnyén be María. María arak asibhiri ndü bekak Acha angoko nókó Eyon Mandem ene yi átòn;⁴⁰ Matá ankú nókó chi betik ebhen nywop ndu mene Yesu. Aghó nókó bé betik beyä ntá yi aywinti, arak ntá Yesu arem be, “Acha, obhíki ghó ndü mómaya áró betik menkem me awó? Ghati yi antwo ankwak me!”⁴¹ Ke Acha akeme yi chi be, “Matá, Matá! Jfyé nti ne ódèn mmuet éti beyä menyin.”⁴² Diní bé enyin émot ke eri echa. Yó kě María áyábhé, ne yë mmu apú kway besot yó ntá yi.”

11

Bo bārém be betan Yesu béfú chi ntá Belsēbul

(Mt 6.9-13, 7.7-11)

¹ Ewak émot, Yesu are níkmuet nebhuéréfu. Anáná nókó, nkonjo ywi amot arem ntá yi be, “Acha, tón bhese enyu mánikmuet mbó enyū Jón átón nyaka baghók abhi.”² Yesu aghati baghókó bhi be, “Yéntiki mpok ane mánikmuet, dem ka bé:

‘Eta, kú bo mányché nnyén ene kenókó. Kú bo mándó wó ombak Mfó wap.

³ Chié bhese yéntiki nywop, ení nenyíé.

⁴ Fonori bebú bhese,

mbó enyu séfónori yéntiki mmu ane ákú bhese bebú.

Ne kéka sēnchwe ndü nemó enen nékú sēnkwen ndü bebú.’”

† 10:34 Nò chi: achiti mmém ne bawet.

⁵ Yesu arem ye ntá yap be, “Sénsót be mmu yweka amot arōñ ntá mmæere ywi mpok nywop négháká néntíbhēti, adēp nekok arem be, ‘Nkwāne, nnikmæet pwō me bekpkókó bret bérát. ⁶ Mmæere wa amot ane achi ambi ndü nekō atwō me anywóp néne, ne mbíkí bhōñ nenyíé bechye yí anyie!’ ⁷ Mmæere ywe wu ankeme be, ‘Képerē sōñori me. Nnāñ mfe mbínywop ne nnāñ mbære ne bōbha. Mpu kway befate be nchye wō yēnyīñ.’ ⁸ Dīñí ká be, yē ndü yi ápú kway befate be anchye yi nenyíé, ēti yi achi mmæere ywi, abhōñ bēfáte anchye yi yēntiki enyīñ ené yi áyañ mbōnyune atónórí bédēp nekok kebhōñ ntíanwóp. ⁹ Nchí ghati ye bhe bé: Ník ka mmæet ēti enyīñ ene óyàn, chōñ Mandem anchye wō. Yán, chōñ ōngō. Dēp nekok, chōñ mánene ntá ye. ¹⁰ Kē nō, mbōnyune yēntiki mmu ane ánìkmæet ēti enyīñ ene yi áyàn, Mandem áchye yō ntá yi. Yēntiki mmu ane áyàn enyīñ, ághō yō. Yēntiki mmu ane ádébhé nekok, mánene ntá yi. ¹¹ Bē bachíbhō, mmü yweka ane mbák móywi abhēp yi tansi, ansot chi nnyó anchye yi, chi agha? ¹² Yē chí nēchí-nkōk kē mmó abhēp wō, òchye yi ngá-nēghay? ¹³ Mbák be bō bebú, bābhōñ nti bechye berítí menyīñ ntá bōbheka, bākáysí be Eta mmu achi amfay, ānōk bechye Efónó Bedyere ntá bo abhen mánìkmæet be yi anchye bhō Efónó Bedyere kē?”

*Yesu atan achá Satan
(Mt 12.22-30; Mk 3.20-27)*

¹⁴ Mpokófu, Yesu ábók efónó ebúbū ene éká mmu akwene kebhook. Efú nókó mbók wu abho berem kēpí. Bo abhen bachi are babhak maknkay. ¹⁵ Kē mbók yap béré rem chi be, “Belsebul mfō befónó bebúbēbū kē áchyé yi betañ bebok befónó bebúbēbū.” ¹⁶ Bo bārē yañ mbi memō yi. Bābhēp yi ankū enyīñí maknkay ené ébhak mbō erīñ ené étōñ be betañ ebhi bēfú chi ntá Mandem. ¹⁷ Kē ndu Yesu árīñí nkaysi yap, aghati bhó be, “Yēntiki etōk ene akōre achi are bo mánū nōkō ne batí, ébhōñ chi meneme. Ne nneréket ané ákórē áchí are ne bo mánū nōkō ne batí, ákwéné kwen. ¹⁸ Ne mbák Satan ankū befónó bebúbēbū bhí menu ne batí, ná yi ákway bebhak enyū mfō ane

yi achi ndü erōri mpok? Nchí bhēp be mbōnyune bārēm be ndü betañ Satan kē mēbók befónó bebúbēbū. ¹⁹ Ne mbák ndü betañ Satan kē mēbók befónó bebúbēbū, bakoño bhēka bábōk bhō ndü betañ agha? Chōñ bakoño bhēka mántañ be! ²⁰ Kē mbák, sayri sayri mēbók befónó bebúbēbū chi ndü betañ Mandem, nō chi Mandem anāñ achi nenti enēka mbō Mfō. ²¹ Mpok mmü ntantañ ábhabheri eket eyi ne menyīñí nenu bhí, yē mmu apu kway beghep menyīñ ebhi. ²² Kē mbák mmu ane átāñ acha yi atwō ānu ne yí, andén yi, ansot menyīñí nenu ebhi ebhen yi asiki nti are, ampōkō menyīñ ebhi andōk ankōre ne bo bachak. ²³ Mmu ane apu ne me, achi chí mūmpap wa. Ne mmu ane ápú kwak me ndu mēnyókóti bhō, ātākatak.”

*Efónó ebúbū ékway bepetnsem ntá mmu
(Mt 12.43-45)*

²⁴ Bérōñ ambi Yesu arem be, “Mbák mámbók efónó ebúbū éndó mmu, érōp chí bōñbōñbōñ amem baso, éñjañ nōkō ebhak ene yō échwe. Mbák ébhíkí ghó ebhak bechōkō, ²⁵ érēm be, ‘Chōñ mpētnsem ebhak ene mfú.’ Ne éñāñ émpētnsem, engō be mányō esi eket eyi, bāghókó sayri, ²⁶ efónó ebúbū eyō érōñ ye, énsot befónó bebúbēbū bēchák tándrámat ebhen bēbēbhé becha yō. Bó menkem mendōk menchwe mmu wu amæet mēmbak ne yi, nté yi ambēp ancha ane mbi.”

Manák amen tetēp

²⁷ Yesu árémé nókó nō, ngōré amot amem ngémtáy bo abhen bachi are arem ntá Yesu ne eyōñ amfay be, “Erí echa ntá ngōré ane ábhé wō, achye wō amí!” ²⁸ Yesu akeme be, “Bo abhen eyap erí echa chí abhen bāghōk Eyōñ Mandem ne mánkū nōkō mbō enyū éyāñ!”

*Bárēm be Yesu antōñ erīñí maknkay
(Mt 12.38-42)*

²⁹ Ené bo bāchák bāchēm aré mándōk nōkō chí ambi, Yesu abho berem ntá yap be, “Mkpáká bhō ane echōñ ábēp acha! Bābhēp be mántōñ bhō erīñí maknkay. Kē yē emót mpu tōñ bhō, ébhíkí fæet ene Jóna. ³⁰ Nkúbhé mbō enyū Jóna achi nyaka erīñ ntá bo Ninive, enyū yō kē Me Mmu mfú ntá

Mandem nchí bhak chəŋ erin ntá mkpáká bho abhen echəŋ. ³¹ Ewak Mandem átəŋ bō mmik, mfə ngərə ane áchí nyaka etək Shéba áfate andem be be bo mkpáká mmik ane echəŋ bákú bebú mbənyune yi afu nyaka nekə nesie arək beghok menyin ebhen Mfə Sólomon átəŋ bho ne beyă nerinindak. Ne nchí ghati bhe be mmu achi fá néntí eneka ane acha Sólomon, Yě nó, bápú ka beghok yi. * ³² Ndū nywəbhé manyé, chəŋ bō Ninive mángati be bho mkpáká mmik ane echəŋ bé bekwéné bechi ne bhe mbənyune mpok bə bágħókó enyin ene Jóna aghati bhə, bátíknsen ndū bebú bhap. Nchí ghati bhe be mmu achi fá néne ane áchá Jóna, yě nə, bápú ghok yi!

Yesu atəŋ be amík áchí mbə erónjə ene ékə mmu ángó mban
(Mt 5.15; 6.22, 23)

³³ “Yě mmu apú dure erónjə ansət enyin ankuti. Bádare erónjə, mánte chi ebhak ene babhəŋə bete yə be mban ángó ntá yěntiki mmu ane achwe anywóp. ³⁴ Amík ayeka achi berónjə ebhen békú mángə mban. Mpok amík ayeka achi ariári, mmuet eyeka enkem éjwi ne bediéré. Ke mbák amík ayeka apú ariari, mmuet eyeka enkem éjwi ne ejuri. ³⁵ Sət ye ka mpok be bediéré ebhen bákaysi be bechi be anti béké bhak ejuri. ³⁶ Mbák ye bati yeka ankem ajwi ne bediéré, ne yě mandú ejuri apu are, chəŋ nepém eneka nenkem nembak pépép, mbə mmu ane ábhónjə erónjə ne éghə, entəŋ nəkə yi mbi.”

Yesu aji bōnkwə Fárisi ne batəŋ ebhé Mandem
(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

³⁷ Yesu ánánjá nókó berem kepí eken, mūnkwə Fárisi amət abhinjə yi ndū nenyíé eket eyi. Yesu arək achwe anywóp, achəkə amík menyie nenyíé. ³⁸ Mūnkwə Fárisi wu abhak maknkay béghə be Yesu abhiki so amə mbə enyū epin eyap étəŋ ke anyie nenyíé. † ³⁹ Acha aghati mūnkwə Fárisi wu be, “Bé bōnkwə Fárisi, bāsət mpok bétýét nsemé nchán ke menémé ne bebú bejwi be

anti. ⁴⁰ Bé bechiŋtí bho! Mandem ane aghókó enyin, pú yi ke aghoko mmem ne nsem eyi nkwo? ⁴¹ Ke enyin ene bābhəŋə bekə chi besət menyin ebhen bechi amem bekpəre ebheka mánychə ntá bachébhəbho ne chəŋ bepən ebheka menkem mémbak nkwo pépép.

⁴² “Bé bōnkwə Fárisi, chəŋ embep ntá yeka encha, mbənyune bapú kə enyin ene echi chak ntá bho ne bābhiki kəŋ Mandem. Bāsət ndu beri amət ndū baru byo mánychə ntá Mandem, mánkə enyumət ne mbwət achak. Bābhəŋ bekəŋ Mandem ne mambak sayri ne bho ke bābhiki bhəŋ beghəkəntik bebhé békák. ⁴³ Bé bōnkwə Fárisi, chəŋ embep ntá yeka encha! Bákəŋ bechəkə ndū menək kenókó amem bekeré nenikimuet bo Israel, ne bákəŋ be bo mankaka nəkə bhe ne kenókó nefisie. ⁴⁴ Chəŋ émbép ntá yeka encha! Bāchí mbə manem ane mmu ákə amfay kerinji be chi manem.”

⁴⁵ Ntəŋ ebhé Mandem amət arem ntá Yesu be, “Ntəŋ, mpok órəm menyin ebhen, óchye bhese nkwo ntíanwóp!” ⁴⁶ Yesu akeme be, “Bé batəŋ ebhé Mandem, chəŋ embep ntá yeka nkwo encha! Nti achi be mányière bo mámpókó menwóptí batu ané be babhəŋ bápú kwak bo mámburé bebhé bhə yě mandú. ⁴⁷ Chəŋ émbép ntá yeka encha! Bāchímbi bheka bawáy nyaka baremé kepinti. Bātə manem ayap néne, mángwati mbi aré bekə yə ándí amík. ⁴⁸ Bekə enyu eyə, étəŋ be bāchi enyumət mbə bāchímbi bheka abhen bawáy nyaka baremé kepinti Mandem ndū bātə beriti manem ntá yap. ⁴⁹ Etiyə, ke Mandem, ndū nerinindak eni, arémé be ‘Chəŋ ntó baremé kepinti ne bōnto bha ntá bo Israel; ne chəŋ mángwáy mbək eyap, ne mánychə abhénéfú beyă esəŋəri.’ ⁵⁰ Chəŋ Mandem antemsi ye mkpáká bho abhen echəŋ éti manəŋ baremé kepinti mankem abhen bə bawáy te nebħmík, ⁵¹ bebho ne Abəl kpát beghaka amuet Sakaría mu bawáy nenti éfémé akap ne ekerákap Mandem. Nchí ghati bhe be chəŋ Mandem antemsi mkpáká bho abhen echəŋ éti bawú yə

* **11:31** Nə chí: etək ene echi ebhe Saut. † **11:38** Bo Israel babhəŋ nyaka enyu ené básə amə ke mányie nenyíé. Bákaysi nyaka be epin eyə ékə bō mámbák chak besí Mandem.

ankem! ⁵² Bě batəŋ ebhé Mandem, chəŋ émbep ntá yeka encha! Băbhese efiŋí ene mánène mbinywəp ane mmu áfuèt aré ke ambón nejwimem ndü barak Mandem. Băbhiki chwe are, ne băchyet mbi ntá abhen báyan nyaka bechwe are!”

⁵³ Nerə ane Yesu árə nebhuet wu, batəŋ ebhé Mandem ne bönkwə Fárisi babho bechiti yi ne bebhép, mányəŋti nəkə yi beka yi ankwen anyu. ⁵⁴ Ne mánəbheri nəkə yi ndu beka yi ákwén ndü eyəŋnyu.

12

Yesu ayep bəbhi batú be báké bhak bə betábhá
(Mt 10.26, 27)

¹ Ene Yesu árém nə, bo báre twə, kpát báyá báchá, mánjati nəkə bati. Yesu ayambi arem ntá baghəkó bhi be, “Sət ka mpok ne yís bönkwə Fárisi. Báchi chi bə betábhá. ² Yəntiki enyih ene bakuti, chəŋ mánene. Ne ené echi bhésé bhésé chəŋ mánka bo mandih yə. ³ Ndu echi nə, yəntiki enyih ene bərəmé ansem ansem, chəŋ bo mangok yə kponorəŋ. Ne menyih ebhen bəghati bəru bho ansem ansem chəŋ bo mánte amfay beket mámbik be bo mángók.

Mmu abhəŋ bécháy chi Mandem
(Mt 10.28-31, 12.32, 10.19-20)

⁴ “Mamure bha, nchi ghati bhe be, báké cháy bə mmik. Bəkway beway chi mmuet nkwa ke bápu kway beku enyih echak ene ebebhe echa eyə. ⁵ Ghók ká mmu ane bəbhəŋó béchay. Cháy ka mmu ane ákway beway mmuet yeka, ne ankwáy memese be amem nepingo! ⁶ Pú mmu akway beku bəkenen batay ne nkáp ane apu yənyih? Yə nə, Mandem apú ghəkəntik yə amət. ⁷ Ke ná ne be? Mandem aríŋí yə chí mpáy bekaká emene ebhen béchí yəntiki mmu yweka anti. Báké chay ye yənyih ené bo bakway beka bhe. Besí Mandem, yəntiki mmu yweka abhəŋ menwəp tontó achá ngémtáy kenen.

Bo abhen bachi bə-Yesu
(Mt 10.32, 33; 12.32; 10.19, 20)

⁸ “Nchi ghati ye be be, yəntiki mmu ane árém kponorəŋ besí bə mmik be yi achi mmu wa, chəŋ Me Mmu mfú ntá Mandem ndem besí bəáŋgel Mandem ndü nywəp manyé be mmu wu achi awa. ⁹ Ke mmu ane

ataŋa kponorəŋ besí bho be apu mmu wa, chəŋ menkwə ntaŋa besí bəáŋgel Mandem be yi apu mmu wa. ¹⁰ Ne chəŋ Mandem amfonori yəntiki mmu ane árém ebábu éti Mmu ane áfú ntá Mandem, ke apú fonori mmu ane árém ebábu éti Efóŋó Bedyere. ¹¹ Mpok básóré bhe ambi ndu betəŋ be amem bekeré nenikimuet ebhap ne besí bəbati etək ne bəgəbhanə, báké seme enyü bəkwáy betəŋa mmuet ne éti enyih berem. ¹² Mpok eyə chəŋ Efóŋó Bedyere ántəŋ be enyih ene bəbhəŋó berem.”

Nekəy echihiti mfə nkáp

¹³ Ené Yesu áchyə baghəkó bhi manie enyü eyə, mmu amət amem ngémtáy bho arem ntá Yesu be, “Ntəŋ, ghati mómaya ánkóré newú etayese ányhé ebha menyih!” ¹⁴ Yesu akeme yi be, “Nkwáne, agha ábháré mé ntaŋá manyé ne nkóre menyihí newú ntá yeka?” ¹⁵ Ke arək ambi arem ntá bo mankem be, “Sət ka mpok! Kém ká mmuet be báké fye ngoŋo ndu bebəŋ beyá menyih. Puyé chi beyá menyih ke békəm nepém nkwa.” ¹⁶ Yesu átém bó nekay be, “Nki múnkáp amət áchyə nyaka yi beyá mbwət. ¹⁷ Eka abho békáysi andeme nəkə be, ‘Chəŋ nka yi? Mbíkí pere bhəŋ nebhuet bəbhure mbwət?’ ¹⁸ Ke árém ne mmuet yi be, ‘Chəŋ mmokoti bətak ebha, ngoko ebhen béchíkítí, mfyé mbwət aya ne menyih ebha are.’ ¹⁹ Ndem ye ne mmuet eya be, ‘Ŋnəŋ əbhəŋ beyá menyih ebhen besət beyá mamié. Képerə səŋori mmuet. Nyié, nyú, ónka manák.’ ²⁰ Ke Mandem aghati yi be, ‘Wə echihitimu! Nkúbhé beti ebhen, nepém ene némay. Ke menyih ebhen óbháré bérəp chəŋ chi ebhen bo bachak!’ ²¹ Nó ke éfakari ne mmu ane ábháré menyih ntá yimbəŋ, ke yi kekə menyih ebhen bəbhəŋó menwəp besí Mandem.”

Nkoŋo Yesu abhəŋ besiki nti ne Mandem
(Mt 6.25-34)

²² Yesu aghati ye baghəkó bhi be, “Nó kə nchi ghati bhe be, mmu áké bhəŋ basémé éti nepém eni be chəŋ nyié yi, chəŋ mfyé yi? ²³ Nepém nkwa nébhíkí cha nenyié? Nepém nkwa nébhíkí cha ndené? ²⁴ Yiŋí ká kenen. Képu kwan nenyié ne képu fere mbwət ebhi. Kébhíkí bhəŋ beket ne yə chí bətak ebhen

bébhàre nenyíé aré. Mandem ke áchyè kò nenyíé, ne besí Mandem, bãcha kenentontó!
 25 Ne ntiki mmu yweka basémé ákway beka nepém eni nénsap, ye chi mandú ninjini nénchá enyu nebhəŋə bebhak? 26 Mbák ye bapú kway beka mandú enyih mbo eyə, ndaká yi bãbhəŋ basémé ɛti menyih bechak? 27 Yiní ká bəchuchu abhen bágò. Bápú kə betik, ne bapu ghoko nden. Ke nchí ghati bhe be, yɛ chí Mfə Sólomon mmu ábhónó nyaka beyă keném, abhíkí bhəŋ nyaka nden ene ɛri mbo yɛ chuchu amət. 28 Mandem kɛ ághókó tákə ne beri ebhi, tákə ane ákway bebhak echəŋ, mbúré angwəsi, mámfyé ango. Bákáysí bé be kɛ Mandem apu kwáy békwák mambónə nden béfyé aməet ke? Neka eneká ne Mandem négúpsi necha! 29 Báké səŋəri ye batí yeka bebhep ɛti enyih ményie ne ɛti enyih menyu. 30 Bə mmik bákónə menyih ebhen ke diŋí ka be ɛtayeka arinji be bãbhəŋ bebəŋ bó. 31 Fíé ká ntí chi be Mandem ámbák Mfə yweka, ne chəŋ yí anchye be menyih ebhen menkem nkwə.

*Enyih Yesu átónó ɛti kefə mmik
(Mt 6.19-21)*

32 “Bəbha, báké chay, yəndu bãchi nkwə bágónəmən ane abhíkí ya. Mandem abhəŋ maŋák bechye be akərə ndü kefə eki. 33 Tí ká menyih ebhen bãbhónó mánchye nkáp ntá bachébhəbho. Bón ká bəbebhá-nkap abhen bápú chəŋə be nkáp anem. Bure ká kefə menyih ekeka amfay. Aré, kó kébhak mpoknkem. Yɛ ngép apu kway beghəp enyih are, ne kengək apú chwe ánhəŋti yənyih. 34 Ebhak ené nkáp ywe áchí, aré kɛ ntí ene nkwə nébhak.

Bák ká pə mpoknkem

35 “Tonjí ká mməet mändure berónó bheka. 36 Bák ká mbo bəbetok abhen mánón be chi-betik awap amfu ndü epá nebhay ene yi áronó are ampətnsem be mánéné mbinywəp ntá yi témté, mpok yi átwó ádébhé nekək. 37 Chəŋ endi encha ntá bo abhen bábhak pə mpok ɛtayap átwó! Tətəp nchí ghati bhe be mpok yi atwə, ághati bhə manchəkə amik, anchón nden eyi, ansət nenyíé anchye bhə manyíé. 38 Yɛ antwó chí ne néntí bhiti, yɛ chí mpok nkək

ékòk, ke antemeri bhə pə, ɛri encha ntá bə betok bhə! 39 Diŋí ká be mbo mbəŋóket arinji neŋəkó nywəp enen ngép átwò, mbə apú rə mándak eket eyi. 40 Bə nkwə bãbhəŋ betonji mməet Mmu ane áfú ntá Mandem átwò chəŋ chi ndü mpok ane bábhíkí kaysi be yi átwò.”

*Mmə betok ane achi tətəp
(Mt 24.45-51)*

41 Pita abhép Yesu be, “Acha, ɛtəm nekay enen chí ntá yese ke chí ntá bo mankem?”
 42 Acha akeme yi be, “Mmə betok ane achi tətəp ne ndinindak chí ane? Chí ane chi-betik ywi áchyé yi betəŋ be anjinji nəkə batí bakă betik abhen bachi amem efo yi, anchye nəkə bhə awap akərə nenyíé ndü mpok. 43 Chəŋ endi encha ntá mübetok wu ane chi-betik ywi átwə antemeri yi ndu ákə enyih ene baghati yi ankə! 44 Nchí ghati bhe be, mbák nkəbetik wu ákə nə chi-betik ywi áchyé yi betəŋ amfáy menyih ebhi menkem. 45 Ke mbák mübetok arem be, chi-betik awa átat bətwə, ambo beden bəbetok bachak, abhen baghərə ne abhen babhakanem, ne ambo ményie, anyu nəkə, kpát mmem ánkem yi, 46 chi-betik ywi átwò ndü nywəp enen mübetok abhíkí kaysi be yí átwò ne ndü neŋəkó nywəp enen mübetok wu abhíkí rinji. Antemsi yi, amfye yi nebhəet ane bo abhen bábhíkí noko Mandem bachi. 47 Ne mübetok ane arinji enyih ene chi-betik áyən yi ankə, ke yi ke tonji mməet ankə mbo enyu éyən, bátəmsi chəŋ yi sayri. 48 Ke ane ábhíkí rinji enyih ene chi-betik áyən yi ankə, mbák akə enyih ene éyən mantemsi yi, báchyé yi chí mandú ntemsi. Bəbhəp tontó ntá mmu ane báchyé yi tontó. Ne báfyé amík tontó ntá mmu ane báfyé beyă menyih amó yi.”

*Yesu arem be yi atwə ne ákərə
(Mt 10.34-36)*

49 Yesu apət arem be, “Ntwə beghəp chí ngó fá amik. Mbo ánan akem, mbə nkəŋ tontó! 50 Chəŋ mámfyé me ndü esəŋəri mbo mmü ane báfyé yi anyén ndü mpok ane bájwiti yi. Nti népú pəp me amem te esəŋəri ene éntwə emfəet! 51 Bákáysí bé ntwə fá amik chí beka bo mambák ndu kpák ne batí ke? Ae, ntwə chí ne akərə.

52 Bébho nène, yěntiki eket ené bo bachi are bati atay, chəŋ ákóré ámbak nenti nap. Bati arat keka abhen bati apay. Bati apay keka abhen bati arat. 53 Akóré ábhak chəŋ enyuné chi ápap móywi ane mbakanem, mmə ane mbakanem ampap etayi, nno ampap móywi ane ngoré, móywi ane ngoré ampap nno. Nnoném ampap ngoré móywi, ngoré ampap nnoném éywi.”

*Mmu abhəŋ berinjɪ mpok
(Mt 16.2, 3)*

54 Yesu arem ye ntá ngémtay bho abhen bachi are be, “Mánán mǎngó nebu ndü négírí ndü ebhə nebu ene mmok ánem are, bárem be ‘Manyier átwə kwən’; ne émbak enyu yə. 55 Ne mánán mǎngə nebhán ndu nebho bekwen, bárem be, ‘Enem étwə’; ne émbak enyu yə. 56 Bě bə betabha! Bărínjɪ béyinjɪ nebu mǎndem mbák manyier ákwən chəŋ, ne mbák apu kwən. Ndaká yí bǎbhíkí rinjɪ menyinjɪ ebhen Mandem ákə ndü mpokó-ne?”

*Petnsem ndü ekəŋ ne mümpap ywe
(Mt 5.25, 26)*

57 “Ndak yí bə babhəŋ bapú kway berinjɪ enyinjɪ ene echi chak be mmu ankə? 58 Mbák əbhəŋ ndak ne mmu ne yi ákú manyé ne wə, əkə yi? Əbhəŋ béghə be ndaka wu ámay ansem ené bǎbhíkí rəŋ ndu acha manyé. Mbák ónká yi ansət wə ambi ndü manyé, ntaŋá manyé əchyè wə ntá bo mbǐŋ nkú ne bə mámfə wə. 59 Nchí ghati wə be, əpú fu wawak kpáte ənchye ákwó ywe ankem, yěnyinjɪ kerəp.”

13

Tík ká nsem ndü bebú

1 Nkúbhé mpok yə, mbək bho abhen bachi aré, bátéme Yesu ɛti bo Galili abhen Páilet akə baway mpok báchyè akap ntá Mandem. 2 Yesu akeme bho be, “Bákáysí be bo Galili bho bákú nyaka bebú bacha bə etək Gálili bachak ke? 3 Nó bhə! Də ngati be be, mbák bǎbhíkí tíknsəm ndü bebú ebhəka, chəŋ be mankem mǎngu mbə bhə. 4 Ná ne bə batí neku-ne-arat abhen ekerémfáy ene echi nepak ɛntinjnyen Sílom ékwéné éwáy?

Bákáysí bə efákárí nyaka ne bhə enyu yə chí ndu bákú bebú bacha bo bachak abhen bachi etək Yerúsalem yə ke? 5 Nó bhə! Nchí ghati be be, mbák bǎbhíkí tíknsəm ndü bebú ebhəka, chəŋ bə mankem mǎngu mbə bhə.”

Yesu atém nekəy enək ene epu nyu kepem

6 Yesu atém ye bhə nekay enen be, “Mmu amət apí nyaka enək ene babhinjɪ bə *fig amem nki ywi. Egháká nókó ményu kepem, are kə ambyo nəkə mbák ényu kepem, ke ake ghó yěnyinjɪ. 7 Aghati mmu ane ákə betik amem nki wu be ‘Yinjɪ, ndü mamié arát nchí twə beyəŋ kepem ndü enək ene, ke mpu ghə yěnyinjɪ. Kpót yó gúep amik! Ekə kpík yi fá téé, ɛnchet nəkə mmik ndéndem?” 8 Nkə betik wu akeme yi be, ‘Eta, də ɛmpét embak ndü mmíé enen nkəwə. Chəŋ ntém nnet ywi ngabheri, mfyé ntəbhé-píw. 9 Ne mbák ényu kepem mmíé mbúré éndi, ke mbák ébhíkí nyu kepem, əkwáy beghati me mkpət yə ngəep amik.’”

Yesu abú ngoré ane abhénti ndü nywəbhé neywəməet

10 Ewak neywəməet bo Israel, Yesu áre təŋ bo amem ekeré nenikíməti eyap. 11 Ngoré amət abhak aré ane efónó ebúbə ékú yi ápéné ndü mamié neku-ne-arat, yí keperə kway bekə chak. 12 Yesu ághó nókó yi, abhinjɪ yí arem be, “Mmá, neme ene némay.” 13 Atək yi ne amə. Ténte wu, anyabhe mməet téé, abho bebíti Mandem.

14 Münti ekeré nenikíməti ághó nókó bə Yesu akə móngoré wu ataŋ ndü nywəbhé neywəməet enap, abé nti, abho berem ne eyəŋ etaŋataŋ ntá bo abhen bachi are be, “Səbhəŋ manywəp átándat ndü békə betik. Mmu ámbón neme, ántwó chí amem manywəp ayə be mámbú yi. Eképerə bhak chí ndü nywəbhé neywəməet.” 15 Yesu Acha akeme ye yi be, “Bě bə betabha! Ntiki mmü yweka apú kanjari ye chí mpəŋ yi, yě chí mpəŋə batu yi ándók anchye yó manyier ndü nywəbhé neywəməet? 16 Ná ne ngoré ne, mmó Abraham * ane Satan ágwóré ndü mamié neku ne arat. Echi ebépti enyinjɪ beferə yi ndü esəŋəri ndü nywəbhé

* 13:16 Ndu nkaysi bo Israel, mbák mmu áchi ebhárémə Abraham, nó achi mmu ane Mandem ápəme.

neywēm̄aet ke?”¹⁷ Nerem Yesu árémé nò, ntíánwóp akem bõmpap abhi mankem. Ke beyã bo bábhõj mañák be yi ãkà menyinjí maknkay bhò menkem.

*Yesu atém nekãý sepep mónak ane bábhõj
be móstat
(Mt 13.31; Mk 4.30-32)*

¹⁸ Ebhíkí tat, Yesu arem ye be, “Kefò Mandem kéchí mbò yi? Chõj njenti kò ne yí? ¹⁹ Kefò Mandem fá amík kéchí mbò mósepep ane énàk ené bábhõj be móstat, ane bápí amem nki, sécháak, ségò, séróp enàk ene kenem kétwò kénite manyay ndü batáp ayi.”

*Yesu atém nekãý yis
(Mt 13.33)*

²⁰ Yesu apet arem be, “Chõj mpet njenti Kefò Mandem ne yi? ²¹ Kechi mbò yis ane ngóré ásóré achem ne nchán fláwa érat. Mandu yis wu akã fláwa nkem amwot, kpát ajwi amem enyinj ené yi achi aré.”

*Mbi mábhéri ke achi mbi nepém
(Mt 7.13, 14, 21-23)*

²² Ené Yesu árõj Yerúsalem, are te ndü betak begho ne bõbetak antõj nõkò bho Eyõj Mandem. ²³ Mmü amot abhep yi be, “Acha, chõj Mandem ampeme chi bãru bho?” Yesu arem ntá yap be, ²⁴ “Nu ka béfæt ndü nyübhá ane áchí mábhéri. Nchí ghati bhe be beyã bho báyan chõj befæt manchwe ke bápú bhõj mbi. ²⁵ Mbõjõket ánãj chõj amfate antierp mbinywõp, bãte nefi mándep nõkò nekok ne mánik nõkò mm̄aet be, ‘Acha, nené bhese mbinywõp.’ Ke mbõjõket ankeme chí be, ‘Mbíkí rinji bhe ne yě chí ebhak ene bãfú.’ ²⁶ Mãmbo ye berem be, ‘Pú séchakò nyaka nebh̄aet amot sényíé, ne senyu ne wõ? Ne otõj Eyõj Mandem amem betak ebhese?’ ²⁷ Ke ákeme bhe chi be, ‘Mbíkí rinji bhe ne yě chí ebhak ene bãfú. Fá ká me besí, bë bakü bebú mankem!’ ²⁸ Aré, chõj mándi kebho ne mãm̄bak ndü nenyie ámén mpok bãghõ Abraham ne Aisek ne Jekóp ne baremé kep̄inti mankem chakò ndü nebh̄aeté kefõ Mandem, ené batiébhé be nefi. ²⁹ Chõj bo mámfu mbi ne nsem, ebhè awónem ne awóghõ, mánychakò mányie epã ndü nebh̄aeté kefõ Mandem. ³⁰ Dinj ká

be, chõj mbak bho abhen báchí ansem néne mándõp bõmbi, ne abhen báchí bõmbi mándõp ansem.”

*Yesu adi kebho eti bo Yerúsalem
(Mt 23.37-39)*

³¹ Ndü nkúbhé mpok eyõ, mbak bõnkwõ Fárisi bárak bágháti Yesu be, “Fã fá dok ebhak écháak. Mfõ Hérõd áyanj béway wõ!” ³² Yesu akeme bhõ be, “Dók ká ghati Hérõd esõp eyõ be, ‘Chõj ndak ambi bébok befõjõ bebúbebu ne mbú bho echõj ne mbúré, ne égháká nõkò manywõp arat, nnaña betik ebha. ³³ Yëndu échí nó, mbõj berõj Yerúsalem. Nchí kò echõj ne mbúré ne éghaka nõkò ndü nywõp enen nejwi arat rígaka aré. Amem Yerúsalem ke báway nõkò baremé kep̄inti Mandem.’ ³⁴ Yesu akók arem be, Eé Yerúsalem, bõ Yerusalem! Bë bo bãway baremé kep̄inti Mandem, mántemti nõkò ne batay ndu béwáy bo Mandem átó be mángátí bhe Eyõj eyi. Ndü beyã mpok, njãj besot be mfyé am̄aet bé mãm̄bak ne me mbò bõnkak abhen nõkò nkak ákútí nebh̄aet amot ne bebhap ebhi, ke bãpú ka be nkã nõ! ³⁵ Ne néne, chõj Mandem amfere ntí ndü eket eyeka, éndõp enyu eyõ. Nchí ghati bhe be, bãpú pere ghó chõj mé, kpáte mpok ane bãrèm chõj be ‘Sémbítí mmu ane átwò ndü nnyén Mandem Acha.’”

14

*Yesu abú mmu ndü nywõbhé neywēm̄aet
bo Israel*

¹ Ndü nywõbhé neywēm̄aet bo Israel nemot, Yesu arak ményíé nenyíé amem eket ene münti amot ane achi münkwõ Fárisi. Bo Fárisi bhõ bátep yi amík am̄aet beghõ ndü yi ákà. ² Müfú abhak besí Yesu ane ábhõjõ nemë afemntay. ³ Yesu abhép batõj ebhé Mandem ne bõnkwõ Fárisi abhen bachi are be, “Ebhé eyese éká be mámbú mmu ndü nywõbhé neywēm̄aet ke?” ⁴ Ke báke rem yënyinj. Yesu asot mmu wu abú yí. Arõ ye yí arak. ⁵ Abhép yé bhõ be, “Ntiki mmü yweka ane móywi ne yě mpõj yi ákwem amem mbokó manyiep ndü nywõbhé neywēm̄aet ke yi keya yě yi, yě yõ témté ámféré?” ⁶ Bó kekway békeme Yesu yënyinj.

Mandem ábhəŋ manjáƚ ne mmu ane ásèpti mmuet amik

⁷ Ené Yesu áyŋi, aghó ndü bö abhen mánáká ndü epa báre yap bebhaká kenókó. Achye bhə manie be, ⁸ “Mpok mánáká wə ndü epä nebhay, óké tŋi yap enókó kenókó ónchəko aré mbənyune ékwáy be fakari be mának mmü ane acha wə. ⁹ Ne mmu ane ánáká bhe antwó andem be, ‘Faté chye epok ene ntá mmü-ne.’ Mbák émfákári enyu yə, ófaté ne beyä ntíanwəp bérəŋ bechəko ndü nebhuet ane ábhíki bhəŋ yě mandú kenókó. ¹⁰ Mpok mánáká wə ndü epa, yap chi enək ene ébhíki bhəŋ yě kenókó, be mmu ane ánáká epa ántwó, ankwáy berem ntá ye be, ‘Nkwəne, twó chəko ndü enókó kenókó.’ Bö epa bachak mángə be mmu ane ánáká epa áchyè wə kenókó. ¹¹ Yě agha ane áyòŋ mmuet, Mandem ásèpti yi amik. Ne mmu ane ásèpti mmuet amik, Mandem ákòsi yi amfay.”

¹² Yesu arem ye ntá mmu ane ábhíŋi yí ndü epa nkwə be, “Mpok óbhíŋi bho ndü nenyíé, óké bhíŋi chi mamere bhe, ne böneréket ywe, ne bö nkáp abhen bachi kekəwət ne wə. Mbák ómbíŋi chi menyü bo bhə, bó nkwó bákway bebhíŋi wə bé ónyíé nenyíé ne bhə ne eyə émbak akap ane óbhəŋ. ¹³ Mbák ónək epa, bíŋi bachébhébhə, ne babák, ne bakem, ne manemamík. ¹⁴ Ne eyə éndi encha mbənyune menyü böbhə bápú kway beke me enyŋ ene ókú ntá yap. Ke Mandem ákap wə mpok yi ákú bo abhen bachi chak besí bhi mámpetnsem ndü nepém.”

Yesu atém nekäy epä egho (Mt 22.1-10)

¹⁵ Yesu ánánjá nókó béré m enyŋ ebhen, mmu amət ane áhí ndü nenyíé ne yi, arem ntá yi be, “Chəŋ éndi ntá yě agha ane ányíé epä ene ébhak ndü nebhuet Kefə Mandem awu amfay!” ¹⁶ Ne Yesu aghati yi be, “Mmüfu anak nyaka erem epa, abhíŋi beyä bho. ¹⁷ Mpok ane epa ébhóŋó bebhə ákwáy nókó, ató möbetok ywi be andək angati bo abhen yi anaka be, ‘Twó ká, mánaŋ batontŋi yéntiki enyŋ.’ ¹⁸ Arək aghati bhó, ke yéntiki mmu wap arəbhe ghati yi chí be ndak akem yi. Ané mbi arem be ‘Nku nkí

ne mbəŋ bérəŋ beyŋi wu. Nikmuet, ghati etaye be áké benti.’ ¹⁹ Achák arem be, ‘Nku mpəŋ byó ene ékwəŋ baki. Nchí yan ndók ngó betik ebhen yə ékwáy beku. Nikmuet. Ghati etaye bé áké benti.’ ²⁰ Anefú arem be, ‘Néne ke mbáy ngoré. Mpú kwáy ye bétwə.’ ²¹ Mmō betok wu arək aghati etayi menyŋ ebhen böbhə bárem. Mbəŋóket abénti. Aghati möbetok yi wu be, ‘Fú, dók áyák ndü yéntiki mbay ane áhí etək ne yéntiki nebhuet ane bo báhí are sət bachébhébhə twə ndü epa ne bhə. Twó ne babák ne bakem ne manémamík.’ ²² Mmō betok arək atwó, arem ntá yi be, ‘Eta, nkə enyŋ ené óréme ke eket ébhíki re jwi.’ ²³ Etayi arem be, néne ‘Fú, dók, etək ndü babhí agho ne ndü babhí bebhí. Fíé betəŋ bé bo mántwó bé eket epa énjwi. ²⁴ Dŋí ká be, yě mmu amət ndü bo abhen njambi ke bó ketwó, apú kwáy béghókóti enyŋ ndü epa eya-ne.’”

Menyŋ ebhen nkoŋo Yesu ábhóŋó ménem (Mt 10.37, 38)

²⁵ Ngémtay bho béré kə ne Yesu. Ay-ibhiri mmuet arem ntá yap be, ²⁶ “Mbák mmu áyàŋ bébhak ne me apú kwáy bebhák nkoŋo wa mbák abhíki kəŋ me áchá etayi ne máyi, ne ngoré ywi, ne böbhi, ne, bömayi abhen babhakanem ne abhen baghoré ne ankəŋ me ancha ye chí mmueré yi. ²⁷ Yě agha ane ábhíki ka bepkə eyi eko ankoŋo me apú kway bebhak nkoŋo wa.

²⁸ “Mbák mmu yweka áyàŋ bete eket egho, pú áyambi anchəko amik ankay, angə mbák nkáp ane yi ábhóŋó akway ane yi áte eket anaŋa? ²⁹ Mbák abhíki kə nə, ákwáy beghoko nebhúéréket ke yí kete eket ánánjá, ne bo abhen báhó yə mámbə bəwáy yi be, ³⁰ ‘Ané abho bete eket ke echa yi menaŋa.’

³¹ “Ne sénsət be mfə amət abhóŋ batemé nenu nka byo (10, 000). Aperi rəŋ menu ne mfə ane ábhóŋó batemé nenu nka esa, (20, 000) ákə yi? Pú áyambi anchəko, ankaysi sayri, mbák ákwáy menu ne mfə wu? ³² Ne mbák ángó bé betəŋ ebhi bébhíki kway, áto bo ntá mfə wu mpok batemé nenu bhi babhuet nekə nesie be mánsókóri enyu ené bápú nu ne bati.” ³³ Yesu arem ye be, “Echí enyumət ne be mankem. Mbák mmu abhíki

bhəŋ nti berə yěntiki enyih ene yi ábhónó, apú kway bebhak nkonjo wa.”

*Ngán ane ábhíki bhəŋ manyihiti
(Mt 5.13; Mk 9.50)*

³⁴ Yesu arem be, “Ngán áhí erítí enyih. Ke mbák ngán ábhíki perə bhəŋ manyihiti mi, ná bákway bekə wu ampət ambak erítí ngán? ³⁵ Enyũ ngán wu apú perə rí ndũ yěnyih. Apú rí amik ne apu rí yě ndu befye ndu ntó-takə ane báyan ampós ánychə ntəbhé-pío. Bato wu to. Mmũ ane áyan beghok ántá batu angok sayri.”

15

*Aghónəmən ane aneme
(Mt 18.12-14)*

¹ Mpokófu, babhebhé nkábhénti ne bakũ bebú bachak béré kap Yesu ndu beghok menyih ebhen yí átəŋ. ² Bónkwə Fárisi ne batəŋ ebhé Mandem bábho ménywinti be, “Mónkwəne ásyepi bə bebú, ne ányie te nenyié ne bhə.”

³ Ekə Yesu atém bó nekay enen be: ⁴ “Sénsót be mmũ ywəka amət abhəŋ bəghónəmən besa betay. Mbák amət anem ebhi, ákə yi? Pú ářə ané besa menwi nsem nekə ne anwi, andək beyan awu ámət kpát ambəŋ wu? ⁵ Ne mbák aghə wu, ápəkə anyanə manki ne manák, ⁶ ne mpok ane yi ágháká anywóp, ábhini maməere bhi ne bakokosi bhi, angati bhə be, ‘Nák ká ne me mbənyuné, mbəŋ ághónəmən wa ane ánémé nyaka.’” ⁷ Yesu arem ye be, “Nchí ghati bhe be nkúbhé enyu yə kě manák ábhák amfay ntá Mandem ne bəángel ęti mmũ bebú amət ane átíkínsem ndũ bebú bhi encha bo besa menwi nsem neku ne anwi abhen bákáysi be bachí chak besí Mandem ne ntí apú ane bó bátik nsem ndũ bebú bhap.”

Ebhókó nkáp ene énémé

⁸ Yesu apət arem be, “Sénsót be ngərə amət abhəŋ bebhókó nkáp byó. Mbák ebhək émət énem, ákə yi? Pú áđure erónó, ansət ketíni anyə eket enkem, ambyo sayri mbánkem kpatə angó yó? ⁹ Ne mpok ághó yə ábhini maməere ne bakokosi bhi, angati bhə be ‘Nák ká ne me mbənyunə ngə ebhókó nkáp ene eneme.’” ¹⁰ Yesu arem ye be nchí ghati

bhe be bəángel Mandem bábəŋ manák ęti mmũ bebú amət ane átíkínsem ndũ bebú ebhi.”

Nekəŋ chi ne bəbhi bati apay

¹¹ Ndu berəŋ ambí Yesu arem be, “Mmũfú abhəŋ nyaka bə babhakanem bati apay. ¹² Ewak émət, ane mónkwən arem ntá etayi be, ‘Eta, chye awa ákóre menyih bé.’ Etayap akərə menyih ebhi ntá yap bati apay. ¹³ Ansem mpáy manywəp, ane mónkwən anyokoti menyih ebhi apəkə arək etək échák nekə nesie. Aré achəŋti menyih ebhi menkem ndu ményie epə nepem. ¹⁴ Achəŋti nókó yěntiki enyih, erémé nsay ékwən etək eyə enkem, arəp amə apay. ¹⁵ Ekə arək, abhat mməet ne mmũ etək eyə amət. Ató yi be ándók, áne nókó bakók bhi amem nki ywi. ¹⁶ Are yán menyie nenyié bakók, ke yě mmu kechye yi enyih menyie. ¹⁷ Ke ásóre nókó nkaysi ne mməet yi arem be, ‘Ghó ká me-á, bakú betik etaya báchí awu mánylè nenyié mməet ngəkgək, mándə nəkə mbək, nsay átwə way me fá! ¹⁸ Chəŋ mfá mpətnsem ntá Etaya ngati yi be, ‘Eta, nkə Mandem bebú, ne nkə wə bebú. ¹⁹ Mbíki perə kway mmu ane bábhini be móywe. Sət me chí mbə nkəbetik ywə amət.’” ²⁰ Afate abho bepətnsem ntá etayi. Ke ené yi abhəet nekə nesie, chi ághó yi ndu átwə. Ntínso nékém yi, afate, ajet arək akém yi abhenə. ²¹ Mmə arem ntá yi be, ‘Eta, nkə Mandem bebú, ne nkə wə bebú, ne mbíki perə kwáy mmu ane bábhini be móywe.’” ²² Ke chí aghati bə-betok bhi be, ‘Twó ká ayak ne éwet ene erí échá mǎnsəbheri yi ne yə, mǎmfyé yi senəŋ ndũ senəŋáwə, ne nkəbhánya bekak. ²³ Dók ye ká mǎnkem mósene mpəŋ mǎngwáy mǎnkə nenyié be sényié senkə manák, ²⁴ mbənyunə mówa-ne agũ nyaka, ke něne apət achi nepem. Anem nyaka ke mpət ngə yí.’ Afə kě epa ébhó.

²⁵ “Mpók yə, móywi ane nsénsi abhak ebhi. Ágháká nókó kekəwət ne eket ndũ yi afu ebhi apətnsem anywóp, ághók ndũ nkenkwet ne nebhen néchí anywóp. ²⁶ Abhini mməbetok amət abhép yí be ‘Ntiki ndak áhí fá echəŋ?’” ²⁷ Mmə betok wu aghati yí be ‘Məməye apətnsem, ke etaye áway mósene mpəŋ mbənyunə apətnsem

dok.’ 28 Mǎmbi wu abénti, anisi bechwe anywǎp. Chi afú arǎk are anik yí mmǔet be anchwe anywǎp. 29 Ke akeme etayi chi be, ‘Yini, beyǎ mamié ane ankem, nchí fá ne wǎ, nkǔ nǎkǎ betik ntá ye mbǎ nsem. Yě ǎrem be yi, nkǔ kǔ, nke tan ntí. Yě nǎ, ǎbhíkí re chye me yě chi mómnen bé nkǔ mǎnják ne mamǔere bha. 30 Ke mpok móywe-ne mmu árǎjǎ ányíe menyin ebhe ne baghǎré-nekǎ áperénsem, ǎwǎy yi esenémǎpǎ!’ 31 Chi abhinji ye yí arem be, ‘Mówa, ǎchí fá ne me mpǎk nkem, ne yěntiki enyin eya, chí eye. 32 Echi mbǔ erítí enyin be senkem epa éne, sénkǔ manják, mbǎnyune mǎmáye ne agǔ nyaka ke néne achi nepém. Anem nyaka ke sépet seghǎ yi.’”

16

Yesu atém nekay betǎn enyǔ mmu ákwáy békǔ ne nkǎp

1 Yesu apet arem ntá bakoǎo bhi be, “Mǔnkǎp amǎt achi nyaka. Abhǎn mǔbetik ane ákem menyin ebhi menkem. Bo bǎghátí yi be, mmǔ betik ywí wu áchǎnti nkǎp ywi. 2 Abhinji mǔbetik wu arem be ‘Ntiki ndak né ngoko ǎti ye? Dók twǎ mé ne bekátí ebhen ǎsíní yěntiki enyin eya aré. ǎbhíkí pere kwáy békem menyin ebha.’

3 “Mmǔ betik wu arem ne mmǔet yi be, ‘Chǎn nkǔ yi? Mmǔet apú mé békǔ betik betǎn betǎn, ne ntí ánwǎp me menyini menyini. 4 Ebhíkí tat, arem be, néne ndíní enyin ene nchí kǔ bé bo mánsiéptí me amem beket ebhap mpok bǎfere me ndǔ betik.’ 5 Abhinji bǎ barem abhen chi-betik ywi amǎt amǎt. Abhép ane mbi be, ‘Yi ǎkém chi-betik wa?’ 6 Akeme yi be ‘Babhanjǎ bawet besa betay.’ Mmǔ betik wu aghati yi be, ‘Ghó ekati barem eye, sǎt, wupsi, sin babhanjǎ besa bepáy nsem byo ndǔ ené ekǎ ne.’ 7 Abhép ye anefú be, ‘ǎkém ná?’ Akeme be, ‘Bebhǎ nchwi besa betay.’ Mmǔ betik wu achye yí ekati barem arem be, ‘Sǎt, wupsí sín bebhǎ nchwi besa menwi ndǔ ene ekǎ.’ 8 Chi-betik ywi ághǎ nǎkǎ bé arwǎ yi enyuyǎ, akaka yí bé yi abhǎn kénwǎn békáysi ndak. Echi tetep be bǎ mmíkí ne bákǔ menyin ebhap ne kénwǎn bácha enyǔ bo Mandem bákǔ ebhap.”

9 Yesu arem be, “Kefǎ bakǎp ne menyiní mmík kékway bétwǎ ne bebépti menyin ke nchí ghati bhe be, mánsǎt kǎ mánkǔ bo mámbák mamǔere bheka bé mpok kémáy, Mandem ánsǎt bhe ndǔ bechǎkǎ bhi ebhen bébhíkí bhǎn ngwenti. 10 Mmǔ ane ábhǔere bariep ndǔ bǎru menyin, ábhǔere bariep mi ndǔ beyǎ menyin. Ne mmu ane apú bhǔere bariep ndǔ bǎru menyin, apú bhǔere bariep ndǔ beyǎ menyin nkǔwǎ. 11 Mbák bǎbhíkí tǎn be bǎbhǔere bariep ndǔ barakǎ nkǎp ne menyiní mmík, agha ákway besiki nti ne be amfyé kefǎ bakǎp ekem kebhi kǎ bhǎn ngwenti amǎ yeka? 12 Mbák bǎpú bhǔere bariep ndǔ menyin ebhen bǎfyé amǎ yeka, yě mmu apú kway bechye bhe menyin ebhen bechi amfay? 13 Yě mǎbetok apu kwáy betok bachi batí apay ndǎn amǎt. Mbák ámbǎn bachi bapay, ákǎn amǎt ancha anefú, mbák épú nǎ, áchye kenǎkǎ ntá amǎt, ambyak anefu. Mmu apu kwáy betok Mandem antok nǎkǎ menyin mmík.”

Mbǎk menyin ebhen Yesu árémé

14 Yesu árém nǎkǎ menyin ebhen, nkǔwǎ Fárisi bo bǎkǎnǎ nkǎp tontó báre way yi. 15 Yesu aghati bǎ be, “Bé bǎchí bo abhen bátǎn mmǔet be bǎchi chak besí bho. Ke Mandem arinji bati yeka. Enyin ené bo báyiní bé ebhǎn menwǎp chí enyin ene Mandem apǎp.”

16 Yesu apet arem be, “ǎǎn Njwiti ápere twǎ, bo bátǎn nyaka chí menyin ebhen bechi amem basin Moses ne amen baremé kepinti. Basiní mǎ kǎ bo bǎkǎnǎ nyaka. ǎǎn átwǎ nǎkǎ, bǎbho beghati bho Mbok Ndíndí ǎti Kefǎ Mandem, ne yěntiki mmu are nu bechwe aré ne betǎn. 17 Ke echi wikirik be mfay ámfúét, mmík amfǔet, echa be mandú enyin ndǔ basin amen Moses ne amen baremé kepinti áném. 18 Echi ye be, yěntiki mmu ane árǎ ngǎré ywi ndǔ nebhay, akwǎn berwǎp. Ne mmǔ ane ábháy ngǎré ane nném árǎ ndǔ nebhay, akwǎn nkǔwǎ berwǎp.”

Nekáy mǔnkǎp ne Lásǎrǎs

19 Yesu atém nekay enén be, “Mǔnkǎp amǎt achi nyaka ane afyé nden beyǎ nkǎp, anyie nǎkǎ epa yěntiki nywǎp. 20 Nchébhému amǎt achí nyaka. Aka

nyén be Lásárōs. Báre bhure yi ndü nyübha mŭnkáp wu mpoknkem. Mmuet yi ajwi ne befuet. ²¹ Abhón ekwak menyie yě chi bechakoti ebhen békwenti amik mpok mŭnkáp anyie nenyie. Enyih echak abhak be mmú mŭnkáp éré rōh énihi noko befuet ebhi. ²² Ansem mpok, nchébhémú wu agú, bōángel Mandem basot yi barok amfay, bákū yi achakō kekwoť ne Abraham. Mŭnkáp agú nkwo, bábhème yi. ²³ Arak etakó bawú, abhak ndü beyä esōhōri aré. Ayōh nókó amík amfay, aghó Abraham nekō nesie ne Lásárōs abhak yí nepaká mmuet. ²⁴ Mŭnkáp wu akók ye arem be, ‘Eta, Abraham, ghō me ntínso. Tó Lásárōs ántáp senōh awō ndü manyier antwō ankwenē me nti mandú. Nchí ndü beyä esōhōri amem ngó-ne.’ ²⁵ Ke Abraham akeme yi chi be, ‘Mōwa, ké ghakōntik be mpok achí awu amik, obhōh nyaka berítí menyih ené Lásárōs ábhōhó chí bebéptí menyih. Ke néne yí achí sayri fá ené wō óchí ndü nenyíé ámén. ²⁶ Diñí nkwo be, eremé nepi nékōre bhese enyuné, yě mmu apu kway befú fá ampe antwō ntá yeka; ne yě mmu apú kway berō ebhē yeká, ampe ántwó fá ntá yese.’ ²⁷ Mŭnkáp wu arem be, ‘Eta Abraham, níkmuet tó ye Lásárōs ndü nneréket etaya. ²⁸ Mbōh bōmaya batí atay. Ghatí yi ándók ánsemti bhō be báké twō nkwo ndü nebhuét nenyíé ámén ane.’ ²⁹ Ke Abraham akeme yi chí be ‘Bōmaye babhōh basih Moses ne amen baremé kepinti. Mángók menyih ebhen basihí mō ághāti bhō.’ ³⁰ Arem ntá Abraham be, ‘Ae Eta Abraham, eyō ébhíki kway. Mbák mmu amōt ane ánánjá agú ámpétnsem angati bhō, chōh mántiknsem ndü bebú bhap.’ ³¹ Abraham aghati ye yi be, ‘Mbák bōmaye babhiki ka beghok menyih ebhen bechi amem basih Moses ne amen baremé kepinti, nō bápú kway beghok ye chí mmu ane ánánjá agú ke ápetnsem ntá yap.’”

17

Sot ka mpok be mmu áké kē nti ankwen ndü bebú
(Mt 18.6, 7, 21, 22; Mk 9.42)

¹ Yesu abho béghāti bakoño bhi be, “Mamō ane átēn bo ndü bebú apú nók bétwō. Ke chōh émbep éntcha ntá mmú ane ákū mamō ántwō ntá bho! ² Echí sáyri ntá mmu wu be mánsot ntay negho mánsēt emi eyi, māmese yí amem manyu echa yi bebhak nepēm ankū mmū amōt ane ánókó Mandem ankwen ndü bebú. ³ Sot ka mpok! Mbák mómaye ánkū wō bebú, ghatí yi bé ándó epih eyō. Mbák atiknsem ndü bebú bhi, foñorí yí. ⁴ Ne mbák akū wō bebú ndōh tándrámōt ndü ewak ne yěntiki ndōh antwō, anik wō mmuet be, ‘Eta foñorí mé,’ obhōh béfōhōri yí.”

Neka nébhōh betan

⁵ Bōnto Yesu barem ntá yi be, “Acha, kwak bé neka enese néntāh nendōk ambi.” ⁶ Acha akeme bhō be, “Mbō bābhōh neka ne Mandem enén néchí yě chí níhínihí mbō mósepem ane enōk éne bābhihí be *móstat, mbū bākway béghati enōk ene be, ‘Fā fá ne bakan dók tē awu amem manyu’, ne yó éngok be.”

Betik ebhen mübetok Yesu

⁷ Yesu arak ambi betōh. Arem be, “Sénsót be mmū ywēka amōt abhōh mübetik ane achí ebhi ákū betik, yě chí ndu bebhabheri bāghōhōmén, yě chí ndu békwāh mban. Mbák afū ebhi apētnsem anywōp, wō chí betik ywi ōghati yi be, ‘Twō chakó amik nyie nenyíé?’ ⁸ Pú ōghati yi chí be, ‘Dók wupsí nden, kē nenyíé twō ne nō. Nnāh nnyíé nnánjá, ónsōt ene ōnyie?’ ⁹ Mbák akū mbō enyu ōghátí yi opú kwáy bekaka yi be, ‘Ōkū a’ mbōnyune akū chí betik ebhen yi ábhōhó beku. ¹⁰ Embák ye enyumōt ne bhe. Mánāh mánkū betik menkem ebhen bāchyé bhe, bābhōh berem chí be, ‘Séchí chí bō betok, yě ndak ácháak apú. Séká chí enyih ene sébhōhó béku.’”

Yesu abú bō ebhanákwa bati byo

¹¹ Ndu Yesu ákō berōh Yerúsalem, are fuét ndü ndyerebhi Samária ne Gálili. ¹² Nchwe áchwē amem mótak amōt, bō ebhanákwa bati byo bāghó yi ndu átwō, bāte, kerōh kékwót ne yí. ¹³ Bābho bebik mándeme noko bé, “Yesu, Eta, ghó bhese ntínso.” ¹⁴ Yesu ághó nókó bhō, aghati bhō be, “Dók ká ntá bachiákap Mandem be márchák bhe.” Ené bārōh, ebhanákwa

yap émay. ¹⁵ Mmu wap amot ághó nókó bé atan, abho bepetnsem ntá Yesu ambiti nókó Mandem ne eyon amfay. ¹⁶ Agháká nókó besí Yesu, akwén yi bekak ankaka nókó yi. Éfákárí be mmũ wu achí chi mmu Samária. ¹⁷ Yesu arem ye be, “Pú bõ bati byo ke mbúú? Abhénéfú bati nénénamot báchí fá? ¹⁸ Ndiere kenkõ ne aywĩntí ke áperénsem bebiti Mandem-é?” ¹⁹ Yesu aghati ye mmu wu be, “Faté, dók ebhak eye. Neka enén obhəŋə ne me nékə atan.”

*Netwó Kefo Mandem
(Mt 24.23-28, 37-41)*

²⁰ Nywəp némot, mbək bõnkwo Fárisi bábhəp Yesu be, “Ntíkí mpok Mandem ábhák ne bo fá amik mbə Mfə wap?” Akeme bhə be, “Yé eriŋ épú ene étəŋ be Mandem abho békem bo mbə Mfə wap. ²¹ Ne yé mmú apú kwáy berem yé be, ‘Ghó ká Mandem fa ne bho mbə Mfə wap!’ Diŋí ká be Mandem anáŋ achi Mfə ndũ nkwo yweka.” *

²² Yesu arem ye ntá bakoŋo bhi be, “Mpok átwò ane bábhəŋ chəŋ ekwak bebhak ne Me Mmu mfú ntá Mandem yé chi ndũ nywəp nemot ke be kebəŋ mbi. ²³ Mpok yə, chəŋ bo mámbak abhen bághəti bhe be, ‘Ghó ká yi awu!’ Báchák mandem be, ‘Ghó ká yi fá!’ Mbák mǎngók nə, bǎké rəŋ, bǎké bho békoŋo bhə. ²⁴ Mbə enyũ miámian ákət angə, befu ebhókó nebu émot beghaka échák, nó kě ébhəŋó bebhak mpok Me Mmu mfú ntá Mandem nchí twə. ²⁵ Ke yí abhəŋ beyambi angó beyǎ esəŋəri ne mkpáká bho abhen echəŋ mámbyak yí, ke antwó. ²⁶ Mbə enyu éfákárí nyaka mpok Nóa, nó kě éfákari chəŋ ke Mmu ane áfú ntá Mandem ambesi. ²⁷ Bo mányìè nyaka mányù nókə, abhen bábhəy baghəré mámbay nókə, ne abhén bátók bhə mántoko nókə kpate nywəp enen Nóa áchwé amem áchwí, ne manyier átwó akuti mmik awáy bõ mankem. ²⁸ Chəŋ émbak nkwo mbə enyũ echi nyaka mpok Lot. Bo mányìè nyaka ne mányu nókə. Bákù nyaka menyih ne abhen bėti mánti nókə menyih ebhap. Mbək bákwan nyaka nenyíé, abhénéfú mánte nókə beket. ²⁹ Ke ndũ nkúbhé nywəp enén Lot afa etək Sódóm, Mandem akə ngó áfú

amfay ne ekem mbə batay ane ádù, anye mbə manyier, ásəŋ bə mankem. ³⁰ Nó ke ébhək chəŋ ne bo mpok Mmu ane áfú ntá Mandem ábhəsi.

³¹ “Ewak eyə, ébhák enyumot ne mmu ane achi amfay eket. Aké rəŋ kpík anywəp be ampəkə menyih ke ambəe. Enyumot ne mmu ane achi ebhi. Aké rem bé ápetnsem anywəp ansot yényih. ³² Báké ghəkəntik enyih ene éfákárí nyaka ne ngərə Lot. ³³ Mmũ ane áyən bepepe mməet, chəŋ aném nepém eni. Ke yé agha ane áká ménem nepém eni éti ya, chəŋ ambəŋ nó. ³⁴ Nchí ghati bhe be, ndũ mpok yə ane məpetnsem, bõ bati apay bákway bebhəre ndũ bekók mémot, mánsot amot mandək ne yí, mándə anefu. ³⁵ Baghəré bati apay bákway bebhak ndũ ntay nemot mánkək nókə nchwi, mánsot amot mándək ne yí, mándə anefú.” ³⁶ [Bõ bati apay bákway bebhak ebhi, mánsot amot, mándə anefú.] ³⁷ Bakoŋo Yesu bábhəp yi be, “Acha, menyih ebhén bífákari chəŋ fá?” Yesu arem be, “Nebhəet ane egúnnya echi, aré kě kenen ekən kényìè begúnnya kéchemə.”

18

Nekəy kénkwésé ne ntaŋá manyé

¹ Yesu atém nekay enénéfú ntá bakoŋo bhi ndu betəŋ bhə be, bábhəŋ menikməet ntá Mandem mpoknkem, keferə ntí are. ² Arem be, “Ntaŋá-manyé amot achi nyaka etəkofú, Mandem yi ke chyé kenókó, nti nkwa yi kebəŋ mpok ne yi. ³ Kénkwésé amot abhak nkwo etək eyə. Are rəŋ ntá ntaŋá manyé wu anik nókə yí mməet be, ‘Eta, tán manyé ya sayri ferə me amó mǔmpap awa.’ ⁴ Ndũ nebhənet, ntaŋá manyé wu kefyé ntí. Ke ansem mpok, achəkə diíi arem ne mməet yi be, ‘Yéndu mpú chyé Mandem kenókó, ne mbíkí bhəŋ mpok ne nti nkwa, ⁵ ke ndu mǎngərə-ne árəŋ chi ambi bechyé me esəŋəri, chəŋ ntán manyé yi sayri nchyé yi. Mbák épú nó, apú sebhə me ante amik.’ ”

⁶ Yesu Acha arem ye be, “Bághok nə enyih ene ntaŋá manyé ane apú chak árémé? ⁷ Mbák mmu mbə yi ákwáy nyaka békwak mǎngərə wu, Mandem ke apu kway bekwak

* **17:21** Ekway bebhak nkwo be: Kefo Mandem kénáŋ kéchi amem batí ayeka.

bo abhen yi áyábhé mbák bádi kabhə ntá yi bëti ne ngósí? Akway béchón̄ti mpok ke ankwak bhə? ⁸ Nchí ghati bhe be, chəŋ Mandem amkpót manyé áyák anchye böbhi. Ke mpok Mmu ane áfú ntá Mandem ápérénsəm, chəŋ angó bo abhen bábhón̄jó nekə ne Mandem fá amíkí?”

Yesu atém nekāy mūnkwə Fárisi ne mbəbhé nkabhénti

⁹ Yesu atém nekay enénéfú ntá bo abhen bakaysi nyaka be bachi chak besí Mandem, mámbiyaka nəkə bo bachak. ¹⁰ Yi be, “Bo bati apay bárəŋ nyaka menikmuet amem ekerákap Mandem. Amət abhak mūnkwə Fárisi, anefú abhak mbəbhé nkabhénti. ¹¹ Mūnkwə Fárisi ate eyí ebhak anik mmuet be, ‘Mandem, nkáká wó be mpú mbə bo báchák abhen bachi baghép, bakū bebá, ne bakwené berwəp. Nkáká wə be mpú mbə yě chí mbəbhé nkabhénti ane áté nó awu. ¹² Nchí bhak ndū netarénsay ndəŋ épáy ndu sónde amət. Ne ndū menyin ebha menkem nchí chye ndu amət amfay baru byo mbə akap ntá ye.’ ¹³ Ke mbəbhé nkabhénti ate nekə nesie. Ntí, yi ke yon amfay, ne adəp awó anti arem be, ‘Eta Mandem, nchí mmū bebá. Ghó me ntínso!’ ¹⁴ Nchí ghati bhe be Mandem ásót nyaka be mbəbhé nkabhénti wu achí chak besí bhi. Ekəbhák nə ne mūnkwə Fárisi mbənyuné Mandem ásəpti yéntiki mmu ane áyən mmuet, ke ákòsi yě agha ane ásəpti mmuet amik.”

Yesu ayét māmbo

(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ Bofú básót böbhəp bárók ntá Yesu ne bhə be yi anyəŋə bə amə anti anjet bhə. Baghəkó bhi bághó nókó nə, bábhə besáyti bhə be báké kə nə. ¹⁶ Ke Yesu abhin̄i böbhə ne böbhəp. Ne ntá baghəkó bhi arem be, “Dó ká māmbo mántwə ntá ya, báké chyət bə mbi mbənyunə bö abhen bachi mbə bhó kě Mandem abhak Mfə wap.” ¹⁷ Din̄i ká be, mbák mmu abhíkí rə Mandem ankem yi mbə mónkwən apú kway bebhak ndū mpáy bo abhen Mandem achi Mfə wap wáwák.

Mūnkáp

(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

¹⁸ Ewak émət, münti bo Israel abhép Yesu be, “Ntəŋ, wə mmū ndíndí, chəŋ nkə yi ke

mbəŋ nepém enén nebhi ki bhəŋ ngwenti?”

¹⁹ Yesu akeme yí be, “Ndaká yí óbhín̄i me be mmū ndíndí? Mmū ndíndí apú. Mandem aywinti ke achi Mmū ndíndí. ²⁰ Ōrín̄i bebhé Mandem. Bérəm be, ‘Ōké kwən berwəp. Ōké wáy mmu. Ōké ghep. Ōké te ntísie ákwáré. Chiě máye ne etaye kenókó.’” ²¹ Mmū wu árem bé “Nnán̄ nchí bhəere bebhé ebhen menkem.” ²² Yesu ághókó nókó nó, arem ntá yi be, “Erəp enyin̄i émət ené óbhíkí re kə. Dók tí menyin ebhe menkem, chyě nkáp ntá bachəbhəbho. Mbák ónká nə, chəŋ ómbón̄i kefó menyin amfay. Ōntwó ye onkoŋo me. Ne chəŋ ómbón̄i kefó menyin awū amfay.” ²³ Aghókó nókó nó, apəp, arəbhe rónérəŋ mbənyunə abhəŋ nyaka beyá menyin. ²⁴ Yesu ayin̄i yí, arem be, “Ebəmuet tontó be mūnkáp anka Mandem ambak Mfə ywi. ²⁵ Echí wikirik be mpəŋə baso ámfuét ndū mbok mbiábhan écha mūnkáp béka Mandem ambak Mfə ywi.” ²⁶ Bo abhen baghoko beyəŋ ebhə bábhəp Yesu be, “Agha ákwáy ye bebhəŋ nepém enen nébhíkí bhəŋ ngwenti?” ²⁷ Yesu akeme bhə be, “Enyin̄i ené écha nkwan̄wan̄, épú cha Mandem.”

²⁸ Píta asá eyəŋ arem be, “Yin̄i, séró menyin menkem sékəŋə wə.” ²⁹ Yesu aghati bhə be, nchí ghati bhe be, “Mmū ane áró yě eket, yě ngəré, yě bömayi, yě etayi ne máyi, ne yě böbhi éti kefó Mandem, ³⁰ Mandem áchye chəŋ yi menyin ebhen beyá becha ebhen yi aneme fá amik. Ne chəŋ ambón̄i nepém enen nébhíkí bhəŋ ngwenti ndū mmik nkə.”

Yesu arem ndəŋ ené éjwi érat bé chəŋ mángwáy yi

(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

³¹ Estat nókó, Yesu asət baghəkó bhi bati byo ne apay nepak. Abho bégháti bhə be, “Ghók ká! Sérəŋ nə chí Yerúsalem, ne aré, chəŋ yéntiki enyin̄i ene baremé kepinti Mandem básín̄i éti Mmu ane áfú ntá Mandem émfakari. ³² Chəŋ mánkém yi mámfye amó böbati abhen bápú bo Israel, mánjókó yi, ne mánsəkəti yí, ne mámpati yi batié amuet. ³³ Chəŋ mándén yi ne ekpa, ne mángwáy yi. Ke égháká nókó manywəp arət, ampətnsem ndū nepém.” ³⁴ Ke baghək Yesu kejwimem yě chi ndū enyin̄i émət ndū

ebhen yi árémé. Bébhak bhésé bhésé ntá yap ne bó kekém enyiy ene yi areme.

*Yesu abú nnémámík etək Jeriko
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)*

³⁵ Mpok Yesu aghaka kekwt ne Jeriko, nnémámík amət abhak nepak mbi chókó, aniyi nəkó meníj. ³⁶ Aghókó nókó ndü beyá bó báfuèt, abhép enyiy ene éfákari. ³⁷ Bágháti yi be, “Yesu ane Násáret ke áfuèt.” ³⁸ Abho ye bébík be, “Yesu! Mmō Mfō Debhít! Ghó mé ntínso!” ³⁹ Bo abhen bárōn ambi béré sayti yi be ánychókó kpák; ke akpík are bik ne eyōn etanetan be, “Mmō Mfō Debhít! Ghó mé ntínso!” ⁴⁰ Yesu áte, achye eyōn be mántwó ne yi. Bátwó nókó kékwót ne yi, Yesu abhép yi be, ⁴¹ “Jyán mēnká wō yi?” Akeme Yesu be, “Acha, nchí yan mpet ngō mbanj.” ⁴² Yesu arem ye ntá yi be, “Ghó mbanj. Neka enēn òbhōjō ne me nékū otanj.” ⁴³ Témté wu, abho beghō mbanj! Ne abho bekojō Yesu, ambiti nəkó Mandem. Bo mankem bághó nókó nō, babhō bebiti nkwo Mandem.

19

Yesu ne Sakio

¹ Yesu achwe etək Jeriko are kō befuèt. ² Mmu amət abhak aré ane aka nnyén be Sakio. Abhak münti babhebhé nkábhénti. Abhōn beyá nkáp. ³ Aríj nókó bé Yesu áfuèt, abho beyanj mbi be ángó enyū mmu Yesu achi, ke éti kembiy eki ne beyá bo, yi kekway beghō yi. ⁴ Ajet arək ambi, akó amfäy enək ene bábhij be Síkamō ndü mbi ane Yesu ákò are ndu áyān beghō yi. ⁵ Yesu ágháká nókó are, ayōn amík amfay aghati Sakio be, “Sakio, sep twó áyák. Mbōn bébhak eket eye echōn.” ⁶ Sakio asep amík áyák, anak Yesu eket yi ne beyá manják. ⁷ Bo bághó nókó ndü Yesu árōn ndü eket Sakio, béré nywinti mándeme nəkó be, “Yesu árōn bebhák kenkō amem eket nkū bebá.” ⁸ Ené Yesu ne Sakio báchí anywóp, Sakio afate arem ntá Yesu be, “Acha, ghók, chōn nkóre menyiy ebha ndü baru apay, nchýé ndu amət ntá bachébhé bho. Ne mbák nsət enyiyí mmu ndü mangwō, chōn nkeme yō ndōn enwi.” ⁹ Yesu arem ntá yi be, “Echōn, Mandem apémé wó ne efo eye

enkem mbōnyune wō nkwo òchí ebhárémō Abraham ane Mandem ábhōn bépémé. ¹⁰ Ne Me Mmu mfú ntá Mandem ntwō béyāj ne bépémé chi bo abhen manémé ebhi.”

*Yesu atém nekāy mmu ane ārō bakā betik
abhi ne nkáp
(Mt 25.14-30)*

¹¹ Ené bo bághōk menyiy ebhen Yesu arēm, arək ambi betem nekay nechak. Ntí abhak be, anāj agháká nyaka kekwt ne Yerúsalem, ne bo bákāysi nyaka be Kefō Mandem kétwō fá amík mandú mpok. ¹² Yesu aghati ye bhō be, “Nném mmu amət aró nyaka etək yi arək etək échá k nekō nesie bé mánká yí mfō ntá bōbhi ke ampetnsem. ¹³ Apéere rōn, abhij bakā betik abhi bati byo. Achye yēntiki mmu wap ebhá nkáp, arem be ‘Kō nókó ká esie ne nkáp wu kpátē mpok neperēnsem ená.’ ¹⁴ Arō ye are rōn. Ke bō etək yi bápap nyaka yi. Bátó ye bo be mándók mángátí mfō ngo be ‘Acha, sébhíki yan mmū-ne ambák mfō ywese.’ ¹⁵ Yē nō, nerōn yi arōnō báká yí mfō. Apéré nókó nsem etək yi, abhij bō betik abhen yi achye nyaka nkáp be mántwó yi angō nsay ane bábhōjō. ¹⁶ Ane mbi arək aghati yí be, ‘Acha, mbōn nsáy bebhá nkáp byo amfay ebha émət ene óchýé me.’ ¹⁷ Mfō wu arem ntá yi be, ‘Jkū sayri, òchí erítí nkūbetik! Tēndu ótōjō ndü mandú enyiy be òbhāre bariēp, mēchýé wō betanj bekem betək byo.’ ¹⁸ Ane ájwí bati apay atwó arem be, ‘Acha, mbōn nsay bebhá nkáp betay amfay ebha émət ene óchýé me.’ ¹⁹ Mfō arem ntá nkūbetik wu be, ‘Mēchýé wō betanj békém betək begho betay.’ ²⁰ Nkū betik achák atwō arem be, ‘Acha, ghó ebhá nkáp eye. Nnep nyaka wu ndü ebhókōnden mbeese. Mbíki kū enyiy ne wu. ²¹ Mbōn nyaka bechāy mbōnyune òchí mmu mbeápak. Enyiy épú eye, òsōresət. Ne òghēm enyiy ené òbhíki pi.’ ²² Mfō wu aghati yi be ‘Wō nkūbetik mbámbe, eyōjōnyu ye éway wō! Jrijí bé nchí mmu mbeápak. Jrijí bé nchí sət ené épú eya, ne nchí ghem ené mbíki pi, pú nó? ²³ Ke ndak yi òbhíki fyé nkáp awa amem ekerēnkap? Mbō òkū nō, mbú ndu ntwó né, mbíki sət wú ne nsáy?’ ²⁴ Agháti ye bo

abhen báchí are téé be, ‘Sot ka ebhá nkáp eyí yò mánchye ntá mmu ane ábhónó bebha byo.’²⁵ Bárém ntá yi be, ‘Acha, pú yi abhəŋ bebhá byo?’²⁶ Mfɔ wu akeme be, ‘Nchí ghati bhe be, mmu ane ábhónó, báchye yi échák. Ke ane ábhíkí bhəŋ, básòt ntá yi yě chí mandú ane yi ábhónó.’²⁷ Ne mbák chí bõmpap abha bhen, abhen bábhíkí yaŋ nyaka be mbák mfɔ wap, twó ká ne bhə fá, mǎngwáy bhó besí bha.’”

Yesu achwe Yerúsalem mbə mmu ane anu ansot awónem
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Yesu átém nókó bhó nekay enen, arək ambi békə berəŋ Yerúsalem, yi abhak ambi, bo abhen báchí ne yi mankoŋo nəkə ansem.²⁹ Agháká nókó kékwót bõbetək Betfáge ne Bétani, ndü Njie Menək *Olif, ató baghəkó bhi bati apay ambi.³⁰ Aghati bhə be, “Dók ká ndü mótk ane achi afə ambi. Nəchwe ane báchwé are chəŋ mǎngə mó mpəŋə batu sesét, ane yě mmu abhiki re kə ne yó. Kanarí ká twó me ne yó.³¹ Mbák mmú ámbép be ntí ane bǎkəŋari yó, ghati ka yí be, ‘Acha ke áyàŋ yó.’”

³² Bõ abhen yi átó, bǎrók, bǎghó yěntiki enyiŋ mbə enyü yi aghati bhə.³³ Ené bǎkəŋari mómpəŋə batu wu, bõ abhen babhəŋə yə, bábhép bhə be, “Ndaká yí bǎkəŋari mómpəŋə batu wu?”³⁴ Bákéme be, “Acha áyàŋ yó.”³⁵ Bǎrók ye ne yə ntá Yesu. Básót nden ené mfäyməet eyap basəbheri mómpəŋə batu wu, bǎkwák yi achəkə amfay.³⁶ Ne ndü yi ákə árəŋ, bo bǎré sot ndené mfäyməet eyap mǎngay nəkə ambi be mómpəŋə batu wu ankə amfay.

³⁷ Agháká nókó kékwót ne nebhaet ane mbi árə Njie Menək Olif ásəp Yerúsalem, ngémtáy bakoŋo bhi bábhó menák, mámbiti nəkə Mandem ne eyəŋ amfay éti menyiŋí maknkay menkem ebhen bó bǎghó.³⁸ Mándeme nəkə be, “Mandem ánjét mmu ane átwò ndü nnyén Acha! Mandem Mfay ke áchyè kpák. Sénchíe yí kenókó!”³⁹ Mbək bõnkwo Fárisi abhen báchí ndü ngémtáy bo bhə, bárém ntá Yesu be, “Ntəŋ, sáy bakoŋo bhe mánchəkə kpák.”⁴⁰ Yesu akeme bhə be, “Nchí ghati bhe be yě mbá

mánchəkə chí kpák, batay ábik ambiti Mandem.”

Yesu adi éti Yerúsalem

⁴¹ Yesu ágháká kékwót ne Yerúsalem, aghó etək, adi kebha ndü ntínso nékem yi ne Yerúsalem,⁴² andeme nəkə be, “Mbə be bǎriŋí yě chí echəŋ, menyiŋ ebhen békə bo mámbón kpák, mbá éri-e! Ke néne, bechi bhese bhese nta yeka ne bǎpú ghə bhə.⁴³ Mpok átwò ane bõmpap abheka bǎtwò mánkap be, mántep nkók ankap etək yeka, mánchet bhe bebhe menkem.⁴⁴ Ne mánchwe mánaŋa bhe ne bõbheka mankem, mámokoti etək enkem enyuné yě ntay népú rəp amfáy nti. Chəŋ émfakari nə, mbənyuné bǎbyak Mandem mpok yi átwó bépéme bhe.”

Yesu achwe ekerákap Mandem abók bakösie
(Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Yesu arək achwe amem ekerákap Mandem abho bebok bõ abhen bákə esié amem,⁴⁶ ambe nəkə ne bhə be, “Ekáti Mandem érəm bé Mandem arem be, ‘Eket eya ébhəŋ bebhak chí ekeré nenikíməet’, ke bǎyibhírí yó érəp chí eket ené baghép bǎbhése are!”

⁴⁷ Yesu are rón ye antəŋ nəkə bo amem ekerákap Mandem, yěntiki nywəp. Bõbati bachiákap Mandem, ne batəŋ ebhé Moses, ne bõbati etək bachak báre yán mbi beway yi.⁴⁸ Ke bó kebhəŋ mbi mbənyuné bo mankem bábhəŋ nyaka ekwak béghok menyiŋ menkem ebhen Yesu árəm.

20

Bábhép Yesu ebhak ene betan ebhi bífú
(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

¹ Ewak émət, ené Yesu átəŋ bo amem ekerákap Mandem angati nəkə bhə Mbok Ndíndí, bõbati bachiákap Mandem ne batəŋ ebhé Mandem ne bõbati etək bǎrók ntá yi,² barem be, “Ghatí bhese, ntiki betan óbhónó beku menyiŋ ebhen né ókə? Agha áchyé wə betan ebhə?”³ Yesu akeme bhə be, “Me nkwo mbəŋ enyiŋ bebhep be. Ghatí ká me.⁴ Betan ebhen Jón ábhónó nyaka ndu bejwiti bho, bífú chí ntá Mandem ke ntá nkwa?”⁵ Báre kem epúítí ne bati be, “Chəŋ séndem be yi? Mbák séndem be betan ebhen

Jōn bэфú nyaka ntá Mandem, ábhép bhese be, ‘Ke ndaká yi bábhíki noko eyon eyi?’ ⁶ Ne mbák séndém be, ‘Bэфú nyaka ntá nkwa’, bō mankem bātemti bhese ne batay mangway, mbonyune bó mankem mánoko sayri be Jōn achi nyaka ndemekerinti Mandem.” ⁷ Eká bakeme Yesu be, “Sébhíki riñi.” ⁸ Ne Yesu aghati bhō be, “Menkwó mpú ghati ye be mmu ane áchyé mé betan bekū menyin ebhen né mēkà.”

*Yesu atém nekāy bakū betik ne mbōññki
(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)*

⁹ Yesu abho ye bētem bō nekay nechak be, “Mmufú achi nyaka. Ati nki api menok vain are. Afyé bo are, be mánkū betik mankore nsáy ne yi. Arō ye arok nekō enen yi átāt, etok echak. ¹⁰ Mpok bekok kepem énok ákwáy nókó, mbōññki ató bakū betik abhi bachak be mándók mánsót aywi ákóré mbwot. Ke bō betik bhō kechye. Bákém yi baden, bábók, apetnsem amó amō. ¹¹ Mbōññki ató mūbetok achak. Bákém awu nkwo bāden, báchyé yi ntiánwóp, bábók apetnsem amó apay. ¹² Ató mmōbetok ane ajwi bati arat. Bádén, báfyé befaet amuet, bábók, afú arok. ¹³ Ekū mbōññki wu arem ne mmuet eyi be, ‘Chōñ nkū ná? Chōñ ntó mbōñ mmōnti wa. Yē yí, bábhōñ béchye yi kenókó.’ ¹⁴ Ke bakū betik bághó nókó yi, bábhó berem ne bati be, ‘Yiní mbōñ móywi né, ne yí kē ábhōñó ményié newú etayi. Twó ká senkem yi séngwáy bé etayi ánán ángú, menyin ebhi méndop chi ebhese.’ ¹⁵ Móywi wu áchwé nókó amem nki, bákém yi baya báfú amem nki ne yi, barok baway.” Yesu átém nókó nekay enen, abhép bó be, “Bákaysi be chōñ mbōññki wu ankū yi ntá bōbhō? ¹⁶ Chōñ antwó angway bhō, anchye nki wu ntá bo bachak.” Bághókó nókó nō, babho berem be, “Mandem ake ka!” ¹⁷ Yesu ayiní bhō díí, abhép be, “Ntí basiní amen achi be yi? Basiní amen árēm be:

‘Nkúbhé ntay enen batēket báguébhé bé nébhíki ri,
nó ke néróbhé ntay enen nékémé eket nechá batay ácháak ankem.’

¹⁸ Yēntiki mmu ane akwene ndū ntay enen, ásiēpti ndū mbin, ne mmu ane ntay enen nékwéné yi amuet, néchōkoti yi.”

Bábhép Yesu ēti nkábhēnti ndu báyanñ yi ánkwen anyu

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

¹⁹ Yesu atem nōkō nekay enen, batōñ ebhé Mandem ne bōbati bachiākap Mandem báriní be atem nekay enō chi ēti yap. Báre yan bekem yi, ke báchay bo abhen báchi are. ²⁰ Bárók ye ambi beyan mbi bekem yi. Bátó baghokotí keri ntá yi be mánkōt ngepti be bachi bō tetep. Ke bárdñ nyaka chi be mámbébhé nókó yi menyin kpat ankwén anyu, ankwén ndū ntá yap be mansot yi manto ntá Góbbhanō Rom mmū betan menkem bechi yi amō. ²¹ Baghokotí keri bhō bárōñó nókó ntá Yesu, babhép yi be, “Ntōñ, sériní bé menyin ebhen órēm ne ótōñ bechi chak. Sériní bé opú yiní mmu ndū besí óncháy yi, ke ótōñ tetep ēti menyin ebhen Mandem áyanñ bo mánkū. ²² Ghatí bhese, ebhé ye se eka be sēnchíe nkábhēnti ntá Mfō Rom ke ébhíki ka?” ²³ Yesu ariní bapu map, arem ntá yap be, ²⁴ “Tōñ ká me ebhókó nkap.” Bátōñ nókó yi abhép bhō be, “Ntí ághá né aré? Ne nnyén chí enen ághá?” Bákémé yi be, “Chí ntí Sísa, Mfō Rom. Ne nnyén, chí eni.” ²⁵ Yesu arem be, “Chíe yé ka nta Mfō Rom yēntiki enyin ene echí eyi, mánchye ntá Mandem yēntiki enyin ene echí ene Mandem.” ²⁶ Bághókó nókó enyin ene Yesu areme, bápóp! Bó kebhoñ yēnyin ndū enyin ene yi árémé, ene ékū yi ankwen anyu be bō mánkém yi besí bho. Bárōp kpákpákpak.

Enyin bábhébhé Yesu ēti neperēnsēm ndū nepém

(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)

²⁷ Mbok bōnkwo Sádusi bárók ntá Yesu babhép yi ēti neperēnsēm ndū nepém. Bōnkwo Sádusi bábhíki noko nyaka be bawú bápēt chōñ nsem ndū nepém. Babhép yi be, ²⁸ “Ntōñ, Moses asin ndū ebhé eyese be, mbák mmu ángú ándó ngoré ke bó kebhoñ yē mmó, mómayi abhoñ besot ngoré wu bé ámbé bō ne yi ndū nnyén manō ane ágú. ²⁹ Bō chí amōt bati tándramōt báchí nyaka. Ane mbi abháy ngoré, agú kebhoñ yē mmó. ³⁰ Ane ákōño asōt kénkwésé wu ndū nebhay agú kebhoñ mmó. ³¹ Ane ájwí bati arat nkwo asōt yí ke agú kebhoñ mmó

ne yi. Éfákári enyumət ne bə mankem bati tándramət. ³² Ndü ngwenti, ngərə wu nkwo agú. ³³ Ndu echi nɔ, mpok Mandem ákè bawú mámpétnsem ndü nepém, ngərə wu ábhák ane agha? Ndu bó mankem, bati tándramət, yěntiki mmu wap abhay nyaka yi.”

³⁴ Yesu akeme bhə be, “Fá amik, baghoré ne babhakanem bábháy bati, ³⁵ ke bo abhen chón bápétnsem ndü nepém, mánchwe ndü mmik nkə, bápú peré bháy nebhay ³⁶ mbənyune bápú peré kway begu. Bábhak mbə bəángel Mandem, bábhak bə Mandem abhen yi akə bápétnsem ndü nepém. ³⁷ Yě chí Moses atə nyaka kponorə ndü mbok enək ené ngó ádu are be bawú bápétn chə nsem ndü nepém. Ndü basiñi mi éti mbok eyə, Moses ábhini Mandem mmu achi Acha be, ‘Mandem Abraham, Mandem Aisek, Mandem Jekóp!’ ³⁸ Eyə étə be Mandem achí Mandem bo abhen bachi nepém. Apú Mandem bawú. Ntá Mandem, bəbhə mankem bachi nepém.”

³⁹ Mbək batə ebhé Mandem báká ne yi, barem be, “Ntə, ərem sayri!” ⁴⁰ Yě mmu keperé mə bébhep yi yěnyin.

Mpeme Mandem afyé nyaka bariəp bé átò
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37a)

⁴¹ Yesu abhép bo abhen bághək yi be, “Ná bákway berem be Mpeme Mandem afyé nyaka bariəp be átò achi ebhárémə Mfə Debhít? ⁴² Mbəñ Debhít asin amem Ekáti Bakway be:

‘Mandem Acha arem nyaka ntá Acha wa be, chəkə fá ebhé awónem eya ndü enəkə-kenókó,

⁴³ kpate nkə bəmpap abhe mándəp mbə enək

ene chə ɔnyàŋa bekek are.’

⁴⁴ Debhít ábhini nyaka Mpeme ere be Acha. Ná Achə áyibhiri ambak ebhárémə ywi?”

Yesu aghati bakoŋo bhi be mánst mpok ne batə ebhé

(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

⁴⁵ Besí bo mankem abhen bághək yěntiki enyin, Yesu arem ntá baghəkó bhi be, ⁴⁶ “Sət ka mpok ne batə ebhé Mandem. Bákəŋ beghap mánkó mansəp ne bəwubhe wubhé nden aməet nefisie be bo mánkáká nókó

bhə ne kenókó. Bákəŋ nkwo béchəkə ndü bebhaká kenókó amem bekeré nenikiməet ne ndü bepa. ⁴⁷ Ne mánylè menyin mánkwésé ndü mangwə, mánkə nəkə beróri nenikiməet besí bhə mbə be bachi beriti bhə. Chəŋ ntémsi yap anjá ancha.”

21

Akap ane kénkwésé ngərə
(Mk 12.41-44)

¹ Ené Yesu achi amem ekerákap Mandem, ayini aghó ndü bə bakáp báfyè akap amem ekubhé nkáp. ² Aghó nkwo kénkwésé amət ane eyi épú ndu afyé bəbebhókó nkap bapay. ³ Yesu arem be, “Nchí ghati bhe be, akap kénkwésé-ne ácha ane yěntiki mmu. ⁴ Ndü beyə bakap kə yěntiki mmu wap áfére mandú achye mbə akap, ke nchébhe ngərə ne, achye yěntiki enyin ene yi ábhónó.”

Yesu arem bé chəŋ mánchənti ekerákap
(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

⁵ Mbək baghəkó bhi bərə rem éti berí ekerákap Mandem, mánkak nəkə beriti batay ané básóre báté yó ne éti menyin ebhen bo báchyé be mánsobhéri eket ére. Ke Yesu arem ntá yap be, ⁶ “Menyin ebhen bəghə ne menkem, mpok átwə ane eket ene érdə amik enkem yěnyin kerəp téé.”

Chəŋ mánchye bakoŋo Yesu beyə esəŋəri
(Mt 24.3-14; Mk 13.3-13)

⁷ Bábhép yi be, “Ntə, ntiki mpok chəŋ menyin ebhen bəfakari, ne ntiki erin ebhónó beka bo mandini be mpok ane ótwə arəp kékwtó?” ⁸ Yesu akeme bhə be, “Sət ka mpok be báké rwə bhe mánjibhiri bati yeka. Beyə bo bátwə chəŋ mánst nnyén ena mánten ambi, yěntiki mmu wap andem nəkə be, ‘Me ke nchi Mpeme ane Mandem afyé nyaka bariəp be átó!’ Ne be, ‘Mpok akway ane Mandem ápeme mmik!’ Mbák mánɡók nó báké koŋo bhə. ⁹ Ne mpok bəghókó nsónónenu ne ebyək, báké chay. Menyú menyin ebhə bebhəŋ befakari, ke eyə épú təŋ be ngwenti mmik arəp kekwtó.”

¹⁰ Yesu arək ambi bərəm be, “Chəŋ betək ménu ne betək bəchák, bafə etək mánu ne batí bafə etək. ¹¹ Chəŋ betənti nenyikisi mmik ne nsay ne beghorí mame mémbak mbəŋ ne mbaŋ. Ne chəŋ menyin ebhen

méntwə ne beyǎ becháy, ne berinjí maknkay mémfu amfáy. ¹² Ke menyij ebhen menkem béperé fákári, chəj mánkem be, mánychye esəjəri, mánsət be mandək amem bekeré nenikímuet ebhap mántəj be are, mamfyé bhe amem bekerékenəj. Ne chəj mámfye be amó bafə ne bəgóbhanə be mántəj be ɛti ya. ¹³ Chəj eyə énychye bhe mbi beghati bə Mbok Ndíndí ɛti ya. ¹⁴ Kə yeka batí yeka be bǎpú seme ɛti enyij ene bǎbhəjə berem ndu betəjə mmuet, ¹⁵ mbənyune chəj membəj nchyé bhe enyij ene bǎbhəjə berem, nchyé nerinjíndak be mánychók manyú bömpap abheka. ¹⁶ Chəj yé chí bachi ne manə bheka, ne bəmayeka, ne bö nneréket, ne mamuere bheka mámfye be amó bömpap abheka. Ne chəj mángwáy mbək yeka. ¹⁷ Chəj bo mankem mámpap be ɛti bǎchí bakojo bha. ¹⁸ Chəj menyij ebhen ménkway befakari ne bhe ke yé ekák emenénti mmu yweka epu nem. ¹⁹ Mbák mánté kákátí, chəj mámpeme mmuet eyeka.

*Yesu arem be Yerúsalem abhəj bekwen
(Mt 24.15-22; Mk 13.14-20)*

²⁰ “Mpok bǎghó bakwó batemé nenu ndu bákábhé Yerúsalem, dijí yé ka be mpok bechəjti Yerúsalem akway. ²¹ Mpok yə, bö abhen bachi atú Judéya mámbúé, mámbésé amfay njie. Abhen bachi amem ɛtək Yerúsalem mámbúé mándók. Ne abhen bachi nefi báké chwe ɛtək, ²² mbənyune manywəp ayə chi ane ntəmsi, békə be, menyij menkem ebhen bechi amem Ekáti Mandem mémfú tetep. ²³ Ne chəj émbép encha ntá baghoré ne menie ne abhen bǎchí ne bə amə mpok ayə! Chəj beyǎ besəjəri méntwə fá amik ne Mandem ankə bö Yerúsalem mángə bebənti bhi. ²⁴ Chəj mángwáy beyǎ bhap ne bəakparenja, ne mánkemti bachak mbə basémé nenú ndú betək ne betək. Chəj bo abhen bǎbhíkí rinj Mandem mánjati Yerúsalem kpatə mpok ayap amfuet.

*Menyij ebhen bebəjə befakari ke Yesu antwə
(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)*

²⁵ “Mpok yə, chəj berinjí maknkay mémbak amfay ndú mmok, ne ndú ntəj

ne ndú mambe. Ne fá amik, chəj betək mémbəj basémé ne becháy ɛti beremti ebhén bífú ndú mpérényen ene bəmanyu. ²⁶ Chəj bo mámbəj becháy kpatə mbək mámfə ndu bǎrij bebéptí menyij ebhen bəbhó befakari fá amik. Chəj betəj mfáy ményikisi. ²⁷ Ne chəj Mmú ane áfú ntá Mandem ambesi, ande twó amem nebhan, ne beyǎ betəj ne kenókó. ²⁸ Mpok menyij ebhen bəbhó befakari, tē ká sené ne nkaysi be mpok ane Mandem áferə bhe ndú esəjəri arəp chi kekwt.”

*Nekəy enəkə Fig nətəj bhesə
(Mt 24.32-35; Mk 13.28-31)*

²⁹ Yesu atém bə nekay enén be, “Yinjí ká enək *fig ne menək béchák. ³⁰ Netém ane bó bəbhó bétəm betó, bǎrij be eso érap chí kékwt. ³¹ Echí enyumót ne netwó wa, Me Mmu mfú ntá Mandem. Mánanj mángə ndú menyij ebhén-ne ngátí bhe bəfakari, dijí ká be mpok ane Kefə Mandem kétwə arəp kekwt. ³² Nchí ghati bhe tetep be menyij ebhen menkem bəbhəj befakari, ke mkpáká bho abhen echəj amfuet. ³³ Chəj mfay amfuet, mmik amfuet, ke eyəj eya epú fuet wáwák.

Bák ká pə mpoknkem

³⁴ “Sət ka mpok bé bǎké fyə ntí ndú ményie nenyié tontó, bǎké fyə ntí ndu mmém ne bǎké bhəj basémé ɛti menyij ebhen nepemé mmik enen. Menyij ebhen békway bekə be nywəbhé netwó ena némbák témchok ntá yeka ndú bǎbhíkí tojti mmuet, ne némbayti bhe mbə ntá. ³⁵ Chəj menyij ebhen bəfakari ndú nywəp enə ménjij yəntiki mmu fá amik. ³⁶ Bák ye ka pə mpoknkem, mánik nəkə mmuet be mámbəj betəj bəbue menyij ebhen bebəjə befakari, mánte besí Mmu ane áfú ntá Mandem.”

³⁷ Yəntiki nywəp Yesu are tónj bo amem ekerákap Mandem. Eghaka nəkə bəku, ankó andək ambure amfay njie menək Olif. ³⁸ Ne néyí nókó, bo mámpu mandək ntá yi amem ekerákap Mandem ndu beghok menyij ebhen yi átəj.

22

*Böbati etak bäté eyu be mángwáy Yesu
(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-54)*

¹ Mpok ane bo Israel mányíe epä Bret ane kebhoñ yís arəp kekwoť. Bábhiñi epä yə be, *Nekiñi. ² Bö bati bachiäkap Mandem ne batəñ ebhé Mandem bäre yan mbi beway Yesu bhésé bhésé mbənyune bächəy nyaka enyñ ene bo bakway bekə.

*Júdas aka beti Yesu
(Mt 26.14-16; Mk 14.10-11)*

³ Satan akó anti Júdas ane mpíkiri nnyén eni nēchi be Iskariot. Júdas achi nyaka mmu amət ndü nkwə baghək Yesu bati byo ne apay. ⁴ Arək anyiē beti ne böbati bachiäkap Mandem ne böbati batemé nenu abhen bábhabheri ekeräkap Mandem, enyu yi ákway beti Yesu ntá yap. ⁵ Bábhoñ manjak tontó, ne báká bechye yi nkáp. ⁶ Júdas aka ne bhó. Abho beyan mbi ndu bėti Yesu ntá yap ndü mpok ane ngémtay bho bapu ghə.

*Yesu aghati baghəkó bhi be mántəñti
nenyíe Epä Nekiñi
(Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Jn 13.21-30)*

⁷ Nywəp Bret ane ábhíki bhəñ yís nékwáy. Ndu nywəp enə ké báwəy nyaka mónkwəmén ane Epä Nekiñi, ⁸ Yesu ató ye Píta ne Jōñ ne eyəñ be, “Dók ká toñti menyñ bē sényíe Epä Nekiñi.” ⁹ Bábhep yi be, “Ŷyàn séntóñti yó fá?” ¹⁰ Yesu akeme bhə be, “Yiñi ká, nēchwe ane bächwé etak, chəñ mángó mmu ane ápókó ejš manyiep. Konó ká yi kpáte eket ené yi áchwe, ¹¹ mángati mbəñóket be, ‘Ntəñ áto bhese be sémbep wə be, mókeré mankə ane mbəñó ményie Epä Nekiñi ne baghək abha achí fá?’ ¹² Chəñ antəñ be móket ane achi amfay ne achik ane bábhoñó besəbheri. Toñti ká yěntiki enyñ aré.” ¹³ Bárók, baghə yěntiki enyñ mbə enyñ yi aghati bhə. Bátóñti Epä Nekiñi aré.

*Yesu anyiē nenyíe ngwenti eni ne baghəkó
bhi
(Mt 26.26-30; Mk 14.22-26; 1 Kər 11.23-25)*

¹⁴ Mpok ákwáy nókó, Yesu achəkə ndu éfémé nenyie ne bönto. ¹⁵ Aghati bhə be, “Nnán njāñ menyie Epä Nekiñi ené ne bhe tontó ke nchwe ndü esəñori. ¹⁶ Nchí ghati

bhe be, mpú pere nyiē chəñ Epä Nekiñi kpáte mpok Mandem ákə bo máñhiñi ntí epä ene, nó chi mpok yi ábhák Mfə bö mankem.” ¹⁷ Yesu asət ye nkóp ne mmém amem. Achyé nókó bakak ntá Mandem, achye ntá bönto andeme nəkə be, “Sət ka nyú, nti anyñ anchye nti. ¹⁸ Nchí ghati bhe be, bébhó echəñ, mpú pere nyú mmémén kpáte mpok ane Mandem abhak Mfə bo mankem.” ¹⁹ Asət ye ekpəkó bred. Achye bakak ntá Mandem. Are bəkəti anchye nəkə ntá baghəkó bhi, andem nəkə be, “Bret-ne até ndü mməet eya ane nchí chye mbə akap žti yeka. Mändəp, mánkə nəkə enyune ndu bétik me.” ²⁰ Mánánjá nókó ményie nenyíe, asət nkóp ne mmém amem, achye bakak ntá Mandem nkúbhé mbə enyñ yi áká ne nenyíe. Arem be, “Né chí Nku Nkə ane Mandem ányú ne bö mmik žti nēwú ena ndu betəñ be chəñ ankə *Nku Nkə ane yi ányú ne bo ante. ²¹ Ke mmu ane átí me achí fá chəkə ányie nenyíe ne me. ²² Nchí rem nə mbənyune chəñ Me Mmu mfú ntá Mandem ngu mbə enyñ yi árémé. Ke chəñ émbép encha ntá mmu wu nə átí me ntá bömpap abha!” ²³ Bönto bábho bebhep bati be, “Ntiki mmñ ywese ákway bekə ane enyñ ndak ntá yi e?”

Yesu apət atəñ bakoño bhi ne septiməet

²⁴ Baghəkə Yesu babho bekem epúiti ne bati ndu bérñi mmu wap ane áchá abhenefu. ²⁵ Yesu arem ntá yap be, “Bafə abhen betəkó mmik babhoñ betəñ amfay böbhəp ne yěntiki mmu ane ábhəñó betəñ amfay bho, áyàn mámbiñi yi be, ‘Nkwakabho.’ ²⁶ Ke éké bhák nə ne bhe. Mūngo yweka abhoñ bebhak mbə mónkwən ndü nkwə yweka, mūnti ambak mbə mübetok. ²⁷ Agha áchá nti? Mmñ ane báfuēt yi nenyíe ke ane áfuēt nenyíe? Pú ane áchəkə mámfuēt yi nenyíe? Ke nchí ne bhe mbə mübetok.

²⁸ “Bē ké bäté ne me ndü besəñori bha menkem. ²⁹ Ne nkúbhé mbə enyu Etaya áchyé me betəñ menyie kefə, enyu yə ké nchí kə chəñ be be nkwó manyíe kefə. ³⁰ Chəñ mányie ne mányú ne me nebhuēt amət ndü epä kefə eya, ne máñchəkə nkwə ndü menəkó kefə ndu bekem maneréket Israel byo ne apay.”

Yesu arem be chəŋ Pita andem be abhíkí riŋi yi

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-30; Jn 13.36-38)

³¹ Etáré nókó, Yesu arem ntá Pita be, “Símun, Símun, ghók! Báchyé Satan betan bé á mó bhe, amfap abhén bá rí ne abhen babebhe mbə mmü anyíkisi kasará ndu besot ane yi ághan gari. ³² Ke nnikmuet eti ye bé óké rə bébhəŋ nekə ne me. Ne ónán ómpétnsem ntá ya, óké rə befyə bömaye nti.” ³³ Pita akeme yi be, “Acha, yě báfyè wə chi ekerékənəŋ, ye báway wə wáy, mǽgú chi ne wə.” ³⁴ Yesu aghati yí be, “Píta, diŋi bé nkək aperi kók beti ebhen, chəŋ óndem ndəŋ érat be obhíkí riŋi me.”

Enyü bakoŋo Yesu bəbhónó bétónŋi batí-yap

³⁵ Yesu abhép baghəkó bhi be, “Mpok ntó bhe pósá ti, ebha ti, nkwbhánya bekak ti, báchep nyaka yənyin ke?” Bákéme yi be, “Wáwák.” ³⁶ Aghati ye bhə be, “Ke néne, mmü ane ábhónó nkáp ankem wu amuet. Mmü ane ábhónó ebhá nekə ánsót yə. Ane ábhíkí bhəŋ akparenja, ánti ndé yi anku akparenja. ³⁷ Nchí ghati bhe be enyin ene básiní ndü Ekáti Mandem eti ya, ebhəŋ befu tetep. Nə chi ene érem be, ‘Básot yi mbə nkə bebú amot.’ Menyin ebhen básiní eti ya bébhəŋ befu tetep.” ³⁸ Baghəkó bhi barem be, “Acha, ghó bəakparenja bapay fá.” Aghati bhó be, “Dǒ ká nə.”

Yesu are nikmue amfäy Njie Menok Olif
(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42)

³⁹ Yesu afa ye arək amfay Njie Menok Olif mbə enyu esí. Baghəkó bhi barək ne yi. ⁴⁰ Aré, aghati bhə be, “Nik nókó ká mmuet be mbák nemə nətəwə báké kwen.” ⁴¹ Arémé nókó nó, arə bhə, atén mmuet ambí mandú, mbə ndü nebhuet ane ótém ntay nengaka. Atep mánén amik, abho menikmuet be, ⁴² “Etaya, mbák əkəŋ, feré nkóp esəŋəri ne bé ámfóri me. Ke óké kə enyin ene mǽyán, kə chi ene wəmbəŋ óyàn.” ⁴³ [Ené yi ánikmuet nə, ángel Mandem abhesi yi besí, afyé yi nti. ⁴⁴ Ne ndü beyä baseme, are nikmuet ne nti eni nenkem. Nsónŋí ane áfú yi amuet are chiti amik mbə bakəŋ manəŋ.] ⁴⁵ Anárjá nókó menikmuet, afate,

apetnsem ndü nebhuet ane yí aró baghəkó bhi. Aghə bhə ndu bəbhəre kenó ndu mánəŋ bápóbhé eti beyä basémé. ⁴⁶ Yesu abhép bhó be, “Ndaká yí bəbhəre kenó? Faté ká, mánikmuet be nemə néntwó, báké kwen.”

Bákém Yesu

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.1-11)

⁴⁷ Ené Yesu abhuet berem nə ne baghəkó bhi, eká bhə échwóp. Júdas, mmu amot ndü nkwbə baghək Yesu batí byó ne apay, abhak bə ambí. Arək kekəwət ne Yesu ndu bébhəne yi. ⁴⁸ Ke Yesu abhép yi be, “Júdas, óbhəne Me Mmu mfú ntá Mandem ndu beti me ntá bömpap abha?” ⁴⁹ Baghəkó bhi bəghó nókó enyin ene étwə fakari, bəbhép yi be, “Acha, sénsót bəakparenja bhese senu ne böbhen-e?” ⁵⁰ Mmü wap amot agwəp akparenja ywi. Akpót atú nsəm mǽngə bachiákap Mandem chwát aguép amik. ⁵¹ Ke Yesu aghati bhə be, “Dǒ ká nə!” Atək ye atú mmu wu, abu yi. ⁵² Yesu abhép ye böbati bachiákap Mandem ne böbati batemé nenu abhen bəbhəbheri ekerákap Mandem ne böbati etək abhen bətwó bekem yi be, “Bətwə bekem me ne bəakparenja ne nkík mbə be nchí chí ngébhə ntantaŋ? ⁵³ Mpok nchí ne bhe amem ekerákap Mandem nənŋi nənŋi, bəbhíkí kem me. Ke mpok yeke ne Satan, mfə ejuri, akway néne.”

Pita arem be abhíkí riŋi Yesu

(Mt 26.57-58, 69-75; Mk 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Böbhə bákém yé Yesu, bəbhó berəŋ ndü eket ene mǽngə bachiákap Mandem. Pita are koŋo bhə ansem nekə nesie. ⁵⁵ Bəbháyti ngó nenti senta. Bo bəchókə nepaká ngó mángwaka nəkə ngo. Pita achəkə aré ne bhə. ⁵⁶ Ngərə betok amot ane achi are, aghó Pita nkwbə aré chəkə ndü ngo ághə yi amuet. Ayiní yi dǽi, arem be, “Mónkwəne nkwbə achi mbə ne Yesu.” ⁵⁷ Pita ataŋa, arem be, “Mma, mbíkí riŋi yi.” ⁵⁸ Ebhíkí tat, mmü achak aghó Pita arem be, “Wə nkwbə ochí mmü ywi amot.” Pita akeme yi be, “Cháá, mpú ne bhə” ⁵⁹ Efúéré nəkə mbə nenəkó nywəp nemot, mmü achak arem be, “Tetep, mmü-ne nkwbə achi mbə ne Yesu. Yi nkwbə chí mmu Gálili.” ⁶⁰ Pita aghati yi be, “Nkwəne,

mbíkí ríñi enyíñ ene wə órèm!” Témte wu, ené yi ábhúét berem enyíñ ene yi árèm, nkək akók. ⁶¹ Acha ayibhiri mmúét ayíñi Píta. Amík ayap átéméri. Píta atik enyíñ ene Yesu ághátí yi be, “Nkək aperé kók beti ebhen, chəñ óndem ndəñ erat be óbhíkí ríñi me.” ⁶² Afú nefi, adi kebho, ne beyä basémé anti.

*Bábhó beyəko Yesu ne mándene nəko yi
(Mt 26.67-68; Mk 14.65)*

⁶³ Batémé nenu abhen bábhəbheri Yesu bábhó beyəko yi ne mándene nəko yi ne ékpá. ⁶⁴ Bágwót yi amík nkwo, mámbəbhe nəko yi be, “Wə mmu óchí ndeməkəpinti, ghatí bhese! Agha ádébhé nó wə?” ⁶⁵ Bárém beyä menyíñ bechak, mánso nəko yi ne nsək.

*Básót Yesu barək ndü echeme batanjá manyé
(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jn 18.19-24)*

⁶⁶ Néyí nókó, böbati etək, bö batí bachiákap Mandem ne batəñ ebhé Mandem bákém echeme eghə yap. Básót Yesu barək aré ne yi. ⁶⁷ Bábhép yi be, “Ghatí bhese, óchí Mpereme Mandem afyé nyaka bariəp be áto?” Akeme bhə be, “Mbák ngátí bhe bápú noko; ⁶⁸ ne mbák mbép bé enyíñ, bápú keme me. ⁶⁹ Ke bébhó echəñ, chəñ Mandem Betəñ Menkem amfyé Me Mmu mfú amfay nchəko ndü nebhuət beyä kenókó, ebhə awónem eyi.” ⁷⁰ Bó mankem babhep yi be, “Nó óchí Mmə Mandem-ε?” Yesu akeme bhə be, “Echi mbə enyü bərəmé.” ⁷¹ Bó bárém be, “Sépét séyən batísíé mántwó mándém enyíñ ene yi áká ndaká yí? Besé babhəñ séghok ne batú enyíñ ene éfú yi anyu.”

23

*Bárək ntá Páilet ne Yesu
(Mt 27.1-2, 11-14; Mk 15.1-5, Jn 18.28-38a)*

¹ Nkwó batanjá manyé bárém nókó nó, bö mankem báfáte, básot Yesu bərə rəñ ntá Páilet ne yi. ² Bábhó bebhat yi barak amuət mándeme nəko be, “Seghə, mmü-ne ndu ákə be bö bhese báké bhəere bebhé etək. Akəñ nkwo bé bo báké chyε nkábhénti ntá Sísa, Mfə Rom. Ne árèm be yí achi Mpereme Mandem afyé nyaka bariəp be áto, nó chi be achí Mfə.” ³ Páilet abhép ye Yesu be,

“Wə ke óchí né Mfə bo Israel?” Akeme be, “Echi mbə enyu órémé.” ⁴ Páilet arəm ye ntá böbati bachiákap Mandem ne ngémtay bo abhen bachi arə be, “Mbíkí ghə yě bekwéné ne mmü-ne.” ⁵ Ke bārók ambi beke me be, “Akò atú Judéya ankem antəñ nəkə bho ndu ményíkísi batí yap amem be mángúép esəñəri etək. Akə nó, bebho atú Gálili kpát bégháka fá Yerúsalem.”

Páilet ató Yesu ntá Mfə Hérəd

⁶ Páilet ághókó nókó menyíñ ebhen, abhép bhə mbák Yesu achi mmu atú Gálili. ⁷ Aríñi nókó bé Yesu afú atú etək ene Hérəd achi mfə aré, achyε eyəñ be mandək ne yi ntá Hérəd. Mbəñ Hérəd achi nyaka Yerúsalem mpok yə. ⁸ Hérəd ághó nókó Yesu, ábhəñ manák tontó, mbənyune anəñ ághòk nyaka éti yi ne abhəñ ekwak tentep beghə yi ne amík. Abhəka nyaka nti be chəñ Yesu ankə enyíñi maknkay yí angó. ⁹ Ékú Hérəd abhép Yesu beyä bebhep ke ye émot Yesu ábhíkí keme. ¹⁰ Ené Hérəd árəñ ambi bebhep yi bebhep, böbati bachiákap Mandem ne batəñ ebhé Mandem báte kekwo, mámbat nəko yi barak amuət ne beyä éyu. ¹¹ Hérəd ne batémé nenu bhi bərə byak yi, mámfye nəko yí etəñək. Mámése yi nkú kefə amuət. Arəm bé mánsót yí mámpetnsəm ntá Páilet ne yi. ¹² Kemmheere Hérəd ne Páilet kébho ndü nkúbhé nywəp enə. Ndü mpok ane áfúéré ansem bachi nyaka chi ndü mpap.

*Páilet akpát manyé be mángwáy Yesu
(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Jn 18.38b-19.16a)*

¹³ Bápéré nókó nsem ntá Páilet ne Yesu, Páilet ató bábhíñi böbati bachiákap Mandem ne böbati etək ne bö etək. ¹⁴ Arəm ntá yap be, “Bätwə fá ntá ya ne mmü-ne be ákə bo báké bhəere bebhé etək. Mbép yi menyíñ besí bhəka, ne mbíkí ghə yě bekwéné ebhə yi. ¹⁵ Mfə Hérəd nkwo abhíkí ghə yě bekwéné ebhə yi mbənyune ató yi apetnsəm ntá ya. Nchí ghati bhe be yənyíñ yi abhíkí kə ené étəñ be mangway yi. ¹⁶ Chəñ nchyé eyəñ be mándén yi, mámfere yi amə.” ¹⁷ [Epiñi bo Israel échí nyaka be, yəntiki mpok ane bó mányìè Epə Nekiñi, Páilet abhəñ béfére

mmu amot ane bō Yerusalem báyan̄ yi amfere ekerékenon̄.]

18 Bó mankem bábík mándeme nōkō be, “Dō mángwáy yi. Feré bhesē chi Barábas!”
19 Barábas chi mmu ane báfyé nyaka ekerékenon̄ ndū barak apay, “Aguebhé nyaka ebyok etok, ne awáy mmu.”
20 Páilet apēt arem kepi ntá yap ne nkaysi bífere Yesu amō. 21 Ke bārók ambi bebik be, “Dem mángó yi ndū ekotákátí! Mángó yi ndū ekotákátí!”
22 Ndū ndon̄ ane ájwí érát Páilet arem be, “Ntiki ebépti ndak yi ákú? Mbíkí ghó yē ebépti enyih̄ ene yi ákú ene étōn̄ bé mángwáy yi. Chon̄ nchyé eyon̄ mándén yi ne ékpá, mámferē yi amō.”
23 Ke bārók ambi bekpeme, mambiki nōkō be Páilet ando mango yi ndū ekotákátí. Bári map anyiere Páilet, awupsi nti. 24 Aká ye bé mánká ne Yesu mbō enyu bakon̄. 25 Afere Barábas mmu águebhé ebyok etok ne awáy mmu, ekerékenon̄, mbō enyu bō báyan̄. Achye Yesu ntá bo Israel be mánká ne yi mbō enyu bákón̄jō.

Bágó Yesu ndū ekotákátí
(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Jn 19.17-27)

26 Batemé nenu básót Yesu báre rón̄ ne yi. Ndu bārōn̄, bátēmeri mmū etok Sírene amot ane áká nnyén be Símun. Afū nyaka ebhi ápetnsem anywóp, Yerúsalem. Bákém yi bábáyti ne eko Yesu, báká yi apokó yó ankon̄o nōkō Yesu. 27 Ngémtáy bhó báre kon̄o Yesu ansem. Mbok yap bábháak baghoré abhen básēme nyaka, mándi nōkō yi. 28 Ke Yesu ayibhiri mmuet arem ntá baghoré bhō be, “Baghore Yerúsalem, báké di me! Dí ká chí mmuet eyeka ne bōbheka. 29 Nchí ghati bhe be mpok átwō ane bo bārēm chon̄ be, ‘Eri ntá yentiki nkongoré ne yēntiki ngoré ane ábhíkí re bhé!’ 30 Ndū mpok yō, chon̄ bo mándem ntá njie egbo be, ‘Kwén ká bay bhesé’; ne ntá bōnjie be, ‘Kutí ká bhesé.’ 31 Bo bārēm chon̄ nó, mbonyune, mbák bákway béká menyih̄ ebhen ntá ya, Mme mmu nchí enok ebik, chon̄ émbak ná ne ené égú?”

32 Ené bārōn̄ nō, basot bakū bebú bati apay nkwo abhen batemé nenu bārōn̄ nyaka beway ne Yesu. 33 Bágháká nókó

ndū njie ane bábh̄ih̄i be *Enkónti, bágó Yesu ndū ekotákátí. Bágó nkwo bakū bebú bhō bati apay, yēntiki mmu wap ndū eyi ekotákátí, amot ebhē awónem Yesu, achák ebhē awóghō. 34 Aré, amfay ekotákátí, Yesu anikmuet ntá Mandem be, “Eta, fonorí bhó, mbonyune bábhíkí rin̄i enyih̄ ene báká.” Batemé nenu báguep ebháná ndu bérin̄i enyu bábhón̄jō békore nden Yesu. 35 Bo bábháak aré tee mámkpōkō nōkō enyih̄ ené éfākari. Ke bōbati bāré way yí way mándeme nōkō be, “Apeme nyaka bo bachak! Ampémé mmuet eyi mbák achi Mreme Mandem afyé nyaka bariēp be áto, Mmu Mandem Ayabhe!” 36 Batemé nenu nkwo bāré way Yesu, mándokō nōkō bechye yi mmēm amen ábáká. 37 Ne mándeme nōkō be, “Mbák tetep ochí Mfō bo Israel, pemé mmuet eye!” 38 Amfay ntí Yesu, ebhókenok ebhak babhát ndū eko ene básin̄jī are be: “Né chi Mfō bo Israel.”

39 Nkū-bebú amot ane áchi nkwo kpankpán̄ ndū eyi ekotákátí are way Yesu andeme nōkō be, “Pú wō ke óchí Mreme Mandem afyé nyaka bariēp be áto? Pemé mmuet eye, ómpeme bhesé nkwo bhō!” 40 Ke mmū bebú achák wu are sayti yi be, “Yēndu ógù ndū ekotákátí mbō Yesu, opú cháy Mandem-é? 41 Wō ne me ségù éti bepō barak ayese, ke mmū-ne abhíkí ká yē ebépti enyih̄?” 42 Arem ye be, “Yesu, ghó me ntínso, mpok óbhak Mfō.” 43 Yesu aghati yí be, “Nchí ghati wō be, echon̄, chon̄ ómbak ne me ndū nebhuet manák ane bábh̄ih̄i be Párádis.” *

Yesu agú ndū ekotákátí
(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Jn 19.28-30)

44 Egháká nókó nkárénká byo ne epay ne ngósí, mmok ánem, ejuri ékwēn ekuti etok enkem kpáte nkárénká érát beku, 45 mbonyune mmok ábhíkí pere ghō. Ne ekát ene echi amem ekerákap Mandem éghare ndū bebhok bepāy gbee. 46 Yesu abik arem be, “Etaya, ndó nepēm ena amó ye!” Arém nókó nó, asebhe. 47 Münti batemé nenu ághó nókó menyih̄ menkem ebhen befakari, abiti Mandem, andeme nōkō be, “Tetep, mmū-ne achí mbū chak besí Mandem!” 48 Ngémtay bo abhen báchémé

* 23:43 Nō chi: *Párádis.

nyaka are ndu begho, bágghó yěntiki enyiyi ene efakari. Bágúre ne basémé, mámbiyaka noko amo anti. ⁴⁹ Bó mankem abhen báriñi Yesu, ne baghoré abhen bábghó bekoño yi te Gálili, báté nekó nesie mángó noko yěntiki enyiyi.

Bábhémé Yesu

(Mt 27.59-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Mmũ amot achi nyaka Yerúsalem mpok yo. Aka nnyén be Joséf. Achi nyaka mmũ Arimátia, etok bo Israel. Abhak ndĩndu ne mmũ chak ne añon nyaka mpok ane Mandem abhak Mfo bho. Abhak mmũ amot ndũ echeme egho ene bó batí etok. Ke ábhíkí ka nyaka ne bho ndũ nkaysi yap ne nekũ wap. ⁵² Yí arók ntá Páilet bé anchyé yi betan amferé Yesu amfáy ekotákátí. Páilet áchyé nókó yi betan, ⁵³ arók ye asebhé Yesu amik, anép yi ne esyēnden, arók afyé amem nnem enén bátémé ndũ setárébhé, ke kere bhemé yě mmu aré. ⁵⁴ Echí nyaka chi nywop enen bo bátonti menyiyi ebhen Nywobhé neywēmuet, ne éróp chi mandú begháká ndũ mpok ane Nywobhé neywēmuet nébho. † ⁵⁵ Baghoré abhen báfú ne Yesu te Gálili, bákóño, bagho nnem, ne enyũ bábgharé mmuet yi amem. ⁵⁶ Bápét ye nsem ndũ nebhuet ane báchòkò amem Yerúsalem. Bátonti bawet erítí eriep amen báwati amuet ngu.

Nywobhé neywēmuet enap négháká nókó, báywēmuet mbó enyũ ebhé Moses érèm.

24

Yesu apetnsem ndũ nepém

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Ne neyĩnwyop ndũ Nywobhé neywēmuet, baghoré bho básót bawerérip amen bó bágghókó bárov ndũ nnem Yesu ne neyĩnwyop. ² Bágghó be ntay enen anyũ nnem néróp chi nepaká nnem. ³ Báchwé amem nnem, ke báke ghó mmuet yi. ⁴ Echá bho enyu báka. Témté wu, babhakanem bati apay ne nden amuet ené ékòt ñwanñwanñwán báté kekwoť ne bho. ⁵ Becháy békém baghoré bho tontó. Bápét bati amik. Bó-bho bábghép bho be, “Ndaká yí báyan

mmu ane achi nepém ndũ nkwo bawú? ⁶ Apú fá. Mandem akũ yi apetnsem ndũ nepém nkúbhé mbó enyũ yi árémé nyaka be ebhoy befakari. Twó ká ghó nebhuet ane bábgharé yi. Tík ka ndũ yi ághátí bhe mpok ábhuet atú Gálili ne bhe. ⁷ Yi arem nyaka be, choy mámfye Mmu ane áfú ntá Mandem amó bó bebé, mángó yi ndũ ekotákátí, ne éghaka noko manywop arat, ampetnsem ndũ nepém.” ⁸ Baghoré bho bátik ye beyoy Yesu. ⁹ Bápéré nókó nsem, bágghátí menyiyi ebhen befakari ntá bõnto Yesu bati byo ne amot ne bakoño bhi abhénéfú mankem. ¹⁰ Baghoré abhen bágghátí nyaka bõnto Yesu mbok yo chi María ane áfú etok Mágdala, ne Joana, ne María nno Jems, ne baghoré báchák abhen báchi nyaka ne bho. ¹¹ Ke bõnto básót enyiyi ene baghoré bho bárové mbó eráká ndak, bó kenókó wawák. ¹² Yě nó, Píta afate, ajet arók ndũ nnem. Akúrí nókó, aguer amik, ayiyi amem nnem. Aghó bebhókó nden ebhen mánébhé nyaka mmuet Yesu ne bho bhuré. Apetnsem anywóp, amakati noko enyiyi éné éfákárí.

Yesu atemeri bakoño bhi bati apay ndũ mbi Emayus

(Mk 16.12-13)

¹³ Nkúbhé ewak eyo, bakoño Yesu bati apay báfá Yerúsalem bare rony ndu móťok ane bábghinyi be Emayus, nekó enen nechí mbó bokilóméta nénenamot ne ebhók. ¹⁴ Mándeme noko éti menyiyi menkem ebhen befákárí. ¹⁵ Ené bávem mánkem noko epátí ne bati, mbony Yesu arók kekwoť ne bho ankó nokó ne bho. ¹⁶ Ke ébhák mbó bé bágwoť amik ayap. Bó kerinyi bé chí Yesu. ¹⁷ Abhép bhó be, “Ntiki ndak bákò mändeme noko enyune?” Báté nsónso. ¹⁸ Mmu wap amot ane áká nnyén be Klópas abhép ye yi be, “Ndiere wó ke óchí kenkó ane átwó Yerúsalem ane ábhíkí rinyi menyiyi ebhen befakari aré ndũ manywobhé-ne?” ¹⁹ Abhép be, “Ntiki menyiyi?” Bákéme yi be, “Menyiyi ebhen befákárí ne Yesu ane Násáret. Achi nyaka ndemekepinti Mandem, ne atón besí bho ne besí Mandem

† **23:54** Yesu agú ndũ nywobhe-betik békóre mmuet manywop apay. Nywop neywēmuet bo Israel nébho nyaka chí beku, mpok mmok áneme, ndũ nywobhe-betik bekóre manywop apay.

be betan Mandem bechi ne yi ndü manyin ebhen yi árem ne ebhen yi ákà. ²⁰ Ke bõbati bachiákap Mandem ne bõ batí etok abhese bákém yi bachye mangway, ne bágó yi ndü ekotákátí. ²¹ Sébhaka nyaka nti be yí ke ábhónó béfére bo Israel ndü esonori. Echí néne manywop arat ene ndak ané áfákári. ²² Enyin écháki échí bé mbok baghoré ndü nkwo ywese báké batí átake bhese amem. Bárók ndü nnem bēti bheti, ²³ ke báke gho Yesu. Bápētnsem barem be bāghō bo mbō bōángel Mandem ndü kenó amík antifú abhen bāghátí bhō be Yesu achi nepém. ²⁴ Mbok bo abhen bāchí nyaka ndü nkwo ywese bárók ndü nnem bāghó bé yēntiki enyin echi nkúbhé mbō enyū baghoré bhō bāréme, ke bó keghó mbō Yesu.” ²⁵ Afō ke Yesu áréme ntá yap be, “Bāchinti bācha! Ne batí yeka apú wakari ménoko manyin menkem ebhen baremé kepinti báreme! ²⁶ Pú Mpeme Mandem afyé nyaka bariēp be átō, abhōny nyaka beghō besonori ebhen menkem ke anchwe ndü kefō eki?” ²⁷ Yesu abho ye menene ntá yap be manjwimem ndü manyin ebhen básiní ēti yi amem Ekáti Mandem, bébho ndü Basiní Moses berōny beghaka ndü amen baremé kepinti Mandem mankem.

²⁸ Bāgháká kekwo etok ene bárōny, Yesu aká mbō be ārō bhō berōny ambi. ²⁹ Ke bājwé yi, barem be, “Bārē ne bhese. Nywop nērōny ne mban anan āgiri.” Arōk ye bebhare ne bhō. ³⁰ Mpok nenyíe ákwáy nókó, asōt ekpókó bret. Achyé bakak ntá Mandem. Abho ye bébókóti anchye nōkō ntá yap. ³¹ Amík anéne bhō, bāriní ye be chi yi. Ke anemsi bhó besí. ³² Babho berem ne batí be, “Nyakányet manák achi mbū bhese anti mpok yi árem kepi ne bhese ambi, anene nōkō basiní ntá yese!” ³³ Báfáte témté bápētnsem Yerúsalem. Bāghó bōnto Yesu batí byo ne amōt ne bakoño bhi abhénéfú abhen bāchí ne bhó ndü nebhuēt amōt. ³⁴ Nēchwe bāchwé, bāghátí bhō be, “Acha apētnsem ndü nepém tetep! Atōny mmuet ntá Símun!” ³⁵ Bōbhō batí apay bāghátí enyin ene efakari ambi, ne enyu bó bāriní yi mpok yi abokōti bret achye bhō manyíe.

Yesu abhesi ntá bakoño bhi
(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Jn 20.19-23; Bk 1.6-8)

³⁶ Ené bārēm nō ēti yi, mbōny Yesu abhesi besí bhap! Arēm be, “Kpák ámbák ne bhe.” ³⁷ Bācháyti, ne becháy békém bhō. Bákáysi be bāghō nō chi efónó ngu. ³⁸ Ke abhēp bhó be, “Bācháy yi? Yi māmakati amem batí yeka?” ³⁹ Ghó ká amō ya ne bekek ebha, māndiní be chi me tetep. Mō ká mmuet ya māngō be chi me. Efónó épú bhōny mmuet ne beghēp mbō enyū bāghó be mbōny.” ⁴⁰ Arēm nōkō nō, atōny bó amō yi ne bekek. ⁴¹ Bābhōny manák tontó ne babhak maknkay be yi achi nepém. Eká bó kenókó be echi tetep. Yesu abhēp bó be, “Bābhōny yēnyin menyie fá?” ⁴² Bāchye yi mbiní nsi ane bāgwó. ⁴³ Asōt anyie besí bhap.

⁴⁴ Aghati ye bhó be, “Manyin ebhen bāghōné, chí nkúbhé barak ane mēghāti nyaka bhe mpok mbuet ne bhe. Mēghāti nyaka be be, manyin menkem ebhen béchi amem basiní Moses ne amen abhen bechi ndü basiní baremé kepinti ne ebhen béchí amem Ekáti Bakway ēti ya, bébhōny befu tetep.” ⁴⁵ Anene ye nkaysi yap be manjwimem ndü manyin ebhen básiní amem Ekáti Mandem. ⁴⁶ Aghati bhō be, “Bāsiní be, Mpeme Mandem afyé nyaka bariēp be átō abhōny béghō esonori, angú, ne beghaka manywop arát, ampētnsem ndü nepém. ⁴⁷ Ne be bābhōny beghati bō betok menkem ndü nnyén eni bebho Yerúsalem be Mandem áfōnyori bo abhen bātíknsem ndü bebá bhap. ⁴⁸ Bāchí batisié ndü manyin ebhen menkem ne bābhōny béghátí bo bachak bō menkem. ⁴⁹ Ghó ka, chōny nto be akap ane Etaya afyé bariēp be átō ntá yeka. Ke bābhōny ménōny fá amem etok kpáte betan mémfu amfay mémbak ne bhe.”

Yesu apētnsem ntá Mandem
(Mk 16.19-20; Bk 1.9-11)

⁵⁰ Yesu asōt ye baghókó bhi, afú etok ne bhō. Bárók bachwop etok Bétani. Aré, ayōny amō amfay, are yet bhō. ⁵¹ Ené yi áyēt bhō, arō bhó, Mandem asōt yi ámpētnsem amfay. ⁵² Ne ndü yi ákō baghókó bhi bārē chye yi kenókó. Bápēt ye nsem Yerúsalem ne beyá

maḡák. ⁵³ Báre rój ekerákap mámbiti nəkō
Mandem.

Mbok Ndíndí mbonyu

Jšn ásinjí

Ευση έyíbhiri erap nkwa

¹ Bápéρε ghoko mmik, mmu ane achi Ευση anáj achi nyaka. Abhak ne Mandem, ne abhak Mandem. ² Abhak ne Mandem te ndü nebhönet. ³ Mandem afuét ntá yi ke ághoko menyih menkem. Mandem abhíkí ghoko yényih ene yi apu ne yi. ⁴ Nepém néfú chí ntá yi mmu bábhijí be Ευση. Ne nepém enen nébhak erónó ené ékà bo mángó tetep. ⁵ Erónó yo éghò ndü nebhüet ane ejuri echi, ne ejuri épú kway meneme yo. *

⁶ Mandem ató nyaka mmu amot ane aka nnyén be Jšn. ⁷ Atwó bégháti bho éti erónó eyo be yéntiki mmu ane ághókó enyih ene yi árém, anoko yo. ⁸ Jšn apu nyaka erónó yo. Atwó chí bégháti bho enyih ene yi arinjí éti erónó yo.

⁹ Erónó ene tetep, ené ékà yéntiki mmu angó mbanj étwó ntá bö mmik.

¹⁰ Ευση ébhak fá amik, ne báfúét ntá yi ke bághoko mmik. Yé nò, mpok yi átwó fá amik, bö mmik kerinjí enyu mmu yi achi. ¹¹ Atwó ntá böbhi, ke böbhi bábhíkí sat yi ne manák. ¹² Ke bo mankem abhen básóré yí ne manák, básiki nti ne yi, áchye bhò betanj bé mándap chí bò Mandem. ¹³ Mböj Mandem ke ákà bò mambak böbhi. Bábhíkí fu nyaka ye chí amüet nkwa, ne yé chí ndü nkaysi nkwanjan.

¹⁴ Ευση, éyíbhiri nkwa, atwó achokò ne bhese. Séghó menwop ebhi ebhen bejwi ne berindu ne tetep. Ευση chí Njanamo ane áfú ntá Eta. ¹⁵ Jšn ágháti nyaka bho éti yi ambik, andeme nokò be, “Né chí mmü ane mérém nyaka éti yi be, ‘Mmü ane átwò me ansem achá me. Bápéρε bhe me, yí achi.’” ¹⁶ Éti beyá berindu ebhi, achyé bhese áfók ndöj ne ndöj. ¹⁷ Mandem afuét nyaka ntá Moses achye bhò bebhé. Ke afuét chí ntá Yesu Kristo ke áton bhese berindu bhi ne tetep.

* **1:5** Ejuri épú kway meneme yo: Nò chí be Satan apú kway betanj ancha Yesu.

¹⁸ Yé mmu abhíkí re ghò Mandem. Njanamo ywi mmu achi nebhüet amot ne yi ke ákú bo mandinjí mmu yi achi.

Enyih ene Jšn Njwiti ágháti bho éti Yesu (Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.1-18)

¹⁹ Ewak émot, böbati bo Israel abhen Yerúsalem bátó bachiäkap Mandem ne böneréket Lévi ntá Jšn be mámbép yi angati bhò enyü mmu yi achi. Ne chí enyih ene éfú Jšn anyu mbò ntísie. ²⁰ Yi ke bhese bhò yényih ne yi ke rò beke me bhò. Arem be, “Puyé me ke nchí Mpe me Mandem afyé nyaka bari ep be áto.” ²¹ Bö bhò bápét bábhép yi be, “Wò ochí yé agha? Eláija ke?” Jšn yi be, “Mpú Eláija.” Bápét babhep yi be, “Ochí ndemekepinti ane Moses árémé nyaka be átwò?” Akeme be, “Ae.” ²² Ndöj eyo bábhép yi be, “Wòmböj örem be ochí agha? Ghatí bhese mmu wò ochí bé sémpétnsem ne eyöj ntá bo abhen bátó bhese. Wòmböj ochí agha?” ²³ Jšn aghati bhò mbonyü ndemekepinti Asaya are me nyaka be, “Nchí mmü ane achi amem baso ábik ne eyöj amfay andeme nokò be, ‘Nyabhé ká mbi Acha ambak chak.’”

²⁴ Bönkwa Fárisi ke bátó nyaka böbho ntá Jšn. ²⁵ Bábhép yi be, “Oché öpú Mpe me Mandem afyé nyaka bari ep be áto, öbhé öpú Eláija, ne öpú ndemekepinti, ke ndaká yí ójwiti bho?” ²⁶ Jšn akeme bhó be, “Mějwiti bho ne manyiep, ke mmu áchí fá téé nenti eneka ane bábhíkí rinj. ²⁷ Yi átwò me ansem. Mbíkí kway mmu ane nchí kanari nkwbhénya bekak ebhi.” ²⁸ Menyih ebhen béfakári chí etok Bétani, ebhe Nyén Jódan, ne ndü nebhüet ane Jšn ájwiti nyaka bho.

Yesu, Mónkwómén Mandem

²⁹ Nti nywop, Jšn aghò Yesu ndu átwò ntá yi, arem be, “Yinjí Mónkwómén Mandem ane ápòkò bebá bo mankem fá amik! ³⁰ Yí ke mérém nyaka éti yi be, ‘Mmü átwò me ansem ane acha me mbonyune bápéρε bhe me, yi achi.’” ³¹ Yé memböj mbíkí rinj nyaka be chí yí, ke ntí ane ntwó njwiti nokò bhò ne manyiep chí ndu bekò bo Israel mandinjí mmu yi achi.” ³² Jšn abho beghati bhò enyih ene yi ághó ne amik éti Yesu.

Yí be, “Ngò ndü Efónó Mandem áfú amfay asot mkpá ebhónó are sep kpát ate yi amuet. ³³ Kpáte mpok eyo, nke rinji bé chí yí. Ke Mandem mmu átó me njwiti bho ne manyiep, anán aghati nyaka me be, ‘Mmu ane óghó Efónó Mandem asebhé aròp ne yi, yí wu ke achi mmu ane ájwiti bho ne Efónó Bedyere.’ ³⁴ Me Jñn ngò ne amík ndü menyinj ebhen bífákárí, ne nchí rem mbò ntísie be tetep mmü-ne chi Mmò Mandem.”

Bakojo Yesu ahben mbi

³⁵ Néyí nókó, Jñn apet abhak téé ne bakojo bhi bati apay. ³⁶ Aghó ndü Yesu áfuet, arem be, “Ghó Mónkwómén Mandem!” ³⁷ Bakojo Jñn bati apay bághók nókó enyinj ene yi árémé, báro yi bábhò bekojo Yesu. ³⁸ Yesu ayibhiri mmuet aghò bhò ndu bákòjo yi. Abhép bhò be, “Báyàn yi?” Bákeme yi be, “Rábay, òchòkò fá?” [Rábay chi Ntòj] ³⁹ Aghati bhò be, “Twó ká ghò.” Báro k ne Yesu baghò nebhuet ane yi áchòkò. Mpok yo nywòp nébhák mbò nkárénká enwi ené ngósí. Bábhák ne yi kpátè beti begu.

⁴⁰ Mmu amot ndü bòbhò bati apay abhen bághoko nyaka enyinj ene Jñn árémé èti Yesu, ne abho bekojo yi aka nnyén be Andru. Abhak manò Símun Píta. ⁴¹ Aròk témté, aghò mómayi Símun, aghati yi be, “Séghò mmu ane bábhini be, ‘Mesáya’”, nò chi, Mpe me Mandem afyé nyaka bariép be àtò. ⁴² Andru asot Símun aròk ntá Yesu ne yi. Yesu ayinj yí, arem be, “Wò òchí Símun, mmò Jñn. Chòj nnyén ena néchá k némbak be Séfas” [nò chí Setárebhé]. †

Yesu abhini Filip ne Nataniel bé mámbak bakojo bhi

⁴³ Nti nywòp, Yesu akà nti béròj atú Gálili. Aròk aghó mmu ane áká nnyén be Filip. Aghati yi be, “Twó bhák nkojo wa.” ⁴⁴ Filip abhak mmü Betsáida, nkúbhé etòk ene Andru ne Píta báfú aré. ⁴⁵ Filip aròk atemeri Nataniel aghati yi be, “Séghò mmu ane Moses ásíní nyaka èti yi amem Ekáti Bebhé Mandem, nkúbhé yi mmü baremé kepinti nkwo básíní èti yi. Nò chi, Yesu mmu Násáret, mmò Joséf.” ⁴⁶ Nataniel ághókó nókó enyinj ene Filip árémé abhép yi be,

“Ntiki erítí enyinj ékway befu Násáret?” Filip aghati yi be, “Wòmbòj twó ghó.” ⁴⁷ Yesu ághó nókó ndü Nataniel átwò ntá yi, arem èti yi be, “Né, chi mbòj mmü Israel témé témé. Bapu apú ne yi wáwák.” ⁴⁸ Nataniel abhép Yesu be, “Òkà ná ke òrinji me?” Yesu akeme yi be, “Filip ápéere bhini wò ndü mpok ane óchí anerénòk fig, nnán ngò wò.” ⁴⁹ Nataniel arem be, “Ntòj, òchí Mmò Mandem tetep! Òchí Mfò bo Israel!” ⁵⁰ Yesu ákéme yí be, “Èti ndémé bé ngò wò anerénòk fig ke ónókó bé nchí Mmò Mandem? Chòj óngó menyinj ebhen becha ebhen.” ⁵¹ Yesu aghati yi be, “Tetètep, chòj mángò ndü nebu nénéne gbee, bòàngel Mandem mánkó amfay mánsebhé nòkò amik betemeri Me Mmu mfú ntá Mandem.”

2

Yesu akà manyiep ayibhiri mmem ndü epà nebhay

¹ Èfuéré nókó manywòp apay, epà nebhay ébhák amem etòk Kána, atú Gálili. Nnò Yesu abhak aré. ² Mának nyaka Yesu nkwo ne bakojo bhi ndü epà nebhay eyo. ³ Mmém ámá y nókó, nnò Yesu aròk aghati yi be, “Mmém epà amay.” ⁴ Yesu akeme yi be, “Mmá, ndaká yí ósòjòri me èti mmém? Mpok aya abhíkí re kway.” ⁵ Máyi aghati bo abhen bákòre mmem be, “Kà ka yéntiki enyinj ene yí ághàti bhe.” ⁶ Bejò manyiep betandat bechi nyaka are téé. Yéntiki ejo ésòt nyaka mbò líta manyiep besà byo. Békòjo epinj ené bo Israel, básòt nyaka manyiep ndü bejò ebhò ndu béso bépókó mmuet. ⁷ Yesu aghati bakü betik be, “Fíé ká manyiep amem bejò ebhò kpát ménjwi.” Báfyé manyiep amem bejò, béjwí te anyu. ⁸ Aghati bhò be, “Sòt ka mbòk mánchýé ntá münti epà nebhay”. Bákú nó. ⁹ münti epà nebhay ághókótí nókó, aghó bé manyiep mò aròp chi mmém. Yí kerinj ebhak mó áfú, yéndu bakü betik abhen bákò mò bárinjí nyaka be manyiep ke ayibhiri ndü mmem. Münti epà nebhay abhini mbáyngoré, ¹⁰ arem be, “Ndü epa, báymbi mantwò chi ne erítí mmém. Ne bo mánán mányú áchwé bhò amuet, ke mántwò ne yéntiki enyü mmém báchák. Ke

† 1:42 Séfas ndü eyòjò Grik chi “Setárebhé” ndu Kényan.

oró erítí mmém ansem, ne néne ke ótwò ne mó.” ¹¹ Yesu akɛ nyaka enyini maknkay ene amem etok Kána, atú Gálili. Ebhák erin ené mbi ene yi akú ndu beton enyũ betan ebhen yi ábhónó. Ekú, bakoŋo bhi mánóko be yi achi Mmɔ Mandem.

¹² Epá nebhay éfuéré nókó, Yesu asepa arək Kapənaum ne máyi ne bōmayi ne bakoŋo bhi. Bábhak aré ndũ mpay manywɔp.

Yesu achwe ekerákap Mandem abók bakōsi

(Mt 21.12-13; Mk 11.15-17; Lk 19.45-46)

¹³ Epá Nekinji ene bo Israel éróbhé nókó kékwót, Yesu akó, arək Yerúsalem ndu menyie epá eyo. ¹⁴ Aré, arək achwe amem ékírí ene ekerákap Mandem. Aghó bo abhen bátí mpon ne bághónómén ne bebhónó. Bo básòt nyaka menyin ebhə ndu bechye akap. Aghó bawupsí bakap nkwo aré. ¹⁵ Asot nnik aghoko ékpá, abho ébok bho ne yo, be mámfú amem ekerákap Mandem. Akɛ enyumot ne bághónómén, ne mpon ené échí aré. Atakati béfémé bo abhen bákò esié bakáp bewupsi, ne atakati bakáp ayap. ¹⁶ Aghati batí bebhónó be, “Féré ká menyin ebhen fá! Báké sot eket Etaya mánjibhiri ndũ ekerésie!” ¹⁷ Ndak awu akú bakoŋo bhi bátik be Ekáti Mandem érém be, “Chon ekon ené mbónó ne eket eye éngway me.” ¹⁸ Békóno enyini ene Yesu akú, bo Israel bábhép yi be, “Ntiki enyini maknkay ókway beku mbə erin ndu beton bhese be obhón betan beku menyin ebhen?” ¹⁹ Yesu akeme bhə be, “Mbák mánchónjí ekerákap ene, chon mpet nte yó ndũ manywɔp arat.” ²⁰ Bo Israel bárém be, “Cháá, báté eket ene ndũ mamié besa bepay nsem atandat, obhé ókway bete yo ndũ manywɔp arare?” ²¹ Ke ekerákap ené Yesu árémé ébhak chi mmuet yi. ²² Mpok Mandem akɛ yi ámpetnsem ndũ nepém, ké bakoŋo bhi bátik be yi arem nyaka beyon ebhen. Ekú bo mánóko menyin ebhen bechi amem Ekáti Mandem ne ebhen Yesu árémé.

Yesu arinji enyũ nkwa achi

²³ Ené Yesu áchí Yerúsalem ndũ mpok Epá Nekinji, beyá bo básikinti ne yi éti menyini maknkay ebhen bághó yi akú. ²⁴ Ke Yesu

keghép mmuet ntá yap, mbonyune, arinji nyaka enyũ nkwanwan achi. ²⁵ Yé mmu keghati yi nkaysi bōbhə mbonyune yimbəŋ arinji nyaka ndũ ntí nkwa nechi amem.

3

Yesu ne Nikodémos

¹ Münti bo Israel amot achi nyaka. Aka nnyén be Nikodémos. Abhak múnkwə Fárisi. ² Ewak émot arək ntá Yesu ne beti arem be, “Nton, sérinji bé Mandem ké átó wə be óntwó óntón bo mbonyune yé mmu apú kway beku menyini maknkay ebhen ókə mbák Mandem apu ne yi.” ³ Yesu aghati yi be, “Tetéter, Mandem apú kway bebhak ntá mmu mbə Mfə ywi, kpáte mámbé yi ndon achak.” * ⁴ Nikodémos abhép yi be, “Ná bákway bebbe mmu ane ánán áchíkí? Akway bépétnsem amem menyie máyi be mámbé yi ndon achak ké?” ⁵ Yesu akeme yi be, “Tetéter, Mandem apú kwáy bebhak ntá mmu mbə Mfə ywi kpáte mámbé yi ne manyiep* ne Efónó Mandem. ⁶ Nebhé enen nkwa chi nebhe nkwo mmuet, ke nebhe Efónó chí enen néfú ntá Efónó Mandem. ⁷ Oké bhák maknkay ndu ngátí wə be, ‘Bábhəŋ bebbe wə ndon achak.’ ⁸ Mbúép áfok, ándək ebhak ene wu ábhónó bérəŋ. Oghok ndu wu áfuét ke opú rinji ebhak wu áfú ne ebhak ene wú árəŋ. Echí enyumot ne yéntiki mmu ane bábhé yi ndu betan Efónó Bedyere.” ⁹ Nikodémos abhép yi be, “Eyo ekway békari ná?” ¹⁰ Yesu akeme yi be, “Ochí nton ntá bo Israel ane bo bariŋi sayri, yé nə obhíkí rinji menyin ebhen-e?” ¹¹ Tetéter, sérém menyin ebhen sérinji, ne séghati bho chi menyin ebhen séghó ne amík, yé nə bápú noko menyin ebhen séghati bhe. ¹² Mbák ngátí bhe menyin éti barak ané áfákari fá amík be kenókó, ná bákway menoko mbák ngátí bhe menyin éti barak ane áfákari awu amfay? ¹³ Yé mmu amot ábhíkí re ko amfay ebhak ene Mandem achi, ébhíkí fuét Mmu ane áfú ntá Mandem, yi mmu áfú amfay atwə amík. ¹⁴ Nkúbhé mbə enyũ Moses ásóre nyaka nnyó-senəŋ abhat ndũ enək, ayon amfay, amem baso, enyu eyo ké

* **3:3** Bebbe mmu ndon achak: Chi nepém nekə enen Mandem áchye mmu mpok yi átiknsem ndũ bebhə, aka be Yesu achi Mpeme ne Acha ntá yi.

bábhónó beyon Mmu ane áfú ntá Mandem nkwo amfay. ¹⁵ Bábhon bekpan yi amfay enok be yě agha ane anoko yi, ámbón nepém enen nebhiki bhon ngwenti.

¹⁶ “Mandem akon nyaka bö mmik tontó, kpát achye Njaná Mýwi be yě agha ane ánokó yi, áké gu áném, ke ámbón nepém enen nebhiki bhon ngwenti. ¹⁷ Mandem abhíki to Mýwi fá amik be ántwó ántán bö mmik andem be babhon bekwéné. Ató yí chi bé ámfuét ntá yi, ampeme bö mmik. ¹⁸ Bápú temsi mmu ane ánokó yi, ke mmu ane ábhíki ka menoko, bekwéné bechi ne yi mbonyune ábhíki ka menoko Njaná-Mó Mandem. ¹⁹ Ntí ane Mandem átán bo abhen bábhíki noko Mýwi chi bé erónó étwó fá amik ke bo bákon ejuri bácha erónó, mbonyune barak abúabu ke bo bákù. ²⁰ Yěntiki mmu ane ákù barak abúabu ápap erónó. Apú ron ebhak ene erónó echi ndü apú yan bo mangó menyin yi ákù. ²¹ Ke mmu ane ákù menyin ebhen bechi tetep átwó ndü erónó ne manák, be bo mangó be Mandem ke ákwak yi anká menyin ebhó.”

Enyin ene Jñn árémé éti Yesu

²² Yesu anáná nókó bérémm enyin ené yi ághati Nikodémós, arak bebhak bechak atú Judéya ne baghokó bhi. Abhak aré ne bhó anjwiti nokó bho. ²³ Mpok eyó, Jñn abhak Áénon, kekwot ne Sálím, anjwiti nokó bho. Abhak aré mbonyune manyiep aya nyaka ebhak eyó. Bo bára ron ntá yi, anjwiti nokó bho. ²⁴ Bábhíki re kem nyaka Jñn mamfye ekerékenon.

²⁵ Ebhíki tat, epúiti ékwén nenti bakoño Jñn ne mmu Israel achak éti enyü neso enen nékù mmu ambak pépép besí Mandem. ²⁶ Eká bakoño Jñn bárók ntá yi barem be, “Nton, mmu ane achi nyaka ne wó ebhé Nyén Jódan ené awu óngati nokó bo menyin éti yi, ájwiti bho ne yěntiki mmu áron ntá yi.” ²⁷ Jñn akeme bhó be, “Yě mmu apu kway bebhon enyin kpáte Mandem anchye yi yó. ²⁸ Bě babhon báchí batísie ndü ndémé bé puyé me ké nchí Mpeme Mandem afyé nyaka bariép be áto. Nchí chí mpakontó ane Mandem áto be njambi ke yi antwó.

† 3:29 Ndu kémbúep, Yesu achi mbáyngré mbonyune atwó nyaka fá amik chi éti yese, ne mbák sémbat mmuet ne yi, yěnyin epu kway befap bese ne yi.

²⁹ Mbáy-ngore ke ábhónó ngoré. Mmuere mbáyngré ane áchí téé ánon béghok eyon ene mbáyngré, † ághok eyon eyi, ámbón beyá manák. Enyu yó ke échi ne me. Manák ama ajwí poot néne. ³⁰ Nsónó yí abhon békó nókó kó, aya ansep nokó.

³¹ “Mmu ane áfú amfay, achá yěntiki mmu achak. Mmü mmik afu fá amik, ne árem chi barak ané mmik. Mmu ane áfú amfay achá bö mmik mankem. ³² Yí ághati bo menyin ebhen yi aghó ne amik, aghók ne batú. Yě nó, yě mmu apú noko enyin ene yi árem mbó enyin. ³³ Ke mmu ane ághókó enyin ené yi areme anoko, áton be yi anókó enyin ene Mandem árémé be échí tetep. ³⁴ Echi nó mbonyune yí mmu Mandem áto, árem chi Eyon Mandem mbonyune Mandem achyé yi Éfónó Bedyere njenti ti. ³⁵ Eta Mandem akon Mýwi ne afyé menyin menkem yi awó. Mandem achyé yi Éfónó eyi njenti ti. ³⁶ Yěntiki mmu ane ánokó Mmu ane áfú ntá Mandem, ábhon nepém enen nebhiki bhon ngwenti. Mmu ane ábhíki noko Mmu ane áfú ntá Mandem apú bhon nepém. Ke bebenti Mandem bétini ne yi.”

4

Yesu ne ngoré Samária

¹ Yesu arini be bönkwo Fárisi báhók be beyá bo bárabhé konó chi yi ne yí anjwiti nokó bhó, ne bé bakoño bhi báyá máncha nokó abhen Jñn. ² Sayri sayri, puyé Yesu ke ájwiti nyaka bho, chí bakoño bhi. ³ Yesu áriní nokó nó, afa atú Judéya apet atú Gálili. ⁴ Abhón nyaka béfuét atú Samária ndu beron Gálili. ⁵ Eká, akó aghaka etok Samária ene bábhini bé Síka, kékwót ne nebhúérémik ane Jekóp achye tetep ntá mýwi Joséf. ⁶ Mbokó manyiep ane Jekóp ábhák are. Yesu ágháká nokó aré, ndü yi anán apóbbhé, achokó nepaká mbokó manyiep wu. Nywop nébhák mbó nkárenká byo ne epay.

⁷ Ngoré Samária amot atwó ndu beya manyiep aré. Yesu aghati yi be, “Mma, chye me manyiep nnyú.” ⁸ Mpok eyó, bakoño Yesu bárón nyaka etok ndu békú nenyié. ⁹ Ngoré Samária wu akeme Yesu

βε, “Wə, ɔchí mmu Ju, atú Judéya, me mbák ngərə atú Samária, ekə ná ke ɔrem be nchyé wə manyier ɔnyú. Bð Judeya bábhíki bhəŋ yěnyih beku ne bhese bo Samaria!”
 10 Yesu akeme yi be, “Mbə ɔríni akap ane Mandem áchyè bho, ne mmu ane árémé nó be, ‘Chie me manyier’, mbə ɔrem me nchyé wə manyier amen áchyè nepém.”
 11 Ngərə wu arem be, “Eta, ɔbhíki bhəŋ enyih ndu béyá manyier ne yə, ne mbokó manyier áchwé, ɔbhəŋ manyier amen áchyè nepém fá? 12 Ɔchá etayese Jekóp mmu átémé nyaka mbokó manyier ane arə ntá yese? Ná ɔkway bechye mmu manyier amen áchá amen yimbəŋ ányu nyaka, ne bðbhi mányú, mpəŋ eyi ényú?”
 13 Yesu akeme yi be, “Yě agha ane ányù manyier amen, apú rə bébhəŋ ekwaká manyier. 14 Ke mmu ane ányù manyier amen mēchyè, apú pere bhəŋ ekwaká manyier wáwák. Manyier amen mēchyè yi, ábhák ntá yi mbə ntí mónyən ane manyier ányà y are, anchye nəkə yi nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti.”
 15 Ngərə wu arem ntá yi be, “Eta, chye me manyiebhé mə, bé manyier áké pere kwak me, ne be nképere twə fá ndu beya manyier.”

16 Yesu aghati yi be, “Dók bhəŋi nném aywe, twó ne yí.”
 17 Ngərə wu akeme yi be, “Mbíki bhón nném.” Yesu arem be, “Ɔrem tetep bé ɔbhiki bhəŋ nném. 18 Ɔnán ɔbhəŋ maném batay, ne mmü ane ɔchí ne yi néne, abhiki bhay wə. Ɔrem tetep!”
 19 Ngərə wu arem ntá yi be, “Eta, ngə néne be ɔchí ndemekerinti Mandem. 20 Botayese bátwə nyaka fá ndü njie ne mánchye nəkə Mandem kenókó, ke be bð Judeya bərəm be Yerúsalem ke áchi ebhak ene bo bábhónjə bechye Mandem kenókó are.”
 21 Yesu arem be, “Mmá, nokó enyih ené mēghāti wə. Mpok átwə ane bo bápú pere bhəŋ bechye Eta Mandem kenókó yě chi fá ndü njie ne, yě chi Yerúsalem. 22 Bě bo Samaria, báchyè kenókó ntá enyih ene bábhíki riŋi. Bese bo Judeya sérini mmu ane séchyè kenókó mbənyune Mandem áfuet chí ntá bo Judeya bépeme bho. 23 Mpok átwə, ne mpok eyə anán aghaka ane bo abhen báchyè Eta Mandem kenókó, bákə nə enyu ené échí tetep be Efónjə Mandem átwə bhə mbi.

Menyü bo bhə kě Mandem áyən mánchye yi kenókó. 24 Mandem achi Efónjə, ne bð abhen báchyè yi kenókó, bábhəŋ bechye yi kenókó ne nti nemət ndü betəŋ Efónjə Bedyere.”
 25 Móngərə wu arem be, “Nđini bé Mpeme Mandem afyé nyaka bariet be átwə, yi mmu bábhəŋi be Kristo átwə. Anán ántwə, chəŋ angati bhese barak ankem.”
 26 Yesu aghati yi be, “Me, mmu nchí rem né keri ne wə, ke nchí Mpeme.”

27 Nkúbhé mpok yə, bakoŋo Yesu báfú ebhak ené bārónjə beku nenyié bapetnsem. Bábhák maknkay beghə be Yesu árem keri ne ngərə, ke yě mmü wap kebhep ngərə wu be, “Ɔyən yi?” Ne yě amət kebhep Yesu be, “Ndaká yí ɔrem keri ne yi?”
 28 Ngərə wu arə etə manyier eyi, arək etək téé, abho béghāti bho be, 29 “Twó ká ghə mmü ane ághátí me yěntiki enyih ené nkú ndü nepém ena. Chí Mpeme Mandem afyé nyaka bariet be átwə ke?”
 30 Ekú etək enkem émoško, bábhó bərəŋ ntá Yesu.

31 Mpok ane ngərə wu arə arónjə etək, bakoŋo Yesu béré nik yí mmuet bé “Ntəŋ, nnyié mbə nenyié.”
 32 Ke yí aghati bhə be, “Mbəŋ nenyié ményie enén bábhíki riŋi.”
 33 Ekú, bábhə bebhəp bati be, “Mmüfú atwə yi ne nenyié ké?”
 34 Yesu aghati bhə be, “Nenyié ena chi beku enyih ene mmu ane átwə me áyən nkú, ne menáná betik ebhi. 35 Pú bərəm be, ‘Mbák éngáká batəŋ anwi, chəŋ māmferə mbwət ebhi?’ Ke nchí ghati bhe be mánjəŋ amík mánjəŋi nki, mǎngó ndü mbwət anán ágháká bэфere ebhi. 36 Mmu ane áfere mbwət ebhi, ábhəŋ akap ndü betik ebhi. Ne ányokoti mbwət ane áchí chí bo abhen bábhəŋ nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti, be mmu ane ápi mbwət ne ane áfere yə ebhi, bó mankem mámbónjə manák. 37 Echí tetep mbə enyu bərəm be, ‘Mmu bəpi ápi, ane beghem angem.’ 38 Ntə be be mǎndək māmferə mbwət ane bábhiki pi. Bo bachak bəpi, be bághəm mbwət ane bə bəpi.”

39 Beyá bo Samaria abhen báfú etək mánóko Yesu éti nerem ane ngərə wu arem be, “Aghátí me yěntiki enyih ene nkú ndü nepém ena.”
 40 Mpok bátéméri Yesu, máník yi mmuet be ámbák ne bhə, ne abhak ne bhə

ndũ manywəp apay. ⁴¹ Ne beyä bo bächák mánóko ěti menyij ebhen Yesu aghati bhə. ⁴² Ekə bárém ntá ngoré wu be, “Epét epu bé ěti menyij ebhen óréme ke sénókó. Besé babhəj séghok ne batú beyəj ebhen béfú yi anyu, ne sérijə be né chí Mpepe bö mmik tetep.”

Yesu abú mmə mungo

⁴³ Manywəp apay ane Yesu achi ne bo Samária áfúéré nókó, afa berəj atú Gálili. ⁴⁴ Yimbəj arem nyaka be, “Bápú chyē ndemekerǐnti kenókó amem etək eyi.” ⁴⁵ Mpok Yesu áchwəbhé Gálili, bö Galili básət yi ne mañák ndu bəghó yěntiki enyij ene yi áká Yerúsalem mpok bárəjə are ndũ Epä Nekijə. Bó nkwo bárəj nyaka ndũ epä yə.

⁴⁶ Yesu apət arək etək Kána, atú Gálili, ndũ nebhet ane yi ákú nyaka manyier áyibhírí mmém. Mũnti amət abhak Kapənaum ane móywi áme. ⁴⁷ Aghókó nókó bé Yesu afú atú Judéya átwə Gálili, arək are nik yi mməet be ándók Kapənaum ámbú móywi. Mówu arəp nyaka chí kékwoť bəgu. ⁴⁸ Yesu aghati mungo wu be, “Bápú ka menoko me mbák bəbhíkí ghó berijə maknkay.” ⁴⁹ Mungo wu arem be, “Eta, twó séndók be mówa áké sebhē.” ⁵⁰ Yesu akeme yi be, “Petnsem anywəp, móywe apú gú.” Mungo wu anoko enyij ene Yesu árémé, afa, are gure. ⁵¹ Ené yi ásəp árəj, bö betok bhi bátéméri yi ambi, baghati yi be, “Móywe achí nepém.” ⁵² Abhép bhó be, “Ntiki mpok yi ábhó bəchwə sayri?” Bákéme yi be, “Eyu ndu nkárénká amət ne ngósi.” ⁵³ Chi mówu atik bé ndũ nkúbhé neñókó nywəp enə kə Yesu ághati yi be, “Móywe apú gú.” Ekə mungo wu ne *efo eyi enkem mánóko Yesu. ⁵⁴ Enyij ene ébhák erij ene éjwí bəpay ndũ menyijə maknkay ebhen Yesu áká mpok yi afú atú Judéya arəjə atú Gálili.

5

Yesu akə mmü ane átáré amik ndũ neme atan

¹ Etáré nókó, mpok epä bo Israel échák akwáy. Yesu akó, arək Yerúsalem.

² Ěntijnyén ebhak Yerúsalem, kékwoť ne nyü-ebhá ane bəbhijə be nyübha

bəghəjəmén. Bəbhijə ěntijnyen eyə ndũ eyəj ene bo Israel be Betsáta. Bétəm betay bəbhak kékwoť ne ěntij eyə. ³ Beyä bömame bəbhák aré; manémámik, ne bəbhénti, ne abhen bachi bhəré. Báré noj be nnyén némbəj. ⁴ Mpok ne mpok, ángel Mandem ásəp nyaka amik ambəj ěntijnyen eyə. Ne mmü neme ane áyámbi ásəbhé amem, yěntiki enyü neme enen yi abhəjə némay. ⁵ Mmü amət abhak aré ane ánəj áchí nyaka amik ndũ neme mamié esä nsem neku ne arət. ⁶ Yesu ágháká nókó ndu betem ebhə, aghó mmu wu bhəré. Arijə bé yi ánəj atat aré ndũ eróri mpok. Abhép yi be, “Jyán bé óntán?” ⁷ Mmü neme wu akeme Yesu be, “Eta, mmu apú ane ápəkə me nsep anyén ayak mpok nnyén nébəj. Mperé nu bəchwəp aré, mmu achák ánəj áyámbi.” ⁸ Yesu aghati yí be, “Faté, pəkó ěsák eyē kə.”

⁹ Témte wu, mmu wu atan. Asət bekpaka bhi abho bekə. Nywəp enə nébhak chí nywəbhé neywəməet bo Israel. ¹⁰ Ekə, bo Israel bárem ntá mmu ane bábú yi be, “Echəj chí nywəbhé neywəməet ne ebhé ébhíkí ka be ómpókó ěsák eyē.” ¹¹ Akeme bhə be, “Mmu ane ábú me ke ághátí me be, ‘Pét ěsák eyē, faté kə.’” ¹² Bəbhép yi be, “Mmüré ághátí wə ompet ěsák eyē onkə chí agha?” ¹³ Ke yi ke rijə mmu wu. Yesu ábú nyaka yi anəne arək mbənyune beyä bo bəchí nyaka aré. ¹⁴ Ebhíkí tat, Yesu atemeri yi amem ekerákap Mandem, aghati yi be, “Yijə, onəj ətan! Də bebú be esəjəri ene échá eyə éké temeri wə.” ¹⁵ Mmü wu arə, arək, aghati bəbati bo Israel be Yesu ke ábú yi. ¹⁶ Ěti yə kə bo Israel bəbhó bəchyē Yesu nenyok, be yi akə mmu atan ndũ nywəbhé neywəməet. ¹⁷ Ke Yesu aghati bhó be, “Etaya ákə betik mpoknkem, ne menkwó mbəj bekə betik.” ¹⁸ Ěti enyij ene Yesu árémé, bo Israel bápət bəre yan mbi bəway yi. Ntí abhak be, puyč chí ndiere be akwen ebhé nywəbhé neywəməet, ke ndak ané akpik ábəbhé áchá ábhák be, yí ábhijə Mandem be etayi, ne be békə nə chí beyenti mməet ne Mandem.

Mandem achyē Móywi betan

¹⁹ Yesu aghati bhə be, “Tətətep, Mmē Mmə Mandem mpú kwáy bekə yěnyij ndũ betan ebha. Mékə chí menyij ebhen ngó Etaya áká.

Yěntiki enyij ené Etaya ákà, yó ke Me Móywi nchí kà nkwó. ²⁰ Echí enyu eyo mbonyune Eta akonj Mme Móywi, ne átonj me yěntiki enyij ene yímbonj ákà. Ne chonj antonj me menyijí maknkay ebhen becha ebhen, be manyu ánychók bhe. ²¹ Nkúbhé mbó enyü Eta áhème bawú anchye bho nepém, nó ké Mme Móywi nchí chye nepém ntá yé agha ane méyàn bechye nepém. ²² Yé mmu, Eta apu tanj manyé yi. Achyé betanj menkem ntá ya, Mme Móywi, be ntánj yěntiki mmu. ²³ Akà nò be bo mankem mánychyé Mme Móywi kenóko nkúbhé mbó enyü báchyè yi kenóko. Mmü ane apu chye Mme Móywi kenóko, apú chye kenóko ntá Etaya mmu ato me. ²⁴ Tetétep, mmü ane ághóko enyij ene mërèm, anoko mmu ane átó me, ábhònj nepém enen nebhiki bhonj ngwenti. Mandem apú rem be bekwéné bechi ne yi. Afú ndü newú, achwe ndü nepém.

²⁵ “Tetétep, mpok átwò, ne anánj akway, ane bawú bágghók eyonj eya, Mme Mmo Mandem, ne abhen bágghóko mámbonj nepém. ²⁶ Nkúbhé mbó enyü Eta áchyè nepém, nó ké yi áchyé Mme Móywi nkwo betanj béchyè bo nepém. ²⁷ Ne achyé me betanj ndu bétánj bo, mbonyune me ke mfú ntá Mandem. ²⁸ Báké bhak maknkay beghok menyij ebhen. Mpok átwò ane bawú mankem bágghok eyonj eya amem manem ayap. ²⁹ Ne mánánj mángók eyonj eya, báfù ndü manem ayap. Abhen báké nyaka beri ndü mmik ne, máneme, manchwe ndü nepém enen nebhiki bhonj ngwenti, ne abhen báké nyaka bebú, máneme mámbónj ntemsi.”

Batisie Yesu

³⁰ Yesu arək ambi berem be, “Mpú kwáy beka yěnyij ndü betanj ebha. Ené mēkà nchí kà chi ndü betanj Mandem mmu átó me. Mětàn bo mbó enyü yi aghati me ntañ bo. Ne mětàn bo chí enyu ené echí chak, mbonyune mpú kà menyij ebhen membonj nchí yanj beka. Nchí kà chi menyij ebhen mmu ane átó me áyàn nkà. ³¹ Mbák ndem éti mmuét eya, mbónj bo abhen bakway bérinj be enyij ene mërèm ébhíki bhonj menwop. ³² Mmü ane áté me ntísie achi nyánjá, ne ndíjí bé enyij ené yi árèm éti ya ebhonj menwop.

³³ Bätò nyaka bo ntá Jñn be mámbep yi ángati bhe éti ya, ne aghati bhe enyij ené echí tetep. ³⁴ Puyé chi be nkwanwanj ke ábhónjó bété me ntísie, nchí ghati bhe enyij ene Jñn árémé éti ya be Mandem ámpémé bhe. ³⁵ Jñn achi nyaka mbó erónjó ene édù éngò noko njwaan, ndu mómbinj mpok, baka eyonj eyi ne bábhónj manjak ndu mómbinj mpok. ³⁶ Ke menyij béchí ebhen bérém éti ya enyu ené échá enyij ene Jñn árèm. Nkúbhé menyij ebhen mékà, bété me ntísie be Eta ke átó me. ³⁷ Ne Eta, yímbonj, mmu átó me áté me ntísie. Bábhíki re ghok eyonj eyi, bábhíki re ghó enyü yi achi. ³⁸ Ne Eyonj eyi épú amem bati yeka mbonyune bábhíki noko mmu ane yi átó. ³⁹ Báfýè betanj bepay Eyonj Mandem mbonyune bákáysí be étónj be mbi nepém enen nebhiki bhonj ngwenti ne yó érèm chi éti ya. ⁴⁰ Yé nò, bápú ka bétwò ntá ya be mámbónj nepém. ⁴¹ Mpú yánj nò chi kenóko ntá nkwá. ⁴² Nchí rem menyij ebhen mbonyune ndíjí bhe. Ndíjí bé ekonj Mandem épú amem bati yeka. ⁴³ Ntwò ndü nnyén Etaya, ne bábhíki sot me mbó mmu. Mbó mmu achák ke átwó nó árèm éti ndu mmuét yi ne ndü betanj ebhi mbó básót yi mbó mmu yweka. ⁴⁴ Ná bákway menoko ené báyanj chi bakak amem báchyè bati, kefýè ntí ndü bakak amem Mandem áchyè. ⁴⁵ Báké kaysi bé chonj ngati Eta enyü bho báchi. Moses ke ághati chonj yi, Moses mmu bábhaka ntí ne yi. ⁴⁶ Mbó mánóko enyij ene Moses ásínj tetep, mbú mánóko enyij ene mēghati bhe. Moses asínj nyaka chí éti ya. ⁴⁷ Mbák bábhíki noko basinj ami, ná bákway ménóko enyij ene mërèm?”

6

Yesu adík ngemntay bho

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

¹ Étaré nóko, Yesu apé, arək ebhè Manyu Gálili. Nkúbhé Manyu wu ke bábhinj be Manyu Tibérias. ² Ngémtay bo béré konjo yi mbonyune bágghó nyaka menyijí maknkay ebhen yi áká ntá bómame. ³ Yesu akó ambi njie, achəkó aré ne bakoño bhi. ⁴ Epá bo Israel ené bábhinj be Epá Nekinj éróp kekwo. ⁵ Ayibhiri mmuét, ayinj, aghó ndü ngémtay bho bátwò ntá yi. Abhép Filip be, “Chonj

sémbəŋ bret béku fá ane ákway böbhən?”
 6 Yesu arem nə ndu məmə Fílip mbənyune yímbəŋ áríní nyaka enyíŋ ene yi ábhónó beku. 7 Fílip akeme Yesu be, “Nkáp nkəbetik ndü manywəp besä byo ápú kway béku bret ane yěntiki mmu wap akway bebəŋ mandú.” 8 Nkoŋo ywi amət ane achí manə Símun Píta ane aka nnyén bé Andru arem ntá yi be, 9 “Mmō amət achi fá, ane ábhónó bekrókó bret betay ne nsi epay, ke eyə chi yi ntá beyä böbhən?” 10 Yesu aghati bhə be, “Kə ka bo mánychókó amik.” Tákə ayá nebħəet ére. Ekə bo báchókó amik. Babhakanem bábħák mbə nká etay. 11 Yesu asət ye bekrókó bret bhə. Achyé nókó bakak ntá Mandem, akəre ntá bo abhen báchókó amik. Akə enyumót ne nsi. Yěntiki mmu anyié kpát ajwi. 12 Yěntiki mmu ányíe nókó ení enén nékwáy yi, Yesu aghati bakoŋo bhi be, “Nyokotí ká mbwóptí ane áróbhé be yěnyíŋ eke chəŋti ndéndem.” 13 Mányókóti ye mbwópti ane bo mányíe, báró. Ajwi bekay byo ne bepay. 14 Bo abhen báchi aré, bágħó nókó eríní maknkay eyə, bərəm be, “Tetep, né chi ndemekerənti Mandem ane ábhónó nyaka bətwə fá amik.”

15 Yesu aghó be bo báyan békem yi ne betəŋ be mánkə yi Mfə, afa, akó njie, abhak aré aywinti.

*Yesu are kə amfānyen
(Mt 14.22-33; Mk 6.45-52)*

16 Bėku bėgháká nókó, bakoŋo Yesu basep, barək angəkə manyu, 17 báchwe amem áchwí bərə pé nnyén berəŋ Kapənaum. Bəti ménaŋ bėgə nyaka ené Yesu ábhíkí re temeri bhə. 18 Mbáep atəŋatəŋ abho menu. Ekə betəŋtí mpérényen eya anyén. 19 Bakoŋo bhi mánók mbə bəkilometa batay ne batandat. Bágħó nókó ndü yi ákə anyén átwə kekəwət ne bhə, bėcháy békém bhə tontó. 20 Ke Yesu aghati bhə be, “Báké chay. Chi me!” 21 Báká ye be yi anchwe amem áchwí. Nəchwe yi áchwé, áchwí arək ateme angəkənyén, ndü nəchyənyen enen bó bərəŋ aré.

Bo bərə yán Yesu

22 Néyí nókó, bo abhen bərəbhé ebhənyen ene Yesu ne bakoŋo bhi báfú aré, bətík be ndiere áchwí amət ke achí nyaka are, ne be

Yesu abhíkí chwe amem áchwí wu andək ne bagħókó bhi. Bó bərə nyaka yi bərək. 23 Efákəri be bachwi achak ane áfú Tibérias átwə kekəwət ndü nebħəet ane bə mányíe nyaka bret mpok Acha anaŋ áchyé bakak ntá Mandem. 24 Bə bhə bágħó nókó ye be Yesu ne bakoŋo bhi, bápét bapu aré, bə babhəŋ báchwé amem bachwí yə, barək Kapənaum ndu béyan Yesu.

Yesu chí nenyíe enén néchyè nepém

25 Bágħáká nókó ebhə manyu ene Yesu arónó ne bakoŋo bhi, bágħó yi are, babhəp yi be, “Ntəŋ, əpə ətwə wen ntiki mpok?” 26 Yesu akeme bhə be, “Tetep, bápú yan me eti bágħó beríní maknkay, ke eti bret ane mányíe bájwi. 27 Báké fyə ntí ndü nenyíe enen néchəŋti. Fíe ká ntí chí ndü nenyíe enen nepu chəŋti, nenyíe enen néchyè nepém enen nebħiki bhəŋ ngwenti, enen Me Mmu mfú ntá Mandem nchí chyə chəŋ be. Eti yə ke Etaya achye eríní betəŋ be yi ke átó me.” 28 Bə bábħép ye Yesu be, “Betík Mandem ebhen sébhónó beku nókó chi yi?” 29 Yesu akeme bhə be, “Enyíŋ ene Mandem áyan mánkə chí be mánókó mmu ane yi átó.” 30 Ekə bərəm ntá Yesu be, “Ntiki eríní ókwáy ye beku bé séngó, sénoko wə? Chəŋ ónkə yi ntá yese?” 31 Báchí mbi bhesé mányíe nyaka mana mpok bákə amem baso. Enyu eyə ke básíní amem Ekáti Mandem be, ‘Achye nyaka bhə nenyíe enen néfú amfay!’” 32 Yesu aghati bhə be, “Tetep, puyə Moses ke áchyé nyaka bachímbi bhəka nenyíe enen néfú amfay. Etaya ke áchyè bhe nenyíe enen mbəŋ enén néfú amfay. 33 Nenyie Mandem chí mmu ane áfú amfay atwə, ne áchyə nepém ntá bə mmik.” 34 Bərəm ntá yi be, “Eta, chyə bhesə nenyíe enə mpoknkem.”

35 Yesu aghati bhə be, “Me ke nchí nenyíe enen néchyè nepém. Mmu ane átwə ntá ya apu pere ghok nsay ne mmu ane ásikí ntí ne me, apú bhón ekwaká manyiep wáwák. 36 Ke ngátí bhe be yěndu bágħó me bábħíkí noko me. 37 Yě nə, yěntiki mmu ane Eta áchyé me, átwə ntá ya. Ne yě mmu apú twə ntá ya məmbók yi, 38 mbənyune mbíkí fú amfay ntwó fá amik beku enyíŋ ene məyán. Ntwə beku chí enyíŋ ene mmu ane átó me áyan mənkə. 39 Ne enyíŋ ene mmu ane átó

me áyàñ nkɛ chi be nkérɔ yě mmu amɔt ane yi áchyé me áném, ke bé nkɛ yěntiki mmu wap ámpetnsem ndü nepém ndü nywɔp enen ngwenti. ⁴⁰ Enyiñ ene Eta áyàñ chí bé yě agha ane ághó Móywi, asiki nti ne yi, ámbónj nepém enen nebhiki bhɔñ ngwenti. Ne chɔñ nkɛ yi ampetnsem ndü nepém ndü nywɔp enen ngwenti.”

⁴¹ Bo Israel bábhó ye ménywinti ãti Yesu, ndü yi árémé be, “Me ke nchí nenyíé enen néfú amfay.” ⁴² Báre rem be, “Pú Yesu mmɔ Joséf né? Pú séríñj etayi ne máyi? Ëkɔ ná ke yi arem be, ‘Mfu amfay ke nchí ntwɔ fá amik?’” ⁴³ Yesu akeme be, “Dɔ ká nenywínti eneká nɔ. ⁴⁴ Yě mmu apú kwáy bétwɔ ntá ya mbák Etaya mmu átó me abhíkí ya yi ntá ya. Ne mmu ane átwɔ ntá ya, chɔñ nkɛ yi ampetnsem ndü nepém ndü nywɔp ngwenti. ⁴⁵ Echí amem basiñj baremé kepínti be, ‘Chɔñ Mandem ántónj bó mankem.’ Yěntiki mmu ane ághókó, ne aghók enyiñ ene Etaya árémé, átwɔ ntá ya. ⁴⁶ Mpú rem chi be mmu achi ane anan aghɔ Etaya. Mmu ane áfú ntá Mandem ke ánán ághó yi. ⁴⁷ Tetétep, mmü ane anoko ábhɔñ nepém enen nebhiki bhɔñ ngwenti. ⁴⁸ Me ke nchí nenyíé enen néchyé nepém. ⁴⁹ Bachímbi bheka mányie nyaka mana amem baso, yě nɔ, bó mankem bágú. ⁵⁰ Ke né chi nenyíé enen néfú amfay, bé mmü ane ányíé nó áké gu. ⁵¹ Me ke nchí nenyíé enen néchyé nepém enen néfú amfay. Mmu ane ányíé nenyíé enen, ábhák nepém mpoknkem. Nenyíé enen mëchye chɔñ bé bó mmik mámbónj nepém, chi nyamwúét eya.”

⁵² Enyiñ ene Yesu árémé éká bo Israel bábhó bekem epáítí ne bati, mándeme nɔkɔ be, “Ná mmü-ne ákway bechye bhesse nyamwúét ayi be senyie?” ⁵³ Yesu aghati bhɔ be, “Tetétep, mbák bábhíkí nyíé nyamwúét Mmu ane áfú ntá Mandem, mányú manonj ami, bápú bhɔñ nepém. ⁵⁴ Mmü ane ányíé nyamwúét ya ne anyú manonj ma, ábhónj nepém enen nebhiki bhɔñ ngwenti, ne chɔñ nkɛ yi ampetnsem ndü nepém ndü nywɔp enen ngwenti. ⁵⁵ Nyamwúét eya ke áchí mbónj nenyíé menyie, ne manonj ama ke áchí mbónj mmém amen menyu. ⁵⁶ Mmu ane ányíé

nyamwúét ya ne anyú manonj ma, áchí babhát ne me, ne me nkwɔ nchí babhat ne yi. ⁵⁷ Eta mmu achi nepém ke átó me, ne ãti yi ke nchí nepém. Nkúbhé enyu eyɔ ke echí be, mmü ane ányie me ábhák nepém ãti ya. ⁵⁸ Né chi nenyíé enen néfú amfay nétwɔ fá amik. Népu mbɔ enen bachímbi bheka mányíé nyaka, bágú. Mmü ane ányíé nenyíé enen ábhɔñ nepém enen nebhiki bhɔñ ngwenti.” ⁵⁹ Yesu arem barak ane mpok yi áchí amem ekeré nenikímuetí ene etɔk Kapënaum átɔñ bo.

Beyá bakoño Yesu báchen yi, báro

⁶⁰ Bakoño Yesu bághókó nókó kepí eken yi árém, beyá bhap béré rem be, “Ané ndak atanj acha, agha ákwáy beka wu?” ⁶¹ Yesu aríñj bé baghókó bhi mánywinti ãti ndak ane. Abhép bó be, “Bati ábé bhe ãti ndak ane ndémé? ⁶² Mbák mǎngó ye Me Mmu mfú ntá Mandem ndu nchí petnsem amfay ndü nebhuet ane mfú, bárem bé yi? ⁶³ Efónj Mandem ke áchyé nepém. Mmuet nkwa apu kɛ yěnyiñ. Beyɔñ ebhén ngátí bhe bétwɔ ne Efónj Mandem ne béchye nepém. ⁶⁴ Yě nɔ, mbɔk yeka bábhíkí noko.” Yesu aríñj bo abhen bábhiki noko yi te ndü nebhónet, ne aríñj mmu ane ábhónj beti yi. ⁶⁵ Yesu arem ye be, “Ëti yɔ ke ngátí bhé be mmu apú kway bétwɔ ntá ya mbák Eta abhíkí chye yi mbi.”

⁶⁶ Nebho mpok yɔ, beyá bakoño bhi báya mmuet ansem, bó kepere koño yi. ⁶⁷ Éká Yesu abhép baghókó bhi bati byo ne apay be, “Ná ne bhe, bároñ nkwa?” ⁶⁸ Símun Píta akeme yi be, “Eta, ntá agha? Wɔ ke óbhónj beyɔñ ebhen béchye nepém enen nebhiki bhɔñ ngwenti. ⁶⁹ Sénoko ne séríñj be wɔ ke óchí Mmu Nyánjá ane Mandem átó.” ⁷⁰ Yesu akeme bhó be, “Pú njap be bati byo ne apay? Yě nɔ, mmü yweka amɔt abhɔñ efónj ebábu.” ⁷¹ Yesu árém nyaka nɔ ãti Júda, mmɔ Símun Iskariot, mbɔnyune Júda, mmu amɔt ndü nkwa baghókó bhi bati byo ne apay, abhónj nyaka nkaysi beti yi.

7

Yesu ne bɔmayi

¹ Barak ane áfúéré nókó, Yesu are kɔ mbáñ ne mbanj, atú Gálili. Yi keyán beko atú Judéya mbɔnyune bo Judeya báyanj

nyaka mbi béway yi. ² Mpok yə, epä bo Israel ene bábhij̄i be Epa Bétem * érop kekwət. ³ Ekə bömayi b̄arém ntá yi be, “Fä fá, dók atú Judéya be bakoŋo bhe mángó menyij̄i maknkay ebhen ókà. ⁴ Yě mmu apú kə menyij̄i maknkay bhésé bhésé mbák äyàn bo mándij̄i yi. Tëndu ókà menyij̄i maknkay, kə nókó bhə kponoror̄ be mmik nkem ángó.” ⁵ Ke yě chi bömayi kenoko yí. ⁶ Yesu arem ntá yap be, “Mpok aya ábhíki re kway, ke ntá yeka yěntiki mpok akway. ⁷ Bō mmik bápú kwáy bepap be. Bápap me mbənyune nchí rem be menyij̄i ebhen bó bákà beber. ⁸ Bě babhəŋ mändók ndū epa. Mpú rəŋ. Mpok aya abhíki re kwáy.” ⁹ Yesu árém nó, arəp atú Gálili.

Yesu yi be menyij̄i ebhen yi átəŋ bífú chi amfay

¹⁰ Ené bömayi mánán̄ b̄aró, b̄arón̄ó Yerúsalem ndū epa eyə, Yesu arək aré nkwo. Ke arək chi bhésé bhésé, kerón̄ kponoror̄. ¹¹ Bōbati bo Judeya b̄aré yan̄ yí aré mándeme nəkə be, “Yí achí fá?” ¹² Bo b̄aré rem beyä menyij̄i ěti yi. Mbək mándeme nəkə be, “Yí achi erítí mmu.” Báchák be, “Nsé, ärwə bho be máném ebhi!” ¹³ Yě nə, yě mmu amət kerem enyij̄i kponórón̄ ěti yi, mbənyune báchəy nyaka bōbati bhap.

¹⁴ Egháká nókó nenti epa, Yesu arək amem ekerákap Mandem abho betəŋ bo Eyəŋ Mandem. ¹⁵ Bōbati bo Judeya bábhák maknkay ndū menyij̄i ebhen yi átəŋ mándeme nəkə be, “Ná mmū-ne aré riŋi enyij̄i enyu ene, ené yi ábhíki ghək ekáti?” ¹⁶ Yesu akeme bhə be, “Menyij̄i ebhen mětəŋ bébhíki fu ntá ya. Bífú chi ntá mmu ane átó me. ¹⁷ Yě agha ane ábhón̄ó nti bekə enyij̄i ene Mandem äyàn, ärin̄i be menyij̄i ebhén mětəŋ bífú chi ntá Mandem ne be puyě membəŋ ke ntí betəŋ bhə. ¹⁸ Mmu ane arəm menyij̄i ndū betəŋ ebhi, äyàn kenókó eki yimbəŋ. Mmu ane äyàn bo mánchyé kenókó chi ntá mmu ane átó yi, achí mmū tetep, bapu apú ne yi. ¹⁹ Moses achyé nyaka bhe bebhé, pú nó? Yě nó, yě mmu yweka apú bhərə

bhə. Ndaká yí b̄ayàn beyway me?” ²⁰ Beyä bo abhen b̄achí are b̄akéme yi be, “Éfón̄ó ebábə éśəŋəri wə! Agha äyàn beyway wə?”

²¹ Yesu akeme bhə be, “Nkə erin̄i maknkay ěmət manyu áchok bhe. ²² Moses aghátí nyaka bhe be m̄ansyébhé nókó bōbhəka. Yě nə, ebhé yə ebhiki fu nyaka ntá Moses. Éfú chí ntá bachiambi abhəka. Ne b̄ásiep mmu ndū nywəbhé neywəm̄et. ²³ Bě b̄ásiep bo ndū nywəp neywəm̄et be b̄äke kwen ebhé Moses. B̄äbenti ne me mbənyune nkə mmū neme átəŋ ndū nywəbhé neywəm̄et? ²⁴ B̄aké kpót manyé mmu bekoŋo menyij̄i ebhen b̄aghó yi ákà. B̄äbhəŋ bekpót manyé sayri bekoŋo tetep Mandem.”

Bo bare bhép mbák Yesu ke áchi Mpeme

²⁵ Mbək bo Yerusalem b̄aré rem ye be, “Pú mmū ré b̄ayàn beyway ne? ²⁶ Achí fá arəm kepi kponoror̄, ne b̄äbhíki rem yěnyij̄i ntá yi. Ekway bebhak be bōbati b̄arin̄i be yí chí Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be átò? ²⁷ Ke sérin̄i ebhak ene mmū-ne áfú. Mpok Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be átò átwó, yě mmu apú riŋi nebhet ane yi áfú.” ²⁸ Eká, ndu Yesu átəŋ bhə amem ekerákap Mandem, arem ne eyəŋ etan̄atan̄ be, “B̄arin̄i me, ne b̄arin̄i ebhak ene mfú? Mbíki twə ndū betəŋ ebha. Mmū ane átó me achí mmū tetep. B̄äbhíki riŋi yi. ²⁹ Ndin̄i yi, mbənyune mfú chí ntá yi, ne yi ke átó me.”

³⁰ Enyij̄i Yesu árémé ékà b̄aré yan̄ bekem yi, ke yě mmu abhíki tək yi awə am̄et, mbənyune mpok ayi abhíki re kway nyaka. ³¹ Beyä bo mánóko yi, mándeme nəkə be, “Mbák Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be átò ántwó, chəŋ ankə menyij̄i maknkay ebhen béchá ebhen mmū-ne ákà?”

Bátó bo be mánkém Yesu

³² Bōnkwo Fárisi b̄aghókó nókó ndū bō eka yə b̄arəm beyä menyij̄i ěti Yesu, b̄achem ne bōbati bachiákap, bátó babhabherí abhen ekerákap be mankem yi. ³³ Yesu arem ye ntá yap be, “Mbəŋ bēpət bebhak ne bhe ndū móm̄bin̄i mpok ke ndók ntá mmu ane átó me. ³⁴ Chəŋ mánjan̄ me, ke bápú ghə me. Nebhet ane m̄érəŋ bápú kwáy bétwə aré.” ³⁵ Bo Israel bábhó berem ne bati be,

* **7:2** Epa Bétem: Chi epä ene bo Israel mányie ndū bétik mpok ane b̄áchòkə nyaka chi ndu b̄etem, mpok báfú Ijip bákò berəŋ Kanán.

“Ati bérõñ fá, ené sépú kway chõñ begħo yi? Ati berõñ chi etakó mankwõ ené bõ bhese bátáká bárõñó aré ke? Ayàñ berõñ bétõñ bo abhen bápú bo Israel aré ke? ³⁶ Yi be ‘Chõñ sénjån yi, ke sepu ghõ, ne bé nebhuet ane yi árõñ, sépú kway berõñ are. Nó be yi?’ ”

Manyiep amen áchyè nepém

³⁷ Egháká nókó nywõbhé ngwenti epa, nó chi, nywõp negħo enen epã eyõ, Yesu afate arem ne eyõñ etañatañ be, “Mmũ ane manyiep ákwak yi, ántwõ ntá ya. † ³⁸ Echí nkúbhé mbõ enyu básinjí amem Ekáti Mandem be, ‘Mmũ ane anókó me, manyiep amen áchyè nepém áfu yi anti ansep nõkwõ mbõ nyén.’ ” ³⁹ Yesu árèm nyaka nõ èti Efónjó Bedyere ené bábhõñó bechye ntá bo abhen mánóko yi. Bábhíkí re chye nyaka Efónjó Bedyere ntá bo abhen mánóko mbõnyune Mandem ábhíkí re sõt nyaka Yesu amfay, ányché yi kenókó.

Bétáká békwèn nëntí beyã bho èti Yesu

⁴⁰ Bo bághókó nókó beyõñ ebhén Yesu árémé, mbõk bo bábhõ berem be, “Né, chí ndemekerĩnti Mandem ane ábhõñó nyaka bétwõ.” ⁴¹ Báchák be, “Chi Mpereme Mandem afyé nyaka bariep be àtò.” Ke abhénéfú bárem be, “Yi abhõñ befú chi atú Gálili ke? ⁴² Pú básinj amem ekáti be, Mpereme Mandem afyé nyaka bariep be àtò chi ebhárémõ Mfõ Debhit ne abhõñ befú chi Bétlehem, etak nebhhe Mfõ Debhit?” ⁴³ Eká ákóré ne betaka bekwen nënti nap èti Yesu. ⁴⁴ Mbõk ayap báyån nyaka bekem yi ke yé mmu ketak yi awõ amuet.

Bõbati bo Israel keka ne Yesu

⁴⁵ Babhabheri abhen ekerákap Mandem bápét ye nsem ntá bõbati bachiákap ne bõnkwo Fárisi. Bõbati bábhép bhó be, “Ndaká yí bábhíkí twõ ne yi?” ⁴⁶ Babhabheri ekerákap bákéme bhõ be, “Yé mmu abhíkí re rem menyũ menyinj ebhen mmũ wu árèm!” ⁴⁷ Bõnkwo Fárisi bákéme bhõ be, “Arwõ be nkwõ bågúré ebhi? ⁴⁸ Bãghõ yé mũnti etak amõt anókó yi? Bãghõ yé mũnkwo Fárisi anókó yi?”

† **7:37** Mpok epã ya, bo Israel bátik nõkwõ nyaka ndu Mandem áchyè bhõ manyiep amen áfú chi ndũ setarébhé, mpok bákõ amem baso. † **7:53** Ndu eyõñó Grik, ndõñ 53 ne ané (Jn 8.1) achem ndu amõt. Èti yõ ke TEV (Today's English Version) afyé barõñ eyõ apay ndu (Jn 8.1).

⁴⁹ Ndiere ndéndemebho abhen, bábhíkí rinji bebhé Moses ke mánóko yi. Ntá Mandem, bõ mankem bábep!” ⁵⁰ Nikõdémõs, mmũ wap amõt ane ánánj árõñó nyaka ntá Yesu abhiep bhõ be, ⁵¹ “Ebhé eyese éká be mánchyé mmu ntemsi ené bábhíkí re tan yi, mándinjí sayri sayri enyinj ené yi ákw?” ⁵² Bákéme yi be, “Wõ nkwõ õchí mmũ Gálili? Yinjí Ekáti Mandem, chõñ óngó bé yé ndemekerĩnti amõt apú kway befú atú Gálili.” ⁵³ Yéntiki mmu árõ ye, agure eket eyi. †

8

Ngõré ane bákémé ndũ ákwèn berwõp

¹ Yesu arak amfay Njie Menak Olif. ² Nýyí nókó, apetnsem ekerákap Mandem bėti bėti. Bõ mankem bárók ntá yi. Achakõ amik, abho betõñ bhõ Eyõñ Mandem. ³ Batõñ-ebhé Mandem ne bõnkwo Fárisi báyá ngõré ane bákémé ndũ akwen berwõp, bátwõ ne yi, báter besí bõ mankem. ⁴ Bárém ntá Yesu be, “Ntõñ, bákém ngõré ndu ákwèn berwõp. ⁵ Ekáti bebhé Moses éghati bhese be bábhõñ bétémte enyũ ngõré ne ne batay mángwáy. Õrem bé yí?” ⁶ Bárém nõ ndu memõ yi be mámbõñ mbi bebhat ndak yi amuet. Yesu atep ntí amik, ansinj nõkwõ enyinj amik ne senõñ awõ. ⁷ Ndu bárõñ ambi berem be yi ányché bhõ eyõñ, anyabhe mmuet téé, aghati bhõ be, “Mmũ yweka ane ábhíkí re kw bebhá ánjambi ámbwõp ntay antem yi.” ⁸ Apet atep ntí amik ánsinj nõkwõ enyinj amik ne senõñ awõ. ⁹ Bõ bhõ bághókó nókó enyinj ene Yesu árémé, bábhõ berõ amõt amõt, bebho ne baseansi. Yesu arõp aywĩnti ne ngõré wu aré téé, besí bhi. ¹⁰ Yesu ayõñ amik arem ntá yi be, “Mma, bõ báchí fá? Yé mmu abhíkí rem be mángwáy wõ?” ¹¹ Akeme Yesu be, “Eta, yé amõt.” Yesu arem be, “Me nkwõ mbíkí rem be mángwáy wõ. Dók, ke óké pere kw bebhá”.

Yesu chí Erõñó mmik

¹² Yesu apet abho béghati bho menyinj. Arem be, “Nchí erõñó ene échyè nepém. Mmu ane ábháré mmuet ne me, ábhõñ

bediéré ebhen békà bo mámbón̄ n̄epém, ne apú kò amem ejuri.” * 13 Bõnkwo Fárisi bárem ye ntá yi be, “Wò mbõn̄ órèm ãti mmæt ye. Enyìn̄ ené órèm puyě ndak.” 14 Yesu akeme bhò be, “Yě émbak be nchí rem chí ãti mmæt eya, enyìn̄ ené méré̀m chí mbõn̄ ndak, mbõnyune ndín̄í ebhak ené mfú ne ebhak ené méré̀n̄. Ke bãbhíkí rìn̄i ebhak ené mfú ne ebhak ane méré̀n̄. 15 Bãyìn̄i bho chí ne amík ke mãmkrõt manyé yap. Membõn̄ mpú kpót manyé mmu. 16 Yě émbak chí bé métàn̄ bhó, enyu ené métàn̄ échí erírí mbõnyune puyě me awántí ke nchí tan̄ bo. Me ne mmu ane átó me ke sérèm enyũ mmu áchí. 17 Básìn̄ ndũ ekátí bebhé eyeka be, batísie bati apay mándem enyìn̄ émõt, nó chí enyìn̄ ene bó bárémé échí tetep. 18 Membõn̄ nchí te ntísie bé enyìn̄ ene méré̀m chí mbõn̄ ndak, ne Etaya mmu átó me àtè me ntísie nkwo be enyìn̄ ene méré̀m echi tetep.” 19 Bãbhép ye yi be, “Etaye achí fá?” Yesu akeme bhò be, “Bãbhíkí rìn̄i me, ne yě Etaya, bãbhíkí rìn̄i. Mbò bãrín̄í me, mbu bãrìn̄i Etaya nkwo.” 20 Mpok Yesu átõn̄ bho amem ekerákap Mandem ke yi áréme beyõn̄ ebhen. Achí nyaka kékwòt ne bekubhe akap. Yě mmu ketòk yí mbõnyune mpok yi abhíkí re kway nyaka.

Enyìn̄ Yesu árémé ãti ebhak ene yi áfú

21 Yesu apet aghati bhò be, “Nchí rò bhe, bérõn̄. Nnán̄ ndók, chõn̄ mán̄jan̄ me. Ke bãgu chõn̄ ndũ bebú ebheka. Bãpú kwáy bétwò ebhak ene méré̀n̄.” 22 Bo Israel bãbhó ye berem be, “Yí be Ñebhæt ane méré̀n̄, bãpú kwáy bétwò are, ãyan̄ beway mmæt ke?” 23 Yesu aghati bhò be, “Bãchí bõ mmik. Mfu chí amfay. Bãchí bõ mmik ne, mpú mmũ mmik ne. 24 ãti yò ke ngátí be bé chõn̄ mǎngú ndũ bebú ebheka. Chõn̄ mǎngú ndũ bebú ebheka mbák bãbhíkí noko bé nchí mmu ane nchí.” 25 Bãbhép yi be, “Wò òchí agha?” Yesu ákeme bhò be, “Nchí mmu ane ngátí bhe te nebhõnet be nchí. 26 Mbõn̄ beyá bebéptí menyìn̄ ebhen mǎkwáy berem ãti yeka ne nsõt betan̄ be. Ke mpú kù nò, mbõnyune mmu ane átó me àbhæere bariẽp ami, ne ndiere menyìn̄ ebhen yi ághàti me ke

nchí ghati bõ mmik.” 27 Ene Yesu árèm nò, bó kejwimem bé yi árèm chí ãti Eta. 28 Ékú Yesu aghati ye bhò be, “Mǎnán̄ mǎnjon̄ Me Mmu mfú ntá Mandem amfay, chõn̄ mǎndín̄i bé nchí mmu ane nchí, ne bé mpú kù yěnyìn̄ ndũ betan̄ ebha. Nchí rem chí enyìn̄ ene Eta ághàti me ndém. 29 Ne yí mmú átó me, achi ne me. Abhíkí rò me mbak awanti mbõnyune mékù chí menyìn̄ ebhen yi ákõn̄.” 30 Beyá bó abhen bághókó beyõn̄ ebhen, mánóko yi.

Yesu ne Abraham

31 Yesu arem ye ntá bo Israel abhen mánóko yi be, “Bãchí bakoño bha tetep mbák mǎndók ambi bekoño beyõn̄ ebha, 32 ne chõn̄ mǎndín̄i tetep ane Mandem, ne tetep wu amfere be ndũ kesem.” 33 Bákéme yi be, “Séchí bebhárébhò Abraham, ne yě mpok apú ane séchí basem ntá mmu. Ndaká yí órèm be chõn̄ sémfú ndũ kesem?”

34 Yesu akeme bhò be, “Tetẽter, yěntíkí mmu ane ákù bebú, achí nsemé-bebù. 35 Nsem apú bhak ndũ nneréket mpoknkem. Mmõ nneréket ke ábhák are mpoknkem. 36 Mbák ye mbõn̄ mmó amfere be ndũ kesem, chõn̄ mǎmbak ngàngan̄ tetep. 37 Ndín̄í bé bãchí bebhárébhò Abraham. Yě nó, bãyan̄ mbi beway me mbõnyune eyõn̄ eya épú chwe amem bati yeka. 38 Nchí ghati bhe chí menyìn̄ ebhen ngó ntá Etaya, ke bãkù chí menyìn̄ ebhen etayeka ághàti bhe.” 39 Bághàti Yesu be, “Etayese chí Abraham.” Yesu arem be, “Mbò bãchí bõ Abraham tetep, mbú bãkù menyìn̄ mbò Abraham ákù nyaka. 40 Ke bãyan̄ mbi beway me, me mmu ngátí bhe tetep ane ngókó ntá Mandem. Abraham apú kù nyaka nò. 41 Bãkù menyìn̄ mbò etayeka.” Bághàti yi be, “Mandem ke achi etayese, sépú bõ-enõn̄.” 42 Yesu aghati bhò be, “Mbò Mandem achi etayeka, mbu bãkõn̄ me, mbõnyune mfú chí ntá Mandem. Mbíkí twó chí ndũ mmæt ya, yi ke átó me. 43 Ndaká yí bãpú jwimem ndũ menyìn̄ ebhen méré̀m? Chí mbõnyune bãbhíkí bhõn̄ ntí begbok beyõn̄ ebha. 44 Bẽ bãchí bõ etayeka Satan, ne bãkõn̄ beku chí menyìn̄ ebhen etayeka áyan̄ mǎnkù. Achí ngwayti bho te nebhõnet.

* 8:12 Yesu áyan̄ nyaka bo mǎndín̄i be yí achi erõn̄ó ene ékù bo mǎndín̄í tetep ane Mandem áyan̄ bo mandín̄i.

Abhíkí kəŋ tətəp Mandəm mbənyune tətəp apu ne yi. Mpok yi ásè nsé, àkà chí enyìŋ ene ékó ndón àmòt ne epìŋ eyì, mbənyune achi nsənsə, ne nsé enkem éfù chí ntá yi. ⁴⁵ Ke tēndu mēghàti bhe chí tətəp Mandəm, bāpú noko enyìŋ ene mērəm. ⁴⁶ Ntiki mmũ ákwáy betəŋ be nkə bebú? Mērəm chi tətəp, ndaká yí bāpú noko me? ⁴⁷ Mmu ane Mandəm áchí etayi, ákəŋ beghok eyəŋ eyi. Ntí ane bābhíkí kəŋ beghok Eyəŋ Mandəm achí be bāpú bəbhi.”

Yesu achá Abraham

⁴⁸ Bóbati bo Israel bákéme yi be, “Sébhíkí kə nɛfwəp berem be əchí mmu Samária ne bé efónó ebúbə ésəŋəri wə?” ⁴⁹ Yesu akeme be, “Mbíkí bhəŋ efónó ebúbə. Měchyè Etaya kenókó, ke bəchəŋti nnyén ena. ⁵⁰ Mbíkí bhəere nti bé bo mánchyé me kenókó. Ke mmũ achí ane áyàŋ bé bo mánchyé me kenókó, ne yí ke ákwáy berem enyũ menyìŋ bébhónó bébhak. ⁵¹ Tətətəp, mmu ane ábhère eyəŋ eya, apú gú wáwák.” ⁵² Bo Israel bhə bárem be, “Békóno beyəŋ ebhe, séghə néne be əbhəŋ efónó ebúbə. Abraham agũ nyaka, baremé kepinti Mandəm mankem bágú nkwo, ke wə, őrəm be, ‘Mbák mmu ámbáré beyəŋ ebha apú gú wáwák.’ ⁵³ Wə, əchá etayese Abraham mmu ágú nyaka? Baremé kepinti Mandəm nkwo bágú nyaka! Ɔsət mmuet ye mbə agha?” ⁵⁴ Yesu akeme bhə be, “Mbák mēchyè mmuet eya kenókó, nó kenókó eka kəpú yēnyìŋ. Etaya ke áchyè me kenókó, ne nkúbhé yi ke bārəm be achi Mandəm ayweka. ⁵⁵ Ke yēndu bārəm be yi achi Mandəm ayweka, bābhíkí rìŋi yi, me ke ndíŋi yi. Mbə ndem bé mbíkí rìŋi yi, mbə nchí se chi nse mbə bəka. Ndíŋi yi ne nchí bhəere eyəŋ eyi. ⁵⁶ Chi-mbi yweka Abraham, ànəŋ nyaka ne manák béghə nywəp netwə ena. Aghó nó, nti néri yi amem.” ⁵⁷ Bóbati bo Israel bhə bárem ye ntá yi be, “Əbhíkí re ghaka yē mamié besa bepəy nsem byo, əbhé ənəŋ əghə Abraham-ə?” ⁵⁸ Yesu aghati bhə be, “Tətətəp, Abraham ápère bhák, Me Nchí.” † ⁵⁹ Ekə bābho bebwəpti batay betemti yi ne yó mángwáy,

ke Yesu abhesə, te áfú amem ekerákap Mandəm.

9

Yesu akə nnémámik aghó mban

¹ Ené Yesu áfəèt árəŋ, aghó mmú ane achi nnémámik te ndũ nebhe eni. ² Bakoŋo bhi bābhép yi be, “Ntəŋ, bebú agha bekə amík mmũ ne ánémé? Ebhi yímbəŋ, ke ebhen chi ne nno?”

³ Yesu akeme bhə be, “Puyə chi bé mmũ-ne akə bebú, ne puyə chí be etayi ne máyi bakə bebú. Amík áneme yi chi be eyə énkwak bo mángə enyũ enyìŋi maknkay ene Mandəm aywinti ákwáy bekə. ⁴ Sébhəŋ bekə betik ebhen mmu ane átó me ndũ mpok ane beti bébhíkí re twə. Bəti bétwə, ne ménəŋ méntwə, yē mmu apú pəre kway bekə betik. ⁵ Mpoknkem ane nchí fá amík, nchí erónə ntá bə mmik.”

⁶ Arémé nókó nə, apá batié amík, anywəbheri ntəp ne senəŋ awə ndũ nebhet ane yi apá batié, asət ntəp wu achəri yi amík ⁷ aghati yi be, “Dók ndũ ɛntìŋnyén Sílom, sə besí aré.” Sílom chi “Bátó”. Mmu wu arək, aso besí are ne mpok ápətnsem are ghó mban. ⁸ Bakokosi bhi ne bə mankem abhen báriŋi nyaka yi mbə nniŋi meniŋi, bābho berem be, “Pú mmú nyaka áchəko anìŋi nəkə meniŋi ne?” ⁹ Mbək bho bārə rem be, “Chí yi.” Báchák be, “Ae, ke achí mbə yi,” ke yímbəŋ arem be, “Chí me.” ¹⁰ Bābhép yi be, “Éfákári ná ke əbhə beghə mban?” ¹¹ Akeme bhə be, “Mmu ane áká nnyén be Yesu ke ányəbhəri ntəp, asət, achəri me amík, arem be ndók ndũ ɛntìŋnyén Sílom nsó besí are. Ndək aré nso besí, mbo beghə mban.” ¹² Bābhép yi be, “Mmũ-ré achí fá?” Akeme bhə be, “Mbíkí rìŋi.”

Bəre bhəp enyu éfákári ke nnémámik abho beghə mban

¹³ Bəsət nnémámik ane Yesu áká yi ághə mban bārók ntá bənkwo Fárisi. ¹⁴ Ndũ nywəbhé neywəmmet bo Israel ke Yesu ányəbhəri nyaka ntəp awati yi amík, amík anene yi. ¹⁵ Bənkwo Fárisi bápət bābhép yi enyu éfákari ke yi ághə mban. Aghati bhə

† 8:58 Me Nchí: Chí nnyén enen Mandəm, nkúbhé mbə enyũ yi ághátí nyaka Moses (Ésədos 3.14).

βε, “Awátí ntəp me amík, nsó nókó besí, mbo beghə mbaŋ.” ¹⁶ Mbək bōnkwə Fárisi bhə bərəm be, “Mmũ ane akə enyih ene abhíkí fú chi ntá Mandem mbənyune apú noko nywəbhé neywəməet enese.” Ke bachak bərəm be, “Ná mmu bebá ákway bekə menyũ menyihí maknkay ebhen?” Akəre akwen nenti enap. ¹⁷ Bōnkwə Fárisi bápət bábhep nnémámik ane Yesu ákə yi ághə mbaŋ be, “Wə bé mmu wu ke áká óghə mbaŋ, akáysí be yi achi agha?” Akeme bhə be, “Chí ndemekepinti Mandem.”

¹⁸ Bōbati bo Israel kenókó be amík anan aneme nyaka yi ke apət abho beghə mbaŋ, kpate mpok bábhihí máyi ne etayi, ¹⁹ bábhep bhə be, “Mmō ywəka ne, bərəm bé amík aneme yi tēndu nebhe eni? Efakari ná ke yi ághə mbaŋ néne?” ²⁰ Nnə ne chi bákeme be, “Sérinhí bé ne chi mmó ywese, ne bé amík aneme yi tēndu nebhe eni. ²¹ Ke sébhíkí rihí enyu éfakári ke yi ághə mbaŋ néne. Ne sébhíkí rihí mmũ ane anene yi amík. Bép ká yi. Apú chí mandú mmó. Chəŋ yimbəŋ angati bhe.” ²² Chi ne nnə bákeme enyu eyə mbənyune báchəy nyaka bōbati bo Israel ne ntí be báká nyaka eyəŋ émət be mbák mmu ándem be Yesu chi Mpeme Mandem afyé nyaka bariəp be ätə, bábək yi ndũ ekere nenikimueti eyap. ²³ Ekə ye chi ne nnə bərəm chi be, “Apú mandú mmó. Bép ká yimbəŋ angati bhe.”

²⁴ Ndəŋ ené éjwí epay, bábhihí nnémámik ane Yesu ákə yi ághə mbaŋ, baghati yi be, “Dem tetep aywe besí Mandem. Sérinhí be mmũ ane órəm nə be anéné wə amík chi mmũ bebá.” ²⁵ Akeme bhə be, “Ke chí mmũ bebá ke puyə mmũ bebə-a, mbíkí rihí. Ené ndihí chi be nchí nyaka nnémámik, ke néne nchí ghə mbaŋ.” ²⁶ Bábhep yi be, “Akú yi ntá ye? Ná yi áká ke óghə mbaŋ?” ²⁷ Akeme bhə be, “Nnəŋ ngāti bhe, ke bábhihí noko, ndaká yí bápət bábhep me? Bē nkwo báyaŋ bebhak bakoŋo bhi?” ²⁸ Bábhó besəkəti yi mándeme nəkə be, “Wə ke óchí nkoŋo ywi, bese séchí chí bakoŋo Moses. ²⁹ Sérinhí bé Mandem arem nyaka kepí ne Moses, ke mmũ-ne, sébhíkí rihí ebhak ene yi áfú.”

³⁰ Akeme bhə be, “Echí me nepəp tontó be bábhihí rihí ebhak ene yi áfú, yēndu yi anéné me amík! ³¹ Sérinhí be Mandem apu ghok bō bebá. Aghok chi mmu ane áchyé yi kenókó, ankə nəkə menyih ebhen yi Mandem áyaŋ. ³² Tē mmik ábhó, sébhíkí re ghók be mmu akə amík anéné mmu ane bábhe yi amík néménéme. ³³ Mbə mmũ ne abhíkí fú chi ntá Mandem, mbə abhiki kway bekə ene enyih.” ³⁴ Bákeme yi be, “Kwáé, wə mmu bábhe ndũ bebá, óyaŋ betəŋ bhese?” Bapuri yí bátén nefi be ámfú eket nenikimuet eyap.

Bo abhen bábhihí noko, bachi manémámik

³⁵ Yesu aghók bé bábək mmu ane yi áká amík anéné baten nefi. Abho beyaŋ yi. Aghó nəkə yi, abhep yi be, “Ŋnókó Mmu ane áfú ntá Mandem?” ³⁶ Yi akeme Yesu be, “Eta, mmu wu chi agha? Ghatí me, be nnókó yi.” ³⁷ Yesu aghati yi be, “Ŋnəŋ əghə yi, ne yí ke árəm kepí ne wə néne.” ³⁸ Mmũ wu arem be, “Acha, nnókó.” Akwén Yesu bekak, abho béchyé yi kenókó. ³⁹ Yesu arem be, “Ntwə fá amík be mámkpót manyé bho. Ntwə bé bo abhen bachi amík néménéme mangə mbaŋ, ne bé amík anémé abhen bəghə mbaŋ.” ⁴⁰ Mbək bōnkwə Fárisi abhen bachi nyaka kekəwət bəghókó nókó enyih ene yi árémé, bábhep yi be, “Ŋrəm nə chi be bese nkwo séchí amík néménéme ke?” ⁴¹ Yesu akeme bhə be, “Mbə bəchí amík néménéme mbú bebá bépú ne bhe. Ke tēndu bərəm be bəghə mbaŋ, bebú ebheka berəp ne bhe.”

10

Yesu atém nekay eti mbabheri bəghəŋəmən ane tetep

¹ Yesu arem be, “Tetətep, mmũ ane apú fəét ndũ nnyübha áchwə ndũ nkwo bəghəŋəmən, ke áko chí ebhak échak áchwə amem, chí ngép. Mbák épú nə, chí ngébhé ntantaŋ. ² Ke ane áfəét ndũ nyübhá, chí mbabheri bəghəŋəmən. ³ Mbabheri nnyübha, ənəne nyübhá ntá yi. Bəghəŋəmən árihí eyəŋ eyi. Abhinhí yó ndũ manyén ayap, ansət yó amfu ne yə. ⁴ Ne ánəŋ antén yó ankem nefi, árəŋ ambi, yó ánkəŋo nəkə ansem, mbənyune árihí eyəŋ

eyi. ⁵ Apú kono kenkõ mmu. Abue yi be, mbonyune abhíkí riñi eyoñ eyi.” ⁶ Yesu atém bo Israel nekay enen, ke bó kejwimem ndü ntí nekay.

Yesu ke áchi Erítí Mbabheri bághónómén

⁷ Eké, Yesu apét aghati bhó be, “Tetéter, me ke nchí nyübhá bághónómén. ⁸ Bó mankem abhen bayambi bátwó ke mětว์, chí baghép ne baghép batan batan. Baghónómén abhíkí ghók bhó. ⁹ Me ke nchí mbinywóp. Mmu ane áfuet ntá ya ke anchwe, enyih épú tók yi. Achwè, amfú mbó enyü yi ákónó, ambón yèntiki enyih ene yi áyàn. ¹⁰ Ngép átwò chí bégher aghép, béwáy, ne béchóni. Ntwó bé bo mámbón nepém ne bé mámbón nò nénjwí pòot ne áfók ankem.

¹¹ “Me ke nchí erítí mbabheri bághónómén. Erítí mbabheri bághónómén áchyè nepém eni éti bághónómén ayi. ¹² Mmü ane básóre ndü betik be ámbábhéri nókó bághónómén ené yi apú mbabheri bághónómén ne yó apu ayi, ágho nkwo ndu átwò andó bághónómén ambué, nkwo ankém mbók, ne antak achak. ¹³ Abué mbonyune achí chí mübetik, ne apú fyé ntí ne bághónómén. ¹⁴ Mme ke nchí erítí Mbabheri bághónómén. Ndíní bághónómén aya, ne bághónómén aya árini me, ¹⁵ nkúbhé mbó enyü Etaya árini me, me ndíní Etaya. Ne nchí chye nepém ene éti bághónómén. ¹⁶ Mbón bághónómén ácháak ané apú ndü nkwo bághónómén ane. Mbón bésot yó nkwo, ntwó ne yó, bé ánehém mmuet ne anéfú. Chón ánkono eyoñ eya. Enku yó ankem ámbak ndü nkwo ámòt ané ábhónó mbabheri bághónómén amòt. ¹⁷ Etaya akon me mbonyune nchí chye nepém ena be mpét mbón nò. ¹⁸ Yé mmu apú ane ásòt nepém ena ntá ya. Membón ke nchí chye nepém ena. Mbón betan béchye nò, ne mbón betan bépét bebhón nò. Ene, chí enyih ené Etaya ághátí me nku.”

¹⁹ Beyon ebhen béku ákore apét ákwén nenti bo Israel. ²⁰ Beyá bhap béré rem be, “Efónó ebábu ésòñori yi! Abhokori! Ndaká yí báté, bághòk enyih yi árem?” ²¹ Ke bácháak béré rem chí be, “Puyé menyih ebhen mmu ane efónó ebábu ésòñori yi

akwáy berem ne. Efónó ebábu ékwáy béku nnémámík ángó mban-á?”

Bo Israel bábyak Yesu

²² Mpok aghaka ane bo Israel mányie epa ene bátik ndu mánikímmet báfyé ekerákap ene Yerúsalem awó Mandem. ²³ Mban are kwen, Yesu arók ekerákap Mandem, are kó ndu móket mambarenkók ane bábhini bé móket mambarenkók Sólomon. ²⁴ Bo Israel bárók, bákáp yi, bábhó bebher yi be, “Chón óndó sènon entat ná ke óngati bhesé mbák wó ke óchí Mpepe Mandem afyé nyaka bariet be áto. Mbák wó ke óchí Mpepe, ghatí bhesé kponoron.” ²⁵ Yesu akeme bhó be, “Nnán ngati bhe, ke bábhíkí noko. Betik ebhen mékà ndü nnyén Etaya bétòn be enyü mmu nchí. ²⁶ Yé nò, bápú noko mbonyune bápú ndü nkwo bághónómén aya. ²⁷ Bághónómén aya ághòk eyoñ eya. Ndíní yó, ne yó ákono me. ²⁸ Ne nchí chye yó nepém enen nebhiki bhón ngwentí. Apú gú áném. Mmu apú ane ákwáy béferé yó amóya. ²⁹ Etaya mmu áchyé me yó, achá bo mankem. Ne mmu apú kwáy beferé yó ndu amò yi. ³⁰ Me ne Etaya séchí mmu amòt.”

³¹ Yesu áremé nókó nó, bo Israel bápét bábhó bebwopti batay ndu betemti yi ne yó mángwáy. ³² Yesu arem be, “Ntón be beyá berítí menyih ebhen nkú ndü nnyén Etaya. Ndu menyih ebhen menkem, ené éká býan beway me ne batay chí ené?” ³³ Bo Israel bákéme yi be, “Sépú yan béwáy wó ne batay éti erítí enyih ene óká, ke éti órem be óchí Mandem yèndu óchí nkwanwan.” ³⁴ Yesu akeme bó be, “Pú básih amem ekáti bebhé eyeka be Mandem arem be, ‘Me ndem bé báchí bòmandem?’ ³⁵ Sérini bé enyih Ekáti Mandem érem épú kway bewupsi enyu. Mbák Mandem abhini nyaka bo abhen bághòk eyoñ eyi be bòmandem, ³⁶ ná bákway berem be mèrem be nchí Mandem ndü ndémé be nchí Mmó Mandem, mmu yi áyábhé áto fá amik? ³⁷ Mbák mpú ku chí betik Etaya, báké noko me. ³⁸ Ke mbák mékà chí betik Etaya, yèndu bábhíkí noko me, nokó ká enyih ené betik ebhén mékà béghati bhe. Chón eyó énkwak mándini, ne mánjwimem bé Etaya achi babhat ne me, ne

me nchí babhat ne Etaya.” ³⁹ Bápēt babho beyaṅ mbi ndu bekem yi, afori bó amō arək ebhakayi.

⁴⁰ Apetnsem ebhē manyu Jódan, ndū nebhuēt ane Jñn ájwīti nyaka bho, abhak aré. ⁴¹ Beyā bo bárók ntá yi mándeme nako be, “Jñn ábhíkí kē yēnyīñí maknkay émōt, ke yēntíkí enyīñ ene yi árémé ēti mmū ane échí tetep.” ⁴² Beyā bo mánóko Yesu ebhak eyō.

11

Newú Lásárōs

¹ Mmū amōt achi nyaka etok Bétani, ane áká nnyén be Lásárōs. Akwén neme. Bétani abhak etok ene María ne mómayi Matá báchōkō. ² María wu, ke áwáti nyaka bekak Yesu Acha ne bawerériep, are tēse ne emenéntí yi. Yi ke mómayi Lásárōs akwene nyaka neme. ³ Eká bōmayi bátó eyōñ ntá Yesu Acha be, “Acha, mmūere ywe ane ókōñó áme.” ⁴ Yesu ághókó nókó ntó enen arem be, “Neme enén népú nemē newú, néchí chí békē bo mángó betañ Mandem. Nétwō chí be némbák enyīñ ené ekā bo mángó be Mmō Mandem abhōñ betañ.”

⁵ Yesu akōñ nyaka Matá ne bōmayi María ne Lásárōs tontó. ⁶ Yē nō, mpok yi ághókó bé Lásárōs áme, achōkō ebhak ene yi achi ndū manywōp apay. ⁷ Manywōp yō apay áfúéré nókó, arem ntá bakoño bhi be, “Sémpétntsem atú Judéya.” ⁸ Bakoño bhi bárem be, “Ntōñ, ébhíkí re tat ene bō batí Israel báyañ bétēmti wō ne batay mángwáy, obhé ōpetntsem aré?” ⁹ Yesu akeme bhō be, “Pú mañókó nywōp áchi byo ne apay bébho beti bégháka beku? Mmu ane ákō ne ngósí, apú chíñti nekwen mbōnyune ághō eróñó mmik. ¹⁰ Ke mmu ane ákō ne beti áchñti ankwen mbōnyune mban apu ghō.” ¹¹ Yesu átémé nókó nekay enen, aghati ye bhō be, “Mmūere ywese Lásárōs akwen kenó, ke nchí rōñ ménéme yi ndū kenó.” ¹² Bakoño bhi bárem be, “Acha, mbák ábhūre kenó, chōñ añeme, ambak sayri.” ¹³ Kenó ekēn Yesu árémé nyaka be Lásárōs ábhūre kebhak chí newú ke bákáysi be Yesu arem chí be Lásárōs ábhūre kenó mbōñ. ¹⁴ Eká, ye Yesu aghati bhō kponoroñ be, “Lásárōs agu, ¹⁵ ne ēti yeka, mbōñ mañák be mpú aré mbōnyune efakari chí be be mánókó. Séndók séngú yi.” ¹⁶ Tōmās ane

bábhñi be Efák, arem ntá bati bakoño Yesu abhénéfú be, “Séndók ká nkwo be Yē chí newú, séngú ne yi.”

Yesu ke akā bawú mámpétntsem ndū nepém

¹⁷ Yesu ágháká nókó Bétani, aré, aghó bé mánāñ bábhéme Lásárōs kpát efuet manywōp anwi. ¹⁸ Béfu Bétani bégháka Yerúsalem achi nyaka mbō nekō bōkilometa babay ne ebhōk, ¹⁹ ne beyā bo Israel bárók béwáka ne Matá ne María ndū newú mómayap. ²⁰ Matá ághókó nókó bé Yesu átwō, afú, arək atēmeri yi ené María áróbhé anywōp. ²¹ Matá ághó nókó Yesu, arem be, “Acha, mbō ochí fá, mbū mómaya abhíkí gu! ²² Ke ndíñí be yē chí néne, yēntíkí enyīñ ene óbhébhé Mandem áchye.” ²³ Yesu aghati Matá be, “Chōñ mómaye ampēntsem ndū nepém.” ²⁴ Matá arem be, “Ndíñí bé chōñ ampēntsem ndū nepém ewak ene bawú mankem bápēntsem ndū nepém, ndū ngwenti mmik.” ²⁵ Yesu arem be, “Me ke nchí kē bawú mampēntsem ndū nepém, mámbak nepém. Mmu ane ánókó me, yē angú gú, chōñ ampēt ambak nepém. ²⁶ Ne yē agha ane áchí nepém, anoko me, apú gú wáwák. Matá, onókó beyōñ ebhen?” ²⁷ Matá akeme be, “Acha, nnókó. Nnókó bé ochí Mpeme Mandem afyé nyaka bariēp be áto, Mmō Mandem ane ábhōñó nyaka bétwō fá amik.”

Yesu are di kebho

²⁸ Matá árémé nókó nó, arək abhñi mómayi María, aghati yí ndū eyu be, “Ntōñ atwō, ne áyañ beghō wó.” ²⁹ María ághókó nókó nó, afate, áyák arək ntá Yesu. ³⁰ Yesu abhíkí re ghaka nyaka etok, abhak chí ndū nebhuēt ane Matá atēmeri yi. ³¹ Bo Israel abhen báchí anywōp ne María bawaka ne yi, bághó nókó ndū yi afate áyák afú nefí, bákōño yi ne nkaysi be ārōñ ndū nnem bedi kebho are. ³² María arək nebhuēt ane Yesu achi. Neghó yí ághó Yesu, akwén yi bekak abho berem be, “Acha, mbō ochí fá, mbū mómaya abhíkí gú!” ³³ Yesu ághó nókó ndū María ádi ne bo Israel abhen bátwō béwáka ne yi bádi nkwo, étók yi te anti, ntínso nékém yi. ³⁴ Abhép bhó be, “Bábhémé yi fá?” Bákeme yi be, “Acha, twó ghó.” ³⁵ Yesu adi. ³⁶ Eká bo Israel bhō bábhó berem ne bati be,

“Akəŋ nyaka Lásárəs achá! Ghə ndu árédí.”³⁷ Kε mbək eyap báré rεm chi bε, “Yi mmu ákú nnémámík āghə mban, apú kwáy nyaka bekε bε Lásárəs áké gú?”

Yesu akε Lásárəs apεtnsem ndü nepém

³⁸ Epét etək Yesu tontó, afa, arək ndü nnεm. Nnεm εnə nébhak chi mbok anε achi ndü setárébhé. Mánan bəsət nyaka ntay negho bákúti nyünεm. ³⁹ Yesu aghati ye bo abhen bachi arε bε, “Bijiri ká ntay εnə feré.” Kε Matá, manə ngú arεm bε, “Acha, eriep éya chəŋ encha. Ekε manywəp anwi echəŋ ené bábhémé yi!”⁴⁰ Yesu aghati Matá bε, “Matá, pú ngátí wó bε mbák ənókó, chəŋ óngó betan Mandεm?”⁴¹ Bábijiri ye ntay εnə báféré anyü nnεm. Yesu ayon amík ayini mfay arεm bε, “Eta, nkáká wə bε əghok mε. ⁴² Ndíjí bε əghok mε mpoknkεm, kε ndεm enyih εne chí ěti bo abhen bachi fá téé bε mánkway menoko bε wə kε ótó mε fá amík.”⁴³ Yesu árémé nókó nó, abik bε, “Lásárəs, fú twól!”⁴⁴ Lásárəs mmu anε ánəŋ ágú nyaka, afú ndü nnεm, nε ndεn εne mánébhé yí amə nε bekak nε besí kε bábhémε yi. Yesu aghati bə bε, “Kanarí ká ndεn εyə yi aməet, bε yi ándók.”

Bəbati etək báté eyu bε mángwáy Yesu (Mt 14.22-33; Mk 6.45-52)

⁴⁵ Beyă bo Israel abhen bakoŋo María bāghó enyih εne Yesu ákú, mánóko yi. ⁴⁶ Kε mbək yap báfá bárók ntá bənkwo Fárisi bāghati bhə enyih εne Yesu akε. ⁴⁷ Bəbati bachiăkap Mandεm nε bənkwo Fárisi bábhinji bo ndü echémé bəbati Israel. Báchémé nókó nebhuet amət bárem bε, “Chəŋ sėnkε ná? Mmü-nε ätəŋ beyă berini maknkay. ⁴⁸ Mbák séndó yi andək ambi bekε menyih ebhen, chəŋ yəntiki mmu anoko yi. Nε mbák émfákári enyu yə, bə Rom bātówó máncəŋti ekerăkap Mandεm eyεε nε etək eyεε.”^{*} ⁴⁹ Kε mmü wap amət anε ákú nnyén bε Káyfas anε achí nyaka mūŋgo bachiăkap Mandεm ndü mmíε εnə, arεm ntá yap bε, “Bəbhíki riŋi yənyih! ⁵⁰ Bəbhiki riŋi bε eri ntá yeke bε mmu amət ángú ěti bo mankem εcha bε etək enkεm

enεm?”⁵¹ Káyfas abhíki rεm nyaka nə chi mbə enyih εne éfú ndü nkaysi yi. Mandεm kε ákú nyaka bε yi andεm nə mbə mūŋgo bachiăkap ndü mmíε εnə. Arεm bε chəŋ Yesu ángú ěti bo Israel mankem. ⁵² Yesu abhiki bhəŋ nyaka bėgu chí ndiere ěti bo Israel. Abhəŋ nyaka bėgu ěti bə Mandεm abhen bataká mmík nkεm bε mambak ndü nkwó amət. ⁵³ Bėbhó εwak eyə, bəbati bo Israel báré yán mbi bėwáy Yesu.

⁵⁴ Yesu keperε kə ye kponorəŋ atú etək bo Israel. Afa aré, arək atú etək εne echí kekəwət nε baso, amεm etək εne bábhinji bε Efraim, abhak arε nε bakoŋo bhi.

⁵⁵ Mpok menyie Epă Nεkinji bo Israel arəp kekəwət. Beyă bho bafa ndü bəbetək bhap bako, barək Yerúsalem ené mpok epă eyə abhíki re ghaka, ndu bekε bε mámbák pépép besí Mandεm mbə enyu bo Israel bákε nəkə nyaka. ⁵⁶ Bə bhə báyəŋ nyaka Yesu, nε ndu báchémé amεm ekerăkap Mandεm báré bhép bati bε, “Bákáysi bε yí? Bákáysi bε apu twə ndü epă?”⁵⁷ Bəbati bachiăkap nε bənkwo Fárisi báchyé nyaka eyəŋ bε yě agha anε arini ebhak εne Yesu achi, ángátí bhó bε mánkεm yi.

12

Ngərə amət awati Yesu nε bawerérip (Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

¹ Epă Nεkinji éróbhé nókó manywəp atan-dat, Yesu afa arək Bétani. Bétani abhak etək Lásárəs anε Yesu akε yi apεtnsem ndü nepém. ² Aré, bákú yi nenyié bėku. Matá kε áfəet nyaka nenyié. Lásárəs abhak mmu amət ndü bo abhen bachəkə mányie nenyié nε Yesu. ³ María asət esáyri ékpémé bawerérip amεn áyá nkáp apikiri bekak Yesu, antese nəkə nε emenénti yi. Eket enkεm éjwi nε eríti eriebhé bawere mə. ⁴ Júdas Iskariot, nkoŋo Yesu amət anε abhəŋó nyaka beti yi arεm bε, ⁵ “Bákway mbə beti bawerérip amεn anchye nkáp ané nkəbetik ányie ndü mmíε. Ndaká yí bábhíki tí mó mánsət nkáp máncəŋti ntá bachébhəbho?”⁶ Júdas abhiki rεm nyaka enyu eyə chí bε āghə báchébé bho ntinso. Arεm nə chí ndu abhəŋó nyaka nti ngép. Nε

* **11:48** Bəbati etək Israel bákáysi nyaka bε mbák mándó bo mandək ambi bekoŋo Yesu bo bákway besət yi mbə mmu anε átwó béféré etək Israel anten bə Rom nε eyə énkε bə Rom mántwə mangəp nenu amεm etək eyap.

ndü nkwo bakoŋo Yesu, yi ke áchí nyaka mbure nkáp, ne ásòt nyaka aywi aré ansem ansem anyie nòkò. ⁷ Yesu arem be, “Dö yí! Èri yi ambure bawet amen be ámbák ndü nywòp enen bábheme me. ⁸ Bachébhébhò bachi ne bhe mpoknkem, ke mpú bhak ne bhe mpoknkem.”

Bòbati etak báté eyu be mangway Lásáròs

⁹ Beyä bo Israel bághókó nókó bé Yesu achi Bétani, bárók are, puyé ndiere ndu bégho Yesu ke ndu begho Lásáròs nkwo mmü yi akü apetnsem ndü nepém. ¹⁰ Èká bòbati bachiákap Mandem báté eyu be mángwáy Lásáròs nkwo. ¹¹ Báyan nyaka be mángwáy Lásáròs nkwo mbonyune enyih ene efakari ne yi èká nyaka batí bo Israel bábhè bhò, mánoko nòkò Yesu.

Yesu achwe Yerusalem mbò Acha
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40)

¹² Néyí nókó, beyä bo abhen bátwò ndü Èpà Nekinjì bághókó bé Yesu átwò Yerusalem. ¹³ Èká bo babho békpóti béwðamán mandòkò nòkò betemeri yi, mámbik mandeme nòkò be, “Sémbítí Mandem mfay! Mandem ánjét mmu ane átwò ndü nnyén Acha! Sémbítí Mfò bo Israel!” ¹⁴ Yesu asòt mómpòŋò batu, achòkò yó ansem nkúbhé mbò enyu básinjì amem Èkátí Mandem be, ¹⁵ “Bò etak Síon, * báké cháý. Ghó ká, Mfò yweka átwò, chókó, amfay mómpòŋò batu.” ¹⁶ Mpok ane barak ayò áfákárí, baghòk Yesu kejwimem be menyih ebhen básinjì èti yi ke béfù nó tetep. Ke mpok Yesu aperensem ndü nepém ne Mandem asòt yi amfay achye yi kenókó, bátik ye be básinjì nyaka menyih ebhò èti yi. Bátik nkwo enyü menyih ebhò béfákári ntá yi. ¹⁷ Bo abhen bachi ne Yesu mpok yi áká Lásáròs afu ndü nnem bare ghati bo enyih ene éfákári mbò batísie Yesu. ¹⁸ Ntí ane beyä bo báròŋ nyaka begho Yesu chí be, bághokó bé yi akü erinjì maknkay eyò. ¹⁹ Bònkwo Fárisi bághó nókó ndü beyä bo báròŋ ntá Yesu bábhò ye berem ne bati be, “Séway chí mmæet. Yíñí, mmik nkem aròbhe koŋo chi yi.”

Mbòk bò Grik nkwo báré yan begho Yesu

* **12:15** Yerusalem achi ndü njie Síon. Èfákári nyaka be nnyén Yerusalem nécháki chi “Síon”. “Bò Síon” chi “Bò Yerusalem”.

²⁰ Mbòk bò Grik nkwo báchí nyaka ndü nkwo bho abhen báròŋó Yerusalem bechye bakak ntá Mandem ndü mpok Èpà Nekinjì. ²¹ Bò Grik bhò bárók ntá Fílip ane áfú nyaka Betsáida, atú Gálili barem be, “Èta, séyàn bégho Yesu.” ²² Fílip afa, aròk aghati Andru. Bó bati apay bárók baghati Yesu. ²³ Yesu akeme bhò be, “Mpok akway ane Mandem ákù bo mányché Mmu ane áfú ntá yi kenókó. ²⁴ Tetètep, mbák bábhíkí pí nyésé nchwi amik némpò, nébhak chi nyésé nchwi nemot. Ke mbák mámpí nyésé nchwi amik némpò, nénchak, néchye beyä nchwi nkò. ²⁵ Mmü ane ákòŋó nepém eni, ànem nó, ke mmu ane ápú re fye ntí ndü nepém eni enen fá amik apu ném nó, àbhòŋ nó kpát anchwe ndü nepém enen nebhiki bhòŋ ngwentí. ²⁶ Mmu ane áká betok me, abhòŋ békòŋo me. Ne nebhæet ane mëbhák, aré kè nkubetik awa ábhák nkwo. Mbák mmu ántók me, Ètaya àkù yi ambòŋ kenókó.”

Yesu arem bé chòŋ mángwáy yi

²⁷ Yesu arem be, “Néne, ntí ena népú amem kpák. Chòŋ ndem be yi? Chòŋ ndem chí be ‘Èta, feré me ndü esòŋòri ene étwò né ke?’ Wáwák! Mbòŋ èti esòŋòri ené ke ntwò fá amik! ²⁸ Èta, kù bo mányché nnyén ena kenókó.” Yesu áréme nókó nó, eyòŋ éfú amfay erem be, “Nnán nkü nnyén ena némbòŋ kenókó ne chòŋ mpet nkü nò.” ²⁹ Beyä bo abhen bachi aré téé bághókó nókó eyòŋ eyò, bare rem be, “Nefan ke ásáy!” Báchák be, “Angel Mandem árem kepí ne yi.” ³⁰ Yesu aghati bhò be, “Eyòŋ ene étwò èti yeke. Ebhiki twò èti ya. ³¹ Mpok akway ane Mandem átàn mmik ne, mpok ákway ane báfère mfò mmik ne ndü kèfò eki. ³² Ne mánán mamkpán me amfay ndü ekotákátí, chòŋ nja bò mankem be mándó mmik mantwò ntá ya.” ³³ Yesu arem beyòŋ ebhen ndu betòŋ enyü newú enen yi ábhòŋó bégu. ³⁴ Beyä bo abhen báchí are bárém be, “Èkátí Mandem éghati bhese be, ‘Mpeme Mandem afyé nyaka bariet be àtò apú gú. Ndaká yí órèm be chòŋ mánsòt mmu ane áfú ntá Mandem mango ndü ekotákátí? Mmu ane áfú ntá Mandem chi agha?’” ³⁵ Yesu aghati bhò be, “Èróŋó ébhæet ne bhe ndu

móm̄bini mpok. Dək ye ka ambi bekə ndū mpok ane erónjó ébhə́ét ne bhe, be ejuri eke twə emfəkəri bhe. Mmū ane ákò amem ejuri, apú rini ebhak ene yi áròñ. ³⁶ Siki ká nti ne mmū ane áchye bediéré néne, ndū yi abhə́ét ne bhe, bé mámbák bō bedyere.”

Bo Israel keka ne Yesu

Yesu árémé nókó nó, arək abhesē ebhak ené bo bápú kwáy beghə yi. ³⁷ Yēndu yi ákú beyǎ menyini maknkay besí ebhap, bábhíki noko yí. ³⁸ Ebhak enyu eyə bé enyini ené ndemekerinti Aisáya árémé tentep bé chəñ émfakari, émfú tetep. Nə chí be, “Eta Mandem, agha ánókó enyini ene ségháti bhə? Agha ághó betan ebhe?” ³⁹ Bōbhen bábhiki kwáy nyaka ménóko, nkúbhé mbə enyu Aisáya apēt árémé nyaka be ⁴⁰ “Mandem akə bó mámbák amik néménémé, agwót bati ayap, báchí mbə bo abhen bákúti amik be báké ghó mban, ne bé batu yap áké ghók yēnyini, ne be báké jwimem, mantwə ntá ya, mbú bhə.”

⁴¹ Aisáya arem nyaka nə mbənyune aghə nyaka kenókó Yesu, ne are rem éti yi. ⁴² Ke yēndu beyǎ bo mánóko nyaka Yesu, bábhíki rem kponorəñ be mánóko, ndu báchəy bōnkwə Fárisi, be báké bók bhə ndū ekeré nenikiməet. ⁴³ Bákəñ kenókó eken bō mmik báchyè bhə, echa kenókó eken Mandem áchye.

⁴⁴ Yesu arem ne eyəñ amfay be, “Mmū ane ánókó me, abhíki noko chí me, anókó mmu ane ato me nkwo. ⁴⁵ Ne mmū ane ághó me, ághə mmu ane átó me nkwo. ⁴⁶ Ntwə fá amik mbə erónjó bé yē agha ane ánókó me, áké rəp amem ejuri. ⁴⁷ Mmu ane ághókó eyəñ eya ke yi kekə mbə enyū yí ághókó, mpú tán yí. Mbíki twə fá amik bétan bo, ntwə chí bepeme bhə. ⁴⁸ Enyini échí ene étan mmu ane ábyak me, yi kenókó eyəñ eya. Chəñ menyini ebhen ndémé mentan yi ndū nywəp enen bátan bo. ⁴⁹ Ebhəñ bebhak enyu eyə mbənyune menyini ebhén ndémé, mbíki rem chí ndū betan ebha. Etaya mmu átó me ke ágháti me enyini ene mbónjó béréme. ⁵⁰ Ne ndiní bé eyəñ eyi ene yi áchye mbə ebhé étwə

ne nepém enen nebhiki bhəñ ngwenti. Enyini ene mēřem ye chí ené Eta ágháti me ndem.”

13

Yesu are so bekak bakoño bhi

¹ Epǎ Nekini épere ghaka, Yesu arini be mpok akway ane yi árə mmik, ampətnsem ntá etayi. Ndū yi ákəñ nyaka bōbhi fá amik, néne atəñ bé akəñ bə acha. ² Mpok Yesu áchókó, ányie nenyié, bēku ne baghókó bhi. Satan anəñ achwe nyaka antí Júdas, mmə Símun Iskariot, ndu bekə yi antí Yesu. ³ Yesu arini be etayi achye yi betan amfay menyini menkem, ne bé yí afú chí ntá Mandem ne əpətnsem ntá Mandem. ⁴ Mpok báchókó menyie nenyié enə, Yesu afaté, aferē éwet eyi aməet, asət táwáy atém ebho. ⁵ Asət ye manyier afyé ndū enyini, abho beso bekak bakoño bhi, antese nəkə ne táwáy ane yi átémé ebho. ⁶ Achwóbhé nókó ntá Símun Píta, Píta arem be, “Acha, ðyàn beso bekak ebha?” ⁷ Yesu akeme yi be, “Néne, əbhíki rini nti ane mēkə enyini ene mēkə, ke ansempok chəñ ónjwimem.” ⁸ Píta arem be, “Əbhíki bhəñ beso me bekak wáwák.” Yesu akeme yi be, “Mbák mbíki so bekak ebhe, nə memay ne wə sémay.” ⁹ Píta arem ntá Yesu be, “Acha, óké so chí ndiere bekak ebha, sō amó ya ne nti wa nkwo!” ¹⁰ Yesu aghati yi be, “Mmū ane anəñ ásó mməet, abhíki pere bhəñ beso mməet, ebhiki fəet bekak ebhi, mbənyune mməet nkem achi pēpēp. Ne bächí pēpēp, ke puyē yēntiki mmu ywəka.” ¹¹ Yesu anəñ arini nyaka mmu ane ábhónjó beti yi. Éti yə ke yi árémé be, “Puyē be mankem ke bächí pēpēp.”

¹² Anəñá nókó bésó bekak ebhap, akeme nkú aməet, apətnsem, arək, achəkə amik. Abhép bhə be, “Bájwimem ndū enyini ene nkú ntá yeka? ¹³ Bābhini me be, ‘Ntəñ’ ne ‘Acha’ ne échí tetep. Nchí Ntəñ ne Acha ntá yeka. ¹⁴ Mbák me, Acha ne Ntəñ aywəka nsó bekak ebheka, be nkwo bābhəñ beso bekak bati! ¹⁵ Ntəñ be chí erini be be nkwo mánkú nókó mbə enyū nkə. ¹⁶ Tetēter, mübetok apú cha chi-betok aywi, ne münto apú cha mmū ane átó yi. ¹⁷ Néne, bāriñi menyini ebhen. Chəñ endi ntá yeka encha mbák bākə bhə. ¹⁸ Mpú rem chí éti yeka mankem,

ndíní bo abhen njábhé. Enyíñ ene Ekáti Mandem éghàti bhese ébhòñ befú kponororò mbò enyu basíñi be, ‘Ane ányíé nenyíé ne me áti chòñ me.’¹⁹ Nchí ghati bhe menyíñ ebhen néne ndu bébhíkí re fakari, bé ménánj mémfákárí, mánókó be, ‘Nchí mmu nchí’ mpoknkem.”²⁰ Tetèter, “Mmũ ane ásòt yé agha ane ntó sayri, ásòt me. Ne mmũ ane ásóré mé sayri, ásòt mmũ ane átó me.”

Yesu arem be chòñ nkoño ywi amòt anti yi
(Mt 26.20-25; Mk 14.17-21; Lk 22.21-23)

²¹ Yesu árem nókó menyíñ ebhen, nti néré sòñari yi amem, arem kponororò be, “Tetèter, mmu yweka amòt áti chòñ me.”²² Bakonjo bhi bábhó beyíñi batì, keríñi mmu ane Yesu árem nò èti yi.²³ Nkoño ane Yesu ákòñjò tontó abhak chókó kekwoòt ne yi.²⁴ Símun Píta amak yi ne awò arem be, “Ghati bhésé mmu ane órè m nò èti yi.”²⁵ Nkoño wu akokosi mmuet ne Yesu abhép yi be, “Acha, chí agha?”²⁶ Yesu akeme yi be, “Chí mmu ane mëtap chòñ bret ane amem nchán nnok nchyé yí.” Yesu asòt ye ekpókó bret atap ndũ nnok, achye Júdas, mmũ Símun Iskariot.²⁷ Nesòt Júdas ásóré bret wu, Satan akó yi anti. Yesu aghati yi be, “Óké chòñti mpok beku enyíñ ene óyàn beku.”²⁸ Bakonjo Yesu báchák keríñi ntí ane Yesu áremé nò ntá Júdas.²⁹ Tèndu Júdas ke ákem nyaka ebhá nkáp, mbak eyap béré kaysi be Yesu ághàti yi chí be ándók, ánkú menyíñ ebhen bò básòt menyie Epá Nekiñi. Báchák bákáysi be Yesu ato yi ándók ányché nkáp ntá bachébhébo.³⁰ Júdas ásóré nókó ekpókó bret eyò, afú nefi témté. Ne beti bégú.

Ebhé ekò

³¹ Júdas áfú nókó, Yesu arem be, “Néne, chòñ bo mángó ndu báchye Mmu ane áfú ntá Mandem kenoko, ne befuet ntá yi mángó ndu bachye Mandem kenókó.”³² Mbák Mmu ane áfú ntá Mandem ákù mánchye Mandem kenókó, mbòñ Mandem ákù bo mánchye Mmu ane áfú ntá yi kenókó, ne chòñ ankà nò témté.³³ Bòbha, mpú pere tat ne bhe. Chòñ mánjáj me, ke enyíñ ene ngátí nyaka bòbati bo Ísraèl, nchí ghati bhe néne be, ‘Ebhak ené mëròñ, bápú kwáy bétwò aré’.³⁴ Nchí chye be ebhé ekò. Kòñ ka batì mbonyu nkónj be. Enyu eyò ké bábhónj

bekòñ batì.³⁵ Mbák mánkòñ batì, chòñ énkù bò mankem mándíñi be báchí bakonjo bha.”

Yesu yí chòñ Píta antañayi

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

³⁶ Símun Píta abhép Yesu be, “Acha, òròñ fá?” Yesu akeme yi be, “Ebhak ené mëròñ, òpú kway bétwò aré néne, ke chòñ ónkoño me aré ansempok.”³⁷ Píta arem be, “Acha, ndáká yí mpú kwáy békòño wò néne? Yé chí newú, nká bégu èti ye.”³⁸ Yesu arem ntá yi be, “Òbhé yé chí newú óká bégu èti ya? Tetèter, nkak aperé kok nkúbhé beti ebhen, chòñ óndem ndòñ érat be òbhiki riní me.”

14

Yesu ke áchi mbi ane mmu ákòño ke angò

Èta

¹ Yesu aghati baghókó bhi be, “Báké rò batì ánsónjóri be amem. Síki ká nti ne Mandem, mánsíki nti ne menkwò.”² Èket Ètaya ebhòñ beyá bòbeket. Mbò épú nò, mbà mbíkí ghati bhe be nchí rónj aré bétóñti ebhak ntá yeka.³ Ne nnánj, ndók, ngókó ebhak mburé, ntá yeka chòñ mpetnsem, nsòt be, bé nebhuet ane nchí, bẽ nkwo mambák are.⁴ Bäríñi mbi ane áròñ ndũ nebhuet ane mëròñ.”⁵ Tòmás arem ntá Yesu be, “Acha, sébhíkí riní nebhuet ane óròñ, ná sékwáy beríñi mbi?”⁶ Yesu aghati yi be, “Me ke nchí mbi, me ke nchí tetep, me ke nchí nepém. Yé mmu apu kway bétwò ntá Èta ené ábhíkí fuet ntá ya.”⁷ Mbò bäríñi mé tetep, mbá bäríñi Ètaya nkwo. Nebho néne, bäríñi yí ne mánánj bághó yí.”

⁸ Fílip arem be, “Acha, tónj bhésé mbòñ etaye. Enyíñ écháak ene séyàn épú.”⁹ Yesu akeme yi be, “Fílip, mpok ane nkem nchí ne bhe, yé nò, òbhíkí riní me? Mmu ángó me nó aghò Ètaya nkwo. Ná órè m ye be, ‘Tónj bhésé etaye?’¹⁰ Òbhíkí noko be nchí babhát ne Ètaya ne Ètaya achi babhat ne me? Menyíñ ebhen méghàti bhe, mpú kà nò chí ndũ mmuet eya. Ètaya mmu achí babhat ne me ákù betik ebhi.”¹¹ Nokó ka enyíñ ene ngátí bhe bé nchí babhat ne Ètaya ne Ètaya achi babhat ne me. Mbák bápú kway menoko menyíñ ebhen mërè m, nokó ká èti menyíñ ebhen mëkà.”

12 Tetēter, “Mmu ane asiki nti ne me, ākway békū menyīñ ebhen mēkū. Akwáy békū yě chí menyīñ ebhen béchá ebhen, mbōnyune mērōñ ntá Etaya. 13 Yēntiki enyīñ ene bābhébhé ndū nnyén ena, chōñ nkū yó bé bo mángó menyīñ ebhen mmó ákū ne mánychye Eta kenóko ēti Móywi. 14 Yēntiki enyīñ ene bābhébhé ndū nnyén ena, chōñ nkū yó nta yeka.”

Bariep beto Efónó Bedyere

15 Yesu apēt aghati baghókó bhi be, “Mbák bākōñ me, buré ká eyōñ ebha. 16 Mbák bākū nō, chōñ nnik Etaya mmuet, ne yi anchye bhe Nkwak achak, yi ambák ne bhe mpoknkem. 17 Yí chí Efónó ene ékū bo mándīñi barak ane tetep. Bō mmik bápú kway besot yi ne mañák mbōnyune bápú kway begō yi, ne bapu kway berīñi yí. Ke chōñ mándīñi yi mbōnyune ābhák chōñ ne bhe, ne amem bati yeka.”

18 Yesu arāk ambi berem be, “Nnán ndók, mpú rō mámbák mbō bōberā. Chōñ mpētñsem ntá yeka. 19 Mandú mpok, bō mmik bápú pere ghó me ke bāghó chōñ me. Ne tēndu mpēt nchi bhak chōñ nepém, chōñ bē nkwo mámpet mámbak nepém. 20 Ndū nywōp enō, chōñ mándīñi bé nchí babhat ne Etaya, ne bāchi babhat ne me, ne nchí babhat ne bhe. 21 Mmu ane ághók enyīñ mērēm ánkū mbō enyu yi ághókó, yi ke áchí mmu ane ákōñó me. Ne Etaya akōñ mmu ane akōñ me. Menkwó nchí kōñ be yi ántwó ntá yi, nkū yí ándīñi me.” 22 Júdas, [ane áchí kekúri ne Júdas Iskariot] abhép Yesu be, “Acha, ndaká yí ótwō chōñ chí ntá yese bakoño bhe békū séndīñi wō, kebhá k bé žkū nō chí ntá bō mmik bachak?” 23 Yesu akeme yi be, “Mmu ane ákōñó me, ābhāre eyōñ eya. Etaya ākōñ yi. Ne me, ne Etaya séntwō senchōkō ne yi. 24 Mmū ane abhíki kōñ me, apú bhūere eyōñ eya. Menyīñ ebhén bāghoko me ntōñó, bēbhíki fu ntá ya. Béfu chí ntá Etaya mmu átó me.

25 “Ngátí bhe menyīñ ebhen ené mbuēt ne bhe. 26 Ke Eta átó chōñ Nkwak ndū nnyén ena. Yí wu chí Efónó Bedyere. Anánj ántwó, chōñ antōñ be yēntiki enyīñ, ankwak

be mántik menyīñ menkem ebhen ngátí bhe. 27 Nchí rō kpák ámbák ne bhe. Nchí chye bhe kpák ane áfù ntá ya. Puyě enyū mmik áchyè bho kpák ké mēchyē. Bāke rō bati ánsōñórí bhe amem, ne bāke rō becháy mémbak amem bati yeka. 28 Bāghok ndu ngátí bhe be, ‘Mērōñ, ke chōñ mpētñsem ntá yeká.’ Mbō bākōñ me mbū bābhōñ mañák bé mērōñ ntá Etaya, mbōnyune Etaya acha me. 29 Ngátí nó bhe menyīñ ebhen néne ené bēbhíki re fakari, ne ntí be ménánj mémfákári, máno kó. 30 Mpú pere ghati bhe beyā menyīñ mbōnyune mfō mmik átwō. Abhíki bhōñ betāñ amfay ya. 31 Ke nchí kū chí mbō enyū Etaya ághátí me, bé bō mmik mándīñi bé nkōñ yi. Faté ká séndók.”

15

Yesu yi be mmu ābhare mmuet ne yi ke anyu kepem

1 Yesu arem be, “Me ke nchí mbōñ nnerénok, ne Etaya achi nkwananki. * 2 Yēntiki ntábhénok awa ané apú nyu kepem, Etaya ākpōt angūep. Ne ntábhénok ane ányū kepem, ākpōti batap rōrōt amfere bé wú ányū kepem ancha enyu esí. 3 Beyōñ ebhén ngátí bhe békū bāchí pépép. 4 Bat ye ka mmuet ne me mpoknkem, bé menkwō mbát mmuet ne bhe. Mbák ntabhénok apú babhát ndū enok, apú nyu kepem. Enyu yō ke echi ne bhe. Mbák mmū abhíki bhat mmuet ne me, apú kwáy ményū kepem. 5 Me ke nchí nnerénok. Bāchí batáp. Mmu ane achí babhat ne me mpoknkem, menkwó mbak babhát ne yi, yí wu ke ányū beyā kepem. Mbák mpú ne bhe, bápú kway bekū yēnyīñ. 6 Mbák mmu apú babhát ne me, ābhák mbō ntábhénok ané bākpōt báféré, ágú. Mányókóti menyū batap ayō mámesē ango, ánsōñō. 7 Mbák mándok ambi bebhat mmuet ne me, ne beyōñ ebha mémbak amem bati yeka, nchí chye bhe yēntiki enyīñ ene babhebhe me. 8 Ndū mányū beyā kepem, bātōñ be bāchí bakoño bha, ne eyō ékū bo mánychye Etaya kenóko. 9 Mbō enyu Etaya ákōñ me, nó ke nkōñó bhe. Bat ka mmuet ne me bé ekōñ eya émbák amem bati

* 15:1 Bekoño enyīñ ene Yesu árémé, nkwananki chí mmu ane ághoko enok be ényū kepem sayri.

yeka mpoknkem. ¹⁰ Mbák mändök ambi bebhære eyon eya, mpú rə bekəŋ be nkúbhé mbə enyũ nchí bhære Eyon Etaya ne yi akəŋ me mpoknkem. ¹¹ Ngátí bhe menyin ebhen be maŋák ama ámbák ne bhe, ne be maŋák ameka anjwi pəot.

¹² “Enyin ene nchí ghati bhe chi be mankón bati mbonyu nkón be. ¹³ Ekəŋ echak épú ené échá ene éká mmu ányché nepém eni éti mamæere bhi. ¹⁴ Bābhak mamæere bha mbák bākù menyin ebhen ngátí bhe. ¹⁵ Mpú pere bhin be bé bōbetok, mbonyune mmōbetok apu rinj nkaysi chibetik ndũ enyin ene yi ákà. Mbíní bhe bé mamæere bha mbonyune ngátí bé menyin ebhén ngókó ntá Etaya menkem. ¹⁶ Bābhíkí yap me, me ke njábhé bhe ntó bé mändök mányú kerep, ne bé kerep ekeka kémbák mpoknkem. Kə ka nó be Etaya ányché bhe yéntiki enyin ene bābhebe yi ndũ nnyén ena. ¹⁷ Ene ke nchí ghati bhe be mánkón bati.”

Mpap ane bö mmik

¹⁸ Yesu arək ambi berem be, “Mbák bö mmik bápap bhe, dinj ká be báyambi bápap me. ¹⁹ Mbə bāchí bö mmik, mbú mmik akəŋ be ne ntí bé bāchí bo bhi. Ke ndũ njábhé bhe mféré nénti bö mmik, éti yə ké bápábhé be. ²⁰ Bāké ghəkəntik enyin ene ngátí nyaka bhe be ‘Mmũ betok apú cha chi-betok aywi.’ Mbák bö mmik bāchyé me esəŋəri, chəŋ mánychə be nkwó esəŋəri. Mbə bābhéré enyin ené ngátí bhə, mbú chəŋ mámbure enyin ené be nkwə bāghāti bhə. ²¹ Bāchyé chəŋ be besəŋəri ebhen menkem éti bākoŋo me, mbonyune bābhíkí rinj mmu ane átó me fá amik. ²² Mbə mbíkí twó ngátí bhə menyin, mbə bākwáy betəŋa mmæet be bābhíkí kə bebú. Ke néne, bápú kway betəŋa be babhiki kə bebú. ²³ Mmu ane ápábhé me, apap Etaya nkwó. ²⁴ Mbə mbíkí kə menyiní maknkay besí bhap ebhén yě mmu áchák ábhíkí re kə, mbú bākwáy betəŋa mmæet be bābhíkí kə bebú. Ke bāghə menyin ebhén nká, yě nə bápəp me, ne bápəp Etaya. ²⁵ Echi enyu eyə bé enyin ene Ekátí Mandem éghāti bhese emfu tetep, nə chi beyəŋ ebhen be ‘Bápap me ntí tí.’ ²⁶ Ke Nkwak ane mətò

chəŋ ntá yeka, áfù chi ntá Etaya. Chəŋ yi angati bhe menyin éti ya mbə ntísie awa. Yi chí Efónó mmu ákà bo mandin menyin ebhen bechi tetep. ²⁷ Bě nkwó bāchí batísie bha mbonyune bāchí ne me tēndu nebħənet.”

16

¹ Yesu arək ambi berem be, “Ngátí bhe menyin ebhen bé bāké kwen ansem. ² Chəŋ mámbok bhé ndũ bekeré nenikimæet ebhap. Mpok átwə ane yě agha ane áway bhe, akaysi bé ákà chí enyin ene Mandem áyàn. ³ Bāchyé chəŋ be besəŋəri ebhen, mbonyune bābhíkí rinj Etaya ne bābhíkí rinj me. ⁴ Ke ngátí bhe menyin ebhen bé mpok anan ankway ane bə bēfākari, mántik be nnán ngátí bhe.

Betik ebhen Efónó Bedyere

“Mbíkí ghati bhe menyin ebhen mpok bāhó bekoŋo me mbonyune nchí nyaka ne bhe. ⁵ Ke néne nchí petnsem ntá mmu ane átó me, Yě nə, yě mmu yweka abhíkí bhep me be, ‘Ťrəŋ fá?’ ⁶ Bati ayeka ájwí néne ne basémé mbonyune ngátí bhe menyin ebhen. ⁷ Yě ndu echi nə, nchí ghati bhe enyin ene echi tetep. Eri ntá yeka bé ndók mbonyune mbák mbíkí rəŋ, Nkwak apú twó ntá yeka. Ke mbák ndók, chəŋ ntó yi ntá yeka. ⁸ Ne ánán ántwó, chəŋ ankə bö mmik mangə be bāchí bö bebú, mángə be me nchí chak besí Mandem, ne mangə be bekwéné bechi ne bhə ndũ netəŋ ane bə bátəŋ me. ⁹ Akə bə mangə be bachi bö bebú mbonyune bābhíkí noko me. ¹⁰ Akə bə mangə be nchí chak besí Mandem mbonyune mērəŋ ntá Etaya ne bápú pere ghó chón me. ¹¹ Akə mángó be chəŋ mántán bö bebú ewak émət, tēndu Mandem átán mfə mmik, afere yi ndũ kefə eki.

¹² “Mbəŋ beyə menyin beghati bhe, ke mbák ngátí bhe bə menkem néne, bápú kway béjwimem. ¹³ Efónó Bedyere ke ákà chəŋ bo mandin tetep nkem ane áyinj Mandem. Anan ántwó chəŋ ankə mändin tetep nkem, mbonyune apú rem chi enyin ene éfú yi anti. Ené yi aghoko ke árəm, ne chəŋ angati bhe menyin ebhen bétwə ambi. ¹⁴ Chəŋ anchye me kenókó mbonyune ásət chəŋ menyin ebhen bēfú ntá ya, angati bhe.

15 Yěntiki enyiyi Etaya chi eya nkwo. Nó ke ngátí bhe bé yěntiki enyiyi ene Efónó Bedyere ághati chon bhe, ásat chi ntá ya.”

Chon basémé ameka anjibhiri andap chi manák

16 Yesu arak ambi beghati baghokó bhi be, “Mandu mpok, bápú pere ghó me. Ke mandú mpok, chon mámpet mángó me.” 17 Mbak baghokó bhi bára rem ne bati be, “Ené yí arém nò chí yí. Yí bhe mandú mpok, sépú pere ghó yí, ne mandú mpok chon sémpet séngó yi. Apet arem be chi mbonyune yí aron ntá etayi. Nó bé yí?” 18 Bápét bára rem ne bati be, “Yi bé ‘Mandu mpok’, mandú mpok, nò bé yi?” Sébhíki jwimem ndü enyiyi ene yi arémé. 19 Yesu arinji be baghokó bhi báyan bebhep yi enyiyi eti ndak ane. Arem ye be, “Ngátí bhe be mandú mpok, bápú pere ghó me, ke mandú mpok chon mámpet mángó me. Yó ke esonari né bhe? 20 Tetetep, chon mándi babhese ansep nokó amik ne mámbon basémé, ke bõ mmik mámbon manák. Chon mámbon basémé ke basémé ameka anjibhiri andap chí manák. 21 Mpok ngoré ne menie anonsi, ábhón basémé anti mbonyune mpok nebhe akway. Ke anán ámbé, manák ábhak ne yi be mónkó átwó fá amik. Enku angokantik bebé nebhe. 22 Nó, ke échi ne be nkwo. Néne basémé ajwí be anti, ke chon mpet ngó bhe, ne mpok yó chon mámbon beyá manák, ne yé mmú apu kway beferé mó amem bati ayeka. 23 Ndü nywop eno, bápú pere bhép me yenyiyi. Tetetep, mbak mámbep Etaya yěntiki enyiyi ndü nnyén ena, áchye bhe. 24 Kpáté echon, bábhiki re bhép Etaya yenyiyi ndü nnyén ena. Bép ká, ne chon anchye be be manák ameka anjwi poot.”

Yesu atan achá mmik

25 Yesu arak ambi berem be, “Mpok ane nkem, ngátí bhe barak ane chí ndü bakay. Ke mpok átwó ane mpú pere ghati be menyiyi ndü bakay. Mpok yó ánkway, ndobhe ghati bhe menyiyi eti Etaya chi kponoron. 26 Mpok yó, chon mámbep Etaya menyiyi ndü nnyén ena. Mbíki rem be chon nikmuet ntá yi be ányché bhe enyiyi. 27 Mbón Eta akon be mbonyune bákon me,

ne mánokó be mfu chí ntá yi. 28 Mfú chí ntá Eta ke nchí twó fá amik. Néne, nchí rō mmik, nchí petnsem ntá Eta.”

29 Baghok abhi barem ye ntá yi be, “Mhm! Néne orém menyiyi kponoron ne séjwimem. Opú pere rem keri ndü bakay!” 30 Néne, sérinji be, orinji yěntiki enyiyi. Orinji yé chí menyiyi ebhen bo bábhónó anti bebhep wó. Ene éku sénokó bé ofu chí ntá Mandem. 31 Yesu akeme bhó be, “Mánokó néne? 32 Mpok átwó, tetep anán atwó, ane bataka chon yěntiki mmu andak eyi ebhak mándo me awánti. Ke sayri sayri, mpú me awánti mbonyune, Eta achi ne me. 33 Ngátí bhe menyiyi ebhen be mámbat mmuet ne me mámbón kpák amem bati ayeka. Chon mámbon besonari fá amik, ke bón ká netanánti, nnán mfókóri mmik.”

17

Yesu are nikmuet eti bakono bhi

1 Yesu anáná nokó berem menyiyi ebhen, ayon amik ayinji mfay, arem be, “Eta, mpok akway. Chie Mowyé keném be eti ya bo mángó keném eke. 2 Wó ke óchyé mé betan amfay bõ mankem bé nku mankem abhen óché me mambon nepém enen nebhiki bhon ngwenti. 3 Ne nepém enen nebhiki bhon ngwenti, chí berinji wó, wó mmu óchí Mandem tetep ne achák apu ne berinji Yesu Kristo mmu ótó. 4 Nku bo mángó keném eke ndu nnáná betik ebhen óchyé me. 5 Eta, néne sat me mbak ne wó, ónchye me keném besí ebhe, nkúbhé keném eken mbónó nyaka ne wó ke óghoko mmik.

6 “Nku bo mándinó wó, bo abhen óyábhé fá amik óchyé me. Báchí bõ bhe, ne wó ke óchyé me bhó. Bábháré eyon eye. 7 Néne baringi be yěntiki enyiyi ene mbónó, éfú chí ntá ye. 8 Ngátí bhó menyiyi ebhen óchyé me be ngati bhó. Báká ne me, ne baringi ye tetep be mfu chí ntá ye. Mánoko nkwo be wó ke ótó me. 9 Nchí nikmuet eti yap. Mpú nikmuet eti mmik nkem. Nchí nikmuet chí eti bo abhen óchyé me mbonyune bõ báchí bõ bhe. 10 Bõbha mankem chí abhe, ne abhe chí abha. Ne bó ké nepém enap nékú bo mángó kenokó eka. 11 Néne, mpet mpú fá amik, ke bó bábhuet are. Nchí twó ntá ye. Eta! Wambon mmú óchí Nyáná, kém bõ ne betan

ebhe, betan ebhen óchyé me be mambak mbə mmu amət, nkúbhé mbə enyũ wə ne me sechi mmu amət. ¹² Mpok nchí ne bhə, nkém bə sayri ne betan ebhen béchí ndũ nnyén ena, nnyén enen óchyé me. Nkem bó, ne yě mmu wap amət abhiki nem ebhi, ébhíki fuet chí ane ábhónó nyaka ménem, bé enyih ene básíní émfú tetep. ¹³ Néne, nchí twə ntá ye, ne nchí rem menyih ebhen ndũ mpok mbuet fá amik, bé manák ama ámbák ne bhə. ¹⁴ Ngátí bhə menyih ebhen óchyé me ngati bhə. Èti yə, mmik apap bhə mbənyune bápú bə mmik ane, nkúbhé mbə enyũ mpú mmũ mmik. ¹⁵ Mpú nikmuet bé ómféré bhə fá amik, ke chí bé ónkém bó be mbámbə áké kə bhə yěnyih. ¹⁶ Bápú bə mmik nkúbhé mbə enyũ mpú mmũ mmik. ¹⁷ Sot tetep kə bó mámbák nyáná. Eyə eye echi tetep. ¹⁸ Nkúbhé mbə enyũ ótó me fá amik, nó kě nchí to bhə amik. ¹⁹ Ne èti yap, nchyé mmuet ntá ye bebhak nyáná bé bó nkwo mankway bebhak nyáná tetep.

²⁰ “Mpú nikmuet chi èti bakoŋo abhen bóbhə, ke èti bo abhen bághòk menyih ebhen bə bátəŋ, mánsikinti ne me nkwo. ²¹ Nchí nikmuet bé bó mankem mámbák mbə mmu amət. Ètaya, ménikmuet be nkúbhé mbə enyũ óbháré mmuet ne me ne mbát mmuet ne wə, bó nkwo mámbát mmuet ne bhese bé mmik ánkway ménóko be wə ke ótó me tetep. ²² Nchyé bhə nkúbhé betan ebhen óchyé me, bé bó mámbák mmu amət, nkúbhé mbə enyũ wə ne me sechi. ²³ Chəŋ mbak ne bhə nkúbhé mbə enyũ óchí ne me, be sayri sayri, mándəp chí mmu amət, bé mmik ankway berihí be wə ke ótó me, ne bé əkəŋ bó mbənyu ókəŋ me. ²⁴ Èta, mēyán be bó nkwo, bə óchyé me mámbák ne me ndũ nebhet ane menchí, bé mángó kenókó eken óchyé me mbənyune əkəŋ me te mpok óbhíki re ghoko mmik. ²⁵ Èta, wə mmu óchí chak, bə mmik bábhíki rihí wə, ke ndíŋí wə, ne nkwo wa ane báríŋí bé wə ke ótó me. ²⁶ Nkə bó mándíŋí wə, ne chəŋ ndək ambi bekə nə, be bə mankəŋ bati nkúbhé mbənyu ókəŋ me, ne be mémbák amem bati ayap.”

Bákém Yesu

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53)

¹ Yesu ánáná nókó menikmuet enyu eyə, afa ne baghəkó bhi, bákíŋí mónyen ane bábhíŋí be Kídrən. Mónki áchí nyaka are ane yí achwe amem ne baghəkó bhi. ² Júdas mmu átí yi aríŋí nkwo ebhak eyə mbənyune Yesu ne baghəkó bhi bátemerí nəkə nyaka are. ³ Júdas asət eká batemé nenu ne mbək babhabheri abhen ekerákap abhen bəbati bachiákap ne bənkwo Fárisi bátó. Bó mankem barək are ne berónó ne menyihí nenu amə. ⁴ Yesu aríŋí yěntiki enyih ene ébhónó bífákári ne yí. Afú ndũ nkwo baghəkó bhi, atén mmuet ambi arem be, “Agha báyán?” ⁵ Bákéme yi be, “Yesu mmu Násáret.” Yesu arem be, “Ghó mé ne.” Júdas mmu átí yi abhak aré téé ne bhə. ⁶ Mpok Yesu aghati bhə be, “Ghó mé ne”, bárók ne nsem ne nsem bákwénti amik. ⁷ Yesu apət abhép bhə be, “Aghá báyán?” Bárém be, “Yesu mmu Násáret.” ⁸ Yesu akeme bhə be, “Ngátí bhe be chí me. Mbák ye me ke báyán, dđ ká bakoŋo bha abhen mandək.” ⁹ Arəm nə, bé enyih ene yi árémé nyaka be, “Ndu bo abhen óchyé me mbíki nem ye amət,” emfu tetep. ¹⁰ Símun Píta mmu achi ne akparenja amuet, agwəp akparenja wu ndũ kénkwóp, kpót atú nsem Múngo bachiákap Mandem chwát agwəp amik. Nnyén nsem ere nébhak be Málkəs. ¹¹ Yesu aghati Píta be, “Kémé akparenja ywe amem kénkwóp. Nké nyu nkóp esəŋəri ane Èta áchyé be me nyu ke?”

Básót Yesu bárók ntá Anas

¹² Mũnti batemé nenu asət eká batemé nenu eyi, bárók, bákém Yesu bágwót. Babhabherí ekerákap Mandem bábhák ne bhə. ¹³ Báyámbi bárók ntá Anas, chí ngərə Káyfas. Káyfas abhak múngo bachiákap Mandem ndu mmie enə. ¹⁴ Yi ke áchyé nyaka maníé ntá bo Israel be, “Èri be mmu amət ángú èti bo mankem.”

Píta arem be abhíki rihí Yesu

(Mt 26.69-70; Mk 14.66-68; Lk 22.55-57)

¹⁵ Símun Píta ne nkoŋo Yesu achák bərə koŋo Yesu. Ndũ nkoŋo Yesu achák wu achí mmũ ane múngo bachiákap aríŋí sayri, yí akoŋo Yesu kpát arək achwe amem senta

mũngo bachiãkap. ¹⁶ Píta ate ñefi ndũ nyũ-ebhá. Èkú nkoŋo achák wu, ane mũngo bachiãkap áriŋí apetnsem ñefi, arem kepí ne ngosón ane áchí anyũbhá. Asot ye Píta áchwé amem ne yi. ¹⁷ Ngosón wu ño ábhàbheri nyũ-ebhá abhép Píta be, “Pú wò nkwo òchí nkoŋo mmũ-ne?” Píta akeme be, “Mpú ne yi.” ¹⁸ Mbúép áchí nyaka mpok yò. Èkú bakú betik abhen mũngo bachiãkap ne babhabheri ekerákap báfyé ngo ndu nntó bakiri, báté bághàbheri mángwák ñako ngó wu. Píta nkwo aròk ate ne bhò angwaka ñako ngo.

Mũngo bachiãkap Mandem are bhép Yesu menyiŋ

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Lk 22.66-71)

¹⁹ Mũngo bachiãkap abhép Yesu ãti bakoŋo bhi ne ãti menyiŋ ebhen yi átòŋ bho. ²⁰ Yesu akeme yi be, “Ndem menyiŋ kponoroŋ ntá bo mankem. Ntòŋ bo amem bekeré ñenikímuet ne amem ekerákap mpoknkem ndũ mban ene bo Israel báchèm are. Mbíkí rem yěnyiŋ bhésé bhésé.” ²¹ Ndak yí óbhép me menyiŋ? Bép bo abhen bághókó menyiŋ ebhen ndémé. Bép bó mángátí wò. Báríŋi menyiŋ ebhen ndémé. ²² Yesu áréme nókó ñò, mbabheri ekerákap amot ane áchí aré téé, adep Yesu ne awó arem be, “Kwáé, enyu eyò ke órèm kepí ntá mũngo bachiãkap Mandem-e?” ²³ Yesu akeme yi be, “Mbák ndem enyiŋ ené épú chak, ghatí me yò. Ke mbák ndem enyiŋ ene echi chak, òdep me ndáká yí?” ²⁴ Afò ke Anas átó Yesu ne ngem amò ntá Káyfas, mũngo bachiãkap.

Píta apet rem be yi abhiki riŋi Yesu

(Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62)

²⁵ Símun Píta abhét nyaka téé, angwaka ñako ngo. Mbòk bo abhen bachi are bábhép yi be, “Pú wò nkwo òchí nkoŋo ywi?” Píta ataŋa, arem be, “Cháá, mpú ne yi” ²⁶ Mmò betok amot ane mũngo bachiãkap abhak aré. Atú mómayi kě Píta ákpóré nyaka. Yí wu abhép Píta be, “Pú ngó nyaka wò amem mónki ne yi?” ²⁷ Píta apet ataŋa. Témté wu, nném nkòk akók kòkòrókò.

Bárók ntá Páilet ne Yesu

(Mt 27.1-2, 11-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5)

²⁸ Básót ye Yesu eket Káyfas betí beti báròk ndũ senta góbhanò ne yi. Góbhanò abhak mmũ Rom. Babhòŋó bo Israel kechwe ndu áchá góbhanò. Ebhé yap érem nyaka bé mbák mmu Israel áchwé eket mmu ane apú mmu Israel, apú bhák pépép besí Mandem. Ndu báyan nyaka menyiŋ Epá Nekíŋi, bó keyan bébhak ne bakwap besí Mandem. ²⁹ Èkú Páilet afú amem senta ywi aròk atemeri bhò ñefi, abhép bhò be, “Ntiki enyiŋ mmũ-ne aká?” ³⁰ Bákéme yi be, “Mbò mmũ ne apú nkú bebá, mbú sébhíkí twò fá ntá ye ne yi.” ³¹ Páilet aghati bhò be, “Sot ka yi be bé babhòŋ mántàn manyé yi békòŋo ebhé eyeka.” Bákéme Páilet be, “Ebhé ébhíkí chye bhese betan betàn manyé mmu, kpát sénchye eyòŋ be mangway yi.” ³² Èfákári enyu eyò be enyiŋ ene Yesu áréme nyaka ndu betòŋ enyũ ñewú yi ábhòŋó bégu emfu tetep.

³³ Páilet apet achwe amem áchá ywi. Abhíŋi Yesu abhep yi be, “Wò ke óchí Mfò bo Israel?” ³⁴ Yesu akeme yí be, “Ndak ané óbhébhé me, áfu chi wòmbòŋ anti ke bo báchák kě bághátí wò wu ãti ya?” ³⁵ Páilet akeme be, “Òkáyí be nchí mmu Israel? Bò etòk eye ne bòbati bachiãkap Mandem ke bákém wò batwò ntá ya ne wò. Mbòŋ enyiŋ ene ókú chi yí?” ³⁶ Yesu akeme yi be, “Kefò eka kébhíkí fu fá amik. Mbò kefò eka kífú chi fá amik, mbò bòbha mánú be báké kem me manchye ntá bo Israel. Ke, kefò eka kébhíkí fu ndũ mmiki ne.” ³⁷ Páilet abhep yi be, “Nò òchí mfò?” Yesu akeme yi be, “Òrem be menchí mfò. Èti eyò ke bábhé me, ne ãti yò ke ntwò fá amik beghati bho tetep Mandem. Yěntiki mmũ ane ákòŋo tetep Mandem, áta batú béghok enyiŋ ene mërèm.” ³⁸ Páilet abhép Yesu be, “Tetep chí yí?”

Páilet akpót manyé be mángwáy Yesu

(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15)

Páilet áréme nókó ñò, arò Yesu apet afú ñefi ntá bo Israel aghati bhò be, “Mbíkí ghò ebéptí enyiŋ ene yi akú. ³⁹ Ke epíŋ eyeka étòŋ bé yěntiki mmíé, mpok Epá Nekíŋi, mbòŋ berò múkenòŋ amot ane báyan mandò yi andòk. Báyan mámféré Mfò bo Israel amò, yí ándókó?” ⁴⁰ Bápét babik be, “Puyě mmũ-ne, feré chí Barábas. Barábas achí nyaka ngébhé ntantaŋ.”

19

1 Páilet achye ye eyəŋ be mánsót Yesu manden ne ékpá. 2 Batemé nenu básót böbatábhénək abhen báchí nsense, maní ntá bábay yi anti, barem be chi nta kefo. Básót nkú chu bafyé yi amæet, bárem be chí ayi nkú kefo. 3 Bábhó berəŋ ntá yi máŋəko nəko yi be, “Acha mfo bo Israel, kenóko kéchí eke eta!” Ndu bárəm nə, manchye nəko yi nsáp besí. 4 Páilet apət arə áchá ywi afú nəfi ntá bo Israel arem be, “Ghok ka, nchí ntwó nəfi ne yi ntá yeka be mändiŋi bé mbíkí ghə ebéptí enyiŋ ene yi áká ené éyən be mángwáy yi.” 5 Yesu afú ye, arək ne ntá kefo nsense yə anti, ne nkú chú yə amæet. Páilet arem ntá yap be, “Yiŋi mmü yweka nə!” 6 Böbati bachiäkap ne babhaerí ekeräkap bághó nókó yí, bábhə bebiək mándeme nəko be, “Dem mángó yi ndü ekotákátí! Mángó yi ndü ekotákátí!” Páilet arem ntá yap be, “Bé babhəŋ mánsət yi mángó ndü ekotákátí, mbíkí ghə ebéptí enyiŋ ene yi áká ene éyən mángwáy yi.” 7 Bo Israel, bákéme yi be, “Sébhəŋ ebhé, ne bekoŋə ebhé yə, abhəŋ bégu mbənyune áká mmæet yi Mmə Mandem.” 8 Páilet ághókó nókó beyəŋ ebhen, becháy bepét bekem yi becha. 9 Apət achwe amem áchá abhep Yesu be, “Etək ene ófú are chi ené?” Ke Yesu abhiki kemə ye eyəŋ. 10 Páilet arem ye ntá yi be, “Opú kemə me yé eyəŋ? Obhíkí riŋi be mbəŋ betəŋ berem be mándó wə mándə, ne mbák ndém be mángó wə ndü ekotákátí, bágò?” 11 Yesu akemə yi be, “Mandem ke áchyé wə betəŋ. Mbə épú nó, mbə əbhəŋ betəŋ amfay ya fá? Nə ke echi be bebá mmu ane ákémé mé áchyé ntá ye, béchá ebhe.” 12 Páilet ághókó nəko nə, abho beyəŋ mbi beferə Yesu amə. Ke bo Israel bárók chí ambi bebiək be, “Mbák óndó mmü-ne ándók, nó opú mmæere Mfo Rom! Mmu ane ärəm be áchí Mfo, chí mmü ane ánu ne Mfo Rom be ambak ndü mmæet eyi!” 13 Páilet ághókó nókó beyəŋ ebhen, asət Yesu afú ne yi, achəko ndü enək ntaŋá manyé, nəbhæet ane bábhəŋi ndu eyəŋ bo Israel bé Gabáta. Nó chí, nəbhæet batäy batay. 14 Egháká nókó nkárénká byo ne epay ndü nywəp enen bátəŋti mmæet menyie Epă Nekiriŋi, Páilet arem ntá bo Israel be, “Yiŋi ka

Mfo yweka ne!” 15 Bábhó bebiək mándeme nəko be, “Də mángwáy yi! Də mángwáy! Dem mángó yi ndü ekotákátí!” Páilet arem be, “Ngó Mfo yweka ndü ekotákátí?” Böbati bachiäkap bákéme be, “Mfo amət ke sébhəŋó, ne chí Sísa.” 16 Páilet ásót ye Yesu achye ntá yap be mándək mángó yi ndü ekotákátí.

*Bágó Yesu ndü ekotákátí**(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43)*

17 Básót ekotákátí ené bábhəŋó beyəŋ Yesu are báchyé yimbəŋ ámpókó. Apəko kpát bárók bágháká ndü ebhak ené bábhəŋi bé Golgóta, nó chí “Nəbhæet Enkónti.” 18 Aré, bágó Yesu ndü ekotákátí. Bágó bo báchák nkwo bati apay, yəntiki mmu wap ndü eyi ekotákátí, amət ebhe awónem Yesu, achák ebhe awəghə. 19 Páilet nkwo arem básiŋ enyiŋ ndü ebhókónək bábhát ndü ekotákátí, amfay ntí Yesu. Básiŋ amə ábhák be, “Yesu mmu Násáret, Mfo bo Israel.” 20 Básiŋ amə achí nyaka ndü beyəŋ etək berat, ndü eyəŋ bo Israel, ne ndü eyəŋə Latin, ne ndü eyəŋó Grik. Ne nəbhæet ane bágó Yesu ndü ekotákátí abhak kékwót ne etək egho. Eká, beyə bo Israel bápáy basiŋi mə. 21 Böbati bachiäkap bárók ntá Páilet barem be, “Oké siŋ be, ‘Mfo bo Israel.’ Siŋ chí be, ‘Mmü-ne arem nyaka be achí Mfo bo Israel.’” 22 Páilet akemə be, “Enyiŋ ene nsíŋi nnán nsiŋ.”

23 Batemé nenu bágó nókó Yesu ndü ekotákátí, básót nden eyi bákóre ndü baru anwi, yəntiki mmu wap asət ndu amət. Ke érəp nkú amət. Nkú yə abhak ntənden nemət enen báyéme yəntiki neku eni béfú amfay bégháka amik, kekpoti yó yé ebhak. 24 Ekə béré rem ne bati be, “Séké dakati nkú ane. Séngwép chí ebháná, séngó mmu ane ábhəŋó besət yə.” Efékárí enyune be enyiŋ ene Ekáti Mandem éréme émfú tetep. Nó chí, basiŋ amen ärəm be, “Básót nden aya bákóre. Bágwép ebháná bəriŋi mmu ane ábhəŋó besət nkú aya.”

25 Batemé nenu báka nə. Nnə Yesu abhak téé kékwót ne ekotákátí, ne manó máyi, María, ngərə Klopas, ne María mmə etək Mágdala. 26 Yesu ághó nókó máyi ne nkoŋə ane yi ákəŋó téé kékwót, arem ntá máyi be, “Mmá, ghó móywe nə!” 27 Arem ye ntá

nkoño wu be, “Ghó máyε nò!” Ne bebho ewak εyò nkoño wu asòt nnò Yesu aròk eket eyi ne yí.

Yesu agú ndü ekotákátí

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.44)

²⁸ Menyìy ebhen menkem béfuéré nókó, Yesu arìyì be betik ebhi memay. Ndu beku be enyìy ene echì amem Ekátì Mandem émfú tetep, arem be, “Manyìep ãkwak me.” ²⁹ Ejò mmém amen ánen echì nyaka are téé. Básót ekuchá fofok bágwót antí ntábhénok ene bábhìyì be haysòp, bátáp ndü mmém mò básá yi anyu. ³⁰ Yesu asók mmém mò, arem be, “Betik ebha mémay.” Akáép emí, arò nepém eni nendak.

Báyém Yesu ambeápak ne nekòy

³¹ Nywòp ntóntí bo Israel nékwáy. Beku ye bé erene ngú éké ròp amfay ekotákátí ndü nywòbhé neywémuet bo Israel, bárók babhep Páilet be ányché betan mánsíéptí bekak ebhap, mámféré bhò ndü bekotakati. Nywòp neywémuet enò nébhak nywòp negho. ³² Eká batemé nenu bárók, básíéptí bekak mmü mbi, básíéptí bekak anefú. ³³ Ke bágháká nókó amuet Yesu, bághó bé anán agu, bó kesyepti bekak ebhi. ³⁴ Ke ntemé nenu amòt asòt nekòy ayem Yesu ambeápak. Témte wu, manon ne manyìep abho befu. ³⁵ Mmü ane ághó nyaka ndü éfákárí ké ághátì bhese ne enyìy ene yi àrèm echì tetep. Arìyì be árem chi tetep be be nkwó mánsíékintì ne Yesu. ³⁶ Éfákárí enyu εyò bé enyìy ené echì amem Ekátì Mandem émfú tetep. Nó chí, enyìy ene básìyì nyaka be, “Yé eghep eyi émòt bápú syep.” ³⁷ Ne Ekátì Mandem epet érèm ndü nebhuet áchák be, “Chòy bo mámkpòk yi ane báyémé.”

Bábhème Yesu

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸ Étáré nókó, mmü amòt átwó. Aká nnyén be Joséf. Abhak mmü etòk Arimátia. Achì nyaka mmu ane ákòño Yesu. Acháy nyaka bo Israel ndu yi achi nkoño Yesu. Afuét aròk ntá Páilet bhésé bhésé, anikmuet be Páilet andò yi ámféré mmuet Yesu ndü ekotákátí. Páilet achye yi betan beku nò. Joséf aròk ye, aferε mmuet Yesu ndü ekotákátí. ³⁹ Nikòdémòs mmu áròñó nyaka beghò Yesu ne betì ewak émòt, abhak nkwò

ne Joséf. Yí, Nikòdémòs aròk ne babhé amen bábyòk amuet ngu bé áké chòy. Babhé méré abhak nchóptí myrrh ne álos. Akway nyaka bebhak mbò kilo besa bepay nsem byò ndü menwòp ebhi. ⁴⁰ Joséf ne Nikòdémòs báfere Yesu ndü ekotákátí, básót bésyénden ne babhé amò aré, mánép yi bekoño epìy bo Israel. ⁴¹ Mónki áchi nyaka ndü nebhuet ane bágó Yesu ndü ekotákátí. Nnem nekò nébhák are enen bábhíkí re bheme yé ngú amòt amem. ⁴² Tèndu nywòp enò néchì nyaka chí nywòp enen bo Israel bákù ntonyi béchwe ndü nywòp neywémuet enap, ne mbònyune nnem enò nébhíkí sap nyaka nekò, Joséf ne Nikòdémòs bárók bábhème Yesu are.

20

Yesu apetnsem ndü nepém

(Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12)

¹ Nywòp neywémuet bo Israel néfuéré nókó, María mmò etòk Mágdala afa ne neyìnywòp aròk ndü nnem Yesu. Aghó bé mánán bábhìyìrí ntay enen nechì anyü nnem báfere. ² María afa ye aròk ntiét ntiét ntá Símun Píta ne nkoño Yesu áchák ane Yesu ákòñó nyaka, arem be, “Báfére Yesu Acha ndü nnem ne sébhíkí rìyì nebhuet ane báròy bábhúré yi.” ³ Píta afú ye ne nkoño anefú wu, báfá, béré róny ndü nnem. ⁴ Báre ròy ntiéntiet, ke nkoño anefú wu ajet acha Píta. Ayambi aghaka ndü nnem. ⁵ Akuri amik. Asá nókó amik awu amem, aghó bebhók ésiénden are ke aké chwe amem. ⁶ Símun Píta mmu ákòño yi ansem áchwòbhé nókó ndü nnem, afuét, aròk amem, aghó bebhók ésiénden ebhò are bhúré. ⁷ Aghó nden ane mánébhé nyaka ntí Yesu ne yò nkwò. Ne nden εyò ebhak aywi nebhuet kekúrí nenep. ⁸ Ke nkoño anefú wu ane ayambi áchwòbhé ndü nnem achwe amem nkwò, aghó ne amik, anoko. ⁹ Kpáte mpok yò, bó bábhíkí re jwi nyaka mmem ndü enyìy ene Ekátì Mandem éréme bé Yesu abhòy bepetnsem ndü nepém. ¹⁰ Bakoño Yesu bhò bápètnsem ndü beket ebhap.

Yesu abhesi ntá María ane etòk Magdala

(Mt 28.9-10; Mk 16.9-11)

¹¹ Ke María ate nepaka nnem andi nòkò kebho, ne ené yí ábhuet bedi, akuri amik,

agħēp amík awu amem nnem. ¹² Aghó bōángel Mandem bati apay chókó ne nden pēpēp amuet ndū nebhuet ane bábháré nyaka Yesu. Amot abhak ndū nebhuet ntí ywi achi nyaka. Achák ndū nebhuet bekak. ¹³ Bárém ntá María be, “Mmá, ðdi yi?” María akeme bhó be, “Chi ēti báféré Acha bárōn ne yi, ne mbíkí riñi ebhak ene bábháré yi.” ¹⁴ Arémé nókó nó, ayibhiri mmuet aghó Yesu téé, ke yi kerñi be chi yi. ¹⁵ Yesu arem ntá yi be, “Mma, ðdi yi? Jyān agha?” Ndū María ákáysi bé chí mmu ane áyñi nki, arem ntá yi be, “Eta, mbák óféré yi, ghatí mé ebhak ene óbháré yi bé ndók nsot yí.” ¹⁶ Yesu arem be, “María!” María ayibhiri mmuet arem ndū eyōn bo Israel be, “Rabóni!” [Nó chí “Ntōn”]. ¹⁷ Yesu arem ntá yi be, “Kékem me, mbonyune mbíkí re rōn amfay ntá Etaya. Ke dók ntá bōmaya ghatí bhó bé mēpetnsem ntá Etaya, ne etayeka. Ntá Mandem awa, ne Mandem ayweka.” ¹⁸ María mmō etók Mágdala arók aghati bakoño Yesu be, “Ngō Yesu Acha.” Ne aghati bhó menyin ebhen Yesu aghati yi.

Yesu abhesi ntá bakoño bhi

(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49)

¹⁹ Egháká nókó beku ndū nkúbhé nywōbhé neywēmuet enō, bakoño Yesu bábhak amem eket émōt ne babhñywōp femfé ndu báchay bōbati bo Israel. Yesu arók ate bó besí, arem be, “Kpák ámbák ne bhe.” ²⁰ Arém nókó nó, atōn bō amō yi ne mbeápak eyi. Bakoño abhi bájwí ne mañák ndu bághó Yesu Acha. ²¹ Yesu apēt arem be, “Kpák ámbák ne bhe! Nkúbhé mbō enyū Etaya átó me, ke nchí tó be.” ²² Yesu árémé nókó nó, afēp bhó ēyú, arem be, “Dō ka Efóñó Bedyere ámbák ne bhe. ²³ Mbák māmfonjóri mmu bebá ebhi, Mandem nkwo áfonjori yi. Mbák bābhíki fonjori bebá mmu, bēpōp yi anti.”

Tómás arem be mbák yi akhíkí ghō Yesu amík apú noko

²⁴ Nkoño Yesu amot ndū abhen bati byo ne apay, ane áká nnyén be Tómas, nó chí efák, apú nyaka ne bati, mpok Yesu átwó. ²⁵ Tómas átémérí nókó bhó, béré ghati yi be,

“Séghō Yesu Acha.” Ke yi akeme bhó be, “Kpáte ngó ne amík bebhé-mpi yí amō, ntók bhó ne senōn awō, mbát awó ndū tambe ywi mpú noko.”

²⁶ Efúéré nókó manywōp ánen, bakoño Yesu bápēt babhak anywōp ndū nebhuet amot. Tómas abhak ne bhó. Babhñywōp ábhák femfé, Yē nó, Yesu atwó, ate nenti enap, arem be, “Kpák ámbák ne bhe.” ²⁷ Arem ye ntá Tómas be, “Tók berñi ebhen bechi ndu amó ya ne kenōñámō eke ghō. Sá awó fá ndū tambe wa. Képerē makati. Bák mmu ane ánoko!” ²⁸ Tómas akeme yí be, “Acha ne Mandem awa!” ²⁹ Yesu arem ntá yi be, “Jnókó mbonyune óghó me ne amík? Eri echa ntá bo abhen mánoko yēndu bābhíkí ghó ne amík.”

Nti ane Jñn ásiñi ekāti-ne

³⁰ Yesu akē nyaka beyā menyiní maknkay béchák besí bakoño bhi, ebhén bābhíkí siñ amem ekāti ene. ³¹ Básiñ menyin ebhen béchí amem ekāti ene be menkwak be mánókó be Yesu ke achi Mperme Mandem afyé nyaka bariēp be ätō, Mmō Mandem. Ne bé ndū mánókó yí, māmboñ neperém ndū nnyén eni.

21

Yesu abhesi ntá bakoño bhi

¹ Etaré nókó, Yesu apēt atōn mmuet ntá bakoño bhi. Ndōn yō, ebhák chi nepaka Manyu Tibérias. * Séngó enyū yi atōn nyaka mmuet ntá yap. ² Símun Píta ne Tómas ane bābhñi be efák, ne Natániel ane áfú Kána atú Gálili, ne bō Sebedi bati apay, ne bakoño Yesu báchák bati apay bachí nyaka ndū nebhuet amot. ³ Símun Píta arem be, “Mērōn anyén ne ási.” Bakoño Yesu báchák bárém be, “Sérōn ne wō.” Bó bárók básót áchwí, béré gháp anyén amem áchwí wu beti menkem ndu bekem nsi, ke yēnyin bóke kém.

⁴ Ndu mbanj ákànari, Yesu ate nepakányén. Yē nó, bakoño bhi kerñi be chi yi. ⁵ Yesu arem ntá yap be, “Bōbha, bákem nsi?” Bákéme yi be, “Ae.” ⁶ Aghati bhó be, “Gūēp ká asi ebhe awónem áchwí, chōn mánkém nsi.” Bágūēp asi ebhe awónem. Beyā nsi

* 21:1 Nkúbhé Manyu Gálili ke bābhñi nyaka bé Manyu Tibérias.

εκωεν, κπάτ έχά bhó beyă beyă nkáp ebhi. ⁷ Nkoño ane Yesu ákónjó nyaka arem ntá Píta be, “Chi Acha!” Píta ághókó nókó be chi Yesu Acha, asot nden ayi afyé amuet, adók, akwēn amem manyu. Aféré nyaka yó amuet ndu beka betik. ⁸ Ke bakoño abhen báróbbhé amem áchwí béré nok bekoño yi angakonyén, mánja nəkó beyă nkáp ane ajwi nō ne nsi. Nebhuet ane báfú bérón angakonyén ke sap. Abhak mbə bayat besa betay.

⁹ Bákó nókó ebhi baghə ngo ane bábháyti ne bakiri. Nsi ebhak are. Brēt nkwo abhak are. ¹⁰ Yesu arem be, “Twó ká, ne mbək nsi eyo nó bákémé.” ¹¹ Píta arək ndu áchwí, aya beyă nkáp, akó ebhi ne wu. Ajwí ne nsi egħo ebhak besa tándrámat nsem byo ne érat. Ke yēndu nsi eyo éyá nó, ási kedakati. ¹² Yesu arem ntá yap be, “Twó nyíé ká nenyíé.” Ke yē nkoño amət kemə bebherp yi be, “Ochí agha?” Báríní be chí Yesu Acha. ¹³ Yesu asot brēt achye bhə. Akə enyumət ne nsi. ¹⁴ Ndəñ ayə abhak ane ajwi erat ené Yesu átónjó mmuet ntá bakoño bhi, bebho ndū mpok ane yi ápérénsēm ndū nepém.

Yesu aya Pita amuet

¹⁵ Mányie nókó nenyíé, Yesu arem ntá Símun Píta be, “Símun, mmə Jñn, əkəñ me əchá menyin ebhen-e?” Símun akeme be, “Ee, Acha, əríní bé nkəñ wə.” Yesu arem be, “Ne bəbághəmə́n ayá.” ¹⁶ Béjwí ndəñ epay, Yesu arem be, “Símun, mmə Jñn, əkəñ me?” Símun akeme be, “Ee, Acha, əríní bé nkəñ wə.” Yesu arem be, “Babheri nəkó bəghəmə́n aya.” ¹⁷ Béjwí ndəñ érat, Yesu arem be, “Símun, mmə Jñn, əkəñ me?” Píta abé nti mbənyune Yesu ábherp yi enyin ere émat ndəñ érat. Ekə, aghati Yesu be, “Acha, əríní yēntiki enyin, əríní bé nkəñ wə.” Yesu arem be, “Ne bəghəmə́n aya. ¹⁸ Tetēter, mpok óchí esakámu, əre gwót mmuet, óndək yēntiki ebhak ené ókónjó. Ke mpok ókókó, chəñ ónjoñ ámó amfay, mmu achák amfye wó nden amuet, ansot wə andək ebhak ene óbhíki kəñ berəñ.” ¹⁹ Yesu arem nó betəñ enyū newú enen Píta ábhónjó bégu ndu bechye Mandem kenókó. Yesu arem ye ntá Píta be, “Koñó mé.”

Yesu ne nkoño ywi achak

²⁰ Píta ayibhiri mmuet aghó nkoño ane Yesu ákónjó ndu ákónjə bhó ansem. Nkoño wu ke ághókó nyaka amuet Yesu mpok mánylè nenyíé, ne yí wu ke ábhébbhé nyaka Yesu be, “Acha, agha áti chəñ wə?” ²¹ Píta ághó nókó yi, abherp Yesu be, “Acha, ná ne ane?” ²² Yesu arem be, “Mbák mēyan bé yi wu ambak nepém te mpetnsem, eyo éyíní wó ná? Koñó mé!” ²³ Enyin ene Yesu árémé, étáká nenti bənkwo be nkoño Yesu wu abhíki bhəñ bégu. Ke, sayri sayri, Yesu abhíki ghati nyaka Píta be Jñn apu gú. Arem chi be, “Mbák mēyan be yi áké gú té mpetnsem, eyo éyíní wó ná?”

²⁴ Nkoño Yesu wu ke ághati bhese menyin ebhen, ne yi ke ásiní bhə amik. Ne séríní bé enyin ene yí árēm echí tetep.

Ngwéntí kepi

²⁵ Yesu akə nyaka beyă menyin bechak. Mbə básin bó menkem amik émat émat, nkáysí bé mbə mmik nkem ajwí ne bekati, kpáte mbək andəp.

Εκάτι Βetik Bõnto

Bariεp bέto Efóno Bedyere

¹ Eta Tiófilos, ndũ ekáti eya ene mbi, nsij ãti menyij menkem ebhén Yesu áká ne ebhen yi atõnõ bebho mpok yi ábhõ betik ebhi fá amik, ² kpát bégháka nywõp enen Mandem áká yi akó amfay. Apéere ko amfay, Efóno Bedyere akũ yi angati bo abhen yi ayabhe be mámbák bõnto bhi menyij ebhen bõ babhõnõ bekũ. ³ Mpok yi apersesem ndũ nepém, atõn mmæt ntá yap ndũ beyã ndõn ndũ manywõp besa bepáy. Bághõ yi kponõron enyu ené bápú kway memakati be, sayri sayri, apetnsem ndũ nepém. Apet nyaka nsem ndũ nepém antõn nõkõ Eyõn Mandem bekũ bo mándinjí enyũ Mandem ábhák ne bho mbõ Mfõ wap. ⁴ Mpok yí ábhæt ne baghõkõ bhi aghati bhõ be, “Báké fá Yerúsalem. Chõkõ ká nonõ akap ané Eta afyé bariεp bétõ mbõ enyũ ngátí bhe. ⁵ Jõn ájwiti nyaka bo ne manyiεp, ke ndũ mpáy manywõp, chõn Mandem anjwiti bhe ne Efóno Bedyere.” ⁶ Mpok Yesu achi ne bõnto bábhép yi be, “Acha, chõn ónsõt kefõ Israel ónkeme ntá yese bo Israel ke?” ⁷ Yesu akeme bhõ be, “Bábhíkí bhõnõ berinjí mpok ane Eta afyé be menyij ebhen memfakari. Eta mmu afyé mpok ndũ betan ebhi ke árinjí. ⁸ Chõn Mandem anchye bhe betan mpok Efóno Bedyere atwõ ntá yeka, mámbak ye batísie bha amem Yerúsalem, ne atú Judéya ankem, ne atú Samária, ne ndũ mmik nkem.”

Mandem akũ Yesu akó amfay (Mk 16.19-20; Lk 24.50-53)

⁹ Yesu árémé nõkõ nõ, Mandem asõt yi apetnsem amfay. Báte mánjinjí nõkõ yi ndu árõn. Nebhån nekúti yi, bõ keperε ghõ yi. ¹⁰ Baré yinjí gbõkõõ ndũ yi árõn amfay. Bápéere ghõ, bo bati apay ne nkú pépép amæt báté kekwot ne bhõ. ¹¹ Barεm be, “Bé bo Galili, ndáká yi bachi afõ téé mánjinjí nõkõ awu amfay? Chõn Yesu mmu árõ be arõnõ amfay, ampεtnsem nkúbhé mbõ enyũ bághõ yi árõn amfay.”

Matias asõt epok Júdas (Mt 27.3-10)

¹² Bõnto Yesu barõ ye Njie Menõk Olif bápεtnsem Yerúsalem, nekõ enén nechi mbõ kilõmeta amõt. ¹³ Báchwõbhé nõkõ aré, bákõ amfay ndu mókεt amõt amem ekerémfáy ane bõ báchõkõ nyaka are. Bõnto bhõ babhak Píta, ne Jõn, ne Jems, ne Andru, ne Fílip, ne Tõmås, ne Batolómio, ne Mátio, ne Jems mmó Alfeyõs, ne Símun ane achi nyaka ndũ nkwo bo abhen mánu ãti etõk eyap, ne Júdas mmó Jems. ¹⁴ Bõ mankem babhak eyõn émõt. Báchyé mmæt ndũ nenikímæt nebhet amõt chechem ne mbõk bakoõnõ Yesu abhen baghõré, ne María nõnõ Yesu, ne bõmáyi abhen babhakanem.

¹⁵ Ewak émõt ndũ manywõp eyõ, bakoõnõ Yesu bákém echeme. Bábhák batí besa betandat. Are, Píta afate arem be, ¹⁶ “Bõma, menyij ebhen básinjí amem Ekáti Mandem ãti Júdas mmu ákwáká bo mankem Yesu bebhõnõ nyaka befu tetεp. Nõ chí menyij ebhen Efóno Bedyere áká nyaka Mfõ Debhít ándinjí ne arem be bebhõnõ befakari. ¹⁷ Yí Júdas achi nyaka ndũ nkwo ywesé ndu Yesu áyábhé yi be ankũ betik ne bhese.

¹⁸ “Júdas atí nõkõ Yesu, asõt nkáp manõn ané báchyé yi aku ekpõkõ mmik. Ne ndũ ekpõkõ mmik eyõ, yimbõnõ akwén kébheri menie básén, mántεp árõri amik, agú. ¹⁹ Bõ mankem abhen báchi amem etõk Yerúsalem bághõkõ ndak ane áfákári. Eká bábhõ bébhinjí nebhuéremik wu ndũ eyõnõtõk eyap be Akeldáma, nõ chí mmikí manõn.

²⁰ “Echi mbõ enyũ Mfõ Debhít asinjí amem Ekáti Bakway bé:

‘Eket eyi éndõp ewõ,
yé mmu kéchõkõ amem.’

Ne Debhít apεt asinj be,

‘Mmu áchák ánsõt épõkõ betik eyi.’

²¹⁻²² “Eri ye bé mmu áchák ánehém ne bhese be séngátí nõkõ bo mbõ batísie be Yesu apεtnsem ndũ nepém. Mmu wu abhõnõ bébhak chi mmu ane achi nyaka ndũ nkwo ywesε mpok Yesu Acha achi ne bhese, bébhõ mpok Jõn ájwítí yí beghaka nywõp enen yi arõnõ amfay.”

²³ Nkaysi yap akwén amæt bo bati apay: Joséf ne Matias. Joséf abhõnõ manyén áchák

ápáy. Nó chí Jústas ne Básabas. ²⁴ Máník ye mmæet bé, “Acha, ὀρίνί nkaysi yěntiki mmu. Ndü böbhen batí apay, ntiki mmu óyábhé ²⁵ bé ambak münto ndu betik ebhen ndu besot epók Júdas mmú árónó ebhak ené ékwáy ne yi? ²⁶ Bághép ye ebhaja éti böbhen batí apay. Eká Matías. Básót ye Matías báchem ne nkwo bönto Yesu bachak batí byó ne amot.”

2

Netwó Efónó Bedyere

¹ Nywop epä bo Israel ene bábhini bé *Péntekos eghaka noka, bakojo Yesu mankem bábhák nebhet amot. * ² Ewat éfú amfáy témchók mbó ené mbéep atajatan ejwí amem eket ené bə bachi are. ³ Bághó menyin mbó baringo. Atáka, enyu ené yěntiki mmu wap abhón nemot enen nete yi anti. ⁴ Témté wu Efónó Bedyere abhak ne yěntiki mmu wap tontó. Aká bábhó bérémbeyonótak ebhen bə babhiki ghok.

⁵ Mpok ya, bö abhen báfyé betan bebhare bebhe bo Israel babhak Yerúsalem. Báfü ndü beyä betak. ⁶ Bághókó nókó ewat eyo, bārək ntiét ntiet bégho enyin ene éfakari. Bábhak maknkay beghók ndü bakojo Yesu bārēm beyonótak nyáná nyáná enyu ené yěntiki mmu wap ághók ndu eyi eyonótak enyin ené bārēm. ⁷ Bábhák maknkay tontó, bábhó berem be, “Pú böbhen mankem chí bo Galili? ⁸ Ná échí bé yěntiki mmu ywese ághók enyin ené bó bārēm ndü eyi eyonótak? ⁹ Séfü betak nyáná nyáná: Mbək báfú Pátia, báchák Mídia, abhénéfú Elam; mbək báfú Mesopotemia, báchák atú Judéya, abhénéfú atú Kapadóshiya; mbək báfú atú Póntas, báchák atú Esia. ¹⁰ Mbək báfú atú Fríjia, báchák atú Pamfilia. Mbək báfú Ijip, báchák báfú ndü batáp etak Líbia ane achi kekwoet ne Sírene. Ndú abhen báfú Rom, mbək chí bo Israel, báchák bö abhen bákono Mandem mbó bo Israel, ¹¹ báchák báfú Kret, abhénéfú Arébia. Yé nə, yěntiki mmü ywese ághók ndu bó bārēm menyiní maknkay ebhen Mandem ákú ndu eyi eyonótak.” ¹² Bó mankem bábhák maknkay, batí átáká bhó, bábhó bebhep batí be, “Ané ndak-aa?” ¹³ Ke bachak bäre

way bakojo Yesu mándem noka be, “Mmém akem böbhen!” Netwó Efónó Bedyere

Enyin Pita aghati batí bo Israel

¹⁴ Pita afate ye ne bönto báchák batí byó ne amot, abho berem ne eyon etajatan ntá beyä böbhó be, “Bö Judéya ne be mankem abhen báchi Yerúsalem, tá ká batú mángók enyin ene mērēm. ¹⁵ Böbhen bábhíki kwén chí mmém mbó enyü bákaysi. Nywop nechi ndiere nkárénká nénenamot bëti. ¹⁶ Né chí enyin ene ndemekerinti Jóel areme nyaka be chon emfakari. Joél arem nyaka be,

¹⁷ Mandem arem be ‘Ndü manywobhé ngwenti,

chon nkə Efónó ya antwə ntá yěntiki mmu. Böbheka mángati barak ané me mfyé bó anti.

Besak ebheka mángó kenó amík antifu, ne baseansi bheka mángó kenó.

¹⁸ Ndu manywop eyo, chon nkə Efónó ya éntwó ntá bakə betik abha, abhén baghéré, ne abhen babhakanem, nkə bó mángati barak ané mfyé bó anti.

¹⁹ Ne chon nkə menyiní maknkay mémfakari amfay, ne ntə beriní maknkay fá amík.

Chon manon ambak, ngó ambak, móngo ambak.

²⁰ Chon mmok anjibhiri ándop ejuri, ntan anjibhiri andop manon, ke nywop negho enén Acha átwò nengaka.

²¹ Ne chon embak be yé agha ane ábhini Acha be ánkwak yi, Acha äpeme yi.’”

²² Pita arək ambi bérémbé be, “Bo Israel, ghók ká beyon ebhén: ‘Yesu mmu Násaret chí mmu ane Mandem áyábhé nyaka. Atón kponoron bé ayap yí ndü áchyé yi betan. Akə ye menyiní maknkay. Atón berin. Bə babhon bāriní nə sayri mbonyune akə nyaka menyin ebhen besí ebheka.

²³ Mandem anán ariní nyaka enyin ene ébhónó befakari ne Yesu bekonjo nkaysi yi. Báfyé yé yi amə yeká be mánchye yi ntá bo bebá be mángó ndü ekotákátí, mángway.

²⁴ Ke Mandem akə yí ampetsnem ndü nepém, aferé yí ndü bebé newú mbonyune newú nepu kway nyaka bebhon betan

* **2:1** “Péntekos chí manywop besa bepay nsem byo.” Nó chí, bébhó ndü nywop Epä Nekinji.

amfäy yi.' ” ²⁵ Mfə Debhít asin nyaka ěti yi be,

“Nchí ghə nyaka Acha mpoknkem besí bha, abhak ebhe awónem eya, be yěnyin eke nyíkisi me.

²⁶ Ntí ena néjwi ye ne mañák, ne nchí rem keri ne mañák.

Ne mbákánti chí ne Mandem,

²⁷ Mbənyune wə Mandem opú chen chəj me óndó amem etákó bawú,

opú rə chəj Mmu ane áchyé nepém eni ntá ye ámpó amem nnem.

²⁸ Okə me ndíjǐ mbi nepém.

Ndú óchí ne me mpoknkem, chəj ónkə membəj beyă mañák.”

²⁹ Píta arək ambi berem be, “Bǝma, nchí kway beghati bhe kponorəj ěti Mfə Debhít, chi mbi ywesε. Agu nyaka, bábhéme yi, ne nnem eni nebhuet fá ne bhese kpatε echəj.

³⁰ Achí nyaka ndemekerǐnti. Arinjǐ bariεp amen Mandem áchyé yi, kpát anyú nku be chəj Mandem ankə ebhárémə ywi anyie enókó kefə eyi. ³¹ Debhít ayambi aghó enyinj ene Mandem abhəj bekə ndú mpok ane átwò ambi ke yə emfakari. Aghó be, chəj Mandem ankə Mpereme Mandem afyé nyaka bariεp be áto ampetnsem ndú nepém. ěti yə, Debhít arem nyaka be, ‘Mandem abhíkí chen Mpereme yí áyábhé ándó amem etákó bawú ne abhíkí chen mmuet yi ámpó amem nnem.’ ³² Mandem akə Yesu apetnsem ndú nepém ne besé mankem séghó yi ne sechi batísie be achi nepém. ³³ Mandem achye yí beyă kenókó ndu akə yi achəkə ebhe awónem eyi ndú enókó kefə. Eta abhəre bariεp ami ndu achye yí ěfónó Bedyere. Ne chí ěfónó Bedyere mmu Yesu achye bhese ke akə menyinj ebhén bífakari ne mbə enyü bəghə ne bəghòk. ³⁴ Debhít abhíkí rə nyaka etákó bawú ándók amfay. Ke yimbəj arem be,

‘Eta Mandem arem nyaka ntá Acha wa bé:

“Chəkó fá ebhe awónem eya ndu enókó kefə,

³⁵ kpatε nkə bömpap abhe mámbak mbə enək ene óchəkə ónyaŋa bekek aré.” ’

³⁶ “Bo Israel mankem bábhəj bérinjǐ ye sayri be, Yesu mmu be bəgo ndú ekotákátí ke Mandem ákə yi áchi Acha ne Mpereme yi áyábhé.”

³⁷ Bəghókó nókó enyinj ené Píta areme, ěkwén bó te anti. Babhəp Píta ne bǝnto bachak be, “Bǝma, chəj sėnkə ye ná?”

³⁸ Píta akeme bhə be, “Yěntiki mmü yeke abhəj bétiknsem ndú bebá bhi ne mánjwiti yi ndú nnyén Yesu Kristo be Mandem amfonori bebá bhi. Mmü ane ákə nə Mandem áchyε yi ěfónó Bedyere mbə akap. ³⁹ Bariεp amen ayinjǐ be ne bǝbheka, ne bǝ mankem abhen bachi nekə nesie. Ayinjǐ nkwo yěntiki mmu ane Mandem Acha yese ábhinjǐ be antwə ntá yi.”

⁴⁰ Píta arək ambi bεrem baya menyinj bėchák ansemti nəkə bhə bé “Fεré ká mmuet ndú ntemsi ane ábhónó bétwə ntá bǝ bebá abhen fá ammik.” ⁴¹ Ekə bo abhen mánóko enyinj ene Píta areme bárók bájwiti bhə. Ne bo abhen bache me ne bakoŋo Yesu nywəp enə babhak mbə nká érát. ⁴² Bachye mmuet ndu bėghók menyinj ebhen bǝnto Yesu bátəj. Bó mankem abhen manókó babhak ndu nson amət ndú yěntiki enyinj, ndú Nenyie Acha ne ndu nenikímuet.

Nepém bakoŋo Yesu

⁴³ Bǝnto Yesu bábho bekə beyă menyinjǐ maknkay ne berinjǐ maknkay. Bėcháy békém bo mankem abhen bəghə menyinj ebhə. ⁴⁴ Ne bo abhen mánóko mankem babhák eyəj émót, mánkəre nəkə menyinj ebhap ndú nson amət. ⁴⁵ Mpok ne mpok, abhen bábhónó menyinj bátǐ nyaka mánkəre nəkə nkáp ne abhen eyap épú enyu ené yěntiki mmu wap abhəj enyinj.

⁴⁶ Ne yěntiki nywəp bəchəm nyaka amem ekerákap Mandem amem Yerúsalem ndu ménikmuet. Bəchəm nyaka nkwo amem beket ebhap ndú Nenyie Acha ne ndú menyie nenyie ne beyă mañák ne nti nemət, ⁴⁷ mámbiti nəkə Mandem. Bǝ mankem bəghó ndú bakoŋo Yesu bákə ne báre bhón mañák ne bhə. Ne yěntiki ewak Acha ankə nəkə bo abhen yi ápémé mánchém ne bakoŋo bhi.

3

Píta abú mbéntí

¹ Ewak émət, Píta ne Jǝn bare rəj ekerákap Mandem ndu nkárėnká érát ne ngósí mpok nenikímuet. ² Bəgháká nókó ndú nyübha

ane bábhìnjì be Erití Nyübha, bágghó mmu ane áchí mbéntí te nebhe eni aré chókó. Yéntíkí ewak bo bápòkò nyaka yi mámbare ndu nyübha wu bé áníjì nókó nkáp ntá bo abhen báfuèt berəŋ amem ekerákap Mandem menikmaet. ³ Mbéntí wu agho nòkò Píta ne Jón ndü báyan bəfuət mandok ekerákap, abho méninjì bhə nkáp. ⁴ Píta ne Jón báyiŋjì yi diíí. Píta arem ye be, “Yinjì bhese!” ⁵ Atep bə amík aməet ne nkaysi bé chəŋ manchye yi enyiŋ.

⁶ Ke Píta arem be, “Mbíkí bhəŋ nkáp, ke enyiŋ ene mbónjò chəŋ nchyé wə. Ndü nnyén Yesu Kristo mmu Násáret, faté kə!” ⁷ Akém yi ndü awónem ayəŋ. Témte wu, betəŋ Mandem béchwé ndu bekak ne memí bekak ebhi. ⁸ Adók ate kperəp, abho bekə. Are kə andokoti nəkə, ne ambiti nəkə Mandem, kpát arək achwe amem ekerákap ne bhə. ⁹ Bo mankem abhen bachi are bágghó yi ndu ákə ambiti nəkə Mandem. ¹⁰ Bárinjì be yi ke áchòkə nókó nyaka ndü Erití Nyübha ane ekerákap Mandem aninjì nəkə nkáp. Ekə bábhák maknkay, ne manyu arəp bhə fúfú beghə enyiŋ ene efakari.

Píta aghati mbok Yesu amem ekerákap Mandem

¹¹ Mmu wu abhat mməet ne Píta ne Jón kpát bārək baghaka amem nebhuət ekerákap Mandem ane bábhìnjì be Achá Sólomon. Bo mankem bare rəŋ are ntiét ntiét beghə enyiŋ ene éfakari. Babhak maknkay tontó. ¹² Píta aghə nəkə ndü bəbhə bákəp bhə, arem ntá yap be, “Bəma, bo Israel, ndaká yi bächí maknkay, māmkrəkə nəkə bhese enyu eyə? Bəkaysi be chi ndü betəŋ ebhesé kě yí ákə néne ké? Ne puyě chi be séchay Mandem tontó. ¹³ Mandem bachĩmbi bhese, Mandem Abraham ne Aisek ne Jekóp ke achye mübetok ywi Yesu kenókó. Achyé yi kenókó yéndu be bārəm nyaka be bábhíkí bhəŋ yényinjì bekə ne yi mpok Páilet áyən bəfere yi amə. Bəsót yi bächyé ntá bəbati Rom be mángwáy. ¹⁴ Yesu achí nyaka nyánjá ne chak besí Mandem, Yě nə be kəka be Páilet ándó yi andək. Bārəm be Páilet ándó chí ngwayti bhə andək. ¹⁵ Bəkú bawáy yi mmu áchyé nepém. Ke Mandem akə yi

apetnsem ndü nepém. Besé séghó ne amík enyiŋ ene efakari. ¹⁶ Yesu ke ákə mbéntí ne áfáté. Enyiŋ ene bágghó ne ené bārinjì be efakari, menkem béchí enyu yə mbənyune sésíkí nti ne yi. Chí ndu sésíkí nti ne yí ke ékə mbéntí ne áfáté kperəp mbə enyü bə mankem bágghó.

¹⁷ “Bəma, néne ndinjì ká bé be ne bə bati bhəka bächí nyaka chi amem ejuri beyinjì enyiŋ ene bəkú ntá Yesu. ¹⁸ Ke enyiŋ ene Mandem ákə baremé kepinti bhi bággháti bo tesáy be, Mperəp Mandem afyé nyaka bariəp be áto, abhəŋ beghə esəŋəri, Mandem akə yə efu tetəp.” Tik yé ka nsem ndü bebú ebhəka, mámpetnsem ntá Mandem, be yi amfoŋori bebú ebhəka. ¹⁹ Mbák mánkə enyu yə, Acha ákə mambəŋ mpok neywəməet ndü bəfónjò ebhəka, ²⁰ antó be Mperəp yi afyé nyaka bariəp be áto be ambak Mperəp yeka. ²¹ Yí wu chi Yesu mmu ábhónjò bebhak amfay ne Mandem kpáte mpok ane yi ákə menyiŋ menkem ménjibhírí méndəp bekə. Baremé kepinti Mandem mánánj bərəm tentəp be chəŋ émbak enyu yə. ²² Moses arem nyaka be, “Chəŋ Mandem Acha antó be ndeməkepinti ywi mbə enyü yi ato mə. Ne chəŋ yi ambak mmu ywəka amət ne bəbhəŋ bekə yéntíkí enyiŋ ene yi ágháti bhe mánkə. ²³ Ne chəŋ embak be yě agha ane apu ghok ndeməkepinti wu, báfap yi ne bə Mandem, mangway. ²⁴ Samuel ne baremé kepinti abhen báfú yi ansem, mankem bərəm nyaka nkwó éti menyiŋjì maknkay ebhén bəfakari manywəp ané echəŋ. ²⁵ Menyiŋ ebhen baremé kepinti bərəmé menkem béyiŋjì bhe. Ne nku ane Mandem ányú nyaka ne bachĩmbi bhəka, ányu ne be nkwó, mbənyune arem nyaka ntá Abraham be, ‘Chəŋ mfəét ntá bebharəbhə bhe ríjet manerékeré mmik ankem.’ ²⁶ Éti yə ke echí be Mandem ayap nyaka mübetok ywi, ayambi áto yi chí ntá yeka bé ánjét be ndü ákə be mandó nepém bebú eneka.”

4

Píta ne Jón besí echémé bo bati etək

¹ Ené Píta ne Jón bággháti bo menyiŋ enyu yə, mbək bachiákap Mandem ne münti

babhabheri ekerákap ne mbók bõnkwo Sádusi bátwó ntá yap. ² Bati ábé bhó mbõnyune Píta ne Jõn bátõn mángati nõko bo bé Yesu apetnsem ndü nepém betõn be chõn bawú mámpetsem ndü nepém. ³ Bákém Píta ne Jõn bárók báfe, ne tëndu beku menan bégháká nyaka, barõ bhõ are te ntinywõp. ⁴ Yẽ nõ, beyã bo abhen bághókõ enyiy ene Píta ne Jõn bághátí bhõ, mánóko. Mpáy bakojo Yesu mankem akó aghaka mbõ nká etay.

⁵ Nýyí nõkó, bakemé etók ne bõ bati bo Israel, ne batõn ebhé Mandem bákém echeme amem etók Yerúsalem. ⁶ Anas mungo bachiákap Mandem, ne Káyfas, ne Jõn, ne Aleksánda, ne bõneréket mungo bachiákap báchem ne bhõ. ⁷ Básót Píta ne Jõn báku bó báte besí bhap, bábhép ye bhõ be, “Ndu nnyén agha bákù menyiy ebhen? Agha áchyé bhe betan beku bhõ?” ⁸ Ndü betan Efónó Bedyere, Píta akeme bhó be, “Bé bakemé etók ne bõ bati etók, ⁹ mbák bábhèp bhese echõn ãti berĩ ebhen sékú ntá mbéntí-ne, ne enyü éfákárí ke yi átan, ¹⁰ Bẽ mankem ne bo Israel mankem diñí ká be chí Yesu Kristo mmu Násáret ke ákú mmũ-ne atana. Yí mmu bágó ndü ekotákátí, kẽ Mandem akũ yí apetnsem ndü nepém, ndü betan ebhi kẽ bághó mmũ-ne áté be besí kpererp. ¹¹ Nkúbhé Yesu kẽ Ekátí Mandem érem ãti yi bé:

‘Ntay enén bẽ batẽ beket bãbyáká, nõ ke nérõbhé ekwap ené ékémé eket.’

¹² Ndiere yí ke ákway bepeme bhese. Mmu achak apú fá amik ane Mandem achye be ampeme bhese.”

¹³ Bo echemé bõ bati etók bághó netanjánti Píta ne Jõn ndü bárèm kepi kebõn becháy ne ndü bághó nkwo bé bõPíta báchí chí ndéndemé bhõ, ne be bõ bábhíkí ghók ekátí, bábhák maknkay. Ke bághó be bõPíta mánánj bákõ nyaka ne Yesu. ¹⁴ Ne ndu bághó mbéntí ane bákú yi atana nepak Píta ne Jõn, manyu áchók bhõ. ¹⁵ Eká bátén kpík bó nefi. Bábhõ besokori mámbebhe nõkõ bati be, ¹⁶ “Chõn sénkũ yi ne bõbhén? Bõ mankem fá etók Yerúsalem baghõ eremé enyiyí maknkay ené bó bákú ne sépú kway betana. ¹⁷ Ke ndu beku be mbok ane áképere taka etók, sébhõn beya bõbhen batú be

báképere rem yënyiy ntá mmu ndü nnyén Yesu.”

¹⁸ Bábhíñi ye bhõ bápètnsem amem áchá. Básémti bhó be baképere rem ne baképere tõn yënyiy ndü nnyén Yesu. ¹⁹ Ke Píta ne Jõn bákéme bhõ be, “Bẽ babhõn bép ká mmuet eyeka ndak ane. Enyiy ene échí chak besí Mandem chi ené? Béghok bhe ke chi beghok Mandem? ²⁰ Sépú kwáy berõ berem ãti menyiy ebhen séghó ne amík ne séghók ne batú.” ²¹ Nkwõ echeme bõbati etók bapet básémtí nõkó bhõ, báfere bhõ amõ. Bõ kebõn mbi betemsi bõPíta mbõnyune bõ mankem bákáka nyaka Mandem ndü enyiy ene efakari. ²² Ne mamié mbéntí wu acha nyaka besa bepáy.

Bakojo Yesu mánikmuet be Mandem anchye bhõ netanjánti

²³ Báfére nõkõ Píta ne Jõn amõ, bápètnsem ntá bati bõnkwo Yesu, baghati bhõ enyiy ene bõbati ekerákap Mandem ne bõbati etók bárémé ntá yap. ²⁴ Bakojo Yesu bághókõ nõkõ nõ, bó mankem babho menikmuet ntá Mandem mándeme nõkõ be; “Eta, wõ ochí Acha, wõ ke óghókõ mfay ne mmik, ne manyén ne menyiy menkem ebhen béchí are. ²⁵ Wõ ke ókú nyaka be mübetok ywe Mfõ Debhit, chi-mbi ywesé, ándem ndü betan Efónó Bedyere be:

‘Ndaká yí bo abhen bápú bo Israel bábènti ne wõ Mandem?’

Ndaká yí bõbhen bátè beyu ebhen bebhiki bhõn ntí ne nnet?’

²⁶ Bafõ mmik bátõntí mmuet ménu nenu, bõbati etók báchem nebhuet amõt, báte eyu menu ne Mandem Acha ne Mpeme yí afyé nyaka barierp be ätò.’

²⁷ “Hérõd ne Põntiõs Páilet báchem ne bo Israel ne mbók bo abhen bápú bo Israel fá amem Yerúsalem, báte eyu antí Yesu mmũ betok ywe ane achi nyáná. ²⁸ Báchem beku yëntiki enyiy ene ónánj óbhéré nyaka be chõn émfakari. ²⁹ Acha, ghó ye ndü bápà bhese. Kũ be bhese bõ betok abhe, séngátí nõkó bhõ Eyõn eye ne netanjánti nenkem. ³⁰ Chié bhese betan bebú bõmame, ne betõn berinjí maknkay ne beku menyiyí maknkay ndü nnyén mübetok ywe Yesu, mmu achi nyáná.”

³¹ Mánánjá nókó menikmæet, nebhæet ane bə bachi are anyikisi. Efónó Bedyere abhak ne bhə tontó akə bábhbó beghati Eyəŋ Mandem kebħəŋ becháy.

Bakoŋo Yesu bábhak ndü nsoŋ amət ndü menyih menkem

³² Nkwó bo abhen mánókó Yesu bábhón ntí némət ne nkaysi amət. Yě mmu wap ake rem be menyih ebhi béchí chí ndiere ntá yi aywintí. Enyih yěntiki mmu ebhak enyih eyap mankem. ³³ Bōnto Yesu béré ghati bo ne betan ebhap menkem be Yesu Acha apetnsem ndü nepém, ne berindu Mandem bebhak ne bə mankem tontó. ³⁴ Yě mmu wap abhiki chép nyaka enyih mbənyune abhen bábhónó baki ne yě chí beket, bátí nyaka menyih ebħə mántwə ne nkáp ³⁵ mámbure besí bōnto, ne bə mánkəre nkáp wu bekoŋo nté ane yěntiki mmu wap.

³⁶ Enyu yə ké mmü ane áká nnyén be Joséf akə nyaka. Abhak mmu nneréket Lévi ne mmu etək Sáyprəs. Bōnto Yesu bádu yí nnyén bé Banábas, nó chí, “Mmü ane afyé bo ntí.” ³⁷ Abħəŋ nyaka nki, atí wú, atwó ne nkáp, abħure besí bōnto Yesu.

5

Ananias ne Safira

¹ Ke ewak emət, mmü ane aka nnyén be Ananias ne ngərə aywi Safira bátí nebháérémik. ² Ananias abhesə mbək nkáp ansem. Ngərə aywi arihə be yi akə nə. Asət ané áróbhé arək abħure besí bōnto Yesu. ³ Ke Píta abhəp yi be, “Ananias, ndaká yí óró Satan ánkó wó antí be ónsé nsé ntá Efónó Bedyere ne ərə mbək nkáp ane ótí mmik ansem? ⁴ Mpok óbhíki re tí yó, mmik achi nyaka chi ayə. Ne mpok ótí yó nkáp abhak chi aywe. Ndaká yí əkaysi beku ene enyü enyih? Osensé chi ntá Mandem, puyě ntá nkwal!” ⁵ Neğhók Ananias ághókó beyəŋ ebhen, akwén amik agú. Beyă becháy békem yěntiki mmu ane ághoko ndak ane.

⁶ Besak bächwe, mánép yi ne nden, bápókə, barək babħeme.

⁷ Efúéré nókó mbə maŋək nywəp arət, ngərə Ananias achwe anywəp, yi kerihə enyih ene efakari. ⁸ Píta abhəp yi be, “Ghati me tetep, nkáp ankem ané wə ne nném aywe

bátí mmik ne?” Akeme be, “Ee, yihə wu ankem nə.”

⁹ Píta arem be, “Ná wə ne nném aywe báká eyəŋ émət memə Efónó Mandem Acha enyü eyə? Ghok! Bo abhen bábħémé nném aywe, bächí afə ambinywəp, ne chəŋ mampəkə wə nkwo.” ¹⁰ Témté wu, Safira akwén bekak Píta agú. Besak bächwé nókó bágħó be agu, bápəkə bafu barək babħeme kekwo ne nném. ¹¹ Beyă becháy bekem bōnkwo Yesu mankem ne yěntiki mmu achak ane aghoko enyih ene efakari.

Bōnto Yesu bákə beyă menyihí maknkay

¹² Bōnto Yesu béré kə beyă menyihí maknkay bechak besí bo ndü betan Mandem. Béré chem nebhæet amət amem nebhæet ekerákap ane bábħihə nyaka be Acha Sólomon. ¹³ Yě mmu achak kechem ne bhə éti becháy, ke bo béré chyè bhə kenókó. ¹⁴ Ne beyă bo, bagħərə ne babhakanem, béré noko, manchem nəkə mmæet ne nkwo Yesu. ¹⁵ Éti menyihí maknkay ebhen bōnto bákə, bo béré pəkó bōmame mámbure nəkə nepaká mbi, mbək ndu bekók, bachak ndu bəsak, bé Píta aperé fæet ndikandi ywi ánkwen mbək ayap amæet. ¹⁶ Beyă bo bare fu ndü bōbetək abhen bachi kekwo ne Yerúsalem, mándəkə nəkə ne bōmame, ne abhén befónó bebúbeba bésəŋəri bhə. Bə mankem batan.

Bōbati etək bare chyè bōnto Yesu beyă esəŋəri

¹⁷ Ke mūngo bachiákap ne bō mankem abhen bachi ne yi, nə chí bōnkwo Sádusi, bábhón beyă mpar amik. ¹⁸ Bákém bōnto báfyé ekerékenəŋ. ¹⁹ Ke ángel Mandem atwó ne beti, anene babħinywəp ekerékenəŋ, asət bó báfú, arem be ²⁰ “Dók ká amem ekerákap Mandem, mǎnte, mǎngati bo yěntiki enyih éti nepém nekə enen.” ²¹ Néyí nókó, bárovk bachwe amem ekerákap Mandem bábhbó betəŋ bo mbə enyü ángel aghati bhə.

Mūngo bachiákap ne nkwo ywi bábħihə bōbati etək Israel mankem, bákém echeme, bachye eyəŋ be mandók mamfere bōnto ekerékenəŋ mantwə ne bhə. ²² Babħabheri abhen ekerákap bächwəp are, keghə bhə. Bápətnsem ne eyəŋ be, ²³ “Sérəŋ, seghə babħinywəp femfé, ne babħabheri neffí téé, ke sénéne nókó babħinywəp, sebhiki ghó

yě mmu amem.” ²⁴ Mũnti babhabheri ekerákap Mandem ne bõ batí bachiákap baghoko nõkõ nõ, batí átáka bhõ amem, bare bher mmuet eyap enyih ene efakari ne bõnto Yesu. ²⁵ Ebhiki tat, mmu amot achwe aghati bhõ be, “Ghók ká, bo abhen báfé ekerékenõh éyu, báchí awu amem ekerákap téé bátõh bo.” ²⁶ Mũnti babhabheri ekerákap ne bõbhi bárak basot bõnto, ke báke tók bõ awõ amuet ndũ báchây be bo báké temti bó ne batay mangway.

²⁷ Bápéré nõkõ ne bhõ, bakõ bõ baté besí echeme bõbati etak. Mũngo bachiákap abhép bó be ²⁸ “Séyep be batu be báké pere rem yěnyih ndũ nnyén mmũ-ne? Yě nõ, bátak mbok Yesu amem Yerúsalem nkem ne báyan bekõ embak be besé ke séká báwáy yi.”

²⁹ Pita ne bõnto Yesu mankem bakeme be, “Sébhõh beghok chi Mandem, puyě nkwanwan. ³⁰ Mandem bachimbi bhesé akõ Yesu mmu báwáy ndu bago yi ndu ekotákátí ampetnsem ndu nepém. ³¹ Mandem akósí yí amfay, afyé ndũ nebhet kenókõ be ambak Mũntí ne Mpepe, bé anchyé bo Israel mbi betiknsem ndũ bebú bhap Mandem amfonori bhõ. ³² Séghati bo menyih ebhén séghó ne amík mbõ batísie, ne Efónó Bedyere mmu Mandem achyé ntá bo abhen bágghok yi achi ntísie nkwo.”

³³ Bõ echeme bõbati etak bágghókõ nõkõ nõ, bati ábe bhõ tontó. Bábho beyan mbi ndu béway bõnto Yesu. ³⁴ Ke mũnkwo Fárisi amot, ane áká nnyén be Gamáliel, abhak aré. Abhak mmu echemé bõ batí amot nkwo ne ntõh ebhé Mandem. Bõ mankem báchyè nyaka yi kenókõ. Afate achyè eyõh be mánten kpik bõnto Yesu nefi. ³⁵ Arem ye ntá bõbati etak be, “Bo Israel, sot ka mpok ndũ enyih ené bákáysi bekõ ne bõbhen. ³⁶ Diñí ká be Tiódas árèm nyaka be yi achi nném mmu. Bõ mbõ batí besá esa (400) babhak bákonõ bhi. Báwáy nõkõ yi, bakonõ bhi bhõ bátáka, nsónó eyi amay. ³⁷ Etaré nõkõ, Júdas mmu Gálili nkwo afú mpok básot mpáy bho. Aya mbok bho béré konõ yí. Yi nkwo agú, ne beyá bo abhen bákõhõ nyaka yi bátáka. ³⁸ Béyih ye ndak ane, nchí ghati beka be mándõ bõbhen, báké kũ bhó yěnyih. Mbák nkaysi-

ne, ne menyih ebhen bõ batí bekõ befu chí ntá nkwo, chõh mánkwen. ³⁹ Ke mbák befu chí ntá Mandem, bápú kway bechyet bhõ mbi. Bákway mbõh beghõ be mánũ chí ne Mandem!”

⁴⁰ Bábhiñí nõkõ ye bõnto Yesu, baden bõ, básémti bhõ be báképere rem yěnyih ndu nnyén Yesu, barõ bõ mándók. ⁴¹ Bõnto báfú bárõ echeme bõbati etak bárók ne manák mbõnyune Mandem aghõ be bõ bakway bo abhen bábhõh keyóré eti nnyén Yesu. ⁴² Bõ kerõ betõh ne béghati bo Mbok Ndíndí be Yesu chi Mpepe Mandem afyé nyaka bariép be átõ. Bäre kũ nõ yěntiki nywõp amem ekerákap Mandem ne amem beket ebhap.

6

Báyap bõbati tándramot be mánkwák bõnto Yesu

¹ Mpok yõ, bakonõ Yesu báre yá mándõkõ nõkõ chi ambi. Bétáná békwén. Bo Israel abhen bárèm eyõh Grik nkwo béré nywinti be abhen bárèm chi ndiere eyõh bo Israel bákõre menyih yěntiki ewak keyé ntí ndu bechye mánkwésé bhap. ² Ekõ bõnto Yesu batí byó ne apay bábhiñi nkwo bakonõ Yesu bárem be, “Épú chak be sendõ beghati bho Eyõh Mandem, séndõbhe tan chi baraká nenyé. ³ Bõma, yap ye ka bõbati tándramot. Bábhõh bebhak bo abhen bo bárèm eríri eti yap, mámbak bo abhen Efónó Bedyere achi ne bhõ sayri, ne mámbak bariñindak. Yap ka bhó. Sékway bechye bhõ betik ebhen. ⁴ Mbák echi nõ, chõh sémbõh mpok bechye mmuet ndũ nenikímuet, ne ndu béghati bho Mbok Ndíndí ne ndu bétõh Eyõh Mandem.” ⁵ Bõnkwo mankem bábhõh manák eti enyih ene bõnto bareme. Báyap Stífin mmu amot ane abhõhõ neka ne Yesu tontó ne Efónó Bedyere achi nyaka ne yi mpoknkem. Báyap Filip nkwo, ne Prokórõs, ne Nikanó, ne Tímõn, ne Paménas, ne Níkolás, kenkõ ane afú nyaka Antiok. Anáh achyè nyaka Mandem kenókõ mbõ enyũ bo Israel bákõ ke ánokõ Yesu. ⁶ Básot bhõ besí bõnto Yesu. Bõnto mánikmuet mányáña bó amõ anti.

⁷ Eyõh Mandem ére go endak nõkõ chi ambi, ne mpáy bakonõ Yesu ayá tontó amem etak Yerúsalem. Beyá bachiákap Mandem nkwo báre noko Mbok Ndíndí.

Bákém Stífin

⁸ Stífin chí mmu ane Mandem átón beyä berĩndu, achye yí beyä betan. Stífin akü berem menyiní maknkay ne átón berin besí bo. ⁹ Mbək bo báfate bábhó bekem epúítí ne yi. Bábhak bđ ekeré nenikímuetí ene bo abhen báféré ndü kesem. Enyu eyo ke bábhiní nyaka yo. Bábhak bo Israel abhen bafu Síren ne mmu Aleksánda. Bóbho ne bo Israel bachak abhen bafu atú Silísha ne Esia bare kem epúítí ne Stífin. ¹⁰ Ke bə kekway bekeme enyin ene yi árémé ne nerinĩndak enen Efónó Bedyere achye yi. ¹¹ Bákú bo mámpu be bágħok ndü yi árèm ebúbə ěti Moses ne ěti Mandem. ¹² Enyu yo kě mányikisí batĩ bđ batí etək amem, ne batí batən ebhé Mandem, ne batí bđ mankem. Bákém ye Stífin barək besí echeme bđ batí etək ne yi. ¹³ Bátwó ne batísyə ákwáré abhen bárémé be, “Mmũ-ne apú rə berem ebúbə mpoknkem ěti ekerákap Mandem ywesé ne ne ěti ebhé Moses. ¹⁴ Séghok ndü yi árèm be chən Yesu Mmũ Násáret wu amokoti ekerákap Mandem ene, ne angupsi bepın etək ebhen Moses aró ntá yese.” ¹⁵ Bđ mankem abhen báchí amem ekeré manyé chəkə, bater Stífin amík amuet, bágħó bé besí bhi béyibhiri berəbhe ghəo chí mbə ebhén ángel Mandem.

7

Kepi ekén Stífin árémé besí batanə manyé

¹ Mũngo bachiákap Mandem abhép Stífin be “Echi tetep be əkə barak ane bárèm nə be əkə?” ² Stífin akeme be, “Bəmə ne bəta, ghók ka me! Mandem betan menkem abhesi nyaka ntá chi-mbi aywesé Abraham mpok yi achi atú Mesopotemia ke árən etək Haran, ³ arem ntá yi be, ‘Fă etək eye, dđ nneréket aywe dók atú ane métən chən wə.’ ⁴ Abraham afa ye atú bo Cháldia wu, arək achəkə etək Hárán. Etayi ágú nókó, Mandem akü yi afa aré atwó ndü mmik ane báchí aré echən. ⁵ Abraham abhak fá, yě nə, Mandem kechye yí yě chí mónəbhúéré mmik. Afyé chí bariəp béchye mmik ntá yi ne ntá bebharébhə bhi yěndu yi abhiki bhən nyaka mmó. ⁶ Mandem arək ambi béghati yi be: ‘Chən bebharébhə bhe mámbak manko

amem etək bđ bachak. Bđ bhə mambure bhə ndu kesem, mánychye nəkə bhə beyä esəñəri ndu mamié besä esa. ⁷ Ke chən nchyé ntémsí ntá bđ etək ené bə bátək. Ne ansem mpok, chən mámfə mántwə, mánychye nəkə me kenókó fá.’ ⁸ Mandem anyú ye nku ne Abraham. Eriní nku yo ebhak nesiep ane básiep bəbabhakanem. Abraham abhé nókó ye Aisek, asiep yi mpok yi ágháká manywəp ánən. Aisek abhé Jekóp, Jekóp abhak chí ntá bđ bati byo ne apay abhen báchí nyaka bachiłmbi maneréket bo Israel.

⁹ “Bachiłmbi bhə bábhən mpabhamík ne mómáyap Joséf. Bati yi mbə nsem ntá bakəsie, Bó bárók etək Ijip ne yi. Ke Mandem abhak ne yi, ¹⁰ aferé yí ndü besəñəri ebhi menkem, átən yi berĩndu, ne achyé yi nerinĩndak besí Mfə Ijip. Mfə Ijip achye yi betan amfáy etək Ijip enkem, ne eket eyi enkem. ¹¹ Ansem mpok, nsay akwén etək Ijip enkem ne etək Kánán. Ekü esəñəri eya echa. Bachiłmbi bhese kekway bebhen nenyie. ¹² Jekóp ághókó nókó ye be nenyie nechi Ijip, ató bachi bhese aré. Ebhak ndən ane mbi ane bó bárənó Ijip. ¹³ Nerən ane bó bərənə aré ndən ené ejwi épáy, Joséf akü bəmayi bariñi yí, ne Mfə Ijip ariní nneréket Joséf. ¹⁴ Joséf ató ye bábhiní étayi Jekóp ne bəneréket ywi mankem, batí besa bérát nsem neku. ¹⁵ Jekóp arək etək Ijip ne nneréket ywi ankem. Abhak aré te mpok ane yi ágú ne bəbhi bo bachi bachiłmbi bhese. ¹⁶ Bápókó yi bapetsem Shékem, bábhéme ndü nnem enen Abraham ákú nyaka ntá bə Hamə amem etək Shékem ne nkáp sílbhá.

¹⁷ “Mpok ane Mandem abhənə beku bariəp amem yi afyé nyaka ne Abraham aghaka nəkə kekway, mpáy bo Israel abhen bachi Ijip bepət baya tontó. ¹⁸ Ebhak enyu yo kpate mmu achak abhak Mfə Ijip ane abhiki riní nyaka Joséf. ¹⁹ Mfə wú achye bđ bhese beyä esəñəri, akü bətayese mándó bəbhap nefi mángú.

²⁰ “Mpok yo ke bábhé Moses. Arí tontó ne Mandem akən yi. Máne yí eket etayi ndü batan arát. ²¹ Báro nókó yi nefi, mmó Mfə Ijip ane ngərə, asət yi mbə móywi, ane yi. ²² Bátən yí neriní kepi bo Ijip nenkem, ágó

abhak erítí ndeme kepí ne nném mmu ndu menyin ebhen yi ákà.

23 “Agháká nókó mamié besa bépáy, nkaysi atwó yi anti be ándók ángó bõmayi, bo Israel. 24 Aghó nókó ndü mmu Ijip ádèn mmu Israel amot, arak bekwak yi. Akeme kémbé, kpát awáy mmu Ijip wu. 25 Moses akaysi be bõbhi báriní bé Mandem ke átó yi ámféré bhó ndü esonori, ke bó keriní enyu eyo. 26 Néyí nókó, arak atemeri ndu bõbhi, bo Israel bati apay mánù. Achwe beka bo mambak eyon émot, arem be, ‘Ghók ká, báchí bõ mmu amot, ndaká yí mánù ne bati?’ 27 Ke ane áyán nti mpay, apuri Moses, abhép yí be, ‘Agha ákú wò mfò ne ntajá manyé yesé? 28 Jyàn beway me mbò enyu ówáy mmu Ijip éyú?’ 29 Moses ághókó nókó nò, abhé arak achakò etak Mídia. Aré ke yi ábháy ngoré abhón bõ babhakanem bati apay.

30 “Efuéré nókó mamié besa bepay, ángel Mandem abhesi ntá yi amem baso, kekwoť Njie Sináy. Angel wu abhak amem ngó ane ádù ndü mónak amot ane ágò ebhi. 31 Enyin ene Moses ághó eka yi abhak maknkay. Ne neron yi árdn kekwoť beyiní, aghók Eyon Mandem Acha ndu érem be, 32 ‘Mme ke nchí Mandem bachimbí bheka, Mandem Abraham, Mandem Aisek, ne Mandem Jekóp.’ Nékónó nékém Moses, aferé amík are. 33 Mandem Acha arem ye ntá yi be, ‘Féré nkwoťbhánya eye bekek, mbonyune nebhuéremik ane éte nò are achi nyáná. 34 Ngõ besonori ebhen bõbha bábhon amem etak Ijip ne ngók nedí kebho enap, ne nsep ntwò beferé bhó ndü esonori eyo. Twó yé, chon ntó wò Ijip.’

35 “Stífin arak ambi berem be, nkúbhé Moses ane bábhíkí ka nyaka beghok yi, ne babhep yi be, ‘Agha ákú wò mfò ne ntajá manyé ntá yesé?’ Mandem afuet ntá ángel ane abhesi ntá yi ndu mónak beghati yi be ándók ámbák münti wap ne mmu ane áferé bhò ndu esonori. 36 Moses aka menyiní maknkay, ne atón berin ebhen bétónó betan Mandem amem etak Ijip. Aferé bo Israel aré, aka báfuét ndü Manyu Chu, ne amem baso ndü mamié besa bepay. 37 Nkúbhé Moses-ne áréme nyaka ntá bo Israel be, ‘Chon Mandem anchye bhe ndemekerinti achak

ane áfù ndu nkwoť yeka mbò enyü achye me ntá yeka.’ 38 Yí Moses ke achi nyaka néntí bachimbí bhesé ne ángel Mandem amem baso. Mpok yo, ángel Mandem árem kepí ntá yi ndu Njie Sináy, aka yi ariní menyin ebhen Mandem áyàn yí anka sendiní, nó chí Eyon Mandem ené échí tetep mpoknkem.

39 “Ke bachimbí bhesé keka beghok yi. Bápuri yi baten nepak, ke bápétnsem Ijip amem batí-yap. 40 Eká barem ntá Aron be, ‘Ghókó bõmandem ntá yesé, be mandakò nòkò bhesé ambi. Mbák chi Moses mmu áfére bhesé etak Ijip, sebhiki riní enyin ene efakari ne yi.’ 41 Bághókó enyin ene echi mbò mómpõn, bare chye yo akabhé nya, ne mányí epa éti enyin ene baghoko ne amò. 42 Ke Mandem atiknsem ntá yap akpik arò bõ mányché nòkò kenókó ntá mmok, ne ntañ ne mambé mfay mbò bõmandem abhap, mbò enyu echi amem bekáti baremé kerinti be,

‘Bo Israel! Mpok ane bákò amem baso ndü mamié besa bépáy, ntá yá ké báwáy nyaka nnya mányché nòkò akap ke?’

43 Bápókò nyaka étem ené mandem nsé ane áká nyén be Mólak.

Ne nembe enen mandem nsé Ráfan. Ne menyin ebhen bághókó ndu bechye bhò kenókó.

Éti yo, chon mféré be ntó etak échák befuet Bábilon.’

44 “Stífin arak ambi béréme be Bachimbí bhesé babhón nyaka étem amem baso ené étón bé Mandem achi ne bhò. Moses ághókó nyaka yo ébhák mbò enyü Mandem aghati yi, ne nkúbhé mbò enyü Mandem átón yi amfay Njie Sináy be ebhon bebhak.

45 Ansem mpok, bachimbí bhesé bárò yo ntá bõbhap. Bápókó yo mpok bákò ne Jóshua. Mandem abók bo abhen báchí are besí botayese, basot mmik. Étem eyo ébhák aré te mpok ane Debhít achi mfò.

46 Mandem atón Debhít berindu. Anikmuet ntá Mandem Jekóp be andò yi anté eket ntá yi. 47 Sólonon ke áte eket eyo ntá Mandem.

48 Yé nò, Mandem Acha apu chakò ndü beket ebhen bo bate ne amò. Echí mbò enyü ndemekerinti áréme be Mandem arem be,

49 ‘Mfay chí enókó kefò eya,

ne mmik chi erwò ene mésikí bekek are.

Ntiki enyü eket ókway bete ntá ya?
nebhuet ane mēkwáy beywemuet achí ne fá?
50 Pú amó ya ke ághókó menyin ebhen
menkem-ε?”

51 “Bérōn ndü ngwénti, Stífin arem be, ‘Bé bo netanánti, bé bo bāpu noko Mandem ne bāpú ghok eyōn eyi. Bāchet Efónó Bedyere mbi mbō bachĩmbi bheka. 52 Ntiki ndemekepĩnti bachĩmbi bheka bābhíkí chye esōri? Ne bāwáy nyaka baremé kepĩnti Mandem abhen bārémé mbi mbi be, Mmō betok ane achí chak besí Mandem átwō. Yí wu ke bātí ne bāwáy. 53 Bē kē Moses ásóré ebhé Mandem ntá bōángel achye ntá yeka, yē nō, bābhíkí bhuerε yó.’”

Bāwáy Stífin ne batay

54 Bo echeme bō batí etok bāghókó nōko menyin ebhen Stífin árème, bati ábé bō tontó, amík apēti anti. 55 Ke Efónó Bedyere achi nyaka ne Stífin tontó. Ayōn amík ayiní mfay, aghó bediéré Mandem, ne Yesu téé ndü nebhuet kenókó Mandem, 56 Stífin arem be, “Ghók ka! Ngō ndü mánéné mbinywōp etókó mfay, Mmu ane áfú ntá Mandem abhak téé ndü nebhuet kenókó ebhe awónem Mandem.” 57 Ke bābhó bebik ěri, bāchók batú ne amō, bādú bārók bákém yi. 58 Báyá yi báfú etok ne yí, bātēmti yi ne betay bawáy. Batísie betábhá báfēre nkú mfāmuet eyap, barō ntá esakámu amōt be ambabheri nōko. Esakámu wu aka nnyén be Sōl. 59 Mpok bātēmti Stífin ne batay, anikmuet be, “Yesu Acha, sōt Efónó eya!” 60 Akwén atep mánén amík, arem ne eyōn etanatan be, “Acha, foñori bhō bebú ebhap ebhen.” Arémé nókó nō, asebhε.

8

1 Sōl abhak aré téé, aka bé eri mángwáy Stífin.

Sōl are chye bōnkwō beyā nenyok

Bébhó ewak eyō, bārē chye nkwo Yesu abhen bāchí Yerúsalem beyā nenyok. Ekū bō mankem bābue bataka atú etok Judéya ne átú Samária ankem. Erōp chi bōnto Yesu bōbhó amem etok Yerúsalem. 2 Baway nōko Stífin, mbok bo abhen bāchyē Mandem kenókó bāpókó yi bārók bābhéme, ne bādi yi tontó. 3 Mbák chi Sōl, are yān mbi ménéme bōnkwo Yesu. Ekū abho béchwé eket ne

eket anja nōkō abhen mánókó, baghōré ne babhakanem, amfyε nōkō ekerékenōn.

Beyā bō-Samaria mánoko mpok Filip aghati bō Mbok Ndíndí

4 Bakōnō Yesu abhen bābue bātaka mbankem bāre kō mángati nōkō Mbok Ndíndí ěti Yesu. 5 Ane bābhiní be Filip arōk etok égho atú Samária angati nōkō mbok ěti Mpeme Mandem afyé nyaka bariεp be ātō. 6 Akū menyiní maknkay aré. Bo baghō nōkō nō, beyā bhap bāre tá batú sayri ndu beghok menyin ebhen yí árēm. 7 Befónó bebūbebu ebhén besōri bo bére rō bhō mémbiki nōkō ne eyōn etanatan. Beyā bo abhen bachi bhurē ne bakem bātān nkwo. 8 Ekū beyā mañák abhak ne bō etok égho Samária eyō.

9 Mmūfú ane áká nnyén bé Símun achí nyaka etok eyō nkwo. Abhak mūnjō. Anan ákū nyaka menyin ebhō ndu erōri mpok, andeme nōkō bé yí achí etanťi mmu. Bō Samária babhak maknkay béghō menyin ebhen yi ákū. 10 Bō mankem, maném bo ne ndéndémé bhō bare tá batú beghok menyin ebhen yi ághāti bhō, mándeme nōkō be, “Mmū-ne chi mmu Mandem ane bābhiní be Etanťi mē.” 11 Barak mandem nsé ane yi ákū ndu erōri mpok, akū bo bāre ta batú beghók menyin ebhen yi árēm. 12 Filip átwō nókó ne Mbok Ndíndí ěti enyu Mandem abhak ne bōbhi mbō Mfō wap ne ěti Yesu Kristo, baghōré ne babhakanem bābhō ménoko mándōkō nōkō be mánjwiti bhō. 13 Yē Símun nkwo anoko bājwiti yí. Bājwiti nókó yí, abhat mmuet ne Filip, ankonō nōkō yi yēntiki ebhak. Nyu arōp yi fuu ěti bereme menyiní maknkay ebhén Filip ákū, ne ěti berin ebhén Mandem áfuet ntá Filip antōn nōkō.

14 Bōnto abhen Yerúsalem bāghoko nōkō be bō-Samaria mánoko Eyōn Mandem, bātō Píta ne Jōn aré. 15 BōPíta bachwōp nōkō Samária, bare nikmuet bé Efónó Bedyere ántwō ntá bo abhen mánókó Yesu. 16 Efónó Bedyere abhiki re twō nyaka ntá yē mmu wap. Yē nō, manan bajwiti nyaka bhō ndü nnyén Yesu Acha. 17 Píta ne Jōn mányāna amó anti bōbhen manikmuet, Efónó Bedyere atwō abhak ne bhō.

18 Símun ághó nókó bé Efónó Bedyere atwo achi ne bhó ndü bönto mányáná bə amo antí, afeɾe nkáp béchye bönto, 19 arem be, “Kə ká menkwó mbōñ betan bé yě agha ane nyáná yi amó anti Efónó Bedyere ántwó ntá yi.” 20 Ke Pita akeme yi be, “Eghori émpókó wó ne nkáp aywe! Okáysi bé ókwáy béku akap Mandem ne nkáp na? 21 Diñí bé obhíkí bhón ye enyiy ndu betik ebhesé mbonyune nti ene népú chak besí Mandem. 22 Ndu echi nə, tik nsem ndü nkaysi bebú ane achi wə anti ónikmæet ntá Mandem Acha. Ngufú chəñ amfonori nkaysi ane achi wə anti. 23 Ngo bé obhəñ epə mpabhamík ne ókwən nsem anten bebú.” 24 Símun aghoko nəkə nə, akeme Pita ne Jón be, “Bəta, nik ka Mandem mmæet éti ya bé yěnyiy émət ene bārémé éké fakari ne me.”

25 Mánáná nókó béghati bo mbok Yesu ne manyiy ebhen yi akə ntá yap, báro bare petnsem Yerúsalem. Báre téé ndü bóbetək Samária mangati nəkə bo Mbok Ndíndí éti Yesu.

Mmu Etópia anoko Yesu

26 Ke ángel Acha atwó arem ntá Filip be, “Faté sep ndü esí mbi ane áfù Yerúsalem árəñ Gása”. 27-28 Filip afate abho bérəñ. Éfákari bé mmü Etópia amət ane afú Yerúsalem ndü menikmæet ápetnsem etək eyi amem ékárík ene mpəñóndík éyà. Abhak mūngo Etópia ane baghaka ne yi ke akeme nyaka efiní ekeré nkáp mbə mmu ane baghaka yi apu kway nyaka bechem ne bo abhen mfə ngəré * Mfə Etópia wu aka nnyén be Kándas. Ené yí áchi amem ekarík eyi árəñ, are pay ekáti ndemekepinti Aisáya. 29 Efónó Bedyere aghati Filip be, “Dók awu kə nókó kékwót ne ekarík eyə.” 30 Filip ajet arək kekəwət ne yó, aghók ndü mmu wu ápəy ekáti ndemekepinti Aisáya. Abhép yí be, “Obhəñ nə nejwimem ndü enyiy ené ópəy?” 31 Mūngo Etópia wu akeme be, “Mékway bejwimem ná ené yě mmu ábhíkí néne angati me?” Abhiñi ye Filip ánkó ánehókó ne yí amem ékárík. 32-33 Enyiy ene yi ápəy ndü Ekáti Mandem ebhak bé: “Achí nyaka mbə ághónómén ane bakeme

bárəñ beway, mbə mónkwómén ane báfère emene eyi, yě bebik yə kebik. Ake néne eyəñ. Báyóre yi, batəñ yi, bákpót nyé eni, bachye yi esəñori ndéndem. Agha ákway betəñ be, Yiñí mōwa né, ené bákpóre nepém eni ambi ambi fá amik?” 34 Mūngo wu abhép Filip be, “Étá, ghati mé, ndemekepinti asñ enyiy ene yi árəm nó éti agha? Arem nə chí éti mmu áchák ke éti mmæet eyi?” 35 Filip abho ndü nebhæet ekáti Aisáya wu agháti mūngo Etópia Mbok Ndíndí Yesu. 36 Báre kə mándəkə nəkə. Bágháká nókó ndü nebhæet ane manyiep achi, arem ntá Filip be, “Yiñí manyiep. Ntí achí ane bábhiki bhón béjwiti me?” 37 [Filip akeme yí be, “Mbák ósíki nti ene nenkem ne Yesu, mékwáy béjwiti wə.” Mmü wu akeme yí bé “Nnokó be Yesu Kristo chí Mmə Mandem.”] 38 Mūngo wu achye ye eyəñ bé mánkə ékárík énté. Été nókó, bó ne Filip básəp báchwe anyén, Filip ajwiti yí. 39 Báfú nókó anyén, Efónó Bedyere afeɾe Filip aré, mūngo Etópia wu kepeɾe ghó yi. Yě nə, arək ambi ne nekə eni ne manák. 40 Filip ápéɾe yiñi arəp chí etək Asótus. Abho béghati Mbok Ndíndí are. Arək ambi békə nə ndu bóbetək mankem abhen báchi ambi kpáte mpok yi aghaka Seséria.

9

Səl ayibhiri abho bekoño Yesu (Bk 22.6-16, 26.12-18)

1 Mpok eyə nkem, Səl arək ambi bepa be yi abhəñ beway bakoño Yesu. Arək ntá mūngo bachiákap Mandem, 2 aghati yi be anchye yi bekáti ebhén béchye yi betan berəñ Damáskos ndu bekeré nenikimæet bo Israel bé mbák ángó bakoño Mbi Yesu aré, ankwáy békémti bhó, baghəré ne babhakanem, angwót, andək Yerúsalem ne bhó. 3 Səl afa ye are rəñ. Agháká nókó kékwót ne Damáskos, bedíéré befú amfay témchok besəp békáp yi. 4 Səl akwén amik, aghók eyəñ ené ébhəp yi be, “Səl, Səl, ndaká yí óchyè me nenyok?” 5 Səl akeme be, “Acha, chí wə agha?” Eyəñ eyə ékéme yí be, “Mme Yesu ke ókəño gbəkógbəkə onchye nəkə nenyok. 6 Ke faté, dók amem etək egho. Chəñ mángati wó aré enyiy ene óbhónó békə.” 7 Bə abhen

* 8:27-28 Mfə ngəré ákəm nyaka baraká kefə ntá móywi mmu bo básóre nyaka mbə mónyómok.

bákò nyaka ne Sól, bághók εἶπεν εἷς, κε βο κεgho yé mmú. Báte manyu chochok. ⁸ Sól afate amík, anene amík, κε yi kekway begho mbanj. Bákém yi ndu awo, baya barak etak Damáskos. ⁹ Abhak aré ndũ manywop arát, yi kekway begho mbanj. Mpok yo nkem yi kenyie nenyié, yényij yi ke nyu.

¹⁰ Nkonjo Yesu amot achi nyaka Damáskos ane áká nnyén bé Ananías. Aghó kenó amík ántifú ndu Yesu Acha abhij yi be, “Ananías.” Aka arem be, “Acha, ghó mé ne.” ¹¹ Acha aghati yi be, “Faté dók ndu nkong-etak ané bábhij bé Téé. Onánj ónchwop ndũ eket Júdas bép mmu Tásos ane áká nnyén bé Sól. Achí aré ánikmet. ¹² Ne ndũ kenó amík ántí fúú, aghó mmu ane bábhij bé Ananías, ndu áchwé anywóp. Anyanja amó anti ywi bé ámpet ankway begho mbanj.” ¹³ Ananías akeme be, “Acha, beyá bo bághátí me mbok Sól wu ne bebéptí menyij ebhen yi ákú ntá bōbhe awu Yerúsalem. ¹⁴ Bōbati bachiakap Mandem báchyé yí betan, ne atwo fá chí békemti bōbhe.” ¹⁵ Ke Yesu Acha aghati yi be, “Dók mbonyune njap yí ámbák mūbetik awa, bé ándok ángati bo abhen bápú bo Israel, ne bafō bhap, ne bo Israel éti eya. ¹⁶ Chonj membanj ntan yí esonjari enkem ené yí ábhónó begho éti ya.” ¹⁷ Ananías aró ye arak áchwé amem eket ené Sól áchi are. Anyanja yí amó ántí arem be, “Sól, manó, mbonj Yesu Acha mmu abhésí ntá ye ankōmbi mpok ótwò fá, ke áto mé nkú ómpet óngó mbanj ne bé Efónó Bedyere ambak ne wó.” ¹⁸ Témté wu ebhak ntá Sól mbo be menyij mbo befabhé nsi befu yí amík bekwenti. Apet abho begho mbanj. Afate ye arak bájwiti yi. ¹⁹ Anyié nenyié betan ebhi bepétnsem.

Sól abho béghátí mbok Yesu etak Damáskos

Sól abhak Damáskos ne bakojo Yesu ndu mpáy manywop. ²⁰ Abho ye bérónj ndũ bekeré nenikimmet bo Israel témté angati nako bo éti Yesu bé, “Yesu áchí Mmō Mandem.” ²¹ Bō mankem abhen bághókó yi, bábhák maknkay, mámbēbhe nako bati be, “Pú nkúbhé mmũ-ne ke ákò nyaka angēbhe nako nenu ne bo abhen bábhij

nnyén Yesu awu Yerúsalem ne? Atwo fá chí bé ánkémtí bo Yesu angwot, ansot ampétnsem ne bhō Yerúsalem. Atwo fá ndu bekemti bhō be ansot ampétnsem ne bhō ntá bō bati bachiakap Mandem.” ²² Yé nō, Sól are tónj Mbok Ndíndí éti Yesu andok nako chí ambi. Are fūét ndu beyá babhi betan kponoronj bé Yesu ke áchí Mpepe Mandem afyé nyaka bariēp be áto enyune bo Israel abhen báchí Damáskos bábhiki kwáy bekem kefe ne yí. ²³ Efūere nako beyá manywop, bōbati bo Israel báté eyu beway Sól. ²⁴ Sól arinj nkaysi yap. Báre nonj yi beti ne ngósí ndu manyūbhá ane Damáskos be mpok yi áyanj befūet, mankem yí mangway. ²⁵ Ke beti mémot, bakojo Sól basot yi báfyé amem ekay bákū yi áfūét ndũ mbok ané áchi ndũ nkok ane ákábhé etak, básēbhe yi amík ansem ebhá. Abūé.

Sól apétnsem Yerúsalem

²⁶ Sól apétnsem Yerúsalem are mō béchem mmūet ne bakojo Yesu aré, ke bó kenoko be yi achi nkonjo Yesu. Báre chay mámbūe nako yí. ²⁷ Ke mmu amot ane aka nnyén be Banábas asot yí arak ntá bōnto Yesu. Aghati bhō enyū Sól agho Yesu Acha ambi mpok yi arōnj Damáskos ne enyū Yesu árémé kēpí ne yi. Aghati nkwo bó enyū Sól átōnj Eyōnj Mandem kponoronj ndu nnyén Yesu awu Damáskos kebhōnj becháy. ²⁸ Bebho ye mpok yo, achem mmūet ne bakojo Yesu Acha ndu yēntiki enyij ene bō bákū.

²⁹ Are tonj Eyōnj Mandem ndu nnyén Yesu kebhōnj becháy. Mpók ne mpok ándem nako éti Yesu ntá bo Israel abhen bārēm eyōnjō Grik, ankem nako epáití ne bhō. Eku bare yán chí béwáy yí. ³⁰ Batí Bō nkwo bārínj nókó nó, básot yi barak Seséria, bátó yí ándok Tásos. ³¹ Efákari ye be bōnkwo Yesu abhen bachi atú Judéya, ne abhen atú Gálili, ne abhen atú Samária nkem kēpere bhōnj esonjari. Bakojo Yesu bábhūre nepēm enap enyu ené nétōnj bé bō báchyē Mandem kenókó. Efónó Bedyere are chye bhō nepōptintí, anchye nako bhō betan. Eku beyá bo báchák báre noko Yesu mánhem nako ne bhō.

Pita arak etak Lida ne Jopa

³² Efákari be Píta àkò nyaka mbān ne mban ndu bébyo bo Mandem. Ewak émót, arək bebyo abhen bachi etək ene bábhinji be Lída. ³³ Akwese mbéntí amət aré. Báre pòkò yi yéntiki ebhak ene yi áròn. Abhak enyu yò ndu mamié ánèn. Aka nnyén be Aénias. ³⁴ Píta arem ntá yi be, “Aénias, Yesu Kristo àkà wò óntán néné. Faté pét èsák eyé.” Témte wu, atém afate. ³⁵ Bò etək Lída ne Sháròn babhak aré. Bò mankem bághó nókò ndu Aénias àkò, mánókò Yesu Acha.

³⁶ Ngoré amət achi nyaka etək Jopa ane aka nnyén bé Tabíta, * [Nó chí Dókas ndu eyòh Grik] abhak nkonjo Yesu. Aka nyaka beri, ankwak nəkò bachébhébo mpoknkem. ³⁷ Mpok yò, akwén neme agú. Básò yi bábhuere amem mókerémfay ndu ekeré mfay. ³⁸ Jopa kesap nekò ne Lída. Bakonjo Yesu abhen Jopa bághók be Píta achi Lída. Bátó bo batí apay, ntá yi. Bárək manik yi mmuet be, “Eta, twò ghò bhesé ayak, kéchònti mpok.” ³⁹ Píta afa ye are ròn ne bhò. Agháká nókò aré, basot yi bako ndu mókerémfay. Beyá mánkwésé bábhak aré. Bó mankem bakap Píta. Báre di, mántòh nəkò nden ene Tabíta áyéme ntá yap mpok yi achi nepém. ⁴⁰ Píta aghati bó mankem mámfu nefi. Aterp mánén amik anikmuet ntá Mandem. Ayibhiri mmuet ntá ngu arem be, “Tabíta, faté!” Tabíta anene amik. Aghó nókò Píta afate achəkò chókò. ⁴¹ Píta asá áwò akem yi akwak yi afate. Abhinji ye bo Mandem ne mánkwésé, asot Dókas atòn bó be mangò bé yi achi nepém. ⁴² Mbok Dókas ataka etək Jopa enkem. Beyá bo mánókò, básiki nti ne Yesu Acha. ⁴³ Píta arək ambi bechəkò Jopa ndü beyá manywòp ne ngoko nkwbhénya ene bágharé amuet nnya ene baway. Nnyén eni nébhak be Símun.

10

Konélis abhinji Píta eket eyi

¹ Mmufú achí nyaka etək Seséria, ane aka nnyén bé Konélis. Abhak müntí éká batémé nenu Rom besa bétáy. Báre bhinji eka eyò bé Eka Itália. ² Konélis abhak mmu ane ákónjò baraká Mandem ne áchyè nyaka Mandem kenókò ne efo eyi enkem.

* **9:36** Ne Dókas chí “Nso” ndu Kényan.

* **10:9** Mfay eket achi nyaka ransi enyu ene mmu ákwáy béko, andək, ambak are yí aywinti ndu béywémuet ne ndu menikmuet.

Abhak mmu ane ánikmuet ntá Mandem mpoknkem, anchye nəkò beyá nekwa ntá bo Israel abhen bachi bachébhébo. ³ Ewak émót, mbò nkarenka erat ne ngósí, aghó kenó amik anti fúú. Aghó sayri ndu ángel Mandem amət átwó ábhínjí yi be, “Konélis!” ⁴ Ayon amik are yinji ángel wu ne becháy, abherp yi be, “Eta chí yi?” Ángel Mandem akeme be, “Mandem aghok nenikímuet ene, aghó nekwa enén óchyé ntá bachébhébo ne abhòn manák ne wò. ⁵ Tó ye bo Jopa be mandók mámbínjí mmu ane ákà nnyén bé Símun ane nnyén eni nechak nechi be Píta. ⁶ Achòkò ne Símun ngoko nkwbhénya. Eket Símun wu echi angòkò manyu.” ⁷ Ángel Mandem áròn nəkò, Konélis nkwbò bakú betik abhi batí apay ne ntemé nenu amət ane achi nyaka ne yi mpoknkem ankwaka nəkò yi. Ntemé nenu wu abhak mmu ane áchày Mandem. ⁸ Bátwó nókò, aghati bhó enyih ene ángel Mandem áréme. Ató ye bó etək Jopa.

⁹ Bárò bare ròn, bágháká kékwót ne etək mbò nkárénká byo ne epay. Nkúbhé mpok yò, Píta akó amfay eket ndu menikmuet. Mfay eket abhak ransi. * ¹⁰ Nsay akém yi, are yán enyih ményié mpok ane nenyié nebhuet angó, aghó kenó amik ántífú. ¹¹ Aghó bé nebu nénéne. Enyihífú éfú are ere sep amik. Ebhak mbò nténden negho enén bákémé ndü batí yi anwi básèbhe amik. ¹² Menyü nnya menkem bébhak ndu enyih eyò. Nnya ené bekek menwi ebhak aré ne ené ésù menie amik ne kenen. ¹³ Aghók eyòh ndu érèm be, “Píta, faté, wáy nyíe.” ¹⁴ Ke Píta akeme be, “Cháá! Acha mbíkí re nyié enyih ene epu pépép besí Mandem wáwák.” ¹⁵ Eyòh epet etwò ntá yí ndòn ane ájwí epay be, “Enyih ene Mandem aka be embak pépép besí bhi, yé mmu ake rem be épú pépép.” ¹⁶ Efákárí nókò enyu yò ndòn érat, enyih eyò épétnsem amfay. ¹⁷ Ené Píta abhuét beyan berinji nti kenó amik antífú ekò, bð abhen Konélis átó, bare bherp ebhak ene Símun áchí. Bárók kpát báchwòp ndü nyübha eket ene yi achi are. ¹⁸ Básá eyòh babherp mbák mmu ane ákà nnyén bé Símun Píta

achí aré. ¹⁹ Ne ené Píta abhuét bekáysi kenó ekó, Efónó Bedyere arem ntá yí be, “Yíñí, bō batí arát báyan wō. ²⁰ Faté, sep, dók áyák ne bhō ne óké chōnti mpok. Me ke ntó bō.” ²¹ Píta asew arók ntá bōbhō, arem be, “Me ke nchí mmu ane báyan. Bātwō ndaká yí?” ²² Bákéme yi be, “Kónélios, münti batemé nenu besa bétay, ke ato bhesé ntá ye. Achí chak besí Mandem ne áchay Mandem. Bo Israel mankem báchyè yi kenókó tontó. Angel Mandem ághátí yi ántó mámbini wō, óntwō eket eyi, be angok enyini ene óbhónó béghátí yi.” ²³ Píta asot bó arók anywóp ne bhō.

Néyí nókó, Píta afa are rón ne bó. Mbok bō nkwo Yesu abhen Jopa bárók ne yi. ²⁴ Bákó bábhare ambi, ke néyí nókó báchwop Seséria. Kónélios anán ariñi nyaka bé Píta átwō. Ató bábhini bō nneréket ne mamuere bhi. Bó mankem bachakó mánon nyaka bó Píta. ²⁵ Néchwe Píta áchwe anywóp, Kónélios akwén yi bekak, abho béchyè yí kenókó. ²⁶ Ke Píta akem yí ndu awō, be yí amfate, arem be, “Me nkwo nchí chí nkwa mbō wō.” ²⁷ Ne ndu bárèm kepi ne Píta, Píta achwe anywóp, aghó beyá bo. ²⁸ Arew ntá yap be, “Bē babhōn bāriñi ndu ebhé eyese érèm be mmu Israel abhiki bhón befyè mmuet ne bo abhen bápú bo Israel ne abhiki bhōn yē chí berōn beghō bhō. Ke Mandem atōn me kponorōn be, nké yini yē mmu mbō be abhiki kway besí bha. ²⁹ Ngó nókó ye bo abhen ótó, mfá nde twó nkekém epáití ne mmu. Ghatí ye me ntí ane óbhini mé!” ³⁰ Kónélios akeme yi be, “Ekū manywōp anwi echōn ené nchí amem eket eya nchí nikmuet. Nkúbhé mpok mbō ane, mbō nkarenka érát ne ngósí, mmu abhesi me besí ne nkú ane are ghō, ³¹ arem be, ‘Kónélios, Mandem aghok nenikímuet ene, ne aghō nekwa enén óchyè bachébhé bhō. ³² Tó ye mmu Jopa be andok ambini mmu ane áká nnyén be Símun Píta. Achí kenko amem eket Símun ngoko nkwbhénya ne eket eyi échí angakó manyu!’ ³³ Ntó ye bo témté bé mámbini wō, ne éri ndu ótwó. Besé mankem séchí fá besí Mandem ndu beghok yēntiki enyini ené Acha ághátí wō óngátí bhesé.”

Menyini ebhen Píta aghati Kónélios ne

nkwo ywi

³⁴ Píta abho ye berem be, “Ngō sayri bé Mandem apú tōn kériñámik. ³⁵ Ke ndu yēntiki etok, ye agha ane áchay Mandem ankū nōkō menyini ebhén béchi chak besí bhi, Mandem áset yi ambak mmū ywi. ³⁶ Nkáysi be bāriñi ntó enen yi ató nyaka ntá yebe bo Israel be chōn ankū bo mam-bak sayri ne yi éti enyini ene Yesu Kristo akū. Yi Yesu achí Acha amfay bo mankem. ³⁷ Bāriñi eremé ndak ané áfakári atú Judéya ankem, bébho atú Gálili, mpok Jōn anán anáná nyaka beghati bo be mántiknsem ndū bebá bhap yi anjwiti bhō. ³⁸ Bāriñi éti Yesu mmu Násáret, ne enyu Mandem achyé nyaka yi Efónó Bedyere ne betan. Akō mbānkem ankū nōkō beri ne ambu nōkō bō mankem abhen Satan áchyè bhō esōñori mbōnyune Mandem achi ne yí. ³⁹ Ne séghō ne amík menyini menkem ebhen yi áká Yerúsalem ne mban echak amem etok bo Israel. Bágó yí ndu ekotákátí, agú. ⁴⁰ Ke égháká nókó manywōp arát, Mandem akū yi apetnsem ndu nepém, atōn mmuet kponorōn ntá bo. ⁴¹ Ke abhiki tōn mmuet chí ntá bo mankem. Atōn mmuet ntá batísíe abhen Mandem anán áyábhé, nó chí bhesé bo sényíe ne sényú ne yi mpok yi áperensem ndu nepém. ⁴² Ne yi aghátí bhesé bé sékéro beghati Mbok Ndíndí yō ntá bo, ne bé sēnkū bo mándini bé yí kē Mandem ayabhe be ambak mmu ne ábhónó bétan bo abhen bachi nepém ne abhen bágú. ⁴³ Baremé kepinti mankem bárèm nyaka éti yi be, yē agha ane asiki ntí ne Yesu, Mandem áñori bebá ebhi éti yi Yesu.”

Efónó Bedyere atwó ntá bo abhen bápú bo Israel

⁴⁴ Ené Píta abhuét bérem menyini ebhō, Efónó Bedyere atwó abhak ne bo mankem abhen bāghok Eyōn Mandem. ⁴⁵ Bō nkwo Yesu abhen bachi bo Israel, nó chí abhen báfú Jopa ne Píta, bábhak maknkay tontó mbōnyune bāghó be Mandem achyé Efónó Bedyere ntá bo abhen bápú bo Israel nkwo. ⁴⁶ Bábhak maknkay mbōnyune bāghók ndu bobhó bárèm beyōñótok béchák béchák ebhén bó bábhiki ghók, mándeme nōkō be, “Mandem atan ne ari achá!” Ekū Píta

arem bé, ⁴⁷ “Mandem achyé böbhen Efónó Bedyere nkúbhé mbonyu yí áchyé nyaka bhese bo Israel. Agha ákwáy ye békán bé báké jwiti bhó?” ⁴⁸ Achye ye eyon bé mánjwiti bhó ndu nnyén Yesu Kristo. Bájwítí bhó. Bárem be Píta anchokó ne bhó ndu mpáý manywop.

11

Píta arem be bo abhen bápú bo Israel mánoko nkwo

¹ Bönto ne bakoño Yesu báchák atú Judéya ankem, bágók be mbok bo abhen bápú bo Israel mánoko Eyon Mandem nkwo. ² Mbok bo bachi nyaka ndu nkwo bakoño Yesu abhen báte be bábhōñ bésiép yéntiki mmu mbó bó bo Israel, ke ankwáy bébhak mmu Mandem. Píta ápéré nókó nsem Yerúsalem, böbhó béré ji yí mándeme nókó be, ³ “Yí eká óróñ óchwé amem eket bo etok échák abhen bábhiki syep bhó kpáte ðnyíe nenyíe ne bhó?” ⁴ Píta abho ye béghati bhó sayri yéntiki enyih ené éfákári te ndü nebhōnet be, ⁵ “Ewak émot ndu nchí níkmuet awu etok Jopa, ngó kenó amík antífú. Ngó ndu enyih éfú amfay ésèp. Ebhak mbó nténden negho enen bákémé bati yi anwi básèbhe amík. Egháká nókó kekwoót ne me éte. ⁶ Njini sayri beghō enyih ene echi are. Ngó nnya menyu ne menyu. Nnya ene anywóp ne nnya ebebe ne nnya ené ésù menie amík ne kenem. ⁷ Ngók eyon ndu éghati me be ‘Píta, faté, wáy nyie!’ ⁸ Ke nkeme be ‘Acha wáwák! Mbíkí re nyíe enyih ené épú pépép besí ebhe.’ ⁹ Ke eyon epet erem ndon ane ájwi epay be, ‘Enyih ene Mandem aká be embak pépép, yé mmu áké rem be epu pépép.’ ¹⁰ Éfákári enyu eyo ndon érat, enyih eyo épétnsem amfay. ¹¹ Nkúbhé mpok yo, bo batí arat bachwop ambinywop eket ené nchí aré. Báfú Seséria ne ntó bé mánsot me. ¹² Efónó Bedyere aghati me be, ‘Faté sep dók ne bhó. Oké fyé ntí bé bápú bo Israel.’ Bōmayese abhen batí átándát abhen Jopa bákóño me sérak Seséria, ne bese mankem séchwe ekere mmu wu Kónélios. ¹³ Aghati bhese ndu yí ághó ángel Mandem eket eyi ne ángel wu ághati yi be antó bo Jopa mámbini me Símun Píta be ¹⁴ ndók ngáti yi mbok ane ákà yi andíní enyu Mandem akway

bereme yi ne efo eyi enkem. ¹⁵ Nebho mbó béghati bhó menyih, Efónó Bedyere atwó ntá yap nkúbhé mbó enyu éfákári nyaka ne bhese ndü nebhōnet. ¹⁶ Ntik ye enyih ene Yesu Acha árémé nyaka be, ‘Jón ájwiti bo ne manyiep, ke chon mánjwiti bhe ne Efónó Bedyere.’ ¹⁷ Be bábhōñ, ghó yeka! Mandem achyé böbhó nkúbhé akap ané yi achyé nyaka bhese mpok sénókó Yesu Kristo Acha. Nchí yé nyaka agha bechet Mandem mbi?” ¹⁸ Bágókó nókó menyih ebhen Píta árémé menkem, manyu áchók bhó. Báre chyé Mandem kenókó mandem nókó be, “Nó Mandem achye mbi ntá bo abhen bápú bo Israel nkwo be mankway betiknsem ndü bebá ebhap, mambon nepém!”

Nkwó Yesu abhen Antiok

¹⁹ Beyá bakoño Yesu báfú nyaka Yerúsalem éti esonari ene ebho mpok báwáy Stífin bataka mban ne mban. Mbok bárak kpate atú Fonishia, báchák te Sáýprós ne abhenefu te Antiok. Bárōñ nókó nó, mangati nókó mbok Yesu ntá bo Israel bóbhó. ²⁰ Ke mbok abhen bachi bo Sáýprós ne abhen bachi bo Sírene bárak Antiok bábhó béghati Mbok Ndíndí Yesu ntá bo abhen bápú bo Israel nkwo. ²¹ Acha abhak ne bhó, akwak beyá mánoko bábho bekoño mbi ywi. ²² Mbok akó aghaka ntá bönkwo Yesu abhen Yerúsalem. Bátó Banábas etok Antiok. ²³ Agháká nókó aré, aghó ndu Mandem átónó böbhó berindu ebhi, abhōñ beyá manák, abho béfyé bhó nti be mámbak tetep ne Yesu, mánte kpirí mpoknkem ne nti nenkem. ²⁴ Banábas achí nyaka erítí mmu ane asiki nti ne Yesu sayri. Efónó Bedyere abhak ne yí tontó. Akwak beyá bo mánoko mbok Yesu, báchem mmuet ne bakoño bhi. ²⁵ Banábas arak ye Tásos béyan Sól. ²⁶ Aghó nókó yi, asot yí apétnsem Antiok ne yi. Sól ne yi bábhak are ndü mmíe nenkem ne nkwo Yesu, mántōñ nókó beyá bo Mbok Ndíndí. Chi Antiok ke bábhó nyaka bebhiní bakoño Yesu be, “Nkwó Kristo.”

²⁷ Mpok yo, mbok baremé kepinti báfú Yerúsalem barak Antiok. ²⁸ Mmu wap amot aká nnyén bé Agábos. Ndu betan Efónó Bedyere afate arem be chon ereme nsay énkwen ndü betok menkem ebhen béchí anten Mfō Rom. [Nsay yo akwén

mpok Klaodios áchí Mfō Rom]. ²⁹ Bakonjo Yesu abhen Antiok baghoko nōkō enyiñ ene Agábos árémé, báká eyon émōt be mánchwōp nkáp manto ndu bekwak batí bakonjo Yesu abhen báchi atú Judéya. Yéntiki mmu wap abhōñ nyaka béchye mbō enyu amō yi atōñō. ³⁰ Báká enyu eyō, bátó Banábas ne Sōl Yerúsalem be mándak mánchye nkáp wu ntá bōbati bōnkwō Yesu.

12

Hérōd arōk ambi béchye beyā nenyok ntá bakonjo Yesu

¹ Ndu mpok yō, Mfō Hérōd abho béchye nenyok ntá mbōk bōnkwō. ² Achye eyon bákém Jems manō Jōn báwáy ne akparenja. ³ Aghó nókó bé enyiñ ene yí ákú échyē bo Israel manák, arōk ambi ne bebú bhi, achye eyon be mánkém Píta nkwó. Eyō éfákári ndū mpok Epā bret ane kebhoñ yís. ⁴ Bákém nókó Píta, arem báfyé yi ekerékenonj. Bakwó batemé nenu ábhak anwi ndu bebhabheri yi mkpák ne mkpák. Yéntiki nkwó wap ábhōñ batemé nenu manwi. Hérōd abhōñ nkaysi be Epā Nekiñi émfúét, mámfere yi mántánj kponorōñ besí bho. ⁵ Ke ené batemé nenu bábhābheri Píta ekerékenonj, bakonjo Yesu béré nīkmæt ntá Mandem ne bati yap ankem éti yi.

Angel Mandem akū Píta afú ekerékenonj

⁶ Nkúbhé beti ebhén Hérōd áróbhé nōñ chi be nywōp nēnjí mámféré Píta ekerékenonj mántánj yi besí bho, Píta abhak bhāre nēnti batemé nenu bati apay, femfé ne ngem. Ngem amōt abhat yi ne ntemé nenu amōt ndū ebhēmæt émōt, achák abhat yi ne ntemé nenu anefú ndū ebhēmæt échák. Batemé nenu báchák bábhak anyūbhá mámbabheri nōkō ekerékenonj. ⁷ Angel Mandem abhesi témchók, bediere békwen amem ekerékenonj. Angel akém Píta ndū nenki anyikisi, áñémé yí arem be, “Faté áyák!” Témte wu ngem ené échí amó Píta éyóko ékwén amik. ⁸ Angel ágháti ye Píta be, “Fíé nkú ne nkwóbánya eye.” Píta akū nō. Apet aghatí yi be, “Bhat ndé ye amæt, konjō me.” ⁹ Píta abho békonjo yi. Nefú ane báfú ekerékenonj, yí kerinji be enyiñ ene ángel ákà ntá yi chí ndaká tetep. Are kaysi bé ághò nō chi kenó amik antífú. ¹⁰ Báfúét nebhuæt

ane babhabheri abhen mbi ne nebhuæt ane abhen bákōñō báchwōp ndu nyūbha ané mmu áfúet anchwe etōk. Nnyūbha wu ánéne ndu mmæt eyi. Báfú bārók nefi, bákō baghaka ndú nkōngō etōk amōt. Píta ápéré yini ángel ánánj aró yi arōñ. ¹¹ Píta arinji ye bé tetep yí afuu ekerékenonj, arem be, “Néne, ndínjé tetep bé Mandem ato ángel aywi ántwó ámféré mé amō Hérōd ne ndū yéntiki enyiñ ené bo Israel bati békū me.”

¹² Arinji nókó enyiñ ené éfákári ntá yi, afúét arōk ekeré Maria, nno Jōn Mák. Beyā bo báchemti nyaka are mánik nōkō mmæt. ¹³ Píta abho bédep nekōk enen mbi. Ngāsōñ ane aka nnyén be Róda áchí nyaka mmō betok anywōp. Arōk berinji mmu ane ádèp nekōk. ¹⁴ Aghók bé chí eyon Píta. Ne beyā manák, arō mbinyōp kenene apetnsem aghati bō mankem bé, “Píta achí ambinywōp téé!” ¹⁵ Bárem be, “Jbhokori!” Ke arōk chi ambi bégháti bhō bé, “Chí Píta tetep.” Afō ke bareme be, “Chí ángel aywi.” ¹⁶ Mpok yō nkem, Píta are dep nekōk. Mánéné nókó mbinywōp, bághó be chí Píta tetep. ¹⁷ Asá awó be mánchókó kpák. Báchōkó kpák kpák. Abho ye bégháti bhō enyū Mandem aferē yi ekerékenonj. Anánj nókó, aghati bhó be mángátí Jems ne bōnkwó bachak enyiñ ené éfákári. Arō ye bhó, arōk ebhak echák. ¹⁸ Néyí nókó, ebyōk ékwén ekerékenonj. Batemé nenu abhen bábhābheri Píta, béré makati mámbēbhe nōkō enyiñ ene éfákári ne yi. ¹⁹ Mfō Hérōd ághókó nókó bé bábhiki ghó Píta, achye eyon bé mánjánj yi. Báyanj yí ke báke ghō yi. Hérōd abhinji batemé nenu bhō, ábhébhé nókó bhō menyin, achye eyon bé mángwáy bhó. Hérōd afa atú Judéya ané yí áchí are arōk atú Seséria áchák achōkō aré.

Enyū Hérōd ágú

²⁰ Hérōd ábenti tontó ne bō-Taya ne abhen Sídōn. Ekū betōk ebhō bépay beyap nkwō bho. Bátó bhó mándók mángó Hérōd. Báyanbi bághó chí Blastōs, nkémfō ane Hérōd. Aka bekwak bhō mánsókóri ne Mfō Hérōd be esōñōri émáy nēntí betōk Taya ne Sídōn ne eyi. Báyanj nyaka bebhak eyon émōt ne Mfō Hérōd mbōnyune nenyíé enap nefú nyaka chi atú etōk ene achi anten yi. ²¹ Nywōp Mfō Hérōd afyé ndu berem kerpi

ne bhə nekway nókó, afyé nden kefə yi, achəkə ndu enəkó kefə arem keri besi bəbhə. ²² Bəbhə bare bik be, “Chi eyə mandem. Puye chi eyə ene nkwanwan!” ²³ Témte wu, ángel Mandem agup yi neme amuet mbənyune aró bo mánchye yi kenókó ekən babhə bəchye chi ntá Mandem. Kényonə kényíé yi, agú.

²⁴ Ke, Eyə Mandem ére go éndəkə nəkə chi ambi. ²⁵ Banábas ne Sól, mánánə nókó beka enyih ene épókó bhó Yerúsalem, bapetnsem Antiok. Básót Jón Mák, arək ne bhə.

13

Efónó Bedyere ayap Banabas ne Sól ató

¹ Baremé kepinti ne batə Eyə Mandem báchi nyaka ndū Nkwə Yesu abhen Antiok. Bábhak Banábas, ne Símiən ane bábhini bé Egírímə, ne Lusíəs ane áfú Sírene, ne Manáen ane áchi nyaka mmere kembó ane Mfə Hérəd Antipas, ne Sól. ² Ewak émot, ene báchi ndū netarənsay ne nenikimuet mánchye nəkə Mandem kenókó, Efónó Bedyere arem be, “Də ká Banábas ne Sól, mámbák nyánə ndu betik ebhen mbinj bo manka.” ³ Bághókó nókó nə, bárók ambi ne netarənsay ne nenikimuet. Mányána ye amo anti Banábas ne Sól manikmuet, barə ye bo mandək.

Banabas ne Sól bárək Sáyprəs

⁴ Banábas ne Sól bárək mbə enyu Efónó Bedyere ató bhə. Bárók Selusia básət achwinyen ane arənd ndū etək nentinyen ene babhini be Sáyprəs. ⁵ Báchwəbhé nəkə are ndu mótok ane bábhini bé Salamis, bárə áchwi nekunyén bákó etək mángati nəkə Eyə Mandem amem bekeré nenikimuet bo Israel. Jón Mák abhak ne bhó, ankwak nəkə bhə. ⁶ Bárók ambi enyuyə ndū betək ne betək kpát bákinj etək nentinyen Sáyprəs eyə enkem báchwəp Pafəs. Bátəmeri mmu Israel aré ane achi múnjə ke apu bapu bé achi ndemekepinti Mandem. Aka nnyen bé Ba-Jesus. ⁷ Achi nyaka mpoknkem ne góbhanə etək eyə ane aka nnyen be Sejəs Paólos. Sejəs Paólos abhak ndinindak. Abhini Banábas ne Sól mbənyune áyan nyaka nkwa beghok Eyə

Mandem. ⁸ [Nnyen Ba-Jesus nechak nechi nyaka bé Elímas nə chi múnjə ndu eyə Grik.] Elímas múnjə abho békem epítí ne bhə ndu yi áyan béka góbhanə aké konə mbi Yesu. ⁹ Betə Efónó Bedyere bebhak ne Sól ane nnyen eni néchák néchi nyaka bé Pól. Pól atep yi amík amuet, ¹⁰ arem be, “Wə mmə Satan! Wə mmu ópəbhé yəntiki enyih ene echi chak besi Mandem. Wə mmu bapu ájwí wó menie. Opú rə beka mbi Mandem ane achi chak ambak nótínótí?” ¹¹ Dinj be awə Mandem ákwen wə amuet néne. Ne chə amík aneme wə, óképerə kwáy beghə mban ndū mbinj mpok. Témte wu, nebhané nékúti yi amík ejuri ékwén yi besi arəbhe nemeri néməri amebhe nəkə mbák mmu achi ane ákway bekem yi awə ánjá yi mbi. ¹² Góbhanə ághó nókó enyih ene éfákári, anoko Mbok Ndindí éti Yesu. Ebhak yi maknkay béghok menyih ebhen bátənd éti Yesu Acha.

Pól ne Banabas bárək Antiok atú Pisidia

¹³ Pól ne bo abhen bákə ne yi bachwe etək Pafəs, bákó anyén anyén barək bágháka Péga atú Pamfilia. Jón Mák arə bhó are apetnsem Yerúsalem. ¹⁴ Bárə Péga bárək ambi kpát báchwəp Antiok atú Pisidia. Egháká nókó nywəbhé neywemuet bo Israel, bárək bachwe ekeré nenikimueti báchəkə amik. ¹⁵ Bápáy nəkə Ekáti Mandem mbə enyu Moses asinj ne ene éfú ndū basinj baremé kepinti, bə batí ekeré nenikimueti eyə bátó mmu be ángátí bəPól be, “Bəma, mbák babhə enyih ene ekway befyə bhesə nti, ghatí ká bhesə.” ¹⁶ Pól afate ye asá ne awə be bo manchəkə kpák. Abho ye berem be,

“Bo Israel ne bo betək béchák abhen báchəy Mandem, ghók ká! ¹⁷ Mandem bo Israel ayap nyaka bachimbi bhesé akə nneréket bə bhesə áchik mpok báchi manka amem etək Ijip. Mandem aferə bhó ndu kesem aré ne betə ebhi ebhen beyə becha. ¹⁸ Ndū mamié besa bəpay, abhak ne bhó amem baso, abhón ekébhéntí ne bhə. ¹⁹ Mpok babhə bəchwe etək Kánán akə mánánə maneréket bo tándramət ane achi are, achye bo Israel mmik Kánán. ²⁰ Ndū mamié ankem ané bə báchókó etək Ijip ne

ané báchí amem baso ke báchwe Kánān ábhák mbə mamié besa bebay nsem byo (450). Achye ye bhə batanjá manyé ne bə babhak kpáte ndü mpok Samuel ane achi nyaka ndemekēpinti Mandem. ²¹ Egháká nókó mpok bábhéhé ye Samuel be ánychye bhə mfə, Mandem ayap Səl, mmə Kish. Kish afú ndü nneréket Benjamin. Səl abhak mfə wap ndü mamié besa bépay. Kish afú nyaka ndu nneréket Benjamin. ²² Mandem áfére nókó yi ndü enókó kefə, ayap Debhít be ambak mfə wap. Mandem arem eti Debhít be, ‘Debhít mmə Jése, chí mmu ane mbónó manák ne yi, mmu ane apú nók bekə yěntiki enyiñ ene ndémé yi ankə.’ ²³ Mandem akə ebhárémə Debhít ambák Mpepe bo Israel békóno bariēp ami ntá bachĩmbi bhap. Mpepe wu chí Yesu. ²⁴ Jñn anáj ayambi aghátí nyaka bo Israel mankem be mántiknsem ndü bebá bhap mámpetnsem ntá Mandem be yi anjwiti bhó, ke Yesu antwə. ²⁵ Eróbhé nókó kékwót be Jñn ánanja betik ebhi, abhép bo be, ‘Bákáysí bé me ke nchí Mpepe ane ábhónó bétwə ke? Chao! Puyě me! Ghók ka, yí átwə me ansem, ne mbíkí kway mbōñ mmu ane áchoti, befere nkwbhánya bekak ebhi.’ ”

²⁶ Pəl apēt arem ntá yap be, “Bəma, bebhárébhə Abraham, ne beká bo betək béchák abhen báchhəy Mandem, chí ntá ye se ke Mandem átó ye ntó enén néghāti bhese enyu ené yi akway bepeme bhese! ²⁷ Bə Yerusalem ne bōbatí bhap bábhíkí sət nyaka Yesu mbə Mpepe ane Mandem átó. Ekə bátán yi, bakpət manyé yi be babhəñ beway yi. Ne ndu báká nə, enyiñ ene baremé kepinti bárémé nyaka eti yi éfú tetep. Ne yə ke bə bápəy nyaka yěntiki nywəbhé neywēməet enap. ²⁸ Yěndu bábhíkí ghó ntí ane bábhónó bérem be mangway yi, bárem be Páilet andə mangway Yesu. ²⁹ Ne mánáná nókó békə yěntiki enyiñ mbə enyu Ekāti Mandem éréme eti yi, báfere yi amfáy ekotákátí barək babhəre amem nsem enén bāghókó ndu setárebhé. ³⁰ Yě nə, Mandem akə yi apēt nsem ndu nepém. ³¹ Ne ndu beyá manywəp are bhesi besí bo abhen bákə nyaka ne yi bebho Gálili kpate Yerúsalem. Bóbhə ke báchí batisié bhí ntá bo Israel. ³² Banábas ne me sétwə fá béghāti beka

Mbok Ndíndí be bariēp amen Mandem afyé nyaka ne bachĩmbi bhésé, ³³ akə mó afú tetep ntá ye sé bebháré bhó bhap, ndu ákú Yesu apere nsem ndü nepém. Mandem akə bariēp emə afú tetep mbə enyu echi amem Ekāti Bakway, bebhók bepəy be Mandem arem be:

‘Wə əchí Mówa,

ne echəñ nchí rem kponorəñ be Nchí Etaye.’

³⁴ Ne béyini nekə ane Mandem akə Yesu ámpetnsem ndü nepém enyu ene yi apú pere gú, Mandem arem nyaka bé: ‘Chəñ nchyé bhe áfók mbə enyu mfyé nyaka bariēp ne Debhít ne njet yi ne ébhəñ bebhak enyu eyə.’ ³⁵ Ne ndu bérəñ ambi, échí nebhet achák amem Ekāti Bakway be Debhít arem ntá Mandem be, ‘Opú rə chəñ Mmu ane áchyé nepém eni ntá ye ámpó amem nsem.’

³⁶ Mandem abhíkí rem nyaka menyini ebhen chí eti Mfə Debhít mbənyune Debhít ánáná nókó betik Mandem áchyé yi ánkú fá amik ndu ayi mpok, agú akonə bachĩmbi bhí. Apəə ndü nsem. ³⁷ Mandem arem nyaka chí eti mmu achák, ane yi ákú apéré nsem ndü nepém ane mməet ayi abhíkí pəə. ³⁸ Bəma diñí ye ká bé chí eti Yesu ke Mandem áfəñori bebá mbə enyu séghāti bhe. ³⁹ Diñí ká be yě agha ane ánókó Yesu, Mandem əsət be yi achi chak besí bhí. Ebhé Moses épú kwáy békə nə ntá mmu. ⁴⁰ Sət ye ka mpok bé enyiñ ené baremé kepinti básini éké fakari ne bhe. Nó chí enyiñ ené básini be, ⁴¹ ‘Bə bho bəbyák enyiñ ene Mandem árəm, yini ká mban sayri, mambák maknkay, ne mangu, ne ntí bé məkú enyiñ ndu manywəp ayeka, ene ye mángátí bhe, bəpú noko wawak!’ ”

⁴² Ene Pəl ne Banábas báfú ndü ekeré nenikiməeti bo Israel, bo bäre nik bó mməet bé mámpét nsem mandək ambi beghati bhə menyini ebhen ndu nywəbhé neywēməet enén nétwə ambi. ⁴³ Bo báfú nókó ekeré nenikiməeti, beyá bo Israel ne bo abhen bápú bo Israel ke báchhəy Mandem, bäre konə Pəl ne Banábas. BəPəl básəmti bhó bé mánté kpirí, mándəkə nəkə chí ambi beghəkə mməet ndu berindu Mandem.

⁴⁴ Egháká nəkə nywəbhé neywēməet enen nékəñ, etək enkem étwə béghok Eyəñ Mandem. ⁴⁵ Ke bo Israel bāghó nókó ndü ngəmtay bo báchəm aré enyu eyə, bábhəñ

beyä mpabhamík ne bəPəl. Bábhó besəkəti Pəl mánkeme nəkə epáití ndu yəntiki enyih ene yi árəm. ⁴⁶ Eyə éká Pəl ne Banábas bábhó bérem kebəhə becháy be, “Bé bo Israel ke sébhóhó béyámbi bégháti Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandem. Ke tēndu bábyək yó, ne báyih mmet ayeka bé bábhíkí kwáy bo abhen bábhóhə nepém enen nebhihi bhəh ngwənti, sérò ye be ne sérəh ntá bo abhen bápú bo Israel ne yə. ⁴⁷ Enyu eyə ke Mandem Acha ágháti bhese senkə, mpok árémé be, ‘Nkə wə ómbák eróhó ntá bo abhen bápú bo Israel, bé ndū betəh Mandem, ónkwak mmik nkem ambəhə nepém.’”

⁴⁸ Bo abhen bápú bo Israel bághókó nókó nə, bábhəhə beyä manák, bábhó béchye bakak ntá Mandem éti eyəh eyi. Ne abhen Mandem áyábhé bé mámbóhə nepém enén nebhihi bhəh ngwənti, mánoko Mbok Ndíndí éti Yesu. ⁴⁹ Eyəh Mandem étaka atú etək wu ankem. ⁵⁰ Ke bo Israel abhen báchi aré mányíkisi bati bəbatí etək eyə ne maném baghərə abhen mánókó Mandem. Bákə bo báchye Pəl ne Banábas nenyok kpát bábók bhə báfá atú etək eyap. ⁵¹ Pəl ne Banábas bákwt mfok etək eyə ane áchi bhó bekak betəh bé chəh Mandem antəh bəbhə ndu enyih ené bó bákú. Báfa bərə rəh Ikóniom. ⁵² Bakonə Yesu abhen etək Antiək, bájwi ne manák ne Efónó Bedyere abhak ne bhó sayri.

14

Pəl ne Banábas bágháti Eyəh Mandem amem etək Ikóniom

¹ Pəl ne Banábas báchwóbhé, nókó Ikóniom, bərək báchwe ekeré nenikimmetí bo Israel baghati Mbok Ndíndí Yesu are. Efónó Bedyere abhak ne bhə. Éká beyä bo mánoko. Bo abhen mánoko bábhák bo Israel ne bo betək bechak. ² Ke bo Israel abhen bábhíkí noko mbok Yesu bábhə berem bepəh menyih ebhen ményíkisi bati bo abhen bápú bo Israel. Bərəbhə bé chí nti ne bhə. ³ Pəl ne Banábas babhak Ikóniom ndu erəri mpok mángati nəkə bo mbok Acha kponorəh kebəhə becháy. Mandem are təh bo Ikóniom kponorəh bé mbok ane bó Pəl bágháti bhə éti berindu ebhi achí tetep, akə nə ndu áchyé bhó betəh

békə menyihí maknkay. ⁴ Etək ékóre bebhe bepəh, mbək bábhak ansem bo Israel, bo báchák bábhak ne bənto Yesu. ⁵ Mbək bo Israel ne abhen bápú bo Israel báchém ne bə bati bhəp báká eyəh émət be máchye bənto Yesu esəhəri ne be mantemti bhə ne batay mángwáy. ⁶ Bənto bərihí nókó nkaysi yap, bábwe bərək atú Likáonia, ndu betək Lístra ne Débe ne mbanəh ene echi kekwt are, ⁷ mángati nəkə Mbok Ndíndí éti Yesu.

Pəl ne Banábas bábú mbénti etək Lístra

⁸ Mmufú achí nyaka etək Lístra. Abhak mbénti te nebhe eni. ⁹ Ewak émət, abhak chókó anta nəkə batú ndu enyih ene Pəl árəm. Pəl ayihí yi dí, ághó bé yí wu anókó bé Mandem ákwáy bébú yi. ¹⁰ Pəl arem ne eyəh etəhətəh be, “Faté tē chak!” Afate kperəp abho békə. ¹¹ Ngémtay bo abhen bachi are bághó nókó enyih Pəl áká, bábhó bébik ndu eyəhətək eyap, eyəh bə Likáonia mandeme nəkə be, “Bəmandem básot mmet bakwəhəwəh bətwə fá amik ntá yese!” ¹² Bərəm bé Banábas chí mándem ane áká nnyén bé Sús, ne be Pəl chí mándem ane áká nnyén be Hemes mbənyune yí ke achi nyaka ndeme kəpi. ¹³ Ekerákəp mandem nsé Sús éhí nyaka nefi befuet nkok etək. Nchiakəp mandem nsé Seus asət maném mpəh ne bəchuchu abhen mání arək antí etək mbənyune yí ne ngémtáy bhó abhen bachi are báyəh nyaka bechye akap ntá Banábas ne Pəl. ¹⁴ Ke Banábas ne Pəl, bənto Yesu, bághókó nókó enyih ené bəbhə báyəh bekə, bati achəhəti bhə amem kpát bádákáti nden éyap ammet. Bájət báchwe amem eká bo eyə ne bəri mándeme nəkə be, ¹⁵ “Bəta, ndaká yi bákə enyune? Séhí nkwt chí bakwəhəwəh mbə bhe! Sətwə fá bégháti bhe Mbok Ndíndí éti Yesu bé mántik nsem ndū menyih ebhen bebhihi bhəh nsay mántwə ntá Mandem mmu áchyé nepém. Yí ke ághókó mfay ne mmik ne manyén ne menyih menkem ebhen bechi aré. ¹⁶ Ndu mpok ane áfweré ansem, aró nyaka bo betəkó mmik mankem mánkə mbə enyū bákəhó. ¹⁷ Yé nə, abhihi rə nyaka betəh kponorəh bé yí áhí. Akə berítí menyih. Yí ke ákə manyiep ámfú amfay ne áchyé mbwət ndū ayi mpok, anchye bhe nenyié, anchye manák.” ¹⁸ Pəl ne mmere ywi

bárem menyij ebhen békù bo bhó mángó bé bó nkwó báchí chí bakwānwan. Yě nò, bábhíkí kwáy bechyet bə mbi bé béké chye bhó akap ané babhəŋə bechye chi ntá Mandem.

¹⁹ Ke ébhíkí tat, mbək bo Israel báfú Antiək ane atú Pisídia, bácháκ báfú Ikóniəm. Báκú beyǎ bo mánká ne bhə. Eku bátémti Pəl ne batay, básu bárək bárə anti etək ne nkaysi bé anán agu. ²⁰ Ke mpok ane bakoŋo Yesu bárəŋə are bákap yi, afate apetnsem etək Lístra ne bhó. Néyí nókó, Banábas ne yi bárə bárək Débe.

Pəl ne Banábas bápētnsēm Antiək amem atú Síria

²¹ Pəl ne Banábas báre ghati bo Mbok Ndíndí ěti Yesu amem etək Débe. Beyǎ bo mánoko ne bábhə békəŋo Yesu. Bə Pəl bápēt ye nsem Lístra ne Ikóniəm ne Antiək ane Pisídia. ²² Béré fyé bakoŋo Yesu nti mban eyə enkem mánychye nəkə bhó maníé bé mándók ambi béte kpirí ndǎ nesikínti enap ne Yesu. BəPəl bágháti bhó be bábhəŋ beghə beyǎ esəŋori ke mánchwe ndǎ nepém enén Mandem ábhák Mfə wap. ²³ Pəl ne Banábas báyp bə batí ndu yěntiki ekeré Mandem. Báfyé bhó amə Yesu Acha mmu bó básíkí nti ne yi ndu neníkímuet ne netarənsay.

²⁴ Báfuēt ye atú Pisídia, bárək atú Pamfilia. ²⁵ Aré, bágháti mbok Yesu amem etək Pega. Báfa Pega basep bárək Atália. ²⁶ Básót achwínyén befu Atália bápētnsēm Antiək, Amem etək Antiək kě bənto Yesu máníkímuet ěti Banábas ne Pəl be beríndu Mandem mémbák ne bhə ndǎ betik ebhen báκú ke bápētnsēm Antiək. ²⁷ Báchwóbhé nókó Antiək, babhijí Bə nkwó Yesu báchem nebhuet amət. Bágháti bhó menyij menkem ebhen bə báκú ndu betan Mandem, ne enyu Mandem ánéné mbi bé bo abhen bápú bo Israel máníkí nti ne Yesu. ²⁸ Babhak aré ne bakoŋo Yesu ndǎ mpáy batan.

15

Bəbati nkwó Yesu bákem echeme egho Yerusalem

¹ Bo báfú Judéya bátwó Antiək bábhó betəŋ bənkwo Yesu mándeme nəkə be, “Mandem apú kway bépeme mmu mbák

babhiki syep yí bekoŋo ebhé Moses.” ² Pəl ne Banábas bákém etantí epúití ne bhó ěti ndaka wu keghó ntí. Eku baka eyəŋ emət be Pəl ne Banábas ne mbək bakoŋo Yesu abhen Antiək mándók Yerusalem, mángó bənto ne bəbati nkwó Yesu ěti ndaka wu. ³ Bafa bare rəŋ mbə enyū nkwə Yesu bátó bhó. Ené bárəŋ atú Foníshia ne atú Samária, báre téé ndǎ betək ebhen bechi ambi mángati nəkə bənkwo bé bo abhen bápú bo Israel mánókə mbok Yesu nkwə. Eyə échye bakoŋo Yesu beyǎ manák. ⁴ Báchwóbhé nókó Yerusalem, bənkwo, ne bənto Yesu ne bəbatí etək básət Pəl ne Banábas ne bo bachak ne manák. Pəl ne Banábas bágháti ye bhó menyij menkem ebhén Mandem ákwáká bə mankə. ⁵ Ke mbək bakoŋo Yesu abhen bachi bənkwo Fárisi bághókó nókó nə, báfate babho béréme be, “Bábhəŋ besyep bə, mángati bhə be mámbure bebhé Moses.”

⁶ Bənto Yesu ne bəbatí bapēt bachəkə beyijí ndaka wu. ⁷ Bátát nəkə aré ndu bərəm ndaka wu, Píta afate aghati bhə be, “Bəma, bəriŋi be Mandem anán ayap me nénti eneka te mpok ane áfuéré ansem bé ngati Mbok Ndíndí ěti Yesu ntá bo abhen bápú bo Israel bé bó nkwó mangok, mánoko. ⁸ Ne Mandem mmu ariŋi bati bo mankem, atəŋ kpəŋórəŋ bé bo abhen bápú bo Israel bákway ménókə nkwə. Akə nó ndu áchyé bhó Efəŋó Bedyere nkúbhé mbə enyu yi achye nyaka bhesé. ⁹ Afəŋori bebú bhap ndu básíkí nti ne Yesu ne ake təŋ bé bese bo Israel séchí kekúrí ne bhə. ¹⁰ Ntí ane báyan ye memə Mandem, béghə mbák chəŋ yi ambé nti achí bé yí? Ndaká yí báchyé batu ane yě chi bachimbí bhesé babhiki kway nyaka bepəkə ntá bo abhen bachi bakoŋo Yesu? Yě chi bese nkwə sébhiki kway bepəkə batū yə. ¹¹ Ebhíkí ri beku nə! Sénoko bé Mandem apəme bhesé chí ěti beríndu ebhen Yesu Acha átəŋə bhesé ne nkúbhé enyu yə ke apəme bə nkwə.”

¹² Píta arém nókó nə, echeme enkem ékwén kpák ndu béghok ndu Banábas ne Pəl bágháti bhə ěti menyijí maknkay ebhen Mandem áchyé bhó betan, báκú nenti bo abhen bápú bo Israel. ¹³ Mánáná nókó béréme enyij ene bərəm, Jems afate abho béréme be, “Bəma, ghók ká enyij ene mərəm!

14 Símiōn anan̄ ághátí bhese enyū Mandem ábhó betōn bé akōn bo abhen bápú bo Israel nkwo, ne ayap mbok eyap be mámbák bōbhi. 15 Ne enyīn ene yi árémé éko ndōn amot ne menyīn ebhén baremé kep̄inti bārémé mbō enyu básīn̄i be 16 ‘Ansem mpok, chōn mpetnsem mpet ntee eket Debhít ené ékwéné. Chōn njoñ eket ené ébáy mmuet amik nkū yō empēt ente. 17 Chōn nkū nō be bōbhō mankem mámbō beyan̄ mbi bétwō ntá ya, yě chi bo abhen bápú bo Israel, mankem abhen mbīn̄i be mámbák bōbha nkwo. 18 Nō ke Mandem Acha mmu akū bo mándīn̄i menyīn ebhen areme tesáy.’ ” * 19 Jems arōk ambī bērem be, “Ndu nkaysi aya, séképerē sōñori bō abhen bápú bo Israel abhen bātō ntá Mandem. 20 Sénsīn̄ chí ekāti séngátí bhō be báké nyie nenyíé ne nya ane áfú ndū akap ane báchyē ntá mandem nsé, ne be mándō epúsí, ne be báké nyie nya ené manōñ amap ábhíkí rōñ amik, ne be báké nyie manōñ. 21 Sénsīn̄ bó nō mbōnyune bábho bépay bebhé Moses ebhén amem bekeré nenikimuet bo Israel tentep, ndu yěntiki nywōbhé neywēmuet, ne bo yěntiki etōk bāriñi bhō.”

Básīn̄ ekāti ntá bōnkwó abhen bápú bo Israel

22 Bōnto Yesu ne bōbatí ne bōnkwó Yesu mankem bāghó bé chí erítí nkaysi. Báká eyōñ émōt be mánjáp bo mánto Antiok ne Pól ne Banábas. Báyáp ye Sáilas ne Júdas ane nnyén eni néchák néchí be Básabas. Bō batí apay bábhak bōbatí nkwo Yesu. 23 Ekāti ené báchyē bhó mándók ne yō érē rem be, “Besé bōnto Yesu ne bōbatí ne bōnkwó Yesu mankem sékaka be bōmáyses abhen bápú bo Israel awu Antiok, ne abhen Síria ne abhen Silísha. 24 Séghok be mbok bo báfu fá ntá yesé batwō awu ne netōñ enap béchye bhe esōñori ne bafye bhe ebyōk anti ené sébhíkí tó bhó. 25 Eti yō ke séchókó, sekā eyōñ émōt bé sénjap bo sénto ntá yeka ne abhen ekōñ abhese, Pól ne Banábas, 26 bo abhen báká newú eti Acha ywese Yesu Kristo. 27 Sétō ye Júdas ne Sáilas ntá yeka. Mānan̄ māngáká awu chōñ mángati bhe besí ne besi nkúbhé menyīn ebhen sénsīn̄i

amem ekāti. 28 Echí bé sébhōñ nkaysi amōt ne Efónó Bedyere be séké chye bhe batu áchák ane acha bebhé ebhen bābhōñó bebhuere. 29 Nō chi be báké nyie nenyíé enen nefū ndū akap ané báchíe ntá mandem nsé, ne báké nyie manōñ, ne yě chi nnya ane manōñ ami ábhíkí rōñ amik. Ne be mándō epúsí. Mbák mándō menyīn ebhen, chōñ émbak erírí ne bhe. Mānchōkō sayri.”

30 Bōbhō bati anwi báfa Yerúsalem barōk Antiok. BōPól bábhin̄i nkwo Yesu báchém nebhuet amōt bachye bhō ekāti ene barōk. 31 Bápáy nōkō yō, maníé amen áchi amem éfyé bo Antiok nti, bābhōñ mañák. 32 Júda ne Sáilas babhak baremé kep̄inti. Bāghátí bōnkwo Yesu beyā menyīn ndu béfyé bhó nti ne békwak bō mántan̄ ndu nesikinti enap ne Yesu. 33 Báchókó nókó aré ne bhó ndu mómbin̄i mpok, bōnkwo Yesu bátik bhó, ne mañák be mámpétnsem Yerúsalem ntá bo abhen bātó bhó. 34 [Ke Sáilas akū nti bérōp Antiok.] 35 Pól ne Banábas bārōp Antiok. Aré, báre tōñ, mángati nōkō bo eyōñ Acha ne beyā bo báchák nkwo.

Akóré ákwén néntí Pól ne Banábas

36 Ewak émōt, Pól arem ntá Banábas be, “Sémpetnsem ndu yěntiki etōk ene séghátí eyōñ Acha are séngó ndū bōnkwó báchí.” 37 Banábas are yāñ bé mánsót Jōn Mák yí ándók ne bhō. 38 Ke Pól keka bé échí sayri bésōt yi mbōnyune aró nyaka bhō etōk Pamfília ené bābhíkíre nañā betik ebhap. 39 Eti yō, Pól ne Banábas bákém beyā epúití kpát akōre akwen nenti nap. Banábas asōt Jōn Mák báchwe achwīnyén, bārōk Sáyprōs. 40 Ke Pól ayap chí Sáilas. Bōnkwó Yesu mánikmuet be berīndu Acha mémbak ne bhō. 41 Pól asōt Sáilas bārōk Síria ne Silísha ené yi afyé nti nta bakwó Yesu abhen báchí are nti.

16

Tímōti arōk ne Pól ne Sáilas

1 Pól ne Sáilas barōk baghaka Débe ne bafu nōkō are barōk Lístra. Nkoñō Yesu amōt abhak aré ane áká nnyén bé Tímōti. Máyi abhak mmu Israel ane ánókó Yesu, ke aywi chí abhak mmū Grik. 2 Bōnkwo

* 15:18 Yīñí ekāti Émos 9.11-12 ne Aisáya 45.21.

abhen Lístra ne Ikóniōm bárēm nyaka eriri eti Tímōti. ³ Eká Pōl are yan besot Tímōti be andok ne bhō. Akū ye básyēp yi mbonyune bo Israel bachi nyaka ndū betok ebhō ne bárīni be chi Tímōti achi chi mmū Grik. * ⁴ Arōk ye ne Pōl ne Sáilas. Ndu bárōn, mángati nōkō bo ndu yēntiki etok ene bachwōbhe are menyīn ebhen bōnto ne bōbati etok abhen bachi Yerúsalem bárēmé, ne mánsemti nōkō bhó be mámbure bebhé ebhō sayri. ⁵ Eyo ekū bakwō Yesu bárōk ambi bésiki nti ne Yesu, ne mpāy yap anjá andokō nōkō chi ambi.

Pōl aghó kenó amik anti fúú be bábhīni yi ndū etok Masidónia

⁶ Pōl ne Sáilas ne Tímōti baghat bafuet atú Frijia ne atú Galéshia mbonyune Efónó Bedyere abhíkí ka be mángati bo Eyoñ Mandem atú Esia. ⁷ Bágháká nókó kékwt ne ndiere ebhi Mísia ne Bitínia, béré yan berōn atú Bitíni, ke Efónó Yesu keka bó mándók. ⁸ Eká baghat bafuet atú Misia, bárōk Troas. ⁹ Aré, Pōl aghó kenó amik antifú ne beti ndū mmu Masidónia áté ánīkmuet andem nōkō ntá yi be, “Twó fá Masidónia kwak bhese!” ¹⁰ Pōl ághó nókó kenó ekō, séká bé Mandem abhīnī bhese séndók séngátí Mbok Ndíndí ntá bō atú Masidónia. Témté wu, Mmē Lukas nchem ne bhō sétōnti mmuet bérōn aré. †

Lidia anoko Mbok Ndíndí eti Yesu etok Fílipi

¹¹ Séchwe áchwī ane árōn Troas. Sérōk téé ségháká Samótras, etok ené nnyén nékábhé. Egháká nókó ntinywōp, ségháká Neápolis. ¹² Séfú nōkō aré, sekō amik ségháká Fílipi. Fílipi abhak etok egho atú Masidónia, ne abhak anten Mfō Rom. Sébhak Fílipi ndu mpāy manywōp. ¹³ Egháká nókó nywōbhé neywēmuet bo Israel, séfú amem etok sérōk angōkōnyén ndū nebhuet ane sékáysí bé bo bāchēm are ménīkmuet. Séchókō amik séndem nōkō kepi ne baghōré abhen bāchémtí aré. ¹⁴ Ngōré amot ane aká nnyén be Lídia afú etok egho

ene babhīni be Tiatíra. Abhak nkōsíé ndū nden ené échí mmuet chu ne éyá nkáp. Achye nyaka Mandem kenókó. Mandem akū yi anene nti eni aghók sayri ne anoko enyīn ene Pōl árēm. ¹⁵ Bájwiti yi ne *efo eyi. Anik bhese mmuet arem be, “Mbák básot me mbō mmū ane ánókó Yesu tetep, twó ká chókó eket eyá.” Anyiere bhese enyu eyō kpát serōk.

Báfyé Pōl ne Sáilas kenō etok Fílipi

¹⁶ Ewak émót, ené sérōn ndū nebhuet nenikīmuet, sétēmeri mōngosōn ane áchi nsem. Efónó ebūebu ebhak ne yi ékú are rém menyīn ebhen bébhōnō befakari. Eyo échyé nyaka bo abhen bábhōnō yí beyá nkáp. ¹⁷ Aghó nókó bhese ne Pōl, abho bekoño bhese ambiki nōkō be, “Bōbhen chí bō betok Mandem mfay! Bághāti bhe enyu Mandem ápeme bho.” ¹⁸ Arōk ambi beka nō ndū beyá manywōp kpát nti nébé Pōl, ayibhiri mmuet asáy efónó ebūbu ené échí ngosōn wu amuet be, “Ndū nnyén Yesu Kristo nchí ghāti wō be ómfú yí amuet.” Témté wu efónó ebūbu yō érō ngosōn wu.

¹⁹ Ndu éfákárí nō, bo abhen bábhōnō yi bághó be mbī wap bebhōn nkáp áchōnti. Bákém Pōl ne Sáilas, báya gbaka gbaka gbaka bárōk nefisie, besí bōbati etok, amem ekeré manyé. ²⁰ Bágháká nókó aré bárem be, “Bōbhen chí bo Israel ne bāchyé esōñōri amem etok eyesé. ²¹ Bātōn bhese bepiñitok ebhén ebhé eyesé ébhíkí ka be sénkōnō. Séchí bo Rom ne sépú kwáy békōñō bepiñitok ebhap.” ²² Beyá bo abhen bachi are bachem ne bō ngosōn wu bebhat bōPōl barak amuet. Batanjá manyé bāchyé eyōñ, báyók bó nden amuet ne bádén bó ne bekpā. ²³ Bádén nókó bhó sayri, báguép bhó ekerékenōñ, bághāti mmu ane ábhābheri ekerékenōñ bé ánsót mpok bé báké buē. ²⁴ Mbabheri wu ághókó nókó nō, asōt bhó, arōk afyé ndu móket ane achi te amem. Báfyé bhó beko bekak. † ²⁵ Ke égháká nókó mbō néntíbhēti, Pōl ne Sáilas babho menīkmuet mánkway nōkō bakwáy ndu bebiti Mandem, batí bōkenōñ

* **16:3** Bo Israel bachi nyaka Lístra ne Ikóniōm. Ndu Pōl ayān be bo Israel mangok enyīn ene yi ághāti bhō, akū básyep Tímōti. Bo Israel bárīni nyaka be babhīki syep Tímōti mbonyune etayi achi nyaka mmu Grik, ke máyi mmu Israel.

† **16:10** Lukas mmu asíní ekátí ené achem mmuet ne bōPōl, are kō ne bhō. † **16:24** Beko: Chi mbīnī menōk ene bo Rom bágwōt nyaka bo bekak be báké buē mamfu ekerékenōñ.

bachak mángoko nəkə. ²⁶ Bápéere ghó nenyikisi mmik nékwén, kpát mmik ane báté ekerékenəŋ aré anyikisi. Babhinywəp ánéne ndü mmuet yap témté, ngem ené báfé bökenəŋ ne yə ékánári enkem, ékwénti amik. ²⁷ Mbabheri ekerékenəŋ afate. Aghó nókó babhinywəp fífú, akaysi bé bökenəŋ mankem bábue. Agwəp akparenja ywi ndu beway mmuet. ²⁸ Ke Pól abik arem be, “Ōké way mmuet. Besé mankem séchí fá!” ²⁹ Mbabheri wu arem bé mántwó yí ne erónó. Bátwó nókó ne yó, arək ekerékenəŋ ntiét ntiet akwén ndü bekap Pól ne Sáilas angwəere nəkə ne becháy. ³⁰ Asot ye bó nefi abhép bó bé, “Botá, chəŋ nkə yi ke Mandem ampeme me?” ³¹ Bákéme yí be, “Nokó Yesu Acha ne chəŋ Mandem ampeme wə ne efo eyə enkem.” ³² Bə Pól bāghāti ye yí ne efo eyi Mbok Ndíndí ěti Yesu Acha. ³³ Nkúbhé beti ebhə, asot bhó témté aso befuet ebhap. Pól ne Sáilas bájwiti yi ne efo eyi enkem. ³⁴ Asot ye bó eket eyi achye bhó nenyié. Yi ne efo eyi enkem bájwi ne maŋák be mánóko Mandem. ³⁵ Néyí nókó bö batí etək bátó bö mbĩŋ nkú ntá mbabheri ekerékenəŋ ne eyəŋ be, “Dó böbhə mándək!” ³⁶ Mbabheri ághókó nókó nə arək aghati bəPól be, “Böbatí bátó eyəŋ be ndə be mándók. Bəkwáy ye berəŋ. Mánkə sayri.” ³⁷ Ke Pól arem ntá bo mbĩŋ nkú be, “Báway bhese ne mantem besí bho, mámeŋe bhesé ekerékenəŋ ené bábhiki taŋ bhese yəndu sechi bö Rom. Néne, báyaŋ sémfú séndók bhésé bhésé? Wáwák! Bó babhəŋ böbatí bábhəŋ bétwə ndu mmuet eyap mámfere bhesé.” ³⁸ Bö mbĩŋ nkú bápətnsem baghati böbatí enyĩŋ ene Pól areme ne bāghókó nókó bé Pól ne Sáilas bāchí bö Rom, becháy bekem bə. ³⁹ Babhəŋ böbatí bārók ye mánikmuet ntá Pól ne Sáilas be māmfonórí bhó. Báfere ye bəPól ekerékenəŋ, mánikmuet ntá yap be mándó etək eyap. ⁴⁰ Pól ne Sáilas báfú ye ekerékenəŋ, bārək eket Lídia. Bátəmeri bönkwə Yesu are bāchíe bhə maníe ne báfyé bó nti. Báfá ye etək eyə.

17

Enyĩŋ ené éfákəri Tesalónika

¹ BəPól bārək báfuet betək Amfipolis ne Apolónia bāchwəp etək Tesalónika, nebhuet ane ekeré neniikimueti bo Israel echi. ² Pól arək achwe amem ekeré neniikimueti eyə. Yəntiki ebhak yí árónó, enyu eyə ke yí ákə nyaka. Ndü bəsonde barat are fyé mbok ne bhə ndu beku bə mámbəŋ nejmimem ndü menyĩŋ ebhen bechi amem Ekáti Mandem, ³ ne anene nəkə ne antəŋ nəkə be Mpepe Mandem afyé nyaka bariəp be ätə, abhəŋ nyaka beghə esəŋəri ne angú, ke ampətnsem ndü nepém. Pól are ghati bhó be, “Yesu mmu nchí ghati bhe menyĩŋ ěti yi ke áchí Mpepe Mandem afyé nyaka bariəp be ätə.” ⁴ Mbək eyap mánóko, bāchém mmuet ne Pól. Beyä bö Grik abhen mánikmuet ntá Mandem bo Israel ne beyä maném baghərə etək eyə mánóko nkəwə, bāchém mmuet ne bəPól mbə bakoŋo Yesu. ⁵ Ke mbək bo Israel bābhəŋ mpabhamík ne bəPól. Manyokoti bo abhen bāghabhe ghap ne bákə bo mángúep ebyək etək. Bārók bádákáti babhinywəp bāchwə amem eket ene mmu ane áká nnyén be Jáson ndu beyəŋ Pól ne Sáilas be mánsəŋ bhə mandək ndü nchemti bo abhen bachi nefi. ⁶ Ke ndü bābhiki ghə bəPól, báyá Jáson ne bönkwó Yesu bāchák gbaka gbaka gbaka bārók ntá böbatí etək ne bhə, mambiki nəkə be, “Bö abhen bákə mbánkem máchye nəkə esəŋəri bātəwə fá nkəwə ⁷ ne Jáson asot bó afyé anywəp. Bó mankem bákə menyĩŋ ebhen bétəŋ bé bápú bhəere bebhé mfə ngo ane Rom mándeme nəkə be Mfə achák áchí ane aka nnyén be Yesu.” ⁸ Böbatí ne bötək bāghók nókó nó, batí átaka bhə amem. ⁹ Bákə Jáson ne bönkwə bhə bāghókə nkáp ndu betəŋ be bápú pere chye esəŋəri. Bāró ye bó mandək.

BəPól barək etək Béroa

¹⁰ Egháká nókó ne beti, bönkwó bátĩŋ bákú Pól ne Sáilas bábue barək etək Béroa. Aré, bārók bāchwé ekeré neniikimueti bo Israel. ¹¹ Bo Israel abhen Béroa bābhəŋ nti beghok mbok Yesu ané Pól ne Sáilas bāghāti bhə écha abhen Tesalónika, mbənyune básiepti nyaka Eyəŋ Mandem ne beyä ekwak. Bäre chak Ekáti Mandem beghə mbák menyĩŋ ebhen Pól átəŋ bechi tetep. ¹² Ekə beyä-bhap mánóko Yesu

Acha. *Maném baghərə Grik ne beyä babhakanem mánóko nkwó. ¹³ Ke bo Israel abhen Tesalónika bágghókó nókó be Pól aghati Eyə Mandem etək Béroa nkwó, bárók aré manyíkísi batí bo, be mánchyé bəPól esəñəri. ¹⁴ Témte wu, batí bə nkwó Yesu bátik Pól be andək te angəkonyén, ke Sáilas ne Tímoti báróp Béroa. ¹⁵ Bo abhen bárónó ne Pól, barək ne yi kpát bággháka Atens. Pól aghati ye bhə mpok ane bápətnsem bé mángátí Sáilas ne Tímoti be mánján mbi mántemeri yi ayak amem etək Atens.

Enyiñ ené éfakári ne Pól etək Atens

¹⁶ Ené Pól ánəñ Tímoti ne Sáilas etək Atens, nti néré səñəri yi amem beghə bé etək éjwí ne bebhó njə ene bo básət mbə bəmandem. ¹⁷ Eká are rəñ ekeré nenikímuetí bo Israel yəntiki nywəp ankem nəkə epúítí ne bhə ne bə Grik abhen mánóko nyaka Mandem nkwó. Arəñ nyaka nkwó nefisie yəntiki nywəp ankə nəkə enyumót ne bo abhen bátwə aré. ¹⁸ Bəfú bábhak abhen bátəñ menyin ebhen békə ndónə amót ne bakoño Epikuros ne bə Stəik, * Bó nkwó bákəm nyaka epúítí ne yi. Pól aghati nyaka bho menyin éti Yesu andeme nəkə bé chəñ bawú mámpətnsem ndū nepém. Eká mbək eyap bərə way Pól mandeme nəkə bé, “Echiñti enyiñ ene nkwó ārəm nó mbəñ yi?” Báchák be, “Echí mbə be yi aghati bho chí éti bəmandem abhen sébhíkí riñi fá etək ene.” ¹⁹ Básət Pól barək Ariyopagos, nebhuət ane bəbatí bəchəm nəkə nyaka, bərəm ntá yi be, “Sékəñ bəriñi éti menyin bekə ebhén ótəñ. ²⁰ Menyin ebhén órəm bechi maknkay ntá yəsé ne séyən bəriñi mbəñ enyiñ ene órəm.” ²¹ Bäre rem enyu eyə mbənyune bo Atens ne mankə mankem abhen bəchí aré bákəñ nyaka bəchókə beghok ne béfyə mbok éti barak akə.

²² Pól afate ye ate néntí bə echemé Areopagos yə abho bərəm be, “Bə Atens, ngə bé bəfyé nti ndū baraká bəmandem tontó. ²³ Ené nchí kə etək mfyé nəkə amík ndū menyin ebhen bəchye kenókó mbə bəmandem, ndək ngaka nebhuət amət

ane efeme akap echi, ngó ndu básin aré be, ‘Ntá mandem ane bo bábhiki riñi.’ Mandem ane nə bé bəchye kenókó yəndu bábhiki riñi yí ke méghati bhe menyin éti yi. ²⁴ Mandem mmu ághókó mmik nkem ne yəntiki enyiñ ene échí aré, yí ke áchí Acha ane ábhónó betan menkem amfay ne fá amik. Apú chəkə amem beket ebhén bakwəñwan bágghókó. ²⁵ Ne nkəñwan apú kwáy békə yənyin áchye yí mbənyune yi apu chəp yənyin. Yimbəñ ke áchye nepém ne éyú ne yəntiki enyiñ échák ntá yəntiki mmu. ²⁶ Ayámbi aghókó nyaka mmū amət ne amuet mmu wu ké manérékeré bho ankem fá amik afú. Apére ghoko yəntiki nneréket, ayambi abhare nebhuət ane bəneréket wu bábhak ne mpok ane bó bábhónó bəbhak aré. ²⁷ Mandem akə enyu yə bé bó mánján yi ne ndu báyan yi mbə mmū ane amə ne amó beyan enyiñ amem ejuri, mánkway beriñi yi. Ke sayri sayri, Mandem abhíkí sap nekə ne yə mmu ywese amət. ²⁸ Echi nkúbhé mbə enyū mmū yweka amət arémé nyaka be, ‘Nepém enesé néfú chi ntá yi, ne yí ke áchye bhesé betan sékə, ne yí ke ákú be sembəñ nepém.’ Echí mbə enyū mbək batemé bakay bheka bərəmé be, ‘Besé nkwó séchí bə abhen Mandem.’ ²⁹ Təndu séchí yé bə Mandem, séké kaysi bé Mandem achí mbə enyiñ ené mmu ákwáy básət gol ne yə chí silbha ne yə chí ntáy angoko ne kebon eki ne eka eyi nkwó. ³⁰ Mandem aféré nti ndu menyin ebhen bo bákú ndū mpok ane bə babhikire riñi nkaysi yi. Ke néne, aghati bo mankem mbankem be yəntiki mmu antiknsem ndū bebú ebhi, ³¹ mbənyune abhərə nywəp enen yi átəñ bə mankem enyu ene echi chak. Anəñ ayap mmu ane átəñ manyé yə, ne atəñ erin bekə bə mmik mankem mándíñi mmu wu, ndu ákú yi apérénssem ndū nepém.”

³² Mpok bəghoko ndu Pól árəme éti nepérénssem ndū nepém, mbək eyap bare yəkə yi, ke bachak barem be, “Sékəñ be ómpet ómfuət əngati bhesé éti nepérénssem ndū nepém.” ³³ Pól arə ye bó afú arək. ³⁴ Ke mbək bákóno yí. Bəbhə mánóko. Dionisios, mmū echemé Ariyopagos, ne ngərə ane ákú

* **17:18** Bo Epikuros chi bə abhen bakaysi nyaka be nném enyiñ ndū nepém chi menyin ebhen bəchye mmu manjak.

nnyén bé Damarís ne bo báchák babhak ndü nkwo bho abhen bakoŋo Pól.

18

Pól aghati Mbok Ndíndí amem etak Kōrint

¹ Pól afa Atens arak etak Kōrint. ² Atemeri mmu Israel amot aré ane aka nnyén be Akwíla, mmü atú Póntos. Ebhikire tat nyaka, ené Akwíla ne ngoré ywi Prisíla bárov etak Itali mbonyune Klaudios Mfō Rom, achye nyaka eyōh bé bo Ju mankem mámfá Rom. Pól arak begho bhō. ³ Babhōh nyaka awó-betik ámót ne Pól, nó chí betik béghoko bétēm ne nden. Pól achokō ne bhō mángoko nōkō bétēm. ⁴ Pól are rōh ekeré nenikímuetí bo Israel ndü yēntiki nywōbhé neywēmuet enap ankem nōkō epaiti ne bhō ne anu nōkō be bo Israel ne abhen Grik mánoko menyih ebhen yi ághati bhō eti Yesu.

⁵ Mpok Sáilas ne Tímōti báfú atú Masidónia báchwōbhé Atens, Pól arō betik beghoko bétēm arōbhe kē chí betik beghati bo Mbok Ndíndí ndu mpok nkem ane yi ábhōhō, anu nōkō bekū bo Israel mángó kponoroŋ be Yesu ke achí Mpepe Mandem afyé nyaka bariēp be átō. ⁶ Ke bó keka ne yi. Mánokōti nōkō yi. Akwet nden éne echi yi amuet, arem be, “Ntū bebú bheka arōp ne bhe. Amōya achi pépép. Nebho echōh ntiknsem ntá yeka ne ndōbhe rōh chí ntá bo abhen bápú bo Israel.” ⁷ Afa ye aré, arak achokō eket mmu amot ane aka nnyén be Títios Jóstos. Jóstos abhak mmü ane áchyē Mandem kenókó. Ekerē yi ébhák kekwo ne ekeré nenikímuetí bo Israel. ⁸ Mmü amot abhak aré ane aka nnyén be Kríspōs. Abhak mūnti ekeré nenikímuet. Yi anoko Yesu Acha ne efo eyi enkem. Beyá bō Kōrint bachak abhén bāghōk nyaka menyih ebhen Pól árēm mánoko nkwo, ne bājwiti bhō.

⁹ Beti mémōt, Yesu Acha aghati Pól ndü kenó amik anti fúú be, “Ōké cháý. Dók ambi béghati bo eti ya. Kéchokō kpak. ¹⁰ Nchí ne wō ne yē mmu apú kway bekū wō enyih. Beyá bo bachi etak ene abhen babhak chōh bōbha.” ¹¹ Pól arak ye ambi béchokō etak eyō ndu mmíe ne batan átándát, antōh nōkō Eyōh Mandem.

¹² Bō Rom bákú nókó Galío góbhanō atú Gris, bo Israel abhen bachi are bāgwót nnet

ne bákém Pól bārak ndu acha manyé ne yi. ¹³ Aré, bāghati Galío be, “Mmüne anū bekū bo mánchyé nókó Mandem kenókó enyu ené ebhé yesé épú yan mmu ankū.”

¹⁴ Ke mpok Pól áyāh berem enyih bé ántáná mmuet, Galío arem ntá bo Israel be, “Bē bo Israel, mbō yí akū chí ebépti enyih ne yē ndak abúabū, mbū nkáá ne bhe. ¹⁵ Ke tēndu ndak ane achi chí eti menyih ebhen bo bārēm ne manyén bo ne bebhé ebheka, be babhōh mändíní enyū bátāh wu. Mpú kwáy betāh ayō barak.” ¹⁶ Galío árēm nókó nō, abók bhó be mámfú amem acha manyé. ¹⁷ Bafu nōkō, bakem Sōstēnes mmu ane achi nyaka mūnti ekeré nenikímuet eyō bádén nefi acha manyé. Yē nō, Galío ake fyé ntí aré.

Pól afú Kōrint arak Antiak

¹⁸ Pól apet atat ne bōnkwo Yesu abhen Kōrint ndü beyá manywōp. Arō ye bhō, asōt achwinyén arak atú Síria ne Prisíla ne Akwíla. Báchwōbhé nókó etak Kenkreya, Pól amu ntí betōh be ábhúré bariēp amen yi afyé besí Mandem. ¹⁹ Báchwé achwi bārak Efēsōs. Pól arō Prisíla ne Akwíla angakōnyén arak achwe amem ekeré nenikímuet, are kém epáiti ne bo Israel. ²⁰ Nkwó wap abhen mánoko bārem be Pól ántát ne bhō ke yi keka. ²¹ Pól arem chí be, “Mbák chí nkaysi Mandem chōh mpetnsem fá ntá yeka.” Arem nōkō nō, arō bhō achwe áchwí bare rōh.

²² Agháká nókó Seséria akó etak, arak akaka nkwo Yesu abhen bachi aré, asep arak Antiak. ²³ Atát nókó aré mpāy manywōp, afa are kō betōk ne betōk atú Galëshia ne Fríjia, amfyē nōkō bakoŋo Yesu mankem ntí ndü nesikinti enap.

Apólos atōh Eyōh Mandem etak Efēsōs ne etak Kōrint

²⁴ Mmu Israel amot ane áká nnyén be Apólos atwó Efēsōs. Etak nebhe eyi ébhák Aleksándriya. Yi achí nyaka mmu ane áríní berem kepí ne aríní Eyōh Mandem sayri.

²⁵ Mánāh bátōh nyaka yí mbi Yesu Acha ne ághati nyaka bo menyih abhen bédū yi anti beghati bo eti Yesu nkúbhé mbō enyu bō bechi. Ke aríní chí nejwiti enen Jōn atōhō bo. ²⁶ Amem etak Efēsōs, Apólos abho béghati bo menyih eti Yesu amem ekeré nenikímuet

kebhón becháy. Prísila ne Akwíla bágghókó nókó Eyōh Mandem ene yi ághàti bho ùti Yesu, básót yí eket eyap, mánàna batōh yi menyih ebhen béyíhí mbi Mandem nkúbhé mbò enyū bechi. ²⁷ Apólos ákù nti bérōh Akáiya. Bōbati bakoño Yesu abhen Efesōs báfyé yi nti ne básih ekáti ntá bakoño Yesu abhen Akáiya bekù be mánsyēpti yi sayri. Aghaka nòkò aré, akwak tontó bo abhen Mandem atōh bō berīndu ne mánóko. ²⁸ Aré, are kem epúití ne bo Israel besí bo mankem. Adebhe nòkò bō amik ndu epúití eyō ne are sōt menyih ebhen bechi amem Ekáti Mandem betōh kponorōh be Yesu ke achí Mpeme ane Mandem afyé nyaka bariēp be ātò.

19

Pōl aghati mbok Yesu etak Efesōs

¹ Ené Apólos áchí Kōrint, Pōl are kō atú Esia. Akō kpát aghaka Efesōs. Atemeri mpay bakoño Yesu aré. ² Abhép bhó be, “Efónó Bedyere atwō ntá yeka mpok mánókó Yesu?” Bákéme yi bé “Ae! Yē chí beghok be Efónó Bedyere achí sébhíki re ghok.” ³ Pōl abhép bhó be, “Ntí ane bájwítí ye nyaka bhe achi be yi?” Bákéme yi be, “Chí ùti menyih ebhen Jōn ághàti bho ke bájwítí bhese.” ⁴ Pōl abho ye bekù bó mánjwímēm. Arēm be, “Jōn ājwítí nyaka bo betōh be bātíknsēm ndū bebá bhap angati nòkò bo Israel bé bábhōh ménóko mmu ane átwō yi ansem, nō chi Yesu.” ⁵ Bō Efesōs bhō bágghókó nókó nō, báka bájwítí bhō mbò bo abhen mánóko Yesu Acha. ⁶ Pōl anyāna ye bó amō anti. Efónó Bedyere abhak ne bhō, bábho berēm beyōhótak nyáná nyáná ebhén bó babhíki ghók, mándēm nòkò menyih ebhén Mandem afyé bhó anti. ⁷ Bō mankem babhak mbò batí byo ne apay.

⁸ Pōl abhak Efesōs ndū batāh árát andak nòkò ekeré nenikímūet beghati bhō Eyōh Mandem kebhōh becháy ankem nòkò epúití ne bhō ndu áyān be bó mándíhí, mánoko, enyū Mandem áyān bō mambak ne yi mbò Mfō wap. ⁹ Ke mbòk eyap báchók batú kenoko enyih ene Pōl árēm. Béré rēm chí bebéptí menyih ùti mbi Acha besí bo

mankem. Ndu bákù nō Pōl asōt bo abhen mánókó arak ne bhó, ankem nòkò epúití ne bhō ùti Eyōh Mandem amem áchá Tiránōs yēntiki nywōp. ¹⁰ Arak ambi békù enyuyō ndū mamié apay. Ekù bo mankem abhen báchí atú Esia, bágghók Mbok Ndíndí ùti Yesu Acha, nō chi bo Israel ne abhen bápú bo Israel.

Bō Séva bare yāh mbi bébhōh betāh amfáy befónó bebá

¹¹ Ndū Pōl átōh Eyōh Mandem, Mandem achye yí betāh békù menyihí maknkay ebhén bo bábhíkire ghó. ¹² Ekù kpát bo babho besōt bebhókó nden ebhen bétése besí ne nkú yi, mámbare nòkò amūet bōmame, ne bó mántāh nòkò, ne befónó bebúbēbū mémfu nòkò bo amūet.

¹³ Mpāy bo Israel babhak are abhen bákò mánkù nòkò befónó bebúbēbū mémfú méndó bo abhen bō besōhōri. Bāre mō bébok befónó bebúbēbū ndu nnyén Yesu Acha nkwó. Babho ye berēm ntá befónó bebúbēbū be, “Ndu nnyén Yesu mmu Pōl ághàti bo ùti yi, fú ka yi amūet.” ¹⁴ Bō Séva bati tándrámot bare kù nō. Séva achi nyaka mūngo bachiākap Mandem amōt. ¹⁵ Ewak émót efónó ebúbū eghati bhō be, “Ndíhí Yesu, ndihí Pōl, ke báchí ntiki bho?” ¹⁶ Mmū ane efónó ebúbū esōhōri yí akwén bó amūet arakati nden eyap ne aták bó mankem kpát bábūé báfú bebho bewō ne befūet amūet. ¹⁷ Bō abhen báchí Efesōs mankem, bo Israel ne abhen bápú bo Israel bágghókó nókó ndak ané áfákárí, becháy békém bó bábhó bechye nnyén Yesu Acha kenókó. ¹⁸ Beyā bo abhen mánókó babho befū kponorōh mánsu nòkò bebéptí menyih ebhen bō bákù. ¹⁹ Beyā bō abhen bákù baraká mandem nsé, bātów ne bekátí-njō ebhap menkem básōh bhō besí bo mankem. Ne mbò bátí nyaka bhō ti mbū bechye nkáp ane aghaka bebhōk silbha nka besa bepāy nsem byo (50.000). * ²⁰ Ekù Eyōh Mandem ataka mban ne mban, endak nòkò chí ambi ne betāh.

Ewat ené bo bákù etak Efesōs

²¹ Menyih ebhen befákárí nókó, Pōl akù nti eni bé yí abhōh befūet atú Masidónia ne atú Akáiya ampētnsēm Yerúsalem. Arēm be,

* **19:19** Ebhok émōt ékway nyaka ndu bechye akap ane nkūbetik ndū nywōp nemōt.

“Nnán ngáká aré, mbòṅ beròṅ Rom nkwo.”
 22 Ató ye bakwak abhi batí ápay, Tímoti ne Erástos, bé mándók ambi atú Masidónia. Yímbòṅ aròp ansem atú Esia ndu mómbiṅí mpok. 23 Mpok yò, esòṅòri ébhó etòk Efesòs èti Mbi Yesu Acha. 24 Ntenáten achi nyaka aré ane áká nnyén be Demétriyòs. Asòt nyaka Silbha anka nòkò bóbekeré mandem nsé ane bábhìṅi be Atémis. Awó-betik ebhi áre chyè yí ne bo báchák abhen bákù bhò beyä nsay. † 25 Demétriyòs abhiṅi bhò báchéṃ nebhuet amòt, areṃ be, “Bòtá, báriṅi bé keném ekesé kenkem kéfù chí ndù awó-betik ane. 26 Bè babhòṅ bāghò ne bāghòk enyìṅ ené Pól ákà, puyè chí ndiere fá Efesòs, ke atú Esia ankem. Akà beyä bo báka ne yi ndu yi árèṃ be, ‘Bòmandem abhen bo bāghókò ne amò bápú bo mandem wáwák!’ 27 Akway béchòṅti ye betik ebhesé ebhen mbák sébhíki sòt mpok. Akway beka nkwo bé bo báképerè sòt ekerákap mandem ngoré Atémis, mbò enyìṅ. Mbák émfákári nò, Atémis mmu áchí mandem ngo ywese apú perè bhak yènyìṅ. Ne yí kè yèntiki mmu atú Esia ne bõ mmik mankem báchyè kenókó!”

28 Bò bāghók nókò enyìṅ ne Demétriyòs areṃe, batí átáka bò amem, bábhò bébik mandem nòkò be, “Atémis, mandem bõ Efesòs, chí mandem ngo!” 29 Ebyòk ékwén etòk Efesòs enkem. Bo baròk ayak bákém Gáyòs ne Arístakòs báyá, bāròk amem acha etòk ne bhó. Gáyòs ne Arístakòs babhak bõ Masidónia abhen bákò ne Pól. 30 Pól are yán beròṅ ndù nchemti-bõ bhò be ádem enyìṅ, ke bakoṅo Yesu kechye yí mbi be ánka nò. 31 Mbòk bõbatí etòk bábhák mamùere bhi. Bóbhò bátó nkwo eyòṅ menik yi mmuet be ake sá ekak amem áchá. 32 Ebyòk ékwèn amem áchá mbònyune beyä bhò bábhíki riṅi nyaka mbõṅ ndak ane achi amik. Ebhak ye be mbòk bábhik mándòkò nòkò eyap ebhe, báchák mántaṅ mandòkò nòkò eyap. 33 Mbòk eyap bāghó nókò ndù bo Israel bátó Aleksánda ambi, bákáysi bé yí ke átwó ne esòṅòri, éká Aleksánda asá áwó amfay ndu áyàṅ bérém enyìṅ ndu bétáṅa mmuet. 34 Ke báriṅi nókò

bé achi mmu Israel, bápét bábhò bewat mandem nòkò be, “Atémis, mandem ane bõ Efesòs, chí mandem ngo!” Baròk ambi beka enyuyò ndù maṅòkò nywòp ápay. 35 Nsiṅi-bekati ane etòk Efesòs anu kpát akà mban akwèn. Abho ye berem be, “Bò Efesòs! Agha abhiki riṅi be etòk Efesòs ke ébhàbheri ekerákap ene Atémis ne ntay mandem enen néfú amfay nékwéné fá amik ntá yese? 36 Tèndu yè mmu apú kwáy bétáṅa menyìṅ ebhen, bábhòṅ mbà béchókò chí kpák kechye esòṅòri. 37 Bāsòt bõbhen bātṅwò fá ne bhò ené bábhíki ghep yènyìṅ amem ekerákap eyese ne yè ebépti enyìṅ bábhíki rem èti Mandem aywese 38 Sébhòṅ bõ batí ne manywòp ane bátaṅ manyé. Mbák Demétriyòs ne bõ eka bábhòṅ ndak ne mmu, mántwó aré ne wú be mántáṅ. 39 Ke mbák ndak áchák áchí ane báyaṅ berìṅi, chòṅ mányure wú amem áchá etòk ndu nywòp enen manyé. 40 Nchí rem enyuné ne ntí be, bákway bechye bhesé esòṅòri bé sétwó ne ebyòk etòk enyu ené, mbák mámbép bhesé, sepu bhòṅ enyìṅ ené sérèṃ.” 41 Arémé nókò nò, aghati bhó bé mángúré. Echém étáka.

20

Pól aròk atú Masidónia ne etòk Gris

1 Ebyòk eyò émány nókò Efesòs, Pól abhiṅi bakoṅo Yesu. Areṃ kepi ne bhó ndu béfyé bó ntí. Arò ye bhó abho beròṅ atú Masidónia. 2 Ndù áròṅ, are fyé bakoṅo Yesu ntí amem betòk Masidónia menkem, kpát achwòp etòk Gris. 3 Abhak aré ndù batan arát. Ndu átòṅti mmuet bèsòt áchwi andòk Síria, aghók bé bo Israel bápà békem yi. Ayibhiri ntí eni aròbhe sòt chí mbi atú Masidónia békò amik ámpétnsem. 4 Bo abhen bákò ne yi babhak Sopáte mmò Píròs mmu etòk Béroa, ne bõ Tesalónika bati apay, nò chí Arístakòs ne Sekúndus, ne Gáyòs mmu etòk Débe, ne Tímoti, ne bo atú Esia bati apay, nò chí Tíkíkòs ne Trofimòs. 5 Ètáré nókò, bó báró bhesé * bárók ambi menon bhesé etòk Troas. 6 Sésòt achwìnyén etòk Filipi, séré koṅo bhò, mpok epä bo Israel ené brèt ane kebhoṅ yís éfuéré. Sékò anyén anyen

† 19:24 Atémis achi nyaka mandem ngoré ntá bõ Grik ane bò bakaysi be yi ke áchye nebhe. * 20:5 Bese: “Bese” àtòṅ be bebho ndù ndòṅ ane, Lukas mmu ásiṅi ekáti ene achem ne bõPól.

ndü manywəp átáy sétémeri bhə Troas, ne sébhák aré ndu manywəp tándrámat.

Pəl akɛ mmu ane ágú apetnsem ndü nepém

⁷Ndü nywəp enén mbi ndü sónde, séchóko ne bōnkwə nebħæet amət ndü Nenyie Eta. Pəl abhōñ nyaka béró betí. Eká arem kepí ne bhə kpáte nenti beti. ⁸Beyǎ berónó bébhak ndü móket ane áchí amfay ane bhesé ne bhó séchémé aré. ⁹Esakámú amət ane áká nnyén be Yútikəs abhak ndü echíkí ene nyéséket chókó. Móket ane séchí are abhak ndü neñək eket enen nejwi arat. Ndü Pəl árōñ ambi bégháti bhə menyin ndü erōri mpok, Yútikəs abho memək kenó. Akwén nókó kenó, amok akwén amik nefi. Bápére sep be mámpókó yi agú. ¹⁰Pəl asep ye amik akuri akém yí ne amó ápáy abħene, arem be, “Báké cháý, achí nepém”. ¹¹Pəl apēt ye nsem amfay. Mányie nókó Nenyié Acha, arem kepí ne bhə ndü erórí mpok tē nywəp néyí. Arə ye bó arək. ¹²Básot esakámu wu bápētsem anywóp ne yí mbik ne beyǎ manák anti.

Pəl akə béfú Troas bérōñ Milétəs

¹³Séyámbi ndu áchwí senok berōñ Asəs. Yimbōñ anaña ati nyaka békó amik. Séré rōñ né nkaysí bé Pəl arəbħe temeri bhesé etək Asəs ne sénsot yí aré. ¹⁴Atémérí nókó bhesé Asəs, achwe nkwó ndu áchwí ane sechi amem ne besé mankem sérók Mitilene. ¹⁵Néyí nókó, sérók séchwóp nechyényén Kios. Népét néyí nókó, sénók séchwóp Sáməs, ne ndü ntinywəp ségháka Milétəs. ¹⁶Pəl anán ati nyaka be sémfæet kete Efesəs, mbənyune abhiki yán nyaka be sénchōñti mpok atú Esia. Are wène be mbák Mandem ánkwák, yi áchwóp Yerúsalem ndü nywəp Epǎ Pentekəs.

Menyin ebhen Pəl aghati bōbati nkwo Efesəs ke árə bhə

¹⁷Ségháká nókó Milétəs, Pəl ató eyōñ be bōbati nkwo Yesu abħen Efesəs mántémérí yi are. ¹⁸Bátémérí nókó yi, aghati bhə be, “Bé babhōñ bāriñi ndü nepém ena néchí mpōknkem ane menchí atú Esia bébhó nywəp enén mbi bégháka echōñ. ¹⁹Nchí kɛ nyaka betik Yesu Acha ne nesep̄tmæet nenkem, ne babħese amík eti mamə ane

ätwə ntá ya ndü bo Israel bápà befye me ndü esōñari. ²⁰Bāriñi ndü ntwó ntōñ Eyōñ Mandem ntá beká bho ne nkə nəkə beket ne beket nke bħese yényin ené ékwáy bekwak bħe. ²¹Nde ya batú bo Israel ne abħen bápú bo Israel bé mántiknsem ndü bebú ebħap mánkōñó Mandem ne bé mámbōñ neka ne Acha ywese Yesu Kristo.

²²“Néne, mérōñ Yerúsalem nkúbhé mbə enyū Efónó Bedyere ányiere me, yēndu mbíkí riñi enyin ené éfákari chōñ ne me aré. ²³Ndíní chí be Efónó Bedyere ághāti me bé yēntiki nebħæet ane nchwóbħé chōñ bo mámfyé me ekerékenōñ ne mánychye me esōñari. ²⁴Ke mpú sət nepém ena mbə enyin. Nchí yán chí be njet tendü ngwenti, nnánjá betik abħen Yesu Acha áchyé mé nkɛ. Betik ebħə chí bégháti Mbok Ndíndí eti berindu ebħen Mandem ábhōñó ne bo.

²⁵“Nnán nkə mbán ne mban, ngáti bħe enyū Mandem ábhák ne bo mbə Mfə wap, ne néne ndíní bé yē mmu yweka amət apú pere ghó me. ²⁶Nchí ghati ye bħe echōñ bé mbák mmu yweka amət arəp ansem aném ebħi amə aya apu are. ²⁷Ngátí bhé yēntiki enyin ené éyíní nkaysi Mandem ne yē émot mbíkí bħese. ²⁸Kém ká mmæet sayri, mánkem bōnkwə Mandem ankem nkwo sayri. Báké ghəkəntik be Mandem asət manōñ Móywi akɛ bə mámbák bōbħi. Ne eti yap ke Efónó Bedyere ákú mámbak bō batí bhap. ²⁹Ndíní bé mpok ndó bħe, chōñ nkwo échwē nenti eneka, ne épú rə bħe. ³⁰Mpok ätwə ne mpok yə anán ánkwáy, mbək bōnkwə báyibhiri tetep Mandem mándəbħe rem chi barak ane ápəkə bho angure ebħi kpát mánja bakoño Yesu be mandəbħe koño chi bhə. ³¹Sət ye ka mpok ne báké ghəkəntik be nchí ghati nyaka bħe menyin ne babħese amík, njep nəkə be batú bëti ne ngósí ndü mamié arát. ³²Néne, nchí fyé bhé amə Mandem ne nchí rə bħe Eyōñ eyi ene étōñ be berindu ebħi. Eyōñ eyi ékwáy be kɛ mángó mánséné, ne ekway bechye bħe áfók ané Mandem ábhúré ntá bō abħen yí ákú mámbák abħi. ³³Mpok nchí ne bħe, mbíkí fyé amík ndü nkáp ane mmu ne yē chi nden ene mmú. ³⁴Bé babhōñ bāriñi bé nkɛ betik ne amóya ndu bebħōñ

yěntiki enyiy ené me ne bo abhen mǎkà betik Mandem ne bhə séchebhe. ³⁵ Ndũ menyiy menkem, ntəŋ be be sébhəŋ beka betik be sénkwák bo abhen mmuet apu bhə, ne séké ghəkəntik enyiy ene Yesu Acha árémé be, ‘Eří ntá mmu ane áchié echa mmu ane ásrə sət.’”

³⁶ Pǎl ánáná nókó béréme enyiy ene yi árəm, bó mankem bátep mánén amik, babho menikmuet. ³⁷ Mankem bábhə bedi kebho mámbene nəkə yi ne mándiebhe nəkə yi nekə be, “Ŋnkə sayri.” ³⁸ Enyiy ene ékpík ékú bə bádí kebho tontó chi ndũ yi ághátí bhə be bápú pere ghə yi.

21

Pǎl ärəŋ Yerúsalem

¹ Besé ne Pǎl séró böbatí nkwo Efesəs. Achwi ápókə bhesé sépé serək téé ségháká ndũ etək ene nnyén nekabhe ene bábhini be Kós. Néyí nəkə sérók séchwóp Ródes. Séfú nókó áré sérók ségháká Patara. ² Aré séghó áchwí áchák ané ärəŋ atú Foníshia. Séchwé séré rəŋ. ³ Ségháká nókó nebhuet ane séghə Sáypərəs, séró ye Sáypərəs ebhe awóghə, séfuét bérəŋ ndũ mmik Síria. Sérók séchwóp Táya, nebhuet ane bábhəŋó nyaka bífere batu. ⁴ Séfú amem áchwí sékó sérók etək. Séghó mpay bakoŋo Yesu are, séchókə ne bhó ndũ manywəp tándramət. Efónó Bedyere akə bə baghati Pǎl be ákémə berəŋ Yerúsalem. ⁵ Ke ndũ ngwenti mpok ane sechəkə ne bhə, serə bhə berəŋ. Bó mankem, baghoré ne babhakanem ne bə bárók bétik bhesé kpát bəgháká angəkənyén. Besé mankem setep manén amik sénikmuet, sékáká bati. ⁶ Sérók ye séchwé amem áchwí, bə bápətnsem beket ebhap.

⁷ Séró ye Táya, áchwí ápókə bhesé kpát ségháká Tolemays. Serə áchwí sékó etək sékáká bakoŋo Yesu abhen bachi are, ne sebhak ne bhó ndũ nywəp nemət. ⁸ Néyí nókó, serə, serək Seséria. Ngati Eyəŋ Mandem amət abhak aré ane aka nnyén be Fílip. Abhak mmu amət ndũ nkwo bo batí tándramət abhen báyábhé nyaka Yerúsalem be mánkwak nəkə bönto. Sérók sechəkə eket eyi. ⁹ Fílip abhəŋ böbāghəsəŋ batí ánwi. Bó kebháy manem. Mandem áchyé nyaka bhə akap berem menyiy ebhén

yí afyé bó anti. ¹⁰ Ené sənánj séchí are ndu mpay manywəp, ndemekerənti Mandem amət ane aka nnyén be Agábəs afú atú Judéya atwə aré. ¹¹ Atwó ntá ye se asət mgbat ane Pǎl agwət amə ne be kak ebhi yimbəŋ arem be, Efónó Bedyere arem be, “Enyuné ké bo Israel bāgwət chəŋ mmu ane ábhəŋó mgbat ane awu Yerúsalem mámfye yi amə bo abhen bápú bo Israel.” ¹² Séghókó nókó ndak wu, besé bhə sékə nyaka ne yi ne bönkwo abhen bachi Seséria sénik Pǎl mmuet bé ákerəŋ Yerúsalem. ¹³ Ke Pǎl akeme chi be, “Ndaká yí bádí enyune? Báyem nti ena amem! Menká be mámfye me ekerékenəŋ, ne yě chí newú nká begu éti Yesu Acha.” ¹⁴ Ne ndu sébhíkí kwáy beka yi anjibhiri ntí eni, sérə, sérem be, “Embák mbə enyü mbəŋ Mandem Acha áyən.”

¹⁵ Manywəp ayə áfúéré nókó, sétəŋti menyiy ebhesé, séfá sebho berəŋ Yerúsalem. ¹⁶ Mbək bakoŋo Yesu abhen Seséria barək ne bhesé básót bhesé eket Násən mmü Sáypərəs ane sébhəŋó nyaka bəchókə eket eyi. Násən áchi nyaka mmu amət ane áyámbi bebhak nkoŋo Yesu.

Pǎl arək beghə Jems

¹⁷ Mpok séchwóbhé Yerúsalem bati bönkwo abhen bachi áré básót bhesé ne manák. ¹⁸ Néyí nəkə Pǎl asət bhesé sérək beghə Jems. Böbati bönkwo bachak abhen Yerúsalem mankem bábhák are. ¹⁹ Pǎl akaka bhó aghati bhó yěntiki enyiy ene Mandem ákú nénti bo abhen bápú bo Israel mpok yí ákə betik Mandem nenti nap. ²⁰ Bəghókó nókó menyiy ebhen yi areme bəchyé bakak ntá Mandem. Barem ye ntá Pǎl be, “Manó, wəmbəŋ əghə ndũ beyə nká bo Israel mánókó Yesu, ne bábhuet befye betəŋ ndu bebhuere bebhé Moses sayri. ²¹ Bo Israel abhen fá Yerúsalem bárem bé škə óngati nəkə bo Israel mankem abhen bəchí amem betək bechak be mámféré ntí ndũ bebhé Moses ne be mándə bésyép böbhəp, ne be mándó békəŋo bepiŋ ebhen bəchĩmbi bhəp. ²² Chəŋ sənku ye ná? Bə bábhəŋ chəŋ beghok be wə ətwə! ²³ Ŋbhəŋ ye beka chi enyiy ene séghāti wə. Bö bati anwi mányie mgbá ne Mandem. ²⁴ Dók ye ne bhə amem ekerákap be mánsó besí ne Mandem, betəŋ be nku yap amay. Wəmbəŋ

chyě nkáp ane bə bábhónjə bechye ke mǎmu bati yap. Chəŋ eyə énkə yěntiki mmu andiŋi bé menyin ebhen bárəm éti ye bépú tetep, ne bé ḏbhəre bebhé Moses. ²⁵ Mbák chi bakoŋo Yesu abhen bápú bo Israel, séto bə bekáti ndu bégháti bhó bé báké nyié yěnyin ene báchyé ntá mandem nsé mbə akap. Ne bé bábhíkí bhəŋ ményié manəŋ ne nnya ane manəŋ ami ábhíkí rəŋ amik, ne bé báké fyə amə ndü barak epúsi.”

²⁶ Néyí nókó, Pəl asət ye böbhə batí anwi, bó mankem básó besí ne Mandem. Arək ye amem ekerákap Mandem bekə bö batí mándiŋi kpoŋoroŋ nywəp enen nesə-besí enap ne Mandem némay, ke mánychye akap éti yěntiki mmu wap ndü nkəwə bho bati anwi.

Bákém Pəl amem ekerákap Mandem

²⁷ Manywəp tándramət ane Pəl afyé áróp nókó kekəwət memay, mbək bo Israel abhen bafu atú Esia bǎghó Pəl amem ekerákap Mandem. Mányíkisi batí bo be mánkém Pəl, ne bákém yi, * ²⁸ mámbik nəkə be, “Bo Israel, kwak ka bhesé! Ghó ká mmu ane ákə antəŋ nəkə bebéptí menyin éti bo bhesé ne bebhé Moses ne éti ekerákap Mandem ene. Akə kpát néne asət bö abhen bápú bo Israel achwe fá amem ekerákap ene ne bhə. Anyəp Ekət Mandem ne épet epu ekeré bedyeré!” ²⁹ Bárəm nyaka enyuyə mbənyune mǎnán nyaka bǎghó Pəl ne Trofiməs mmu Efesəs, amem etək. Ekə basət be Pəl achwe amem ekerákap ne yi.

³⁰ Ebyək ékwén ye etək enkem ne bo babho bejet mándəkə nəkə ndü ekerákap. Bákém Pəl baya gbaka gbaka gbaka báfú ne yi batiŋ batiəp babhinywəp ekerákap. ³¹ Ne ndu báyan beway Pəl, eyəŋ érók ntá müngo batemé nenu Rom be, ebyək ékwən amem etək Yerúsalem enkem. ³² Témté wu, asət batemé nenu ne mbək böbati bhap básép barək arə. Bo bǎghó nókó yí ndü átwə ne batemé nenu, bábhót beden Pəl. ³³ Müngo batemé nenu akém yi ne achye eyəŋ bé mámfé yi ne ngem epay. Abhép bhə be, “Mmü-ne chi agha? Akə yi?” ³⁴ Böbhə bábho bebik mandem nəkə menyin kekuri kekuri enyu ené mbək bárəm eyap enyu,

báchák mándem nəkə eyap. Ebyək eyə éku müngo batemé nenu kékem ntí ne nnet ndü ndak ane áfákári. Aghati böbhi bé mansət Pəl mandək mamfyə amem ebhá batemé nenu. ³⁵ Agháká nókó ndu nkók ane béchwe anywəp, batemé nenu bápókə yi ndü bǎghó bé beyá bo abhen bachi arə babho bétwə ne baraká betəŋ. ³⁶ Beyá böbhə báre koŋo yi mándem nəkə be, “Wáy ka yi!”

Pəl átəŋa mməet besí eká bho

³⁷ Ndu éróbhé kékəwət be batemé nenu manchwe amem ebha, Pəl abhép müngo wu be, “Etá, chəŋ ónka bé ngátí wə, ndak-a?” Müngo wu aghok nəkə ndü yi árəm chi Grik, abhép yi be, “Oríŋí eyəŋjə Grik-ə? ³⁸ Pú wə óchí mmu Ijip? Pú wə ke əkə bo bǎgəbhé esəŋəri etək ne əkə bawəy bho nka enwi bǎrək ne wə amem baso?” ³⁹ Pəl akemə yi be, “Puyě me. Nchí mmu Israel, mmə etək Tásəs, etək egho ene ebhəŋə menwəp atú Silisha. Nnikməet, chye me epok ndem kepí ntá bo abhen.” ⁴⁰ Müngo wu akaa. Pəl ate ye ndü nkók ane bechwe anywəp asá awə amfay be bo mánkwen kpák. Bákwen nókó kpák, abho ye berem kepí ne bhə ndü Híbru, eyəŋjətək eyap.

22

¹ Pəl arəm be, “Botá ne bəmə, Tá ká batú mǎngok enyin ené mbónjə berem ndu bétəŋa mməet besí ebhəka.”

² Bó bǎghók ndü yi árəm chí eyəŋ bo Israel. Mbəŋ akwen chák. Pəl arək ye ambi berem be,

³ “Me, nchí mmu Israel. Nchí mmó Tásəs atú Silisha, ke ngo chí fá Yerúsalem amə ntəŋ ngo ywese, Gamáliel. Ngək ekáti chí anten eyi. Atəŋ me bekoŋo bebhé bachímbi bhesé mbə enyü ébhónjə bébhak ne nchyé mməet bekoŋo Mandem mbə be mankem abhen bǎchí fá echəŋ. ⁴ Nchí chye nyaka nenyok ntá bo abhen bákəŋo Mbi Yesu wu kpát mbək mángu nəkə, ne ríkəmti nəkə baghərə ne babhakanem mámfye nəkə bhó ekerékenəŋ. ⁵ Müngo bachiákap ne bö echemé bö batí etək bákəwəy béte me ntísie bé nchí kə nyaka enyu yə. Ntá yap ke nchi nsət nyaka bekáti ndu berəŋ ntá batí bo Israel abhen Damáskəs. Mbəŋ betəŋ

* **21:27** Eghaka nyaka manywəp tándramət ke mmu ane ányú nku ne Mandem amu ntí ndu bésó besí ne Mandem.

békémti bakonjo Yesu aré be mpétNSEM Yerúsalem ne bhó mánychyé bó ntémsí.

Pål aghati enyũ éfákári ke yi ayibhiri abhak nkojo Yesu

(Bk 9.1-19, 26.12-18)

⁶ “Ndũ nchí rəŋ, ngáká nókó kékwoť etək Damáskos, mbə nkárénká byó ne epay ne ngósí, etanťi bediéré bífú amfay témchok békwen bekap me, mban aghə tontó. ⁷ Eká nkwen amik ngók eyəŋ ndũ érəm ntá ya be, ‘Sól! Sól! Jchyè me nenyok ndaká yí?’

⁸ Nkeme be, ‘Acha chí wə agha?’ Eyəŋ ékéme be, ‘Chí me Yesu Mmu Násáret ke óchyè nenyok.’ ⁹ Bə abhen nkó ne bhó bághó nkwo bediéré ebhə ke bákə ghók eyəŋó mmu ane árəm keri ne me. ¹⁰ Ngók nókó enyih ené eyəŋ eyə éghàti me, ndem be, ‘Acha, óyàn me nkə yí?’ Acha arem ntá yá be, ‘Faté dók Damáskos. Aré, chəŋ mángátí wə yěntiki enyih ené Mandem áyábhe be əbhəŋ beka.’

¹¹ Etanťi bediéré ebhə békú nkepere kwáy beghə mban. Bə nkó ne bhó bāróbhé kem me chí ndũ awó kpáte ségháka Damáskos.

¹² “Mmu amət abhak Damáskos ane áká nnyén bé Ananías. Abhak mmu ane ákəŋ Mandem sayri, mmu ane ábhəre bebhé ebhesé bo Israel, ne mmu bo Israel mankem abhen báchí aré báchyè kenókó. ¹³ Ananías atwó ntá ya, ate me nékú mməet arem be, ‘Manó wa Sól, pet bo beghə mban.’ Témté wu amík ánéne me mpet mbo béghə mban. Ngó yé yí. ¹⁴ Arem ntá ya be, ‘Mandem bachimbí bhesé ayap wə bé óndíní enyih ene yí ati beka. Ayap wə be óngó ane babhiní be Mmu Chak. Ayap wə be óngók enyih ene éfù yí anyu. ¹⁵ Ayap wə ne ntí bé chəŋ ómbak ntísie aywi ndu béghátí yěntiki mmu menyih ebhén óghó ne ebhen əghoko. ¹⁶ Jképere chəŋti ye mpok. Faté mánjwítí wə, óndə Mandem anso bebá bhe, əmbiní nəkə nnyén Acha.’

Pål árəm ndũ Yesu átó yi ntá abhen bápú bo Israel

¹⁷ “Mpet nókó nsem Yerúsalem, ewak émót ndũ nchí nikməet amem ekerákap, ngó kenó amík antifu. ¹⁸ Ngó Yesu Acha téé ndũ ághàti me be, ‘Kə ayak dš Yerúsalem. Bə abhen fá bápú noko chəŋ enyih ene óghàti bhó éti ya.’ ¹⁹ Nkeme yi be, ‘Acha, bó babhəŋ

báriní sayri be nchí rəŋ nyaka yěntiki ekeré nenikíməeti bo Israel nkə nəkə be mánkémtí bo abhen mánóko wə, ne manden, mámfye nəkə mbək yap ekerékenəŋ. ²⁰ Ne mpok baway Stífin ntísie aywe, mbak aré nkwo téé, mbabheri nəkə nden bo abhen bátémtí yí ne batay baway. Nka bé mángwáy yí.’ ²¹ Ke Acha aghati me be, ‘Fə Yerúsalem dók mbə enyũ ngátí wə. Dók mbənyune nchí tó wə nekə nesie ntá bo abhen bápú bo Israel.’”

²² Ndũ Pål árəm menyih ebhen beyə bo abhen bachi aré bátá batú mángoko nəkə sayri. Ke netaka yí átáká bo Israel beyə bəbhə bábho bebik ne eyəŋ etanətan be, “Naná ká yí, apú mmú ábhák nepém.”

²³ Ndũ bábik, bábho befok nden eyap nkwo ne báre toko mfok mántak nəkə amfay. ²⁴ Mmũ ntí batémé nenu Rom ághó nókó nə achye eyəŋ be batémé nenu mansət Pål manchwe ne yí amem ebhá eyap. Aghati bə manden yi ne ékpá beka yí ángátí bhó enyih ene yí akú ke bo Israel bərə bé ntí ne yí kpát mámbiki nəkə enyuyo. ²⁵ Bágwót nókó yí ndu beden, Pål abhép münti batémé nenu amət ane achi are tee be, “Ebhé échyé wə betan bé óndém mándén mmu Rom ene bábhiki re yihí mbəŋ manyé ayi mángó bé akə enyihí?”

²⁶ Münti batémé nenu wu ághókó nókó nó afa arək ntá müngo batémé nenu arem be, “Óyàn beka nə yí? Mmũ-ne abhəŋ betan mbə mmu Rom. Jbhé mándén yí?”

²⁷ Müngo batémé nenu ághókó nókó nə, arək abhép Pål be, “Ghatí mé, chí mmu Rom tetebhe?” Pål aka be, “Nchí mmu Rom.” ²⁸ Münti batémé nenu wu arem ntá Pål be, “Nchónťi beyə nkáp ke báchyè me betan mbə mmu Rom”, Pål akeme yí be, “Ke me Pål nchí mmu Rom te nebhe ena.”

²⁹ Eká batémé nenu abhen bábhón bebhep yí menyih báfere yi amə témté, bó kepere bhép yi yěnyih. Becháy békém müngo batémé nenu nkwo mpok yí aríní bé Pål mmu yí áká bákémé báfye ngem amə chí mmu Rom.

Pål ate besi echemé bəbatí etək

³⁰ Müngo batémé nenu are yán bériní mbəŋ enyih ene bo Israel bərəm bé Pål akə. Néyí nókó, arem ye be mámféré Pål ngem amə. Achye eyəŋ bé bəbatí bachiákap

ne bōbatí etók mankem mánychókó mányíñí ndaká Pól. Báchókó nókó achye eyōñ básot Pól bakɛ yi ate besí bhap.

23

¹ Pól atep bó amík amɛet arem be, “Bōma, mpoknkem ane nchí besí Mandem ne kpaté echōñ nti ena nechi amem pépép.” ² Mpok yi areme nɔ, Ananías mūngo bachiākap Mandem, achye eyōñ be bo abhen bachi kekɔt ne Pól mándep nnyu yi. ³ Pól arem be, “Wɔ ebhókórí nkok ane bawati ne mbi pépép be bo báké riñi! Chōñ Mandem andep wɔ. Ōchókó afo básot ebhé óntañ me, ne ōrēm be mándep me ené ebhé ebhiki chye wɔ betañ ebhō? .” ⁴ Bo abhen báté kékɔt ne Pól bábhep yi be, “Ōsokoti mūngo bachiākap Mandem-ε?” ⁵ Pól akeme be, “Bōma, mbíkí riñi mbɛ be chí mūngo bachiākap. Ekáti Mandem érēm be, ‘Ōkéréem ebúbɛ éti mūnti bōbhe.’”

⁶ Pól agho nɔkɔ be mbək bō bati bhɔ bachi chí bōnkɔwɔ Sádusi ne be báchak babhak bōnkɔwɔ Fárisi, abík besí bō echeme arem be, “Bōma, nchí mūnkɔwɔ Fárisi ne mmō bōnkɔwɔ Fárisi. Nté fá acha manyé chí ndu nnókó bé chōñ Mandem ankɛ bawú mámpetnsem ndu nepém.” ⁷ Arem nɔkɔ nɔ, epútí ékwén nénti bōnkɔwɔ Fárisi ne bōnkɔwɔ Sádusi ne echeme ékóre. ⁸ Éfákárí nyaka enyu yɔ mbɔnyune bōnkɔwɔ Sádusi bárēm be bawú bápú kway bepētsem ndū nepém, ne be bɔángel bápú, ne yēnyīñ epu ene bábhiñi be befonɔ. Ke bōnkɔwɔ Fárisi mánoko be chōñ bawú mámpetnsem ndū nepém, ne be bɔángel bachi ne befónó nkɔwɔ bechi. ⁹ Eremé ebyok ékwén, mbək batōñ ebhé Mandem abhen báchí bōnkɔwɔ Fárisi báfáte báre rem ne eyōñ etañatan be, “Sébhíkí ghó yē ebéptí enyīñ ene mmū-ne áká. Ngufú efónó ke éghátí yi enyīñ ne ngufu ángel ke árémé kepí ne yi!” ¹⁰ Bétánjá béyá béchá, erɔp chí békem bati ne amɔ. Ekɛ mūngo batemé nenu abhón becháy be bákway bedakati Pól. Achye ye eyōñ be batemé nenu bhi mánsēp mámfónó Pól ntá bōbhɔ mándok amem ebhá batemé nenu ne yi.

¹¹ Egháká nókó ne beti Yesu Acha atwó ate nepakámɛet Pól arem ntá yi be, “Ōké chay! Nkúbhé mbɔ enyu órémé éti eya fá

Yerúsalem, ɔbhōñ békɛ enyuyɔ amem etók Rom nkɔwɔ.”

Bō Ju bate eyu beway Pól

¹² Néyi nókó, mbək bo Israel bákém echeme báté eyu beway Pól. Mányú nku be bapu nyie nenyie ne yēnyīñ bápú nyu kpaté mangway yi. ¹³ Mpáý bo abhen mányú nku yɔ báchá besa bépay. ¹⁴ Barək ntá bōbatí bachiākap Mandem ne bōbati etók baghati bhɔ be, “Sényū nku, séyíkí mmɛet bé sépú nyié ne sépú nyú yēnyīñ te séngway Pól. ¹⁵ Bē ne nkɔwɔ Echémé bō batí etók tó ye ka eyōñ ntá mūngo batemé nenu bé ántó Pól ntá yeka mbɔ be báyàn beghok eyōñ manyé eyi sayri. Mbák émfákárí nó, chōñ séngway yi ambi.”

¹⁶ Mmūfu aghók éti nekatínet enɔ. Abhak mmō manɔ Pól. Afa arək amem ebhá batemé nenu aghati Pól. ¹⁷ Pól abhiñi mūnti batemé nenu amɔt aghati yí be, “Sot esakámu ané dók ntá mūngo ne yí. Abhōñ enyīñ béghátí yi.” ¹⁸ Mūnti wu asot yí arək ntá mūngo wap arem be, “Pól mūkenōñ abhiñi me arem bé nsot esakámu ané ntwó ntá ye ne yí mbɔnyune abhōñ enyīñ béghátí wɔ.” ¹⁹ Mūngo batemé nenu akém yí ndu awó aya bárək ansem, abhép yí ansem ansem be, “Ntiki ndak óyàn beghati me?” ²⁰ Akeme yí be, “Bōbatí bo Israel báté eyu be mángátí wɔ ónsot Pól ɔnsēp ne yí ndu echémé bataná manyé egho mbure mbɔ be báyàn chí bérīñi ndaka ywi sayri. ²¹ Ke kéká ne bhó. Bō bhap bábhesé ambi mánōñ be mankem yí mangway. Bácha batí besa bépay. Ne mányū nku bé yēnyīñ bápú nyie ne yēnyīñ bápú nyú kpaté mángwáy yí. Mánāñ batonji mmɛet, barɔbhe non chí bé óntó Pól antwɔ.” ²² Mūngo batemé nenu aya yí batú be, “Dók, ke kékɛ yē mmu andiñi bé ɔghátí me ndak ane.”

Bátó Pól Seséria ntá góghanɔ Félix

²³ Mūngo batemé nenu abhiñi ye bō bati batemé nenu bhi bapay aghati bhɔ be, “Sot ka batemé nenu bati besa byo, bō batí besa bérát nsem byo abhen bákò ne mpōñndík, ne batemé bakōñ besa byó. Tonjí ká mmɛet básot Pól ndu nkarenka nenenamɔt beti ebhen echōñ, mándók Seséria ne yi. ²⁴ Chié mpōñndík ene Pól ákò ne yó. Ne kɛ Pól

ánchwóp dok ntá góbbhanō Féliks ené yěnyīn ebhíkí fakari ne yi.” ²⁵ Arém nókó nó, asīn ekáti ené érēm be,

²⁶ “Με Klaudios Lísias κε nchí sīn ekáti ene ntá Eta yeσε góbbhanō Féliks. Eta, nchí to wō bakak. ²⁷ Bo Israel bakem mmu wu báre yán beway yi. Ngók nókó bé yi abhōn betan etók Rom mbō mǎmík, nsot batemé nenu bha ndak mféré yi amó yap. ²⁸ Nsot yí ndak ndu áchá manyé agho wap bérīnī ndak ane yí aká. ²⁹ Aré, ngó bé abhíkí ká yěnyīn ené éyān be mángwáy yí, ne yě chi ene ékà mámfye yi amem ekerékenōn. Báre rem chi barak ane ayínī bebhé bhap. ³⁰ Ne mmūfu ághátí nókó me ansem ansem bé bo Israel báte eyu beway yi, témté wu ndem bé mbōn beto yi ntá ye. Ngátí bo abhen bábháré yí ndak amuet be mántwó ntá ye mangati wō ndak ane yi áká.”

³¹ Batemé nenu báká mbō enyu mūngo wap ághátí bhó. Básót Pōl betí bhō bárak ne yi kpát bāgháka Antipatris. ³² Néyí nókó, batemé nenu abhen bákó chi ne bekak bápētnsem amem ebhá. Báró abhen bákò amfay mpōnōndík mándók Seséria ne Pōl. ³³ Bāgháká nókó Seséria, báchye ekáti ntá góbbhanō, bárō Pōl amō yi. ³⁴ Apáy nókó ekáti yō, abhep Pōl be, “Ayě atú etók chi ane?” Pōl akeme yí be, “Silísha.” Aghókó nókó nō, ³⁵ arem ntá Pōl be, “Bo abhen bábhōnō ndak ne wō mánān mántwó, chōn ngók nnyé ene.” Achye ye eyōn bé mámfyé yi anywóp amem áchá ane góbbhanō, mámbaheri nōkō yi. Achá wu chi ane Hérōd áté nyaka.

24

Básót nnyé Pōl ntá Féliks

¹ Éfueré nókó manywōp átay, mūngo bachiákap Mandem ane áká nnyén bé Ananías asep arók Siséria ne mbók bōbatí etók, ne ntañanyu amōt ane áká nnyén bé Tetúlōs. Báchwóbbhé nókó besí góbbhanō Féliks, babho bebhat Pōl barak amuet. ² Bábhīnī Pōl, achwe anywóp. Tetúlōs abho béré m eti yi ntá góbbhanō be,

“Eta! Eti ye kpák achi fá etók eyesē ndū eróri mpok, ne eti nekū ywe ane ndíndí, egúpsí échí etók. ³ Enyu ené ókà menyīn ebhen ne yěntikí ebhak ené ókà bhó, séka

bhō ne sékàka wō. ⁴ Mbíkí yan béchōnti mpok aye tontó, nchí ník chí mmuet be ónsébbhé nti ené amík óngók mbinī ndak ané sébhōnō beghati wō. ⁵ Séghō bé mmū-ne chí nchye esōñōri ane tōn séngó ne nyōñ-ndak ndū nkwo bo Israel mban enkem. Achí nkwo mūnti ndū eká bho abhen bábhīnī be bo Násáret. ⁶ Aká kpát are yán beway ebbyok amem ekerákap awu Yerúsalem, κε sékém nó yi. [Mbá sétan yi bekonō ebhé, ⁷ κε Lísias mūngo batemé nenu atwó afōñō yí amō yeσε ne betan, ⁸ yí bé bo abhen bábhōnō ndak ne yi mántwó ntá ye.] Mbák wōmbōn óndém kepí ne yi, chōn óndīnī be yěntikí enyīn ene sérēm be yi áká échí tetep.” ⁹ Tetúlōs árém nókó nó, bo Israel báchém ne yí báká be yěntikí enyīn ene yi árémé bé Pōl áká échí tetep.

Pōl atana mmuet besí Féliks

¹⁰ Góbbhanō atōñ ye ne awō be Pōl andem kepí. Pōl abho berem be,

“Ngō bé onāñ otan manyé amem etók ene ndū beyá mamiē, ne mbōn manák bétāñā mmuet besí bhe. ¹¹ Mbák ómbép, chōn wōmbōn óndīnī be ebhíkí cha manywōp byo ne apay ené ndōñō Yerúsalem ndu bechye Mandem kenókó. ¹² Ne bo Israel bábhíkí ghó me ndū nchí kem epáití ne yě mmu amem ekerákap Mandem, bábhíkí ghō me ndū nchí nyíkisi batí-bho be mánchye esōñōri amem ekeré nenikímuetí ne yě chí ndū nebhuet achak amem etók. ¹³ Ne bápú kwáy betōn kponōron bé nkū menyīn ebhén bábhāt né me amuet. ¹⁴ Ke nká enyīn émót besí bhe kponōron. Nchí konō Mbi ané bo Israel bārēm be abhōn bekwéné ndu nchí níkmuet nchyé nōkō kenókó ntá Mandem bachīmbi abhesē. Ne nnókó yěntikí enyīn ene bebhé Moses béyān senkū ne yě chí ebhen bechi amem basinī baremé kepīnti. ¹⁵ Mbákánti ne Mandem enyumót mbō bhó, bé ewak émōt chōn yí ankū bawú mankem abhen báchí chak besí bhi ne abhen bapu mámpētnsem ndū nepém. ¹⁶ Eti yō κε nchí ká yěntikí enyīn bé nti ena némbák pépép ne Mandem, némbak pépép ne bo.

¹⁷ “Nnāñ ntat nyaka mpāy mamié kerōñ Yerúsalem. Ndak ye aré ne nkáp béchyé nekwak ntá bachebbhēbho etók eya, ne

béchyé akap ntá Mandem. ¹⁸ Ené nchí Yerúsalem ndu batí barak ayó ápáy kě bágghó me amem ekerákap. Bágghó me ndü nchí naná beku mbó enyu ebhé Moses érém bé mmu anku beso besí ne Mandem. Eká bho épú nyaka are ne me, ne yé chi ebyók. ¹⁹ Ke mbók bo Israel abhen báfú atú Esia bábhak aré. Bó babhəñ bétwə fá mántebhe me besí bhe mbák bágghó be nku ebéptí enyih. ²⁰ Mbák épú nó, bép bo abhen bachi fá téé, be bó babhəñ mandem bekwéné ebhen baghó ebhe eya mpok ntée amem echemé böbati etók. ²¹ Bábhiki bhəñ enyih ene bárəm be nku, ebhiki fuet chi enyih émət ene mbíkí ndem mpok ntée nenti enap be, ‘Chəñ bawú mámpetnsem ndü nepém.’”

²² Féliks arihí nyaka sayri žti Mbi Yesu Acha. Eká ághókó nókó enyih Pól areme, ábháré manyé, arem ntá bo Israel bé Lísias mungo batemé nenu ántwó chəñ mkrót nnyé eneká enen. ²³ Achye ye eyəñ ntá münti batemé nenu bé ámfyé Pól anywóp, mam-babheri nəkó yi, ke ámbón ngangan mandú. Ne be báké kan mamere bhi berəñ beghó yi ne bechye yi nekwak.

Féliks abhure nyé Pól ndü mamié ápáy

²⁴ Efúéré nókó mpáy manywəp, Féliks ne ngərə aywi Drusila batwə. Drusila abhak mmu Israel. Bato mmu be ambihí Pól. Atwə nəkó, bátá batu bare ghok ndu yi árəm enyü mmu ákway bebhəñ neka ne Yesu Kristo. ²⁵ Ndü Pól ákəm epúítí andeme nəkó enyü mmu ákwáy bebhak chak besí Mandem ne enyü mmu ákwáy békém mmuet be áké ku bebá, ne žti nywəp enen Mandem ábhónó betan yəntiki mmu, becháy békém Féliks, arem be, “Dók kpík, nnan mbón épók chəñ mpet mbihí wə.” ²⁶ Arém nókó nó, abhaka nti be ngufú chəñ Pól anchye yí besəñ. Eku are bhihí yí mpok ne mpok andem nəkó kepí ne yi. ²⁷ Are ku enyu eyə ndü mamié ápáy kpátě Pósiós Féstos ásót épók eyi mbó góbhanə. Ndu Féliks ayan bo Israel mámbəñ manák ne yi, arə Pól ekerékenəñ.

25

Pól arem be mánten nyé eni ambi ntá Mfó Rom

¹ Féstos arək Seséria bébhó betik mbó góbhanə atú Judéya. Efure nəkó manywəp

arat, afa akó Yerúsalem. ² Aré, böbati bachiákap ne maném bo Israel barək batemeri Féstos babho bebhat Pól barak amuet. Ne manik Féstos mmuet be, ³ ankwak bó beku manto Pól Yerúsalem. Mānan bati nyaka be bo mámbésé ambi mankem yi mangway. ⁴ Féstos aghati bhə be, “Pól achí ekerékenəñ amem etók Seséria ne mbón nkaysi berəñ aré mandú mpok. ⁵ Böbati bheka mánkónó me Seséria ne mbák yi abhəñ bekwéné chəñ mándem besí ebha aré.”

⁶ Féstos abhak ne bhó mbó manywəp ánən ne byó. Apet ye nsem Seséria. Néyi nókó, achəkó ndü enəkó manyé eyi, achye eyəñ bé mánsót Pól mántwó ne yí. ⁷ Bátwó nókó ne yí bo Israel abhen báfú Yerúsalem bákáp yí báfyé néntí mándeme nəkó bé Pól ákú beyá bebéptí menyih. Yé nó, bó kekway betəñ kponorəñ menyih ebhen bó bárəm bé yí aká. ⁸ Pól abho bétána mmuet andem nəkó be, “Bekwéné bépú ne me wáwák beyihí ebhé bo Israel ne ebhé ekerákap ne yéchi ebhé Mfó Rom.” ⁹ Féstos áyən nyaka bo Israel mankəñ yi. Eká abher Pól be, “Okəñ béko Yerúsalem bé ntán ndak ane are?” ¹⁰ Pól akeme be, “Nchí fá amem acha manyé Mfó Rom, ne fá ke bábhónó bétán nyé enen. Wəmbəñ arihí be mbíkí ku bo Israel bebá. ¹¹ Mbák nkwen ebhé ne nku enyih ené éyən be mángwáy me nká newú. Ke tēndu barak ané bó bábhat me amuet apú tetep, yé mmú apú kwáy befyə me amó yap. Nyé ena nébhəñ bérón ntá Mfó Rom.” ¹² Féstos ághókó nókó enyih Pól árémé, abhihí batanáy manyé abhi bárəm kepí. Aghati ye Pól be, “Orem bé nyé ene néndók ntá Mfó Rom, ne chəñ óndək ntá Mfó Rom.”

Pól ate besí Agripa ne Benis

¹³ Efúéré nókó mpáy manywəp, Mfó Agripa ne mómayi ane ngərə Benis bárók Seséria ndu békáka Féstos. ¹⁴ Bátát nókó áré mpáy manywəp, Féstos aghati Mfó Agripa žti nyé Pól be, “Mmúfú achí fá ane Féliks arə ekerékenəñ. ¹⁵ Ne mpok nchí Yerúsalem, bö bati bachiákap ne bö bati etók béré bhat yí barak amuet ne béré yán be menchyé eyəñ mángwáy yi. ¹⁶ Ke nkeme bhó be epihí bö Rom ébhíkí ka be mángwáy mmu ené babhikire tan yi. Mmu abhəñ bété besí ne

besí ne bo abhen bání yí anchye eyi eyōj́ manyé. ¹⁷ Bátwó nókó ye fá, mbíkí chōnti mpok. Néyí, nchyé eyōj́ be mánsót mmũ wu mantwō ndu acha manyé ne yi. ¹⁸ Mpok bo abhen bábharé yi barak amæet báfáté, bóke rem yě ndak abáabũ mbō ane nkaysi be bō bakway berem be yi akũ. ¹⁹ Baré kém chi epáítí ne yí ěti baraká Mandem ayap ne ěti mmu ane ákà nnyén bé Yesu ane ánánj́ ágú, ke Pól ārēm bé achi nepém. ²⁰ Ngó nókó bé mbíkí rīj́ enyũ mēkwáy bekũ be mbōj́ nejwīmēm ndu barak ane, mbép Pól mbák yi akōj́ berōj́ Yerúsalem be mántan nnyé eni aré. ²¹ Ke Pól kekã. Ate chí bé mambabheri nōkō yi kpate Mfō Rom antánj́ nyé eni. Nchyé eyōj́ be mambabheri nōkō yi kpate mpok ane métō yi ntá Mfō Rom.” ²² Mfō Agripa arem ntá yi be, “Chōj́ membōj́ nkōj́ beghok ne batú enyīj́ ene yi árēm.” Festōs akeme yi be, “Chōj́ óngok yi mbúrē.”

²³ Néyí nókó ye, Mfō Agripa ne mómayi Benis bārōk amem áchá-etōk ne beyǎ kenókó, báchwé ne bōbati batemé nenu ne manem bō etōk. Festōs achye ye eyōj́ bé batemé nenu mánsót Pól mántwó ne yí. ²⁴ Bátwó nókó ne yí, Festōs arem be, “Mfō Agripa ne be mankem abhen báchí fá ne bhese, ghó mmūrē. Bo Israel mankem abhen Yerúsalem ne abhen fá Seséria bátwō ntá ya mpoknkem, mámbik nōkō be, ‘Apú mmu ane bārō be ámbák nepém.’” ²⁵ Ke mbíkí ghó nyaka enyīj́ ené yi ákú be mangway yi, ne tēndu yimbōj́ árémé be manyé ayi abhōj́ bérōj́ ntá Mfō Rom, nka ne yí. ²⁶ Yě nō, mbíkí bhōj́ esáyí enyīj́ besīj́ ntá Mfō Rom ěti yi. ětiyō ke ntwó ne yí besí ebheka, ne sayri sayri, besí ebhe, Mfō Agripa! Ntwō ne yi be sēnjīj́ nyé eni enyu ené nchí kway bebhōj́ enyīj́ ene mēsīj́. ²⁷ Mbíkí kaysi bé échí sayri bétó mūkenōj́ ntá Mfō Rom nkerem mbōj́ enyīj́ ene yi ákú.”

26

Pól átājā mmæet besí Mfō Agripa

¹ Festōs ánánj́ nókó enyīj́ ene yi árēm, Agripa arem be, “Pól, mbák òbhōj́ enyīj́ bérēm ndu bétāj́ mmæet, dem séngók.” Pól

abho ye bétājā mmæet, antōj́ nōkō ne awó be,

² “Mfō Agripa, nkáysí bé erī echa be nté besí ebhe echōj́ ndu bétājā mmæet ndũ barak ané bo Israel bábhat me amæet. ³ Erī sayri be mbōj́ mfō arīj́j́ berīj́j́ bo Israel menkem ne menyũ menyīj́ ebhen bétwō bhō ne ákórē. Nchí nik ye wō mmæet bé ónképti óngók enyīj́ ene mērēm.

⁴ “Bo Israel mankem bārīj́j́ me te kēmbó eka. Ngo chí ne bōbha ne amem etōk Yerúsalem. ⁵ Bó bārīj́j́ sayri ndũ erórí mpok bé nchí nyaka ndũ nkwó bō Farisi abhen báfýè betan tontó ndũ baraká Mandem. Mbák òmbép bhō chōj́ mángati bhe enyūmōt mbák báyan berem tetep ane bārīj́j́. ⁶ Nté fá echōj́ bātāj́ me chí mbōnyune mbákánti ndũ bariēp amen Mandem afyé nyaka ntá bachĩmbi abhese. ⁷ Chí nkúbhé bariēp amen maneréket yesé byo ne apay babhaka nti aré bé chōj́ amfú kponorōj́ ndũ mánikmæet mánychye nōkō Mandem kenókó beti ne ngósí. Mfō, mbōj́ esōj́ori ne bo Israel echōj́ chí ěti mbákánti ndũ bariēp amō. ⁸ Ndaká yí ébemæet ntá yěchi mmũ yweka amōt menoko be Mandem ákway bekũ bawú mampetnsem ndũ nepém?”

⁹ “Membōj́ ngo nyaka be, échí epók eya bekũ yěntiki enyīj́ ndu menu ne bo abhen mánókó nnyén Yesu mmu Násáret. ¹⁰ Ne nkú nō amem etōk Yerúsalem. Bōbatí bachiákap báchýé me betan béfýé bo Mandem amem ekerékenōj́. Ne mpok ane bārémé be mángwáy bhó, nka be mángwáy. ¹¹ Mpok ne mpok, nchí rōj́ nyaka ndũ bekeré nenikímæet menkem nchyé nōkō bhō ntémsi bekũ bō mandem ebáabũ ěti Yesu. Mbōj́ beyǎ bebēnti ne bhó kpát ndak nōkō betōk bo báchák ndu béchyé bhō nenyok aré.

Pól aghati enyũ éfákári ke yi ábhák nkoj́ Yesu

(Bk 9.1-19, 22.6-16)

¹² “Ewak émót, nde rōj́ Damáskōs ne bekáti ebhén nsórē nta bō batí bachiákap bechye me betan be ndók nkémí bhō. ¹³ Mfō, ndu nchí rōj́, bégháka néntí ngósí, bediéré ebhen béchá ebhen nnyómok béfú amfay békwen bekap me ne bo abhen mékō ne

bhə. ¹⁴ Besé mankem sékwénti amik. Témté wu, ngók eyəh ené érəm ndü eyəhótək Hibru be, ‘Səl, Səl, ndaká yí óchyè me nenyok? Okáysí bé ókwáy ménú ne me? Mbák ónsót ekak əndep setárébhé wə ke óghòk bebe.’ ¹⁵ Mbép bé, ‘Acha chí wó agha?’ Acha akeme me be, ‘Me Yesu ké óchyè nó nenyok.’ ¹⁶ Ke faté. Mbésí wə besí ndu beyap wə ómbák mübetok awa. Chəh ómbak ntísie wa, óngati nəkə bo menyih ebhen óghó fá ambi echəh, ne ebhén métəh chəh wə ansem mpok. ¹⁷ Chəh mbak ekuti eyə mpoknkem, ne bəbhə bápú kway beka wə yənyih, ne yě chí bo abhen bápú bo Israel. Nchí to wə ntá yap néne. ¹⁸ Métə wə əndək ónéne bó amik be mándó ejuri mankoŋo bediéré, ne be mamfu ndu betəh Satan, mákoŋo Mandem enyu ene Mandem áfoŋori bhə bebá ebhap, anka mámbak ndu nkwo bo abhen yi áká bachi nyáná mbənyune babhəh neka ne me.’

Pəl ärəm ɛti betik ebhi

¹⁹ “Mfə Agripa, ndü Yesu áfú amfay atwə ntá ya ndu kenó amik antifú, mbəh ye nyaka békəŋo eyəh eyi. ²⁰ Eká mbo bégháti Eyəh Mandem etək Damáskəs, ne nkə ndək nəkə Yerúsalem, ne atú Judéya ankem, ke nde rəh ntá abhen bápú bo Israel nkwo, bé bó mántiknsem ndü bebá bhap mámpetnsem ntá Mandem ne mámbə beka menyih ebhén bétəh bé bó bátiknsem ndü bebá bhap. ²¹ Eyə ke eká bo Israel bákem me amem ekerákap Mandem, ne béré yan bəwáy me. ²² Kpátě echəh Mandem ke ákwək me, ne áká bé nté fá ndém ntá bə mankem, maném bho ne ndéndémé bho, nkúbhé enyih ene baremé kepinti bərəmé nyaka ne Moses ärəm bé chəh émfakari. ²³ Nə chí enyih bərəmé be Mpepe Mandem afyé nyaka bariəp be átə abhəh beghə esəŋori angú, ne ambak mmü mbi bəpətnsem ndü nepém angati bo Israel ne abhen bápú bo Israel ɛti erəhə ene échyə nepém.”

²⁴ Ené Pəl ábhəét bétəŋa mməet enyu yə, Festəs abik arem be, “Pəl, ebhókórí ékem wə! Beyə ekáti bəka ebhókórí ékem wə!” ²⁵ Ke Pəl akeme be, “Eta, wo mmu kenókó eke keya kecha, mpú bhokori! Menyih ebhén

mérəm bechi tetep. ²⁶ Mfə árinhí menyih ebhen menkem, ɛti yə ké nchí ghati wə menyih ebhen nkebhəh becháy. Nđinhí bé ndu menyih ebhen menkem ené ébhésé wə épú, mbənyune yənyih ébhiki fakari bhésé bhésé. ²⁷ Mfə Agripa, pú ənókó enyih baremé kepinti básinhí? Nđinhí bé ənókó!” ²⁸ Mfə Agripa akeme be, “Pəl, okáysí bé ndü mómbohí mpok ane ké ókwáy beka me mbak münkwo Kristo?”

²⁹ Pəl akeme yi be, “Yě chí ndü mandú mpok yě ndü eróri mpok, nenikiməet ena ntá Mandem chí be ékébhak chí ndiere wə, ke be yəntiki mmu achák ane áchí fá echəh ághòk me, ámbák mbə me ebhikifəet chí bebhak ne ngem amó mbə me.”

³⁰ Afə ke Mfə Agripa, ne góbhanə Festəs, ne Benis manə Mfə Agripa, ne bə mankem abhen báchí chókó ne bhó báfáté. ³¹ Báfú nókó, bərə rem ne bati be, “Mmü-ne abhiki ka yənyih ené éyan be mángwáy yí ne yě chí befyə yi ekerékenəh.” ³² Ne Mfə Agripa arem ntá Festəs be, “Mbə abhiki rem be mánten manyé yi ntá Mfə Rom, mbə séró yi arəh.”

27

Batemé nenu bārók Rom ne Pəl

¹ Barem be sensət * áchwí sendək Itali. Básət ye Pəl ne mbək bəkenəh báchyé ntá Juliəs münti eká batemé nenu ene babhiní be eká batemé nenu Mfə Rom. ² Sérók séchwé áchwí ane áfú Adramatium. Abhəh nyaka bétəme ndü yəntiki nechyənyén atú Esia. Séfá séré rəh. Arístakəs mmu Masidónia wu áfú Tesalónika abhak ne bhesé. ³ Néyí nókó, sétəme ndü nechyə Sídən. Júliəs atəh Pəl berinti. Arə Pəl ánkó etək, ángó maməere bhi be mánkwák yí ne menyih ebhén bekway bəkwák yi. ⁴ Etare nəkə sépét séchwé áchwí séré rəh. Mbép atanatan ábhó bəfú bhesé ambi. Eká, ségháká nókó kékwót Sáypros, etək ené échí nénti nnyén, sérəbhe nók sémfəet nəkə chí ebhə ené échí tiii. ⁵ Sénók sépé manyu ndü ebhe ene éyihí atú Silisha ne Pamfilia sétəme etək Míra ndü atú Lúcia. ⁶ Aré ndü nechyə Míra, münti batemé nenu aghó áchwí ane áfú Aleksándriya, etək Ijip, arəh Itali. Afere bhesé ndü ayesé áchwí afyé

* **27:1** “Sensət”, “Sendək”: Beyəh ebhen bétəh be Lukas apət achi ne Pəl.

amem awu. ⁷ Séré nók séndókò nòkò petii ndü mpäy manywəp. Sébhón̄ beyä esəŋəri ke séchwəp kékwoť ne Kinídəs. Mbúép atəŋətəŋ keka séndók əmbi. Sémókóri séróbhə nók sémfuere nòkò chi ebhə Kret ené nnyén néchí tíí, kékwoť ne njie Salmónə. ⁸ Babhúép áchyé bhese beyä esəŋəri, séré rón̄ peti peti, sémfuere nòkò ebhə Kret eyə kpát séchwəp ndü nebhuet ane bábhñ̄i bé Erití Nəchyənyén, kékwoť ne etək Lásea.

⁹ Sənaŋ séchón̄ti nyaka beyä mpok ne bekò ndu achwinyén erəp chi ndak ané nepém ne nəwú mbənyune Epä Nəfoŋorí Bebé enəŋ efuet nyaka ne mpok babhúép atəŋətəŋ akwáy. Əti yə, Pəl achye bhə manie be, ¹⁰ “Bəta, ngə bé mbák séndók əmbi ne nekə enen chəŋ esəŋəri émfú, beyä ménémé mémbak, puyé ndiere ne áchwí ne batu, ke ne bapém ayese nkwo.” ¹¹ Ke münti batémé nenu afyé ntí ndü enyñ̄ ene müngo bakü betik amem áchwí ne mmü ane ábhón̄ áchwí bərəm echa ené Pəl árəm. ¹² Nəchyə nyén enén bábhñ̄i bé Erití Nəchyənyén néchí nyaka ranáranə kebhák sayri bé sénchókó aré sənón̄ mpok ane mbúép atəŋətəŋ ane anu mpok mban̄ ákwèn amáy. Ekú beyä bo abhen bákü betik amem áchwí bərə yán̄ mbi bérón̄ Foiniks. Foiniks abhak nəchyənyen Kret enen áchwí ate aré becháy ti, ye chí ndü mpok yə.

Mbúép atəŋətəŋ átéméri bhə anyén

¹³ Əbhíkí tat, mandú mbúép abho béfók béfú ebhe manyu ne bo bakaysi be chəŋ menyñ̄ mémbak sayri. Báya ye ndo báfere anyén, babho menok berəŋ əmbi mámfuere nòkò nekə nnyén. ¹⁴ Ke əbhíkí tat, mbúép atəŋətəŋ ane átwə ne beyä mpérényen abho menu, béfú atú etək ane mmok, áfù are. Bábhñ̄i nyaka mbúép wu be Mbúép Nət-Is bekoŋo atú ane wu áfù. † ¹⁵ Ne mpok mbúép ədep áchwí, sékepere kway ménok berəŋ tebhe tebhe ne mbúép. Sékpík séró be wu ámpókó áchwí. ¹⁶ Sérók séré fuət chi ansem mókpókó mmik ane ate nnyén. Aka nnyén be Kaúda. Mmiki yə achét mbúép mandú. Eyə ékwák bhese, senu seya áchwí nñ̄inñ̄i ane achi anet áchwí be áké rakati ansem áchwí. ¹⁷ Sésót manik

səgwót áchwí wu amfay ane sechi amem ndəŋ ne ndəŋ enyu ené apú kwáy bédákati áyák. Bakü-betik amem áchwí bərə cháý be chəŋ áchwí ándək ampan̄ ndü əsiép ene échí ndü ebhók manyu ene etək Sitis. Ekú báfere ndo mámése anyén, bé, ndü áchwí áyá wu, mbúép áképere pəkó wu tontó. Bákú nókó nó, bərə mbúép aróbhe wu pəkó áchwí. ¹⁸ Ndu mbúép atəŋətəŋ ədep áchwí ywese, are jaŋari mbə be áyan̄ bebət. Néyí nókó, bábhó mémése batu anyen. ¹⁹ Əgháká nókó manywəp arát, bə betik babho báfere mbək menyñ̄ áchwí mbə manik ne bechak mánto nòkò anyén. ²⁰ Mbúép atəŋətəŋ ándəkò nòkò chí əmbi ndü beyä manywəp. Ne ngósí mmok ketyé, ne beti bó keghó mambe. Enyuyə enyuyə, kpáte séfere nti sérém bé ndak ywese amáy. ²¹ Bo mánan̄ bátat nyaka kenyié nenyíé, ekú Pəl afate ate néntí enap arem be, “Bəta, mbə bəghók eyəŋ eya mbá sébhíkí fá Kret sembəŋ nchəŋti ne mbá ménémé ebhen bəpú. ²² Ke néne, nchí ghati bhe be, yəntiki mmü yweka ámbón̄ netaŋántí! Chəŋ áchwí anem ke yə mmu apu gu. ²³ Nđín̄i nə mbənyune ndü nkubhe beti ebhen Mandem ane ábhón̄ó mé, Mandem ane məchye kenókó, ató ángel aywi átwə áté me nepak mmuet, ²⁴ árəm be, ‘Pəl, kebhón̄ becháy. Ÿbhəŋ bété besí Mfo Rom. Ne əti berindu Mandem ne wə, əpémé yəntiki mmu ane ókə ne yi.’ ²⁵ Bətá, yəntiki mmu yweka ámbón̄ yé netaŋánti. Mbəŋ neka ne Mandem, ne ndín̄i bé chəŋ émbak mbənyü yí árémé. ²⁶ Ke mbúép ábhəŋ bəpókó chəŋ bhese kpát áchwí ándək ántu mmuet ndü etəkofú ené nnyén nékábhé.”

²⁷ Əgháka nókó néntí bəti, ndü nywəp enen nékú manywəp byó ne ánwi, ndü mbúép apókó bhese bekin̄i manyu Adriya beti bhə, bə abhen bákü betik amem áchwí bákaysi be nékú nnyén nənán̄ néchí kékwoť. ²⁸ Ekú básót nnik ane básere ndo aré, mámése ndo anyén be mándñ̄i enyü nnyén nəchwe amik. Bághó be mmiki nyén arəp mbə meta besa bəpay. Bərəŋ əmbi mandú, bəpet bákü nə, bághó be mmiki nyén arəp bə meta esə nsem byo. ²⁹ Bərə cháý be chəŋ mbúép ámpəkó áchwí wu ándək ántem ndü

† 27:14 Nə chí, mbúép ané bábhñ̄i ndü eyəŋəndik bé: North-easter.

setárébhé, nékú nnyén. Báfére ye baro ánwi ansem áchwí mámése anyén bé andóp téé, b́aré níkmæet bé nywəp nénjǝ nénkwésé bhə. ³⁰ Bakǝ-betik amem áchwí b́aré yǝn mbi bepeme mmæet eyap. B́asət áchwí nǝnǝnǝnǝ ané báséré amfay básébhə anyén be manok manko abhi ke b́ákət ngepti mbo be b́arəŋ beferə chi baro áchák ambi áchwí mánsebhə anyén. ³¹ Ke Pǝl ághó nókó nə, aghati mǝntǝ batemé nenu ne bǝbhǝ be, “Mbák bakǝ betik abhen áchwí mámfú, yě mmú yweka apú pé.m.” ³² Eká batemé nenu b́ákpóti manik ane ákəm áchwí b́aró be nnyén néndəbhə wu pókó wú.

³³ Ndǝ mban ábhó b́ekanjari, Pǝl anik bó mankem mmæet be mányie nenyíé. Arem be, “Echəŋ chí manywəp byó ne anwi ene b́ábhiki tək awə anyu ndǝ b́ábhəŋə becháy anti. ³⁴ Nchí ghati ye bhe be manyíé nenyíé be nenchye bhe betan. Yě ekak emenénti mmǝ yeka epu nem.” ³⁵ Pǝl árém nókó nó, asət bret anikmæet achye bakak ntá Mandem besí bhap mankem, abók abho ményíé. ³⁶ Eyə éfyé yé bó nti, básət nenyíé mányíé. ³⁷ Besé mankem abhen séchí nyaka amem áchwí sébhák bo besa byó ne b́érát nsem nekú ne amət. (276) ³⁸ Yěntiki mmu anyíé nenyíé ajwi, báfére ye batǝ amem nchwi ankem mamese anyén be áchwí amfæep.

Achwi yese ádákáti anyén

³⁹ Mban ákánari nókó, b́ághó ngəkənyén ke bakǝ betik kerǝnǝ mmik eyə. Ke b́ághó éfabhé nyén ne ésiép are, b́ákáysi be ngufú b́ákwáy b́éteme aré mámfu mǝnkó ebhi. ⁴⁰ B́ákpóti manik ané baro b́aró yə ankem anyén. B́ákánari manik ane bagwóre menyǝ nsəm ne yə, básébhə nsəm anyén be mánók áchwí. B́átén nden ene ékəm mbúép amfay be ampəkə áchwí ankə, babho berəŋ angəkənyén. ⁴¹ Achwi arək achwe ndu ntó ésiép ene babhiki re ghaka angəkənyén. Ntí áchwí ápan are. Betan ebhen mbúép b́ekə mpérényen érákáti nnet áchwí. ⁴² Batemé nenu b́ábhəŋ nkaysi beway bǝkenəŋ mankem be yě amət áké bhəŋ mbi beghək nnyén ámbwé. ⁴³ Ke mǝntǝ batemé nenu áyǝŋ nyaka b́épeme Pǝl. Eká ake chye batemé nenu mbi b́éwáy bǝkenəŋ. Achye eyəŋ chí be yě agha

ane árǝnǝ beghək nnyén ánjambi ángók ánkó ebhi. ⁴⁴ Yí bé bǝ abhen b́ábhiki rǝnǝ beghək nnyén mánkəm bebhók enək ne bebhók áchwí ane ádákáti mánkwák mmæet mánkó ebhi. Enyu eyə ke éfákári ke bhesé mankem sékó ebhi nyórée.

28

Pǝl abhak amem etək Malta

¹ Sébúe nókó sékó ebhi. Bákú ye sérǝnǝ be ekpəkó mmik ene nnyén nékábhə chí ene b́ábhǝnǝ be Málta. ² Bo abhen bachi are b́átəŋ bhesə beyǝ berǝntǝ ne básət bhesə mankem sayri. Manyiep ábhó nókó menie, ne ndǝ mban ákwen, b́ábháyti ngo be séngwák. ³ Pǝl anyokoti mónəkəkó kebhe. Ené yi afyé kə ango, besəŋə ngó bekə efé éfú ndǝ kebhe ekə énəm yi ndu awó éróp aré. ⁴ Bǝ etək eyə b́ághó nókó ndǝ nnyó yə áchí yi awə jǝnjǝnjǝ, b́ábhə berem ne bati be, “Tetep, mmǝ-ne chí ngwayti bho! Yěndu ábhé newú anyén, Mandem mmu ákeme kémbé abhíkí rə yi ambak nepém.” ⁵ Ke Pǝl amyák awó, nnyó yə akwén ango, yěnyǝŋ kekə yi. ⁶ B́are noŋ mánkəysi nəkə be chəŋ Pǝl amwət ne be mbák abhíkí mwət abhəŋ bekwen amik angú. Mánəŋ ndǝ eróri mpok. Ke yěnyǝŋ kekə yi. Báyǝbhiri nkaysi yap, b́ábhə berem ne bati be, “Pǝl chí enyǝ mandem efú.”

⁷ Mǝngə amət ane áchí ndǝ ekpək ebhi eyə aka nnyén be Pəbliəs. Abhəŋ baki kékwót ne ngəkənyén. Asət bhesə sayri. Ane bhesə ndǝ manywəp arət. ⁸ Éfákári be chí Pəbliəs achí amik bhəre ndǝ ámè. Abhəŋ mbúép ne mónəm kebi. Pǝl arək aghə yi. Anyáná nókó amə yi amæet, anikmæet éti yi. Atan. ⁹ Eyə éfákári nókó, bǝmame b́áchák etək eyə enkem b́átwó ntá Pǝl mankem abú bə nkwo. ¹⁰ B́áchyé bhesé beyǝ akap. Ne mpok séfá b́erəŋ bachye bhesə yěntiki enyǝŋ ene ekway bekwak bhesə ndu nekə enə.

Pǝl arə Malta b́erəŋ Rom

¹¹ Sétaré nókó Malta ndu batan arát, sésət áchwí achak ané b́ábhǝnǝ be, Bəmandem Befak. Afǝ nyaka Aleksándriya ke átat Malta ndu mban akwen tontó. ¹² Séchwóbhé nókó ndǝ nechyěnyén enen etək Sírakəs, sétát are ndu manywəp arát. ¹³ Séfá Sírakəs, séghabheri sechwəp ndǝ

nechyěnyén enen etək Rejiom. Néyí nókó, mbúép ane bábhini be mbúép saut abho menu, ne ndü ntinywəp, séchwəp ndü nechyěnyén enen etək Putioli, atú Itali. Séfú ndu áchwí séchwe etək. ¹⁴ Aré, sétéméri mbək bönkwə Yesu. Barem bé senchəkə ne bhó ndu manywəp tándramət. Séchókó nókó ne bhə, sefä ye serək Rom. ¹⁵ Batı bönkwə abhen Rom bághókó nókó be sétwə, bábho bétwə betemeri bhese. Mbək eyap bátéméri bhese ndü Esye Apius, bachak ndü ebhak ené bábhini bé, “Bekeré Mankə Berat.” Pəl ághó nókó bhó, eyə éfyé yi nti ne akaka Mandem.

Pəl are ghati batı bo Israel Mbok Ndíndí ěti Yesu

¹⁶ Séchwóbhé nókó Rom, báró Pəl áchókó ndu mməet eyi, ntemé nenu amət ámbábhéri nókó yí. ¹⁷ Efuéré nókó manywəp arát, Pəl abhini bö batı bo Israel abhen bachi aré. Bátwə nókó arem ntá yap be, “Böma, mbíkí kə yěnyin ntá bo bhesé ne mbíkí kə yěnyin bébyak bepiñi etək ebhén bachimbí barə ntá yese. Yě nə, bö bhesé bákém me Yerúsalem báfyé amə bö Rom. ¹⁸ Mpok mánanj bábhebbe me enyin ene nkə, bághó bé mbíkí kə yěnyin ené éyàn be mángwáy me. Bati berə me. ¹⁹ Ke ndü bo Israel bábhiki ka, nkebhəj enyin echak bekə, ebhiki fuet chi berem bé mánten nyé ena ntá Mfə Rom, yěndu mbíkí bhəj mbəj manyé ne böbha.” ²⁰ ětiyo ke mbíñi bhe be mántwə ndém kepi ne bhe tēndu nchí fá mbə mükenəj ěti mmu ane bo Israel mankem babhaka nti bé átwə bépéme bhese. ²¹ Bö-batı bo Israel bhə bákéme yi be, “Sébhíki bhəj yě ekáti ene éfú Judéya ěti ye ne yě mmu ywesé abhíki fu aré ántwə ne eyəj ntá yese be əkə ebépti enyin. ²² Ke sékəj beghok aye nkaysi mbənyune sériñi bé yěntiki ebhak bo mankem bárəm chi ebúbə ěti nkəwə bho abhen wə əchí mmü wap.”

²³ Bó ne Pəl báfyé nywəp néchák enén bébhónj bétéméri. Nywəp enə nékwáy nókó, beyä bhap barək eket ene Pəl áchəkə. Bébhó bėti kpát bégháka beku. Pəl are ghati bhó enyü Mandem ábhək ne bo mbə Mfə wap. Ne are tónj bó menyinj ěti Yesu mbə enyu

béchi amem basíñi Moses ne amen baremé kepiñti, anu nəkə bekə bó mánókó menyinj ebhen yí ágháti bhə. ²⁴ Mbək baghə be enyinj ene yi arəm echí tetep, ke báchák kenókó. ²⁵ Bákwen ye beyəj beyəj. Bápére taka, Pəl aghati bhə ndak achak amət be, “Ěfónj Bedyere arem nyaka tetep mpok yi akə ndemekepiñti Aisáya angati bachimbí bheka be:

²⁶ ‘Dók ntá böbhen ghati bhə be chəj mángok ndəj ne ndəj, ke bápú jwimem wáwák.

Chəj máñinj ndəj ne ndəj ke bápú ghó,

²⁷ mbənyune böbhen bágwət batı yap amem,

ne báchók batú, mánémámík bé báké ghə yěnyinj.

Ekə amík ayap apú kway beghə mban, batú yap apú kway beghok mban ne batı yap apu kway bejwimem be mantwə ntá ya, me mbú bhə.’ ”

²⁸ Pəl arem nəkə nə, apet arem be, “Dinj ye ka bé bápókó Mbok Ndíndí ane arəm enyü Mandem ápeme bho bárəj ntá bo abhen bápú bo Israel nkəwə ne yo. Ne chəj mántá batú mangok!” ²⁹ [Pəl arem nəkə nə bo Israel bátáka ne bágúre mankem nəkə beyä epáti ne bati.]

³⁰ Ndu mamié apay gbók, Pəl abhak ndu eket ené yi ásóre áchəkə are, yimbəj anchye nəkə nkábhé eket. Ansyepi nəkə yěntiki mmu ane arəj beghə yi. ³¹ Ne are ghati bo enyü Mandem ábhək ne mmu mbə Mfə ywi, antəj nəkə nkəwə bo menyinj kponorəj ěti Yesu Kristo Acha, ne yě mmu kemə bechet yi mbi be ake kə nə.

Εκάτι Pǎl ntá Nkwɔ Rom

Pǎl átò bakak ntá bǔnkwɔ abhen Rom

¹ Με Pǎl κε nchí sɪŋ ekáti ene. Nchí mǔbetok Yesu Kristo. * Mandem abhíní me be mbak mǔnto, abhære me nyáná be ngati bhó Mbok Ndíndí. ² Mbok Ndíndí ne κε Mandem afyé nyaka bariεp bechye te mpok Yesu ábhíkire two fá amik. Afuét ntá baremé kepinti bhi beka nɔ, ne bo básɪŋ eti bariεp amɔ amem Ekáti Mandem. ³ Mbok Ndíndí ne achi eti Móywi. Yí achi nyaka ebhárémɔ Mfɔ Debhít ndü netwɔ ane yi átwó fá amik mbɔ nkwá. ⁴ Mandem atɔŋ ne betan be Acha ywese Yesu Kristo achi Mmɔ Mandem mmu ábhónó Efónó ene echi nyáná mpok ákú Acha ápétnsem ndu nepém. ⁵ Eti Yesu Kristo κε Mandem atɔŋ me berɪndu, akɔ me mbák mǔnto. Akɔ nó be nká bǔ betok menkem mámbɔŋ neka ne Yesu, mángoko nɔkɔ chi yi ne mánychye nɔkɔ nnyén eni kenókó. ⁶ Bě bǔ Rom nkwɔ báchi ndü mpáy bo abhen Mandem ábhíní be mámbak bǔ Yesu Kristo. ⁷ Nchí ghati bhe mankem, be Mandem akɔŋ be tontó ne abhíní be be mámbak bǔbhi.

Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mántɔŋ be berɪndu, mánychye be kpák.

Pǎl ákaka Mandem eti bǔnkwɔ abhen Rom

⁸ Enyíní mbi chi be nchí kaka Mandem. Chi Yesu Kristo κε ákú be embak nɔ mbɔnyune mmik nkem aghok eti enyũ neka enen bábhónó ne Yesu. ⁹ Mandem mmu mǔkú betik ebhi ne nti ena nenkem ndu nchí ghati bo Mbok Ndíndí eti Móywi achi ntisie wa be yéntiki mpok ane mǔnikmɔet, mpú rɔ befyε bhe ndü neníkímɔet ene. ¹⁰ Nchí níkmɔet be mbák chí nkaysi Mandem, yi ánkwak me mbɔŋ mbi bétwɔ awu néne ndu beghɔ bhe. Nnánŋ njambi nnu bétwɔ awu ndɔŋ echak. ¹¹ Mbɔŋ beyá ekwak beghɔ bhe ndu beka mámbɔŋ ákóré ndu áfók ane Efónó Bedyere áchye chɔŋ be be mántánŋ

ndü mbi Mandem. ¹² Enyínŋ ene mérém nɔ chi be, sémbónŋ mbi befyε bati nti, nɔ chí be, mánsɔt neka eneka ne Yesu mámfye me nti, me nkwɔ nsɔt neka ená ne Yesu mfyé bhe nti. ¹³ Bǔma, nnánŋ nti bétwɔ awu beyá mpok, κε yéntiki mpok enyínŋ échèt me mbi. Nnánŋ nte bétwɔ awu be betik ebha menyu kepem ndü nkwɔ ywεka mbɔ enyu békú ntá bo abhen bápú bo Israel amem betok bechak. ¹⁴ Mbɔŋ barem bekwɔ ntá bo abhen amík anene bhɔ ne ntá bǔbhi, ne ntá bariŋi ekáti ne abhen babhiki riŋi ekáti. ¹⁵ Eti yɔ, mbɔŋ ye beyá ekwak ndu beghati be nkwɔ bǔ báchi Rom Mbok Ndíndí.

Mbok Ndíndí abhɔŋ betanŋ

¹⁶ Mbíkí bhɔŋ ntíanwɔp eti Mbok Ndíndí mbɔnyune yɔ achi betanŋ Mandem ndü bepepe yéntiki mmu ane ánókó yɔ bebho ne bo Israel, ne beghaka ntá abhen bapu bo Israel nkwɔ. ¹⁷ Mbok Ndíndí κε ákú mándíní enyu Mandem ákú bo mambak chak besí bhi. Enyínŋ ene éyán chi be bo mámbónŋ neka ne Yesu, mándok ambi beka nɔ te ndü ngwenti. Echi mbɔ enyũ Ekáti Mandem érém be, “Mmu ane ábhónó neka ne Mandem, Mandem ákú yi ambak chak besí bhi ne chɔŋ ambónŋ nepém.”

Nkwáŋwanŋ nkem achi mmu bebú

¹⁸ Mandem ákú bebenti bhi mémfú amfay ménsep amik ndü bebú ne bebéptí menyínŋ ebhen bo abhen bápú koŋo mbi ywi bákú. Bebéptí menyínŋ ebhɔ béchyèt bo báchák mbi beriní tetep Mandem. ¹⁹ Menyínŋ ebhen mmu ákway beriní eti Mandem béchí kponɔɔŋ ntá bǔ abhen bákú bebéptí menyínŋ ebhɔ mbɔnyune Mandem atɔŋ bó ntá yap be mandínŋi bhɔ. ²⁰ Bebho ndü mpok ane Mandem aghoko mmik, menyínŋ ebhen yi aghoko bétɔŋ kponɔɔŋ betanŋ ebhi ne enyũ mmu yi achi mbɔ Mandem. Ndu echi be, bápú ghɔ yi ne amík ntí apu ane bɔ bárém be bekwéné bepu ne bhɔ ndu bábhíkí riŋi Mandem.

²¹ Yéndu bɔ báríní nyaka be Mandem achi, babhiki chye yi kenókó mbɔ Mandem, ne yé chi bakak bábhiki chye yi. Ke báróbhé kaysi chi bechɔŋ menyínŋ ne bɔ kekway

* 1:1 “Kristo” fá chi enyínŋ émɔt ne “Mpepe Mandem átó”.

bejwimen ndũ enyĩn ene Mandem áyàn bə mandĩnĩ. ²² Yẽndu bārəm be babhəŋ kebəŋ barəp chi bechĩntĩ bho. ²³ Bāró bechye kenókó ntá Mandem mmu apu gu, bāróbhe chye kenókó chi ntá menyĩn ebhen bə bāghókó ne amə. Menyĩn ebhə bechi mbə nkwaŋwaŋ ne bechak bechi mbə kenən ne béchák mbə nnya ené bekak menwi, ne ebhénéfú mbə nnya ene ɛsu menie amik. Bə menkem bégũgu.

²⁴ Ɛti yə, Mandem aféré amə ne bhə be mámkpik mánkə bepǒ menyĩn ebhen bati yap áŋwaka be mánkə, enyu ene básòt mmuet eyap beka ne bati menyĩn ebhen béchyè bhə ntíanwóp. ²⁵ Mandem aféré amə ne bhə mbənyune barə menoko menyĩn ebhen bechi tetep ɛti yi bāróbhe koŋo chi nsé. Ne menyĩn ebhen Mandem ághókó ke bə bāróbhé chye kenókó, puyɛ mmu ane ághókó yěntiki enyĩn. Yi ke bābhónó bechye bakak mpoknkem. Amen. ²⁶ Ndu bákə enyu yə ke Mandem aféré amə ne bhə be mánwáká nókó beka menyĩn ebhen béchyè bhə ntíanwóp. Baghərə bhap bārə babhakanem bāróbhe bhəre chi ne bati baghərə, enyĩn ene ebhiki kway wawak. ²⁷ Enyumət ke echi nkwo ne babhakanem. Bārə baghərə bāróbhe ŋwaka bebhəre chi ne bati babhakanem, enyĩn ene ebhiki kway. Bákə baraka ntíanwóp ne bati babhakanem. Bákə nə mámbəŋ nəkə ntemsi ane akway ne bhə.

²⁸ Tẽndu bəbhen bābhíkĩ yaŋ bekaysi ɛti enyĩn ene bə bārínĩ be echi tetep ɛti Mandem, Mandem aféré amə ne bhə. Aró bhó ndũ bepǒ nkaysi yap, ne ndũ menyĩn ebhen bebhiki kway be bə mankə. ²⁹ Bati yap ájwĩ ne yěntiki enyũ ndak abúabə mbə beka bebú ne befyə amík ndũ menyĩn bo bachak, ne epĩn beyaŋ beka bati bebú, ne mpabhamík, ne beway bho, ne betəŋa ebhen mmu ábhəŋ ne bati ndu áyènti mmuet ne bhə, ne berwə bho, ne epĩn beka bati bebú, ne enántĩ. ³⁰ Ne berem ebúabə ɛti bo ndũ bechónĩti manyén ayap, ne bepap Mandem, ne nesəŋ, ne neyónómuet, ne mpányu, ne bekaysi babhi akə ane beka bebú, ne betəŋ ntĩ ne bətáyap ne bəmáypap. ³¹ Ne bebhak echĩntĩmu, ne epĩn ene mmu apu bhəere bariəp, ne bebhəŋ ntĩ enen mmu abhiki bhəŋ ekəŋ ne bati, ne

bebhəŋ epĩn ene mmu apu ghə bati ntĩnso. ³² Bəbhen bákə menyũ menyĩn ebhen bārínĩ be Mandem arem be bo abhen bákə menyũ menyĩn ebhə bābhəŋ begu. Yɛ nə, bákə menyĩn ebhə ne bārəŋ te ambi beka ne bo bachak abhen bákə bhə be eri beka bhə.

2

Mandem átaŋ bo enyu ene echi chak

¹ Yɛ ɔchĩ agha, mpok ótəŋ bo ne ónkə nəkə nkúbhé menyĩn ebhen bə bákə, ɔpú kway betəŋa mmuet besĩ Mandem. Bétaŋ mmu ke ónkə nəkə nkúbhé menyĩn ebhen yi ákə chi berem be wəmbəŋ ókwén manyé besĩ Mandem. ² Sérĩnĩ be Mandem achi chak ndũ netəŋ ane yi átəŋ bo abhen bákə menyũ menyĩn ebhə. ³ Yɛ ɔchĩ agha, mpok ótəŋ bo abhen bákə menyũ menyĩn ebhə, ke wəmbəŋ ónkə nəkə bhə, ɔkaysi be ɔkway bebəe enyu ene Mandem apu chye wə ntemsi ke? ⁴ Ke chi be ɔsət beyá berĩnti ebhen Mandem átəŋ bhese, ne neghó ane yi ághə menyĩn ebhen sékə mbə be apú ghə, ne ekébhéntĩ eyi mbə eráká ndak? Ɔbhíkĩ ghə be ntĩ ane Mandem átəŋ bhese berĩnti chi bekwak bhese sentiknsem ndũ bebú ebhese? ⁵ Ke ɛti ógwət ntĩ ene amem ɔke ka bétiknsem ndũ bebú ebhe, ɔkə bebənti Mandem ne wə menja mendək nəkə chi ambi. Ne chəŋ mémfú kponoroŋ ndũ nywəp enen Mandem átəŋ bebənti ebhi, antəŋ bo enyu ene echi chak. ⁶ Chəŋ Mandem ankap yěntiki mmu bekoŋo menyĩn ebhen yi ákə. ⁷ Bo abhen bákəm ekíkĩ ndũ berĩ ebhen bə bákə, báfye betəŋ beka be Mandem anchye bhə keném ne kenókó ne nepém enen mmu apú gu. Mandem áchyè bhə nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti. ⁸ Ke bo abhen babhiki bhəŋ mpok ne bati ndu báyĩnĩ chi mmuet eyap, ne bápú koŋo tetep ndu nepém enap ke bakoŋo chi bebú, chəŋ Mandem antəŋ bə bebənti ebhi, anchye bhə ntemsi. ⁹ Chəŋ Mandem anka yěntiki mmu ane ákə bebú ámbák ndũ beyá ekwet ne angók beyá bebe. Akə nə bebho ne bo Israel ne beghaka amuet bo abhen bapu bo Israel nkwo. ¹⁰ Ke bo abhen bákə berĩ bābhəŋ keném ne kenókó ne kpák. Ebhək enyu eyə bebho ne bo Israel beghaka amuet bo abhen bápú bo Israel nkwo. ¹¹ Mandem apu təŋ kéréŋámík.

12 Chəŋ bo mankem abhen bákù bebú ené bábhíkí rĩŋi ebhé Moses máném yěndu bátàn bhə kekoŋo bebhé Mandem. Ne chəŋ Mandem amkpót manyé bo mankem abhen bákù bebú mpok bārĩŋi bebhé Moses bekoŋo bebhé Moses. 13 Puyě bo abhen bāghòk enyĩŋ ene ebhé éghàti bhə ke bábhàk chak besí Mandem, chi bo abhen bákù mbə enyũ ebhé érèm ke bábhàk chak besí bhi. 14 Mpok ane bo abhen bápú bo Israel bákù menyĩŋ ebhen ebhé érèm mbə enyũ bati yap aghati bhə, yěndu babhíkí bhəŋ bebhé ebhen béfuéré ntá Moses, bátəŋ ndu menyĩŋ ebhen bə bákù, be bārĩŋi enyĩŋ ene babhəŋə beku ne ene babhíkí bhəŋ beku. 15 Bə bátəŋ ndũ menyĩŋ ebhen bákù be Mandem asiŋ bebhé amem bati yap. Bati yap átè ntísie be eyə échí tetep, těndu mpokófu bati yap ághàti bhə be babhəŋ bekwéné ne mpok achak be báchí chak. 16 Ndũ nywəp enen Mandem áfuet ntá Yesu Kristo betəŋ bo mbə enyũ Mbok Ndíndí ane méghàti bo árèm, chəŋ antəŋ bo bekoŋo nkaysi ane achi bhə anti ne menyĩŋ ebhen bə bákù bhésé bhésé.

Bo Israel bápú bhəere bebhé Moses

17 Mbák chi be, bábhĩŋi mmuet eyeka be báchí bo Israel ne bāghòkə mmuet ndũ ebhé ene bábhəŋə ne bāpə be báchí bo Mandem. 18 Bārĩŋi enyĩŋ ene echi chak beku mbənyune bāghòk bebhé. 19 Bārĩŋi sayri be báyà bo abhen bachi mbə manémámik mbi ne be báchí mbə erəŋə ntá bo abhen bachi amem ejuri. 20 Ne bārĩŋi sayri be mǎnyure bechiŋtí bho ne be bátəŋ bo abhen báchí mǎmbə ndũ mbi Mandem mbənyune bákaysi be ebhé éku bārĩŋi yěntiki enyĩŋ ne étəŋ be tetep nkem. 21 É, be bho bátəŋ bo bachak, ndaká yí bápú təŋ mmuet eyeka? Bāghàti bo be báké ghép aghep, ke bə babhəŋ bápú ghép aghébhé? 22 Bə bo bārèm be, “Mmu abhíkí bhəŋ bekwen berwəp,” Bə babhəŋ bápú kwen berwəbhe? Bə bo bāre pap baraká bəmandem nsé, bápú ghép menyĩŋ ebhen bechi amem bekeré bəmandem nsé? 23 Bə bo bāpə be bārĩŋi ebhé Mandem, bápú chye nə Mandem ntíanwəp ndũ bápú bhəere ebhé eyi? 24 Ekáti Mandem érèm be, “Bə bo Israel

bákù bo abhen bápú bo Israel bārèm ebəbə éti Mandem.”

25 Nsyép ane básièp bo betəŋ be bachi bo Mandem chi erítí enyĩŋ mbák bábhère bebhé, ke mbák bápú bhəere bebhé Mandem nsyép ane básièp bo achi chi ndéndem. 26 Ndu echi nə, mbák mmu ane bábhíkí syep yi ákù menyĩŋ mbə enyũ ebhé éyàŋ, Mandem apu sət yi mbə mmu ane basyephe? 27 Eyə ékù be bo abhen bábhíkí syep bhə ndũ nkwo̯muet ke bábhère ebhé mándem chəŋ be bekwéné bechi ne be bo Israel mbənyune bápú bhəere ebhé yěndu Mandem achye nyaka bhe bebhé ebhen básíní amik, apət achye bhe epĩŋ besyep bho. 28 Puyě besyep mmu ke ákù yi ambak mbəŋ mmu Israel témé témé, ne nsyép ane tetep puyě ane nkwo̯muet. 29 Mmu ábhák mmu Israel tetep chí ndũ nti eni ne nsyép ane tetep ábhak chí anti. Chí betik Efóŋó Mandem, puyě ebhen nkwo̯muet. Mmu ane ábhóŋó enyũ nsyep eyə Mandem ke ábiti yi, puyě nkwaŋwaŋ.

3

1 Bəbhak mmu Israel ákù mmu árchá bo abhen bapú bo Israel ke? Ne nsyép ákwak mmu ndũ ntiki mbi? 2 Menkem békwak ndũ beyá babhi. Enyĩŋi mbi ene ekwak mmu ane achi mmu Israel chi be Mandem afyé eyəŋ eyi amə ayap. 3 Ke mbək yap bábhíkí ku enyĩŋ ene báfyə nyaka barièp ne Mandem be babhəŋ beku chi be Mandem apu pəre bhəere barièp ami ke? 4 Wáwák! Yěndu yěntiki mmu achi nsěense, Mandem ákù chi enyĩŋ ene yi árémé. Echi mbə enyũ Ekáti Mandem érèm éti yi be, “Təŋ kponorəŋ ndũ yěntiki enyĩŋ ene órèm be əchí chak, ne mpok bákpət manyé ye, bekwéné bepu bhak ne wə.”

5 Ke mbák bebú ebhen sékù békù bo mango kponorəŋ be Mandem achi chak, chəŋ séngati bhə be Mandem apu chak ndu bébenti anchye bhese ntemsi? [Nchí rem nə chi ne nerĩŋíndak enen bakwaŋwaŋ.] 6 Epú enyu eyə wáwák! Mbə Mandem apu chak mbə ná yi ákway betəŋ bo? 7 Ke mpok mmu árèm be, “Nsé ene mēsə ékwak bo mángə kponorəŋ be Mandem achi mmu tetep, ne

εγὼ ἐκὰ μάγχυε yi kenókó. Mbák εchi nɔ, ná Mandem akway betaŋ me andem be nchí mmu bebú ndu nchí sense.”⁸ Ndaká yi bápú rem be, “Séndok ambi beka bebú be Mandem antɔŋ bhese beri,” mbɔ enyũ mbak bo báchɔŋti manyén ayese be sérèm enyu yɔ. Chɔŋ mámbɔŋ ntɛmsi ane akway ne bhɔ.

Yɛ mmu apu chak besí Mandem

⁹ Chɔŋ séndem ye be yi? Bé nté ayese bo Israel acha ane bo bachak ke? Wáwák! Nnánŋ ntɔŋ be bebú bebɔŋ betaŋ amfay bo mankem, yɛ chi bo Israel ne yɛ chi abhen bapu bo Israel. ¹⁰ Echi mbɔ enyũ Ekáti Mandem éřem be,

“Yɛ mmu apu chak besí Mandem, ye amɔt apu,

¹¹ yɛ mmu apu yaŋ beriŋi Mandem, yɛ mmu apu yaŋ mbi Mandem.

¹² Mankem bítiksem ntá Mandem, bɔ mankem barɔp bɔ bekwenɛ, yɛ amɔt apú ka beri, wáwák! Yɛ amɔt apu.”

¹³ “Eyoŋónyu yap énèm mbɔ eriɛp ene éfú ndũ nnem enén enén mánéné, báro fúú.

Básɔt bári yap berwɔ bhɔ.”

“Beyɔŋónyu bhap béwáy mmu way mbɔ efé mpok éném mmu.”

¹⁴ “Eyak ne bebéptí beyɔŋ ke befú bɔ anyu mpoknkem.”

¹⁵ “Bekak ebhap béwákari bepɔkɔ bɔ be mandok mangway bo.

¹⁶ Yɛntiki ebhak ene bɔ bárónó, bátwɔ chi ne meneme ne nedí kebɔ.

¹⁷ Bábhíkí riŋi beka bo mámbón kprák ne bati.”

¹⁸ “Bápu chyɛ Mandem kenókó wáwák!”

¹⁹ Sérini be yɛntiki enyini ene echi amem bekáti ebhé Moses béyini chi bo abhen Mandem achyɛ bhɔ ebhé eyɔ. Eyo échok manyu bo abhen báyan betaŋa mmɛet be bapu bo bebú. Yɛntiki mmu abɔŋ bete besí Mandem ndũ manyé. ²⁰ Ebhák enyu eyɔ mbɔnyune, yɛ mmu apu kway bebhak chak besí Mandem ne nti be ákà menyini ebhen ebhé éyan yi ankɔ. Ebhé ékà mmu andini be yi achi mmu bebú.

Enyũ Mandem ákà bo mámbák chak besí bhi

²¹ Néne, Mandem ákà bo mandini kponɔron enyũ mmu ákway bebhak chak besí bhi. Eyo ebhiki bhɔŋ yɛnyini beka ne ebhé yɛndu bebhé Moses ne baremé kepinti menán báté ntisie enyũ Mandem ákà bo mámbák chak. ²² Mandem ákà bo mámbák chak mpok babɔŋɔ neka ne Yesu Kristo. Ákà nɔ ne ye agha ane ábhónó neka ne Yesu Kristo. Mandem apu tɔŋ kériŋámik. ²³ Yɛntiki mmu ákà bebú ne abhíkí pere ghaka ndũ nte ane Mandem ághókó nyaka yi ambak. ²⁴ Ke néne, Mandem átɔŋ bo berĩndu ebhi ndu ákà mámbák chak besí bhi. Eyo chi akap Mandem ne áfɛet chi ntá Yesu Kristo beka nɔ éti enyini ene Yesu ákà ndu beferɛ bhese ndũ kesémé bebú. ²⁵ Mandem achyé nyaka Yesu mbɔ akap, be éti manɔŋ mi amen árónó amik, Mandem amfonori bebú bo abhen mánóko Yesu. Mandem ákà nɔ betɔŋ be yi achi chak. Éti ekébhéntí eyi, asó nyaka bebú ebhen bo bákú. Aghò nyaka bebú ebhen bo bákú ndu mpok ane áfɛéré ansem mbɔ be apu ghɔ. ²⁶ Ke néne, átɔŋ bo be yi achi chak ne ákà yɛntiki mmu ane abɔŋ neka ne Yesu ambak chak besí bhi.

²⁷ Ndu echi yɛ nɔ, yi ékway beka sémpányu? Yɛnyini! Ne ntí achi be yi? Chi be sékà berítí menyini ke? Wáwák! Chi be sénoko. ²⁸ Séghò ye be Mandem ástɔ be mmu achi chak chi mbák abɔŋ neka ne Yesu. Eyo ebhiki bhɔŋ yɛnyini beka ne menyini ebhen mmu ákà bekoŋo ebhé. ²⁹ Mandem achi Mandem chi ndiere ntá bo Israel? Apu Mandem bo abhen bápú bo Israel? Achi Mandem bo abhen bápú bo Israel nkɔ. ³⁰ Mandem amɔt ke achi ne ákà bo abhen básiep bo ne abhen bapú syep bo mámbák chak chi mbák bábhɔŋ neka ne Yesu. ³¹ Eyo ékà sénsɔt be ebhé epu yɛnyini ke? Wáwák! Mbák sémbón neka ne Yesu, sékém bebhé sayri.

4

Mandem ákà Abraham ambak chak besí bhi

¹ Chɔŋ séndem ye be yi éti Abraham mmu achi chi-mbi ywese? ² Mbɔ Abraham achi nyaka chak besí Mandem éti berítí betik ebhen yi ákà, mbɔ ntí achi ane yi ápanyu.

Κε άπου kway nyaka bekα nα besί Mandem. ³ Ekάti Mandem έrēm be, “Mpok Abraham abhōj nekα ne Mandem, Mandem asot be yi achi chak besί bhi.” ⁴ Nkáp ane báchyè mmu ndũ betik ebhen yi ákú chi enyij ene yi ábhōjό bebhōj έti betik ebhα. Nkáp wu puyě akap. ⁵ Κε mmu ane ábhíkí fyε ntí chi ndũ betik κε abhōj nekα ne Mandem mmu ákú bé bō bebú mambak chak, chōj ansot yi be achi chak έti nekα enen yi ábhōjό ne yi. ⁶ Nkúbhé enyu γα kě Debhít areme nyaka be áfók áchί ne mmũ ane Mandem ásóré be achi chak, yěndu abhíkí kα yěnyij ene eku be Mandem anchye yi áfók wu.

⁷ “Eri εcha ntά bo abhen Mandem áfónórí epij eyap ene bápú bhεεε bebhé, antese bebú ebhap nkωα,

⁸ Eri εcha ntά mmu ane Acha ápú sot be abhōj bekwéné έti bebú bhi.”

⁹ Afók wu achί ye chi ntά bo abhen básiep bhα, κε ntά bo abhen bapu syep bhα nkωα? Sérēm mbα enyũ Ekάti Mandem έrēm be, “Mandem asot nyaka be Abraham achi chak besί bhi mpok yi ábhōjό nekα ne yi.” ¹⁰ Mpok Mandem ásóré Abraham be achi chak, mánanη basyep nyaka yi κε? Chi mpok bábhíkí re syep yi, puyě mpok mananη basyephε yi. ¹¹ Nsyép ane básiebhé Abraham κε achi nyaka epij ene Mandem afyé yi amæet betōj be yi abhōj nekα ne yi te mpok ane bábhíkí re syep yi. Mandem ákú nyaka nα be Abraham ambak chi-mbi ntά bo mankem abhen mánókó Mandem mpok bábhíkí re syep bhα, ne nta abhen nekα enap ne Mandem nékú yi ásóré be bα bachi chak besί bhi. ¹² Abraham achi nkωα chi-mbi ntά bō abhen basyep bhα mbák bákōjηo bayarékak yi ndu babhōjηo nekα ne Mandem, nkúbhé mbα enyũ yi áchi nyaka yě chi ndu mpok ane babhíkí re syep yi.

Bariep Mandem achi nta bo abhen bábhōj nekα ne yi

¹³ Mandem afyé nyaka bariep be chōj Abraham ne bebhárébhα bhi mányie mmik. Epú nyaka chi έti Abraham abhεε bebhé. Befæet ndũ nekα Abraham κε Mandem ásóré yi be achi chak. ¹⁴ Mbα bo abhen bábhεε bebhé κε babhōj nyaka menyie mmik mbα nekα eneka ne Mandem nechi chi ndéndem, ne mbα bariep ami nkωα abhíkí bhōj ntí.

¹⁵ Ebhé έtwò ne ntemsi Mandem ntά bo ndu bápú bhεεε γα, κε nebæet ane ebhé epú, mmu apu kway bekwen ebhé.

¹⁶ Etyo κε εchi be bariep Mandem achi chi ntά bo abhen babhōjηo nekα ne yi, betōj be chi έti berĩndu ebhi κε yi ábhōjό nyaka bekα menyij ebhen yi afyé bariep bekα ntά yěntiki ebhárémα Abraham. Bariep ami apú chi ndiere ntά bo abhen bákōjηo bebhé, κε ntά bo bachak mankem nkωα abhen babhōj nekα ne Mandem mbα Abraham, těndu besε mankem sechi bebhárébhα bhi. ¹⁷ Echi mbα enyũ Ekάti Mandem έrēm be, “Nkα wα ómbák chi ntά bo beyá betak. Yi achi besί Mandem mmu yi ánókó, Mandem mmu ákú bawú mámpétnsem ndũ nepém. Yί áchye eyōj be enyij ene epú embak, émbak.” ¹⁸ Abraham arōj nyaka ambi menoko bariep Mandem. Are nonη ambaka nαkα nti yěndu ébe nyaka mmæet menoko be bariep Mandem abhōj befu tetep. Eti γα, achί chi ntά bo beyá betak bekojηo menyij ebhen Mandem aghati yi be, “Chōj bebhárébhα bhe mánja máncha.”

¹⁹ Abraham ananη aghaka nyaka mbα mamié besa betay (100) ne arōbhe sot mmæet chi mbα ngú, ne árĩjί be ngōré ywi Sará achi nkongōré. Yě nα, ate kpirí ndũ nekα eni ne Mandem, anōj nαkα be Mandem ankα mbα enyũ yi árémé. ²⁰ Arĩjί nyaka be bariep Mandem abhōj befu tetep. Yi kemakati ye enyij ene Mandem árémé, κε abhōj nekα ne Mandem andak nαkα chi ambi ne anchye nαkα yi kenókó. ²¹ Arĩjί nyaka be Mandem abhōj betan bekα enyij ene yi afyé bariep bekα. ²² Ne befæet ndũ nekα eni, “Mandem asot be Abraham achi chak besί bhi.” ²³ Enyij ene básĩjί be Mandem asot yi be achi chak besί bhi ebhíkí yijηi nyaka chi yi aywĩntí. ²⁴ Echi nyaka έti yese nkωα ndu sénókó Mandem mmu ákú nyaka Yesu Acha ywese apetnsem ndũ nepém. ²⁵ Yi, Yesu, κε Mandem arō be angu έti bebú ebhese, akα yi apetnsem ndũ nepém ndu bekα besε sémbak chak besί Mandem.

5

Séchi sayri ne Mandem néne έti Yesu

¹ Těndu séchί ye chak besί Mandem néne ndu sébhōjό nekα ne Yesu, séchί ndu kpák

ne Mandem ěti enyij ene Acha ywese Yesu Kristo ákú ntá yese. ² Kristo akú sébhəŋ mbi bebhak enyu ene berĩndu Mandem bebhak ne bhese befuet ndu neka enen sébhəŋó ne yi. Ne sebəŋ maŋák mbənyune sebhaka nti ndü keném ekən sébhəŋ chəŋ ne Mandem. ³ Ke mbəŋ enyij ene echa eyə chi be sebəŋ maŋák ndu besəŋəri ebhese mbənyune serijə be esəŋəri ekwak bhese sengək bete kpirí. ⁴ Ne béte kpirí ákwak bhese sémbəŋ epij ene étəŋ be séfuet nemə. Ne epij eyə ékə sembaka nti be chəŋ Mandem ankú mbənyu yi areme. ⁵ Ne mbák sébhəŋ nebhakánti, eyə épú twə bhese ne bekwéné. Sérijə be Mandem akəŋ bhese tontó, mbənyune akú be Efəŋó Bedyere mmu yi achye bhese ánkú ekəŋ eyi enjwi bhese anti.

⁶ Mpok ane séchí nyaka kebəŋ betəŋ bekwak mmuet eyese, Kristo agü ndü nywəp enen Mandem ayabhe, be ánkwak bhese bö bebú. ⁷ Etaŋ bé mmu ánká begu ěti mmu ane achi chak, yəndu mmu akway beka newú ěti erítí mmu. ⁸ Ke Mandem atəŋ kponorəŋ be yi akəŋ bhese ndu Kristo ágú ěti yese mpok sebhuet nyaka bö bebú. ⁹ Təndu manəŋ Kristo árəŋó amik ěti yese, Mandem ásət be séchí chak besí bhi néne. Echi mbəŋ tetep echa be Kristo əpeme chəŋ bhese be bebənti Mandem béké bhak ne bhese. ¹⁰ Mpok sébhəŋé nyaka bömpap Mandem, yi akú sémpetnsem ntá yi, befuet ndü newú Məywi. Ná ne néne, ené sépətnsem ntá Mandem? Echi mbəŋ tetep echa be Məywi apu nək bepeme bhese, təndu yi achi nepém. ¹¹ Ke mbəŋ ene echa eyə chi be sébhəŋ maŋák ěti menyij ebhen Mandem afuere ntá Yesu Kristo Acha akú ntá yese. Yi Kristo ke ákú sépərensem ntá Mandem.

Adam atwə ne newú, Kristo atwə ne nepém

¹² Bebú befuet ntá mmu amət ke bətwə fá amik, ne bebú ebhi bətwó ne newú. Nə ke echi be newú nepəkə bo mankem mbənyune yəntiki mmu ákú bebú. ¹³ Bebú ménaŋ bechi nyaka fá amik ke Mandem ákú bebhé befuet ntá Moses bətwó. Ke nebhuet ane ebhé epu bápú kwáy berem be mmu akwen ebhé. ¹⁴ Yə nə, bebú bebəŋ betəŋ amfáy bo mankem bebho mpok Adam kpát beghaka mpok Moses, ne yə chi bo abhen

bebú bhap bepu nyaka mbə ebhen Adam mmu ákwéné ebhé Mandem abhak mbə ane ábhəŋó nyaka bətwə. Ke apət abhak kekúrí ne mmu ane ábhəŋó bətwə. ¹⁵ Ke enyu ené Mandem átəŋ bhese berĩndu ěti Kristo echi kekúrí ne enyu ene Adam ákú bebú. Beyə bo bágu nyaka ěti bebú mmu amət, ke berĩndu Mandem beyə mbəŋ becha. Enyu ene ke Mandem áchyè áfək ntá beyə bho ndéndem bekoŋo enyü mmu amət, Yesu Kristo, átəŋó berĩndu. ¹⁶ Ne akap ane Mandem áchyè bho ndéndem achi kekúrí tontó ne akap ane bebú mmu wu amət bətwə ne wu. Bekoŋo bebú bho memət Mandem atəŋ bo mankem ne bákwen manyé. Ke akap ane Mandem áchyè ndéndem bekoŋo bebú beyə bho ákú bo mámbák chak besí bhi. ¹⁷ Təndu bebú mmu amət beku newú nebəŋ betəŋ amfáy bo mankem, echi mbəŋ tetep echa, be bo mankem abhen Mandem átəŋ bö beyə berĩndu ne achye bho akap ndéndem ndu beku bö mambak chak besí bhi, mámbəŋ betəŋ ndü nepém enap ndu besət awənem amfáy yəntiki enyij ěti enyij ene mmu amət, Yesu Kristo ákú.

¹⁸ Nə ke échí be, nkúbhé mbə enyü bo mankem babəŋ nyaka bekwéné ěti bebú mmu amət, enyu eyə nkwə ke echi be mbənyune mmu amət ákú enyij émət eyə ene echi chak, bo mankem babhiki bəŋ békwené, ke babəŋ nepém enen nebhiki bəŋ ngwenti. ¹⁹ Ne nkúbhé mbə enyü netaŋánti mmü amət nékú bo mankem mámbák bö bebú, mmu amət ane ákú mbə enyu Mandem aghati yi, akú bo mankem mámbák chak.

²⁰ Mandem ákú nyaka ebhé entwə be bo mángó sayri be bebú bhap beyə tontó. Ke mpok bo bákú nyaka beyə bebú mandək nəkə chi ambi, Mandem átəŋ berĩndu ebhi enyu ené éyá mbəŋ échá, ²¹ be mbə enyü bebú bətwə betəŋ ebhi amfay bho ndu bətwə ne newú, berĩndu Mandem nkwə bebəŋ betəŋ amfay bho ndu békə bö mámbák chak besí bhi. Ne eyə ékə bö mámbəŋ nepém enen nebhiki bəŋ ngwenti ěti enyij ene Acha ywese Yesu Kristo ákú.

6

Mmü ane ábhəŋé mmuet ne Kristo arəp

chi mbə ngu

¹ Chəŋ séndəm ye be yi? Séndók ambi beka bebú be berĩndu Mandem menja mencha ke? ² Wáwák! Bese bho serəbhe chi mbə bawú ndũ nté ye se ne bebú, séndók ambi beka bebú? ³ Băbhíkí riŋi be bese mankem abhen bájwítí be Mandem achem bhese ne Yesu Kristo, bájwiti nyaka bhese chi be sembak mbə be ségu nyaka ne yi mpok yi agu? ⁴ Echi ye mbə be manəŋ babheme nyaka bhese ne yi mpok bajwiti bhese, be nkúbhé mbə enyu Mandem Etayese áká nyaka Kristo apetnsem ndu nepém ndu betəŋ ebhi ebhen beyă becha, bese nkwo sėnkwayə bebhəŋ nepém nekə. ⁵ Těndu Mandem áchémé bhese ne Kristo ndu newú eni, chəŋ sémbak ne yi mpok sépérensem ndu nepém nkwo mbə yi. ⁶ Sérinji be echi néne mbə be bágo nyaka nepém nesí enese ndu ekotákátí ne yi, be Mandem anchəŋti mmuet bebú ayese be seke pere bhak ndu kesemé bebú. ⁷ Echi nə mbənyune bebú bepú pere bhəŋ betəŋ amfay mmu ane ánəŋ ágú. ⁸ Těndu ségú ne Kristo, sėnoko be chəŋ sémbak nkwo ne yi. ⁹ Sérinji be těndu Mandem akə Kristo apetnsem ndu nepém, yi apú pere gu wáwák. Newú nebhi ki pere bhəŋ betəŋ ndũ nepém eni. ¹⁰ Newú enen yi agu, agú bechəŋti betəŋ newú. Agú ndəŋ amət ndak amay. Ke nepém enen yi ábhəŋó nechi chi ndu bechye Mandem kenókó. ¹¹ Bě nkwo băbhəŋ besət mmuet eyeka mbə be băgu, ne be băbhíkí pere bhəŋ yěnyin beka ne bebú, ne be băchi nepém ndu bétok Mandem ndu yi áchémé bhe ne Yesu Kristo.

¹² Băké pere rə ye bebú mémboŋ betəŋ ndũ mmuet eyeka ene égu gu beka be mánkəŋo nəkə chi menyin ebhen yə eŋwaka be mánkə. ¹³ Yě mmu yweka áke chye ye epókómuet eyi mbə enyin ene básət beka bebéptí menyin ne yə. Ke chyě ka mmuet ntá Mandem mbə bo abhen mánəŋ bágú ke yi áká bəpetnsem ndũ nepém. Ne chye ká bepókómuet ebheka ntá Mandem mbə menyiní betik ebhen básət beka chí menyin ebhen bechi chak besí Mandem. ¹⁴ Mbák mánkə nə nkaysi beka bebú apu pere bhəŋ chəŋ betəŋ amfay yeka, těndu ebhé ebhi ki pere bhəŋ betəŋ ndu nepém eneka, ne ndiere berĩndu Mandem ke

bəbhəŋó betəŋ ndu nepém eneka.

Bə Kristo băbhəŋ bebhak chak besí Mandem

¹⁵ Chəŋ séndəm ye be yi? Séndók ambi beka bebú mbənyune ebhé ébhíkí bhəŋ betəŋ ndũ nepém enesé, ne berĩndu Mandem ke béróhé bhəŋ betəŋ ndũ nepém enese ke? Wáwák! ¹⁶ Băbhíkí riŋi be mbák mánkhyé mmuet ntá mmu beka chi menyin ebhen yi áyəŋ mánkə, nə băchi basem ntá mmu wu? Mmu ákway bekoŋo bebú, ne bebú mentwə yi ne newú. Mbák epu nə, mmu ákway bekoŋo Mandem, ne Mandem ankə yí ambak chak besí bhi. ¹⁷ Ke sebhəŋ bekaka Mandem be yěndu băchi nyaka ndu kesemé bebú, néne, bákəŋo ne bati ayeka ankem, menyin ebhen bătəŋó nyaka bhe. Menyin ebhə ke băró amə yeka. ¹⁸ Mandem aféré be ndũ kesemé bebú ne bərəp chi basem abhi be mánkə nəkə chi menyin ebhen bəchí chak besí bhi. ¹⁹ Nchí sət erin ndũ nepém ne ntí be méyəŋ mánjwimem ndũ menyin ebhen méréem, mbənyune ébemuet be bakwəŋwəŋ mambóŋ ne jwimem ndũ menyin ébhen. Nkúbhé mbə enyũ băchyé nyaka bepókómuet ebheka ndũ kesem eken beka barak epúsí ne bebéptí menyin bechak ebhen beyă mēndək nəkə chi ambi, chye ká bepókómuet ebheka néne mbə basem ntá Mandem be yi ankə mambák chak besí bhi enyu ene babhak nyəŋá.

²⁰ Ndũ mpok ane băchí ndu kesemé bebú, băbhíkí bhəŋ nyaka yěnyin beka ne menyin ebhen bechi chak. ²¹ Mpok eyə, băbhəŋ nyaka ntiki nsáy ndũ menyin ebhen bákə, ebhen-ne băbhəŋ ntíanwóp beka néne? Menyin ebhə bétwə chi ne newú. ²² Ke néne, ené Mandem ánəŋ aféré be ndũ bebú, bərəp chi basem abhi, ne nsáy ane băbhəŋó chi nepém enen nechi nyəŋá, ne ndũ ngwenti, băbhəŋ chi nepém enen nebhi ki bhəŋ ngwenti. ²³ Nsáy bebú chi newú, ke akap ane Mandem áchyé ndéndem chi nepém enen nebhi ki bhəŋ ngwenti ntá yěntiki mmu ane abháré mmuet ne Yesu Kristo Acha ywese.

7

Pål äsət erij ndü ebhé ene éyíjǐ nebhay

1 Bõma, bãriņi ebhe. Bãriņi ye be ebhé ebhəj betañ ndü nepém mmu chi ndiere mpok yi achi nepém? 2 Nchí sət erij ene ngərə nebhay. Mpoknkem ane nném achi nepém ebhé égwət yi ne nném eyi. Ke mbák nném agu, ebhé yə épu pere gwət yi. 3 Mbák ngərə achi ne mmu achak mpok nném ábhæt nepém, nə achi nkwené berwəp. Ke mbák nném agu, ebhé ene égwóré yi ne nném epu pere bhəj betañ amfay yi. Ne mbák abhay mmü chak, apú bhak nkwené berwəp.

4 Bõma, enyu eyə ke echi ne bhe. Ebhé ébhíkí pere bhəj betañ ndü nepém eneka mbənyune, beyiņi ebhé, bǎgú nyaka ne Kristo mpok yi agu ndü ekotákátí. Néne, bǎbhat mmæt ne mmu ane Mandem áká yi apetnsem ndü nepém be ankə bhese sémbák bo abhen sékə beri ndü betok Mandem. 5 Mpok ane sékənyo nyaka menyij ebhen bakwǎņwan báyàn senkə, ebhé ékú séré ŋwaka bekə bebéptí menyij ne mmæt eyese be menyij ebhə mentwə bhese ne newú. 6 Ke néne, ebhé ébhíkí pere bhəj yənyij bekə ne bhese mbənyune, beyiņi menyij ebhen bégwóré nyaka bhese, sérəp chi mbə bawú. Néne, sépet sépú ndü kesem bekoņo mbi bebhé ebhen basiņi mbənyune sérəbhe koņo chi mbi akə ane Éfónó Mandem átəj bhese.

Ebhé Mandem ékə séngə bebú bhese

7 Séndem ye be yi? Bebhæere ebhé chi bekə bebú ke? Wáwák! Ebhé ke ékə bo mándiņi enyij ene bebú bechi. Mbə ebhé ébhíkí rem be, “Ŋké fyə ngoņo ndü enyijǐ mmu” mbə mbíkí riņi bebú ebhen bechi ndu befye ngoņo ndu enyijǐ mmu. 8 Ke ebhé eyə ékú nyaka mfyé ngoņo ndü menyijǐ bho menyu ne menyu. Mbák ebhé épú, bebú bébhək chi mbə enyij ene égú. 9 Mpok achi ane mbíkí riņi nyaka enyij ene ebhé éyàn bo mankə. Ke ndiņi nókó ebhé, ngó be nnáj nkwen nyaka ebhé, ne ngú. 10 Nkúbhé ebhé ene Mandem áyàn nyaka be enkə me mbəj nepém étwə me chi ne newú. 11 Ebhé ene echi me anti éróbhe twə me chi ne newú. 12 Séghə ye be bebhé menkem bechi nyájá. Yəntiki

enyij ene ebhé érəm echi nyájá, échi chak, ne eri.

13 Ke ebhé ene echi erítí enyij étwə nyaka me chi ne newú ke? Wáwák! Bebú ke béfæéré ndü erítí enyij eyə étwə me ne newú. Ndu echi nə, séghə ye kponoroņ be bebú chi enyij ene ébébhé échá. Béfæët ndu erítí ebhé Mandem, bebú bétwə bho ne menyij ebhen bébébhé becha.

Nenu enen sénu ne bebú

14 Séríņi be ebhé chí enyij ene éyíjǐ befónó ebhese. Ke nchí chí nkwanwan ane achi ndü kesemé bebú. 15 Mbíkí riņi menyij ebhen mǎkə. Mpú kə menyij ebhen méyàn bekə. Nchí kə chi nkúbhé menyij ebhen mpábhé. 16 Təndu menyij ebhen mǎkə chí ebhen mbíkí kəj bekə, eyə étəj be nká be ebhé chí erítí enyij. 17 Sayri sayri, puyé chí me ke nchí kə ye bebéptí menyij. Chí bebú ebhen bechi me anti. 18 Ndiņi ye be yə erítí enyij epu ndü nepém ena mbə nkwanwan. Yə beri bepu fu me anti. Yəndu mbəj nti bekə beri, mmæt apu me. 19 Mpú kə beri ebhen mbəj nti bekə. Ke nchí kə bebéptí menyij ebhen mpu yaj bekə. 20 Ke mbák nchí kə chí bebéptí menyij ebhen mpu yaj bekə, eyə étəj be, sayri sayri, puyé chí me ke nchí kə bə, chí bebú ebhen bechi me anti. 21 Echi ye chí mbə ebhé ndü nepém ena be mpok méyàn bekə erítí enyij, ebéptí enyij ke nchí kə. 22 Nkəj ebhé Mandem ne nti ena nenkem. 23 Ke ngə be ebhé echak échi ndü amæt eyə ene énu ne nkaysi aya, enkə nəkə be mbak ndü kesemé bebú ebhen bebhæet ndü nepém ena. 24 Eyə enyu ene éber echa! Chəj agha ámfere me ndü betanjá nkaysi bekə bebú ane átwə me ne newú? 25 Bakak ámbák ne Mandem mmu ákə nə befæet ndü enyij ene Yesu Kristo Acha ywese áká.

Echi ye be ndü nkaysi aya, nchí ndü kesemé ebhé Mandem, ke ndü nepém ena mbə nkwanwan, nchí ndü kesem ebhé bebú.

8

Enyü bo bákway bebhak ndu bakoņo Éfónó Bedyere

1 Néne, yə mbi apu ane Mandem árem be bo abhen bǎbhéré mmæt ne Yesu Kristo bákwen manyé. 2 Nti achi be, ebhé Éfónó Mandem mmu áchye me nepém ndu

nchemme mmuet ne Yesu Kristo, éfére me ndü ebhé ené echye betan beka bebú ebhen bétwó chi ne newú. ³ Bèbhé ebhen Mandem áchyé ntá Moses bébhíki kway nyaka bepeme bhese ndü bebú ne ntí be ndü nepém enese mbó bakwãñwan, sébhíki bhon nyaka betan bebhare bhó. Mandem ke ápémé bhese ndü átó mbon Mýwi, ne yí atwó fá amik ne nepémé nkwanwan mmu ákú bebú. Ne ndü atwó enyu yó, akú be bebú bekepere bhon betan amfáy bho. ⁴ Mandem ákú nò be bese bo sépú pere kó chi ndü betan ebhese babhón mbó enyü bakwãñwan bákú, ke séròbhe kó chí ndu betan abhen Efónó Mandem, sémbón mbi bebhak chak besí bhi mbó enyü bebhé Moses béyan sémbak.

⁵ Bo abhen bákú chi bebéptí menyin bekonon nepém bakwãñwan, bábhàre ntí chi ndü bebéptí menyin ebhen nepém bakwãñwan néyan. Ke bo abhen bákú chi berítí menyin bekonon enyín ene Efónó Bedyere árèm, bábhàre ntí chí ndü menyin ebhen Efónó Bedyere ákónó. ⁶ Mbák mmu abhàré ntí ndü menyin ebhen bakwãñwan báyan, eyó étwò yí chí ne newú. Ke mbák mmu abhàré ntí ndü menyin ebhen Efónó Bedyere áyan, Mandem áchyé yí nepém ne kpák. ⁷ Mmu ane akaysi chí menyin ebhen bakwãñwan báyan beka achí mumpap Mandem. Apú septimuet bekonon bebhé Mandem, ne apú kway beka nò wáwák. ⁸ Ne bo abhen bákónon chí nepém bakwãñwan, bápú kway beka menyin ebhen béchye Mandem manák.

⁹ Ke be bápú konon nepém bakwãñwan. Bákónon chí Efónó Mandem tñdu yí achi ne bhe. Mmu ane Efónó Kristo apu ne yí apú mmu Kristo. ¹⁰ Ke tñdu Kristo achi ne bhe, yé mmuet eyeka agügü éti bebú, befónó ebheka bechi nepém, mbonyune Mandem ákú bachi chak besí bhi. ¹¹ Tñdu Efónó Mandem mmu ákú Yesu Kristo áfú ndü newú achi ne bhe, chon Mandem ankú mmuet eyeka ene égü nkwo émpet émbak nepém ndü betan Efónó Bedyere mmu achi ne bhe.

¹² Bóma, enyín echi ene sébhónó beka, ke puyé be sebhon bekonon menyin ebhen bakwãñwan báyan beka. ¹³ Mbák mmu yweka ánkónó menyin ebhen bakwãñwan

báyan beka, ágú. Ke mbák mánkonon menyin ebhen Efónó áyan mánkú chon mambon nepém. ¹⁴ Yéntiki mmu ane ákónon Efónó Mandem achí mmó Mandem. ¹⁵ Efónó Mandem áchyé bhe apú kú mambak basem be mampet mambon béchay. Efónó Mandem ákú mambak bó Mandem. Ne ndü betan Efónó yéntiki mmu yweka ábhini yí be, “Eta, Etaya!” ¹⁶ Eyó étón be mbon Efónó Mandem áchem ne bati yeese ne ákú sendini be sechi bó Mandem. ¹⁷ Ne tñdu séchí bó Mandem, chon sémbon áfók ane yí ábhàré ntá bóbhi, ne menyin ebhen Mandem ábhàre ntá Kristo. Mbák sénká béchem mmuet ne Kristo ndü esonori eyi, chon sénchem ne yí ndü keném eki.

Mandem ábhàre keném ntá yeese

¹⁸ Beyini besonori ebhen séghó néne, bepú yényin ene mmu ákway beyenti ne keném eken Mandem ákú chon sémbón. ¹⁹ Menyin ebhen Mandem ághókó menkem ménon ne beyá ekwak nywop enen yí átón kponoron bo abhen bachi bóbhi. ²⁰ Echi nò mbonyune Mandem ákú be menyin ebhen yí aghoko mémbák chí ndéndem. Puyé bhó ke béyan bebhak enyu yó. Mandem mmu ághókó bhó ke ákú be émbák nò. Ke berí béchí ambi. ²¹ Ne échí be chon Mandem amfere menyin ebhen yí ághókó ndü kesem anten menyin ebhen békú bó mémpó be bó nkwo mémbón mbi bebhon keném mbó enyü bó Mandem bábhon keném. ²² Sérini be menyin menkem ebhen Mandem ághókó bétón mbó ngaré ane ághók bebe mpok ánonisi. ²³ Ne puyé chí ndiere menyin ebhen Mandem ághókó ke béghók bebe, ménon nókó. Besé babhon bo Mandem achyé Efónó Bedyere mbó akap ane mbi ané átón be chon sémbon keném eken kebhet ambi, sétón nkwo, senon nókó be Mandem ansot bese amuet mbó bóbhi. Nò chí be anchye bhese mmuet nkó. ²⁴ Mandem apémé bhese, mpok sébhàka ntí ne yí. Mpok séghò menyin ebhen sébhàka ntí aré sépú pere rón ambi bebhàka ntí are. Agha ákway bebhàka ntí ndu enyín ene yí ánán ábhónó? ²⁵ Ke mbák sébháká ntí ndü enyín ene sebhikire ghó, sérón ambi menonon yó ne ekébhéntí.

²⁶ Echi enyumot be ndu sébhíki bhon betan menikmuet mbó enyu sébhónó beka, Efónó

Bedyere ákwak bhese. Yimbəŋ añikmæet ɛ̄ti yeŋe ansək nəkə nsók enyu ene échá enyũ mmu añikmæet ne eyəŋənyu. ²⁷ Ne Mandem mmu aríní menyin ebhen bechi bhese anti aríní nkwo nkaysi Efónó Bedyere, mbənyune Efónó Bedyere añikmæet ɛ̄ti bo Mandem ke ákoŋo chi nkaysi Mandem.

²⁸ Sériní be yɛ̄ntiki enyin ene éfákárí ne bhese, Mandem əsət yə ankə bé éntwó ne beri ntá bo abhen bákəŋ yi, bo abhen yi ábhíní bekoŋo nkaysi yi. ²⁹ Echí nə mbənyune Mandem anán aríní nyaka bəbhi ambi ambi. Ndu echí nə, áyap bó nkwo beka be mándəp chi mbə Móywi. ³⁰ Ne bo abhen yi áyábhé, abhíní bhə nkwo. Ne akə bo abhen yi ábhíní mámbák chak besí bhi, ne bo abhen yi akə mámbák chak, akə mámbón mbi bebhak ndü nebhæet kenókó yi ne yi.

Ekəŋ Mandem ne bo abhen bəbháré mmæet ne Yesu Kristo

³¹ Chəŋ sémpet séndem ntiki enyin echak? Mbák Mandem achi ne bhese, agha ákway menu ne bhese ansət awónem? ³² Mandem abhíkí kem nyaka Móywi be ake bhəŋ esəŋəri. Arə yi be ankwak bhese mankem. Təndu yi áchyé nyaka yi ɛ̄ti yeŋe, sébhíkí ghə be chəŋ anchye bhese menyin menkem ebhen Efónó Bedyere áchye? ³³ Agha akway berem be bo abhen Mandem ayabhe be mambak abhi bákwen manyé? Mandem ke akə bhə mámbák chak. ³⁴ Agha ákway berem be mántəmsí bhese? Chí Yesu Kristo mmu ágú nyaka ke Mandem akə yi apətnsem ndü nepém ne achi ebhé awónem eywi, ne sayri sayri, añikmæet ɛ̄ti yeŋe ke? ³⁵ Agha ákway beferé bhese ndü ekəŋ ene Kristo ábhónó ne bhese? Chi nepém enen nétáná ke chi esəŋəri? Chi nenyok enen báchyè bhese ke chi nsay? Chi nchəbhé nden ke nepá ane bə bápə bhese ke chi newáy ane bo báyan beway bhese? ³⁶ Echí mbə enyũ Ekáti Mandem érəm be,

“ɛ̄ti ye,
bo báyan beway bhese mpoknkem.
Bəsət bhese chi mbə ághónəmən
ane báya berəŋ beway.”

³⁷ Wáwák! Ndü menyin ebhen menkem ebhen bəfakari ne bhese, Kristo mmu ákónó

bhese áchye bhese awónem tontó. ³⁸ Ndiní be yənyin epú kway beferé bhese ndü ekəŋ eyi. Newú nepu kway beka nə. Séchí chi nepém, ne nepém nepú kway beka nə. Bəángel Mandem bápú kway beka nə. Menyin ebhen bəbhónó betan amfay bəpú kway beka nə. Menyin ebhen bechi néne, ne ebhen bətwə ambi bəpú kway beka nə. ³⁹ Betantí menyin bəpú kway beka nə. Yé chí mfay, yé chí mmik apú kway beka nə. Ne ndü menyin ebhen Mandem ághókó menkem ye émət epu kway beferé bhese ndü ekəŋ ene Mandem ábhónó ne bhese ɛ̄ti enyin ene Acha ywese Yesu Kristo áká ndu bekwak bhese.

9

Mandem ayap nyaka bo Israel be mámbák bəbhi

¹ Me mmü Kristo nchí rem chi tetep, mpú sence. Ntí ena nkwo nérəm be nchí rem chi tetep, ne Efónó Bedyere arəm chí enyumət. ² Basémé aya me anti tontó ne ntí nésəŋəri me amem mpoknkem ɛ̄ti bəmaya, bo Israel, bo etək eya. ³ Yé chí béká newú ka be ntemsi Mandem ambak ne me, ne be yi amfap me ne Kristo mbák eyə ékway bekwak bə mánókó Kristo. ⁴ Báchí bo Israel. Bó ke Mandem əsóré be mámbák bəbhi. Ntá yap ké yi átónó bediéré bhi. Anyũ nku chí ne bhə. Ntá yəp ké yi achye bebhé. Bə ké yi atəŋə enyũ bo babhəŋə bechye yi kenókó ne, ne bó ké yi afyé bariəp. ⁵ Bó ke bachi bebharəbhə Abraham ne Áisek ne Jekóp. Ne bəbhé Mpeme Mandem afyé nyaka bariəp be átó chí etək eyap. Bəbhé yi chí ndü nnerékere wu. Yí Kristo, achí Mandem ne abhəŋ betan amfay menyin menkem. Sémbítí yi mpoknkem. Amen. ⁶ Mpú rem be Mandem ənək bebharə bariəp amen yi afyé nyaka ne bo Israel. Puyé yəntiki mmu Israel ke achi mmü Mandem. ⁷ Ne puyé bebharəbhə Abraham mankem ke bachi bəbhi tetep. Mandem arəm nyaka be, “Befæet ntá Aisek ké óbhəŋ chəŋ bebharəbhə abhen mfyé bariəp bechye wə.” ⁸ Ene étəŋ be puyé chí bə abhen bəbhé mbə yəntiki mmó achak ke bachi bə Mandem. Chi bə abhen bəbhé bekoŋo bariəp ami ke Mandem əsóré be báchí bebharəbhə Abraham tetep. ⁹ Bariəp Mandem amə ntá Abraham achí nyaka

βε, “Nkúbhé mpok ane mmíé mbure, chəŋ mpetnsem, ne Sará ambé mómbakanem.”¹⁰ Mandem abhiki fyε bariεp chi ndiere ne Abraham, ke ne Rebéka nkwo mpok yi achi nyaka ne meniε befak ebhen chi mbi ywεε Aisek afyé,¹¹ yěndu bə bábhuet nyaka amem meniε, kekə yě bebú ne yě berí, ndu betəŋ be Mandem áyap mmu chi bekoŋo nkaysi ane yi ábhónó. Mandem apu yap mmu bekoŋo berítí menyih ebhi. Ayap mmu chi bekoŋo nebhiŋi ane yí ábhíŋí yi.¹² Mandem ághátí Rebéka be, “Chəŋ mǎmbi ántók ane mónkwen.”¹³ Echi mbə enyū Ekáti Mandem érəm be Mandem arem nyaka be, “Nkəŋ Jekóp, ke mpap Isau.”

¹⁴ Ndu echi nə, chəŋ séndem be yi? Bé Mandem apu chak ndū menyih ebhen yi ákə ke? Wáwák!¹⁵ Arem nyaka ntá Moses be, “Nchí ghə ntínso ne mmu ane mēyan beghə yi ntínso, ntəŋ berínti ntá ane méyan betəŋ berínti.”¹⁶ Echí ye be Mandem apu yap mmu chi bekoŋo nkaysi bakwāŋwan, ne puyě chi bekoŋo betəŋ ebhen mmu afyé bekə betik. Ayap mmu chi ndu ághə yi ntínso.¹⁷ Ekáti Mandem érəm be Mandem arem nyaka ntá Mfo Ijip be, “Nkə wə ómbák Mfo be ntón betəŋ ebha wə amuet enyu ene mmik nkem ághok chəŋ éti ya.”¹⁸ Eyə étón ye be, Mandem ághə ntínso ne yě agha ane yi áyən beghə yi ntínso, angwót ntí ne mu ane yi áyən begwət ntí eni.

Mpokófu Mandem abenti ne mpokófu ághə ntínso

¹⁹ Mmū ákway ye bebhep be, “Těndu Mandem áyap mbə enyū nchí rem ne, ndaká yí yi áji ye bho? Neyap ane yi áyap bho apu təŋ be mmu ákə chi enyih ene Mandem ásət betəŋ ebhi bekə mmu ankə?”²⁰ Ke wə nkwa, ochí agha bekem epúítí ne Mandem? Enyih ene ngoko-bete ásóre ntəp aní ékway berem ntá ngoko betě ntəp be, “Ndaká yí óghókó me chi enyu ene ke?”²¹ Ngoko betě ntəp ábhíki bhəŋ betəŋ amfay ntəp ndu bekə mbə enyū yi akəŋə ne ntəp ane yi aghoko? Apú kway menyəbheri ntəp ansət mbək aní ete ene bábhəere nyáná ndū bepa, ansət ntəp áchák aní ete ene bákə menyih ne yə manywəp ankem-ε?²² Echi enyumət ne enyih ene

Mandem ákə. Ayən nyaka be bə mándíŋí be yi ábè nti mpok bo bákə bebú ne be ábhəŋ betəŋ bétémsi bə bebú. Ke abhəŋ beyə ekébhéntí ne bo abhen yi aghoko.²³ Mandem ákə nyaka nə betəŋ enyū yi ábhónó beyə keném ne enyū áchye bhese mbək keném eki. Atóŋtí nyaka bhese ambi be sémbón mbi bechwe ndū nebhet kenókó yi.²⁴ Ne séchí bo abhen Mandem ábhíŋí. Abhíŋí bho, puyě chi ndiere bo Israel ke abhen bápú bo Israel nkwo.²⁵ Echi mbə enyu ekáti ndemekepinti Hoseya érəm be Mandem arem nyaka be, “Bo abhen bapu nyaka ‘Bəbha’ chəŋ mbiŋi bhə be bəbha. Ne abhen mbíki kəŋ nyaka, chəŋ mbiŋi bhə be ‘Abhen ekəŋ.’”²⁶ Ne nkúbhé nebhet ane ngati nyaka bhə be, ‘Bə bápú bəbha’, aré chəŋ Me Mandem mmu nchí nepém ndem be, ‘Báchi bəbha.’”²⁷ Aisáya ndemekepinti Mandem arem nyaka éti bo Israel be, “Yěndu bo Israel baya mbə ésiép ene echi angəkə manyu, Mandem apeme chəŋ chi báru bhap.²⁸ Chəŋ Mandem antwó, antán bo fá amik, yi ke chəŋti mpok, ndak amay.”²⁹ Ne mbə enyu Aisáya areme nyaka be chəŋ emfakari, “Mbə Mandem Acha betəŋ menkem abhíki nana rə nyaka mbək bho amem manéréket ayese mbə sémay mankem mbə bə Sódóm ne abhen Gomóra.”

Bo Israel bábhíki noko nyaka Mbok Ndíndí

³⁰ Chəŋ séndem be yi éti barak ane? Enyih ene sérəm chi be bo abhen bápú bo Israel, bábhíki fyε nyaka betəŋ ndu beyəŋ mbi bebhak chak besí Mandem. Yě nə, bábhak chak besí Mandem befuet ndū neka enen bábhónó ne Yesu.³¹ Ke bo Israel, bo báfyé nyaka betəŋ ndu bebheε bebhé, be mámbák chak besí Mandem, bekə nə eyə ébhak chi ndéndem.³² Eyə ébhak chi ndéndem ndaká yí? Nti achi nyaka be bə bákə nyaka berítí menyih ndu menu bebhak chak besí Mandem, ekə bə kebheŋ neka ne Mandem be yi ankə bə mambak chak. Echi nyaka mbə be bo Israel báchíŋtí nekwén ndū ntay enen nekwáy bekə mmu ankwen.³³ Echi mbə enyū Ekáti Mandem érəm be Mandem arem nyaka be, “Ghə

κά, nchí bhæere ntay etók Síon enen nékà chəŋ bo mánychĩtĩ nekwen. Ntay enə chi setárebhé esen sékà bo mánkwen ěti yi. Ke mmu ane ánókó yi, apú bhəŋ chəŋ ntíanwóp.”

10

¹ Bǎma, enyĩŋ ene mǎyaŋ ne nti ena nenkem, nník nəkó mmæet ěti bo etók Israel chi be Mandem ampeme bhə. ² Nchí kway bete bhə ntísie be bə báfyè betəŋ bekoŋo Mandem, ke bábhíkí riŋi mbǎŋ mbi ane tetep. ³ Bábhíkí riŋi enyu Mandem ákà bo mámbák chak besí bhi. Mánù chi beka wap mbi ane bə babhak chak besí bhi. Ěka bábhíkí ka mbi ane yi ákà bo mambak chak besí bhi. ⁴ Kristo ákə be bebhé ebhen Mandem áchyé nyaka ntá Moses bekepere bhəŋ betəŋ, bé yěntiki mmu ane ánókó enyĩŋ ene Kristo akə ntá yi ámbák chak besí Mandem.

Mandem äpeme yěntiki mmu ane ánókó Yesu

⁵ Moses asĩŋ nyaka be mmu ane áyàŋ bebhæere bebhé Mandem be ambak chak abhəŋ bebhæere bebhé menkem ke ambóŋ nepém. ⁶ Ke enyĩŋ ene Ěkátĩ Mandem érəm ěti enyũ mmu ane ábhàk chak besí Mandem ndũ yi ásíkí nti ne Yesu chi be, “Ké bhép mmæet be, ‘Chəŋ agha ankó amfay?’” [Nə chi be mmu abhəŋ chəŋ beko amfay, ansət Kristo, ansep fá amik ne yi.] ⁷ Ké bhép ye mmæet be, “Chəŋ agha ansep amik ndu etókó bawú?” [Nə chi be, “Mmu abhəŋ chəŋ besep andək amik ndũ etókó bawú beka Kristo ampətnsem ndũ nepém.”] ⁸ Ěkátĩ Mandem érəm chi be Ěyəŋ Mandem chi enyĩŋ ene bákway berĩŋi. Chi enyĩŋ ene mánáŋ bǎrémé ne echi amem bati yeka. Bákway menoko yə ndu yó echi amem manyu yeka ne chi nkúbhé Ěyəŋ ére ke séghátĩ bho. ⁹ Mbənyune mbák mmu andem kponorəŋ be Yesu achi Acha, ne anoko amem nti eni be Mandem akə nyaka yi áfú ndũ nɛwú apətnsem ndũ nepém, Mandem äpeme yi. ¹⁰ Echi nə mbənyune, mmu ane ánókó Yesu Kristo ne nti eni, Mandem ákə yi ámbák chak besí bhi. Ne mbák ándem kponorəŋ be Yesu Kristo achi Acha, Mandem äpeme yi. ¹¹ Echi mbə enyu Ěkátĩ Mandem érəm

be, “Apú rə yě mmu ane ánókó yi ambəŋ ntíanwóp.” ¹² Yě mmu achi chi mmu Israel, ye apú mmu Israel, ewupsi épú aré. Nkúbhé Acha áre amət ke achi Acha bə mankem. Ne yi áchyè beyǎ áfók ntá yěntiki mmu ane ánikmæet ntá yi. ¹³ Ěchí mbə enyũ Ěkátĩ Mandem érəm be, “Yě agha ane ánikmæet ntá Mandem Acha be ankwak yi, Mandem äpeme yi.”

¹⁴ Ke ná bo bákway menikmæet ntá mmu ane bó bábhíkí noko? Ne ná bákway menoko mmũ ane babhikire ghók ěti yi? Ne ná bə bákway beghok ěti mmu wu mbák yě mmu abhíkí ghati bhə menyĩŋ ěti yi? ¹⁵ Ne ná bo bákway beghati Mbok Ndíndí mbák bábhíkí to bhə? Echi mbə enyũ Ěkátĩ Mandem érəm be, “Maŋák äya ěti bo abhen bekek ebhap bépəkə bə be mándək mángati bho Mbok Ndíndí!” ¹⁶ Ke puyě bə mankem abhen bǎghókó Mbok Ndíndí ke báká yó. Ěchí mbə enyũ Aisáya areme be, “Acha, agha ánókó enyĩŋ ene séghátĩ bhə?” ¹⁷ Echi ye be mmu äghok ke anoko, ne mpok bǎghátĩ bho ěti Kristo, bo bǎghók Mbok Ndíndí.

¹⁸ Ke mbəŋ enyĩŋ bebhep. Bo Israel, bábhíkí re ghók Mbok Ndíndí ěti Kristo ke? Bǎghok. Echi mbə enyũ Ěkátĩ Mandem érəm be, “Ěyəŋ ene básóré bégátĩ bhə mbok, ékə eghaka yěntiki nebæet fá amik, yě chí ndũ bebhak ebhen bésábhé nekə tontó.” ¹⁹ Ke nchí bhep be, bo Israel bábhíkí jwi nyaka mmem ke? Bájwimem mbənyune Mandem árəm mbə enyũ Moses ásĩŋi be, “Chəŋ nkə mǎmbəŋ mpabhamík ne bo abhen bábhíkí bhəŋ etók. Chəŋ nkə bati áambe be amem ěti bə betək bechak abhen bachi bechĩŋtĩ bho.” ²⁰ Ne Aisáya arem nyaka nkəwə kebhəŋ becháy be, Mandem arem be, “Bo abhen bápú yaŋ nyaka me bǎghó me. Ntəŋ mmæet ntá bo abhen bápú bhep me.” ²¹ Ke ěti bo Israel, Mandem arem be, “Nywəp nenkem, nsá amə, nník nəkó mmæet be mámpətnsem ntá ya, ke bə bátəŋ chi netəŋántĩ. Bəbhen bákə chi eyap enyu.”

11

Mandem äghə bo Israel ntĩnso

¹ Nchí bhep ye be Mandem aguer bo Israel ebhi ke? Wáwák! Membõn nchí mmu Israel ne ebhárémõ Abraham ne mfũ ndũ nneréket amõt ane Benjamin achí chi-mbi. ² Mandem abhíkí guer böbhi abhen yi áyábhé te ndũ nebhõnet ebhi. Bábhíkí riñi enyiyi ene Ekáti Mandem érèm ãti ndemekerĩnti Eláija ndu yi ághàti nyaka Mandem menyiyi, anji nõkõ bo Israel? Yi årèm nyaka be, ³ “Acha, bo abhen báwáy baremé kerĩnti bhe ne mámokoti bebhak ebhen séchyè wõ akap. Me awánti ke ndóbbhé ne báyan beway me nkwo.” ⁴ Mandem akémé nyaka yi be yi? Akeme yi be, “Mbáré bo nka tándrámõt (7000) abhen bábhíkí nikmuet ntá mandem nsé ane bábhiñi be Bál.” ⁵ Echi enyumõt echõñ. Bãru bo bachi ndũ nkwo bo Israel abhen Mandem áyábhé ãti berĩndu ebhi. ⁶ Ne mbák ayap bhõ chi ãti berĩndu ebhi, nõ chi be, abhíkí yap bhõ ãti enyiyi ene bõ bákú. Mbõ ayap bhõ chi ãti enyiyi ene bákú, mbõ épú be ákù bõ berĩ ndéndem.

⁷ Eyo éghàti bhese be yi? Chí bé bo Israel bábhíkí ghõ nyaka enyiyi ene bõ báyan. Bãru bho abhen Mandem áyábhé ke bághõ nyaka yo. Mbák chí báchák, bágwõt nyaka bati yap amem ⁸ mbõ enyũ Ekáti Mandem érèm be, “Mandem ákù bõ báké riñi enyiyi, áchye bhõ amík ane ápú ghõ mban, ne batú ane apu ghok mban, ne nõ ke bõ bachi kpate echõñ.” ⁹ Debhít nkwo árem nyaka be, “Menyiyinyie bhap mémbak nta ene ékèm bõ, mémbak enyiyi ene ékù mándiñi nekwén enen bákwené, be Mandem ántémsí bhõ. ¹⁰ Eri be amík ágiri bhõ be báké ghõ mban, ne bé esõñri ényíré bhõ amík mpoknkem.”

¹¹ Mpet nchí bhep ye be, mpok bo Israel báchĩnti nekwén, bákwené ndak ámay ke? Wáwák! Ke ãti bebú bhap, bo abhen bápú bo Israel, bábhõñ mbi ane Mandem ápeme bhõ. Mandem akù nõ be bo Israel mámbõñ mpabhamík ne bo abhen bápú bo Israel, bé Mandem ampeme bhõ bo Israel nkwo. ¹² Tëndu bebú bo Israel békú Mandem áyééré bo abhen bápú bo Israel, ne tëndu bo Israel bákwené bekù enyiyi ene Mandem áyan nyaka be mánkù, eyõ ékú Mandem ayet bo bachak tontó. Chõñ Mandem apú chye

mbõñ beyã áfók ane áyá áchá ntá bo bachak mpok ane bo Israel mankem bápetsnem ntá yi ke?

Enyu Mandem ápémé bo abhen bápú bo Israel

¹³ Néne, nchí rem ntá yeka bo bápú bo Israel, tëndu nchí mũnto ntá yeka, bé mpú sõt betik ebha mbõ ndaká ntok, ¹⁴ ndu nchí yan be bö etok eya mámbõñ mpabhamík, máñjan bebhak mbõ bhe. Eyo ékwáy beku be mbõk eyap mántiknsem ndũ bebú bhap be Mandem ámpémé bhõ. ¹⁵ Tëndu negúép ane Mandem ágúebhé bo Israel ebhi ákú be bo abhen bápú bo Israel mámbõñ mbi bebhak ndũ kemere ne Mandem, mpok Mandem apet asõre bo Israel amuet, chõñ eyõ énkwa ná? Chõñ énkù be bawú mámpetnsem ndũ nepém ke? ¹⁶ Mbák mánkú bret, máñchyé ane báyambi bákú ntá Mandem, nõ bret achak nkem achi bret Mandem nkwo. Ne mbák bakanánok achi ntá Mandem, nõ batábhénok eyõ nkwo achi chi ayi.

¹⁷ Mbák mámkpót mbõk batap enõk ólif mámfere ndũ enõk ene bápí, mánsõt ye batap enõk ólif ene bábhíkí pi mambat ambi-enõk ene bápí, nõ nenyíé batap ane bábharé néfũ chi ndũ enõk ene bápí. Bo Israel abhen bápú bo Israel báchí mbõ batap enõk ene bábhíkí pi. ¹⁸ Báké yon ye mmuét ne bo abhen bachi mbõ batábhénok ane bákpót bágúebhé ebhi. Mbák báyon mmuet, báké ghõkõntik be puyé be ke bákémé bakan enõk. Bakan énk ke ákémé bhe tëndu bachi chi batábhé enõk. ¹⁹ Bákway berem be, “Mandem aféré nyaka mbõk batábhénok be ambat bhese ndu enõk.” ²⁰ Echi tetep. Mandem aféré nyaka batap enõk mbõnyune bábhíkí noko Mbok Ndíndí ãti Yesu Kristo. Mbák chí be bho bápú bo Israel, bachi batábhénok chí ãti bábhõñõ neka ne Yesu Kristo. Báké yon ye mmuét. Cháy ká Mandem. ²¹ Bák ká nõ mbõnyune tëndu Mandem aféré nyaka mbõñ batábhénok ene bapi, chõñ amfere be bho bábharébhat nkwo mbák bábhíkí noko.

²² Ghõ yeka ndũ Mandem are bhõñ berĩnti ne ndũ yi achi kíkírík nkwo ne bo. Achí

kíkírík ne bo abhen bákwené ndü bebá. Ke ntá yeka, átɔn berinti mbák mändək ambi bekɛ mbə enyü yi áyàn. Mbák épú nɔ, ákpɔt be nkwɔ amferε ndü enək. ²³ Ne mbák bo Israel mángúpsí bati yap mánoko Mbok Ndíndí ɛti Yesu, Mandem ɛsɔt bho ankɛ be mámpet mambak batábhénək ene bapí. Yi abhɔn betan bekɛ nɔ. ²⁴ Mbák Mandem aféré be bo abhen bápú bo Israel ndü enək ólif ene bábhíkí pí abhat ndü ene bápí, mbák yi ákway bekɛ enyih mbə eyɔ, nɔ echi mandú enyih ntá yi bekeme bo Israel ndü nebhet ane achi nyaka awap, tɛndu bə ke bachi mbɔn batap enək ólif ene bapí.

Mandem ághò bə mankem ntinso

²⁵ Bɔma, mɛyan mändih enyih ene echi bhésé bhésé keka mánkaysi be bábhɔn beyá kebon. Echi be bo Israel abhen bágwóré nyaka bati yap bápú gwɔt chɔn yɔ mpoknkem. Ebhak chɔn chi kpate beghaka mpok ane mpáy bo abhen bápú bo Israel, abhen Mandem áyábhé, mánoko. ²⁶ ɛnán émfákárí enyu eyɔ, Mandem ɛpeme bo Israel mankem. Echi mbə enyü Ekáti Mandem érem be,

“Chɔn mmu amfú ɛtək Síɔn ane áfere bo Mandem ndü esɔnɔri. Chɔn yi amfere epih bébyak Mandem amɛt bebharébhɔ Jekóp.”

²⁷ “Mpok mferé bebá bhap, chɔn ene embak mbə enyü nyú nyaka nku ne bhɔ.”

²⁸ Bo Israel bachi bɔmpap Mandem mbənyune bábhíkí noko Mbok Ndíndí ɛti Yesu Kristo. ɛfakari nɔ ɛti yeka bo bápú bo Israel be mbi ámbák Mandem ámpémé bhe. Ke bo Israel báchí mamɛere Mandem mbənyune yi anán ayap nyaka bhɔ ɛti bachimbí bhap. ²⁹ ɛchí nɔ mbənyune mbák Mandem ayap mmu ne ayet yi, apú pere wupsi ntí eni ne mmu wu. ³⁰ Ndü mpok ane áféré ansem, be bho bápú bo Israel bátan nyaka ntí ne Mandem, ke néne, Mandem ághò bhe ntinso ɛti netanjanti bo Israel.

³¹ Enyumɔt ke echi be néne, bo Israel bátan ntí ne Mandem be nkúbhé mbə enyü yi ághò bhe ntinso, ángó bó nkwɔ ntinso.

³² Mandem aró bo mankem mánchwe ndü

kenɔn ɛti netanjanti enap be yi angɔ bhɔ mankem ntinso.

Sembíti Mandem

³³ Ghó ká, Mandem achik achá! Nerihíndak eni neyá néchá, ne arihí yéntiki enyih. Yɛ mmu apu kway berihí enyü nkaysi ayi áchí Yɛ mmu apu rihí enyü yi ákà menyih.

³⁴ “Agha arihí enyih ene Acha ákaysi? Agha anán áchí nchye maníé ntá yi?” *

³⁵ “Agha anán áchyé Mandem enyih ené yi áyàn Mandem ankeme yi yɔ?”

³⁶ Yi ke aghoko menyih menkem ne menyih menkem bechi chi ndü betan ebhi, ne menyih menkem bechi chi ndü bechye yi kenókó. Sénchie yi kenókó mpoknkem. Amen.

12

Münkwə abhəj bechye mmɛt ntá Mandem

¹ Bɔma, ndu echí mbə enyü nchí rem nəkɔ, ne ɛti ntinso Mandem ne bhese, nchí kwen be bekak berem be mánchye mmɛt eyeka enkem ntá yi mbə akap ane achi nepém, ne nyáná, ne ane yi akɔnɔ. Eyɔ ke echi esayri mbi bechye Mandem kenókó. ² Báké kɔnɔ ekakáneko ené bə mmik. Dó ká Mandem ángúpsí nepém eneka. Akà nɔ ndu áchyé bhe nkaysi nɔ. Eyɔ ékà mändih enyih ene Mandem áyàn. Yó éri, yó ke échyé yi manák, ne yó ke éri échá ndü yéntiki mbi.

³ ɛti berindu ebhen Mandem átɔnɔ me, nchí rem ntá yeka mankem be yɛ mmu ake sɔt mmɛt yi mbə be achá enyü mmu yi achi. Ke ámbón chi nkaysi ane achi chak ɛti enyu ene yi achi, békónó ení neka enen Mandem áchyé yi. ⁴ Echi nkúbhé mbə mmɛt nkwá ane achi amɔt, yɛ nɔ, abhón beyá bepókómɛt ne yéntiki epókómɛt ebhɔn ebhi betik. ⁵ Enyu eyɔ ke echi ne bhese. Yɛndu séyá, séchí mbə mmɛt amɔt mbənyune séchem mmɛt ne Kristo. Yéntiki mmu achi ne bati nkúbhé mbə enyü yéntiki epókómɛt echi ne bechak. ⁶ Mandem achyé yéntiki mmu yese ayi akap bekonɔ berindu ebhi ne bhese. Yéntiki mmu ánkɛ ye ebhi betik ne aywi akap. Mbák Mandem achyé

* **11:34** Echi mbə enyu básihí amem ekáti Aisáya 40.13 ne amem Job 41.3.

mmu akap berem kepinti mmu wu abhəŋ beka nə bekoŋo enyu ene yi anoko Mandem. ⁷ Mbák Mandem achyé mmu akap bekwak bho, ánkwak bho. Mbák chí akap betəŋ bho, ántəŋ bho. ⁸ Mbák mmu abhəŋ chí akap befye bo nti, eri yi ankə nə. Mbák mmu ábhəŋ akap bechye bo menyin, ánkə nə ne awó fúú. Ne mmü ane ábhəŋó akap bebhak münti, ánkém bo abhen bachi anten yi sayri. Ne mmü ane ábhəŋó akap betəŋ bo berinti, ánká nə ne maŋák.

⁹ Kəŋ ka bati ne ekəŋ ené tetep. Pap ka barak abúabə. Kém ká sayri yəntiki eríti enyin. ¹⁰ Kəŋ ka bati mbə bə nnereket Mandem. Bəŋ ká beyá ekwak ndu bechye bati kenókó. ¹¹ Fíé ká betəŋ ndu beka betik, báké bhak babhət. Kə ka betik Yesu Acha ne bati ayeka ankem. ¹² Bəŋ ká maŋák ndü menyin ebhen bábháká nti aré be Mandem ankə ntá yeka. Bəŋ ká ekébhénti ndü mpok esəŋəri. Nik nókó ká mmuet mpoknkem. ¹³ Kwak nókó ká bo Mandem abhen eyap épú, mänsyepi nəkə mankə amem beket ebheka sayri.

¹⁴ Mbák bo báchyè wə esəŋəri eti ohi nkoŋo Yesu, nikmuet be Mandem anjet bhə. Ké rem be eyak embak ne bhə. Nik chí mmuet be Mandem anjet bhə. ¹⁵ Nák ka ne bo abhen bábhəŋó maŋák. Dí ká ne abhén bachi ndü nedí kebho. ¹⁶ Bák ká eyəŋ émət ne bati. Báké yəŋ mmuet, fyé ka mmuet ne yé chí bo abhen bápú yənyin. Báké kaysi be bəriŋi yəntiki enyin.

¹⁷ Báké kemə bebú amfay bebú. Káysi nókó ká beka chí menyin ebhen beri besí bo mankem. ¹⁸ Yəntiki mmu ywəka abhəŋ beka yəntiki enyin ene yi ákway beka be ambak kpák ne bo mankem mpoknkem. ¹⁹ Abhen ekəŋ, yé mmu ywəka áké kemə kémbé. Də ká Mandem antemsi mmu ane áká nti bebú mbənyune Ekáti Mandem érəm be Mandem arem be, “Me ke mbəŋó békəme kémbé. Me ke nchí kap mmu ndü enyin ene yi áká.” ²⁰ Enyin ene bábhəŋó beka chí bekoŋo enyin ene Ekáti Mandem érəm be, “Mbák nsay ánu mümpap aywe, chye yi nenyíé. Mbák manyiep ákwak yi, chye yi manyiep ányú. Mbák bákə nə, ébhak mbə be bătó kefikisi ngó anti mümpap aywe, ne eyə ékə mümpap ámbəŋ ntíanwóp.” ²¹ Báké

rə barak abúabə ambəŋ betəŋ amfay yeka. Kə nókó ká chí beri be, mámbəŋ betəŋ amfay barak abúabə.

13

Yəntiki münkwə abhəŋ beghok bəbati bhi

¹ Yəntiki mmu yeka abhəŋ beghok bəbati mbənyune Mandem ke áyap mmu ane ákém etək ne yi ke afyé abhen bachi néne. ² Ndü échí nə, mmü ane átəŋti ne bəbati átəŋti ne bo abhen Mandem afyé be mankem etək. Bo abhen bákə nə bábhəŋi chí ntemsi amuet. ³ Mmu ane ákə beri ábhíki bhəŋ becháy bəbati. Bo abhen bákə bebépti menyin bábhəŋ bebhəŋ becháy. Mbák syəŋ be áké bhəŋ becháy ne bəbati, bák mmü ane ákə menyin ebhen bechi chak. Mbák əkə nə, bəbati bábhəŋ maŋák ne wə. ⁴ Münti etək ákə chí betik Mandem ndu bekwak bhe. Ke mbák əkə bebépti menyin, əbhəŋ bechay yi mbənyune betəŋ ebhen yi ábhəŋó bəpú ndéndem. Mandem achyé yi betəŋ chí be antemsi nəkə bo abhen bákə bebépti menyin. ⁵ Mmu abhəŋ ye besepi mmuet ntá bəbati. Ne mmu áké kə nə chí ndu áchay be Mandem ake kə bo mántemsi yi. Nti achak achi be nti mmu néghəti yi be eri beka nə.

⁶ Chí eti yə ke báchyè nkwo nkábhénti. Bəbati bákə chí betik Mandem ndü yəntiki enyin ene bə bábhəŋó beka. ⁷ Chié yé ka yəntiki münti enyin ene bábhəŋó bechye yi. Mbák chí nkábhénti ke mmu ábhəŋó bechye, ányché. Mbák chí nkáp ane mmu ábhəŋó bechye ndü menyin ebhen yi ábhəŋó, ánkə nə. Mbák mmu abhəŋ besepi mmuet ntá achak, ánsépti mmuet ntá yi. Ne mbák mmu abhəŋ bechye kenókó ntá achak, ányché yi kenókó.

Bənkwo bákəŋ bati

⁸ Báké kem mmu barem ke kwə. Barəm amen bábhəŋó berəŋ ambə bekem bo chí amen beka bə. Mmu ane ákəŋ bo ábhəre bebhé Mandem menkem. ⁹ Bebhé Mandem bərəm be, “Ŋké kwən berwəp” ne, “Ŋké way mmu” ne, “Ŋké ghep aghəp” ne, “Ŋké fyə amík ndü enyiní mmu achak.” Ebhé émət épókó ebhen menkem ne bechak nkwo. Ne ebhé eyə érəm be, “Kəŋ nti nkwa mbə mmuet eyə.” ¹⁰ Mmü ane ákəŋ bo apú kə bhə bebú.

Enyu eyo ke echi be bekəŋ bo chi bebhæere bebhé menkem.

¹¹ Ndu berəŋ ambi, bāriŋi mpok ane sechi aré néne. Mpok ménémé ndü kenó akway mbənyune mpok ane Mandem ánaŋa bereme bhese achí kekwoť néne achá mpok ane sébho nyaka menoko Yesu Kristo. ¹² Beti ménanə bəfæť, ne nywəp nebhə beyi. Séndó ye menyinə ebhen bo bákə amem ejuri, sénsot menyinə nenu ebhen sébhəŋó menu ne bhə ne nywəp ámfay mbə bo abhen mánanə báfú ndü ejuri. ¹³ Sémbón erítí ekakáneko mbə bo abhen bákə ne nywəp ámfay. Séké chwe ndü bepá ebhen bo mányù mmém mánkwen, ne mámbə barak épúsi. Ne séké fyem mmæť ndü baraká kebħæere ne barak épusi achak. Séké chwe ndü bétáná, ne mpabhamík. ¹⁴ Ke dš ká Yesu Kristo Acha ámbəŋ betanə ndü nepém eneka enyu ené bo báyiŋi bhe mándinə enyu mmu yi achi mbənyu bayinə mmu mandinə nden ane yi afyé amæť. Ne báké chye mbi ntá bepš menyinə ebhen nepém nkwanəŋwanə nənəwaka be bo mánkə.

14

Bənkwo báké byak ne báké ji batí

¹ Sot ka bənkwo abhen bábħíkire sene ndü baraká Mandem amæť. Ke báké kém epúítí ne bhə řti ayap nkaysi. ² Sénsot ndaká nenyie menyie. Mmü amot akway menoko be yěntiki enyinə řri menyie. Achák ane ábhíkí sene ndü baraká Mandem andem be yí anyie chi nenyie enen bákwanə. ³ Mmu ane anyie yěntiki enyinə aké byak ane apu nyie mbək menyinə. Ne mmü ane apu nyie mbək menyinə aké ji ane anyie yěntiki enyinə mbənyune Mandem aka yi. ⁴ Őchí agha beji mməbetok müchak? Mmu ane akway berem be mməbetok akə sayri, ne yě chi ebúbə, chí chi-betik aywi. Mmš betok apú kwen mbənyune Acha abhəŋ betanə bekə yi anté sené.

⁵ Mbək bo básot mbək manywəp be acha achak. Bachak básot manywəp ankem be achi enyumót. Řri mbšŋ mmu angə be enyinə ene yi akáysi amem nti eni echi chak. ⁶ Bo abhen básot mbək manywəp be acha achak bákə nə chi bechye Acha kenóko. Mmü ane anyie yěntiki enyinə akə nə chi bechye

Acha kenóko, řendu áchyè Mandem bakak ke anyie yo. Ne mmu ane apu nyie yěntiki enyinə akə nə chi ndu áyanə bechye Acha kenóko nkwo ne áchyè bakak ntá Mandem.

⁷ Yě mmu apú nepém be achi ndü mmæť yi. Ne yě mmu apú gu be achi ndü mmæť yi. ⁸ Mbák séchí nepém, chi be sénchíe Mandem kenóko. Ne mbák ségù, ségù chi be sénchíe Mandem kenóko. Ndü echi nə, ye séchí chí nepém, ye ségù gu, séchí chí awə Mandem.

⁹ Řtiyo kě Kristo ágú, ápétnsem ndü nepém be ambak Acha ntá bo abhen báchí nepém ne abhen bágú. ¹⁰ Ndu echi nə, ndaká yí řji nti múnkwə řti menyinə ebhen yi akə? Yě chí wə nkwo, ndaká yí řbyak nti múnkwə ndü yi ábhíkí ka bekə yěntiki enyinə ene řkə? Chəŋ bese mankem sente ndü manyé besí Mandem. ¹¹ Řchí mbə enyü Ekáti Mandem řrem be, “Acha árem be,

‘Nkúbhé mbə enyu echi tetep be nchí nepém, enyu eyo ke echi tetep
be yěntiki mmu abhəŋ betep mánén besí bha.

Ne yěntiki mmu abhəŋ berem ne nnyu ywi be, Me Nchí Mandem.’”

¹² Řchí ye be yěntiki mmu abhəŋ betep besí Mandem andem yěntiki enyinə ene yi akə.

Múnkwə akə kə nti ankwen ndü bebú

¹³ Séké pere ji ye batí bənkwo, ke enyinə ene řri chí be bákə kə yěnyinə ene ekway bekə nti múnkwə ankwen ndü bebú. ¹⁴ Ndü bächémé mmæť ne Yesu Acha, membəŋ ndinə sayri be yě nenyie nepú enen nepu pépép besí Mandem. Ke mbák mmu ánkáysi be mbək nenyie nepu pépép, nə nepú bhak pépép ntá yi. ¹⁵ Mbák enyü enyinə ene wə řnyie échyè nti múnkwə esəŋəri, nə řpú pere kə menyinə ne ekəŋ. Őké rə enyü nenyie enen řnyie néntwó ne ménémé ntá nti múnkwə mbənyune Kristo agu nyaka řti yi nkwo. ¹⁶ Őké rə be enyinə ene řkáysi be řri řndəp chí enyinə ene bo básot berem ebúbə řti ye. ¹⁷ Nném enyinə ntá bo abhen Mandem achi Mfə wap puyě chí nenyie menyie ne mmem menyu. Nném enyinə chí bebhak chak besí Mandem, ne bebhak kpák ne batí, ne bebhəŋ manák amen Řfónó Bedyere áchyè. ¹⁸ Mbák mmu akə betikí Kristo enyü eyo, Mandem ábhəŋ manák ne yi, ne bo

bárèm be yi àkù sayri. ¹⁹ Èri ye be sémfyé betan ndu beka menyin ebhen békù sémbák kpák ne bati, ne be sémfyé betan beka menyin ebhen békwák bati bõnkwo mango ndu neka enen bábhónó ne Mandem. ²⁰ Ìké chon̄ti betik Mandem eti nenyíé. Yèntiki nenyíé chi enyin ene bo bákway menyie. Ke epu chak mbák ónyie menyin ebhen békù bati bõnkwo mánkwen ndũ bebú. ²¹ Echi chak be óké nyie nnya, ne be óndó menyu mmém, ne be óndó beka yèntiki enyũ enyin ene ekway beka nti mũnkwo ánkwen ndũ bebú. ²² Enyin ene ókáysí eti barak ane, dõ yó énjĩjí chí wó ne Mandem. Èri echa ntá mmu ane árin̄jí be enyin ene yi ákù echi chak, ne nti eni nepu sɔn̄ori yi amem eti enyin eyo. ²³ Mbák mmu ámakati nenyíé enen yi áyàn menyie, yé nò, andak ambi anyíé nò, nò abhõn bekwéné besí Mandem ne nti be anyie nenyíé enen yi ábhíkí noko be echi chak be yi anyíé. Mbák mmu ákù enyin ene yi anoko be epu chak, nò ákù bebú.

15

Bõnkwo mánkwa menyin ebhen bedi sayri nta bõ bachak

¹ Bese bho séséné ndũ neka enese, sébhõn bekwak nòkò bo abhen bábhíkire sene ndũ neka enap ne Mandem. Séké ká nòkò chi ndiere menyin ebhen béchye mmuet eyese manák. ² Yèntiki mmũ ywese abhõn beka enyin ene ékù bõnkwo mámbõn manák ndũ bekwak bhõ be mángó ndũ neka enen bábhõnõ ne Mandem. ³ Kristo abhíkí ká nyaka chi menyin ebhen béchye yimbõn manák. Ke éfákári ne yi mbõ enyũ Ekáti Mandem érem be, “Nsok ene bo abhen básòkòti nyaka wò ékwen me amuet.” ⁴ Yèntiki enyin ene echi amem Ekáti Mandem básin yó chí ndũ betõn bese menyin eti Mandem be sémbõn ekébhéntí ne be mémfyé * bhese nti. Eyo enká ye sémbaka nti be chõn bariep Mandem amfú tetep. ⁵ Mènikmuet be Mandem mmu áchyè ekébhéntí ne afyé bho nti, ánkwák be mambak eyõn émõt ne bati bekonõ erin̄ ené Yesu Kristo áró, ⁶ bé bẽ mankem mánchyé nókó kenókó ne

eyõn émõt ntá Mandem mmu áchí chi Yesu Kristo Acha ywese.

Mbok Ndíndí achi ntá bõ mankem

⁷ Sot nókó yé ka yèntiki nti mũnkwo nkúbhé mbõ enyũ Kristo ásóré bhe. Eyo ékù bo mánchyé Mandem kenókó. ⁸ Nchí ghati bhe be Kristo ákù nyaka mmuet eyi mubetok ntá bo Israel ndu betõn bhõ be Mandem ábhare bariep ami amen yi afyé nyaka ne bachimbí bhap. ⁹ Aká mmuet yi mmõbetok be bo abhen bápú bo Israel mánchyè nòkò Mandem kenókó mbõnyune yi ághó bhõ ntínso. Echi mbõ enyu Ekáti Mandem érem be,

“Ndu échí nò, chõn ndem ye néntí bo abhen bápú bo Israel be, wò ochí Mandem.

Chõn nkway nòkò bakwáy ndu bébíti wò.”

¹⁰ Ekáti Mandem epet érem ndũ nebhuet achak be,

“Bẽ bhõ bápú bo Israel, ñák ka ne bo Mandem”,

¹¹ ne ndũ nebhuet achak amem Ekáti Mandem yó épét érem be,

“Bẽ mankem abhén bápú bo Israel, bĩti nókó ka Acha.

Bo mankem, bĩti nókó ká yi.”

¹² Ne Ekáti Mandem epet érem be ndemekerinti Aisáya arem nyaka be, “Chõn ebhárémõ Jése antwó.

Atwó bebhak Mfõ ntá bo abhen bápú bo Israel,

ne chõn mámbaka nti be yi ampeme bhõ.”

¹³ Mènikmuet be Mandem mmu ákù be bo mámbáká nti ndũ menyin ebhen yi afyé bariep bechye bhese, ánkù be bati yeka ánjwí ne manák ne kpák ndũ mánókó yi. Enyu eyo, bákway berõn ambi bebhaka nti ne yi ndũ betan Éfónó Bedyere tontó tonto.

Põl arem eti betik ebhi

¹⁴ Bõma, mambõn ndin̄jí be beri ebhen bákù beyá ne be bärin̄jí menyin eti Mandem sayri enyu ené bákway betõn bati bõnkwo. ¹⁵ Ke, amem ekáti ene, nsin̄ ntá yeka nkebhõn becháy eti mbok menyin mbõnyune nchí yan̄ bétik be bhõ. Nsin̄ enyu eyo eti beyá berĩndu Mandem ntá ya. ¹⁶ Aká mambák mmũ betok Yesu Kristo ntá bo

* 15:4 15.3, ghõ Ekáti Bakway 69.9.

abhen bápú bo Israel mbə nchiakap ane áfú ntá Mandem. Nchí ghati bhə Mbok Ndíndí ěti Mandem bé mánókó yi, ne be mámbák mbə akap ane yi áká bésot ne ané Efónó Bedyere ábháré nyáná ntá yi. ¹⁷ Ndu echí nə, ne ndü mbát mmuet ne Yesu Kristo nchí kwáy bedep awó anti ěti betik ebhen mĕkà ntá Mandem. ¹⁸ Ndiere ěti enyih ene Kristo áfúéré ntá ya áká ke nchí rem ndü beyá menyú ntá bo abhen bápú bo Israel be mángúpsí berih ebhap, manka nəkə mbə enyü Mandem áyàn. ¹⁹ Akə nə ndu áchyé me betan betə berih ebhen bétə betan Mandem ne ndu beka menyihí maknkay ndü betan Efónó Bedyere be nnán nnáná beghati bho Mbok Ndíndí ěti Kristo, bebho Yerúsalem kpáte Ilirikəm. ²⁰ Enyih échí ene nnán nchí yan nəkə beka, ne enyih eyə chi beghati bo Mbok Ndíndí ěti Kristo mbān enkem ené bo bábhíkire ghok yə. Ke mbíkí yan beka betik ndü nebhuéréket enen mmu achak. ²¹ Echí ye mbə enyu Ekáti Mandem érem be,

“Chə bo abhen bábhíkire ghati bhə ěti yi mángə yi,
ne chə bo abhen bábhíkire ghok
ěti yi, mánjwimem.”

Pəl áti berə Rom

²² Beyá ndə ené nti bétwə beghə bhe mbíkí kway beka nə. ²³ Ke néne, ené nnán nnáná betik ndü mban ene enkem, mbə nti beghə bhe mbə enyü nnán nchí yán beka ndü beyá mamié ane áfúéré ansem. ²⁴ Néne, mbákánti be chə rídək Spen. Mpok nchí rə chə mbə manák beghat be mbak ne bhe ndu mómbohí mpok ke ndək nəkə ambi. Ne mpok berə be akway nəkə, nkaysi be chə mánkwak me ne enyih ndü nekə ena. ²⁵ Ke nchí rə kpik Yerúsalem be nchyé nekep enén batí bōnkwo bátó ntá bo Mandem abhen bachi are. ²⁶ Bōnkwo abhen atú Masidónia ne abhen atú Akáiya bábhə manák bechye mbək nkáp awap ntá bachébhébo ndü nkwo bo Mandem abhen Yerúsalem. ²⁷ Bó babhə ke bághó be eri beka nə, ne sayri sayri, bábhə beka nə tēndu echí be, ěti bo Israel bo báchí bo Mandem ke bə abhen bápú bo Israel bághókó Mbok Ndíndí ěti Yesu. Ne báchí

nkwo bo Mandem néne, ne Mandem áyət bhə ne beyá menyih. Bábhə ye bekwak bo Israel abhen bachi bachébhébo ne mbək menyih ebhen bə bábhə. ²⁸ Nnán ngáká ye aré nchyé bhə yěntiki enyih ene bəto ntá yap, chə ndək Spen. Ke chə njambi ntee awu ngə bhe. ²⁹ Ne ndíhí bé mpok ntwó awu, chə Kristo anjet bhese tontó. ³⁰ Bəma, ěti séchi bo Yesu Kristo Acha ne ndü Efónó Bedyere áká sėnkə batí, nchí nik be mmuet be mānu menikmuet ntá Mandem ěti ya ne nti nenkem mbə enyü membə nchí ka. ³¹ Nik ka mmuet be Mandem anka bə Judeya abhen bábhíkí noko yi báké ka me yěnyih ebába. Nik ka mmuet be bə Mandem abhen Yerúsalem mánsót nekep enén méré nti yap ne nə ne manák. ³² Eyə éká be me nkway bétwə beghə bhe ne manák mbák Mandem aká, ne bé nkway bebhə neywēmuet nenti eneka. ³³ Mandem mmu áchyé bho kpák ambak ne bhe mankem. Amen.

16

Pəl áto bakak ntá bōnto abhen etək Rom

¹ Nchí yan mändihí mómayese Foibe mmu ákú betik ntá Nkwə Kristo ane etək Kenkrea. ² Anán ántwó awu, syeptí ká yi mbə enyü bə Mandem bábhə besyepti nti mūnkwo, ne mánkwak bechye yi yěntiki enyih ene échébhé yi. Yimbə anán akwak beyá bho, ne yě chi membə nkwo.

³ Kaká ká Priska ne nném ayi Akwila. Bákú nyaka betik Yesu Kristo ne me. ⁴ Báchí bo abhen bákway nyaka beka yě chí newú ndu bereme me nké gu. Puyé chi ndiere me ke nchí kaka bhə. Bakwó bho abhen bapu bo Israel bákaka bhə nkwo. ⁵ Kaká ká bōnkwo abhen bácheme nəkə eket eyap, ne mánkaka muerəkə awa Epainétos. Yí achi nyaka mmü mbi bebhak nko Kristo atú Esia. ⁶ Kaká ká María mmu áká beyá betik ndü nkwo yweka. ⁷ Kaká ká nkwo batí bo Israel bha, Androníkə ne Júnias bo báchí nyaka ekerékenə ne me. Báchí maném bo ndü nkwo bōnto Yesu Kristo ne báyambi bebhak bako Kristo ke mētə ansem. ⁸ Kaká ká Ampliátos. Achi mmuerəkə awa ne abhat mmuet ne Acha mbə me. ⁹ Kaká ká Ubános mmu áká betik Kristo ne me. Kaká ká nkwo mmuerəkə awa Stákis. ¹⁰ Kaká ká

Apélis mmu ábhónjò beyä esəŋəri ěti Kristo ne atónj be achi mmu ywi tetep. Kaká ka bo efo ene Aristobulos mankem. ¹¹ Kaká ká Heródion nti mmu Israel wa. Kaká ká nkwo bo efo Nasísas abhen bábháré mmuet ne Acha. ¹² Kaká ká nkwo bakü betik Yesu Acha abhen baghərə, Trifina ne Trifósa. Kaká ká mmuerekəŋ awa Pésis mmu ákü beyä betik ntá Acha. ¹³ Kaká ká Rúfos mmu achi nném mmú ndü nkwo bakü betik abhen Acha. Kaká ká máyi nkwo mmu ásóré me mbə móywi. ¹⁴ Kaká ká Asínkritos ne Flégon ne Hémis ne Patróbas ne Hémas ne batí bönkwə bachak abhen bachi ne bhə. ¹⁵ Kaká ká Filólogos ne Júlia ne Nérios ne mómáyi ane ngərə, ne Olímpas ne bo Mandem abhen bachi ne bhə. ¹⁶ Kaká ká bati sayri ne ekəŋ Mandem. Bakwó bho Kristo mankem bátò bhe bakak.

Manié Pəl amen ngwénti

¹⁷ Bóma, nchí ník be mmuet be mǎnsət mpok ne bo abhen bátwə ne ákóré nenti eneka ne bákü bo mántíknsem ntá Mandem ndü bátəŋ menyíŋ ebhen bechi kekúrí ne ebhen bǎghókó. Bák ká nekə nesie ne bhó. ¹⁸ Menyü böbhə bapu kə chi betik Acha Kristo. Bákü chi menyíŋ ebhen bə babhəŋ bakəŋə. Ne básət chi sérwórənyu ne erítí eyəŋónyu berwə bo abhen amík ayap ábhíkíre néne. ¹⁹ Ke bo mankem bǎghók enyü bǎghòk Mandem, ne eyə échyè me maŋák ěti yeke. Nchí yan mǎmbák baríŋíndak be mǎnkə nəkə chi berítí menyíŋ, ke bo abhen amík ábhíkíre néne bhə be báké kə bebéptí menyíŋ. ²⁰ Mandu mpok, chəŋ Mandem mmu áchyè kpák anchye bhe awónem amfay Satan mpok báyátí yi amík. Nchí níkmuet be beríndu Yesu Kristo Acha mémbak ne bhe.

²¹ Tímoti mmu ákü betik Kristo ne me ätò be bakak. Batí bo Israel bha, Lusios ne Jáson ne Səsipate bátò nkwo be bakak.

²² Mmə, Tétios mmu Pəl ághátí me menyíŋ ebhen nsíŋí amem ekáti ene nchí to nkwo be bakak mbə nti nkoŋo Acha.

²³ Gáyos mmu méchòkə eket eyi, ne nkúbhé aré kě bönkwə báchəm, ätò be bakak. Erástos, mbəre nkáp etək ne máyese Kwátos bátò bhe bakak.

Méníkmuet ndu bebíti Mandem

²⁴ Afók Yesu Kristo Acha ambak ne bhe mankem. Amen. * ²⁵ Sémbítí Mandem. Yi ákway bekə be mántáj ndü neka eneka bekoŋo Mbok Ndíndí ane mǎghàti bo ěti Yesu Kristo ne bekoŋo tetep ane nchí ghati bho. Yó achí nyaka bhésé bhésé ndü erəri mpok ke Mandem ákü séríŋí yə. ²⁶ Néne, akə bö betək menkem mándíŋí yə kpoŋoroŋ mbə enyü baremé kepínti básíŋí nyaka menyíŋ ebhen Mandem mmu achi nepém mpoknkem ághátí bhə. Aghati bhə mánsíŋ bə amík be bo abhen bápú bo Israel mánkəŋo enyíŋ ene yi árəm be mánoko yi ne mangók nəkə yi. ²⁷ Kenókó kémbák ntá Mandem mmu áríŋí wu menyíŋ menkem mpoknkem. Séchyè yi kenókó ěti enyíŋ ene Yesu Kristo áká. Amen.

* **16:24** Mbək bekáti ebhen básíŋí nyaka ne amə bébhíkí bhəŋ ndónj ane.

Εκάτι Πῶλ ενέ mbi ntá Nkwə Kòrint

Πῶλ átó bakak ntá bakoño Yesu abhen Kòrint

¹ Με Πῶλ mmu Mandem áyábhé bé mbák mũnto Yesu Kristo kě nchí nsíñ ekáti ene. Mandem abhíñí mé békoño nkaysi ayi yímbəñ. Nchí fá ne manó ywesé Səsténes. ² Sésìñ ntá yeká bə nkwə Mandem awu etək Kòrint. Sésìñ ntá yeká bo Mandem ábhíñí, akə mǎmbák nyáná bé mǎmbak bəbhi. Akə mǎmbák bəbhi mpoknkem ndü bǎbháre mmuet ne Yesu Kristo. Ne nkúbhé enyu eyə kě yí áká ne yěntiki mmu ane ábháre mmuet ne Yesu mbǎnkem. Nó chí yěntiki mmu ane ápú rə ménikmmuet ntá Yesu Kristo anchye nəkə yí kenókó. Yí Yesu kě achí Acha ywese ne abhak Acha ntá yěntiki enyü mmu wu ane ághòk chí ne yí. ³ Mandem Eta yesé ne Yesu Kristo Acha mántónj bé berĩndu, mánychye bhe kpák.

Πῶλ ákaka Mandem ěti Bə nkwə Kòrint

⁴ Mpú rə béchye bakak ntá Mandem mpoknkem ěti berĩndu ebhen yi átónj bé ndü bǎbhát mmuet ne Yesu Kristo. ⁵ Ayet béká bə nkwə abhen Kòrint ndü babhi ankem. Sayri sayri, akə mǎndíñí menyìñ ebhen bo abhen bǎbháre mmuet ne Yesu bǎbhónj bérìñí. Ne achyé bhé akap bégháti bho menyìñ ebhén yí áká mǎndíñí. ⁶ ěchí enyuyə mbənyune akap ané Mandem áchyé bhé átònj bé mbok ane ségháti bhé ěti Yesu Kristo achwe amem bati yeka sayri. ⁷ Ne eyə ékə bé ndü bǎchi ne amík ambi mǎnòñ Yesu Kristo Acha ámpètnsem, bǎbhəñ yěntiki akap ané ěfónj Bedyere áchyè. ⁸ Chəñ Eta Mandem ankə bé mǎnte kpirí te ndü ngwenti, kebhnj bekwéné ndü nywəp enen Yesu Kristo Acha ápètnsem. ⁹ Mandem apú rə bekə nó ntá yeká mbənyune yí ákə yěntiki enyìñ ene yí árémé bé yí ákə. Ne yímbəñ kě ábhíñí bhé be mǎmbat mmuet ne Yesu Kristo Acha ywese.

Ákóre áchi néntí Bənkə abhen Kòrint

¹⁰ Bəma, ndü nnyén Yesu Kristo Acha, nchí nik be mmuet bé mǎndó békem kěfě ne bati, mǎmbák eyəñ ěmət. ěbhíkí rí be ákóre ámbák néntí eneká. Nchí nik be mmuet, bák ká nti némót, mǎnkoño nəkə chí nkaysi amət. ¹¹ Bəma, nchí rem nó mbənyune mbək bo abhen báfú eket Klóe bǎghátí mé kponoroñ, bé bǎtánj ne bati. ¹² Enyìñ ene mēyánj bekə mǎndíñí chí be bǎchí ndü bakwó, bǎbhák beyəñ beyəñ. Mbək ayeká bərəm be, “Bákòño chí Πῶλ”, bǎchák be, “Měkòño chí Apólos”, abhénéfú be, “Měkòño chí Píta”, ne nkwó áchák be, “Měkòño chí Kristo”. ¹³ Mbép kpík be, mmü ákwáy békóre Kristo ndü bakwó? Ghatí ka me. Με Πῶλ kě bágó ndü ekotákátí ěti yeká ke? Yě mmü yweka achí ane bájwítí yí ndü nnyén Πῶλ? ¹⁴ Nkáká Mandem bé mbíkí jwiti yě mmü yweka ěbhíkí faét chí Kríspəs ne Gáyəs. ¹⁵ Yě mmu yweka apú kwáy ye berem bé menjwítí bhé ndü nnyén ena bé mǎmbák bakoño bha. ¹⁶ Mhm, njwítí nyaka nkwə Stefánas ne eket eyi enkem. Mbíkí rìñí bé njwítí yě mmu achák. ¹⁷ Kristo abhíkí tó mé bejwiti bho. Ató mé chí bé ngátí nókó bo Mbok Ndíndí. Ne mpú sət chí nerìñíndak enen bə mmik ne sérwərənyu bégháti bho Mbok Ndíndí mbənyune mbíkí yánj bé betanjá newú enén Yesu ndü ekotákátí mémbák ndéndem.

Yesu chí betanj Mandem ne nerìñíndak Mandem

¹⁸ Ndíñí sayri bé mbok newú Yesu ndü ekotákátí chí echìñti ntá bə abhen bǎchí ndü mbi newú. Ke ntá yesé bə Mandem ápème, séghò betanj Mandem ndü newú Yesu. ¹⁹ Ekáti Mandem égháti bhese be Mandem ärem be, “Chəñ ríchənti nerìñíndak enen barìñíndak ne keboñ eken bə abhen bǎchi mbə mmu ane ághò menyìñ chí ndu ékírísú.”

²⁰ Ndü échí nó, nerìñíkəpi enen barìñíndak néchí fá? Batəñj bəbhé Moses bárìñí yi? Bə mmik abhen bákónj békem epátí bǎchí kpík bə agha? Mandem atəñ bé nerìñíndak enen bə mmik néchí ndéndemé ndak. ²¹ Mandem mmu árìñí yěntiki enyìñ abhíkí ka bé bə mmik mánsót chí ndyere

kebonj ekap mándinjí yí. Yí arem bé äpeme chí bõ abhen mánoko Mbok Ndíndí ané bhesé séghàti bhõ, yéndu mbæk bho básòt Mbok Ndíndí chí mbõ echinjti. ²² Mbok Mandem áchí mbõ epõndak ntá bo Israel ndü báyanj béghõ erinj ené éfù amfay ke mánoko bé Mbok Ndíndí achí tetep. Bõ Grik mánoko chí enyinj ené ékò ndõnj ámót ne nerinjindak enap. ²³ Ke séghàti bho chí bé báway Kristo ndü ekotákátí. Ne mbok yó ákú batí bo Israel átáká amem. Ne bo abhen bápú bo Israel básòt yó chí mbõ echinjti. ²⁴ Ke bõ abhen Mandem áyábhé be mámbák abhi mpoknkem, yé chí bo Israel, yé chí bo abhen bápú bo Israel, bárinjí bé amæet Yesu Kristo ké bo bághõ betanj Mandem ne nerinjindak Mandem. ²⁵ Nkaysi Mandem ane bakwãnjwanj básòt bé chí epõndak, chí nerinjindak enén néyá tontó néchá nerinjindak enen bõ mmik. Ne betik Mandem ebhén bo básòt bé bépú yényinj, bébhõnj betanj ebhén béyã béchá betanj bõ mmik.

²⁶ Bõma, báké ghokõntik menyü bo be bächí nyaka mpok Mandem ábhíjí bhe. Puyé beyã bheka ké bachí barinjindak ndü neyinj ane bõ mmik. Puyé beyã bheka ké bächí nyaka maném bo, ne puyé beyã bheka ké báfú nyaka ndü besáyri maneréket. ²⁷ Mbõnj Mandem ké áyábhé bo abhen bápú barinjindak besí bõ mmik bé mámbák bõbhi. Akæ nó bé ntíanwõp ámbák ne bõ abhen básòt mmæet eyap mbõ barinjindak. Ayap nkwo bõ abhen bábhíki bhõnj betanj besí bõ mmik bé ntíanwõp ámbák ne bõ abhen bábhõnjõ betanj. ²⁸ Mandem ayap nkwo ndéndémé bho abhen bõ mmik bábyák mbõ be bápú yényinj. Akæ nó bé menyinj ebhén bõ mmik bákáysí bé bó ké bébhõnjõ menwõp béké pere bhák yényinj. ²⁹ Ndü échí nó, yé mmu apú kwáy bépanyu besí Mandem. ³⁰ Mandem aywintí ké ákú bé mánkwáy bébhát mmæet ne Yesu Kristo. Yí ké apet ákú be Yesu ányché bhe nerinjindak enén tetep, ne éti Yesu ké Mandem ásóré be mbõ bõ abhen bächí chák besí bhi. Akæ besé sémbák pépép, bakwap tí. Yesu ré ké ákú bé séndõp chí bo Mandem ne achye nepém eni békú besé séké pere bhák ndü kesemé bebã.

³¹ Éti eyõ, ké échí mbõ enyü básíjí amem Ekáti Mandem be, “Mmü ane áyanj bépanyu, ámpányu chí éti enyinj ene Mandem Acha ákú.”

2

Põl äghati bho éti Kristo mmu ágú ndü ekotákátí

¹ Bõma, mpok ntwó awu ntá yeka, mbíki twó béghàti bhe Eyõnj Mandem mbõ mmu ane ábhõnjõ sérwõrényu, ne mbíki twó mbõ mmü ane achí ndinjindak. ² Mpok nchí awu, nkæ nti ena bé mpú yánj ndíjí enyinj echak, ébhíkiæt chí berem éti Yesu Kristo ne, sayri sayri éti newú enen yí ágú amfay ekotákátí. ³ Ntwõ nyaka awu ené yé betanj bépú ne me ne mbõnj beyã becháy, ngwet nõkõ gbagbãgbak. ⁴ Ne mpú sõt nyaka chí nerinjindak enen bõ mmik ndu betõnj, ngati nõkõ bhe Mbok Ndíndí ndu nchi nu beka mánókó. Éfõnjõ Bedyere ké ásóré betanj ebhi ákú mængó bé enyinj ené séghàti bhe échí tetep. ⁵ Eyõ étõnj bé puyé nerinjindak enen bõ mmik ke nékú bábhõnjõ neka ne Yesu. Chí betanj Mandem.

Nerinjindak Mandem

⁶ Yé nó, mpok séchí ne bo abhen mánanj báséné ndü mbi Mandem, séghàti bhõ chí menyinj ebhén béchye bhõ nerinjindak, ke puyé nerinjindak eken bõ mmik. Ne épú bhák enyü nerinjindak enén bõ abhen bábhõnjõ betanj fá amik, betanj ebhen béfæere fæet. ⁷ Nerinjindak enén né séghàti bho chí enén néfù ntá Mandem. Néchí bhesé bhesé enyu ené bo bábhíki rinjí nyaka nó. Te ndü mpok ane mmik ábhíki re bho, Mandem ananj aghókó nyaka nó abhære ntá yesé ndu békwák besé sémbõnj kenókó. ⁸ Bõ abhen bábhõnjõ betanj fá amik bábhíki rinjí nyaka yényinj éti nerinjindak Mandem enen. Mbõ bárinjí nyaka éti nerinjindak Mandem enen mbú bábhíki gó Acha ywese mmu ábhõnjõ kenókó kenkem ndü ekotákátí. ⁹ Éti eyõ ké básíjí amem Ekáti Mandem be, “Menyinj ebhen yé mmu ábhíki kaysi bé chõnj mémfakari wáwák, bó ké Mandem átõnjti ábhúré ntá bõ abhen bákõnj yí.”

10 Mandem ákú séndíní menyiy ebhen. Efónó Bedyere mmu yí átó kě ákú séndíní bhó. Efónó Bedyere aríní yěntiki enyiy, aríní yě chí menyiy ebhén béchí te amem ntí Mandem. 11 Ndiere efónó mmu ke ékwày béríní nkaysi ane áchí yí anti, mmu achák apú kwáy béríní yó. Enyu eyo kě échí ne Mandem, ndiere Efónó Bedyere kě aríní nkaysi ane áchí Mandem anti. 12 Ne Mandem áchyé bhese chí Efónó yi yimbə, puyě chí efónó ene éfú fá amik. Mandem ato bhese Efónó yi be Efónó yi ankwak sendinji berítí menyiy ebhen yi áchyé bhese éti berinti ebhi. 13 Echí yé be mpok séghàti bho menyiy ebhen Mandem áchyé bhese, sépú kə nə chí ne nerinjindak enen néfú ntá bakwəŋwəŋ. Efónó Mandem kě ákú sendinji menyiy ebhen sérəm. Ne séghàti menyiy ebhen béyíní Efónó Mandem chi ntá bo abhen Efónó Mandem achi ne bhə. 14 Mmu ane Efónó Mandem apu ne yi, apú kway bebəŋ akabhé menyiy ebhen béfú ntá Efónó Mandem. Apú kway berinji bhə, ne bebhak chi epəndak ntá yi, mbənyune ndiere Efónó Mandem kě ákú mmu andinji bhə. 15 Mmu ane Efónó Mandem achi ne yí, ákwáy berinji menyiy ebhen menkem, ke bə abhen Efónó Mandem apu ne bhə, bápú kwáy berinji menyiy ebhen mmu ane Efónó Mandem achi ne yi ákú. 16 Echí mbə enyū básíní amem Ekáti Mandem be, “Agha ákwáy béríní enyiy ené échí anti Mandem Acha? Agha ákwáy béchyé yí maníé?” Ke mbák chí bhésé bo bho Efónó Mandem áchí ne bhésé, sébhəŋ enyū nti enén Yesu Kristo áchyé bhésé.

3

Akóré áchi néntí bakoŋo Yesu

1 Bəma, mpok nchí awu ne bhe, mpú kwáy nyaka beghati bhe menyiy mbə mmu ane árəm kepí ntá bo abhen Efónó Mandem achi ne bhə. Mbəŋ nyaka beghati bhe menyiy chí mbə mmu ane árəm kepí ntá bo abhen mánóko Eyəŋ Mandem, ke bakoŋo chí nepém enen fá amik mbənyune bəchí nyaka mbə bə abhen bəbhéét amə ndū nepém eneka mbə bakoŋo Kristo. 2 Mbəŋ yé

bédik nyaka be chí ne nébhi, puyě ne nenyié mbəŋ mbənyune bəbhíkí re kwáy nyaka bo abhen mənnyie nenyié mbəŋ. Kpátě echəŋ bəbhíkí re kwáy bo abhen mənnyie nenyié mbəŋ. 3 Bəbhéét chí məmbə mbənyune nkaysi yeká abhéét chí ndū menyiyí mmik. Bəbhəŋ mpabhamík ne bati. Bəgwà ne bati. Eyə épú təŋ nó bé nkaysi yeká abhéét chí ndū menyiyí mmiki ne? Chí enyu eyo. 4 Mbák mbək ayeká bərəm chí bé bəkəŋo chí mé Pəl, bəchák mánəme nəkə chí bé bəkəŋo Apólos, nó étəŋ bé bəchí chí mbə bə mmiki ne.

5 Apólos achí kpík agha? Me Pəl nchí agha? Besé séchí chí bə betok abhen Mandem átó be sénkú mánókó Yesu. Yěntiki mmu ywesé ákú chí ebhi betik ebhén Mandem áchyé yí ánkú. 6 Mpi erítí mbwót amem bati yeka, Apólos amiákáti manyiep aré. Ke Mandem kě ákú mbwót ángó. 7 Mmu ane apí mbwót ne mmu ane ámyákati manyiep aré bápú yěnyiy, Mandem mmu ákú mbwót ángó kě ákú yěntiki enyiy. 8 Mmu ane apí mbwót ne mmu ane ámyákati manyiep aré bəchí enyu émót, mbənyune bəkú chí enyiy éré émót. Mandem ákap yěntiki mmu wap bəkəŋo ebhi betik ebhén yí ákú. 9 Séchəm amə ndū betik Mandem. Ne bəchí mbə nki Mandem, ane sékú betik amem, bəpét bəbhak mbə eket ene Mandem átə.

10 Mandem achyé mé akap, mbo betik awu ntá yeká mbə esáyí nte beket, ngoko nebhuérémik bétée eket sayri, ne néne, mmu achák áte eket aré. Ke yě agha ane átə eket ndū nebhuéréket enə, abhəŋ bésót mpok, ante yə sáyí. 11 Yesu Kristo kě áchí nebhuéréket enén bəbhəŋó bétée eket aré. Ne yí kě áchí nebhuéréket enén bəghókó bəbhúré. Yě nebhuéréket néchák népú enen mmu ákway béghóko. 12 Mbək bho básət pú ne silbha ne batay ŋəŋəŋ bétée eket ndū nebhuéréket enə. Bəchák básət menək ne tákə ane nnya ényie ne təkə ane nnya ébhəre aré ndu bétée eket ndū nebhuéréket enə. 13 Ke ewak ene Yesu apətnsem fá amik, betik ebhen yěntiki nte-beket ákú béfú kponəŋəŋ. Ewak eyo, Mandem ákú ngó ántəŋ enyū betik ebhén yěntiki mmu bəchí. 14 Mbák ngó ábhíkí səŋ betik ebhén mmu ákú ndū

nebháérékēt enō, chōŋ Mandēm ankap yí ndũ betik ebhi. ¹⁵ Kē mmu ane ngó ásónjō betik ebhén yí ákú ndũ nebháérékēt enō, ábhōŋ chí ménémé. Mandēm āpeme enyũ nte-beket wu, kē ábhák chí mbō mmu ane áróbhé chí mandú bésónjō amem eket, kē anōne, afú, eket ésónjō kurukotok.

¹⁶ Bě bakoŋo Yesu bārínjī sayri bé bāchí mbō ekerákap Mandēm ne bé Efónjō Mandēm achí ne bhe. ¹⁷ Mbák mmu ánhónjtí ekerákap Mandēm, chōŋ Mandēm ānaŋa yí. Mandēm ānaŋa yí mbōnyune ekeré Mandēm ébhōŋ bebhak chí ntá yi aywíntí, ne be bakoŋo Yesu bachí ekerákap Mandēm eyō.

¹⁸ Dǎ ká bérwó mmuēt yeka! Mbák ye mmũ yweka akáysí bé achí ndiŋindak békónjō nkaysi bō mmik, érí yí ánjibhírí ámbák mbō mmu ane ábhíkí rīŋi yěnyīŋ ntá bō mmik. Chōŋ eyō énkwak yí ambak ndiŋindak, békónjō nkaysi Mandēm. ¹⁹ Nchí ghati bhe nó ne ntí be enyīŋ ené bō mmik básòt mbō nerīŋindak chí echīŋti besí Mandēm. Echí nkúbhé mbō enyũ básínjī amem Ekáti Mandēm be, “Mbōk bo bákáysí bé bāchí barīŋindak. Kē nkúbhé nerīŋindak enap kē Mandēm ásòt bédép bó amik.” ²⁰ Ndũ nebhūet achák amem Ekáti Mandēm, básīŋ be, “Enyīŋ ené bō mmik bákáysí bé chí nerīŋindak, épú yěnyīŋ besí Mandēm.” ²¹ Yě mmũ yweka áké pá yé nnyu eti bō abhen Mandēm átó mankwák yi. Bābhōŋ bérínjī bé yěntikí mmu ane Mandēm áchyé bhe, achyé ntá yeká mankem, ne yěntikí enyīŋ ené Mandēm áchyé bhe, échí chí ntá yěntikí mmũ yweka. ²² Mandēm ato bhe batōŋ mbō me Pōl, ne Apólos ne Píta bé sénkwák bhe. Mandēm aghókó mmik be ánkwak bhe. Yěntikí enyīŋ ené éfākari ne bhe ndũ nepém enen, ne yě chí ndũ mpok ane mmu ágú ékwák be. Yěntikí enyīŋ ené echí néne ne yě chí ene étwò ambi étwó be chí ne berí. Menkem chí ebheka. ²³ Kē Kristo kē abhōŋ bhe. Ne Mandēm kē abhōŋ Kristo.

4

Bōnto Kristo

¹ Měyāj mānsót me ne Apólos mbō bō betok Yesu Kristo. Mandēm achyé bhese

tetep ywi ane áchí bhésé bhésé bé sénkū bo mánjwimem. ² Enyīŋ ené échí aré chí be mübetik ane báfyé yí enyīŋ awó bé ánkém sayri, abhōŋ betōŋ chí-betik aywi bé yí achí mmũ tetep. ³ Kē mbák chí mé, yěntikí enyīŋ ené bārēm eti ya, eyō épú chye me esōŋori anti, yě chí bé bo bācháák kē báyan bérēm enyũ mmũ betok menchí. Membōŋ mpú kwáy bérēm bé nchí esáyri mübetok, ne mpú kwáy bérēm be nchí ebéptí mübetok. ⁴ Mpú ghō yě bekwéné ebhén béchí ne membōŋ. Kē eyō ébhíkí tōŋ bé mbíkí bhōŋ bekwéné, Acha aywíntí kē átāŋ mé, puyě chí membōŋ. ⁵ Ebhíkí rí yé bé mmu ántāŋ ntí ené mpok ábhíkí re kwáy. Nywōp Yesu ápètnsem, chōŋ anka yěntikí enyīŋ ené échí amem ejuri néne émfú kponoroŋ. Mpok yō, chōŋ anka yěntikí nkaysi ane áchí mmu anti amfú kponoroŋ. Mpok eyō chōŋ Mandēm ambiti yěntikí mmu békónjō ebhi betik ebhen yi ákú.

⁶ Bōma, menyīŋ ebhen né měghati bhe báyínjī me ne Apólos. Ntí achí be māngók enyīŋ aré, ndu békónjō chí enyīŋ ené básínjī amem Ekáti Mandēm. Ebhíkí rí bé māmpányu eti mbōk bōbatí, māmbýaka nōkō bācháák. ⁷ Wō mmu ópānyu, agha ághátí wó bé achá bo bācháák? Mmu yweká ane ábhónjō enyīŋ ené puyě Mandēm kē áchyé yí yó, chí agha? Mbák Mandēm kē áchyé yěntikí enyīŋ ene yěntikí mmu yweká ábhónjō, ndáká yí bāpányu mbō bé menyīŋ ebhén bābhónjō, bābhōŋ bō chí ndũ betāŋ ebheka?

⁸ Pú bārēm be mānāŋ bābhōŋ yěntikí enyīŋ? Mānaŋ bājwí ne akap ane Efónjō Bedyere áchyé bhó! Bākwen bafō, yěndu sépú bafō. Kē enyīŋ ene měyan chí be māmbák bafō tetep ndũ baraka Mandēm be bese bōnto Yesu nkwo sémbák bafō ne bhe. ⁹ Echí mbō be Mandēm ákú besé bōnto Yesu sémbák bō abhen bāchókó nnet nenti bōnkwo mankem. Séchí mbō bō abhen bārē kú ebéptí ndak, manyé ákwén bhó, bápókō ye bhō bérōŋ beway besí bo mankem, besí bō mmik ne besí bōángel. ¹⁰ Besé bōnto séchí bechīŋtí bho ndũ séchíe bapém yesé ntá Kristo, kē be bachí barīŋindak ndũ babháré mmuēt ne Yesu. Séchí mbō bō abhen Mandēm ábhíkí chye bhó betāŋ, kē

be bābhōj betaj. Bo bāchyè be kenókó, ke bāwāy bhesé wáy. ¹¹ Kpátě echōj, séchí bo nsay ne nchebhe manyiep menyu ne nden befyε amuet. Séchí bō mantem, ne eket ené mmu ywεε ábhìjì bé eyi épú. ¹² Séperé bhōj nenyíé sénánj sékpōt nsóhjí ndu bekε betik ne amó. Mpok bo básòkōti bhesé, sènik chí mmuet bé Mandem ánjét bhó. Ne mpok bo bāchyè bhesé esōhōri, sékèp chí nti. ¹³ Mpok bo bárēm bebéptí menyijj eti yesé, sékème bhó chí ne eyōhó ekōj. Sérōp chí kebí besí bō mmik. Kpát tē echōj, sérōp chí mbō ményijjì ebhen mányó beto ndū ebhwóré menyijjì.

¹⁴ Mpú síj be menyijj ebhen chí ndu bekε ntíánwōp ánkém bé eti menyijj ebhen bākε. Nchí síj chí béchyé be maníé mbōnyune bachí bōbha abhen nkóhó tontó. ¹⁵ Yě bābhōj chí beyā bo bāchák abhen bátōj be menyijj eti Kristo, bābhōj chí chí amōt. Bābhōj chí chí amōt mbōnyune be bho bābháré mmuet ne Yesu Kristo néne, me kē ntwó ngátí nyaka bhé Mbok Ndíndí ke mánókó. ¹⁶ Mēnikmmuet ntá yeka bé mánkóhó epij eyá mbō enyū mmó ákōhō epijì étáyí. ¹⁷ Eti eyō kē nchí tó bé Tímōti mmu áchí mówa ndū ábháré mmuet ne Acha mbō mē. Nkōj yí tontó, ne achí mmú tetep. Nchí tó yi be antwō antik be enyū nepēm ena, mbō mmū Yesu Kristo nēchi, nkúbhé mbō enyū mētōj bōnkwo yēntiki ebhak.

¹⁸ Ndíjì be mbōk eyeka bāpānyu mbōnyune bākaysi be mpú pere kway bétwō beghō bhe. ¹⁹ Ke mbák chí nkaysi Mandem, chōj ntwó awu mandú mpok. Ne nnāj nchwōp awu, chōj mēmbōj ndíjì mbák bō abhen bāpā nó nyu bāchí chí bō nyu wúwú, ne mbák betaj Mandem béchí ne bhó tetep. chōj ndíjì. ²⁰ Nchí rem nó ne ntí be bārìjì bé Mandem achí ne mmu mbō Mfō aywi chí mbák betaj Mandem béchí ne yí ndū nepēm eni. Épú wenti chí ndū erítí eyōhōnyu yóyó. ²¹ Enyijj ene bāyānj chí ene? Bāyānj ntwó awu chí ne ékpá awó, ke chí ne eyōj petii betōj be nkōj be tetep?

5

Báké ka mmu ane ábhōhó epō epij ámbák ne bhe

¹ Cháá! Bāghátí mé epúsí ené échí nēntí eneká. Ne enyū epúsí ene, yě chí bō abhen bābhíkí noko Mandem bápú kwáy béká be émbák ndū nkwo wap. Mmu áre bhεre ne ngōré étáyí ná? ² Ne mǎmpa nōkō chí nyu? Pú enyijj ene bābhōhó bébhak chí ndū nedí-kebō? Bābhōj bēfēre mmu ane áká eyō enyū epōndak ndū nkwo yweka. ³ Yēndu mpú awu ne bhe besí ne besí, nchí ne bhe mbōnyune nti ena néchí awu ne bhe. Ne nnāj mkpōt nnyé mmu ane áká awu ndak, ⁴ ndū nnyén Yesu Kristo Acha, ne nchi bhák ne bhe ndū nkaysi ya mpok bāchem ndu bechye Mandem kenókó. Chōj betaj Yesu Acha ywεε mémbak nkwo ne bhe. ⁵ Fíé ká mmu ane áká awu ndak awó Satan, bé ánhōhóti mmuet yi. Anāj ambak awó Satan, chōj Satan anchōhōti mmuet eyi. Kε ka enyu eyō ne manō yweka, be Mandem ampeme efōhó eyi ndū nywōp enen Yesu Acha ápētñsem.

⁶ Ndaká yí bāpānyu? Bābhíkí rìjì bé mandú yis ane bāfyé ndu fláwa ane bábáy ndu béghāj pōfpóf, ákε fláwa amwōt ke? ⁷ Feré yé ka bebú bhō amuet, bé béké go mentaka ndū nkwo yweka. Feré ká bebú ebhō bé yēntiki mmū yweka ambak pépép ne nti nemōt. Dìjì ká be newú Yesu ndū ekotákátí nékε bakojo Yesu bārōp chí pépép besí Mandem. Yí Kristo, achí mbō mánkwōmen ane bo Israel básōt nyaka manchye mbō akap ntá Mandem ndū mpok ane mányie Epā Nekijjì. ⁸ Séndó ye yēntiki enyū bebú, bé bebú béké gó ménjwí ndū nkwo aywesé. Sénkú nókó chí berí, sénkōjo nōkō mbi Mandem ne nti némót. Chōj eyō énkε sémbak mbō bret ane kebōj yis ane bo mányie nyaka mpok Epā Nekijjì. Enyu eyō kē besé nkwo sébhōhó ményíé Epā Nekijjì mbō bō tetep abhen bapu ápú ne bhó.

⁹ Ndū ekátí ene njámbi ntō bhe, ngátí bhé be bāké bhōj yēnyijj bekε ne bo abhen bākε barak epúsí. ¹⁰ Mpú rem chí eti bō abhen bápú bakojo Yesu, yě bachí chí bo epúsí, yě chí bō abhen bāfyé amík ndū menyijj bo bāchák, yě bāghèp, yě chí bo abhen bābhōhó bōmandem béchák. Mpú rem eti bō mmik mbōnyune mbák mmu ándém bé apú chem mmuet ne bhó, abhōj béró mmikí ne. ¹¹ Enyijj ene nsíjì nyaka

beka be māndīñi chi bé bāké bhōñ yēnyīñ beka ne mmu ane árēm be yí achi nkoño Yesu, yē nō, anka nōkō menyīñ mbō barak epúsí, ne béfyé amík ndū menyīñ bo báchák, ne bebhōñ bōmandem báchák, ne berem bebéptí menyīñ ěti bo báchák, ne yē chí bebhak nyūmém, ne begher agher. Yē chí nenyíé, bāké nyíé ne enyū mmu wu. ¹²Mbíkí bhōñ betañ bétāñ bō abhen bápú bakoño Yesu. Bābhōñ bétāñ chí batí bō nkwo abhen bākū bebéptí menyīñ mbō ebhen. ¹³Mandem kē ábhōñó betañ bétāñ bo nefi, ne chōñ yí antāñ bó. Ke émbák chí bhe bō nkwo Yesu, manká mbō enyū Ekāti Mandem érēm be, “Bābhōñ béfére mmu ane ákū bebá ndū nkwo yweká.”

6

Ebhíkí rí beka manyé ne nti mmū nkwo

¹Ekò ná ke mmu yweká ansot ndak andak besí batāñ manyé abhen bápú bakoño Yesu mpok yí ábhōñ ndak ne nti mmū Mandem, ené yí ábhōñó berōñ ntá batí bo Mandem? ²Bē bābhíkí rīñi be ewak émót, chōñ bo Mandem mántāñ bō mmik ke? Mbák bābhōñ betāñ bō mmik ewak émót, bōbekpíkiri abhen báchí néntí eneká kē bapú kwáy bétāñ kē? ³Bābhíkí rīñi bé ewak émót, chōñ bese bo Mandem séntāñ bōángel? Bāru bekpíkiri abhen bābhōñ ne batí ndū nepém enén fá amik kē báchá be bétāñ? ⁴Mbák yē mmū yweka abhōñ menyū bekpíkiri ebhō, áké sōt bō besí bo abhen bābhíkí bhōñ kenókó besí bōnkwo Yesu bé mántāñ bó. ⁵Nchí rem nó bé ntíánwóp ánkém bé. Yē ndīñindak apú ndū nkwo yweká ane ákwáy ményúre bo nkwo abhen bābhōñó ekpíkiri ne batí ke? ⁶Cháá! Mmu Mandem ánkú manyé ne nti, bé bo Mandem mándak mánte besí bo abhen bābhíkí noko Yesu Kristo mántāñ bó?

⁷Mbōñ beka manyé ne nti, étōñ bé mánāñ bākwen ndū mbi Mandem. Mmu ánká bekwéné ebhén nti ákú yí, nō éber ke? Mmu ányíé wó nsem amōt, eyō énkū yí? ⁸Ne be bābhōñ bākū batí bekwéné, mányie nōkō batí bō nkwo nsem amōt.

⁹Bābhíkí rīñi be yē ewak, Mandem apú bhák Mfō ntá bō abhen bápú chak ke? Mmu áké rwō mmuet. Yē agha ane ákū barak epusi, yē agha ane ákōño bōmandem bachak, ne bakwené berwōp, ne yēntiki mbakanem ane ákū kebharé ne nti mbakanem ne yēntiki ngōré ane ákū kebharé ne nti ngōré, ¹⁰ne yē agha ane ágher agher, ne yē agha ane áchí nyūmém, ne yē agha ane árēm bebéptí menyīñ ěti bo báchák, ne yē agha ane áchí ngép ntántāñ, menyū bo bhō mankem bápú kway bebhak ndū nkwo bho abhen Mandem achi Mfō wap. ¹¹Ne nkúbhé enyu eyō kē mbok yeká báchí nyaka. Ke néne, Efóñó Bedyere anāñ asó bebá bheka aféré, akū bé mambák bo Mandem. Ne ěti enyīñ ené Yesu Kristo Acha ákú, Efóñó Bedyere akū nkwo bé be mambák chak besí Mandem.

Mandem achyé bhesé mmuet bé sēnchié yí kenókó ne yō

¹²Mmu ákwáy bérēm be, “Mbōñ ngāngāñ beka yēntiki enyīñ ené nkōñó.” Echí tetep, ke échí nkwo tetep bé puyē yēntiki enyīñ kē ékwáy békwak bhe. Mbōñ ngāngāñ beka yēntiki enyīñ. Ke enyīñ ené mēbhák nsem anten eyi epú. ¹³Mmu achák ákwáy bérēm be, “Mandem aghókó nenyíé chí bé mányíé mámfyé menie, aghoko menie be nenyíé nemfuet are ke nēnchwe mmu amuet.” Echí tetep, ke ewak émōt, Mandem ákū be menie béképerere bhak, nenyíé nkwo képerere bhák. Mandem abhíkí ghoko mmuet nkwa chí ndū barak epúsí. Aghókó mmuet yesé chí bé sēnkōñó Yesu Acha ne yō. Ne yí Yesu Acha kē áchyè bhesé menyīñ ebhen békwak mmuet eyese embak sayri. ¹⁴Mandem ákú nyaka Yesu apetnsem ndū nepém, ne ndū betāñ ebhi, chōñ anka besé nkwo sémpetnsem ndū nepém ne mmuet ekō.

¹⁵Bābhíkí rīñi bé nkwo Kristo mankem chí mmuet Kristo? Eri yé bé mmu ánsót mmuet ane áchí epókómuet Kristo anchye ntá ngōré-nekō? Wáwák! ¹⁶Bābhíkí rīñi bé mmu ane áchémé mmuet ne ngōré-nekō, arōp chí mmuet amōt ne yí? Echí enyu eyō mbōnyune Ekāti Mandem eghati bhesé be, “Bō bati apay, bārōp chí mmū amōt.” ¹⁷Ke mmu ane ábháré mmuet ne Yesu Acha, ábhōñ nkaysi amōt ne yí.

18 Bǎké bhón yěnyīñ beka ne barak epúsí! Bεbú béchák menkem ebhén mmu ákù bébhíki bhón ndak ne mmuet mmu. Ke mmu ane ákù barak epúsí, áchōñti chí mmuet eyi yímbōñ. 19 Bǎbhíki rīñi bé mmuet eyeka chí ekerákap Mandem ené Efónó Bedyere áchōkō aré? Mandem achyé bé Efónó Bedyere be ámbák ne bhe, néne, bārōp chí bo Mandem. Bǎpet bǎpu ndū mmuet eyeka. 20 Mandem aku be ne beyǎ nkáp, bǎbhōñ yé bechye yi kenókó ne mmuet eyeka.

7

Menyīñ ebhen sébhónó bérīñi eti nebhay

1 Nchí yán bégháti be eti menyīñ ebhen bǎbhébhé me ndū ekáti ené bāsīñi. Nká ne bhe bé éri mmu áchōkó kebháy ngoré. 2 Ke tēndu beyǎ bo abhen bǎbhíki bhōñ nebhay bǎbhōñ mamō beka epúsí, yěntiki mbakanem abhōñ bebhay ngoré anchōkō ne yí, ne yěntiki ngoré ámbōñ aywi nném anchōkō ne yí. 3 Nném abhōñ béchye mmuet nta ngoré ywi, ne ngoré abhōñ bechye mmuet nta nném, mbō enyu éyāñ. 4 Ebhōñ bebhak nō mbōnyune puyé ngoré ké ábhónó mmuet eyi, chí nném. Ne puyé nném ke ábhónó mmuet eyi, chí ngoré. 5 Ngoré ne nném báké kan ye bati kebhúrē, ebhíkifūet ndū mpok ane báká eyōñ emōt be báyāñ béchwé ndū nenikímuet ntá Mandem. Mpok yō ánāñ ámfūét, bǎbhōñ bepēt bechem mmuet, be Satan áké rwo bhe mǎnkwén ndū nemō ndū bǎpú kway bekem mmuet.

6 Mpú rem nó chí béfyé bé ebhé bé bǎbhōñ beka nó, nchí chye be chí maníé, 7 be yěntiki mmu ámbák ndū mmuet eyi kebhón ngoré mbō me, ke yěntiki mmu abhōñ aywi akap ané Mandem áchyé yi. Achyé mbōk akap bébhōñ nebhay, achye báchák chí akap béchōkō ndū mmuet eyap kebháy nebhay.

8 Ntá bō abhen bǎbhíki bhón nebhay, ne mǎnkwésé, nchí rem be mǎndóp mmuérēmuet ayap mbō me. 9 Ke mbák mbōk bho báchí ndū nkwo yweká abhen bǎpú kwáy békém mmuet, éri bé mámbōñ nebhay. Éri bé bó mámbōñ nebhay echa bechōkō nō, ekwaká kebhúrē endu nōkō bho anti.

10 Néne, nchí fyé ebhé ntá yěntiki mmu ane ábhónó nebhay, ne ebhé ene éfú chí ntá mbōñ Yesu Acha. Ngoré abhíki bhōñ béró nném ndū nebhay. 11 Ke mbák ngoré aró nném, abhōñ béchōkō ndū mmuet eyi, kebháy mmu achák. Mbák épú nó, ámpétnsem ntá nném aywi. Mbakanem nkwo abhíki bhōñ béró ngoré ywi ndū nebhay.

12 Enyīñ ené mēghati bhe néne éyīñi yěntiki mmu ane ábháy ngoré ane ápú nkoño Yesu, ne membōñ ké nchí ghati bhe yó, ébhíki fú chí ntá Yesu Acha. Yěntiki mǎnkwo ane ábhónó ngoré ane abhíki noko Yesu, ke ngoré wu akōñ béchōkō ne yí, nném áké rō yí ndū nebhay. 13 Ne mbák ngoré ane ásiki nti ne Yesu abhōñ nném ane ápú nkoño Yesu, ke nném akōñ béchōkō ne yí, ngoré wu áké rō yí ndū nebhay. 14 Ntí achí bé nepém ngoré ane achi nkoño Kristo nekway beka nném ambak mmū Mandem. Ne nepém nném ane achí nkoño Kristo nekway beka ngoré ywi ambak mmū Mandem. Mbō épú nó, mbá bō bheka bǎpú kwáy bebhak bo Mandem. Ke ndū échí nó, Mandem ásōt bōbhāp mambak bōbhi. 15 Ke mbák mmu ane ápú nkoño Yesu, yé chí mbakanem, yé chí ngoré, áyāñ béró nti, mǎndó yí ándók. Embák nó, ebhé Mandem épú kém yé chí ngoré, yé chí mbakanem, mbōnyune Mandem apú yán yěnyīñ ene énsónórí nti móywi amem. 16 Bē baghōré abhen bachí bakoño Yesu, barīñi ná mbák eti eyeká ke Mandem ákwáy bépéme maném abheka abhen bǎbhíki noko Mandem? Ne be babhakanem abhen bachí bakoño Yesu, barīñi ná bé eti yeká Mandem ákwáy bépéme baghōré bheka abhen bǎbhíki noko Mandem?

Yěntiki mmu abhōñ bébhūre nepém eni mbō mmu Mandem

17 Enyīñ ene bǎbhōño berīñi chí be yěntiki mmu abhōñ bébhūre nepém eni mbō enyū Mandem áyāñ yí ambak. Ené ké échí ebhé ené nchí chye bōnkwo mankem yěntiki ebhak. 18 Mbák mǎnāñ básyep nyaka mmu ke Mandem ábhīñi yí, áké nu bebhak mbō mmu ane bǎbhíki syep yí. Ne mbák mmu achí ane Mandem ábhīñi yí ene bǎbhíki re syep yí, áké nu bé mǎnsíep yí bekoño epīñ

ene bo Israel. ¹⁹ Nchí rēm nó mbonyune yě básyép mmu yě bábhíkí syep, εγὼ ἐπὺ kwak ndũ yě mbi. Nném enyīn chí bébhare bebhé Mandem. ²⁰ Yěntiki mmu yweká ándóp enyũ yí áchí nyaka mpok Mandem ábhíní yí ámbák nkoṅo Yesu. ²¹ Mbák ὀchí nyaka chí nsem mpok Mandem ábhíní wó, εγὼ ἐκέ sṅṅori ntí ene amem. Mbák ὀbhṅ mbi bekũ bé ὀké p̄ere bhák nsem, dók ambi. ²² Báké ghakantik be nsem ane Mandem ábhíní ap̄et apú nsem besí Mandem. Mbonyune abhat mm̄et ne Yesu Acha, ne ap̄et apú ndũ kesemé bebú. Ne mmu ane apú nsem fá amik, ndũ Mandem abhíní yí, ar̄op chí nsem Yesu Kristo. ²³ Mandem aku bhe ne beyă nkáp aféré ndũ kesem. Bār̄op chí basem Yesu Kristo. Báképer̄e kũ ye mm̄et eyeka basem ntá bō mmik. ²⁴ Bōma, éri ye bé yěntiki mmu yweká ándók ambi bebhak ndu nte ane yí áchí nyaka mpok Mandem ábhíní yí.

Bakwáy bho ne mánkwésé

²⁵ Enyīn ené mǎghati bhe néne éyīnǎ bakwáy bho ne mánkwésé. Puyě chí enyīn ené éfú ntá Yesu Acha. Nchí ghati bhe chí enyīn ené nkáysí. Ke bábhṅ begbok mé mbonyune nchí mmu ane nchí rēm ndak mángók, ne ntí bé Yesu Acha achí ne me. ²⁶ Béyīnǎ esṅṅori ené échí ndũ mpok ane, nchí rēm bé mmu ane áchí ndũ mm̄et mm̄et eyi, ámbák mbṅ enyũ áchí. ²⁷ Mmu yweka ane ábhónó ngoré, áké r̄o yí. Ane ábhíkí bhón ngoré, áké nu bébháy ngoré. ²⁸ Ke mbák mmu yweká abhay ngoré, abhíkí kũ bebú. Ne mbák mónkwen ngoré abhay nném, abhíkí kũ bebú. Ke diñí ká bé bō abhen bábháy nebhay bábhṅ beyă esṅṅori fá amik, ne nchí yán chí bekũ be báké chwe ndũ esṅṅori. ²⁹ Bōma, enyīn ené mǎyán mǎndíní chí be manyw̄op ané Mandem áchyé bhesé ábhíkí p̄ere yá. Eyan̄ ye bé bébhó néne, yěntiki mmu ane ábháy ngoré ámbák mbṅ mmu ane ábhíkí bhón ngoré. ³⁰ Ne bō abhen báchí ndũ nedí kebho babhṅ bebhak mbṅ bō abhen bápú ndũ nedí kebho. Ne yěntiki mmu ane mañák áchí ne yí, ámbák mbṅ mmu ane mañák apú ne yí. Ne yěntiki mmu ane ákũ menyīn,

ámbák mbṅ mmu ane ábhíkí bhón menyīn. ³¹ Ne bo abhen bábhónó enyīn bekũ ne menyīnǎ mmik, báké noko menyīn ebho, mbonyune mmiki ne áf̄uere f̄uet ne menyīn ebhi menkem.

³² Mbíkí yán be mǎmbón menyīn ebhen besṅṅori bati yeka amem. Mmũ ane ábhíkí bháy ngoré, afyé ntí ndu bekũ betik Acha Yesu, ne ákaysi bekú chí menyīn ebhen bekũ Mandem ambṅ mañák ne yí. ³³ Ke nkaysi mmu ane ábháy ngoré ábhák chí ndũ menyīnǎ mmik. Ayan̄ bekũ chí menyīn ebhen bekũ ngoré ywi ámbón mañák ne yí. ³⁴ Mmu wu ábhṅ ye chí bati apáy. Mónkwen ngoré ne baghoré bachak abhen bábhíkí bhón manem bafyé ntí chí ndũ betik Acha Yesu. Yěntiki mmu wap áyan̄ béchye ntí ne mm̄et nkem chí ntá Mandem. Ke nkaysi ngoré ane ábháy nném, ábhák chí ndũ menyīn mmik, ne áyan̄ bekũ chí menyīn ebhén bekũ nném aywi ambṅ mañák ne yí. ³⁵ Nchí rēm menyīn ebhen ndu bekwak bhe, puyě chí ndu bechet bhé mbi. Nchí yan̄ chí bekwak mánkó ndũ mbi ané achi chak ne be yěntiki mmũ yweka ankũ betik Acha ne ntí nemot.

³⁶ Béyīnǎ mmũ ane átí bebhay ngoré, mbák aghṅ be abhṅ bebhay ngoré ndũ beyă ekwak béchí yí anti ne apu kway bekem mm̄et, ne mpok áf̄uēt, éri bé ámbáy ngoré. Bebú bepu are. ³⁷ Ke mbák mbṅ mbakanem akũ ntí eni bé yí apú p̄ere bháy ngoré ane yí átí, ne ákwáy békém mm̄et, nó akũ sayri ndũ ábhíkí bháy ngoré. ³⁸ Echí yé bé mmu ane ábháy ngoré ane yí átí, akũ sayri. Ke mmu ane áchókó kebhay ngoré, akũ enyīn ené éri échá. ³⁹ Ngoré abhṅ bebhak ne nném aywi te ndiere newú. Ke mbák nném agu, abhṅ ngāngan̄ bébháy yěntiki mmu achák ane yí ákónó. Ke mmu wu abhṅ bebhak chí mmu ane áchí nkoṅo Yesu Acha. ⁴⁰ Ke ndũ nkáysí ya, eri echa be ngoré ane nném éywi ágú anchakṅ enyu eyṅ, yí ke bhay nném. Ne me nnókó bé Efónó Mandem ké áchyé mé nkaysi ane.

8

Nenyié mandem nsé

¹ Nēne, béyīñi enyīñ ené bāsīñi ēti nenyīé bōmandem nse, enyīñ ené mbónjō bēghāti bhe chí be échí tetep mbō enyū bārémé be, “Besé mankem sérīñi enyīñ.” Ke enyū nerīñi enō nékà mmu anjōñ nāko mmæt. Enyīñ ené échyè bō nkwo Yesu bétāñ chí ekōñ. ² Mmu ane ákaysí bé arīñi, ātōñ chí bé abhíkí rīñi menyīñ ebhen Mandem áyāñ yí ándīñi. ³ Ke mmū ane akōñ Mandem ke Mandem arīñi mbō aywī mmu.

⁴ Béyīñi nenyīé enen bāchyē ntá bōmandem nse, besé mankem sérīñi bé mandem nsé apu yēnyīñ ne abhíkí bhōñ nepém. Mandem amōt ke achi, achák apú. ⁵ Menyīñ bēchí amfay, bēchák bēchí fá amík ebhén bo básōt mbō bōmándém. Beyā menyīñ bēchí enyuyō ne mbōk bho básōt bō mbō bafō bhap. ⁶ Ke ntá yesē, sérīñi be Mandem amōt ke áchí. Yí chí ēta ne yí ke ághókó yēntiki enyīñ. Aghókó bhese be sémbák bōbhi. Yesu Kristo Acha achí nkwo chí amōt. Mandem afæré ntá yí ke ághoko yēntiki enyīñ, ne nepém enese néfū chí ntá yí. ⁷ Ke yēndu sérīñi bé mandem nsé abhíkí bhōñ nepém, mbōk bho bāchí ndū nkwo ywesé abhen bābhíkí rīñi nō. Mpok mányīē nenyīé mandem nsé, ébhāk amem batí yap chí mbō be bōmandem nsé chí bōmándém abhen bābhōñjō nepém tetep. Ne ndū bābhíkí re sene ndū mbi Mandem, bākaysi bé nenyīé mandem nsé néchōñti bó besí Mandem. ⁸ Echí tetep bé nenyīé népú kwáy beka besé sembák kékwót ne Mandem. Mbák sényīe nenyīé, eyō épú kwak bhesé. Ne mbák sébhíkí nyīe nenyīé, eyō épú ka bhesé yēnyīñ. ⁹ Bābhōñ ngāngañ ményīe yēntiki enyīñ ené bākōñjō. Ke sōt ka mpok bé bāké ka mmu ane ábhíkí re sene ndū mbi Mandem ánkwen ndū bebá ēti enyīñ ene mányīe. ¹⁰ Sénsōt bé mmu ane ábhíkíre sene ndū Eyōñ Mandem aghō wō mmu órīñi menyīñ ebhen ndū óchí amem eket mandem nsé ónyīe nenyīé. Wō órīñi bé eyō épú ka yēnyīñ. Ke ókaysí bé épú ka yí ánkwen ndū ntá ane menyīe nenyīé enen bachyē ntá mandem nsé? Mbák émfákárí nō, épú chōñti nti eni amem besí Mandem? ¹¹ Ne enyīñ ené wō mmu órīñi enyīñ óká, éñchōñti nepém mmu ane ábhíkí re sene ndū mbi Mandem. Ke

óké ghōkōntik bé yí wu chí nti manō ane Kristo águ ēti yí nkwo. ¹² Dīñi yeka bé, mbák mmu áká nti mmu nkwo bebá, anchōñti nti eni enen nebhiki re tan amem, nó áká Kristo nkwo bebá. ¹³ Eti yō, mbák nenyīé enen ményīe nebhōñ beka nti mmu nkwo ánkwen, chōñ mkpík ndō menyīe nnya ndu nepém ena, tēndu mpu yan beka nti mmu nkwo ánkwen.

9

Betikí mūnto Yesu ne enyū bābhōñjō békém yí

¹ Mbíkí bhōñ betañ beka yēntiki enyīñ ené méyāñ beka ke? Mpú mūnto Yesu Kristo? Mbíkí ghō Yesu Kristo Acha ywesē ne amík ke? Pú betik ebhá ke beka bāchí bakoñō Acha? ² Yē émbak chí bé bo bāchák bābhíkí ka bé nchí mūnto Yesu Kristo, be bārīñi be nchí mūnto Yesu. Nebhat ane bābháré mmæt ne Yesu Acha, ātōñ bé nchí mūnto ywi tetep. ³ Menyīñ ebhen mbónjō bēghati bō abhen bārém be mēpú mūnto Yesu chí be ⁴ besé bōnto sepú bo abhen sekway menyīe, senyu menyīñ ebhen bāchyē wu bhese ēti betik ebhén sékū ke? ⁵ Besé sébhíkí bhōñ ngāngañ bebhay baghōré be yēntiki mmū ywesē ánkó nókó ne ngōré ane achi nti mmu nkwo, mbō bōñnō Yesu Acha ne mbō Sēfas ne bōnto bachak? ⁶ Ke chí ndiere Banábas ne me ke séchí bōnto abhen sébhōñjō beka betik ne amó yesé ke sémbōñ nenyīé ményīe? ⁷ Ntiki mmu ábhák ntemé nenu ke kechyē yí nkáp ne menyīñ bēchák? Ntiki mmu ábhōñ nki ke yí kebhōñ betañ bēsōt nenyīé enen yí áféré aré anyie? Ntiki nchiki mpōñ abhíkí bhōñ betañ ményú nébhñ mpōñ?

⁸ Enyīñ ene ndémé puyē chí nkaysi bō mmik. Pú enyīñ éré émōt ke ebhé Mandem éréme? ⁹ Ne básīñ ndū bebhé Moses be, “Mpok ane mpōñ áká betik ebhi, bābhíkí bhōñ bēgwót nnyu ywi bé áké nyīe mbwōt ane yō áyāti be amfu ndu bekwōp.” Mandem arem enyīñ ene chí ēti mpōñ ke? ¹⁰ Pú Mandem arem enyīñ ene chí ēti yesé? Tetep, básīñ yō amem Ekāti Mandem chí ēti yesé mbōnyune éri bé mmu ane ákwāñá nki ne mmu ane áféré nenyīé ebhi mámbáká nti bé bāchyē bó enap nenyīé, ndū enen bō

báféré ebhi. ¹¹ Séghátí bhe Eyọ́ Mandem mbò mmu àpì mbwot ebhi. Èbep be bē bho bābhòṅ nsáy ndū betik ebhesē mǎnchye bhese nenyíé ne menyin bechak kē? ¹² Mbák bāchyè bo bāchák nenyíé, pú besé sébhòṅ betan bēbhēp be menyin écha bo bachak abhò?

Yē nò, sébhíkí bhēp be menyin mbò enyu sébhónó bebhep. Séká yěntiki enyū esòṅori. Eyò éri ntá yesé échá békù enyin ené ékwáy bechet be mbi beyiṅi Mbok Ndíndí Kristo. ¹³ Bābhíkí riṅi bé bō abhen bákù betik amem ekerákap Mandem, nenyíé enap néfù chí aré? Ne bō abhen bāwáy nnya ené bo bātṵò ne yó mbò akap, bābhòṅ nenyíé ndu nnya ené bó bāwáy? ¹⁴ Èchí enyu émót mbònyu Yesu Acha areme be, “Nenyíé mmu ane ághàti Mbok Ndíndí nébhòṅ bēfú ntá bo abhen Mbok Ndíndí ane yi aghati bho áyèt bhò.”

¹⁵ Yěndu échí nò, mbíkí rem bé mǎnkwák me ne yěnyin. Ne mpú sṅ ekáti ene ndu békù mǎntó me menyin. Èchí sayri be ngú esòṅori échá me bebhep bé menyin. Mbíkí yán yē mmu ankù nképerē dep awó anti be méghàti bho Mbok Ndíndí nkebhép bò mǎnkwák me. ¹⁶ Puyě béghàti bho Mbok Ndíndí, ke àkù me mpányu, mbònyune eyò chí betik ebhén Mandem areme be mēmbòṅ bekù. Ne mbák mbíkí ghati bho Mbok Ndíndí, ébèp ntá ya écha! ¹⁷ Mbò mēmbòṅ kē njábhé betik ebhen, mbú éri bé bo mǎnchyé mé akap ndū betik ebhá. Ke mēkù chí betik ebhén Mandem ayabhe me, afyé bhó amòya, ne mbòṅ bekù bhò. ¹⁸ Nsáy ya achí yé bé yi ndū betik ebhen? Nsáy ya achí chí maṅák amen mbòṅò béghàti bho Mbok Ndíndí ndéndem, nke yán nsáy ane ngati Eyọ́ Mandem ábhónó bēbhòṅ.

¹⁹ Mmu ane nchí nsem nta yi apú. Yē nò, mēmbòṅ nkù mmuét eya nsem ntá yěntiki mmu ndū nchí yan békṵák beyà bo mántwó ntá Yesu Acha. ²⁰ Mpok nchí ne bo Israel, nchí bhák mbò mmu Israel ndū nchí nu békṵák bhó mǎnsíkinti ne Yesu. Mpok nchí bhák ne bō abhen bákòṅo bebhé Moses, nchí bhák mbò bhò yěndu mpú anten bebhé Moses, ndū nchí nu bekù bó mántwò ntá Yesu Acha. ²¹ Mpok nchí

bhak ne bō abhen bápú bo Israel nchí kù menyin chí mbò mmu ane apú koṅo bebhé Moses, ndū nchí nu békṵák bó mántwò ntá Yesu Acha. Ene ébhíkí tón bé mpú bhūere bebhé Mandem. Èbhé Yesu Kristo achye kē nchí koṅo. ²² Mpok nchí bhák ne bō abhen bābhíkí re sene ndū mbi Mandem, nchí bhak mbò bhó ndū nchí nu békṵák bó mántwò ntá Yesu Acha. Nká bebhak yěntiki enyin ntá bō mankem, ndū nchí nu bēbhón yěntiki mbi békṵák bó mántwò ntá Yesu Acha, yi ámpémé bhó. ²³ Nchí kù menyin ebhen menkem chí bé Mbok Ndíndí èti Yesu Kristo ántáká mbǎnkem, ne bé Mandem ánjét mé nkṵò ne berì ebhen bo abhen bákòṅo Mbok Ndíndí bābhòṅ.

²⁴ Báké ghòkòntik be mpok bejet ntiet, beyà bo bájèt, ke ndiere mmu ane ájéré áchá bati kē ábhòṅ akap. Nchí ghati ye bhe bé mamfyé betan bejét ntiet enyu ene bákṵway bēbhón akap. ²⁵ Yěntiki mmu ane átoṅti mmuét ndu bejet ntiet ane bebhòṅ akap, àkem mmuét ndū yěntiki enyin. Bákù nò ndu bebhòṅ akap ane átát ánhòṅti. Ke akap ane senu bebhòṅ, chí akap ane ábhak mpòknkem. ²⁶ Èti yò kē nchí jet téé béròṅ ndū ngwenti. Mpú mbò mmu ane áté bédép ékwót ne nti, ke andò yí, andep nòkò chí mbúép. ²⁷ Ke nchí den mmuét ne yěntiki enyū esòṅori be mbón mbi bekem mmuét ndū yěntiki enyin. Nchí yan be ndū ngwenti, Mandem ake rò me ansem, me mmu ngati bho Mbok Ndíndí, ansot bo bāchák.

10

Sot ka mpok ne enyin ené éfákári nyaka ne bo Israel

¹ Bǎma, mbíkí yan mǎngókòntik enyin ene éfákári nyaka ne bachimbi bhese mpok bákò ne Moses amem baso. Mandem akù ekpòkò nebhan ékúti bhò, Manyu Chu akòre bebhe bépáy bákó amik bápé bārók ebhe échák. ² Èbhák chí mbò bájwítí bhó amem nebhan ne amem Manyu, bé mámbat mmuét ne Moses münti wap. ³ Bó mankem béré nyíé nkúbhé nenyíé maknkay enén néfù ntá Mandem. ⁴ Ne bò mankem mányú nkúbhé manyiep maknkay amen áfù ntá Mandem. Nkúbhé manyiep méré kē bó mányú mbònyune manyiep amen áfú ndū

setárébhé esén sékò nyaka ne bhò kě mányú. Ne setárébhé esò sébhák Kristo. ⁵ Yëndu bághó menyìṅ ebhò nò Mandem ákù ntá yap, beyá ebhap béré kù chí menyìṅ ebhén bekù Mandem ámbé nti ne bhó. Èti yò, beyá bhap bágú amem baso, berene bhap béròp aré, mbāṅ ne mban.

⁶ Menyìṅ ebhen béfákárí nyaka ne bachìmbi bhesé chí bé ménsémtí nókò bhesé be séké ṅwaka bekù bebéptí menyìṅ mbò bó. ⁷ Ne báké koṅo bòmandem nsé mbò enyũ mbòk eyap bákù nyaka, nkúbhé mbò enyu básìṅí amem Ekáti Mandem be, “Bò báchòkò ndũ epa mányie, mányú, báfáte bábhen bepò babhen épúsí.” ⁸ Sébhíki bhòṅ béchwé ndũ barak épúsí mbò enyũ mbòk eyap bákù nyaka, ékú nká bo esa nsem érat (23000) ndũ nkwó wap bágú ndũ nywòp némót. ⁹ Sébhíki bhòṅ mémó Acha mbò enyũ mbòk eyap bákù nyaka, ékú Mandem ató nnyó, ne nnyó ere waytí bó. ¹⁰ Ne séké bhak bõ enywíntí mbò enyũ mbòk eyap báchí nyaka, ékú ángel newú anan̄a bho. ¹¹ Menyìṅ ebhen menkem, ebhén béfákárí nyaka ntá bo Israel, béchí chí berìṅ ntá bo báchák. Ke ntá yese, básìṅ menyìṅ ebhen be ménsémtí nókò bhesé bé yèntiki mmu ánsót mpok néne, ené ngwenti mmik aròbhe kekwo. ¹² Yèntiki mmu ane ákáyí bé atéé sayri, ánsót ye mpok bé áké kwén. ¹³ Ke diṅí ká be yèntiki nemò enen nétémérí mmu yweka, chí enyũ nemò enen nénán̄ nétémérí bo báchák nkwo. Mandem apú nók bebhure bariap ami, ne apú kwáy berò yè nemò néntwó ntá mmu yweka enen netan̄a necha yi. Mpok nemò nétwó ntá mmu yweka, Mandem átòṅ yi mbi bé yi ántan̄ ancha nemò enò, ante kpirí ke kwen.

¹⁴ Abhen ekòṅ, ndũ échí nó, báké fyé yé amò ndũ barak mandem nsé. ¹⁵ Báchí bõ abhen bábhòṅó kebon. Bè bábhòṅ mǎnjíṅí beghò mbák enyìṅ ené méréṅ épú tetep. ¹⁶ Mpok sényie nenyíé Acha, sésòt nkóp mmem sénchye bakak ntá Mandem, besé mankem sényú. Nekù ane sékù nó, pú séchèṅ mmæt ne bati ndũ manòṅ Kristo? Ne mpok sébòkòti brét sényie, pú séchèṅ mmæt ne bati ndũ mmæt Kristo? ¹⁷ Ekpòkò brét émot ke echí. Yëndu besé séyá, séchí mmæt amot, mbònyune

besé mankem sényie chí brét ére amot. ¹⁸ Yìṅí ká bo Israel, báway nnya mánchye mbò akap ntá Mandem. Pú bo mankem abhen mányie nnya yò báchèṅ mmæt ne Mandem amfay efeme akap ndũ akabhe wu? ¹⁹ Mbòṅ enyìṅ ené mǎyàn̄ bekù mǎndíṅí chí yí? Chí bé mandem nsé ané bõ abhen bábhíki riṅí Mandem báchyè akap nta yi abhòṅ betan̄ ke? Ke chí bé nnya ené báchyè mbò akap ntá mandem nsé echa nnya échák? ²⁰ Wáwák! Enyìṅ ene mǎyàn̄ bekù mǎndíṅí chí be akap ané bõ abhen bábhíki riṅí Mandem báchyè, báchyè chí ntá befòṅó bebúbebu, puyé chí ntá Mandem. Ne mpú yàn̄ mǎnchém mmæt ne befòṅó bebúbebu. ²¹ Bǎpú kwáy besòt nkóp Acha mǎnjibhiri mmæt mányú nòkò mmém befòṅó bebúbebu. Ne bábhiki bhòṅ ményie nenyíé Acha, mǎnjibhiri mmæt mányie nòkò nenyíé befòṅó bebúbebu. ²² Kwáé! Bǎyàn̄ bekù bebéntí Mandem mémbák ne bhesé mbò enyũ bo Israel bákú nyaka? Bákáyí bé sétan̄ séchá Mandem ké?

²³ Bǎrèṅ bé bábhòṅ ngàngan̄ bekù yèntiki enyìṅ. Ke puyé yèntiki enyìṅ kě ékwák mmu. Ne bǎrèṅ bé bábhòṅ ngàngan̄ bekù yèntiki enyìṅ, ke puyé yèntiki enyìṅ kě ékwák mmu ántán̄ ndũ barak Mandem. ²⁴ Yè mmũ yweka áké kù enyìṅ ené ékwák yí aywíntí. Mmu yweká aperé kú enyìṅ, ánkú chí enyìṅ ené ékwák bo báchák nkwo.

²⁵ Bǎkwáy ményie yèntiki nnya ane bátí esié, kebhep mbák chí nnya ane báchyè mbò akap ntá njò fú. Ebhíki ri be mǎnkú enyìṅ ené échòṅti bati yeka amem. ²⁶ Nchí rem nó mbònyune básìṅ amem Ekáti Mandem be, “Mandem kě ábhòṅó mmik, ne menyìṅ menkem ebhén béchí aré.” ²⁷ Mbák mmu ane apú nkoṅo Yesu ámbíṅí mmu yweká eket eyi ndũ nenyíé, ne mmu wu anka béròṅ, anán̄ ándók, ányie yèntiki enyìṅ ené bábhúré yí besí. Aké bhep mbák chí nenyíé enen báchyè mbò akap ntá njòfú. Ebhíki ri be yi ankù enyìṅ ene ekway bechòṅti nti eni amem. ²⁸ Ke mbák bághátí wó be, “Nenyie enen chí nenyíé mandem nsé”, kényie nó. Nékwáy béchòṅti nti mmu wu amem. ²⁹ Mpú rem nò chí èti nti mmu yweká. Nchí rem chí èti nti mmu achák

wu. Mmu äkwáy béré m be, “Ndaká yí enyij ené échònti nti mmu achák amem ébhónó békanj me beka enyij ené mbòj ngànganj ndũ mmuét eya?”³⁰ Mbák mēchyè Mandem bakak ke nnyié nenyié ndaká yí mmu ábhónó béchónjti nnyén ena?³¹ Nchí ghati ye bhe be yè mmũ yweka ànyie chí nenyié, yè enyij ké yí ányù, abhòj beka yó enyu ené bo bághò mánychyè Mandem kenókó.³² Yèntiki mmũ yweka abhòj bébhare nepém eni enyu ené népú chyè mmu áchák esòjori ndũ eni nepém, Yè chí mmu Israel, yè chí mmu ane apú mmu Israel, ne yè chí bõ nkwo Mandem.³³ Membòj nchí ka enyu ya. Nchí nu chí bé yèntiki mmu ámbónj manjak ne yèntiki enyij ené mékà. Mpú ka chí enyij ene membòj nkónó ne ené érí ntá ya. Menyij ebhen béri ntá bo bachak ké mékà, mbonyune nchí yan bõ mántwò ntá Mandem be yi ampeme bhò.

11

¹ Nòkó ká epij eya, mbò enyũ mējòkò epijí Kristo.

Enyũ bo bábhónó bebhak ndũ mpok nenikimuet

² Nchí bití bhe tontó bé bákaysi me ndũ yèntiki enyij ne bákòjò sayri menyij ebhen ntónó bhe. ³ Ke enyij échí ené mēyàn mändíní. Kristo achí mũnti yèntiki mbakanem, mbakanem achí mũnti ngoré aywi, ne Mandem achí mũnti Kristo. ⁴ Mbakanem ane yè ànik chí mmuēt yè àghati chí bho menyij ebhen bífú ntá Mandem, mbák àkà nò ntí kútí, nò apú chyè Kristo mũnti ywi kenókó. ⁵ Ne ngoré ane, yè ànik chí mmuēt yè àghati chí bho menyij ebhen bífú ntá Mandem, mbák àkà nò kekuti ntí, nò apu chyè mũnti ywi kenókó, ne achí enyumòt mbò ngoré ane ámu ntí. ⁶ Mbák ngoré apú yan bekuti ntí, ámpik andak mamu wu. Ke tēndu mému ntí chí enyijí ntíanwòp ntá ngoré abhòj yé bekuti ntí. ⁷ Mbakanem ábhíkí bhónj békúti ntí ndũ mpok nenikimuet tēndu Mandem ághókó mbakanem be ámbák mbò yimbòj ndũ beyà babhi. Mbakanem abhòj beká bo mangó menwòp Mandem, ke ngoré àtónj chí menwòp ebhen nném ywi. ⁸ Bè bārinjí bé

mbakanem abhíkí fú ntá ngoré, ngoré ké áfú ntá mbakanem. ⁹ Ne Mandem abhíkí ghoko mbakanem èti ngoré, ke aghókó ngoré èti mbakanem. ¹⁰ Ndu échí nò, ngoré abhòj bekuti ntí ywi mbò erij betòj be yí achi anten nném ywi, mbonyune bòàngel báyinj. ¹¹ Yèndu echi nò, besé bo sébháré muet ne Acha sérinjí bé ngoré apú ndũ muet eyi, achí antené mbakanem. Ne mbakanem apú ndũ muet eyi, achí antené ngoré. ¹² Echí enyu eyò mbonyune, ngoré afú chí amuet mbakanem. Ke néne, ngoré ke ábhe mbakanem. Ne báké ghòkòntik be menyij menkem bífú chí ntá Mandem. ¹³ Bè babhòj mǎngati me ndak ane: échí sayri be ngoré ánikmuēt ntá Mandem nenti bõnkwo kekuti ntí? ¹⁴ Bekòjò enyu ené Mandem ághókó menyij, be babhòj bābhíkí rinj bé erórí emene chí enyij ntíanwòp nta mbakanem? ¹⁵ Ke ngoré, erórí emene ékwáy ne yí tontó. Ékwáy ne yí mbonyune Mandem achyé yí emenéntí be émbák mbò nden ane ngoré ákuti ntí ne ya. ¹⁶ Yèntiki mmu ane áyàn bekem epúití ndũ ndak ane, ándínjí bé besé bõnto Yesu ne batòj Eyòj Mandem ne bõnkwo Mandem bachak, sébhíkí pere bhòj yènyij échák berem.

*Enyũ sébhónó ményie nenyie Acha
(Mt 26.26-29; Mk 14.22-25; Lk 22.14-20)*

¹⁷ Ke béyinj menyij ebhen mēyàn beghati bhe néne, mpú bití bhe mbonyune mpok ane bāchem nebhuēt amòt ndu menikmuēt ntá Mandem bāpú ka nò chí ndu béghóko, bāchònti chónjti. ¹⁸ Enyijí mbi ené mbónó bérem echi be: Bághátí me be mpok bāchemti mbò bõ nkwo, bákòre mmuēt ndũ bakwó, mǎnkem nòkò epúití ne bati. Ne nnókó bé tetep achí ndũ enyij ené bághátí mé. ¹⁹ Eri mbòj be ákóré ámbák néntí eneká ndu beka mǎngó bõ abhen bákòjò Yesu ne ntí némót. ²⁰ Mpok ane bāchem nebhuēt amòt, puyè chí nenyié Acha ké mǎnyie. ²¹ Nchí rem nò mbonyune mpok bāchem ebhak émót, yèntiki mmu áwene chí ményie eni nenyié, kenonj batí bõnkwo. Eyò énkú be mbòk yeka manchòkò nsay, ené bāchák mǎnyie, mányu, mǎnkwen. ²² Kwáé! Bābhíkí bhónj beket ebhen mǎnyie mányú aré ke? Bāyàn bébyak chí bõ nkwo Mandem

mānchye bō abhen εγαρ έpύ ntíanwóp κε? Bǎyàn ngátí bhe be yi έti ndak ane? Bǎyán be mbítí bhe ké? Nse. Mpú kwáy bébiti bhe wáwák!

²³ Mpú kwáy bébiti bhe mbonyune enyih ενέ Acha ághátí mé kě ngátí bhé nkwó. Echí bé ndū nkúbhé beti ebhén bátí yi, asot εκpókó bret, ²⁴ achye bakak ntá Mandem, abho bébókóti εκpókó bret εγo anchye noko ntá bakoηo bhi andeme noko be, “Né chí mmæt εγα ane mēchyè έti yeká. Kε nókó ká enyu ενέ ndu bétik me.” ²⁵ Mánáná nókó ményié nenyié, asot nkóp ne mmēm amem, achye bakak ntá Mandem nkúbhé mbō enyū yí áká ne nenyié, abho béchyé yěntiki mmu wap andeme noko be, “Né chí nku nkō ane Mandem ányú ne bō mmik έti newú ena. Yěntiki mpok ane mānyu mmem ndu nkóp ane kε ka nó ndu bétik me.” ²⁶ Ene étōη bé kpate mpok ane Acha ápētnsem, yěntiki mpok ane mānyie bret ane, mānyú mmēm amen, bǎghati bo bé yi agu nyaka ndu bépéme bhesé. ²⁷ Ndu echí nō, yě agha ane ányie nenyié Acha, ansot nkóp ayi anyu ενέ ápύ chyε yí kenókó, enyū mmu wu ákà bebá mbonyune yí ásot mmæt Acha ne manōη ami mbō eráká ndak. ²⁸ Yěntiki mmu abhōη yé béchák nti eni ke ansot bret ne nkóp Acha. ²⁹ Yě agha ane ányie nenyié Acha, ansot nkóp ayi ενέ yí ábhíki kaysi béchyé mmæt Acha kenókó, chōη Mandem antemsi yí. ³⁰ Eti εγo kě beyǎ bheka mámè, báchák kepere bhōη betan, ne abhénéfú bágu. ³¹ Ke mbák besé babhōη séchák mmæt, Mandem apú tán bhesé. ³² Ke mbák Acha átàn bhesé, áchyε bhesé ntémsí ndu ményúre bhesé bé ewak ene Mandem átàn bō mmik, áké temsi bhesé nkwó. ³³ Bōma, mpok ane bǎchemti be mānyie nenyié ekōη ke mānyie nenyié Acha, bo abhen báyámbi, bǎbhōη menoη batí. ³⁴ Mbák nsay ánu mmū, ánjámbi ányié nenyié eket eyi, bé mpok bǎchéme nebhet amot, bǎké kε Mandem ámbé nti. Béyihí barak áchák, chōη memboη ntwó awu nchyé bhe manié enyū babhōη bεkε.

12

Menyū akap ane Efónó Bedyere áchyè

¹ Bōma, néne, beyihí menyū akap ané Efónó Bedyere áchyè, mbíki yan mǎmbák ndū ejuri. ² Bǎriηi be mpok ane bǎbhíki re bho béríηi baraká Mandem, bo bákū nyaka mǎném ebhi ndū beyǎ menyu, mānchye noko kenókó ntá bōmandem abhen bápú rem kepi. ³ Nchí yán yé be mǎndíηi be mbák Efónó Mandem achí ne mmu, apú kway bérēm ebábu έti Yesu Kristo. Ne yě mmu apú kway bérēm be Yesu chí Acha mbák Efónó Bedyere apú ne yi.

⁴ Akap ane bō Mandem bǎbhōη áchí menyu ne menyu, ke Efónó Mandem éré amot kě áchyè akap ankem. ⁵ Betik Yesu Acha ebhén bo Mandem bǎkwáy beka béchí menyu ne menyu ke Acha ere amot ke sékà betik ebhi. ⁶ Babhi áchí menyu ne menyu ané Mandem ákà betik ndū bapém ayesé, ke Mandem ére amot kě áchyè betan ntá yěntiki mmu ndu beka menyih. ⁷ Chi bekwak bōnkwo kě Mandem áchyè akap ané átōη bé Efónó Bedyere achí ne mmu. ⁸ Ntá mmu amot, Efónó Bedyere áchyε akap bechyε manié. Ntá mmu achak Efónó Bedyere anchye akap berem menyih ebhen yi áká yi andíηi. ⁹ Ntá mmu amot Efónó Bedyere áchyε neka, ntá mmu achák anchye akap akap bébú bo mame. ¹⁰ Ntá mmu amot Efónó Bedyere áchyε akap beka menyihí maknkay, ntá achák anchye akap beghati bho menyih ebhen befu ntá Mandem. Ntá mmu amot áchyε akap berihí Efónó Bedyere ne befónó bebábebu, ntá achák anchye akap berem beyōtōk ebhen yi abhíki riηi, ne ntá anufú anchye akap ménéne enyih ene mmu areme ndū εγōη etok ene yi abhíki riηi. ¹¹ Nkúbhé Efónó Mandem amot ke áchyε akap ane ankem. Yí áchyε akap ntá yěntiki mmu mbō enyu yí áyàn.

Mmæt nkwa abhōη bépókómæt nyáná nyáná

¹² Séríηi be nkwaηwan abhōη chí mmæt amot, ke bépókómæt bechi nyáná nyáná. Yěndu bépókómæt beyǎ, ndiere mmæt amot ke áchí. Enyu εγo ke échí ne Kristo. ¹³ Mbók yesé séchí bo Israel, báchák bápú bo Israel. Mbók yesé séchí basem, báchák bápú basem. Ke bájwítí bhesé mankem chí ndū

βεταν Εφόνο Βεδυερε έρέ αμoт, νε séroр χί mmuεt αμoт mbо mmu αμoт. *

14 Εχί tetep βέ mmuεt nkwaηwan abhíkí bhəη χί έpókómuεt έmоt. Abhəη beyă bépókómuεt. 15 Mbák ekak ένdém βε, “Tëndu mpú awo, mpú έpókómuεt.” Eyo ένku βε ekak έké bhak έpókómuεt ké? 16 Ne mbák atú ándem βε, “Tëndu mpú nyésé, mpú έpókómuεt”, eyo έpú ku βέ atú áke bhák έpókómuεt. 17 Mbák mmuεt nkem achí χί nyésé, mmu ákwáy béghok mbaη ná? Ne mbák mmuεt nkem áχí χί átú, mmu ákwáy béghok eriep ná? 18 Ke mbо enyu έchi, Mandem aghókó bépókómuεt menkem, akυ βε bo mémbak mmu amuεt mbо enyu yi áyáná nyaka βε mémbak. 19 Mbо bépókómuεt menkem béχí χί έpókómuεt έmоt, mbú mmuεt nkwaηwan áfu fá? 20 Ke mbо enyu έchi, bépókómuεt béyă, ke ndiere mmuεt αmоt ke achi. 21 Nyésé mmu népú kwáy bégháti awó βε, “Mbíkí bhəη enyih béku νε wо?” Ne ntí apu kway bégháti bekak βε, “Mbíkí bhəη yěnyih béku νε wо.” 22 Enyih ene serih χί βε mmu apú kway bebhak nepém mbák mámféré bépókómuεt ebhén bo bákáysi βέ bébhíkí bhəη menwop yi amuεt. 23 Ne bépókómuεt ebhén sékaysi βέ βέρú yěnyih, bó ké sere sot mpok βékém. Ne bépókómuεt ebhén sébhèse βέ bo báké ghó νε amík, bo ke sékém sayri encha, 24 bépókómuεt ebhen βέρú chye mmu ntíanwóp. Ke Mandem aghókó mmuεt yesé enyu ene séchyé bépókómuεt ebhén bo bábhəη ntíanwóp νε bhо kenókó ένcha bépókómuεt béchák. 25 Mandem aghókó mmuεt nkwaηwan enyu eyo βε yěntiki έpókómuεt embak sayri νε bépókómuεt béchák. 26 Mbák έpókómuεt έmоt éghok bebe, béchák menkem béghok bebe, νε mbák báchyé έpókómuεt έmоt kenókó, béchák bébhəη maηák νε yó.

27 Bě bōnkwo mankem bächí mmuεt Kristo νε yěntiki mmu ywεka achi έpókómuεt Yesu. 28 Ne Mandem afyé bo abhen babhəη akap menyu νε menyu ndü nkwo bakoηo Yesu. Bō mbi χί abhen yi áchyé akap bebhak bōnto Yesu. Abhen bákəηo χί bo abhen Mandem achye akap

bégháti bho menyih ebhén befú ntá yi. Abhen bapet bákəηo χί abhen yi áchyé akap bétəη bo Eyəη Mandem. Achyè báchák akap béku menyihí maknkay, abhénéfú anchyε akap bébu bōmame, báchák akap békwak bho. Achyè abhenefu akap βérinhí bekem bo sayri. Achyε bachak akap βerem beyəηótək ebhén bábhíkí rihí. 29 Bo mankem báchí bōnto ké? Bo mankem báchí baremé kepinti ke? Bo mankem báchí batəη Eyəη Mandem ke? Bo mankem bákυ menyihí maknkay ke? 30 Bo mankem babhəη akap bébu bōmame ke? Bo mankem bábhəη akap βerem beyəηótək ebhén bábhíkí rihí ke? Bo mankem babhəη akap menene menyih ebhen bárémé ndü beyəηótək ebhen babhiki rihí ke? 31 Ke fyé ká nti ndü bebhəη akap ane acha achak.

Néne, chəη ntəη βε mbi ane ári áchá áchák ankem, βε mánkoηo χί wu.

13

Εκəη εcha menyih menkem

1 Yě ndihí βerem χί beyəηótək menkem νε beyəηó boángel nkwo, mbák mbíkí kəη bo, nó nchí χί mbо akánkəη νε njáne ενέ έyəη. 2 Ne yě mbəη χί akap bégháti bho menyih ebhén befú ntá Mandem νε mbák ndihí menyih menkem, * yě χί menyih Mandem ebhén bechí bhésé bhésé, νε mbák mbəη neka νε Mandem enyu ενέ mēkwáy bégháti njie ngo βε, “Fă fá”, amfa, ke nke kəη bo, nó mpú yěnyih. 3 Mbák nchyé menyih ebhá menkem ntá bho, nchyé yě χί mmuét eya βε mánsəη, ke nke kəη bo, eyo epu kwák me ndü yě mbi. 4 Mbák mmu akəη bo, ábhəη ekébhénti νε bhо, átəη bo βerinti, apú bhəη mpabhamík νε bhо, νε apu pányu νε bhо. 5 Mbák mmu akəη bo apú yoη mmuεt, apú ku barak ntíanwóp, apú yihí χί ndiere mmuεt yi. Apú kaysi χί ndiere menyih ebhén bekwak yimbəη, apú wakari bebent, apú fye bo anti mbák bákυ yi bebá. 6 Mmu ane akəη bo apú bhəη maηák mpok bákú bebépti menyih, ábhəη maηák mpok bo bákú menyih ebhén bechí chak. 7 Mmu ane akəη bo, apú fere nti νε bo abhen bakú

* 12:13 Nkúbhé Εφόνο Βεδυερε έρέ ke Mandem achye bhese. Version.

* 13:2 Fá, sénkəηó enyu ene έchi amem Today's English

βεβύ, άπού ρά βέφυε ντί νε βο μποκνκემ, άπού ρά βεβhaka ντί βε χάη Mandem ankε yéntiki enyih embak sayri, νε άτε kpiri ndü yéntiki enyih.

⁸ Εκάη εbhiki bhάη ngwenti. Κε mbák chi akap βεghati bho menyih ebhen βéfú nta Mandem, χάη wu άmfuet. Χάη akap βερεμ βεyάηότoκ ebhen mmu abhiki riñi άmay νε ανέ βεriñi menyih ndü βetañ Εfάηό Bedyere άfueρε fuet nkwo. ⁹ Νένε, sériñi menyih chí mbák mbák. Νε séghati bho menyih ebhen Mandem afyé bhese anti chí mbák mbák. ¹⁰ Κε mpok ανε menyih ebhen βéjwí poot βétwó, χάη ebhen βéchi mbák néne mémay. ¹¹ Mpok mbuét mandu mmá, nchí rem nyaka keri mbá mámbá, nkaysi náko barak mbá mámbá, ngo náko menyih mbá mámbá. Κε mpok nnán nchíki, ndá baraká kémbo. ¹² Νένε, séghò menyih chí bebheri bébhéri mbá βε séyih chí ékirisú ene échí bebheri bébhéri. Κε mpok yá ánkway, χάη séngó yéntiki enyih sayri νε amík. Νένε, ndíñi menyih chí mbák mbák, κε mpok yá ánkway, χάη ndíñi yéntiki enyih sayri nkúbhé mbá enyü Mandem áriñi με sayri.

¹³ Menyih bechi berat ebhen bébhak mpoknkem. Menyih ébhere chi neka, nebhakánti, νε εκάη. Κε ndü menyih ebhen berat, ene echa bechak menkem chí εκάη.

14

Akap βερεμ keriñti νε ανε βεyάηότoκ

¹ Fié ká ntí ndü bébhάη εκάη νε bho, mámbάη beyá ekwak βε Εfάηό Bedyere ányché βε akap, sayri sayri, akap βéghati bho menyih ebhen βéfú ntá Mandem. ² Nchí rem ná mbányune mmu ανε árém βεyάηότoκ ebhen yi abhiki riñi, apú rem menyih ntá bho, árém chí ntá Mandem mbányune yé mmu apu jwimem ndü enyih ene yi árém. Árém chí menyih ebhen βeyih Mandem νε bechi bhésé bhésé, ndü βetañ Εfάηό Mandem. ³ Κε mmu ανε ághati bo menyih ebhen βéfú nta Mandem áchyè bho βetañ, afyé bho ntí, νε áchyè bho nepóptinti. ⁴ Mmü ανε árém βεyάηότoκ ebhen yi ábhíki riñi, áchyè chí mmuet yi βetañ. Κε mmu ανε ághati bho Εyάη Mandem áchyè bati

bónkwá βetañ Mandem. ⁵ Nchí yan βε βε mánkem mándem βεyάηότoκ ebhen bábhíki riñi, κε sayri sayri, nchí yan mángati bho menyih ebhen Mandem afyé βε anti. Mmu ανε árém menyih ebhen Mandem afyé yi anti achá ανε árém βεyάηότoκ ebhen yi abhiki riñi mbák mbáñ mmu akabhé βεyάηότoκ abhíki néne enyih ene yi árémé βε enchyε bo βetañ.

⁶ Bóma, mbák ntwó ntá yeka ndeme náko chí βεyάηότoκ ebhen mbíki riñi, χάη nkwaκ βε ná? Mbáñ bekε mándih enyih ene Mandem ákú mendíñi, νε menyih ebhen ndíñi éti Mandem, νε ebhén yi afyé με anti βε ngati bho, νε mbáñ βetañ Εyάη eyi.

⁷ Mbák menyih ebhen bébhíki bhάη nepém mbá mban βéfé νε nekín bébhíki chyε erítí eyáñ, ná mmu ákway βeriñi nekwáy enen báfè νε mban, νε enén bákwt? ⁸ Νε mbák mmbá nenú ábhíki chyε eyáñ sayri, agha ákway βeriñi βε chí mmbá nenú, antonñi mmuet bé ándók ebhñenu? ⁹ Echí enyumot νε bhe. Mbák mándem enyih ndü eyάηότoκ ene bábhíki riñi, bo bápú kway bejwimem. Ná bó bákway ye βeriñi enyih ene bárém? Ebhak ntá yap chí mbá βε bārém keri νε mbáép, né épú bhάη ntí. ¹⁰ Bεyάηότoκ beyá fá amík, νε βéchi kekúri kekúri. Νε ye émot epu ene bo abhen bárém yá bápú ghok. ¹¹ Κε mbák mbíki riñi eyάηότoκ ene mmu árém, nchí bhak chí kenkó ntá yi, yí nkwo ambak chí kenkó ntá ya. ¹² Nchí ghati ye bhe βε, téndu bábhónó beyá ekwak bebhάñ akap ανε Εfάηό Mandem áchyè, fyé ká ntí tontó ndü akap ανέ ákwak bónkwá mántan mandáko náko chí ambi.

¹³ Mmu ανε árém eyάηότoκ ene yi ábhíki riñi, aníkmuet βε Mandem ányché yi akap ménéné nta bho enyih ene yi árém ndü eyάηότoκ ene yi abhiki riñi. ¹⁴ Nchí rem ná mbányune mbák nchí níkmuet ndü eyάηότoκ ene mbíki riñi, efάηό eya κε énikmuet ené, ndü nkaysi ya, mpú jwimem ndü enyih ene mérém. ¹⁵ Χάη nkε ye yi? Χάη nník náko mmuet νε efάηό eya νε nníkmuet νε nkaysi ya nkwo. Χάη nkway náko bakway νε efάηό eya νε nkway náko νε nkaysi ya nkwo. ¹⁶ Mbák épú

nə, mbák mmu ywēka ānikm̄aet bēchye bakak ntá Mandem ndu efónó, ná mmu ane ábhíkí rīñi eyōñótak ene yi árēm ākway bēka bē, “Amen” ené yi ábhíkí jwimem? 17 Yě mmu anchye chyé erítí bakak ntá Mandem, nenikím̄aet enə nēpú chyē mmu achak betañ. 18 Nkáká Mandem bē, ndū betañ Efónó Bedyere, ndem beyōñótak ebhen mbíkí rīñi ncha bhe mankem. 19 Yě nə, ndū nchemti bōnkwə, eri ntá ya, bēghati bho menyīñ ne beyōñ betay ebhen bo bāghòk mánjwimem, echa berem menyīñ ne beyōñ ebhen beya bēcha nka byo ndū eyōñótak ene mbíkí rīñi.

20 Bōma bāké bhak māmbo ndū nkaysi yeka. Bák ká mbə bə abhen babh̄aet amə ndu barak bebá, ke ndū nkaysi ayeka bák ká beséné bho. 21 Básiñ amem Ekáti Mandem bē Acha arem bē, “Chəñ nsət bō betək bēchak abhen bārēm beyōñótak ebhen bōbha bābhíkí rīñi ndem kepí ntá yap. Yě nə, bōbha bápú tá chəñ batú bēghok enyīñ ene mērēm.”

22 Eyə étəñ bhese bē berem kepí ndū beyōñótak ebhen bo bābhíkí rīñi, chí erīñ ntá bo abhen babh̄iki noko Yesu Kristo, puyě ntá bo abhen mánóko. Ke akap bēghati bho menyīñ ebhen bēfú ntá Mandem, chí erīñ ntá bo abhen mánóko. 23 Mbák Nkwə Kristo ankem achem ndū neb̄h̄aet amət ne yěntiki mmu ane achi amem ārēm eyōñótak ene yi ábhíkí rīñi, ke émfakari bē bo abhen bābhíkí bhəñ akap wu ne bo abhen bābhíkí noko manchwe amem, bó bhə bapu rēm bē ebhokori ékem bē? 24 Ke mbák bo mankem bārēm chí menyīñ ebhen bēfú ntá Mandem, ne mmu ane ábhíkí noko Yesu Kristo, ne yě chí ane ábhíkí rīñi menyīñ ebhen antwó anchwe, āghok enyīñ ene bārēm anjwimem anka bē yi achi mmū bebá, ne menyīñ ebhen yi ághókó mémbo betañ yi. 25 Enyīñ ene yi ághókó éghati yi kponorəñ menyīñ bhésé bhésé ebhen bēchi yi anti, énkə yi ankwen besí Mandem anchye yi kenókó, andem bē, “Mandem achi ne bē tetep!”

Enyū bebhak ndū nchemti ywēka

26 Bōma, enyīñ ene bābhónó yē bēkə chí bē, mpok bāchémé neb̄h̄aet amət

ndu menikm̄aet, mbák mmu amət achyē nekway, achak antəñ Eyəñ Mandem, anefu andem enyīñ ene Mandem akə yi andīñi, ne mbák achak andem kepí ndū eyōñótak ene yi abhiki rīñi, anefú ánéné yə ndū eyōñómbəñ. Kə ká yěntiki enyīñ embak ane echyē bo mankem betañ ndú baraka Mandem. 27 Mbák bo bāchí abhen bārēm beyōñótak ebhen bābhíkí rīñi, eri bati apay, ne yě bati arat mandem. Ne bābhəñ berem menyīñ mmū amət amət, ne mmū achak ambak ane ánene menyīñ ebhen bārēm. 28 Ke mbák yě mmu apú menene ndū eyōñómbəñ, yěntiki mmu ane ábhónó akap wu anchókó kpák amem echeme Nkwə Kristo, andem nəkə beyōñótak ebhen yi ábhíkí rīñi ne mm̄aet yi ne ntá Mandem. 29 Bōbati apay, mbák epu nə, batí arat, mándem menyīñ ebhen Mandem aghati bhə, bachak mánde chak menyīñ ebhen bə bārēm. 30 Ne mbák Mandem ákə mmu ane achi chəkə andīñi enyīñ ane bārēm, ánkúsi kpík. 31 Bo abhen bārēm menyīñ ebhen bēfú ntá Mandem bākway bēkə nə amət amət bē bō mankem mánógok enyīñ ene Eyəñ Mandem érēm bē émfyé bhə nti. 32 Bō abhen bābhónó akap berem menyīñ ebhen bēfú ntá Mandem bākway bēkem mm̄aet manchəkə kpák, bē mándīñi mpok ane bākway berem kepí. 33 Mandem apu Mandem ebyək, áyən sēmbəñ chí eyəñ emət ne kpák ndū nkwə yese.

Mbə enyu echí amem bakwó bho Mandem ankem, 34 baghərə bābhəñ bēchəkə kpák amem bēcheme bōnkwə. Bābhíkí bhəñ berem kepí. Bābhəñ bēseptim̄aet mbə enyu ebhé Moses érēm. 35 Mbák enyīñ echí ene bə báyən berīñi, mámbép maném abhap anywóp. Echí enyīñ ntíanwóp ntá ngoré berem kepí amem echémé bōnkwə. 36 Kwae! Eyəñ Mandem ébho chí ntá yeka ke? Ke chí bē ndiere ntá yeka ke yə échwóbhé? 37 Mbák mmu akáysi bē yi achi ndemekep̄inti, ne yē bē abhəñ akap ane Efónó Mandem achyē yi, andīñi bē enyīñ ene mēsīñ-ne ntá yeka chí enyīñ ene Yesu Acha ághátí me nsīñ. 38 Mbák mmu abhíkí ka bē echí enyu eyə, bāké ka yi nkwə.

39 Bōma, bón yē ka beyá ekwak bē Efónó

Mandem ányché bhe akap beghati bho menyin ebhen béfú ntá Mandem, ne báké kán bo be báké rem beyōtōk ebhen bábhíki rinji. ⁴⁰ Bábhōn bekū yēntiki enyīn sayri ne ebyōk ti.

15

Yesu apetnsem ndū nepém

¹ Bōma, nchí yan betik bhe ēti Mbok Ndíndí ane ngátí nyaka bhe, bábháre yō anti ne bāté kpirí ndu yō. ² Mbok Ndíndí-ne ke Mandem ásōt bepeme bhe, mbák mändók ambi bekem yō ne betan. Mbák épú enyu eyō, nō mánókó chi ndéndem.

³ Nném enyīn ene mēghāti bhe mbō enyū bāghátí nyaka me nkwo chi be: Kristo agú nyaka ēti bebú bhesē mbō enyū Ekāti Mandem éréme nyaka be chōn émfakari.

⁴ Bábhéme yi ne égháká nókó manywōp arat, Mandem akū yí apetnsem ndū nepém mbō enyū Ekāti Mandem éréme nyaka be chōn émfakari. ⁵ Atōn ye mmuet ntá Píta ne, ansem mpok, ntá bōnto bhi batí byo ne apay. ⁶ Atōn ye mmuet ntá mpāy bakōnō bhi mpok amōt. Báyá bácha batí hōndret etay (500). Yēndu mbōk eyap mánán bágú, beyā bhap bábhuet nepém. ⁷ Abhesi ye ntá Jems ne, ansem mpok, ntá bōnto mankem.

⁸ Ndū ngwenti, abhesi ntá ya nkwo, mme mmu nchí mbō mmō ane bábhé ndu mpok ane bábhíki bhakanti be chōn māmbe yi.

⁹ Ndū nkwo bōnto Yesu, mme ke nchí ansem mankem, nke kwáy mmu ane bo bábhīnī be mūnto mbōnyune mēchyē nyaka bōnkwo Mandem beyā esōnōri. ¹⁰ Ke ēti berīndu Mandem, nchí mmu ane nchí echōn, ne berīndu bhi ne me bēpú nyaka ndéndem. Bēpú nyaka ndéndem mbōnyune nká betik nchá yēntiki mūnto achak, yēndu epu chi ne betan ebha ke ndū betan Mandem ndū berīndu ebhi bechi ne me. ¹¹ Ndu echi nō, yē chí mme ke ngátí nyaka bhe Mbok Ndíndí, yē chí bōnto bácháák, bese mankem séghāti bho chi nkúbhé Mbok Ndíndí ére ēti Yesu Kristo, ne yō ké be mánókó.

Bawú bábhōn bepetnsem ndū nepém

¹² Mbák Mbok Ndíndí ane séghāti bho achí be Kristo apetnsem ndū nepém, ná ye

mbōk yeka bákway berem be bawú bapu petnsem ndū nepém? ¹³ Mbák échí tetep be bawú bapu petnsem ndū nepém, nō Kristo abhíki petnsem ndū nepém. ¹⁴ Ne mbák Kristo abhíki petnsem ndū nepém, nō menyin ebhen séghāti bhe ēti yi bechi chi ndéndem ne neka eneka ne yi nechi chi ndéndem. ¹⁵ Mbák échí tetep be bawú bapu petnsem ndū nepém, nō sēsē chi nsé ēti Mandem, ndu séghāti bho be Mandem akū Kristo apetnsem ndū nepém. Mbák échí tetep be bawú bapu petnsem ndū nepém, nō Mandem abhíki kē Kristo ampētnsem ndū nepém ne nō neka enese nechi chi ndéndem. ¹⁶ Echí enyu yō mbōnyune mbák bawú bapu petnsem ndū nepém, nō Mandem abhíki kē nyaka Kristo ampētnsem ndū nepém. ¹⁷ Ne mbák Kristo abhíki petnsem ndū nepém, nō neka enese nechi chi ndéndem, ne nō bebú ebheka bebhuet be anti. ¹⁸ Mbō enyu yō ke echi, mbū bo abhen mánókó Kristo bāgu máném. ¹⁹ Mbák ndiere ēti nepém enen fá amik ke sébháká ntí ne Kristo, nō ndū bō mmik mankem ebep ebhe yesé echa.

²⁰ Ke échí tetep be Mandem akū Kristo apetnsem ndū nepém ndu betōn be chōn yí ankū bawú mámpētnsem ndū nepém.

²¹ Mbō enyū newú néfueré ntá mmu amōt, ke nētów fá mmik, nō ke neperēnsem ndū nepém nkwo nefuere ntá mmu amōt ke nētów.

²² Nkúbhé mbō enyū bō bágū mbōnyune bachi bebharébhō Adam, nō ke Mandem akū chōn bō mankem abhen bábháre mmuet ne Kristo mámpētnsem ndū nepém.

²³ Ke yēntiki mmu abhōn bepetnsem ndū nepém ndū mpok ane Mandem afyé. Kristo ke áyambi ápérēnsem ndū nepém. Mpok yi apēt átwó ké bōbhi bāpēt chōn nsem ndū nepém. ²⁴ Mmik amay ye, Yesu Kristo ansōt awónem amfáy befōnō ebhen bébhōnō betan amfáy bho, ansōt kefō eki anchye ntá Mandem mmu achi etayi.

²⁵ Yesu abhōn bekem kefō kpáte Mandem ankū bōmpap abhi mámdōp mbō enōk ene yi anyānā bekek amfay. ²⁶ Mūmpap ane Mandem ánanā chōn ndū ngwenti chí newú.

²⁷ Echi mbō enyū Ekāti Mandem érem be, “Mandem afyé yēntiki enyīn anten yi.” Ke berem be, “Menyīn mankem béchí anten

yi” abhíkí tōn be Mandem mmu afyé mēnyīn mēnkem anten Kristo ābhák nkwō anten yi. ²⁸ Ke mpok ane Mandem ákú mēnyīn mēnkem mémbak anten Kristo kě mbōn Móywi afyé mmuet anten Mandem, mmu afyé yěntíkí enyīn anten yi, be Mandem aywīntí ambak Mfō, ne yě mmu achak áké bhak mbō Mandem.

²⁹ Mbák bawú bápú pētnsem chōn ndū nepém, ntí ane bájwīti bho ndū ntí bo abhen bawú achi be yi? ³⁰ Mbák bawú bápú pētnsem ndū nepém, ntí ane séká newú mpoknkem achi be yi? ³¹ Bōma, nchí anyū newú mpoknkem. Nchí rem nō ntá yeka mbōnyune mēpānyu ěti yeka ne ntí be betik Yesu Kristo Acha yeſe ebhen mékū békú bāchi bōbhi. ³² Mpok nchí etok Efesōs, mbōn beyā esōnōri ne bo abhen bāchí are. Ntikí nsáy mébhōn ndū nenu enén ménū enén nnú ne nnyābhi eyō mbák bawú bapu pētnsem ndū nepém? Mbák bapu pētnsem ndū nepém, “Sényié, sényú, mbōnyune mandú mpok ségu.” ³³ Báké rō bo mándwō bhe. “Ŭkō ne ngép, óngép aghēp.” ³⁴ Bōn nkaysi ane achi chak, māndo bebú. Mbok ayeka bābhíkí rīnī Mandem wáwák. Nchí rem nō be ntíanwōp ankem be.

Enyū mmuet ane bawú bápētnsem ne yō

³⁵ Mmu akwáy bebhēp be, “Chōn Mandem ankū bawú mámpētnsem ndū nepém ná? Bápētnsem ne ntíkí enyū mmuet?” ³⁶ Mbák mmu ámbép nō, nō achí echīntīmu! Bābhíkí rīnī be, mmu ámpí mbwōt, mbák yō abhíkí yambi angu, apú chak ángó? ³⁷ Ne enyīn ene mmu ápí, puyě chi nneré nchwi ne puyě nneré mbwōt achak, chi mōnyese nchwi, mbák épú nō, mōnyese mbwōt achák. ³⁸ Ke Mandem áchyé nyésé mbwōt enen bápí aywi mmuet ane nō néchak, néngo, nembōn mbō enyu yi átí bé émbák. Yěntíkí enyū mbwōt áfu amik ambōn chí ayi enyū mmuet. ³⁹ Mēnyīn ebhen bébhōnó nepém bebhōn mmuet kekúrí kekúrí. Bakwānwan bābhōn ayap enyū mmuet, nnya ébhōn eyap enyū mmuet, kenēn kebhōn eyap enyū mmuet, ne nsi ébhōn eyap enyu mmuet. ⁴⁰ Mmuet mēnyīn ebhen bechi amfāy échí kekúrí ne

mmuet mēnyīn ebhen bechi fá amik. Ne berī mēnyīn ebhen amfay béchí kekúrí ne berī mēnyīn ebhen fá amik. ⁴¹ Mmok abhōn ebhi berī, ntañ ábhōn ebhi berī, mambe ábhōn ebhap berī, ne mambe ábhōn berī kekúrí kekúrí.

⁴² Enyuyō ke ebhak mpok Mandem áku bawú mámpētnsem ndū nepém. Mmuet ngú ane bābhémé, āpōpō. Ke mpok yi ákū bawú mámpētnsem ndū nepém, mmuet nkwā ābhák chí ane apú gu wáwák. ⁴³ Mpok bābhème mmu, erene yi ébēp ne apú bhōn betan. Mpok Mandem áku bawú mámpētnsem ndū nepém, mmuet eyō āri, ambōn betan. ⁴⁴ Mpok bābhémé mmu, bābhème mmuet bō mmik. Mpok Mandem áku bawú mámpētnsem ndū nepém, mmu ābhōn chí enyū mmuet ene amfay. Mbák mmuet bō mmik achi, nō mmuet ene amfay ebhōn bebhak nkwō. ⁴⁵ Ekāti Mandem éghāti bhese be, “Adam, mmu Mandem áyāmbi aghoko, achí nyaka nkwānwan ane achi nepém.” Ke Adam ane áfú ansem chí Efōnó ne yi áchyè nepém. ⁴⁶ Puyě mmuet ane Efōnó Mandem áchyè ke ayāmbi. Anē bō mmik ke áyāmbi, ke ane Efōnó Mandem áchyè antwō chōn ansem mpok. ⁴⁷ Mandem aghókó mmū mbi chí ne ntōp, ane átwō ansem afú chí amfay. ⁴⁸ Bō mmik mankem bāchí mbō mmu ane Mandem ághókó ne ntōp, ne bō mfay mankem bāchi mbō mmu ane áfú amfay. ⁴⁹ Nkúbhé mbō enyū séchí mbō mmu ane bāghókó ne ntōp néne, mpok átwō ane sébhak mbō mmu ane áfú amfay.

⁵⁰ Bōma, nchí ghati bhe be enyū mmuet ene sébhōnó epú kway bebhak ndū nebhuet ane Mandem achi Mfō are, ne enyīn ene égugu épú kway bechōkō ndū nebhuet amōt ne enyīn ene epu kway begu wáwák. ⁵¹ Ghók ká, nchí ghati bhe enyīn ene échí bhésé bhésé ntá yeka. Besé mankem sépú gu chōn, ke báyibhiri mmuet eyese. ⁵² Chōn sémbōn mmuet ekō témchók, ndū mómbīnī mpok ane mmu ákiep amík, ndū mpok ane mmbá ane ngwenti ákwéné. Mpok eyō, bawú bápētnsem ndū nepém ne mmuet ene épú gu wawak; ke mánjibhiri bhese abhen sechi pē témte, sémbōn mmuet ekō. ⁵³ Ebhak enyu eyō mbōnyune mmuet eyese ene épōpō ebhōn beyibhiri endōp mmuet ekō ene épú gu

wáwák. Ne enyīn ené égugu ebhōn beyibhiri endōp chi ene épú gu wáwák. ⁵⁴ Mpok eyō, chōn émfakari be mm̄aet eyese enjibhiri enyu yō, be enyīn ene Ekáti Mandem éghati bhese émfú tetep. Nō chi be, “Mámen newú. Básot awónem amfáy newú ndak amay.” ⁵⁵ Newú, betan ebhe amfay nepém bechi fá? Betan ebhen ósòt besak bho béchi fá? ⁵⁶ Bebú ke béchyè newú betan. Bebhé Mandem ke béchyè bebú betan. ⁵⁷ Ke sénkáká Mandem be achyé bhese awónem amfáy bebú éti enyīn ene Yesu Kristo Acha ywese áká. ⁵⁸ Bōma, abhen ekōn, ndū échí nō, tē ye ka kpirí, ké fere amó. Dók ká ambi beka betik Acha ne bati yeka ankem mpoknkem, tēndu bāríní be betik Yesu Kristo Acha ebhen bākù bepu nem ndéndem.

16

Nkáp ane bāchwōp ndu bekwak bati bo Mandem

¹ Béyíní nkáp ane bāchwōp ndu bekwak bo Mandem, bābhōn beka mbō enyu ngátí bōnkwo abhen atú Galéshia mánkū. ² Ndū yēntiki nywōbhé neywēm̄aet, yēntiki mmū ywēka ámburé enyīn, bekoño nkáp ane yi áká betik ábhōnō, be bāké chwōp bakap chi ndiere mpok ane ntwó awu. ³ Nnán ngáká awu, chōn nsīn ekáti nchyé ntá bo abhen bāyábhé beto Yerúsalem ne akap aywēka. ⁴ Ne mbák eri be menkwō ndók, chōn ndak ne bhō.

Enyū Pōl ati beka ne bo abhen yi ati beghō

⁵ Chōn ntwó beghō bhe mpok nnán mf̄éré atú Masidónia mbōnyune mbōn nti bef̄aet are. ⁶ Ngufú chōn ntat ne be mandú, ne ékway bebhak ndū eso enkem. Mpok ánkway ye ane mērōn ebhak ene mērōn, mánkwak me ndók aré. ⁷ Mpú yan be ntwó ngó bhe mf̄ere faet. Mbōn nti bétwō betat ne bhe, mbák Mandem ankwak. ⁸ Ke mbōn bebhak fá Efesos kpatē mpok Ep̄ Pentekōs ankwáy. ⁹ Mbōn erítí mbi beka esayri betik fá yēndu beyā bo mánù bechyet me mbi.

¹⁰ Tímōti ánán ántwó awu, kém ká yi sayri, enyu ené yi ábhōn mañák bebhak ne bhe. Yi chí mmū ane ákū betik Mandem mbō me. ¹¹ Ndu echí nō, bāké rō yē mmu

ámbyák yi. Tík ká yi sayri be ámpetnsem ntá ya. Bati bōnkwo ne mme sēnōn yi.

¹² Mbák chí manō ywese Apólos, ngátí yi beyā mpok be ántwó awu ne bōnkwo bachak mángō bhe, ke abhíkí ka bétwō néne. Chōn antwó mpok yi ábhōnō epok.

Beyōnō ngwenti

¹³ Bák ká pē, m̄ante kpirí ndū neka eneka ne Yesu. Bōn ká netanánti, m̄ante séné.

¹⁴ Yēntiki enyīn ene bākù, ká ka yō ne ekōn.

¹⁵ Bōma, bāríní be ndū bo Akáiya mankem, efo ene Stefánas ke éyámbi bekoño Yesu Kristo, ne báchíe nepém enap ndu bekū betik be mánkwak bo Mandem.

¹⁶ Septí ká mm̄aet ntá bō mbō abhō ne ntá yēntiki mmu achak ane áchémé mm̄aet ne bhō ndū betik.

¹⁷ Mbōn beyā mañák be Stefánas ne Fōtunátos ne Akaiκos bātō fá, mbōnyune netwó wap achi mbō bhe bé nkwo bātō.

¹⁸ Báfyē me nti nkúbhé mbō enyu báfyé bhe nti. Chíé nókó ká menyū bo bhō kenókó. ¹⁹ Bakwó bho Kristo abhen Esia bātó be bakak. Akwíla ne Priska ne bōnkwo abhen bácheme nōkō eket eyi bātó be beyā bakak ndū nnyén Acha.

²⁰ Bōmayese abhen fá mankem bātō bakak. Kaká ká bati nkwo sayri mbō bō Kristo.

²¹ Mme Pōl, ke nchí sīn bakak amen ne awó wa. ²² Mbák mmū achi ane ábhíkí kōn Yesu Kristo Acha, eyak émbák ne yi. Acha ywese,

twó! ²³ Ber̄ndu Yesu Acha mémák ne bhe.

²⁴ Nkōn bé mankem. Sérōp chi ndū nson amōt ndu sébháré mm̄aet ne Yesu Kristo.

Εκάτι Πῶλ ενε έjwi bepav ntά Nkwō Kōrint

¹ Με Πῶλ, mūnto Yesu Kristo bekono nkaysi Mandem, ke nchí sijn ekáti ene. Nchí fá ne Tímōti, mōmáyese amōt. Nchí sijn ntá yeka bōnkwō Mandem abhen etok Kōrint ne bo Mandem mankem abhen báchi atú Akáiya ankem.

² Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mantónj be berīndu, mánychye be kpák.

Πῶλ áchyè bakak ntά Mandem ndū yi afyé bho nti

³ Sémbítí Mandem ne Chi Yesu Kristo Acha ywese. Achí Mandem ntínso ne áchyè bhese nepōptintí. ⁴ Achye bhese nepōptintí ndū besōjōri ebhesé menkem be sēnkway bechye bo abhen báchi ndū yēntiki enyū esōjōri nepōptintí. Nkúbhé nepōptintí enen Mandem áchyè bhese mpok esōjōri, ke nékà sēnkway bechye bo abhen bachi ndū esōjōri nepōptintí. ⁵ Ndu séghò beyā esōjōri έti sébháré mmuet ne Kristo nó ke Mandem áfuet ntá Kristo bechye bhese nepōptintí. ⁶ Sébhōj esōjōri chí bé Mandem anchye bhe nepōptintí, ampeme bhe. Ne Mandem áchyè bhese nepōptintí chi be sēnkway bechye bhe nepōptintí. Enkū mānkway ye bebhōj ekébhēnti ndu βete kákátí ndū nkúbhé besōjōri ebhen sébhōj. ⁷ Sébhāka nti ne bhe, ne sebhiki bhōj becháy mbōnyune serīji be ndū bāká bebhōj esōjōri mbō bhese, Mandem áchyè bhe nkwō nepōptintí mbō enyū yi ákà ne bhese.

⁸ Bōma, séyàn māndīji beyā besōjōri ebhen sébhōjō awu atú Esia. Báchyè bhese nenyok enen néyá necha. Ekū séfére ntí ndū sékaysi be ndak ywese ámay. ⁹ Esōjōri éyá kpát sérōbhe noj chi newú. Ke efakari nyaka nō chi bekū séndīji be sépú kwáy bekwak mmuet eyese. Séghó bé sébhōj besiki nti ne Mandem mmu ákwáy bekū bawú mampetnsem ndū nepém. ¹⁰ Mandem áfére bhese ndū newú, ne chōj andak ambi bepeme bhese. Sébhāka nti chi ne yi be chōj ampēt ampeme bhese. ¹¹ Be nkwō bābhōj

bekwak bese ndū nenikímuet. Ne chōj beyā bo mánychye nōkō Mandem bakak έti yese, beyīji berīnti ebhen yi átōjō bhese έti beyā nenikímuet.

Nti ane Πῶλ awupsi nkaysi berōj Kōrint

¹² Enyīj ene ékà sédèp awō anti chi be batī yese ághāti bhese be nepém enese nechi sayri ne bō mmik, sayri sayri ne bhe. Sékū menyīj mbō bo Mandem ne nti nemōt ne tetep ndu sébhíki kōjō nerījīndak enen bō mmik. Sékū nō chi ndū berīndu Mandem bechi ne bhese. ¹³⁻¹⁴ Enyīj ene bāpāv ndū bekáti ebhese chi enyīj ene echi bhese anti, sebhiki bhese yēnyīj. Yē bābhiki jwimem néne beyīji enyū bo sechi, nókó ká be chōj mānjwimem sayri ewak émōt, be nywōp Yesu Acha átwō, mānkway bedep awō anti έti yese nkúbhé mbō enyū besé sédèp mbure awō anti έti yeka.

¹⁵ Tēndu mpú makati nyaka wáwák be chōj mānsiki nti ne me, mbōj nkaysi beyambi bétwō awu ntá yeka be manák beghō me ámbák ne bhe ndōj epay. ¹⁶ Mbōj nyaka nkaysi béte awu ntá yeka ke mfuet ndak atú Masidōnia, mpét ntē béghō bhe mpok mfú atú Masidōnia nchí petnsem, be eyō énkū māmbōj mbi béchyè me nekwak ndū nekō enen mērōj Judéya. ¹⁷ Nchí kū nyaka mbō bō mmik ke? Mmū mmik ke árēm enyīj émōt ankū chi échák. ¹⁸ Tēndu Mandem achi tetep, enyīj ene ngátí bhe puyē eyōj ene nkwā mmu ákà enyīj émōt ankū chi echak. ¹⁹ Yesu Kristo Mmō Mandem ane Silvánōs ne Tímōti ne me séghāti nyaka bhe έti yi ndū nkwō ayeka apú mmu beyōj beyōj. Enyīj ene yi árémé, yó ke yi ákà. ²⁰ Chi befuet ntá Yesu ké bariēp Mandem mankem áfū tetep. Έti yō ke sérēm ndu nnyén Yesu Kristo bé “Amen” * ndu bechye Mandem kenókó. ²¹ Mandem ke áchyè bhese ne be betāj be sénté kpirí ne Kristo. Yi ke afyé bhese bé sémbák bōbhi, ²² afyé bhese erīj amuet, betōj be sechi bōbhi. Akū nō ndu áchyé bhese Efōjō Bedyere mmu achi amem batī yesé ndu betōj be chōj anchye bhese yēntiki enyīj echak.

* **1:20** Amen: Chi “Embák nō” ndū eyōjōtōk ene bo Israēl.

²³ Mandem achi ntísie wa be mpú séné. Ntí ane mbíkí petnsem Kōrint chi be mbíkí yan mpet nchyé bhe esōjōri échák. ²⁴ Sébhíkí yan besōt chi betan beghati bhe menyin ebhen bábhónó ménóko. Sérinji bé bábhōn báte kpirí ndū neka eneka ne Yesu. Séyān chi be sēnchem amó ne bhe senka betik be manák ameka anja.

2

¹ Èti eyō kě nka ntí be mpú pere two awu ntá yeka ndōn achák ndu mbíkí yan bechōnti bati ayeka amem. ² Mbák nká bati ánhónó be amem, agha achák áchi awu ane ákway beka me mbón manák? Pú nkúbhé be mbák nka bati áchónó be amem? ³ Èti eyō ke nsinji bhe ekáti ene. Nsin yó enyu eyō be nnán ntwó awu, be bho bábhōn bechye me manák, báké ka ntí nenchōn me amem. Ndinji sayri be mbák nchí manák, be nkwō bábhak manák. ⁴ Nsin be ne beyā bebe anti, ne basémé, ne babhese amík. Mbíkí sin bechōnti bati ayeka amem. Nsin chi beka mändinji be nkōn be tontó.

Eri befonjori mmũ ane áchyé esōjōri

⁵ Ke mmũ ane átwó ne esōjōri, abhíkí ka chi me. Mbíkí yan berem tontó, ke ngo be áká chi be mankem. ⁶ Ntémsí ane beyā bheka báká be mánchye mmu wu akway nō. ⁷ Fonjorí yé ka yi, mánchye yi nepōtintí be menyin beke tan mencha yi enyu ené yi ákpiiki fere amō. ⁸ Nchí nik ye be mmuet be mampet mánka yi angō be bákōn yi tetep. ⁹ Ntí ane nsinji bhe ekáti eyō chi be mmó be ngó mbák chōn mánka yěntiki enyin ene ngátí bhe. ¹⁰ Yěntiki mmu ane báfonjori bebú bhi, me nkwō nchí fonjori yi. Ne mēfonjori mbák enyin echi mbōn ene éyān be māmfonjori yi. Nchí fonjori yi èti yeka ndu nnyén Kristo mmu átó me. ¹¹ Ebhōn bebhak enyu eyō be Satan áké bhōn betan amfay yese. Besé babhōn serinji nkaysi yi.

Betikí Kristo ebhen sékà bechi mbō erítí eriep ntá Mandem

¹² Mpok nchwóbhé Troas ndu beghati bho Mbok Ndíndí èti Yesu Kristo, Acha

ánéné mbi ntá ya. ¹³ Yě nō, ntí nébhíkí pōp me amem ndu mbíkí ghō mmuere wa Táytōs aré. * Ngati ye bhō be, “Mánchōkō sayri.” Mfa ndak atú Masidónia.

Befuet ntá Kristo, sēnū sēnsōt chi awónem

¹⁴ Bakak ámbák ne Mandem mmu ánū ansōt chi awónem. Asōt bhēsé mbō batemé nenu abhen bákémé ebhinenu ne áya bese mbi mpoknkem ndu séróbhé nu chi ebhe Yesu néne. Yěntiki ebhak ene sérōn, Mandem áfuèt ntá yese beka bo mändinji Kristo ndu sékà Mbok Ndíndí ántáká nókó mbō erítí eriep mbánkem ¹⁵ Bapém ayese achi mbō bawet erítí eriep amen Kristo áchyé ntá Mandem. Eriep eyō étaka ndū nkwō bo abhen Mandem ápeme ne ndū nkwó bo abhen bákò chi ndū mbi newú. ¹⁶ Ntá bo abhen bákò ndū mbi newú, eriep ene echi chi mbō ebéptí eriep ené éwāy bhō way. Ke ntá bo abhen Mandem ápeme, séchi erítí eriep ene échyè nepém. Ntiki mmu ákway beka ené enyū betik? ¹⁷ Beyā bo básōt Mbok Ndíndí ane bághāti bho mbō mbi beyan nkáp. Besé sépú nō, séghāti bho Mbok Ndíndí chí ne ntí nemōt, ndū betan Kristo, ne serinji be amík Mandem achi bhese amuet.

3

Pól ákà betik mbō mmũ Nku Nkō

¹ Enyin ene sérēm èti mmuet eyese éké ka mánkaysi be sépet séyān chi be mändinji enyu bho séchi. Bo báchí abhen bábhónó bétwō be ne bekáti ebhen bérēm erírí èti eya. Menyū bo bho, bāpet báyān nō chí be mánchye bhō bekáti be mántōn ntá bo bachak? Bese sépu nō. ² Bě bábhōn ke bachí ekáti ené érēm erírí èti betik ebhese. Básin ekáti eyō chi amem bati ayese, * be yěntiki mmu ampay andinji enyū bo séchi. ³ Ne bātōn kponorōn bé Kristo ke ásinji ekáti ene ató bhese ne yó. Abhíkí sin yō ne enokékati. Asin yō chí ne Efónó Mandem mmu áchyè nepém. Abhíkí sin yō ndū bégbáká batay. Asin yō chí amem bati bakwānwan.

⁴ Sékway berem menyin ebhen mbōnyune sésiki ntí ne Mandem ndū nnyén Yesu

* 2:13 “Mmuere” fá, chí “Ntí mübetok Yesu”.

* 3:2 Mbok bekáti ebhén te nebhōnet bérēm be, “Amem bati yeka”.

Kristo. ⁵ Ebhíkí tɔŋ be bese babhɔŋ sérèm be sékwáy bɔ abhen bákà betik ebhen. Mandem ke ákú sénkwáy beku bhɔ. ⁶ Nkúbhé Mandem ke ákú sénkwáy bebhak baká betik, ndu bégháti bho ɛti Nku Nkɔ. Nku Nkɔ ane áyàŋ be, nebho néne, bo báké koŋo chi ebhé mbɔ enyu básíní nyaka, ke sébhɔŋ beghok chi Ɛfónó Bedyere. Ebhé ɛtwò mmu chi ne newú ke Ɛfónó Bedyere átwò chi ne nepém.

⁷ Bãrɪŋi be yëndu nku nsí ane átwò ne newú, ákú nyaka bo mángɔ betan Mandem kponoroŋ. Mandem asɪŋ bebhé ndú bégbáká batay achye ntá Moses. Ené Moses ásɛp bérɔŋ ntá bo Israel ne batay yɔ, bediéré Mamdem bére ghɔ yi besí. Ndu ásɛp bediéré Mandem ebhɔ mémay nɔkɔ. Yé nɔ, yé mmu wap kekway beyɪŋi yi besí tebhe tebhe. ⁸ Mbák ékway bébhak nyaka enyu yɔ ndú mpok nku nsí, ná ne echɔŋ, ndú mpok nku nɔkɔ? Betik Ɛfónó Bedyere mmu áchyè nepém bebhɔŋ betan bediéré Mandem tontó encha mpok nku nsí. ⁹ Nku nsí átwò nyaka ne ntémsi. Yé nɔ, abhak chi enyɪŋ ené ɛtɔŋ betan Mandem. Néne, Nku Nkɔ, yó ane ákú sémbák chak besí Mandem, abhɔŋ bétan betan Mandem ancha Nku Nsí. ¹⁰ Tetep, ndú ndak ane, nku nsí abhíkí bhɔŋ betan mbɔnyune sérɔbhe koŋo chi Nku Nkɔ ane áchá nku nsí ndú átɔŋ bediéré Mandem tontó. ¹¹ Tetep, mbák nku nsí ane abhíkí tat ákway nyaka betan bediéré Mandem, Nku Nkɔ ane abhíkí bhɔŋ ngwentí abhɔŋ betan bediéré ebhi ancha ane nsí.

¹² Tëndu sébhɔŋó nebhakántí, sébhɔŋ ngãngan ne sékú menyɪŋ ne netanántí. ¹³ Moses ákúti nyaka besí bhi ne nden mpoknkem ane bediéré Mandem ebhen béghò besí bhi bébhó memay mandú, be bo Israel báké ghɔ ndú ménèmsi. Sépú bhese yényɪŋ. ¹⁴ Bo Israel bághò nyaka bediéré Mandem, yé nɔ, bágwót batí yap amem. Enyu eyɔ ke echi ne bebhárebhɔ bhap kpáte echɔŋ. Yéntiki mpok ane bápáy bekáti Mandem ebhen nku nsí, ébhak chi mbɔ be nden eyɔ akúti batí yap, ne ékú bo báké jwimem ndú enyɪŋ ene bápáy. Ndiere Kristo ke ákway beferé ekúti eyɔ ndú batí yap. ¹⁵ Nkúbhé enyu yɔ ke échi kpáte echɔŋ.

Yéntiki mpok ane bápáy basiŋ amen Moses, bápú jwimem, mbɔnyune ébhak ntá yap chi mbɔ be básɔt enyɪŋ bákuti batí ayap. ¹⁶ Ke mpok mmu átikínsem ndú esí nepém eni, átwò ntá Acha be amferé enyɪŋ ene ékúti nti eni. ¹⁷ Néne, Acha ane sérèm nɔ ɛti yi ákú menyɪŋ chi ne Ɛfónó Mandem, ne yéntiki ebhak ené Ɛfónó Acha achi ne bho, bábhɔŋ ngangan. ¹⁸ Néne, bese bo sébhíkí pere bhɔŋ nden ane akúti batí yese, séghò bediéré Acha, ne séyɪbhiri bebhak mbɔ yi. Ne ndú séyɪbhiri nenɔk ne nenɔk, bediéré ebhi béghò bhese amuet ménja mendakɔ nɔkɔ chi ambi. Acha mmu ákú menyɪŋ ne Ɛfónó Mandem ke ákú embak nɔ.

4

Mandem chi Mandem bediéré

¹ Tëndu serɪŋi be Mandem ntínso ke áchyé bhese betik ebhen-ne sékú, sepú fere amó. ² Séféré ntí ndú menyɪŋ ebhen bétwò ne ntíánwɔp ne ndú bebéptí menyɪŋ ebhen bo bákú ansem ansem. Sépú kú betábhá ne mmu wáwák ne sepú mɔ beyɪbhiri Eyɔŋ Mandem. Enyɪŋ ene sékú chi beghati bho tetep Mandem enyu ené yéntiki mmu ákway berɪŋi be sechi bɔ tetep besí Mandem. ³ Mbák Mbok Ndíndí ane séghàti bho achi chi mbɔ enyɪŋ ene echi bhésé bhésé, ábhák enyu eyɔ chi ntá bo abhen bachi ndu mbi newú. ⁴ Bɔ bhɔ bápú jwimem ndú Mbok Ndíndí mbɔnyune Satan mmu achi mandem mmik anémé bɔ amik be báké noko Mbok Ndíndí. Yi apu yan bó mangó bediéré ebhen béghò. Nɔ chi, bediéré ebhen bífù ndú Mbok Ndíndí ɛti Kristo. Apu yan bɔ mandɪŋi enyú Kristo achi, Kristo mmu achi enyu émɔt ne Mandem. ⁵ Sépú kɔ beghati bho ɛti mmuet ayese. Séghàti bho chi ɛti Yesu Kristo ne be yi achi Acha. Mbák chi bhese babhɔŋ, enyɪŋ ene séghàti bhe chi be sechi chi bɔ betok bhéka ɛti Yesu. ⁶ Ndú nebhɔnet, ené Mandem ághòko mmik, arem be bediéré méngó ndú ejuri, ne ebhak nɔ. Nkúbhé Mandem ke ákú bediéré ebhi béghò amem batí yese. Ne séghò bediéré Mandem ndú béghò besí Kristo ne serɪŋi néne enyú bediéré Mandem bechi.

Sechi mbɔ beté ntɔp ebhen keném kechi aré

⁷ Bediéré ebhen béghò bese anti chi nném enyìñ. Yě nò, bese babhòñ sechi chi mbò betè ntòp, betan ti. Eyo étòn be, beyá betan ebhen sébhónó bèkà betik Mandem béfù chi ntá yi, puyě ntá yese. ⁸ Mpok ne mpok, báchyè bhese besòñori menyu ne menyu, ke besòñori bhò bepu bókòti betè ntòp ebhen bhese sechi. Echa bhesé enyù sébhónó bèkà ke sepu fere amó. ⁹ Mányòk bhese, ke Mandem apú rò bebhak ne bhese. Bádep bhese amík, ke bápú kway beway bhese. ¹⁰ Yěntiki ebhak ene séròn, besòñori ebhen séghò bechi mbò be sépókó newú Yesu amuet sékò ne nò. Èti yò, bo bágghò nepém Yesu ndu nékà betik amuet yese. ¹¹ Tetep, sechi anyù newú mpoknkem èti Yesu, ne eyò ékà Mandem ántón enyù nepém enen mbòñ Yesu Acha nékà betik ndü mmuet eyesé ene épú tat fá amík. ¹² Séká ye newú, bé mánkwáy bébhòñ nepém enén nébhiki bhòñ ngwénti.

¹³ Těndu sébhónó nkúbhé efónó neka mbò mmü ane areme mbò enyu echi amem Ekáti Mandem be, “Nnókó, ne èti yò ndem”. Bese nkwo sénoko, ne èti yò séghàti bo Mbok Ndíndí. ¹⁴ Sérinji be Mandem mmu ákà Yesu Acha ápérénsen ndü nepém, ákà chòñ besé nkwo sémpetnsen ndü nepém ne yi, ne ansot bhese ne bhe sémbak ne Yesu ndü nebháét bechòkò bhi. ¹⁵ Besòñori ebhen menkem bechi chi ndü berì ebheka, be ndü berìndu Mandem bégháká ntá beyá bhò, ménká bo abhen báchyè Mandem bakak mánjá mándak nòkò chí ambi, be bo mánchye nókó Mandem kenókó.

Nkoño Yesu chi mmü ekébhénti

¹⁶ Těndu sérinji menyìn ebhen, sépu fere amó. Yěndu betan ebhen nkwo mmuet mémáy méndak nòkò chí ambi, Mandem ákà sembòñ nòkò betan bekò amem bati ayese yěntiki nywòp. ¹⁷ Ne besòñori ebhen séghò fá amík béchi mandú tontó, ne bépu tat. Békwaék bhese kwak be sénkwáy bo abhen séchwè ndü beyá mañák Mandem ewak émòt. Mañák amò acha yěntiki enyìn ne abhiki bhòñ ngwénti. ¹⁸ Sépú yinji ye menyìn ebhen bo bágghò ne amík. Séyìnji chi ebhen bápú ghò, mbònyune menyìn ebhen bo baghò béfúere fuet. Ebhen bápú ghò ke bebhak mpoknkem.

5

Chòñ mmuet ane apu gu amen ane agu

¹ Sérinji be mmuet ayesé ane fá amík achí mbò bétém. Mbák bétém ebhen ménkwén, Mandem áchye bhese eket ekò awu amfay. Puyě chi bakwàñwan ke bágghókó yò, mbòñ Mandem ke áchyè mmuet nkò yò, ne yò abhíkí bhòñ ngwénti. ² Tetep, séchi ndü nedí kebho fá amík ne sénòñ ne beyá ekwak be Mandem anchye bhese mmuet ekò ene echi amfay, ³ be ndu afyé yò bhese amuet, séké bhak bebho bewò. ⁴ Ndü bétém ebhen sechi aré néne, sébhòñ esòñori ne séchí ndü nedí kebho. Ebhíkí tòn be séyàn Mandem ámféré mmuet ane ágù. Séyàn chi be yi anchye bhese mmuet nkò, be enyìn ene epu gu émen ene égù. ⁵ Mbòñ Mandem kě ákà sémbák bo abhen sékwáy bébhón mmuet nkò yò. Achyé bhesé Efónó eyi mbò nkem bé chòñ anchye bhese mmuet nkò yò nkwo tetep.

⁶ Sébhòñ ye nti netañ netañ mpoknkem ndu sérinji be, ené sébhúét ndü mmuet ene, sépú kway bebhak amfay ne Yesu Acha. ⁷ Ndü nepém enese fá amík sébhòñ neka ne yi. Sépú ghò yi ne amík. ⁸ Sébhòñ nti ne éri ntá yese be séndó mmuet ene sendak sembak anywòp ne Acha. ⁹ Ndu echi ye nò, yě sébhúét chí fá amík, yě séchí chí awu ne yí, nném enyìn chí bé sénkà menyìn ebhen bekà yi ámbón mañák ne bhese mpoknkem. ¹⁰ Ntí achi be yěntiki mmu abhòñ béte besí Kristo mmu átàn bo mankem. Chòñ yěntiki mmu ambón nsáy ane ákwáy ne yi békòño nepém eni fá amík. Mbák sékà berì, chòñ sémbón erítí akap, ne mbák sékà bebú, sémbòñ ntémsi.

Yěntiki mmu ákway bebhòñ mbi bebhak sayri ne Mandem

¹¹ Ndu sérinji be átàn chòñ bo mankem, sebhòñ becháy ne Yesu Acha. Bechay ebhen bekà séfyè ye betan ndu bekà be bo mánoko be menyìn ebhen séghàti bhò bechi tetep. Mbòñ Mandem arinji bhesé sayri, ne nkáysí be be nkwo bárinji enyù bo séchi. ¹² Ebhíkí tòn be sépet séyàn bekà mändinji menyu bo sechi. Séyàn chí bekà mändinji ntí ane bábhónó bépanyu èti eyese bé mändinji enyù bábhónó békéme bo abhen bárèm ebúbà èti yese. Mpányu yap apu yinji enyù nti mmu

nechi amem ne Mandem. Báyìñi bho chi ndũ nté yap achi. ¹³ Mbák sechi bechiñtí bho mbò enyũ mbòk bo bárèm, sébhák nò chí ndu sènú bechye Mandem kenókó. Ke mbák báká be sépú bechiñtí bho, òñí yé ka be sékà betik chi òti yéka. ¹⁴ Betik ebhen sékà, sékà bho chi mbònyune ekòñ ené Kristo épùri bhese. Sènoke be ndu Kristo ágú òti yèntiki mmu, besé mankem sènáñ segu. ¹⁵ Agú òti yèntiki mmu be bo abhen básòré nepém nekò enen yi áchyè ne mañák báké pere bhak chi ndũ mmuet eyap. Bapém ayap ándòp chí mbò enyũ yi áyàn mbònyune òti yap ke yi ágú ne òti yap ke Mandem ákú yi ápérénsèm ndũ nepém.

¹⁶ Bebho néne, sépú pere yìñi ye bho chí bekoño nkaysi bõ mmik. Enyu eyò ke séyìñi nyaka Kristo, ke néne, serìñi mbòñ enyũ mmu yi áchí. ¹⁷ Ene étòñ be mmu ane ábhàré mmuet ne Kristo aròp ye chi mmũ nkò. Menyìñ besí béfuèt, ebhen bekò ke béròbhé.

¹⁸ Mandem ke ákú be menyìñ ebhen menkem mémábák enyu eyò. Yí ke átó Kristo ánkú sèmpétnsem ntá yi, ne achyé bhese betik beku bo mámpétnsem mámbòñ kpák ne Mandem. ¹⁹ Eyò étòñ be Mandem áfùèt nyaka ntá Kristo beku yèntiki mmu ámpétnsem ambòñ kpák ne yi. Abhíkí pere yìñi nyaka ndũ bò bapu bhære bebhé. Ne afyé ntó amò yeese enén nekà bo mámpétnsem mámbòñ kpák ne yi. ²⁰ Séchí ye bo abhen Kristo afyé ntó enen bhese amò. Mbòñ Mandem ke áfùèt ye ntá yesé, ndu ábhìñi be ne ekòñ. Ndũ nnyén Kristo, sènik be mmuet, pet ka nsem ntá Mandem. ²¹ Òti yeese, Mandem akú Kristo mmu ábhíkí kú ye bebú ámbák mbámbú be sémfúèt ntá yi sémábák chak besí Mandem.

6

Pål ãghò esòñri mbò munto Kristo

¹ Bese bo sékà betik ne Mandem, sènik be mmuet be báké rò berìndu ebhen yi atòñ bhe mémábák ndéndem. ² Yi àrèm mbò enyũ básìñi be,

“Mpok ákwáy nókó betòñ be berìndu, ngók neníkímmuet eneka, nywòp bépéme bho nekway nòkò, nkwak bhe.”

Ghók ká, néne chi mpok ane Mandem áyàn betòñ be berìndu, néne chi mpok ane Mandem áyàn bepepe bhe.

³ Sépú kú yènyìñ ene échèt mmu mbi ne Mandem be bekwéné béké bhak ndũ betik ebhese. ⁴ Enyìñ ene séyàn chi be ndũ yèntiki enyìñ ene sékà, sèntòñ be séchí bõ betok Mandem tetep. Sébhòñ mañák mpoknkem. Sébhòñ esòñri menyù ne menyù, yé nò sébhòñ mañák mpoknkem.

⁵ Mánáñ baden bhese, mánáñ báfyé bhese ekerékenòñ. Mánáñ báguép ebyòk be bõ mánychyé bhese esòñri. Séyàná gu betik. Mpok ne mpok, séke bhòñ mbi bebhare kenó ne énebhhe nòkò bhese te nenyíé menyie.

⁶ Batí yeese achi amem pépép, ne sérìñi tetep ane Mandem. Sébhòñ ekébhéntí ne bho, ne sébhòñ berìnti. Éfónó Bedyere achi ne bhese, ne sékòñ bo tetep. ⁷ Séghàti bo chí menyìñ ebhen bechi tetep. Betòñ Mandem béchi ne bhese. Séchí chak besí Mandem ne eyò echi mbò menyìñi nenu ebhen békwák bhese sènu ne bõmpap abhese, sèchet bò mbi bebhòñ bhese. ⁸ Mbòk bho báchyè bhese kenókó ke bachak bábyak bhese byak. Mbòk bho bárèm eríri òti eyese, ke bákák bárèm chí ebábu òti eyese. Bo básòt bhese mbò bõ bapu, ené sérèm chí tetep. ⁹ Bo bárèm be agha arìñi kpík bhese, yé nò bo bárìñi bhese sayri. Échí mbò be ségùgu, yé nò, séchi nepém. Báchyè bhese esòñri, ke sépú gú. ¹⁰ Séchí ndũ esòñri, yé nò, sebhòñ mañák mpoknkem. Séchí amò apay, yé nò sékà beyá bo bábhòñ beyá áfók. Echi mbò be sébhíkí bhòñ yènyìñ, yé nò, sébhòñ yèntiki enyìñ.

¹¹ Bè bo Kōrint, séghati bhe yèntiki enyìñ kponoròñ ne sènene batí yeese ntá yéka.

¹² Bábhíkí fu bese anti, be ke bábhíkí pere kòñ bhese. ¹³ Nchí ghati bhe menyìñ mbò mmu ane àrèm enyìñ ntá bóbhi. Nené ká batí ntá yeese, nkúbhé mbò enyũ sékòñ bhe.

Báké nyóp mmuet ne bo abhen babhíkí noko Yesu

¹⁴ Báké nyóp mmuet ne bo abhen bábhíkí noko Yesu. Enyìñ ene echi chak besí Mandem, ébhòñ yi beku ne ené épú chak. Bediéré bekway bébhak nebhuèt amòt ne

ejuri ke? ¹⁵ Kristo abhōn yi beka ne Satan? Mmu ane ánókó Yesu abhōn yi beka ne mmu ane ábhíkí noko? ¹⁶ Ekerákap Mandem ebhōn yi beka ne bōmandem nsé? Bese bo sénókó Yesu ke séchí ekerákap Mandem mmu achi nepém.

“Chōn nnte eket eya nenti enap, mbak ne bhō.

Chōn mbak Mandem wap, bó mámbak bōbha.”

¹⁷ Eta Mandem árēm ye be,

“Fú ká nenti nap

fap ka mmuét ne bhō.

Báké nyōp mmuet ne yēnyīn ene ébhōnjó bak-wap,

ne chōn mpēt nsot be amuet.”

¹⁸ Mandem Acha Betan Menkem árēm mbo enyū echi nebhuet achak amem Ekáti eyi be,

“Chōn mbak Etayeka, mámbak bōbha.”

7

¹ Abhen ekōn, tēndu Mandem áchyé bhese bariēp amen, sō ká amó feré ndū yēntiki enyīn ene ékwāy menyōp mmuet eyese ne batí ywese. Séncháy Mandem, sénu bebhak nyáná besí bhi ndū yēntiki mbi.

Mañák Pōl eti bakoño Yesu abhen Kōrint

² Nené ká bati ntá yese. Sébhíkí ku yē mmu ebépti enyīn, sébhíkí chōnti ntí mmu amem, ne sébhíkí nyié mmu ebhōn. ³ Mpu rem nō chi ndu betan be be bākū bebá. Nnán njāmbi ngátí bhe bé sékōn be ne bati yesé ankem, ne yē chi newú yē chi nepém, yēnyīn épú kōre bhese ne bhe. ⁴ Mbákánti ne bhe tontó. Mēdēp awó anti tontó eti yeka. Bāchyé me nepōptintí tontó, ne yēndu sébhōn beyā esōñori, mañák ama aya acha.

⁵ Yē chi mpok ane ségháká atú Masidónia sébhíkí bhōn neywēmuet. Besōñori bere twō bebhē menkem. ⁶ Ke Mandem mmu áchye bo abhen bati apēt apu bō amem nepōptintí, achyé bhese nepōptintí ndu Táytos átwó. ⁷ Puyē ndiere netwō Táytos ke Mandem ásóré bechye bese nepōptintí. Enyīn echak échí be bāchyé Táytos nepōptintí mpok yi achi awu ne bhe. Aghátí me enyū bābhōnjó ekwak be ntwó awu, ne enyū bati ábè bhe amem

ne áyóme. Apēt aghati me ndū bābhōnjó nti tontó bete ne me. Eká mañák ama apēt aya acha. ⁸ Yē embak chi be ekáti ené nsíní bhe eká bābhōn basémé, áyóme apú ne me be nsīn yó. Ndū nebhōnet mbōn áyóme mbōnyune ndíní be yó échyé bhe basémé, yēndu basémé mō áchí chí ndū mōmbīnī mpok. ⁹ Tetep, mbōn mañák be nsīn be ekáti ke puyē chí eti yó échyé bhe basémé. Enyīn ene eká mbōnjó mañák chi be basémé amen ekáti eyō échyé bhe akū bātīknsem ndū bebá ebheka. Bebēnti ebheká bechi enyū bebēnti ebhēn Mandem áyān bōbhi mámbōn. Ekū be ekáti eyō ébhíkí twō ne ménémé ntá yē mmu ywēka. ¹⁰ Basémé amen Mandem ákōnjó ākū mmu antīknsem ndū bebá bhi, antwó ntá yi bé yí ámpémé yi, ne apu twō ne áyóme. Ke basémé bō mmik átwó chi ne newú. ¹¹ Bē babhōn māngó enyīn ene basémé amen Mandem akōñō ákú ntá yeka. Néne, bābhōn beyā ekwak béyībhiri menyīn. Ekū bāso amō ndū ndak ane ne bābhōn beyā bebēntí eti ndak ané mmu wu ákú ne bābhōn becháy eti ndak ane áfákárí. Bābhōn beyā ekwak beghō me ne bāyān tontó be mántémsí mmū ane átwó ne ndak. ¹² Yēndu nsíní ye be ekáti, mbíkí sīn chí beka mándíní mmu ane ákú nefwōp ne mmu ane bākú yi nefwōp. Nsīn chí eti bāghó besí Mandem, be bābhōn nti ne bhese tontó.

¹³ Eyō échyé ye bese nepōptintí.

Bāfyé bhese nti, ne berōn ambi, sechi mañák eti mañák amen Táytos ábhōnjó ndū be mankem bāsóré yi awu sayri, bākú nti eni nepōp amem. ¹⁴ Mēghāti nyaka bhe chí menyīn ebhen bechi tetep mpoknkem. Ne bābhíkí chye me ntíanwōp eti enyīn ené ngátí Táytos ndebhe nōkō awó anti eti yeka, ne éfú nkwo tetep. ¹⁵ Néne, Táytos apēt akōn be áchá, sayri sayri, mpok yi átik enyū bāsīéptí yi ne becháy, māngwēre nōkō, ne enyū bākú yēntiki enyīn ene yi ághátí bhe. ¹⁶ Néne, nchí nāk, mbōnyune mbákánti ne bhe ndu yēntiki mbi.

8

Enyū bō Mandem bābhōnjó bechye akap ndū bekwak bho

1 Bõma, séyàn mändíní ěti berĩndu Mandem ebhen bakwó bho Kristo abhen atú Masidónia bátónó. 2 Beyä besəñori ebhen bó bāghó, békə bābhəñ mamə tontó. Yě nə, bābhəñ beyä mañák. Ekə bābhəñ beyä ekəñ béchye akap keyiñi nsem ndu békwak bo, yěndu bāchí ndü beyä kechép. 3 Nchí ghati bhe be bāchye mbə enyü amə yap átəñ. Ne mpok bāchye, bāchye mbəñ echa enyü amə ayap átónó, mbə enyü éfú bhə anti. 4 Bāchye, mánik nəkə bhese mməet ndəñ ne ndəñ ne nti nenkem bé sénchíe bó mbi mánkwák bo Mandem abhen bachi Yerúsalem. 5 Nkwó bho Masidónia bákə bacha enyu ene sékəysi nyaka be bákway bekə. Nném enyiñ ane bə báyambi bákə chí be bāchye nepém enap nenkem ntá Mandem Acha. Bāchye ye mməet ntá ye se nkwo ndu bekoño nkaysi Mandem. 6 Táytos anəñ abho besət bakap ntá ye ka ndü bekwak bachébhəbho. Ekə séghátí ye yi be ampətnsem awu ankwak be mändək ambi menaņa betikí berĩndu ebhen bābhó. 7 Bābhəñ yěntiki enyiñ ndu mbi Mandem bācha. Bābhəñ neka ne Yesu eríri. Bāghāti bho Mbok Ndíndí ěti Yesu sayri. Bāriñi tetep Mandem. Bāchye nepém eneka nenkem ndu bekə betik Mandem ne bākəñ bhese tontó. Kə ye ka nkwo betik ndu bechye ne berĩndu ebhen beya becha.

8 Mpu rem nə chí be bābhəñ bekə mbə enyü ngátí bhe. Nchí kə chí be mändíní enyü bə bāchák bābhónó ekəñ ndu békwak. Nkə chí be mambón mbi betəñ be bākəñ bo bachak tetep. 9 Bě bābhəñ bāriñi enyü berĩndu ebhen Yesu Kristo Acha átónó bhese. Yěndu yi ábhónó nyaka yěntiki enyiñ, ayibhiri arəp nchəbhé mmu ěti ye ka be kechép eki kénkə mambák bo abhen bābhónó yěntiki enyiñ besí Mandem.

10 Maníe ama ndü ndak ane chí be: Mmíe éyú, bə ké báyambi bechye akap, ne mbəñ be ké báyambi bebəñ ekwak bekə nə. 11 Nañá ye ká betik ebhen bābhə mbə enyü amə ayeka átəñ, be nekə yweka ánkə enyumət ne ekwak bekə mbə enyü bātí 12 Mbák mmu abhəñ nti béchye akap, Mandem əsət enyiñ ene yi áchye mbə enyü amə yi átəñ. Apú bhəp mmu áchye enyiñ

ene yi ábhíkí bhəñ. 13 Mpu rem nə chí be mámféré ntu aməet bə bachak mámbay be anti. 14 Nchí yañ chí be ndü bābhónó tontó néne, mánkwak bo abhen bābhíkí bhəñ, be mpok bə nkwo bābhónó, mánkwak be ndü mpok ane bābhíkí bhəñ. Enyu eyə be mankem bābhak sayri enyumət. 15 Echi mbə enyü Ekāti Mandem éghāti bhese be, “Mmü ane ápókó beyä nenyíe enen néfú am-fay ntá Mandem, ányie nyaka yěnyiñ kerəp, ane ápókó chí mandú abhón enen nekway yi gbák.” *

Bátó Táytos ne maməere bhi ntá bənkwo abhen Korint

16 Nchí kaka Mandem be akə Táytos ámbón nkúbhé enyü nti enen me mbónó ndu bekwak bhe. 17 Puyě chí be aká bekə enyiñ ene séghátí yi. Yimbəñ anəñ abhəñ ekwak bepet bétwə awu beghə be mankem. ěti yə, átwə ye nkwo ndü mməet eyi. 18 Sétə manə achak nkwo ne Táytos. Nkwó bo Kristo mbañ enkem bāriñi yi sayri ěti betik ebhen yi ákə ndu bəghátí bho Mbok Ndíndí. 19 Ne ndu berəñ ambi, yi ke bakwó bho Kristo mbankem báyabhé bé ankə nəkə ne bhese ndü betikí berĩndu ebhen sékə. Sékə bhə ndu nkwo enyu eyə bé sénchye Mandem kenókó ne bétəñ be sebəñ nti békwak bho. 20 Ndü sékə ndu nkwo, eyə epu chye mbi be mmu ánkəysi be sébhəñ bati apay. Sésət mpok be yě mmu áké ji bhese beyiñi enyü sékə ne beyä akabhé nkáp ane. 21 Séyàn chí bekə enyiñ ene echi chak, puyě chí ndiere besí Mandem Acha, ke besí bho nkwo.

22 Sétə nkwo mómayese achák ne bhə. Sənañ semə yi ndəñ ne ndəñ, ndu beyä babhi, ne séghó be abhəñ nti békə betikí Mandem. Néne, áchye mməet ndu bekə bhə achá mbəñ enyu esí mbənyune abháká nti ne be tontó. 23 Mbák chí Táytos, chí nti nkəbetik awa. Akə betik ne me ndu bekwak be. Mbák chí bəmayese bachak abhə, yěntiki mmu wap achi munto ndü ntí bakwó bho Kristo abhen bátó yi, bə bho bāchye Kristo kenókó. 24 Kə ye ka bakwó bho Kristo mángə kponorəñ be bābhəñ ekəñ

* 8:15 Yiñi Esədos 6.18.

ne bho, ne be ntí achi ane sédèp awə anti ěti eyeka besí bhap.

9

Mmu ane apí tontó āghèm tontó

¹ Ntí apu ane mēsij be ěti nekwaκ enen bābhōjō bechye nkwə Kristo abhen Yerúsalem. ² Ndíjī be bābhōj ekwak bekwak ne ngátí nkwə Kristo abhen atú Masidónia ěti yeka ndep nəkə awə anti be bēka bōmayese mankem abhen atú Akáiya mānanj bātonjti mmuet ndu bechye nekwaκ te mmíe eyu. Ne betanj ebhen bāfyè ndū ndak ane ndu mēnyíkisi batí beyā bhap be mántōntí awap akabhé nkáp nkwə. ³ Ke nchí to bōmayese abhen ntá yeka ndu beka be nepá ane sépānyu ěti eyeka ndū menyij ebhen áké bhak ndéndem. Ene, chi beka be mánkwáy bétōnti mmuet ne ayweka akap mbə enyū ngátí bhə be chōj mánka. ⁴ Mbák ntwó awu ne mbək bōnkwaκ Masidónia ené bābhiki re tonjti mmuet sayri, chōj mbōj beyā ntíanwóp mbənyune ngátí bhó enyū nsiki nti ne bhe. Mbák émfákári nə, ntíanwóp eneka néya mbōj néncha. ⁵ ětiyo ke nkaysi ye be eri mfyé betanj be bōmayese mánjambi mántwə awu mántonjti akap ane bāfyè bariep bechye ke mēntwə. Eri beka be akap wu ámbák chi ane áfù be anti, puyě chi enyij ene mányiere be nyiere mánka.

⁶ Báké ghəkōntik be mmū ane apí mbwət ane ábhíki ya, āghem mbwət ane abhiki ya. Ke mmū ane apí beyā, āghem beyā. ⁷ Yěntiki mmu abhōj bechye akap chi mbə enyū yi akə nti bechye, puyě chi ne basémé anti, ne ékébhak chi mbə be bápuri yi puri, mbənyune Mandem akōj mmu ane áchyè akap ne mañák. ⁸ Ne Mandem abhōj betanj bechye bhe áfók ane aya acha be mámbōj yěntiki enyij ene échébhé be enyu ene éya encha kpát mánkwáy bekwak bo abhen menyij bechēbhe bhə. ⁹ Echi mbə enyū Ekáti Mandem érēm be,

“Mmu Mandem achi awó fúú. Achye bo abhen eyap epu keyijni nsem. Berítí betik ebhi bépú nem.” ¹⁰ Chōj Mandem mmu áchyè mbwət ntá nkwananki ne ánchyè nenýíe menyie anchye be nkwə mbwət, ankə yə anjā ancha, ne ankə berítí betik

ebheka mēnchyé beyā mbwət. ¹¹ Chōj Mandem anchye bhe keném ndū yěntiki mbi be mánkwáy bechye tontó ne awó fúú. Ne akap ayweka wu ámfuet ntá ye se angaka ntá bo abhen bātō wu ntá yap, ne ánkə bó mánchyé Mandem bakak. ¹² Betik ebhen-ne bākə békwaκ nkwə bo Kristo ndu menyij beyay. Békwaκ bə mámbōj menyij ebhen bechēbhe bhə ne békwaκ bə mánchyé Mandem beyā bakak. ¹³ Ndū bāchémé nkáp ne bāchyé bo bhə, bātōj be bākojō tetep ane Mbok Ndíndí ane bārem be mánókó. Ndū bāchyé enyu yə ne awó fuu ndu bekwak bhə ne bo bachak, bo bāghə ne bāchyé Mandem kenókó. ¹⁴ Ndu berōj ambi, chōj bó mánik nəkə mmuet ntá Mandem ěti yeka. Bābhōj ekōj beghə bhe mbənyune bāghə beyā berindu Mandem amuet yeka. ¹⁵ Sėnkáká nókó Mandem ndū akap ane yi áchyé ane mmu apú kway berem enyū wu achi.

10

Pól ákə mándíjī be yi achi mūnto tetep

¹ Membōj Pól ke nchí nik be mmuet ndū nnyén Kristo mmu ábhōj ékébhénti ne nesepimuet. Chi me mmu mbək bho bārēm be mpok nchí ne bhe besí ne besí nchí rem kepi ne becháy, ke mpok mpu ne bhe nchí sij be bekáti ne betantí beyōj. ² Nchí nik be mmuet be báké puri me be mbák bebēbebe ne bhe mpok ntwó awu. Ndíjī be mbōj bébhak bebēbebe chi ne bo abhen bákāysi be sékə menyij mbə bō mmik. ³ Yěndu séchí ndū mmiki ne sépú nu mbə bō mmik. ⁴ Menyijni nenu ebhese puyě chi ebhen bakwājwanj. Mandem ke áchyè bhese bhə, ne bébhōj betanj bechōnti bepok ebhen bōmpap abhese bābhèse. ⁵ Séchōnti netanjānyu ne yěntiki enyij ene été bechet bo mbi be báké rinj baraka Mandem. Sékēm yěntiki enyū nkaysi mbə mūkenōj ane bákémé ebhīnenu, ne sékə yə ándóbhe ghok chi Kristo. ⁶ Mpok mānanj bāchyé mmuet enkem ntá Mandem, chōj sěntonjti mmuet bétēmsi yěntiki mmū ane átanjntí ne Kristo.

⁷ Bārijni menyij ebhen beyijni me chi amfay amfay. Mbák ye mmu arinj sayri be yi achi nkojō Kristo, ándijni be bese nkwə sechi bakojo Kristo mbə yi. ⁸ Yě embak

chi be nchí dep awo anti tontó mandú ncha enyũ mbõñó bekũ ãti betan ebhen Yesu Acha áchyé bhese, eyo epu kũ mbõñ ntiánwóp. Achyé me betan ebhõ chi bekũ mãngo, puyě bekũ mãnkwen. ⁹ Mbíkí yan embak mbõ be mēsõt bekáti ebhen mēsìñ bekũ mãmbõñ becháy. ¹⁰ Mbok bho bárèm be, “Bekati Põl ásìñ betan becha ne beyõñ ebhi bétøk mmu te anti, ke mpok yi achi ne bhese, apú bhõñ betan ne apú rem yěnyìñ ené échwè bo anti.” ¹¹ Menyũ bõbhõ bábhõñ berìñi be menyìñ ebhen sésìñ ndũ bekáti mpok sèpú awu, bó ke sékũ chõñ mpok sébhak awu ne bhe.

¹² Puyě be sémò beyenti mmuet ne bo abhen bákak mmuet. Ke neyenti mmuet enap ne bati ndu betõñ be bácha bhõ, nètõñ chi be bábhíkí bhõñ mbõñ kebõñ. ¹³ Mbák chi bhese, sèpú pányu encha enyu sébhõñó bekũ. Sèti bewenti chi ndũ ndiere ane Mandem afyé be sènkũ séngwenti aré, ne be nkwo bächí ebhe eyese. ¹⁴ Sébhíkí kìnì ndiere ane Mandem afyé mpok séyambi sètówó ntá yeka. Bese babhõñ ke séyambi sètówó bhe ne Mbok Ndíndí ãti Yesu Kristo. ¹⁵ Sèpú kìnì ndiere ane Mandem afyé ndu ebhese betik. Sébhaka ntì chi be ndũ neka eneka ne Kristo négò néndøk nõkõ chi ambi, chõñ betik ebhese nkwo nenti eneka méngo mēndøk nõkõ chí ambi. ¹⁶ Mbák echi nõ, chõñ sènkway berõñ beghati Mbok Ndíndí amem betøk bechak ebhen yě mmu abhíkí re kũ betik aré, kepányu ãti betik ebhen bõ bákũ ndũ ebhe mmu achak. ¹⁷ Ke Èkátì Mandem érèm be, “Yě agha ane áyan bèpanyu, ámpányu ãti enyìñ ene Mandem Acha áká.” ¹⁸ Puyě mmu ane árèm erìrì ãti mmuet eyi ke Mandem Acha ásõt ne manák, chi mmu ane Mandem árèm erìrì ãti yi.

11

Põl ãrem be betik ebhi bechi kekúrí ne ebhen bõnto nsé

¹ Nchí nìkmuet be mãnkepntì ne me ndu nchí rem kepì mbõ echìntìmu. Kép ká ntì ne me. ² Dìñì ká be nkõñ be ne mpabhamík ane Mandem. Nsõt be mbõ ngõsõñ ane ábhíkí rìñi mbakanen ne nnán mfyé bariep ne mmũ amõt ane ábháy bhe. Mmũ wu chi Kristo. ³ Ke mbõñ becháy be bõfũ

bákway berwõ bhe mbõ enyũ Satan ásórè nyaka bapu mi arwó Ifa, ènkũ nkaysi ayeka ampõkõ bhe mãngure ebhi, keperere koño mbi Kristo ne ntì nemõt enen nechì pèpèp. ⁴ Nchí rem nõ mbõnyune echi mbõ bhe mbák mmu atwõ ntá yeka aghati bhe enyìñ, yě yi árèm chi ãti Yesu achak ane achi kekúrí ne ane séghàti bhe menyìñ ãti yi, mãnoko nõko. Ne yě árèm chi ãti efõñó ene echi kekúrí ne Èfõñó Mandem mmu mãnene bati ntá yi bákaka, ne yě árèm chi ãti Mbok Ndíndí ane achi kekúrí ne ane mãnókó, mãnsore sõt amõ apay. ⁵ Mbíkí kaysi be bo abhen bäsõt be bachi manem bõnto bacha me. ⁶ Ngufũ mbíkí rìñi berem kepì, ke ndìñì enyìñ ene nchí rem, ne sènané sékũ be mãndìñi nõ kponorõñ ndõñ ne ndõñ, ne ndũ beyã babhi.

⁷ Mpok ngátì bhe Mbok Ndíndí Mandem, mbíkí bhep be nkáp. Nséptìmuét ntá yeka ndu bekwak mãmbak maném bo. Nkũ nyaka nõ chi bebú ke? ⁸ Nchí sõt nyaka nkáp ntá bakwó bho achak ndũ bekwak bhe. ⁹ Ne mpok nchí awu ne bhe nke bhõñ nkáp mbíkí chye yě mmu yweka esõñõrì mbõnyune bati bõmayese abhen báfú atú Masidõnia ke bächyè nyaka me nekwa. Mbíkí chye bhe ntu wa be mãmpõkõ wáwák. Ne enyu eyo ke nchí bhak. ¹⁰ Ndũ tetep Kristo achi ne me, nchí rem be yě mmu apú kway bekũ me mbõt bedep awo anti ndũ atú Akáiya ankem. ¹¹ Nchí kũ nõ ndak yi? Chi be mbíkí kõñ be ke? Wáwák! Mandem arìñi be nkõñ be!

¹² Ne enyìñ ene nchí kũ, chõñ ndøk ambi bekũ yõ, bé mkpõt bekak bo abhen bárèm be bákũ betik ebhap nkúbhè mbõ enyũ mékũ ebha. ¹³ Menyũ bõbhõ puyě bõnto abhen tetep. Chi bo abhen báyìbhìrì mkpá, ne bárwò bho ndũ betik ebhen bõ bákũ be báchi bõnto Kristo. ¹⁴ Ndak ane apu ané maknkay. Yě chí mbõñ Satan áyìbhìrì mkpá ankũ mbõ be achi ángel ane bediéré Mandem béghò yi amuet. ¹⁵ Èpú yé enyìñì maknkay mbák bakũ betik Satan bákũ nkwo mbõ be bächí bo abhen bákũ menyìñ ebhen bechi chak besì Mandem. Ndũ ngwenti yap bábhõñ chi nsáy betik ebhen bõ bákũ.

Põl ãdep awo anti ãti besõñõrì ebhi mbõ

mũnto Kristo

¹⁶ Μπετ νχί ρεμ βε, γέ μμου άκέ κaysi βε ντί άbhíkí kway με αμεμ. Μbák bákaysi nǎ, sǎt ká με ενyu ενε bákway βεghok ενyíη ενε μμου ανε ντί abhíkí kway yi αμεμ árèμ, βέ μεnkωǎ ndep awǎ anti mandú. ¹⁷ Ενyíη ενέ mέρèμ puyě ενyíη ενε Acha aghati με. Nchí ρεμ χι mbǎ echíηtímu. ¹⁸ Těndu beyǎ bo bápanyu έti menyíη ebhen bakwǎηwan bǎsǎt βε βebhǎη menwǎp βe mǎngok nǎkǎ nsé yap, bǎbhǎη ye βεghok menyíηí tetep ebhen mbǎǎǎ bέghátí bhe έti mmǎet eya. ¹⁹ Bě bho bǎchi bariηíndak, bǎchǎkǎ mǎngoko nǎkǎ menyíη ebhen βechíηtí bho bǎrèμ ne maηǎk. ²⁰ Bǎkǎ bo abhen bǎbhǎre bhe mbǎ basem ne mányie bhe nsem amǎt, ne mányiere βe amík, ne báyíηi βe fúú kpát bádèn βe. ²¹ Ε! Mbíkí bhǎη nǎ χι βetan-ε! Fǎηorí ká με βe mpú kǎ menyíη ebhǎ ntá yeka.

Chǎη ndǎk ambi βερεμ mbǎ echíηtímu. Yěntíkí ενyíη ενε έkǎ μμου ándep awǎ anti, με nkωǎ mǎkwáy βedep awǎ anti έti ενyíη eyǎ. ²² Mbák bádèp awǎ anti βέ bǎchi bo Hibru, με nkωǎ nchí μμου Hibru. Mbák bǎchí bo Israel, με nkωǎ nchí μμου Israel. Mbák bǎchi βebhǎrǎbhǎ Abraham, με nkωǎ nchí ebhǎrǎmǎ Abraham. ²³ Mbák bǎchi bǎ betok Kristo, με nchǎ bhǎ. [Nchí ρεμ mbǎ ebhokori μμου.] Nkǎ betík nchǎ bó mankem. Nchwe kenǎη ndǎη ne ndǎη ncha yěntíkí μμου, mǎntem áyǎ acha, ne ndǎp kέkwǎt βegu ndǎη ne ndǎη. ²⁴ Bo Israel mánaη bádep με nnet ne έkpá ndǎη esǎ nsem nekú ne ενwi. Bǎkǎ nǎ ndǎη etay. ²⁵ Bǎ Rom bádén με ne έkpa kenǎη ndǎη έrát. Bo bátémti με ne batay ndu βeway ndǎη amǎt. Achwi abet anyén ne με ndǎη έrát. Achwi árákátí amem manyu ekǎ ngókǎnyen ndú beti mémǎt ne nywǎp némǎt. ²⁶ Mfórí nǎwú beyǎ mpok ενέ mέρǎη nekǎ. Mfórí nǎwú amem manyén ανε ájwí ágbóko, mfori nǎwú amǎ βetanǎtí baghép ne amó batí bo Israel ne abhen bápú bo Israel. Mfórí nǎwú amem betok βεgho, ne amem baso, ne amem manyu ne amó bǎnkωǎ abhen βetábhá. ²⁷ Nnǎη nkǎ betík, nsǎηorí mmǎet beyǎ mpok nke kway βebhǎre kenǎ, ne nchǎkǎ nsay nke kwáy βebhǎη yě manyiep menyu

ne nenyíé ενen nekway με, ne mbúép ákók με ndu mbíkí bhǎη nden βekuti mmǎet. ²⁸ Βesǎηorí βechak βéchí ke mbíkí pερε yan βερεμ έti βesǎηorí yěntíkí ewak. Puyě χι ndiere menyíη ebhen. Mbǎη beyǎ basémé beyíηi ενyu ενέ bέka bakwǎ Kristo bǎchi. ²⁹ Agha ákway βebhǎη bέkwéné ke έkebhak ntá ya mbǎ βe με ke mbǎǎǎ βekwéné ebhǎ? Agha bákway βekǎ yi ankwen ndu βebú ke ntí kedu με amem ne βebénti?

³⁰ Mbák mbǎη βedep awǎ anti chǎη nkǎ nǎ χι ndu menyíη ebhen βétǎη βe mbíkí bhǎη βetan. ³¹ Mandem Mmu achí Chi ntá Yesu Acha aríηí βe mpú sέnse.

Bakak ámbak ne yi ngwenti ti. ³² Mpok nchí etok Damáskǎs, Gǎbhano ανε mfǎ ngo Aretas afyé, áchye eyǎη βe batemé nenu mambabheri nǎkǎ nyǎbha ανέ etok ενyu ενε bǎ bákway βekem με. ³³ Ke bǎnkωǎ bǎkǎ nchwe amem ekay ενε báséré nník are bátǎ ndu mbok ανε achi ankok, básébhε με amík, mbǎε.

12

Pǎl ádèp awǎ anti mbǎnyune abhǎη ntí ne bǎnkωǎ Kǎrint

¹ Mbǎη βερεμ ambi βedep awǎ anti yěndu nsáy ápú aré. Ke dǎ ká ngati bhe έti kenǎ amík anti fúú, ekem ngó ne menyíη ebhen Yesu Acha ákǎ με ndíηi. ² Ndíηí mmǎ ανε achi nyaka nkoηo Kristo. Egháká mamié byo ne anwi echǎη ενε Mandem ásóre yi te amfay. ³ Μπετ νχί ρεμ βε ndíηí βε Mandem asǎt nyaka μμου wu árǎk Paradays* ne yi, ke χí ndu efǎǎ kε χí ndu nkωǎmmǎet a, mbíkí ríηi. Mbǎη Mandem ke áríηí. ⁴ Aré, aghók menyíη ebhen μμου ábhíkí bhǎη βεghati bho ενyǎ bǎ βechi, ne μμου apú kway mbǎη βερεμ ενyǎ βechi. ⁵ Mbǎη βedep awǎ anti έti μμου wu, ke mpú kǎ nǎ έti mmǎét eya. Nchi dep awǎ anti χι έti menyíη ebhen βétǎη βe mbíkí bhǎη βetan. ⁶ Yě embak χι βe nchí yan βedep awǎ anti mpú bhak echíηtímu mbǎnyune nchí ρεμ χι tetep. Ke mpú kǎ nó ndú mpú yǎη βe yě μμου ánkáysí βe ncha ενyǎ μμου ενε yi ághǎ ne ενé yi ághǎk mέρem βe nchí.

⁷ Ndu bekə be nké pányu ěti beyă menyinjí maknkay ebhen yi ákú mendínjǐ, áchyé me esōjōri. Mbák mbō mmu ane báfyé yi nsé amuet. Esōjōri eyō ebhak enyinj ene Sattan átó be ényíéré me amik, énkaj me nke pányu. ⁸ Nnik Yesu Acha mmuet ndōj éráť be yi amferé me esōjōri ene amuet. ⁹ Ke akeme me be, “Berĩndu ebha békway ne wō mbōnyune betaj ebha bétōj kponorōj chi amuet bo abhen mmuet apú bhō.” Ndu echi yě nō, chōj ndōk ambi bedep awó anti ne mañák ěti mbíkí bhōj betaj, be betaj Kristo mémbak ne me. ¹⁰ ěti Kristo, nchí ye mañák be mbíkí bhōj betaj, yě básòkōti me sòkōti, yě menyinj bétaj tañ ntá ya, ne yě nchí bhōj nenyok menyū ne menyū, ne yě báchyé me chi besōjōri. Echi nō mbōnyune mpok ane mbíkí bhōj betaj ke nchí tañ sayri.

Pǎl abhōj nti ne bōnkwō abhen etak Kōrint

¹¹ Ndēm kēpi mbō echinjímu. Bě kě bǎpúri me nkə nō mbōnyune, be ke bǎbhōjō beghati bhō enyū mmu me nchí. Yěndu mpú yěnyinj, bōnto abhen bǎyōj nō manyén ayap amfay bǎbhiki cha me. ¹² Mpok nchí awu ne bhe nkə menyinj betaj be be nchí mũnto tetep. Mbōj ekébhénti ne nkə menyinjí maknkay menyū ne menyū. ¹³ Ndiere enyinj ene mbíkí kə ntá yeka ené nkə ntá bakwó Kristo bachak ncha chi be mbíkí bhep bhe nekwa? Fonjóri ká me ndū nefwōp enō!

¹⁴ Dinjí ká be nnánj ntōnjí bétwō beghō bhe ndu ndōj ene éjwí éráť. Mpú bhak chōj ntu ntá yeka mbōnyune be ke mēyan, puyě bakap ayeka. Echi nō mbōnyune puyě mǎmbō ke babhōjō bebhare menyinj ntá bachi ne manō bhap, chi bachi ne manō ke bǎbhōjō bebhare menyinj ntá bōbhap. ¹⁵ Chōj mbōj beyă mañák bechye yěntiki enyinj ene mbōjō, yě chi mmuet eya, ndu bekwa bhe. Ndū ekōj eya ne bhe égō éndōk nōkō chi ambi, eyeka ne me émay nōkō may kē?

¹⁶ Sayri sayri, bákà ne me be mpok ntwó awu, mpú sōť nyaka menyinj ntá yeka, yě nō mbōk bārēm be nchí mmu betábhá, ne be nchí sōť menyinj ebheka ndu ngwáy. ¹⁷ Ndū nkwō bhō abhen ntó ntá yeka, yě amōť ábhíki sōť nnyén ena berwō bhe. ěpú nō

kē? ¹⁸ Nnik nyáka Táytōs ne mōmáyses be mántwō awu ntá yeka. Atwó nókō asōť menyinj ebheka ndū ngwáy kē? Me ne Táytōs sébhōj chi nkaysi amōť. Pú nó? Bese ne yi sébhōj chi ekakáneko émōť. Pú nó?

¹⁹ Abhen ekōj, bǎkǎysi be ndu mpok ane nkem sérēm menyinj ebhen chi ndu bétájǎ mmuet ntá yeka kē? Wáwák! Sérēm chi enyū Kristo áyāñ be séndēm ne besí Mandēm. Sékū yěntiki enyinj chi be mǎnséné ndū mbi Mandēm. ²⁰ Mbōj becháy be ngufú mpok ntwó awu beghō bhe nchí kway betēmeri bhe ndu nte ane mbíkí kǎysi betēmeri bhe, ne be nkwō mǎngō be mpú ndu nte ane bǎkaysi beghō me. Ngufú, nchí kway betēmeri bhe ndū bǎgwā, ne ndū bǎbhōj mpabhamík ne bati, ne ndū echókōnti, ne ndū mǎjem mejémé, ne ndū bǎchōjti manyén bati, ne ndū enanjti, ne ndū epinj bekǎysi be bǎcha bati, ne ndū bǎkū menyinj táká táká. ²¹ Mbōj becháy be nnánj mpēt ntwō awu chōj ěta Mandēm ánkə mbōj ntíánwōp besí ebheka, ne mbak ndū nedí kebho ěti beyă bō ahben bákū nyaka bebá ne bǎbhuet bekə bepō menyinj, ne epúsi, ne mányie bepǎ epusi.

13

Ndū ngwenti, Pǎl áyēp bōnkwō Kōrint batú

¹ Ndōj ane ákú éráť ene nchí twō beghō be bǎké ghokōntik be Ekáti Mandēm érēm be mbák bo mándēm be mmū ákú ndak, bǎbhōj bétwō ne batísie bapay, mbák apu nō, barat. ² Mpok ntwó awu ndū nekō enen néjwí ndōj epay, njep batú bo abhen bákū bebá ne bōnkwō bachak mankem. Néne, mpēt nchí semti bhō ené mpú awu nkúbhé mbō enyū nkə nyaka mpok ntwó awu be, mbák mpēt ntwō, mpú rō bhō enyū eyō. ³ Chōj nkə mǎngō berinj menkem ebhen bétōj kponorōj be nchí rem chi menyinj ebhen bífú ntá Kristo. Apú kem be mbō mmū ane ábhíki bhōj betaj. Atōj betaj ebhi mpok áchí nenti eneka. ⁴ Yěndu bǎgō yi ndū ekotákáti mbō mmu ane abhiki bhōj betaj, Mandēm ákú yi apētsem ndū nepēm. Bese nkwō sebhiki bhōj betaj ndu sébháre mmuet ne yi. Ke ndu sétok bhe,

chəŋ sémboŋ nepém ne Kristo ndü betəŋ Mandem.

⁵ Chák ká mmuet beghə mbák, ndü ekakáneko eyeka, bákòŋo menyìŋ ebhen mǎnókó. Yìŋí ká mmuet. Mbák epu nə, nó bákwen nemə. ⁶ Nókó ká be chəŋ mǎngə be sebhiki kwen nemə. ⁷ Sénikmuet ntá Mandem be báké kə nefwəp. Sépú kə nə chi be kə bo mǎngó be séchí chak. Séyán chi be mǎmbák chak, yəndu bákway beyìŋi bhese mbə bo abhen babhəŋə bekwéné. ⁸ Yě embak yi, sepú kway be kə enyìŋ ene échet tetep mbi. Sékà chi enyìŋ ene ekə tetep ane Mbok Ndíndí ándókó nókó ambi. ⁹ Sébhəŋ maŋák mbák bətaŋ, ye émbak chi be sebhiki taŋ. Sénikmuet ntá Mandem be neka eneka néngó nenjwi pəət. ¹⁰ Nti ane nchí siŋ ekáti ene ntá yeka ambi ambi chi be mpok ane mětəwə chəŋ awu, nkésət betəŋ ebhen Mandem áchyé me mbak bebəbebe ne bhe. Mandem achyé me bhə chi be kə mǎnte ndü neka eneka, puyě chi be kə mǎnkwen.

¹¹ Bəma, berəŋ ndü ngwenti, ghók ká maníé ma, mǎnchəko sayri. Nyuré ká ekakáneko eyeka, mǎmbak eyəŋ émət ne bati. Bák ká sayri ne bo báchák. Mbák mǎnkə nə, chəŋ Mandem mmu ákəŋ bhese ne áchyè bhese kpák, ambak ne bhese, ambak ne bhe. ¹² Kaká ka bati sayri mbə bo Mandem. ¹³ Bənkəwə mankem abhen báchí fá bátə nkəwə bhe bakak. ¹⁴ Yesu Kristo Acha ántəŋ be berindu, ne ekəŋ Mandem embak amem bati yeka, ne eyəŋ émət ene Efónó Bedyere áchyè embak ne be mankem.

Ekáti Pól ntá Nkwɔ Galéshia

1 Me Pól münto Yesu Kristo ke nchí síñ ekáti ene. Puyě bakwǎñwan ke báýábhé me, ne puyě nkwǎ ke átó me. Chi Yesu Kristo ne Mandem Etayese mmu akɔ Yesu ampɛtnsem ndu nepém. 2 Nchí síñ ntá yeka bǔnkwo abhen atú Galéshia, ne bati bǔnkwo abhen báchí fá ne me bachem ne me béto be bakak. 3 Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mántɔñ be berĩndu, mánychɛ bhe kpák. 4 Yesu Kristo achyé nyaka mmɛet ɛti bebá bhese ndũ mkpáká mmik bebá ane echɔñ. Akɔ nɔ békɔñ nkaysi Mandem mmu achi Etayese. 5 Yi ke bo mankem bábhónjɔ béchyé kenókó ngwenti ti. Amen.

Mbok Ndíndí amɔt ke achi

6 Echí me maknkay bé bǎtɔñ bǎrɔ Mandem mmu ábhíñí be ɛti berĩndu Kristo be mambák bǔbhi, ne bǎrɔbhé kɔñɔ chí Mbok Ndíndí achak. 7 Puyě chi mbɔñ be Mbok Ndíndí achak achi, ke mbɔk bo báfyè bhe ebyɔk anti ne báýañ chí béyibhiri Mbok Ndíndí ɛti Kristo ndũ enyɔñ echak. 8 Ke yě embák chi bese, yě chí ángel ke ághátí bhe mbok ane áchí kekúrí ne ane séghátí bhe, eyak embak ne yi. 9 Mbɔ enyũ sɛnánj séghátí bhe, mpɛt nchí ghati bhe be yě agha ane ághátí bhe mbok ane achí kekúrí ne ane séghátí nyaka bhe, mǎnókó, eyak embak ne yi.

10 Nchí yan ne chí be bo mankak me ke? Wáwák! Mandem kě mɛyan ánká me. Nchí yan chí bé bo mambɔñ manák ne me ke? Mbɔ mbɛét chí mmu ane nchí yan be bo mambɔñ manák ne me, mbɔ mpú mmɔbetok Kristo.

Mbok Pól afu nyaka chí ntá Kristo

11 Bǔma, dɔñí ká be Mbok Ndíndí ane ngátí bhe abhiki fu ndũ nkaysi bakwǎñwan, 12 abhíkí fu ntá nkwǎ, ne yě nkwǎñwan abhiki tɔñ me. Mbɔñ Yesu Kristo ke ákɔ mɛndíñí yɔ. 13 Bǎghok enyũ nepém ena nechi nyaka mpok mékɔñɔ bepɔñí bo Israel, bǎghók ndu nchí chye nyaka bǔnkwo Mandem beyǎ esɔñɔri, nnu nɔkɔ be nnánj

nkwɔ wap. 14 Nchí nu nyaka tontó békɔñɔ bepɔñ abhen bachĩmbi bha. Ne nchí kɔñɔ nyaka mbi Mandem bo Israel ne nti ena nenkem, kpát ncha bo Israel báchák abhen ekaká nebhe eya.

15 Ke Mandem anánj ayap nyaka me te ndũ mpok ane bábhíkí re bhe me. Ayap me ɛti berĩndu ebhi, abhíñí me be mbak mmɔbetok ayi. 16 Abhónj manák bekɔ mɛndíñí Móywi, be mbónj mbi beghati bho Mbok Ndíndí ɛti Yesu ntá bo abhen bápú bo Israel. Aká nókó nɔ, mbíkí rɔñ ntá yě mmu be anchye me manie. 17 Yě chí Yerúsalem mbíkí ko ndak beghɔ bo abhen báýámbi bebhak bǔnto ke mɛtwɔ ansem. Ndakórɔñ téé atú Arébia, ke étaré nókó, mpɛtnsem Damáskɔs.

18 Ɛfɛéré nókó mamié arat, ndak Yerúsalem beghɔ Pita. Mbak ne yí ndu manywɔp nekú. 19 Nke ghɔ yě münto achak are, ébhíkí fɛét Jems, manɔ Yesu Acha. 20 Enyɔñ ene mɛsɔñ ntá yeka echɔ tetɛp. Mandem aríñí be mpu sɛnse. 21 Mfá nókó Yerúsalem, ndak nkó atú Síria ne atú Silísha nkwɔ. 22 Bé bǔnkwo Kristo atú Judéya bábhiki re ghɔ nyaka me ne amík. 23 Bǎghok nyaka ghok menyɔñ ebhen bo bǎrɛm ɛti ya be, “Mmũ nyaka áchyè bhese esɔñɔri, arɔbhe ghati chí bo be mbák mmu ásíkinti ne Yesu Kristo, Mandem ǎpɛme yi, ené nkúbhé nesíkinti ne Kristo ke yi ánũ nyaka béchónjti.” 24 Eká bo bare bití Mandem ɛti ya.

2

Pól atɛmeri bǔnto abhen Yerúsalem

1 Ɛfɛéré nókó mamié byo ne anwi, mpɛt nkó ndak Yerúsalem ne Banábas. Nsɔt Táytɔs sérók ne yi. 2 Ndak mbɔ enyũ Mandem akɔ nyaka mɛndíñí be mbɔñ bérɔñ aré. Ngáká nókó are, me ne bǔbati séchókó ansem ansem, nkɔ bɔ mándíñí Mbok Ndíndí ane méghátí bo abhen bápú bo Israel. Nkɔ nɔ be betik ebhen mɛkũ ne ebhen mbúét bekɔ beke bhak ndéndem. 3 Táytɔs mmu ákò ne me abhak mmu Grik. Yě nɔ, báke te mbɔñ kákátí be mánsíɛp yi. 4 Ke bǔ nse bachwe ndu nkwɔ bakɔñɔ Yesu ansem ansem mánjanja nɔkɔ be mansyɛp

yi. Mánóne báchwe ndu nkwo ywese ndu begho enyu sébhónó ngangan amfay bebhé bo Israel, ndu sebhare mmæet ne Yesu Kristo. Báyan nyaka be sémpétnsem ndu kesem antene bebhé bo Israel. ⁵ Séke chye bhó mbi ye mandú. Séke yán be bo manchóni tetep ane Mbok Ndíndí, tēndu bábhónó berón ambi menoko yo. ⁶ Mbák chí bo abhen báyábhé bé mámbák bōbati ntá bōnkwo, betan ebhap bebhíki bhón yēnyin beka ne me. Mandem apú tón kérinjámík. Bó bábhíkí tón me yēnyin ekó mémáka ndú Mbok Ndíndí ane mēghàti bho. ⁷ Bághó be tetep, Mandem ke afyé Mbok Ndíndí amóya be ngati bo abhen bápú bo Israel, nkúbhé mbó enyū yi aká ne Píta be yi angati Mbok Ndíndí ntá bo Israel. ⁸ Nkúbhé mmu ane áchyé Píta betan beka betik ebhen ntá bo Israel, ke áchyé me nkwo betan, beka bō ntá abhen bápú bo Israel. ⁹ Jems ne Píta ne Jón báchí nyaka mbó bekwap nenti bōnkwo. Bághó nōkó bé Mandem afyé betik ebhen amóya tetep, bákáka me ne Banábas ne amó ndu bétón bé besé ne bhó sechi eyón émōt. Séka ne bhó bé me ne Banábas sebhón berón ntá bo abhen bápú bo Israel ne Mbok Ndíndí, bō mándok ntá bo Israel. ¹⁰ Enyín émōt ke baghati bese, nō chi be, seke ghókantik bechye nōkó nekwa ntá bachébhébo abhen Yerúsalem, nkúbhé enyín ene echi nyaka me anti béká.

Pōl aji Píta amem etók Antiak

¹¹ Píta átwó nókó Antiak, nji yi besí bhi mbonyune aká nyaka enyín ene epu chak. ¹² Mpok yí áyámbi átwó, are nyíé nenyíé ne bo abhen bápú bo Israel. Ke bo abhen Jems áto bátwó nókó, abho beya mmæet ansem, akerepe nyíé nenyíé ne bo abhen bapu bo Israel, ndu áchay nkwo bo abhen bārēm be babhón besyep yēntiki nkonjo Yesu ane apu mmu Israel. ¹³ Bo Israel bachak abhen bachi bakonjo Yesu babho beka betábhá mbó Píta, enyu ené, yē chi Banábas nkwo aká enyumōt mbó bhó. ¹⁴ Ke ngó nókó be bápú kō ndón amōt ne tetep ane achi ndu Mbok Ndíndí, mfate ngati Píta besí bhap mankem be, “Mbák wō mmu Israel ókà mbó mmu ane apu mmu Israel, ndaká yi ónù

beka bo abhen bápú bo Israel mámbák mbó bo Israel?”

Neka enen mmu abhōnō ne Yesu ke néka mámpeme yi

¹⁵ Besé babhón séchí bo Israel, bōtayese nkwo bo Israel. Sépú bo abhen bápú bo Israel, bó bhō bo bārēm be báchí bō bebá. ¹⁶ Yē nō, bese bo Israel sérinji be puyē bebhare bebhé bo Israel ke áka mmu ambak chak besí Mandem, chi besíki nti ne Yesu Kristo. Yē chi bese sénókó Yesu Kristo be Mandem ansōt bese mbó bo abhen bachi chak ēti neka enese ne Kristo, puyē chi ēti sébhare bebhé. Echi enyu eyó mbonyune, bebhare bebhé apú ká yē mmu ambak chak besí Mandem. ¹⁷ Mbák ndu séyan bebhak chak besí Mandem ke sébháré mmæet ne Kristo, ke émfakari be bese babhón sékà bebá, nō Kristo áto bhese ndú bebá ke? Wáwák! ¹⁸ Ke mbák mpétnsem ndú menyín ebhen nnán ndó, nō nchí mbōn mmu bebá. ¹⁹ Mbák chí me, beyínji bebhé Moses ndōp chí ngú, mbonyune bebhíkí pere bhón yēnyin beka ne me. Efákári enyu eyó bé mbák nepém besí Mandem. ²⁰ Bághó me ndú ekotákátí ne Kristo. Néne, nepém ena fá amík puyē ena, chí énen Kristo mmu achi ne me. Ne nepém ena néne chí enen Mmō Mandem mmu akōn me, achye nepém eni ēti ya ndu mbón neka ne yi. ²¹ Mpu sōt berīndu Mandem mbó be bépú yēnyín, mbonyune mbák mmu ábhák chak besí Mandem chí ndu yi ákonjo bebhé, nō newú Kristo agu néchí ndéndem!

3

Bē bo Galéshia, bechínji bho

¹ Bē bo Galéshia, bechínji bho! Agha ányíé bhe ne epem aká máném ebhi? Pú nká bārinji Yesu Kristo mbó be ntōn be kponjorōn ndu yi ágū amfay ekotákátí? ² Dō ká mbep be enyín ene émōt. Mandem achye bhe Efónó Bedyere chí ēti bábhure bebhé ke chí ndu bāghókó Mbok Ndíndí ēti Yesu Kristo ne mánókó? ³ Ndu bāre chinji nō? Bábho bekonjo Kristo ndu betan Efónó Bedyere, néne, barōbhe yan bēwēnti chí ndú betan ebheka babhónó ⁴ Beyá besōjōri ebhen bāghō ēti Mbok Ndíndí mémák ndéndemé? Mbíkí ka be bechi nyaka chí ndéndem. ⁵ Mandem mmu áchyé Efónó Bedyere ne ákà

menyiñí maknkay nenti eneka, ákà nò chi èti bábhàre bebhé Moses ke? Ke chi ndũ bǎghókó Mbok Ndíndí ne mǎnókó? ⁶ Echí mbò enyũ Ekáti Mandem érèm be Abraham anókó nyaka Mandem, ne èti eyò, Mandem asot yi be achi chak besí bhi. ⁷ Séghó ye be bo abhen bábhónó neka ne Mandem ke báchí bebhárèbhò Abraham. ⁸ Ne Ekáti Mandem enan erem nyaka tesáy bé chòñ Mandem ankà bo abhen bápú bo Israel mámbak chak besí ebhi mbonyune bábhón neka ne yi. Ekáti Mandem épèt érèm be Mandem aghati nyaka Mbok Ndíndí ntá Abraham be, “Èti ye, chòñ njet manérékere bhò mmik ankem.” ⁹ Nò ke echí be Mandem àyet yèntíkí mmu ane ábhónó neka ne Kristo, nkúbhé mbò enyũ yi áyééré nyaka Abraham ndu yi ábhónó neka ne yi.

¹⁰ Mbák chi bo abhen bákàysi be bebhàre bebhé bo Israel ke ákà bò mámbák chak besí Mandem, eyak echí ne bhò, nkúbhé mbò enyũ Ekáti Mandem érèm be, “Eyak echí ne yèntíkí mmu ane ápú bhàere bebhé menkem ebhen béchí amem Ekáti Mandem.” ¹¹ Néne, echí kponoròñ be yé mmu apú kway bebhak chak besí Mandem èti yi ábhàre bebhé. Ekáti Mandem érèm be, “Mmu ane achi chak besí Mandem èti yí ábhónó neka ne Kristo, ábhòn ne péém.” ¹² Bebhé bebhíki bhòñ yé enyiñ bekà ne neka enen mmu ábhónó ne Kristo. Eché Moses érèm mbò enyũ basíñi be, “Mmu ane ábhàre bebhé, ábhòn ne péém èti yò.” ¹³ Kristo aku bhese aféré ndũ eyak ene echí ne bo abhen bápú bhàere bebhé menkem. Akà nò ndu ásóré ntemsi bebú ebhese. Ebhak mbò enyũ Ekáti Mandem érèm be, “Eyak echí ne mmu ane ágú ndũ ekotákátí.” ¹⁴ Yesu Kristo akà nò be áfók ane Mandem afyé nyaka barièp bechye Abraham, ámbák ne bo abhen bápú bo Israel, ndu bábhàré mmæt ne yi, ne bé Mandem anchye bese Efónó Bedyere nyaka yi afyé barièp béchyé èti neka enese.

Ebhé épú yibhiri barièp Mandem

¹⁵ Bòma, sénsot eríñ ndu ne péém enen bo abhen fá amik. Mbák bo bati apay manka bekà enyiñ, mányu nku, yé mmu ápú kway beway nku yò, ne mmu ápú kway memaka enyiñ echak aré, tǎndu manyu nku. ¹⁶ Nò ke échí ne nku ane Mandem

anyũ nyaka ne Abraham. Mandem afyé Abraham ne ebhàré móywi barièp. Ekáti Mandem epú rem be Mandem afyé nyaka yi ne bebhàré bóbhi barièp, betòñ be báya, ke ntá yi ne ebhàré móywi, betòñ be chí amot. Ebhàré móywi wu chí Kristo. ¹⁷ Enyiñ ene méyàn mǎnjwimem chi be Mandem anan anyu nyaka nku ne Abraham, ke éfàéré nókó mamié besa esa nsem amot nsem byo, achye bo Israel ebhé. Bebhé bhò bebhíki bhòñ yé betòñ ndu beway nku ane Mandem anyu ne Abraham, be barièp amen yi afyé nyaka ake pèrè téé. ¹⁸ Mbò Mandem áchyé bo akap chi èti bábhàre bebhé, mbà apú kòñò chi barièp ami ndu akap ane yi áchyé bo. Ke chi èti barièp ami ntá Abraham ke yi áchyé nyaka akap wu. ¹⁹ Ndu echí nò, ndaká yi Mandem achye ye bebhé? Achyé bebhé be ménkà bese sendíñi enyũ bebú bechi. Ne bebhé bebhòñ nyaka bebhak chi ndu mandú mpok, menòñ netwó ane ebhàré móywi Abraham. Ntá yi ke Mandem afyé nyaka barièp bechye akap wu. Mandem achye nyaka bebhé ntá bòángel be mansot mantwò ne bhò, nkwañwañ abhak nenti Mandem ne bò mmik. ²⁰ Berem be mmu achi nenti bhò, àtòñ be bakwó bhò achi apay ane yi áté nenti enap. Ke mpok Mandem afyé barièp ntá Abraham, abhak chi aywínti.

Nti ane Mandem achye Bebhé

²¹ Eyò étòñ be esòñòri échí nenti bebhé Mandem ne barièp Mandem ke? Wáwák! Mbò bachye bo ebhé ené ékà mmu ámbón ne péém mbák ábhàre yò, mbà bebhàere bebhé ákà mmu ambak chak besí Mandem. ²² Ke Ekáti Mandem érèm be mmik nkem achi antene kesémé bebú. Echí ye be, ndiere bo abhen babhòñò neka ne Yesu Kristo ke bákway bebhòñ menyiñ ebhen Mandem afyé nyaka barièp bechye ntá bo abhen mánókó Yesu Kristo.

²³ Mpok apéré ghaka ane bákú séríñi be mmu abhòñ besíki nti ne Kristo ke ambak chak besí Mandem, sechi nyaka antené bebhé, sébhak mbò bo abhen báfyé ekerékenòñ. ²⁴ Bebhé ke béchí yé nyaka mbò mmũ ane ábhàbheri, ányure nòkò bhese, kpate mpok ane Kristo átwó, be sénkwáy bebhak chak besí Mandem èti sésíki nti ne yi. ²⁵ Néne, ené sésíki nti ne Kristo bebhé

bépu mbə mmu ane ábhàbheri, anyure nəkə bhese. ²⁶ Eti básiki nti ne Yesu Kristo, be mankem bārəp chí bǎ Mandem. ²⁷ Yěntiki mmu ane bájwítí yi be ambat mməet ne Kristo arəp chí mbə Kristo, ndu asərə epinjí Kristo. ²⁸ Yě mmu achí chi mmu Israel ye ápú, yě mmu achí chí nsem ye mǎmik, ye chí ngərə ye mbakanem, be mankem abhen babháré mməet ne Yesu Kristo bārəp chí enyu émat. ²⁹ Ne ndu bǎchi bo Kristo, bǎchí ye bebhárébhə Abraham, ne chəŋ mǎnyíé menyin ebhen Mandem afyé bariəp béchyé bebhárébhə Abraham.

4

¹ Enyin ene méyàn be mǎndiní chí be mmó ane ábhónó ményíé menyin étayi achi enyu émat ne nsem mpok yi abhəét chí mónkwen, yěndu menyin étayi menkem chí ebhi. ² Mpok yə, bo bǎchák ke mǎnè yi, mambabheri nəkə menyin ebhi, kpáte mpok étayi afyé ankwáy. ³ Nə ke echi ne bese nkwə. Mpok sébhíkí riní nyaka baraka Mandem, sébhák basem antené befónó ebhen bebhəŋə betan fá mmik. ⁴ Ke mpok ane Mandem afyé bariəp ákwáy nókó, ató Móywi be antwə fá amik. Ngərə abhé yi, ne abhak antené bebhé bo Israel. ⁵ Atwó enyu eyə bekə bo abhen bachi nyaka antené bebhé, be Mandem ansət bese mbə bǎbhi. ⁶ Ne ndu bārəbhe chí bǎbhi, Mandem ató Efónó Móywi be ambak amem bati yese, ne yi Akwák bhese sembíní nókó Mandem be, “Eta, Etaya!” ⁷ Mandem akə ye be bǎpet bǎpu basem, bārəp chí bó. Ne těndu yi asərə bhe be mǎmbák bǎbhi, chəŋ anchye bhe menyin ebhen yi afyé nyaka bariəp bechyé bǎbhi.

Pǎl ábhəŋ nti ne bo Galéshia

⁸ Mpok bǎbhíkí re riní Mandem, bǎbhak ndü kesemé menyin ebhen bechi chí bəmandem nsé. ⁹ Ke néne, ené mǎnan bǎriní Mandem, ne mbəŋ enyin ené mbónó berem chí be, néne, ené Mandem áríní bhe, ná bǎkway bəpet bebhak basem ntá befónó ebhen bebhəŋə betan fá amik, ené mbəŋ betan ebhap bépu yěnyin, ne bəpu kway bekwak bhe? ¹⁰ Bǎyiní enə nywəp, mǎnsət be nywəbhé negho. Mǎnjini awü ntaŋ, mǎnsət be ntaŋ agho. Mǎnjini ayǎ mpok, mǎnsət be mpok epǎ negho. Ne enǎ mmíé,

mǎnsət be mmíé negho. ¹¹ Ndu bǎkə nə, mbəŋ becháy mbənyune echi mbə be betik ebhen nkə bekwak bhe bechi chí ndéndem. ¹² Bǎma, nchí nik be mməet be mǎmbák mbə me mbənyune ndəp chí mbə bhe. Bǎbhiki kə me bebá. ¹³ Bǎriní bé ndü ndəŋ ane mbi, neme ke nekə ngati bhe Mbok Ndíndí. ¹⁴ Ne yěndu neme ena nechyə nyaka bhe beyǎ esəŋəri, bǎbhiki byak me. Bǎsyəpti me mbə ángel Mandem, mbə be nchí chí Yesu Kristo. ¹⁵ Ndü manywəp ayə, bǎbhəŋ nyaka beyǎ maŋák. Yi éfákári ne maŋák amen bǎbhónó nyaka? Ndíní sayri be yě ngati nyaka bhe chí be mǎmpónórí amík ayeka mǎnchye me bǎkə nə. ¹⁶ Ndəp ye chí mǎmpap ayweka ndu ngátí bhe menyin ebhen bechi tetep ke? ¹⁷ Bǎbhe bǎkə yěntiki enyin ndu beyibhiri bati yeka be mǎnkónó bhó, ke bǎbhíkí bhəŋ erítí nkaysi. Báyàn chí bekə mǎndə bhese mǎnkoŋə bhə. ¹⁸ Mbák bǎtəŋ ekəŋ ne bati ane bebú bəpu aré, mbák bǎkə nə ne erítí nkaysi, kə ka nó mpoknkem, puyě chí ndyere ndü mpok ane nchi ne bhe. ¹⁹ Bǎbha, mpet nchí mbə ngərə ane ándəŋsi, ne mpu rə beghok bebe kpáte mǎmbəŋ epinjí Kristo. ²⁰ Mbəŋ nti bebhak awu ne bhe néne be ndíní enyu nchí ghati bhe menyin ebhen, mbənyune mbíkí riní mbəŋ enyin berem.

Mmǎ Sará achi nyaka kekúrí ne ane Hága

²¹ Ghatí ká me, be bo báyàn be bebhé membəŋ betan amfay yeka, bǎpú ghok enyin ene ebhé érəm-ε? ²² Ekáti Mandem érəm be Abraham abhəŋ nyaka bǎbabhakanem bati apay. Amət abhak mmǎ nsem, achak abhak mmǎ ngərə ane ápú nsem. ²³ Bǎbhé mmó ngərə nsem mbə yěntiki mmu achak. Mmə ngərə ane ápú nsem, bǎbhé yi chí bekoŋə bariəp Mandem afyé nyaka ne Abraham. ²⁴ Enyin ene efakari nyaka étəŋ bhese be baghərə abhə bati apay bate ndü nku epay. Amət afú amfay njie Sináy. Nku yə ate ndu ntí Hága, mmu abhé bə abhen bǎchí ndü kesem. ²⁵ Hága chí njie Sináy amem etək Arébia. Ne Hága até mbə Yerúsalem ane manywəp ane ečəŋ, mbənyune achi nyaka ndü kesem ne bǎbhi. ²⁶ Ke Yerúsalem ane amfay apú ndu kesem ne yi ke achi máyese. ²⁷ Echi mbə enyü Ekáti Mandem érəm be,

“Wə, nkongoré, wə mmu ɔpú bhe,
bónj mañák.
Nnə ane ápú bhəj bebě nebhe,
kway ne mañák,
mbənyune ngoré ane báró ndu nebhay,
bǒbhi baya bacha.
Abhen ngoré ane abhay nném.”

²⁸ Bǒma, bǎchi ye bə Mandem chí mbənyune Mandem afyé nyaka bariɛp be chəj mǎmbak bǒbhi. Echí nkúbhé mbə enyũ yi afyé nyaka bariɛp be chəj Abraham ambónj Aisek. ²⁹ Nkúbhé mbə enyũ echí nyaka mpok eyə, mmǒ ane bǎbhé mbə yěntiki mmu achak áchyè nyaka mmó ane bǎbhé ndũ betəj Efónó Mandem esəjəri. Enyu eyə ke echí néne. ³⁰ Ke Ekáti Mandem érəm be yi? Erəm be, “Bók ngoré ane achi nsem ne móywi, mbənyune mmǒ nsem ápú kwáy menyie menyij étáyi ne mmǒ ngoré ane ápú nsem.” ³¹ Bǒma, beše sépú ye bǒ ngoré ane achi nsem, sechi chí bǒ ngoré ane apu nsem.

5

Bakojo Yesu bǎképerε bhak basem

¹ Kristo aféré beše ndũ kesem be séképerε bhak basem. Tě ye ka kpirí ne bǎkerə yě mmu ankə mǎmpetnsem ndũ kesem. ² Ghók ká, me Pǎl nchí ghati bhe be mbák mǎnka be mansyep bhe ne nkaysi be eyə ékə mǎmbak chak besí Mandem, nə enyij ene Kristo áká ntá yeka epu yěnyij. ³ Mpet nchí semti be ye yě agha ane aka be mansyep yi abhəj bebħare bebħé menkem. ⁴ Nkwə yweka ane bǎkáysi be bebħare bebħé bo Israel ke ákə bə mam-bak chak besí Mandem babhəj berij be bǎfap mmuet ne Kristo. Bǎferε mmuet ndũ berĩndu Mandem. ⁵ Mbák chí beše, sébhaka nti be chəj Mandem ankə beše sembak chak besí bhi eti sésíki nti ne Kristo. Enyij eyə ke sənəndə ndu betəj Efónó Bedyere. ⁶ Mmu ane ábháre mmuet ne Kristo, ye basyep yi syep, ye bǎbhiki syep, eyə ebhiki bhəj yěnyij bekə. Nném enyij chí be mmu ántəj be yi asíki nti ne Yesu Kristo ndu yi ákəj bo. ⁷ Bǎkə nyaka sayri. Agha áchéré bhe mbi be bǎképerε kojo menyij ebhen bechi tetep? ⁸ Puyě mmu ane ábhíj bhe ke afyé betəj be mǎnkə nə. ⁹ Mandu yís ákə fláwa ane

bábáy ndũ ete ánkó nkem. ¹⁰ Ndu sebhare mmuet ne Yesu Kristo Acha, diñj ká sayri be bǎbhəj bekojo chí nkaysi aya, puyě achak. Mmu ane afyé be ebyək anti, ntəmsi Mandem ábhák ne yi, ye yi achi agha! ¹¹ Bǒma, mbák chí me, mbə mbuét beghati bho be babhəj besyep mmu ke yi ambak chak besí Mandem, mbə bo Israel bǎchyè me esəjəri ndaká yi? Mbú mbok newú Yesu ndu ekotákáti apu chyε bo Israel esəjəri. ¹² Ntá bo abhen bǎchyè nə bhe esəjəri ndu báté be bǎbhəj besyep mmu ke ambak chak besí Mandem, mǎyən be mǎmkpík mángak mmuet eyap. ¹³ Bǒma, mbák chí bhe, Mandem abhíj be be bǎképerε bhak basem anten bebħé, ke nefere ane bafere bhe ndũ kesem áké bhak enyij ene ékə mǎnkáysi be bǎkway bekə menyij ebhen mmuet nkwa áyən mmu ankə. Enyij ene bǎbhəj bekə chí bekwak bati ndũ ekəj. ¹⁴ Bebħé menkem bechem ndu ebhé émət ene epəkə bə, ne yə erəm be, “Kəj yěntiki mmu mbə mmuet ye.” ¹⁵ Ke mbák bǎkə chí mbə nyǎbhi ene énemti, endakati nəkə bati, sət ka mpok be bǎké bho beway bati.

Nkaysi nkwa apú enyumət ne ane Efónó Bedyere

¹⁶ Enyij ene nchí ghati ye bhe chí be dǒ ká Efónó Bedyere anja nəkə bhe mbi, ne bǎké kə chí menyij ebhen mmuet nkwa ájwaka be yi ankə. ¹⁷ Menyij ebhen mmuet nkwa ájwaka be bo mankə bépú kə ndəj amət ne menyij ebhen Efónó Bedyere áyən bo mankə, ne enyumət ke echí be menyij ebhen Efónó Bedyere áyən bo mankə bépú kə ndəj amət ne bebépti menyij ebhen mmuet nkwa ájwaka be mmu ankə. Menyij ebhen bepay bepu kə ekak émət, ne eti yə ke bǎpú kway bekə menyij ebhen bǎbhónó nti bekə. ¹⁸ Ke mbák Efónó Bedyere áyá bhe mbi, nə bǎpu antené bebħé.

¹⁹ Menyij ebhen mmuet nkwa átə mmu ankə bépú bhesε. Bechi chí bebú kebħaré, ne bepǒ nkaysi ndu baraká kebħare ne ménwáka ndũ baraká kebħare. ²⁰ Menyij bechak chí bekojo bəmandem nsé, ne baraká babú, ne bepap bati, ne bétánj, ne mpabhamík, ne bebenti, ne nkaysi ane mmu abhəj chí ndyere eti mmuet eyi, ne békóre mmuet ndũ bakwó, ne epij ákóre,

21 ne bebhəŋ amík abúabə ne bati, ne bekwen mmém, ne bepá ebhen bétò bo ndũ epúsí, ne menyih bechak mbə ebhə. Nchí ya be batú mbə enyu esí bé, bo abhen bákə menyũ menyih ebhen bápú kway bebhəŋ nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti ne Mandem.

22 Ke epih ené Efónó Bedyere áchyè mmu chi epih ené ékə yi ambəŋ ekəŋ ne bati, ne ambəŋ manák, ne kpák, ne ekébhénti, ne berĩnti, ne ambón erítí nti, ne ambak mmu tetep, 23 ne yi kebhak gum gum, ne nekémémæet. Yě ebhé epu ené ékaŋ bo báké kə menyih ebhen. 24 Ne bo Yesu Kristo mánaŋ báfere ntí ndũ bebépti menyih ebhen bə máŋwàka nyaka bekə. Echi mbə be bágo mmæet nkwa ne menyih ebhen yə áyàŋ mmu ankə ndu ekotákátí. 25 Tëndu Efónó Bedyere ke áchyé beŋe nepém enen sébhónó néne, sebhəŋ berə yi ámbón betəŋ ndũ nepém enese. 26 Bəma, yě mmu akə yon mmæet. Mmu aké yəkə nti, ne mmu akə yih nti ne amík abúabə.

6

Enyih ene mmu ápi ke yi aghem

1 Bəma, be bho Efónó Bedyere achi ne bhe, mbák mǎngó ndũ mmu ákə bebú, kwák ká yí petii be ampentsem ndũ mbi Mandem. Ne ndũ bákə nə, sət ká mpok be be babhəŋ bákə kwen ndũ nemə. 2 Pəkó nókó ká batu bati. Mbák mǎnkə nə, nə bábhəre ebhé Kristo. 3 Mbák mmu akaysi be achi mǎngo, ené yi apú yěnyih, ǎrwó chi mmæet. 4 Yěntiki mmu ǎnjihí menyih ebhen yi ákə, ne mmu ane ákə sayri ǎŋák ne mmæet eyi, kebhak be ǎyènti mmæet ne mmũ achak. 5 Yěntiki mmu abhəŋ békə chi ebhi betik ebhen Mandem achye yi ankə.

6 Mmu ane bátəŋ yi Eyəŋ Mandem abhəŋ bechye mmu ane átəŋ yi aywi ákóré berítí menyih ebhen yi ábhónó. 7 Mmu aké rwo mmæet, yě mmu apú kwáy berwə Mandem. Enyih ené mmu ápi, yó ke yi aghem. 8 Mmu ane ápi chi menyih ebhen bechye mmæet yi manák, ághem chi newú. Ke mmu ane ákə menyih ebhen Efónó Mandem áyàŋ yi ankə ághem nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti. 9 Séké pəp ye bekə berə mbənyune,

mbák sebhiki fere amó, mpok ǎnkway, chəŋ séngem erítí mbwət. 10 Ndu echi nə, yěntiki mpok ane sébhónó mbi, senkə yěntiki mmu berə, sayri sayri, bati bənkwa.

Bakak ne ngwenti manie

11 Ghó ká beremé basiŋ amen nsóré besih ekáti ene ntá yeke ne awó awa membəŋ. 12 Bo abhen báyaŋ bekə be yěntiki mmu ambəŋ manák ne bhə ke báfyè betəŋ be mansyer bhe. Bákə nə ndu bápú yaŋ be bo Israel máŋchye bhə esəŋəri bé bǎghàti bo bé newú Kristo ndũ ekotákátí ke nérpeme mmu. 13 Bo abhen basyephə bhə bápú bhəere mbəŋ bebhé menkem. Ke báyaŋ besyer bhe be mámpányu bé bǎchi bakoŋo bhap. 14 Ke Mandem akəka bé mpányu ətí enyih echak ébhíkífæet chi ətí newú Yesu Kristo Acha ndu ekotákátí. Ǝti newú Yesu ndu ekotákátí. Menyihí mmik berəp ntá ya chi mbə begú menyih, ne me ndəp chi mbə ngú ntá menyihí mmik. 15 Yě básyer mmu syep, yě babhiki syep, ebhiki bhəŋ yěnyih bekə. Nném enyih chi bé sembak bə bakə. 16 Kpák ambak ne bhe, ntínso Mandem némbak ne bə Mandem mankem abhen bákəŋo ebhé ekə ene. 17 Bebho echəŋ, yě mmu áképerə chye me esəŋəri mbənyune berih ebhen bechi me amæet bétəŋ be nchí mmu Yesu. 18 Bəma, berĩndu Yesu Kristo Acha mémbak amem bati ayeka. Amen.

Εκάτι Πῶλ ντά Νκωῶ Εφεσῶς

Εκάτι ενε Πῶλ ασίη ντά βῶνκωῶ abhen Εφεσῶς

¹ Με Πῶλ, μῦντό Yesu Kristo βεκοῖο nkaysi Mandem, κε nchí siη εκάτι ενε.

Nchí siη ντά yeκα bo Mandem abhen bábhàre bariεp ndũ Mandem áchémé bhe ne Yesu Kristo. ² Mandem Etayese ne Acha yese Yesu Kristo mántónη be berĩndu, mánychε be kpák.

Enyu Mandem ayèt bese ndũ sébhárémuet ne Yesu

³ Sémbítí Mandem Mmu achi Chi Yesu Kristo Acha ywese. Yi achyé bhese yěntiki áfók ané áfũ amfay ndũ nebhuεt ane yi achi Mfᵔ aré, mbᵔnyune ábhat bhese ne Kristo. ⁴ Mandem ápéré ghoko mmik, anán ayap nyaka bhese ndu áchémé bhese ne Kristo, be sémbák nyáná, kebhónη bekwéné besí bhi. ⁵ Ndu ákónη bhese, anán ati nyaka be sémfúét ντά Yesu Kristo sembak bᵔbhi. Akᵔ nᵔ βεκοῖο enyih ene yi áti nyaka beku, ⁶ be sémbítí yi έti beyá berĩndu ebhen yi átónó bhese ndéndem, ndu ábháré bhese ne Mýwi mmu yi akᵔη tontó. ⁷ Mandem aku bhese ne manᵔη Kristo aféré ndũ kesem ndu ábháré bhese ne Kristo. Ne afónórí bhese ndũ sépú bhεere bebhé. Akᵔ nᵔ βεκοῖο enyũ yi átónη bhese beyá berĩndu ⁸ ebhen yi áre tᵔη bhese, akᵔ nkᵔᵔ be sémbónη nerihĩndak nenkem ne nejwimem nenkem. ⁹ Enyih ene yi áti nyaka beku ené sébhíkire riηi nyaka, atĩ beku yᵔ befuet ndu menyih ebhen Kristo ákú. ¹⁰ Enyih eyᵔ nᵔ Mandem ati beku echi nyaka be mpok anánη ánkway, yi áchem menyih menkem, ebhen amfay ne ebhen fá amik, amfyé amᵔ Kristo. ¹¹ Mandem ákᵔ yěntiki enyih mbᵔ enyũ yi áti beku. Ayap bhese tentep ndu ákónη nyaka beku nᵔ, bé sémbák bᵔbhi ndũ yi ábháré bhese ne Kristo mbᵔnyune yi ákᵔ menyih ebhen yi áti nyaka beku βεκοῖο menyih ebhen yi áyàn beku. ¹² Besé bho séyámbi bebhaka nti ne Kristo sebᵔη beku bo mámbítí yi έti keném eki. ¹³ Echi enyumᵔt ne bhe nkᵔᵔ. Mánánη bághok eyᵔη ene echi tetep, ne chí

Mbok Ndíndí be Mandem apeme chᵔη bhe, ne mánókó Kristo. Mpok ane mánókó, Mandem achye bhe Efónó Bedyere mbᵔ sebᵔη ndu betᵔη be báchi bᵔbhi nkúbhé mbᵔ enyu yi afyé nyaka bariεp be ákᵔ. ¹⁴ Achyé bhese Efónó Bedyere mmu yi áchye bᵔbhi. Έti yᵔ, sérihη be Mandem áferε chᵔη bese mankem bo séchí bᵔbhi ndũ kesem. Ene éká bo báre biti Mandem ndũ betᵔη ebhi beyá becha.

Πῶλ ánikmuet έti bᵔnkᵔᵔ abhen Εφεσῶς

¹⁵ Te mpok ane njámbi ngoko be básíkí nti ne Yesu Acha ne bé báκᵔη bo Mandem mankem, ¹⁶ mbíkí rᵔ bekaka Mandem έti yeκα ndũ mpok ane mēnikmuet. ¹⁷ Mēnikmuet ντά Mandem mmu ábhónó betᵔη menkem. Achi Mandem Yesu Kristo Acha ywese. Achi nkᵔᵔ Etayi. Mēnikmuet be yi anchye bhe Efónó yi mmu ákᵔ mándihη Mandem mándak nᵔᵔ chi ambi. ¹⁸ Mēnikmuet be yi ánéné batĩ yeκα sayri enyu ené báriηi maném menyih ebhen bábháká nti are be chᵔη yi ankᵔ ντά bo abhen yi ábhíηi. Nchí yanη be mándihη beyá áfók ane yi afyé bariεp ndu beku maném menyih ντά bo abhen bachi abhi. ¹⁹ Mēnikmuet be mándihη enyũ betᵔη ebhi beyá enyũ ené sepu kway beyenti bhᵔ. Beyá ndu bekwak bhese bho sénókó yi. Betᵔη ebhi bhᵔ beyá tontó. ²⁰ Ne nkúbhé betᵔη ebhen ke Mandem ákú nyaka Yesu ápérénsēm ndũ nepém achᵔᵔ ebhé awónem ywi awu amfay ndũ nebhuεt ane Kristo achi are mbᵔ Mfᵔ. ²¹ Aré, abhónη betᵔη amfáy bᵔángel mankem ne bafᵔ bhap, ne amfáy yěntiki enyih ene ébhónó betᵔη awu amfay ne fá amik. Abᵔη betᵔη amfáy bafᵔ mankem, abhen bakwāηwanη ne abhen bachi befónó nkᵔᵔ amfáy bo abhen báchí ndũ neηᵔkómik enen mfay enen nétwᵔ. ²² Afyé menyih menkem amᵔ yi be ndũ ákú yi mmu abᵔη betᵔη amfay yěntiki enyih, ámbák mῦnti ντά bᵔnkᵔᵔ. ²³ Ne bᵔnkᵔᵔ mankem báchí mmuet Yesu. Amuet bᵔnkᵔᵔ ke bághᵔ berĩ Kristo menkem ne mbák chi Kristo, amuerε-yi ke bo bághᵔ berĩ Mandem.

2

Mandem áchyè nepém nekò ntá bo Kristo

1 Ndũ mpok ane afuéré ansem, bãchi nyaka mbò bawú besí Mandem mbonyune bãpú bhæere nyaka bebhé Mandem ãti beyã bebú ebheka. 2 Mpok yò, bepiñ ebheka bebhak chi ebhen bõ mmik ne mánkoño nõkò chi mfò befóño bebúbebu ane, néne, abhõñ betañ ndũ bepiñí bho. Mfò befóño wu ãkèm batí bo abhen bátãñti ne Mandem. 3 Bese mankem nkwo sékù nyaka mbò bhò, sénkoño nõkò chi bebéptí menyin ebhen mmuet eyese ne batí yese añwàka be senku. Ndũ ntee ayese yò, Mandem abhõñ nyaka bechye bhese ntémsí mbò yéntiki mmu achak ndu ábé nyaka nti tontó ãti bebú. 4 Ke ntínso Mandem neya tontó. Atõñ ye bhese chi ekõñ eyi ene éyá échá. 5 Ne yè chi mpok ane séchí nyaka mbò bawú ãti sepu bhæere bebhé Mandem, yí akú sébhak nepém chéchem ne Kristo mmu áperénsem ndũ nepém. Bekoño berĩndu ebhi kè yi ápémé bhé. 6 Ndu Mandem ábháré bhese ne Yesu Kristo, yí akú sépetnsem ndũ nepém ne yi. Ne akú séchókò ne Kristo amfay ndũ nebhuet ane yi achi Mfò. 7 Akú bhese beyã beri enyu yò befuet ndũ enyin ene Yesu Kristo ákú ndu bekwak bhese be séntõñ bo abhen mpok ane átwò ansem enyũ berĩndu ebhi beyã tontó enyu ene sépú kway beyenti bhò. 8 Mandem ápémé bhe ãti berĩndu bhi ne ndũ bãbhõñ nõka ne yi. Abhíkí pemme bhe ãti berítí menyin ebhen bãkù, chi akap ane yi áchyé bhe ndéndem. 9 Mandem abhíkí pemme be be bãkú nyaka berítí betik. Yè mmu áké pá ye nnyu. 10 Séchí ye chí awó-betik Mandem. Aghókò bhese, abhat ne Yesu Kristo, bé sénkú nõkò chí berítí menyin. Ne Mandem anáñ átõñtí nyaka berítí menyin ebhò ábháré ntá yese, be sénku nõkò bhò.

Yesu Kristo akú serap chi mmu amot

11 Bè bho bãpú bo Israel, bãke ghòkòntik enyũ bãchí nyaka ndũ mpok ane áfuéré ansem. Bo Israel básyep bho, ne ãti yò bãbhñji mmuet yap be, “Bo abhen básyephe

bho ne bãbhñji bo abhen bãpú bo Israel be, bo abhen babhiki syep bhò.” * 12 Bãké ghòkòntik be mpok eyò bãbhiki bhõñ nyaka yènyin beku ne Kristo. Bè kebõñ enyin ne bãbhak mankò ndu nkwo bo abhen Mandem áyábhé afyé bariep ãti menyin ebhen yi áyàn beku ntá yap, ke eyò ebhiki yin nyaka bhe. Bãbhíkí bhõñ nyaka yènyin ene bãbhaka nti aré mánõñ nõkò fá ndũ mmiki ne, ne be kerin Mandem. 13 Bãsap nyaka nekò ne Mandem, ke néne, Mandem abhat be ne Yesu Kristo, ákú mambák kekwoñ ne yi befuet ndũ manõñ Kristo amen áronõ amik. 14 Kristo yimbõñ ákú bhese bo Israel ne be bho bãpú bo Israel be sémbák kpák ne batí. Mpap achi nyaka nenti enese mbò nkók ane ákóré bhese. Aféré mpap ayò mpok yi ágú, akú sérap chi mmu amot. 15 Achõñtí betañ ebhen bebhé Moses menkem. Mbok bebhé bebhak ãti menyin ebhen bo babhõñ beku. Bechak bekõño bepiñitak. Akú enyuyò be bakwò bho apay andap chi nkwo amot, nõ chi, nkwo bo bakò abhen Mandem ábháré ne yi. Enyu eyò kè yi akú kpák ámbák nenti bo Israel ne abhen bapú bo Israel. 16 Aféré mpap nenti bakwò bho bhò apay befuet ndũ newú eni ndũ ekotákátí. Akú bé bakwò bho apay mándap chi nkwo amot, ne be bo Israel ne abhen bapú bo Israel, mambak eriri ne Mandem. 17 Atwó ye aghati Mbok Ndindí ane árèm be kpák achi ne bè bho bãchi nyaka nekò nesie ne abhen bachi kekwoñ. 18 Chi befuet ntá Yesu Kristo ke Efõño Mandem ákwák bhese ne be be sémbõñ mbi berõñ ntá Eta.

19 Bè bho bãpú bo Israel bãpet bãpú ye mankò, ne bãpú bo abhen báfú nekò nesie. Bãrap chí bõ etak mbò bo Mandem bachak, ne bõ nnereket Mandem ane áchí mbò efo émot. 20 Bè ne bhò bãchi bekpókò ntap ebhen básóré báté eket eyò. Baremé kepinti ne bõnto Yesu bãchí nebhuéréket enen bághókò báté eket eyò are, ne Yesu Kristo yimbõñ achi ekwap ene ékèm eket. 21 Yi akú bese bho sechi manókóket nyáná nyáná sébhãt mmuet ne batí sayri enyu ene ekerákap été sene ne égò bebhak nyáná ndũ echi ntá Acha. 22 Ne ndũ Mandem

* 2:11 “Bo abhen bãbhíkí syep bhò”: Nnyén enen chi nnyén keyókò ndu betañ be bo abhen babhiki syep bhò bapú pépép besí Mandem.

áchémé bhe ne Kristo, yí áká bábhàt mmuæt ne bõnkwò bachak mankem be be ne bho mambák eket ene Mandem áchòkò are befuet ntá betan Efónó Bedyere.

3

Betik ebhen Pól áká ntá bo abhen bápú bo Israel

¹ Me Pól, mènìkmuæt ntá Mandem òti yeka bo abhen bápú bo Israel. Nchí mükənəñ mbənyune nchí ghati bho Mbok Ndíndí òti Yesu Kristo ndu bekwak bhe. ² Nkásí be mánanəñ bāghok òti betik ebhen Mandem áchyé me òti berĩndu ebhi be nkə ndü bekwak bhe. ³ Atón me menyin ebhen béchí nyaka bhésé bhésé, ákú ndíní bho, mbə enyü nsíní mandú ngátí bhe òti mbok menyin ebho. ⁴ Mpok bápəy ekátí ene, chəñ mánkway beghə be njwímem sayri ndü nkaysi Mandem ane achi nyaka bhésé bhésé òti Kristo. ⁵ Ndü mkpáká bho ane éfuéré ansem, Mandem abhíkí kə bho mándiní nkaysi yə, mbə enyü yí áká néne be Efónó Bedyere ántón yə ntá bõnto ne baremé kepinti bhi, bó bho báchi nyáná ntá yí. ⁶ Nkaysi bhésé bhésé yə achi be bo abhen bápú bo Israel bábhəñ nkwo áfók ane bo Israel bábhəñ, be bo bárəp chi mmu amət ne bo Israel ne be chəñ mámbəñ menyin ebhen Mandem afyé bariəp be ákə ntá bõbhi ndü yí ábháré bho ne Kristo. Befuet ndü Mbok Ndíndí òti Yesu Kristo ke bábhónó menyin ebho.

⁷ Mandem atəñ me berĩndu, asət me be nká betik ebhi ndu beghati bho Mbok Ndíndí-ne. Akə nə ndü áchyé me betan ebhi. ⁸ Təndu mbíkí ghaka mbə yə mmu Mandem achak, yí atəñ me berĩndu, áchyé me betik beghati bo abhen bápú bo Israel áfók ane áfù ntá Kristo. Áfók wu áya enyu ene mmu apu kway bejwímem ndü wu ankem achi. ⁹ Betik bechak ebhen yí áchyé me chi be nká bõ mankem mángó menyin ebhen Mandem mmu ághókó menyin menkem ábháré nyaka bhésé bhésé ndü mpoknkem ane áfuéré ansem. ¹⁰ Mandem akə nə be néne, befuet ntá nkwo Kristo, ántón befónó bebúbəbə ne bafə bhəp nə bábhónó betan amfay ndu nəbhuet ane Yesu achi Mf

are enyü yí ábhónó neriñindak ndü yəntiki enyin ene yí ákə. ¹¹ Mandem áká mbə enyü yí átí nyaka te mpok yí ábhíkí re fuet ntá Acha ywese Yesu Kristo. ¹² Ndu Mandem ábháré bhese ne Kristo ne sésiki nti ne yí, sékwáy berəñ ntá Mandem ndu berem kepi ne yí, kebhəñ becháy ne kemakati be yí ághòk bhese. ¹³ Ndu echi nə, nchí ghati bhe be báké fere amə òti besəñəri ebhen mēghə òti yeka ndu bekwak bhe.

Pól ànìkmuæt òti nkwo Yesu abhen Efesós

¹⁴ Ndu Mandem áká beyə menyin, nchí kwen besí Mandem Etayese ndü mènìkmuæt òti yeka. ¹⁵ Yí afyé nnyén eni ndü manéréket ankem, awu amfay ne fá amik. ¹⁶ Yí atan acha ne abhəñ beyə áfók. Mènìkmuæt be yí ankə batí yeka antan amem ndu betan Efónó Bedyere, ¹⁷ be Kristo ámbák amem bati yeka mpoknkem ndü básíkí nti ne yí, ne be mambak mbə enək ene bakan eyi áchwè amik sayri ne mbə eket ene éte sené ndü ekəñ Mandem. ¹⁸ Enyu eyə, be ne bo Mandem báchák mankem bákway bejwímem be Kristo akəñ bhese tontó enyu ene mmu apu kway beyenti yə. ¹⁹ Mènìkmuæt be mándiní ekəñ ene Kristo, yəndu sépú kway beriní yə enkem, bé mánkway berəp chi mbə Mandem ndü epin eyeka.

²⁰ Mandem ákway beka encha menyin menkem ebhen sékwáy menikmuæt be yí ankə ndü bekwak bhese, ne encha enyü ene sékway bekaysi be chəñ yí ankə. Akə nə ne betan ebhi ebhen békə betik amem nepém enese. ²¹ Bese bho sechi ndu Nkwə Kristo, bo Mandem ábháré ne Yesu Kristo, sénchíe Mandem kenókó. Ndü mkpáká bho enkem, mpoknkem. Amen.

4

Nkwə Yesu báchi mbə mmu amət

¹ Ndu echi nə, me Pól mükənəñ òti Yesu Acha, nchí semti bhe be ekakáneko eyeka émbák ene ékwáy ne bo abhen Mandem ábhíní be mambak abhi. ² Bón ká neseptímuæt nenkem. Báké bhak gum gum ne bho. Bón ká ekébhénti. Tón nókó ká bati ekəñ, mánsət bho mbə enyü bachi. ³ Bón ká beyə ekwak ndu bekem nechemémuæt enen Efónó Bedyere áká mámbəñ befuet ndü

kpák ane ágwòt bhe ne batĩ bõ Kristo. ⁴ Bese mankem sechi ndu mmuet amot, sebhəŋ chi Efónó Bedyere amot. Ne echi enyu émot nkúbhé mbò enyũ enyiŋ émot ke echi ene sébháká nti are, be Mandem abhiŋi bese be sembəŋ chəŋ yə. ⁵ Acha amot ke sétòk. Bese mankem sənoko chi enyiŋ émot. Sébhəŋ chi nejwiti nemot. ⁶ Mandem amot ke achi, ne yi achi Etayese mankem. Achí Mfò bõbhi mankem, áfuet ntá yese beka betik ebhi ne Efónó Bedyere achi ne bõbhi mankem. ⁷ Ke yəntiki mmu abhəŋ ayi njenti akap kekúrí ane Kristo áchyé yi ndu beka betik ne wu. ⁸ Eti yə kě Ekáti Mandem érəm be, “Mpok yi ákó te amfay, ásót ngémtáy bo abhen yi ákémé bé mankoŋo yi, akore berítí menyiŋ ntá bho.” ⁹ Ke enyiŋ ene Ekáti Mandem érəm be, “Yi akó amfay”, eghati bhese be yi? Eyo étəŋ bhese be anánjá aseŋ nyaka ndũ etákó bawú. ¹⁰ Nkúbhé mmu ane ásébhé amik ke ákó kpát afuet nebu, be menyiŋ menkem mémbak mbò enyu bebəŋə bebhak. ¹¹ Ne yi ke ákóré akap ntá bho. Ntá mbək, achyé akap bebhak bõnto. Ntá bachak, achyé akap bebhak baremé kepinti. Ne ntá abhenefu, ane beghati bho Mbok Ndíndí, ne achyé mbək akap bebhak babhabheri. ¹² Kristo ákú nò be bo mankem abhen yi áchyé batí betik ayə, mánkwak bo Mandem be mánkway beka betik ebhi enyu ene mmuet Kristo átaŋ andək nəkə chi ambi. ¹³ Ndu echi nò, chəŋ bese mankem sendək ambi menoko Mmò Mandem, ne ndu berini yi enyu émot. Mbák séchí enyu eyə, chəŋ séngo sənene, ne sənəŋa bebhak mbò Kristo. ¹⁴ Séképere bhák bo abhen bachi mbò mósáchwí ane mpérényen édèp énten ebhé émot, éndep énten ebhé echak mpok batəŋó nse bərwò bhə ne nsé yap. Batəŋó nse bhə bákə bo manem ebhi ndu bákəŋo baraká nse ane bó bátəŋ. ¹⁵ Enyiŋ ene sébhəŋó beka chi bekaŋo bati, ne berem chi menyiŋ ebhen bechi tetep eti Mandem be séngo nəkə ndũ yəntiki mbi kpáte séndəp chi mbò Kristo mmu achi ntí ntá Nkwə Kristo. ¹⁶ Yi ke áchəm bõbhi mankem ndũ nkwo amot be mámbák mbò mmu amot nkúbhé mbò enyũ mmuet nkwa achi ne maŋək ane áfánjá byonómuet menkem bé mmuet ambak amot. Ne ndũ mmuet nkwa, mpok yəntiki nebhuérémuet ákə ebhi betik

sayri, mmuet ágò eriri. Enyu eyə ke echi ne bõnkwo Kristo. Mpok bó bákəŋo bati ne yəntiki mmu ákə ebhi betik sayri, bákwak bati mánséné ndũ neka enen babhəŋə ne Yesu.

Bo abhen Mandem áchémé ne Kristo bəbhəŋ nepém nekə

¹⁷ Nchí ghati ye bhe ne nchí semti bhe ndũ nnyén Acha be bəbhiki pere bhəŋ bəbhak mbò bo abhen bápú bo Israel. Bə bákəŋo chi bepə nkaysi yap. ¹⁸ Báchí amem ejuri ne báfap nyaka bhə ne nepém enen Mandem áchyé, mbənyune bachi amík néménémé ndũ nejwímem enap ne bəgwót bati ayap amem. ¹⁹ Bábhíki bhəŋ yé mandú ntíanwóp. Báchyé ye mmuet ndũ beka baraká ntianwəp ane mmuet eyap éyənə bə manka. Bákə barak épusi ankem, ne bápú rə beka yə. ²⁰ Ke be, puyé enyũ eyə ke bátəŋ bhe eti Kristo. ²¹ Ne mánaŋ batəŋ be menyiŋi tetep eti Mbok Ndíndí eti Yesu. ²² Feré yé ka esí mkpá ayeka ane áchyé nyaka be ebépti ekakáneko. Bebépti menyiŋ ebhen mənəwaka nyaka beka bérwò nyaka bhe ne ménchəŋti nəkə batí yeka amem. ²³ Də ká Mandem anka mambak bõ bakə ndũ bati yeka be nkaysi yweka ámbák nko. ²⁴ Ne yəntiki mmu yweka abhəŋ béfyə mkpá nko ane Mandem aghoko, be ámbák mbò yimbəŋ. Mkpá nko yə chi epin ekə ene echi chak tetep besí Mandem, ne echi nyánjá tetep. ²⁵ Ndu echi nò, də ká baraká nse. Besé mankem séndem nəkə chi tetep ne bati, mbənyune sechi mbò bepókómuet nyánjá nyánjá ndũ mmuet amot. ²⁶ Mbák mmu yweka abenti, áké rə bebenti bhi mento yi ndũ bebú, ne áké bhəere bebenti anti ndũ nywəp nenkem. ²⁷ Kéchyə ka Satan mbi bé ándwó mmu anka bebú. ²⁸ Mmu ane áchi ngép áképere ghép aghép. Mmu abhəŋ beka betik sayri ndũ bekem nepém eni ne ndũ bekwak bachébhəbho. ²⁹ Yé ebépti eyəŋ éké fu be anyu. Dem nókó ká chi menyiŋ ebhen bekwak bo mántaŋ ndũ mbi Mandem mbò enyũ yəntiki mmu ábhəŋó bego. Mmu abhəŋ berem chi enyiŋ ene ékwak abhen bəghòk yi. ³⁰ Ne báké kə Efónó Bedyere Mandem ambəŋ kesíti. Mandem achyé bhe Efónó Bedyere mbò erin ene étəŋ be báchi bõbhi ne be chəŋ anaŋa beferə bhe

ndũ kesem ewak émɔt. ³¹ Dõ ká nkaysi beyã mrap, ne beběnti, ne echoko-nti, ne bétánjá, ne bechõnti manyén bati, ne yěntiki nkaysi beku bati bebá. ³² Tõj ká bati beri, mángõ bhõ ntínso. Ne fonõrĩ nókó ká bati mbõ enyũ Mandem áfuéré ntá Kristo afonõri bhe.

5

Επιη ενέ έκway ne nkwo Kristo

¹ Těndu bãchi bõ Mandem ne yi akõj be tontó, ñókó yeka επιη eyi. ² Bãbhõj bekõj bo ndũ nepém eneka nenkem nkúbhé mbõ enyũ Kristo ákõjõ bhese ne áchyé nepém eni ěti yese. Achyé mmæt mbõ akabhénya ane áchyé Mandem beyã mañák. ³ Bãchi bo Mandem. Bãké bhõj yěnyij beku ne epúsí, ne bebépti nkaysi. Bãké fyé amík ndũ menyijĩ bo bachak. Bãke rõ mbõj be mántáká menyij ebhõ ndu nkwo yweka. ⁴ Bãké rem yě bepõ-kepi ne bebhokori kepi, ne bãké kũ bechõjõ ntok. Ke chyé nókó ká bakak ntá Mandem. ⁵ Diñĩ ká be yě nkojõ baghõré, ne yě chi mmu ane nti eni népú amem pépép, ne mmu ane afyé amík ndũ menyij bo bachak apú bhõj ákõré ndũ nebhet kefõ Kristo ne Mandem. Mmu ane afyé amík ndũ menyij bo bachak achi mbõ mmu ane ábhõjõ bõmandem bachak mbõnyune akõj menyij ebhõ acha Mandem. ⁶ Bãké ka ye be mmu ánsót beyõj ebhen bechi fuu andwõ bhe. Diñĩ ká be menyũ menyij ebhõ ke békũ Mandem ambenti, ne chõj antemsi bo abhen bapu ghok yi. ⁷ Bãké bhak ndũ nsoj amõt ne menyũ bõbhõ. ⁸ Bě bãchi nyaka ndũ ejuri. Něne, ené Mandem áchéme bhe ne Yesu Acha, bõj ká ekakáneko ene ékwáy ne bo abhen bachi amem bediéré. ⁹ Bediéré békũ bo mámbõj erítĩ επιη, mámbak chak, ne mámbak bo abhen bachi tetep. ¹⁰ Yěntiki mmu yweka ánú berijĩ menyij ebhen béchyẽ Acha beyã mañák. ¹¹ Bãké fyé mmæt ndũ beku menyij ebhen bo abhen bachi amem ejuri bákũ. Menyij ebhõ béchi ndéndem. Bãbhõj beku bo mandijĩ kponõroj be menyij ebhõ bébep. ¹² Mbõj bérem ěti menyij ebhen bõ bákũ bhésé bhésé chi enyijĩ ntíanwõp. ¹³ Mpok bediéré béghõ ndũ enyij, bétõj

enyu yõ echĩ, ¹⁴ mbõnyune bediéré ke békũ mángõ enyij. Ndu echĩ nõ ke bárèm be, “Mbære kenó, ñemé!

Fú ndũ newú, ne chõj bediéré Kristo méngõ wõ amæt.”

¹⁵ Yěntiki mmu yweka ánsõt ye mpok ne ekakáneko eyi. Bãké bhak mbõ bechõjĩ bhõ. Bák ká chi mbõ barijĩndak. ¹⁶ Kũ ka beri yěntiki mpok ane bãbhõjõ mbi beku nõ, mbõnyune beyã bo bákũ bebépti menyij néne. ¹⁷ Ndu echĩ nõ, bãké bhak bechõjĩ bhõ. Nu ka bérĩjĩ enyij ene Acha áyàn mánkũ. ¹⁸ Bãké bhak bakwené mmém. Eyõ ékũ mmu áké kway bekem mmæt, éntwõ ye yi ne ménémé. Ke dõ ká Efõjõ Mandem ambak ne bhe, ambõj betañ ndũ nepém yěntiki mmu yweka. ¹⁹ Kwáy nókó ka menyũ bakwáy Nku Nsí, ne bakwáy Mandem, ne bakwáy ane Efõjõ Bedyere áchyè ndu béfyé bati nti. Kwáy nókó ka bakway ndu bebítĩ Acha ne bati yeka ankem. ²⁰ Kaká ká Etayese Mandem mpoknkem ěti yěntiki enyij ndũ nnyén Yesu Kristo Acha.

Enyũ baghõré ne maném abhap bãbhõjõ bébhak

²¹ Septĩ nókó ka mmæt ntá bati. Επιη eyõ émfú ndũ kenókó eken bãchyè Kristo. ²² Baghõré nebhay, septĩ nókó ká mmæt ntá maném abheka mbõ enyũ bãsepti mmæt ntá Acha. ²³ Nném achi mũnti ntá ngõré ywi mbõ enyũ Kristo achi mũnti ntá bõnkwo. Bõnkwo chi mmæt yi ne yimbõj ke ápème bhõ. ²⁴ Yěntiki ngõré abhõj ye besepti mmæt ntá nném aywi ndũ yěntiki enyij, mbõ enyũ bõnkwo básèpti mmæt ntá Kristo.

²⁵ Bě maném, yěntiki mmu yweka abhõj bekõj ngõré ywi nkúbhé mbõ enyũ Kristo ákõj bõnkwo ne agú ěti yap. ²⁶ Agú békũ bo mámbák pépép besí Mandem ndu ásó bhõ ne manyier ne Eyõj Mandem. ²⁷ Kristo akũ nõ be ankway beku nkwo Kristo mantwõ ntá yi ne beyã beri, kebõj yěnyij ene ékũ Mandem ne yě chi bo mánji bhõ. ²⁸ Enyu eyõ nkwo ke echĩ be yěntiki nném abhõj bekõj ngõré ywi mbõ mmæt yi. Mmu ane ákõj ngõré ywi ákõj chi mmæt yi. ²⁹ Mmũ ane ápábhé mmæt yi apú. Yěntiki mmu áyijĩ mmæt yi sayri ankém yõ eriri mbõ enyũ

Kristo áyinj̄i bõnkwã, ³⁰ ne beſe mankem ſechi beþókómæet ebhi. ³¹ Ekáti Mandem éřem be,

“Mbakanem abhõj̄ berõ máyi ne etayi anchem mmæet ne ngõré ywi, bõ bati apay mándõp mmũ amõt.”

³² Beyõj̄ ebhen bérẽm enyij̄ ene echi bhésé bhésé. Ndij̄i be bérẽm chi enyũ Kristo achi ne Nkwã Kristo. ³³ Ke échí enyu eyõ ne bhe nkwã. Yẽntiki mmu abhõj̄ bekõj̄ ngõré ywi mbõnyu ákõj̄ó mmæet eyi yimbõj̄, ne yẽntiki ngõré abhõj̄ bechye nnẽm ywi kenókó.

6

Enyũ bõ bábhõj̄ó bebhak ne bõmáyp ne bachi bhap

¹ Bõ, yẽntiki mmu yweka abhõj̄ beghok máyi ne etayi, mbõnyune bãchi bakojo Acha ne echi chak beka nõ. ² “Nokó ka manõ ne bachi bheka.” Ene, chí ebhé mbi ené Mandem afyé bariẽp amen abhak ne mmu ane ábhãere yõ. ³ Bariẽp amõ achi be, “Mmũ ane ábhãere ebhé ene, yẽntiki enyij̄ ebhak sayri ne yi, ne ábhõj̄ erõri nepém fá amik.”

⁴ Bẽ bachibhõ, bãké bhõj̄ epij̄ beka bati ambe bõ bheka. Enyij̄ ene bãbhõj̄ó beka chi ménnyúre ne betõj̄ bhõ mbõ enyũ Acha áyãj̄.

Enyũ basem ne bachi bhap bãbhõj̄ó bebhak

⁵ Basem, yẽntiki mmu yweka abhõj̄ beghok mmu ane ábhõj̄ó yi fá amik sayri. Chié nokó ka bhõ kenókó ne bechãj̄ ne newerẽmæet ne mǎnkũ nokó betik ebheka ne nti nemõt nkúbhé mbõ enyũ bághok Kristo. ⁶ Bãké ghok bhõ chi ndiere beſi bhap ne ndũ beka bõ mambõj̄ manãk. Ke ka enyij̄ ene Mandem áyãj̄ mǎnkũ ne nti nenkem mbõ basem Kristo. ⁷ Kũ nokó ka betik ne manãk mbõ be bãtõk chi Acha, puyẽ nkwã. ⁸ Dijn̄i ká be yi ákap yẽntiki mmu bekojo beri ebhen yi áká, yẽ achi nsem, ye apu.

⁹ Bẽ nkwã bho bãbhõj̄ó basem, kém ká bhõ sayri. Bãké pá bechye bhõ ntemsi. Dijn̄i ká be Eta mmu achi amfay ke ábhõj̄ó be ne bhõ, ne yi apú tõj̄ kéréj̄ámik.

Menyij̄i nenu ebhen bo Mandem

¹⁰ Enyij̄i ngwenti ene nchí ghati bhe chi ene: Kém ká nebharẽmæet eneka ne

Acha be mǎntãj̄ ne betãj̄ ebhi ebhen beyã becha. ¹¹ Kém ká menyij̄i nenu menkem ebhen Mandem áchyè, bé mǎnkwáy menu ne Satan, mǎnte kpiri mpok yi áyãj̄ berwõ bhe. ¹² Dijn̄i ká be sépú nu chi ne bakwãj̄wanj̄. Sénu chi ne bebépti befõj̄ó, ne bafõ bhap, ne menyũ betãj̄ bechak. Sénu nkwã ne befõj̄ó ebhen bebõj̄õ betãj̄ ndũ mmik ejuri ne, ne sénu ne ngẽmtáy befõj̄ó bebãbebe ebhen bebõj̄õ betãj̄ amfay ndũ mbãéep. ¹³ Yẽntiki mmu yweka ánsõt ye menyij̄i nenu menkem ebhen Mandem áchyè, be mpok esõj̄õri ántwõ, mǎnu te ndũ ngwenti, ne mándõk ambi bete kpiri. ¹⁴ Ndu echi nõ, dõk ká ambi bete kpiri.

Tetep ane bãrij̄i ámbák mbõ mgbat ane ákẽm menyij̄i nenu ebheka. Kũ nokó ká chi ndiere menyij̄ ebhen bechi chak mbõnyune menyij̄ ebhõ bechi mbõ nkú beſé ane ntemé nenu afyé ndu bekuti mbeápak eyi.

¹⁵ Ghatí nokó ka bo Mbok Ndĩndĩ ane ákũ bõ mambõj̄ kpák beſi Mandem. Ndũ bãkũ nõ, ebhak mbõ mpok ntemé nenu afyé betãj̄ nkwãbhénya bé áké kwen amik mpok áj̄et ntyet. ¹⁶ Enyij̄ échák chi be mándõk ambi bebõj̄õ neka ne Kristo, be némbák ekuti eyeka mbõ ene ntemé nenu ákẽm awõ be anchyẽt bakõj̄ ane ádu ne ngõ ané mbãmbũ átõ.

¹⁷ Bãrij̄i be Mandem apémé bhe. Beriñi nõ ábhák ndũ nkaysi ayeka mbõ kendén ane ntemé nenu ákũti ntí ywi ne yõ. Sõt ka nkwõ Eyõj̄ Mandem ené Éfõj̄ó Bedyere áchyè bhe mbõ akparenja nsem epay ane ntemé nenu. ¹⁸ Nĩk nokó ká mmæet mpoknkem ne eti yẽntiki enyij̄ mbõ enyũ Éfõj̄ó Bedyere áyã bhe mbi. Bãk ká pẽ. Kém nokó ká ekiki ndũ nenikimæet eti bõ Mandem mankem be yi ankwak bhõ. ¹⁹ Nĩk nokó ká mmæet eti ya nkwã be Mandem anchye me enyij̄ ene mbõj̄ó beghati bo eti Mbok Ndĩndĩ ane achi nyaka bhésé bhésé nkebõj̄ becháy.

²⁰ Eti Mbok Ndĩndĩ kẽ Kristo ásóre me, akũ me nté ndũ ntí ywi, ne nchí mũkenõj̄ néne. Nĩk nokó ká mmæet be Mandem anchye me netãj̄ánti be ngátí nõkõ bho Mbok Ndĩndĩ mbõnyu mbõj̄ó beka.

Põl ãnikmæet be Mandem anjet bakojo Yesu

²¹ Chəŋ Tíkíkəs antwó awu angati bhe ndũ menyij bechi fá ne me ne ěti menyij ebhen mékù. Achi manə ywese ane sékónó. Achi nkubetik ane Acha ne yí achi mmu ane abhəre bariəp ami. ²² Ěti yə, ke nchí to yi ntá yeka be anka mändij i enyu bese sechi, ne bé ámfyé bhe nti. ²³ Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mánchyé bėka bönkwə kpák, mánkwak be be mánkəŋ bati, ne be mändók ambi bebəŋ neka ne Yesu Kristo. ²⁴ Nchí nɪkmæet be Mandem ántón bəřindu ebhi ntá bə mankem abhen bákónó Yesu Kristo Acha ne ekəŋ ene epu gu manyiəp.

Εκάτι P̄l ntá Nkwɔ Fílipi

Εκάτι P̄l ntá Nkwɔ Fílipi

1 Με P̄l νε Tímoti, βεσε bak̄a betik Yesu Kristo κε σésìη εκάτι ενε. Sésìη ntá yeka bo Mandem mankem, bë bhó bãbháré mmuet νε Yesu awu etok Fílipi. Sayri sayri, σésìη ntá yeká bö batí νε be bho bãkwák bö batí bek̄a betik Mandem ndü nkwɔ bakonjo Yesu abhen Fílipi. 2 Mandem Etayese νε Yesu Kristo Acha mántəη be berĩndu, mánychye bhe kpák.

Nenik̄mmuet νε bakak̄ eti nkwɔ Fílipi

3 Yěntiki mpok ane ntí ena nékwén be amuet, nchí nikk̄mmuet nkaka Mandem eti yeká! 4 Ne yěntiki mpok ane mēnik̄mmuet eti yeka mankem, nchí k̄a nɔ chí νε beyá mañák. 5 Nchí k̄a nɔ νε beyá mañák mbonyune bãchem mmuet νε με τε nebhōnet beghaka echəη, ndü betik ebhen mēk̄a béghati bho Mbok Ndíndí eti Yesu. 6 Ndíní bé chəη Mandem mmu ábhó erítí betik amem bati yeka andok ambi bek̄a bho kpaté mpok ane yi ánaηa bhə ndu nywəp enen Yesu Kristo ápetnsem. 7 Echí eríri bé mbōη enyü bakaysi amen ák̄a nikk̄mmuet eti yeka νε beyá mañák. Echí enyu eyo mbonyune nkəη be tontó νε ntí be be mankem bãchem mmuet νε με ndü betik ebhen. Mandem atəη με berĩndu ebhi ndü áchyé με betik ebhi nkú. Bãchem mmuet νε με néne, ενέ nchí mük̄enəη, νε mpok ane nchí nyaka ndü mmuet eya nte nɔk̄o ndu áchá manyé betəη be Mbok Ndíndí achí tetep, νε bek̄a bo mánoko yə sayri. 8 Ekəη ενέ mbōη νε bhe éfü ntá Yesu Kristo. Mbəη Mandem aríní nɔ.

9 Mēnik̄mmuet ntá Mandem bé ekəη ενέ bãbhónó νε bati éngó éndók nókó chí ambi. Ne be mändíní Mbok Ndíndí mändók nókó chí ambi, mändíní nɔk̄o menyìη ebhen béchí chak besí Mandem. 10 Eyə ék̄a be mánkónjo

chí epìη ενέ erí échá bé bãké k̄a yěnyìη bakwap νε bé bãké k̄a enyìη ενέ bo bákway beji bhe. Bák ká chí enyu yə kpaté ndü nywəp enen Kristo átwò. 11 Mánāη mām̄bák enyu eyə, Yesu Kristo äk̄a mām̄bōη erítí epìη. K̄a nókó ká chí beyá berí bé bo mángó berítí menyìη ebhen bãk̄a mánychye nɔk̄o Mandem kenókó νε mándem nɔk̄o bé, “Mandem abhəη betəη achá.”

P̄l abhōη mañák be Mbok Ndíndí ärəη chí ambi

12 Böma, mēyāη mändíní bé yěntiki enyìη ενέ éfákárí νε με fá, ékwak Mbok Ndíndí eti Yesu ándók chí ambi. 13 Ek̄a kpaté batemé nenun mankem abhen bãbhābhəri ékírí Mfə Rom νε bo báchák mankem, báríní bé eti nchí nkonjo Kristo kē báfyé με fá amem eket ene, “Mbə mük̄enəη.” * 14 Ne nefyé báfyé με fá mbə mük̄enəη ák̄a beyá bönkwo básikinti νε Yesu Acha sayri, kpaté bághati bho báchák Eyəη Mandem kebōη becháy.

15 Echí tetep bé neyìηi ane mbok eyap báyìηi με νε amík abúab̄a νε neyenti bó báyènti mmuet νε με kē ák̄a bó bághati Mbok Ndíndí eti Kristo, κε mbok báchi abhen bághati Mbok Ndíndí νε erítí nkaysi. 16 Bó bhə bághati Mbok Ndíndí νε erítí nkaysi ndu bákón με. Bákəη με mbonyune bó báríní be Mandem ayap με νε ák̄a be mbák fá amem eket ene mbə mük̄enəη chí ndu bek̄a bo mändíní bé Mbok Ndíndí achí tetep. 17 Ke mbák chí bö abhen báyìηi με νε amík abúab̄a, mánjenti nɔk̄o mmuet νε με, bó bághati Mbok Ndíndí eti Kristo chí mbonyune mánù béchá με. Bãbhíkí bhəη erítí nkaysi. Báyan bebay με chí batú áchá antí néne, fá amem ekerékenəη. 18 Ke yě esəηəri épú aré. Yě bãbhəη chí erítí nkaysi yě bãbhəη chí nkaysi mbúmb̄a, nném enyìη chí bé bo bághòk Mbok Ndíndí eti Yesu Kristo. Eyə échyè με mañák.

19 Mpú rə bébhəη mañák mbonyune ndíní bé be mánik Mandem mmuet eti ya νε bé ndü betəη Efónó Yesu Kristo, chəη mámfere με ndü esəηəri ene. 20 Enyìη ενέ mēyan ndü nepém ena νε ntí ena nenkem νε ενέ

* 1:13 P̄l apú nyaka chí ekerékenəη, báfyé yi chí amem eket, νε bárém bé yí ábhíkí bhəη befa aré kpaté mántāη manyé yi.

mbákánti aré chi be nké kú yěnyin ene ékà ntíanwóp ankem me. Měyàn chi be mbón netajánti mpoknkem be néne, ne yě chí ndũ mpok ane átwò ambi, netajánti ena nénchyé Kristo kenókó, yě ngũgú, yě nchí chí nepém.

²¹ Ntá ya, bebhak nepém chí béchye Kristo kenókó, ke bégu ari mbón achá. ²² Ke mbák ndók ambi bebhak nepém fá amik, eyò échye me mbi bekú betik Kristo ndu bekwak bo. Chón nsót ye chí nepém ke newú-e? Ndũ menyin ebhen bépáy, échá me ené mbónó besót. ²³ Menyin bépáy béchí me anti ne nchí mbó mmu ane áchí ndũ manyé mbi kerinji mbi ane yí ábhónó bekoño. Mpok ne mpok, nchí bhón nkaysi be éri be mbák nepém, ke mbón nti bérón bebhak ne Kristo, ne eyò ké éri ntá ya échá. ²⁴ Ke éti yeká, éri bé mbák nepém. ²⁵ Ne tēndu ndíní be éri be manywóp eya ándók ambi éti yeká, ndíní bé chón mbak nepém, ndak ambi bebhak ne bhe ndu békwák mambón neka ne Yesu énychá enyu esí, bé manák ameká anjá ancha. ²⁶ Eyò ékú ye bé mpok mpét nchí petnsem ntá yeká, ntí ámbák ane be bābhón beyá manák éti enyin ené Yesu Kristo ákú ntá ya.

²⁷ Nném enyin achí be bapem ayeka ámbák mbó enyũ Mbok Ndíndí éti Yesu Kristo ághàti bhe. Eyò ékú be yě ntwó awu ntá yeká, yě mbíkí twó, mēyàn ngók chí bé bāté kpirí ndũ nkaysi amot, ne bé mānu ne nti eneká némót bé Mbok Ndíndí éti Yesu Kristo ándók ambi. ²⁸ Báké cháy bō abhen bápábhé bhe. Mánán mángó be bāpú chay bhó bārēm be, “Je! Bácha bhese. Mandem átēmsi chón bhese.” Eyò étòn be Mandem āpeme chón bhe. ²⁹ Echí enyu eyò mbonyune Mandem ákú mambák bakono Yesu Kristo puyé chí ndiere ndu menoko yí, ke ndu begho esonori éti yi nkwo. ³⁰ Néne, bākwáy bechem mmuet ne me ndu menu nkúbhé nenu enen mēnū nyaka éti Yesu Kristo, ne bārinji be mbuét ndũ nenu enen fá amem eket ené nchí aré mbó mūkenon.

2

Bebhón neseptimuet mbó Yesu

¹ Me, ndíní sayri bé tēndu bābháré mmuet ne Kristo, yí afyé bhe nti ndũ ekón ené yí

ábhónó ne bhe. Ne tēndu bābháré mmuet ne Efónó Mandem, Efónó Bedyere, ákú bé mánkón bati, mánton bó berindu. ² Nchí ghati ye bhe be mambón nkaysi amot, mambón ekón ne bati, mambak eyon émot ndũ menyin ebhen bākú ne nti némót. Mbák mánkú nó, manák ama áyá ancha. ³ Báké kú yěnyin ndu beton mmuet bé bāchá bati, ke yēntiki mmũ ywēka abhón besēptimuet ntá bati mbó be bó bāchá yi. ⁴ Mmu ywēka áké yinji chí ndiere mmuet yi. Abhón béfyé ntí ne bati nkwo.

⁵ Bepin ebheka bebhón bebhak enyu émot mbó ene Yesu Kristo ábhónó nyaka. ⁶ Yēndu yi achí nyaka enyu émot mbó mbón Eta Mandem ndũ babhi ankem, abhíkí kém kíkírík bé yi achi Mandem. ⁷ Akú mmuet mbó be apu yěnyin. Asot mmuet mbó nsem, atwó fá amik mbó nkwanwan. ⁸ Ne átwó nókó fá amik mbó nkwanwan, arók ambi bésēpti mmuet amik anchye nōkō Mandem kenókó, krate agú newú ntíanwóp ndũ ekotákátí. ⁹ Éti yó, Mandem akósí yí áchyé yí betan amfāy menyin menkem, achye yi nnyén kenókó enén néchá manyén ankem. ¹⁰ Mandem akú enyu eyò ndu bechye nnyén Yesu kenókó be bō abhen bāchi amfay ne abhen bāchí fá amik, ne abhen bāchí ndũ etókó bawú, yēntiki mmu wap abhón bétép mánén besí Yesu anchye yí kenókó. ¹¹ Ne yēntiki mmu abhón berem kponoron be chí Yesu Kristo ke achi Mfó bo mankem. Chón eyò énkú be bo mánchyé Mandem Etayesé bakak ne kenókó.

Pól yi bakono Yesu mándiéré mbó berónó

¹² Abhen ekón, Mandem apémé bhe. Bāghók ye enyũ Kristo ásēptimuet besí Mandem. Bāghók nyaka me mpok nchí ne bhe. Néne, ndũ mpét mpú ne bhe, báké guép eyon eyá ebhi. Ghók ká me énychá enyu esí. Nu ká bekú yēntiki enyin ene bākwáy bekú ndu béchyé Mandem kenókó ne bati ayeká ankem. Eyò ékú bé Mandem ámbón mbi bekú bapem ayeka ambak mbó enyũ yi áyàn. ¹³ Nchí rem nō mbonyune Mandem achi ne bhe mpoknkem ne ákwák bhe be mambón nti béghok yi, anchye nōkō be betan bekú menyin ebhen yi áyàn mánkú.

¹⁴ Kú ka yēntiki enyin kenywinti ansem ne bati, ne báké bhak beyon beyon. ¹⁵ Eyò

ékà be yě mmu ake ji bhe ne be bàké bhəŋ bakwap besí Mandem. Èkà nkwo be be bõ Mandem abhen bábhíkí bhəŋ bekwéné néntí bõ abhen bábhónó bepõ bepiŋ, mǎmbák mbə berónó ntá yap. ¹⁶ Eyəŋ Mandem ékwák bo mámbónə nepém. Ghatí nókó ká yə ntá bho. Bábhəŋ beku nə be mbónə maŋák ndü nywəp enen Kristo ápètnsem, ne be ntiet ané njéré néntí eneka ne betik ebhen nká, béké bhak ndéndem.

¹⁷ Berítí menyin ebhen bàkà ndü bábhəŋə neka ne Yesu béchí mbə nnya ane básóré bechye akap ntá Mandem mbə akap. Yě embak chi be nepém ena nérəŋ mbə mmém amen bátò amfay nnya yə, mǎbhák chi maŋák, ne nchí ŋák ne bhe mankem. ¹⁸ Bě nkwo bábhəŋ bebhak maŋák. Nák ká ne me.

Pål ati beto Tímoti ne Epafrodáytoş

¹⁹ Mbák chí nkaysi Yesu Kristo Acha bé ntó Tímoti awu ntá yeká, chəŋ ntó yi mandú mpok. Chəŋ eyə énychye nkwo me maŋák mpok yi áfú awu ápérénsem ntá ya, ághátí me enyü bächí awu. ²⁰ Me, mbíkí bhəŋ yě mmu mbə yi ane ákway bekwak be ndü menyin ebhen béyíní nepém eneka, be mǎmfyé me nti ndü menyin ebhen béyíní Yesu Kristo. ²¹ Nchí rem nə mbənyune bo báchák mankem bákáysi chi éti menyin ebhen beyiní enap nepém, kefyé nti ndü menyin ebhen beyiní Yesu Kristo. ²² Ke be babhəŋ báriŋi be Tímoti átəŋ be achi erítí nkubetik Yesu Kristo Acha ne mübetok bo bachak ne nti eni nenkem. Akwak me béghátí Mbok Ndíndí éti Yesu mbə mmó ane ákəŋə étayi ansem beku betik. ²³ Nnán ngó ndü menyin béchí ebhe eya, chəŋ mbəŋ nkaysi beto yi awu ntá yeka. ²⁴ Ne nsiki nti bé chəŋ Yesu Acha ankə be me nkwo ntwo awu mandú mpok.

²⁵ Nnán nkə nti be échí sayri beto Epafrodáytoş ámpétnsem awu ntá yeka. Epafrodáytoş mmu bătó be ántwó ankwak me menu mbə ntemé nenu ndu betik Yesu chí nkoŋo Yesu nkwo mbə me. ²⁶ Métò yi ampétnsem ntá yeka, mbənyune abhəŋ ékwak beghə bhe mankem ndu bǎghókó nyaka be yi ámə. ²⁷ Berem tetep, áme nyaka, kpát érəp chí newú, ke Mandem aghó yi ntínso. Ne abhíkí ghə chí yi

aywinti ntínso, aghə me nkwo ntínso. Mbə abhíkí kə nə, mbə basémé ma aya acha. ²⁸ Mbəŋ ye ekwak néne ncha enyu esí beto yi ampétnsem antemeri bhe awu be mǎngə yi batí ámpóp be amem ne be basémé ma nkwo ámay. ²⁹ Sət yeka yí ne beyǎ maŋák mbə enyü bábhónó besyepi nti nkoŋo Yesu. Chié ká yi kenókó, mǎnchye kenókó ntá yěntiki mmu achák ane áchí mbə yi. ³⁰ Chié ká yi kenókó mbənyune nti ywi áyaná rəŋ éti betik Kristo. Chié ká yi kenókó ne nti bé be ke bătó yi antwə te fá ankwak me tǣndu be babhəŋ bǎpú kway nyaka bétwə.

3

Neka ne Yesu ke nekà mmu ámbák chak besí Mandem

¹ Bõma, ndu berəŋ ambi, yě yí yě yi, bəŋ ká maŋák éti enyin ene Yesu Acha áká. Yěndu nchí ghati bhe chí nkúbhé menyin ebhen njámbi ngati bhe, eyə épú chye me esəŋəri tǣndu ékà be bõmpap báké bhəŋ mbi ne bhe.

² Sət ka mpok ne bo abhen bákə bebéptí menyin, mmú eyə nə érəm be bábhəŋ bekpət mməet mbakanem ke ambak mmu Mandem, ené eyə étwə chi ne esəŋəri. ³ Besé ke séchí bo Mandem tetep, yěndu bábhíkí syep bhese. Séchí bo Mandem mbənyune Éfónó Bedyere ke ákwak bhese sénikməet ntá Mandem. Sébhíkí fye nti ndü menyin ebhen mmü mmik ághókó mməet aré mbə epin besyep babhakanem. Sépənyu chí éti enyin ené Yesu Kristo áká ndu bépéme bhese.

⁴ Echi tetep be mbəŋ beyǎ menyin ebhen mǎkwáy béghókəmməet aré. Mbə echi be mmu abhəŋ beghəkə mməet chi ndü menyin ebhen yi ákə, mbə mbəŋ bedep awó anti be eya enyu echa ene batí. ⁵ Békəŋə bepiŋ ebhese bo Israel, básyep me mpok bábhe me. Nchí mmü etək Israel, ndü nneréket Benjamin. Bachimbí bha chí bo Israel. Báriŋi bepiŋ bo Israel ne eyəŋótək bo Israel nkwo. Ne nchí mmu nkwo Fárisi, bə bho báte kpirí bé yěntiki mmu abhəŋ bebhuere bebhé bətayese. ⁶ Nchí fye nyaka beyǎ betəŋ ndu beku menyin ebhen nkáysi be Mandem ke áyan nkə bhə kpát, nchyé nəkə Nkwə Kristo beyǎ esəŋəri. Ne bekwéné

kebhak ne me mbonyune nchi bhæere nyaka bebhé bo Israel mbo enyũ éyàn.

⁷ Ke menyin ebho menkem nyaka nkáysí bé bó ke békù mémbak mmu Mandem, bérɔp chí beɔ́ menyin ntá ya éti enyin ene Yesu Kristo akɛ ntá ya. ⁸ Béré m tetep, yéntiki enyin échák éɔp chi mbo menyin ebhen mféré ndu áchwí nto anyén be ntí wa ándɔp mémbát mmæt ne Kristo. Bériní Yesu Kristo Acha wa achá yéntiki enyin échák ndũ nepém ena néne. Éti méyàn bérɔp ne Yesu, mféré ntí ndũ menyin menkem ebhén nkáysí nyaka be békù Mandem ámpémé me. Ne bérɔp ntá ya chi mbo ményin ebhen bátó ndũ ebhwóré menyiní. ⁹ Nchí yan be mbát mmæt ne Yesu sayri. Puyé chí éti mébhæere bebhé bo Israel ke Mandem ákú be mbák chak besí bhi. Éti neka ene ne Kristo ke Mandem ákú bé mbák chák besí bhi. ¹⁰ Nchí yan ndíní Kristo ndók nókó chí ambi, ne nchí yan ndíní betan ebhen Mandem ásóré nyaka ákú Yesu ápétnsem ndũ nepém. Nchí yan mbat mmæt ne Yesu, nka esɔɔri mbo yi, nchem mmæt ne yi ndũ newú eni. Ne mbɔn nesep̄tmæt besí Mandem, nkúbhé mbo enyũ yi ábhónó nyaka kpát aka newú ¹¹ bé mbák Mandem ánkwák, me nkwó, mpétnsem ndũ nepém mbo Yesu.

Pól arem be yi ájèt ntiet andakò nakò chi ambi

¹² Mpu rem nó chi be nnán ngaka enyu mmu ane méyàn bebhak, ne mpú rem nò chí be nnán nséné ndũ mbi Mandem. Ke nchí nu ndak nakò chí ambi, bé eyɔ énkwak me mbak enyu mmu Yesu Kristo áyàn nyaka be mbak mpok yi ayabhe me bé mbák mmũ ywi. ¹³ Bóma, mpú yiní mmæt eya bé nnán nnu kpát nsɔt awónem, mbɔn akap. Ke enyin émot ene mékù chí be njet ntiet, mféré ntí ndũ menyin ebhen befæere ansem, ndɔbhe jet ndak nakò chí ambi. ¹⁴ Mpu rɔ béfyé betan bé njet téé te ndũ ngwenti, mbón nsáy. Nsáy yɔ achí be Mandem abhíní me ntwɔ be mbak amfay ne yi éti Yesu Kristo mmu ágú éti ya. ¹⁵ Éri be bese bakoŋo Yesu bho sénán séséné ndũ mbi Mandem, sémbón nkaysi amɔt ndũ menyin ebhen. Ne mbák mmu achí ane ayi nkaysi achi nyáná, chɔn Mandem ankɛ yí angɔ be nkaysi ya ndũ menyin ebhen achi erítí nkaysi. ¹⁶ Yéyi

yéyi, sébhɔn bérɔn ambi beriní tetep ane Mandem ákú sériní.

¹⁷ Bóma, Koŋó nókó ká ekakáneko eya ne fyé ká amík amæt bo abhen bákòŋo bekaká nekò ebhese. Bériní ndũ beriní ebhese bechi nyaka mpok séchí awu ne bhe. ¹⁸ Nchí ghati bhe bé báké rɔ bekoŋo bekaká nekò ebhese mbonyune beyá bho bachi abhen beriní ebhap bétɔn be bó bábhíkí kɔn Mbok Ndíndí ane árém bé Kristo agu ndũ ekotákátí éti yese. Nnán nchí ghati nakò bhe enyin ene mpok ne mpok, ne néne, mpet nchí ghati bhe nkúbhé enyin éré ne babhese amík. ¹⁹ Ngwenti yap chí ménémé. Mandem awap chí enyin ené éfæt bɔ anyu énehwe bɔ menie ne menyin béchák ebhen bɔ báfyé ngoŋo aré. Bákù menyin ebhen bo bághò mámbón chí ntíanwɔp, yé nɔ, bó babhɔn bápányu éti menyin ebho. Ne bábhæere bati yap ndũ menyiní mmik. ²⁰ Ke mbák chí bhese, eyesé etak échí amfay, ebhak ené Yesu Kristo Acha achi. Ne sébhaka nti bé yí mmu áchí Mpe me ywesé ámfú aré ámpétnsem. ²¹ Yí ánán ántwó, áɔt nkúbhé betan ebhen yi ábhónó beka yéntiki enyin émbák anten yi, anjibhiri mmæéré ntɔp eyesé-ne, ankɛ yó éndɔp chí mbo mmæt ane yi ábhónó nyaka mpok Mandem ákú yí apétnsem ndũ nepém.

4

Menyin ebhen Pól aghati Nkwɔ Filipi manka

¹ Bóma, nkɔn be tontó ne mbɔn beyá ekwak beghɔ bhe mbonyune be ké báchí maŋák ama, ne be ké báchí nsáy betik ebha. Tè yeka kpirí, mánkɛ nakò mbo enyu ngátí be bho bábháré mmæt ne Yesu.

² Mènikmmæt ntá Eyódia ne Sintíke bé mándó begwá ebhap mámbák eyɔn émot, tëndu bó bati apay báchí bɔ Yesu Kristo Acha. ³ Ne wɔ erítí nti nkɔbetik wa, nchí yán nkwo be ónkwák ményúré bághɔré abhen bati apay bé mámbák eyɔn émot. Bákú beyá betik ne me ndu ménu béghátí bho Mbok Ndíndí. Bákú betik ne Klémen, ne bati bakú betik abha báchák. Bó mankem báchí bo Mandem ásiní manyén ayap amem ekátí manyén bɔ abhen bábhɔn nepém enen nébhíkí bhɔn ngwenti.

4 Bák ká maṇák mpoknkem be bächí bõ Yesu Acha. Mbuet bésémti bhe, bák ká maṇák mpoknkem. 5 Ka ka yěntiki mmu ángó bé bápú mmuet gum gum ndü nepém eneka. Báké ghokontik be Yesu Acha apètnsem mandú mpok. 6 Mmu áké rɔ yěnyij énsónjóri nti eni amem. Yěyi yěyi, enyij ene bábhónjó beka chí menik nókó mmuet ntá Mandem eti menyij ebhen báyan yi anchyé bhe. Nik nókó ká mmuet, mánkaka nokó yí eti menyij ebhen yi ákú. 7 Nik nókó ká mmuet ntá Mandem ne chɔj yi anchye bhe kpák. Ne enyu kpák ane Mandem áchyè, bõ mmik bápú kwáy bérinjí wáwák. Ne chɔj Mandem anká kpák ámbák amem batí yeka, anká be kpák ámbák nkwo ndü nkaysi yeká, be yěyi yěyi, báke bhɔj becháy. Enyij ene échí tetep mbonyune bábhat mmuet ne Yesu Kristo.

8 Néne, bõma, buré ká nkaysi ndü menyij ebhen bérí, ne ebhén béchyè mmu kenókó, ne menyij ebhen béchí chak besí Mandem, ne menyij ebhén bébhíkí bhónj bakwap, ne menyij ebhén bo bághò mánkɔj, ne menyij ebhén bo bábhònj ekwak beghɔ, ne menyij ebhén bérí béchá, ne ndü menyij ebhén békú bo mámbiti bhe. 9 Báké rɔ beka yěntiki enyij ené bághókó ntá ya, ne ndu békónj yěntiki nkaysi ane áfú ndü Eyɔj Mandem ené básɔre ntá ya, ne yěntiki enyij ené bághókó ntá ya, ne yěntiki enyij ene bághó mé nká. Ne chɔj kpák ane Mandem áchyè ambak ne bhe.

Pål átò bakak ntá bõ Filipí eti akap ane bó båtó ntá yi

10 Me mmü Yesu Kristo Acha, mbõj beyá maṇák be yěndu énanj étaré, bapet båtɔj ndü akap ane båtó me be bábhiki ghokontik me. Ndinj be bakaysi me mpoknkem, ke bábhíkí bhɔj nyaka chí mbi bekwak me. 11 Mpú rem nó chí eti nchébhé menyij. Yě mbõj enyij, yě mbíkí bhɔj, ngɔk bebhak mbɔ mmu ane ábhíkí chep yěnyij. 12 Ndinj enyü mēkwáy bebhak mbɔ mmu ane yěnyij épú sɔjori yí mpok menyij béchébhé mé ne yě chí mpok mbónj yěntiki enyij. Yě émbak bé yi, ngɔk bebhak mbɔ mmu ane ábhónj yěntiki enyij mpoknkem, yě chí mpok nnyié njwí, ne mpok ane nchokó nsay, ne yě mbónj,

yě mbíkí bhɔj. 13 Yě émbak be yi, mētee kpirí eti betan ebhen Yesu áchyè me.

14 Ke nkáká bhé tontó bé bächem amɔ ne me ndü nekwak enén bächyé mé mpok menyij bétánj me amuet.

15 Ne be bakojo Yesu abhen etok Filipi, be babhɔj bärinj sayri be mpok njámbi ntwó awu ne Mbok Ndindí ndɔ etok eyeka atú Masidónia ndok atú etok echak, ndiere be ké båtó nyaka me nkáp ndu béchyè me nekwak. Yě bõnkwo báchák bábhíkí chem amɔ ne me ndü betik ebhen mékà. 16 Nchí rem nó mbonyune yě chí mpok ane nchí etok Tesalónika ené mbíkire rɔ atú etok eyeká Masidónia, be båtó me nkáp, puyé chí ndɔj amɔt, ke ndɔj épáy, mpok menyij betanja me amuet. 17 Mpú rem nó chí be méyanj mántó mé akap áchák. Enyij méyanj chí bé mándók ambi beka berí, mémáka ndü ebhén mánánj bákú ansem mbɔ mmü ane ámaka nkáp ndü ané yí ánánj áyámbi afyé amem ekerénkap be nsáy yi ánja.

18 Be bakap me ndü betik ebha kpát yěnyij ébhíkí rɔp. Néne, bakáp ane båtó Epafrodýtɔs ántwó anchyé me áká mbɔj yěntiki enyij ené nchébhé. Ne akap ayweka áchí mbɔ akap erítí eriep ané báchíe ntá Mandem, ne Mandem ábhónj maṇák ne wu. 19 Mandem mmu nchí mmõbetok ywi abhõj betan ebhen béyá béchá. Ne chɔj anchye bhe yěntiki enyij ené échébhé bhé eti enyij ene Yesu Kristo ákú ntá yese. 20 Kenókó kémbák ne Mandem mmu áchí Etáyese mpoknkem. Amen.

Ngwéntí bakak

21 Kaká ká bo Mandem báchák abhen báchí bakojo Yesu Kristo awu mankem ntá ya. Batí bakojo Yesu abhen báchí fá Rom ne me båtó nkwo bhe bakak. 22 Bõ Mandem báchák mankem abhen báchí fá Rom ne me, sayri sayri, abhen báchí bakú betik ntá mfɔ-ngo ane Rom, båtó nkwo bhe bakak. 23 Nchí nikmuet bé berindu Yesu Kristo Acha mémbak amem batí ayeka. Amen.

Ekáti Pəl ntá Nkwɔ Kólɔse

Ekáti Pəl ntá Nkwɔ Kólɔse

¹ Mɛ Pəl munto Yesu Kristo bekoŋo nkaysi Mandɛm, ke nchí siŋ ekáti ene. Nchí fá ne nti múnkwɔ ywɛsɛ Tímoti. ² Sétò yɔ ntá yɛka bo Mandɛm, be batí bɔŋkwɔ abhen bábhàre bariɛp awu etɔk Kólɔse ne Mandɛm abhat be ne Kristo.

Mandɛm Etayɛsɛ ántón be berĩndu anchye bhe kpák.

Pəl ákaka Mandɛm ne ánikmɛt ɛti bo Kólɔse

³ Sékàka Mandɛm mmu Yesu Kristo Acha ywɛsɛ achi Móywi, ne sɛnikmɛt ɛti yɛka, ⁴ mbɔnyune séghok be bábhəŋ neka ne Yesu Kristo ne bákəŋ bo Mandɛm mankem. ⁵ Bákà nɔ mbɔnyune bábháká nti ndũ berĩti menyiŋ ebhen Mandɛm ábháré amfay ntá yɛka. Mpok bǎghókó Mbok Ndíndí ke bǎrĩŋí ɛti menyiŋ ebhen, ne Mbok Ndíndí achi tetɛp. ⁶ Mbok yɔ atwɔ ntá yɛka mbɔ enyũ átwɔ ntá bo mmik nkem ne ányũ kepem ne ágò. Nɔ ke yɔ achi nyaka ndũ nkɔwɔ yɛka bebho ndu nywɔp enen bǎghókó ɛti berĩndu Mandɛm ne bǎjwimɛm enyu bɔ bechi tetɛp. ⁷ Bǎghókó Mbok Ndíndí ne ntá Epafra. Yí achi nti mubetok Mandɛm ane sékónó tontó. Achi nkubetik Kristo ane ábhàre bariɛp ami. Achi awu ndũ nnyén enesɛ. ⁸ Yí aghati bhɛsɛ enyũ Efónó Bedyere ákú be mǎnkəŋ batí.

⁹ Sébhíkí bhɔt menikmɛt ɛti yɛka bebho nywɔp enen séghókó nɔ. Sɛnikmɛt be Mandɛm amfɛt ntá Efónó Bedyere ánkɔwak mǎndiŋi sayri enyiŋ ene yi áyàn mǎnkɔ. Sɛnikmɛt be Mandɛm ánkɔ nɔ ndu ákɔ mǎmbak bariŋĩndak beyiŋi baraká Efono ne ndu akɔwak mǎmbəŋ ne jwimɛm ndu bɔ bechi. Achyé bhe neriŋĩndak be mǎndiŋi sayri yɛntiki enyiŋ ene yi atí nyaka beku ne ákú ntá bɔbhi. ¹⁰ Sɛnikmɛt be ne jwimɛm enɔ nɛnkɔwák mǎmbəŋ nepém enen nékwáy ntá nkoŋo Yesu Acha. Enɔ nékú Mandɛm ambəŋ maŋák, ne nékwák mǎnkɔ nɔkɔ menyiŋ ebhen beri ndũ yɛntiki mbi, ne

nékú mǎndiŋi Mandɛm mǎndəkɔ nɔkɔ chi ambi. ¹¹ Ne sɛnikmɛt be Mandɛm ánsɔt betan ebhi ebhen beyá becha ánkɔ mǎmbəŋ nɔkɔ betan, be yéyí yéyi, mǎmbəŋ ekébhéntí, mǎnte sené, mǎndəkɔ nɔkɔ chi ambi ne maŋák, ¹² mǎnkaka nɔkɔ Eta. Yí ke ákú mǎnkɔwáy bebəŋ menyiŋ ebhen yi atonŋi ntá bɔbhi abhàre nebhɛt ane be diéré ebhi béghò. ¹³ Aféré bhɛsɛ ndũ betan ebhen ejuri, akɔ be Móywi mmu yi ákónó tontó ámbák wu Mfɔ ywɛsɛ. ¹⁴ Bɛfɛt ntá Móywi wu sébhəŋ mbi be mánku bhɛsɛ mǎmfere ndũ kesem eken bebú, nɔ chi, mǎmfónórí bebú ebhɛsɛ.

Enyu mmu Kristo achi ne enyũ betik ebhi bechi

¹⁵ Yé mmu apu kway beghə Mandɛm. Móywi ke ákú sɛnjwimɛm enyu Mandɛm achi. Ne nkúbhé mbɔ enyũ mǎmbi ábhónó betan ndũ nneréket, nɔ ke Móywi ábhónó betan amfáy menyiŋ menkem ebhen Mandɛm ághókó. ¹⁶ Echi nɔ mbɔnyune yi ke Mandɛm árémé be ángókó yɛntiki enyiŋ, ebhen bechi amfay ne ebhen bechi fá amik, ebhen bo bǎghò ne ebhen bo bápú kway beghə, betanŋi be fónó, ebhen bebəŋə betan becha bafɔ bachak ne be fónó ebhen neŋókó kefɔ ekap necha eken bachak, ne yé chí ebhen bébhónó betan amfay bho mbɔ bafɔ. Bɛfɛt ntá yi, ne ntá yi, ke bǎghókó menyiŋ menkem. ¹⁷ Bápére ghoko yɛnyiŋ, yi achi. Ne yi ke ákɛm menyiŋ menkem be mémbak mbɔ enyu bebəŋə bebhak. ¹⁸ Yíre ke achi munti ane bɔŋkwɔ, ne bɔŋkwɔ chi mmɛt yi. Yí ke ágháy nebhàrémik ntá bɔŋkwɔ. ¹⁹ Echi enyu eyɔ mbɔnyune Mandɛm abhəŋ nyaka maŋák be yɛntiki enyu mmu yi achi, Móywi nkɔwɔ achi. ²⁰ Ne yí ke Mandɛm ásré be ankɔ yɛntiki enyiŋ, yé chí ené fá amik ne yé chí ene amfay, be yɛntiki enyiŋ émbón mbi bepet bebhak eyəŋ émət ne yi ɛti nɛwú Móywi ndũ ekotákátí. Néne, yɛntiki enyiŋ ékwáy bebhak ndu kpák ndu nté ane yó echi ne Mandɛm.

Báchi eyəŋ émət ne Mandɛm néne

²¹ Bɛ nkɔwɔ báchi nyaka nekɔ nesie ne Mandɛm, bábhak bɔmpap abhi ndu nkaysi yɛka ɛti bebéptí menyiŋ ebhen bákú nyaka. ²² Ke Kristo asɔt nyaka mmɛt nkɔwǎŋwǎŋ, agú ndũ ekotákátí ɛti bebú ebhɛka. Enyu

yɔ ke Mandem ákú be mǎmpet mǎmbak eyɔŋ émɔt ne yi, be mǎmbak nyáná, kebhoŋ bekwéné besí bhi. ²³ Ke bábhəŋ berəŋ ambi bebhoŋ neka ne Mbok Ndíndí, mǎnte sené ne kpirí. Báké rɔ nebhakánti enen Mbok Ndíndí ákú bábhəŋɔ mpok bághókó yɔ. Bághati Mbok ane ntá yěntiki mmu fá amik. Me Pól nchí mübetok ane nchí kɛ bo mándiŋi Mbok Ndíndí-ne.

Betik Pól bechi ntá bo abhen bapu bo Israel

²⁴ Néne, mbəŋ maŋák ndu besəŋəri ebhen mébhəŋ mbənyune békwák bhe. Nchí bhəŋ besəŋəri ndü nkwəmmet mbənyune nchí naŋa bebhoŋ besəŋəri menkem ebhen berəbhe nyaka be Kristo ámbón, ɛti bəŋkwə. Bəŋkwə Kristo bhə chi mmuet eyi. ²⁵ ɛti bəŋkwə ke Mandem ákú be mbak mübetok ndu beka mándiŋi Eyəŋ Mandem sayri. ²⁶ Eyəŋ ene echi nyaka bhésé bhésé ntá mkpaká bhə ene éfuéré ansem, ke néne, Mandem akɛ böbhi mándiŋi yɔ. ²⁷ Mandem áyàn nyaka be böbhə mándiŋi be enyiŋ bhésé bhésé ene yi átóŋti abhəre chi nném enyiŋ ene ebhəŋə bekwak bo abhen bápú bo Israel. Kristo achí amem bati yeka, ne bákway bebhaka nti be chəŋ mányie keném eki ne yi. ²⁸ Kristo ére ke séghati bhə menyiŋ ɛti yi. Ndu sékà nɔ, séyà batú yěntiki mmu ɛti menyiŋ ebhen bábhíkí bhəŋ beka ne sétəŋ bo menyiŋ ebhen bə bábhónó beka. Sésəmti bhə, ne sétəŋ ne nerinɛndak nenkem bé sénkwáy beka yěntiki mmu wap ánkway ndü yěntiki mbi, mbə mmu ane ábháré mmuet ne Kristo, ndü mpok ane séte besí Mandem ne yi. ²⁹ ɛti yɔ ke nchí fye betəŋ beka betek, ndep nəkə mmuet ne betəŋ menkem ebhen Kristo áchyè me.

2

Pól ánu ɛti bakwó bhə Kristo ankem

¹ Nchí yaŋ mándiŋi enyü nchí nu tontó ɛti nkwo Kristo ane Laodisia ne ɛti bakwó bhə bachak ankem, abhen bábhíkire ghə me. ² Nchí yaŋ befye bhe nti, ndü bágwóré mmuet ne bati ndu ekəŋ. Nchí yaŋ be be mankem ne bhə mǎnjwimem sayri ndü enyiŋ ene Mandem ákú sériní ɛti Kristo, be mándiŋi menyiŋ ɛti Kristo ebhen bechi bhésé bhésé ne békà mǎmbəŋ beyá áfók ndü

bákəŋo mbi ywi. ³ Yi ke ánène mbi be sémbák bariŋindak ne be séndiŋi menyiŋ. Nerinɛndak enen neri necha. ⁴ Nchí ghati bhe menyiŋ ebhen be yě mmu áké sət sérwərényu ándwə bhe ɛti menyiŋ ebhen beyiŋi Kristo, be mǎnem ebhi. ⁵ Yěndu mpú awu, nti ena nechi ne bhe mpoknkem. Nkəŋ beghok be bákə menyiŋ mbə enyu éyàn ne be bəte kpirí ndü neka eneka ne Kristo.

Mbák mmu abhat mmuet ne Kristo ájwi pəət

⁶ Těndu bäsóré be Yesu Kristo achi Acha, baré ká nepém eneka mbə enyü yi áyàn. ⁷ Də ka bapém ayeka ambak ne Yesu mbə enək ene émaré bakan amik, mǎnsene ndü neka eneka ne yi nkúbhé mbə enyü bátəŋ be, mǎnchye nókó Mandem beyá kenókó.

⁸ Sət ka mpok be yě mmu áké sət nerinɛndak enen bö mmik ne sérwərényu andwə be mǎmbák basem ntá menyiŋ ebhen bə bátəŋ be. Enyü nerinɛndak enə néfú chi ndü nkaysi bakwəŋwan ne ntá befónó ebhen bebhoŋə betəŋ fá amik, nepú fu ntá Kristo. ⁹ Diŋi ká be yěntiki enyü mmu Mandem achi, enyuyə ke Kristo achi. ¹⁰ Ndü bábháré mmuet ne yi, bájwi pəət. Yi ke ábhónó betəŋ amfáy menyü befónó menkem. ¹¹ Ndü bächémé mmuet ne Kristo, aféré ebépti epin amem bati yeka. Eyə chí erin betəŋ be bächí böbhi. Puyé chí erin ene mmu afyé amuet mpok báyan besyep yi mbə enyü bo Israel bákə mpoknkem. Chí Kristo ke afyé erin eyi amem bati ayeka. ¹² Mpok bájwítí bhe, bábhéme be ne Kristo. Bě nkwo bəpetnsem ndü nepém ne yi mpok yi apetnsem ndü nepém. Éfákári nɔ mbənyune bäsiki nyaka nti ndü betəŋ Mandem mmu ákú Kristo apetnsem ndu nepém. ¹³ Bächí nyaka chí bawú ɛti bebú ebheka mbənyune bábhíkire fye nyaka be erin amuet betəŋ be bächí bo Mandem. Ke achyé bhe nepém nekə ne Kristo ndu áfónórí bebú ebhese menkem. ¹⁴ Sékwen nyaka manyé besí Mandem ndu sébhíkí kɛ mbə enyü yi áyàn. Ke adákátí ekati manyé bebú ebhese, ne ébhak mbə be ábáy nyaka bhə anti Yesu, ne bágó yi ndü ekotákátí ne bhə. ¹⁵ Afónó betəŋ ntá befónó ebhen bébhónó betəŋ fá amik, akɛ be bó béké

bhəŋ kenókó besí bho ndü ású bhó amík. Atón bhə mbə batemé nenu abhen bákémé ebhínenu. Ebhí nenu eyə ebhak nēwú Yesu ndü ekotákátí. Asət awónem amfäy befónó ebhə enyuyə befuet ndü nēwú Kristo ndü ekotákátí.

¹⁶ Ndu echi yě nə, báké rə be yě mmu ánji be be bekwéné béchí ne bhe éti menyü menyin ebhen mányie ne ebhen mányü. Ne báké rə be mmu ampuri bhe mánkəŋo bebhé éti bepá mmyé, * ne epä ntaŋ akə, ne éti epä nywəbhé neywēmuet. ¹⁷ Bebhé ebhə menkem bechi chi mbə ndíkándi menyin ebhen Mandem ábhéré nyaka be bétwə chəŋ. Mbəŋ enyin ene echi ansem ndíkándi wu ankem chi Kristo yimbəŋ. ¹⁸ Báké rə yě mmu ándém be bábhíkí kway, anset nkwere be bəbhəŋ bebhəŋ enyü neseptimuet enen népú tetep, ne be bəbhəŋ bechye kenókó ntá bəángel. Bəbhə bápə be Mandem átəŋ bhə menyin ndü kenó amík anti fúú, ne báyoŋ mmuet ndéndem. Nkaysi yap achí chí ane bə mmik. ¹⁹ Ekə bə bábhíkí peref bhat mmuet ne Kristo, münti wap. Yí ke achi mbə ntí ne bənkwə bachi mbə mmuet eyi. Básət betəŋ ebhap menkem chí ntá yi ne ákə bə mánhem mmuet ndü nkwo amət mbə enyü barin ákem byonómuet. Bágə ye ndü mbi Mandem mbə enyü yi áyàŋ.

Bégu ne ebhak nepém ne Kristo

²⁰ Bágú ne Kristo, ne Mandem aféré bhe anten befónó ebhen bebhəŋə betəŋ fá amík. Ndu échí nə, ndaká yi bəchi mbə bə mmik? Ndaká yí bəbhuet bekoŋo bebhé bə mmik, mbə ebhen bérəm be, ²¹ “Báké kém enyin eyə ne awə. Yě chí beghokoti, báké ghokoti enyü nenyíe enə. Yě betək, báké tək enyü enyin eyə.” ²² Menyü bebhé ebhə befuerε fuet. Menyü bebhé ebhə befù chí ntá bə mmik ne ndü menyin ebhen bə bátəŋ. ²³ Béyini bebhé ebhə, mmu ákway bekaysi be béchye neriníndak mbənyune bo abhen báfyə bhə bátə kpírí be mmu abhəŋ befye mmuet ndü menyin Mandem ebhə, ne bərəm be mmu abhəŋ besepiti mmuet amík, ne be mmu abhəŋ bechye mmuet yi beyä esəŋəri. Bebbe ebhen bechi chí ndéndem. Bépú kway

bekwak mmu ambəŋ betəŋ ndu bekem mmuet be áké koŋo bebépti menyin ebhen mmuet eyi áyàŋ yi ankə.

3

Nebhuet ane mmu abhəŋə bebhəre nti eni

¹ Təndu Mandem áké báfú ndü nēwú bápətnsem ndü nepém nekə ne Kristo, bərə ká nti ndü menyin ebhen bechi amfay, ebhak ene Kristo áchókó ndü nebhuet kenókó, ebhe awónem Mandem. ² Bərə ka nkaysi chí ndü menyin ebhen bechi amfay, puyě ndü ebhen bechi fá amík. ³ Echi mbə be bəgu mpok ane Yesu ágú. Néne, nepém nekə eneka nechi bhésé bhésé awó Kristo ndü nebhuet ane yi achi ne Mandem. ⁴ Ne mpok Kristo mmu achi nepém enese ábhəsi, chəŋ be nkwo mambesi ne yi ne mambəŋ ákóré ndu keném eki.

Də kə esí nepém eneka, mäsət enen nekə

⁵ Sə yé ka amó mämferé ndü menyin ebhen béyini nepém nesí eneka. Nə chí epúsi, ne yě chí bepə baraká kebhere, ne ménwaka ndü baraká kebhere, ne nkaysi bekə bebə, ne yěchi befye amík ndü menyin bo bachak mbənyune befye amík ndü menyin chí besət bhə mbə bəmandem mmik. ⁶ Éti barak abúbə yə ke Mandem ábè chəŋ nti, antemsi bho. ⁷ Ndü mpok ane áfueré ansem, bəku nyaka menyin ebhen mpok bachi ndü esí nepém eneka. ⁸ Ke néne, báké bhəŋ yənyin bekə ne menyin mbə bebənti, ne echokonti, ne nkaysi bekə bati bebə, ne bechənti manyén bati, ne eyəŋ ebúbə eke fu be anyu. ⁹ Báké sənse ntá bati təndu mánəŋ bərə esí nepém eneka ne menyin ebhen nə nətə nyaka be mänkə nəkə, ¹⁰ ne bərəbhe koŋo chí epin ekə. Bəyibhírí bərəp bə bakə ne bəyibhiri mändəkə nəkə chí ambi mändəbhe nəkə mbə Mandem. Yi ke ághókó bhe mbə bə bakə be mändini yəntiki enyin éti yi. ¹¹ Ndü nepém nekə enen, yě mmu achi chí mmu Israel yě mmu etək echak, yě básyep mmu yě bábhíkí syep, yě chí mmu ane amík anéné yi yě chí ane achi nyabhi, yě chí nsem ye chí məmik, mankem bəchí enyumət. Nném enyin chí Kristo ne yi achi anem bati bəbhi mankem. ¹² Mandem

* **2:16** Bepá mmyé: Annual festivities.

ayap be be mǎmbak böbhi, bǎchi nyánǎ, ne akəŋ be tontó. Ndu echi nǎ, bǎbhəŋ beghə bati ntínso, mǎntəŋ bə berĩnti ne neseptĩmuet, ne epĩŋ besət menyĩŋ petii, ne ekébhénti. ¹³ Bón ká ekébhénti ne bati, mǎndək ambi befoŋori bati, yě émbak chi be bákə mǎmbenti. Bǎbhəŋ befoŋori bati nkúbhé mbə enyu Acha ywese áfónórí bhe. ¹⁴ Ne nném enyĩŋ ene echa ebhen menkem ene bǎbhónǎ betəŋ bati chi bekəŋ bhə. Ekəŋ égwət menyĩŋ menkem ndü nsoŋ amət. ¹⁵ Dǎ ká kpák ane Kristo áchyè ántón be enyü bǎbhəŋə bekə menyĩŋ tǎndu Mandem ábhĩŋí be be mǎmbak ndu mmuet amət, ne be kpák ambak ne bhe. Ne bǎbhəŋ bekaka Mandem ěti menyĩŋ ebhen yi ákə. ¹⁶ Dǎ ká Eyəŋ Kristo émbəŋ betəŋ amem bati ayeka. Tón nókó ká bati ekəŋ eyə, mǎnchye nəkə bhə manié, ne beyǎ nerĩŋĩndak. Kwáy nókó ka bakwáy ane áfù ndu Ekáti Bakway ene echi amem Ekáti Mandem, ne bakwáy Mandem achak, ne bakwáy ane Efónǎ Bedyere afyé be anti. Kwáy nókó ka yə ne bakak ntá Mandem amem bati yeka. ¹⁷ Ne yěntiki enyĩŋ ene bǎkə, ne ené bǎrəm, mǎnkə yə ndu nnyén Yesu Acha, mǎmfuet ntá yi mǎnchye nəkə bakak ntá Eta Mandem.

Enyü bo Kristo bǎbhónǎ bebhak ne bati

¹⁸ Bě baghərə ne maném, septi nókó ka mmuet ntá maném abheka ndü yěntiki enyĩŋ mbənyune eyə ke eri besí Yesu Kristo Acha.

¹⁹ Maném, kəŋ ka baghərə bheka, ne bǎké bhak bebebebe ne bhə.

²⁰ Bə, ghók nókó ka bachi ne manə bheka ndü yěntiki enyĩŋ ene bǎghāti be mǎnkə, mbənyune eyə échyè Yesu Acha maŋák.

²¹ Bachĩ-bhə, bǎké kə enyĩŋ ene ékə böbhəka mambe nti. Mbák mǎnkə nə, bákway beferə amə.

²² Basem, ghók nókó ka bachi bheka abhen fá amik ndü yěntiki enyĩŋ. Bǎké kə nə chi ndiere mpok ane amík ayap achi be amuet, mbə bə abhen báyan chi bechye bhə maŋák. Ghók ká bhə ne bati ayeka ankem mbənyune bǎchyè Mandem kenókó. ²³ Yěntiki betik ebhen bǎchyé bhe, kə ka bhə ne bati ayeka ankem tǎndu bǎrĩŋi be bátok nə chi Yesu Acha, puyě nkwa. ²⁴ Bǎrĩŋi be chəŋ mǎmbəŋ akap ane Yesu Acha ábhərə

ntá böbhi. Chi Kristo Acha ke bátok nə! ²⁵ Dók ká ambi bekə nə mbənyune yəgha ane ákə bebú ábhəŋ nsáy ndü bebú bhi, ne Mandem átaŋ bo ketón kəriŋámík.

4

¹ Bě abhen bǎbhónǎ basem, kém ká bhə erĩrí ne enyu ene echi chak. Bǎrĩŋi be be nkwa bǎbhəŋ mmu ane ábhónǎ be amfay.

Menyĩŋ bechak ebhen bǎbhəŋə bekə

² Tě ka kákáti ndü nenikĩmuet, mǎmbak pě, ne mǎnkaka nəkə Mandem. ³ Nik nəkə ka mmuet ěti yese nkwa be Mandem ánéné bhese mbi ndu beghati bho kpoŋoroŋ Mbok Ndĩndí ěti Kristo ane achi bhésé bhésé. Chi ěti méghāti bho yə ke nchí ekerékenəŋ. ⁴ Nik nəkə ka mmuet be ngátí bho yə mbə enyü mbónǎ bekə, enyu ene bǎghòk mǎnjwimem.

⁵ Ekaká nekə eyeka ebhəŋ betəŋ be bǎchi bariŋĩndak besí bo abhen bǎbhíkí rĩŋi Mandem, ne bǎké chəŋti yěntiki mpok ane bǎbhəŋə mbi beghati bə Mbok Ndĩndí. ⁶ Eyəŋnyu eyeka ebhəŋ bebhak ené échyè bo maŋák, émbak mbə ené mmu ane afyé ngəŋ anyu be mǎndĩŋi enyü bǎbhónǎ békéme bo abhen bǎbhəp be menyĩŋ.

Bakak amen ngwenti

⁷ Chəŋ Tíkíkəś ángati bhe yěntiki enyĩŋ ěti ya. Achí manə ne nti mǎnkwa ane nkón tontó. Akə betik ne nti nemət ne átok Acha ne me. ⁸ ěti yə ke ntó yi ntá yeka be ankə mǎndĩŋi enyu sechi, ne be ámfyé be nti. ⁹ Atwə awu ne ņnésiməś, mmü yweka amət. ņnésiməś achi mmu tetep ne manə ane sékónǎ tontó. Chəŋ bə mángati bhe yěntiki enyĩŋ ene éfákáří fá.

¹⁰ Arístakəś mmu achi fá ekerékenəŋ ne me áto be bakak. Mbák Mák manə Banábas mmu ngátí bhe menyĩŋ ěti yi ántwó awu, sət ka yí ne amó apay. ¹¹ Ne Jísəś ane bǎbhĩŋi be Jóstəś áto bhe bakak nkwa. Ndiere bo Israel abhen bati arət ke bachi bati bakə betik ne me ndü bekə bo mǎndĩŋi enyu Mandem abhak ne bho mbə Mfə wap. Bó mankem bǎchyè me nepəptĩntí tontó. ¹² Epáfras nkwa áto be bakak. Achi mmü yweka amət ne mübetok Yesu Kristo. Anikmuet ěti yeka ne nti eni nenkem mpoknkem be mǎnsene ndü mbi Mandem, ne be mǎndĩŋi sayri

yěntiki enyīη ene Mandem áyàη mānkα.
¹³ Nchí ntísie Epáfras be ákα tontó ěti yeka
 ne bōnkwα Laodísia, ne abhen Hierapolis.
¹⁴ Lukas, ngan ane sékónó tontó, ne Démas
 bátò be bakak. ¹⁵ Kaká ká bōnkwα abhen
 etak Laodisia, ne Nímfa, ne eka bōnkwα
 abhen báchèη εκet eyi. ¹⁶ Mǎnáj mǎmpay
 ekáti ene ndū nkω ywεka, kα ká mámpay
 yα ntá nkω Laodísia nkω. Pay ká nkω
 ekáti ene ntó ntá nkω etak Laodísia mpok
 ane bα bátó yα ntá yeka. ¹⁷ Ne ghatí ká
 Akípōs be, “Ghα be onáná betik ebhen Yesu
 Acha achye wα.” ¹⁸ Me Pōl nchí sīη bakak
 amen ne awó awa membαη. Tik ka bé nchí
 ekérékenαη. Mandem antαη be berĩndu.

2

Ekáti Pōl ené mbi ntá Nkwō Tesalónika

1 Me Pōl kě nchí síj ekáti ene ntá yeka nkwo Yesu abhen Tesalónika. Nchí síj ntá yeka bō Mandem mmuet ne be bho bābháré mmuet ne Yesu Kristo Acha. Nchí fá ne Sáilas ne Tímōti. Mandem antōj be berindu, anchye bhe kpák.

Neka enén bo Tesalónika

2 Séchyè bakak ntá Mandem mpoknkem eti yeka mankem ne séfyè bhé ndū nenikímmuet enesé mpoknkem. **3** Echí enyu eyo mbonyune besí Mandem Etayese, sépú ghokantik betik ebhen bākù ndū bābhōjō neka ne Yesu, ne enyū bādéné mmuet ndū betik ebheka eti ekōj, ne enyū bāte kpirí ndū nebhakánti eneka ne Yesu Kristo Acha. **4** Bōma, sérinjí bé Mandem akōj be ne ayap be **5** tēndu Mbok Ndíndí ane séghàti bho abhiki twō nyaka ntá yeka chí ndū eyōjōnyu yōyō, ke ndū betāj Efōjō Bedyere nkwo. Ne bāriji nyaka be yō achi tetep. Mpok séchí awu ne bhe, bāriji nyaka enyū ekakáneko eyese echí. Sébhāre nyaka mmuet eyese enyu eyo ndu bekwak bhe! **6** Ne bākōjō ekakáneko eyese ne ekakáneko Yesu Kristo Acha. Yēndu bāghò nyaka beyā esōjōri, bāsíepti Eyōj Mandem ne mañák amen Efōjō Bedyere áchyè. **7** Ekū bārōp erij ené bakojo Yesu mankem atú Masidónia ne Akáiya májōkō. **8** Ne Eyōj Mandem étaka atú Masidónia ne atú Akáiya eti menyij ebhen bākú, ke ébhíki may nō. Mbok neka eneka ne Mandem akō mbankem, enyu ene sebhiki bhōj yēnyij berem ndu betōj enyū mānoko. **9** Bó babhōj bārēm enyū básóre bhese mpok sétwō awu ntá yeka ne enyū bātíknsēm ntá bōmandem nsé bārōbhē chye kenókó chi ntá Mandem. Yi aywinti ke achi Mandem ane tetep ne yi ke áchyè nepēm. **10** Bō bhō bāriji nkwo be mānōj Mmō Mandem ámfú amfay antwō. Nō chí, Yesu mmu Mandem ákú nyaka áfú ndū newú apetnsem ndū nepēm. Yí wu ke ápēmē bhese mpok Mandem átāj bo ndu ábè nti ne bhō eti bebú bhap.

Betikí Pōl ákú etōk Tesalónika

1 Bōma, bābhōj beriji be netwō ane sétwō awu beghō bhe ápú nyaka ndéndem. **2** Yēndu mánāj bāchyé nyaka bhese beyā esōjōri ne ntíanwōp etōk Fílipi mbō enyu bāriji, Mandem ywese afyé bhese nti be séntwō séngátí bhe Mbok Ndíndí ane áfú ntá yi yēndu beyā bo mánū nyaka tontó bechyet bhese mbi. **3** Bāké ghokantik bé enyij ené séghàti bhe échí tetep ne yē bekwéné bepu aré. Sébhíki bhōj nkaysi bérwō yē mmu. **4** Enyij ene sékù chi be, tēndu Mandem áyinjí ághó be sékwāy bo abhen yi afyé Mbok Ndíndí amó, nō ke séghàti bho yō. Ne puyé chi be bo mámbōj mañák ne bhese, ke chí bé Mandem mmu áyinjí beghō enyū bati ayese achi amem, ámbōj mañák ne bhese. **5** Bāriji nkwo be mpok séchí ne bhe sébhíki sōt sérwōrenyu beku māmbōj mañák. Ne mbōj Mandem achi ntísie be sépú ghati nyaka bhe Mbok Ndíndí chí ne nkaysi bebhōj nsáy ane áfú ntá yeka. **6** Ne sépú kē nyaka yēnyij bé yē chí be, ye chí bo bāchak, mánkaka bhese. Sékwāy nyaka bebhēp be menyij mbō bōnto Kristo. **7** Ke sékópti bhe mbō enyū nno ákēm bōbhi. **8** Sékōj be tontó, kpát ékú séká be sebhōj bechye be, puyé chí ndiere Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandem, ke ye chí mmuet eyese nkwo ndū bāchí bhese anti tontó. **9** Bōma, bābhíki ghokantik ndu sére kē betik, sémkpōt nōkō nsōjti beti ne ngósí mpok séchí awu ne bhe. Sékù nyaka betik enyu yō be sémbōj menyij ebhen béchébhé bhese. Sébhíki yāj nyaka bebhak ntu ntá yeka mpok séghàti bhe Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandem. **10** Bāchi batísie bhese. Mandem nkwo achi ntísie be nepēm enesé nenti eneka bakojo Yesu nechí nyáká nyānjá ne chak ne néke bhōj bekwéné besí Mandem. **11** Bāriji enyu sékēm nyaka yēntiki mmu ywēka mbō enyū chí bhō ákēm bōbhi. **12** Séfyè nyaka bhe nti ne sékpēmē nyaka bhe be nepēm eneka nēnchye Mandem mañák. Yí ke ábhíj bhe be māmbak bo abhen yi achi Mfō wap ne be māmbák ndu keném eki ne yi.

13 Ne nkwo sékàka Mandem mpoknkem mbonyune mpok ségháti bhe Eyōn eyi, bābhíkí sōt yó mbō eyōn ene nkwa. Bāsót be tetep chi Eyōn Mandem ené ékà betik amem bati yeka, be bho mánóko. 14 Bōma, bārōp bo abhen mānōkō ekakánēkō ené bōnkwo Mandem abhen atú Judéya. Bābháré mmuet ne Yesu Kristo mbonyune bāghō esōrōri amō bati bo etōk eyeka nkúbhé mbō enyū bo Israel bāchyé nyaka bhō esōrōri atú Judéya. 15 Bo Israel bhō ke bāwáy nyaka Yesu Acha ne baremé kepinti Mandem ne bó ke báboko bhese etōk. Bākū nti némbé Mandem. Bachi bōmpap ntá yēntiki mmu. 16 Bo Israel bhō bāchēt bhese mbi be seke ghati bo abhen bápú bo Israel Mbok Ndíndí Mandem ámpémé bhō. Bākú bebú kpát mánáná. Ke bākú kpát bebēnti Mandem bechi ne bhō.

Pōl abhōn nti berōn Tesalónika

17 Bōma, yēndu bākú séró nyaka bhe ndu móm̄biñi mpok, bati yese ábháét nyaka ne bhe, ne ékà ekwak bepēt beghō bhe besí ne besí ére yá éndōk nōkō chi ambi ne sere nu beghō bhe. 18 Séyān nyaka bétwō awu ntá yeka. Mēmbōn Pōl, mmó bétwō awu ndōn ne ndōn, ke Satan achét bhese mbi. 19 Pú sébháká nti chi ne bhe? Pú be kē bāchyè bhese mañák-á? Pú be kē bākū sēndep chōn awó anti besí Yesu Acha ywese ndū nywōp enen yi apētsem, be sékū betik ebhesé sayri? 20 Tetep, be ke bākū sēdēp awó anti, ne be ke bāchyè bhese beyā mañák.

3

1 Séchókó kpát, séke pere kwáy bekepnti, séka berōp ansem ndu etōk Atens, 2 sétó móm̄yese Tímōti ntá yeká. Yí achí nti nkūbetik Mandem ndu bégháti bhō Mbok Ndíndí éti Kristo. Sétó yi be ámfye bhe nti, ankū mánté kpirí ndū neka eneka, 3 be yē mmu ywēka amōt áké kwēn ansem éti besōrōri ebhen. Bē babhōn bārīñi be, bekoño nkaysi Mandem, besōrōri ebhen bébhōjō bétéméri bhese. 4 Mpok séchí nyaka ne bhe, ségháti nyaka be ambi ambi be chōn sémbōn besōrōri, nkúbhé mbō enyū éfákárí, ne bārīñi enyu eyō. 5 Éti yō, mpok

mbíkí pere kway békepnti, ntó Tímōti be ántwō, ángó mbák babhúét bésíki nti ne Kristo. Mbōñ nyaka becháy be ngufú Satan mmu ámō bo ndu beka bō báképere noko Yesu, abhōn mbi ne bhe ne betik ebhese menkem berōn ndéndem.

6 Ke Tímōti anánj áfū awu apētsem fá, ne eríti ntó be bātān ndū nesikinti eneka ne Kristo ne ndū ekōn ene bābhōjō ne bati. Ne agháti bhese be bākaysi bhese ne mañák mpoknkem ne bābhōn ekwak beghō bhese nkúbhé mbō enyū sébhōjō ekwak beghō bhe. 7 Bōma, ekū ye be yēndu bāchyè bhese nenyok ne beyā esōrōri, bati apōp bhese amem mbonyune bāte kpirí ndu nesikinti eneka ne Kristo. 8 Tēndu bāte kpirí ndu mbi Yesu Acha, séchí sayri. 9 Ntiki enyu bakak sékway bechye Mandem éti mañák mankem amen sébhōjō besí bhi éti yeka? 10 Sēnikmuet ne bati yese ankem beti ne ngósí bé Mandem ánkwak sempēt sengō bhe besí ne besí, ne séntōn be menyīñ ebhen bābhíkire rīñi, ndu bekwak māmbōn neka ne Kristo mbō enyū éyān.

11 Sēnikmuet be Mandem Etayese yimbōn ne Yesu Kristo Acha mánkū séntwō ntá yeka. 12 Sēnikmuet be Yesu Acha ánkū ekōn eyeka ne bati ne yēntiki mmu achak éngó éndók nókó chí ambi, nkúbhé mbō ekōn ene sébhōjō ntá yeka. 13 Sēnikmuet enyu eyō be yi ankū bati ántān be amem ne bé báké bhōn bekwéné, ne bé māmbák nyáná besí Mandem Etayese, ke mpok ane Yesu Kristo Acha átwō ne bo Mandem ankway.

4

Nepém enen Mandem akōnō

1 Bōma, ndu berōn ambi, séghati bhe enyū bābhōjō bebhūere nepém eneka nkúbhé mbō enyū bākū nō be Mandem ámbōñ mañák ne bhe. Sēnik ye be mmuet sémkpeme nōkō ndu nnyén Yesu Acha be māndōk ambi beka nō. 2 Bē babhōn bārīñi menyīñ ebhen ségháti nyaka bhe ndū nnyén Yesu Acha be bābhōn békū. 3 Enyīñ Mandem áyān chí be māmbák nyáná, be báké bhōn yēnyīñ beka ne barak épusi. 4 Yēntiki mmu ywēka

* 4:4 “Bekem mmuet:” Ékway nkwo bebhak be, “Andíñi ndu áchōkō ne ngōré ywi”.

ankém mmuet eyi, * enyu ene nepém eni nébhak pépép besí Mandem, ne bo mámbəhə kenókó ne yi. ⁵ Báké ŋwaka ndü barak épusi, kekém mmuet mbə bo abhen babhíkí rihí Mandem. ⁶ Yě mmú áké kə nti bebú ndü ndaká kebħare ané, ne yě mmu áké nyie nti ébhón! Dini ká be Yesu Acha ákeme kémbé ntá bo abhen bákə menyü bebú ebħə menkem nkúbhé mbə enyü sénán séghàti bhe be mäsət mpok. ⁷ Mandem abhíkí bhini bhese chí be sembak bə epúsi, abhíni bhese be sémbak nyáná besí bhi. ⁸ Yě agha ane ábyák ye ndak ane apú byak chi nkwa, ábyák chí Mandem mmu áchyè bhe Éfónó Bedyere yi.

⁹ Nti apú besin be be mǎmbón ekəh ne bati bakoŋo Yesu. Mandem yimbəhə anán átón be enyu bǎbhónó bekəh bati. ¹⁰ Ne tetep, bákəh bati bönkwə atú Masidónia ankem. Ke bəmə, séghàti bhe bé ekəh ené bǎbhónó ne bati éndók nókó chi ambi. ¹¹ Yěntiki mmu ywəka ánkə yěntiki enyih be nepém eni néké chye bho esəŋəri. Mmu áké chwe ndü ndaká nti. Ne yěntiki mmu ywəka abhəh bekə betik ne amó yi nkúbhé mbə enyü séghàti nyaka bhe. ¹² Mǎmbák enyu eyə bé bo abhen bǎbhíkí noko mánchyé bhe kenókó ne bé báké kə besíki.

Enyih ene ébhónó befakari ne bawú ke Yesu Acha antwó

¹³ Bəma, néne, séyàn bekə be báké rəp amem ejuri béyini bo abhen bágú be báké di bhə mbə bo abhen bǎbhíkí bhakanti be chəh bawú mámpetnsem ndü nepém. ¹⁴ Təndu sénókó bé Yesu ágú nyaka, apetnsem ndü nepém, sénoko nkwa be chəh Mandem ankə bakoŋo Yesu abhen bágú mámpetnsem ndü nepém mpok Yesu átwə. ¹⁵ Békóno enyih ene mbəhə Yesu Acha árémé, séghàti bhe be mpok Yesu Acha átwó, besé bho sechi nepém sépú yambi bétəmeri yi ke abhen bágú mántəmeri yi. ¹⁶ Dini ká be chəh mbəhə Yesu Acha amfú amfay antwó anchye eyəh ne betəh. Mfə bəángel Mandem andem ne eyəh etəŋatəh, ne mmbá Mandem ankwén. Émfakari ye bé bakoŋó Kristo abhen bágú mánjambi mámpetnsem ndü nepém, ¹⁷ ke besé bho sechi nepém ne sébhəét ansem, sénko ndü nebħán təmté ne bhə, séntəmeri

Yesu Acha ndü yi ásəp. Ne bebho mpok eyə, sémbak ne yi mpoknkem. ¹⁸ Chié nókó yəka bati nepəptinti ne beyəh ebhen.

5

Bák ká pə ndu menoh Yesu Acha

¹ Bəma, nti apú besin be éti mbəhə mpok ane menyih ebhen bəbhónó bəfakari. ² Bǎbhəh bérini be nywəp Yesu Acha átwə nébhak chəh mbə ngép ane átwə ne beti. ³ Mpok ane bo bərəm be, “Mbəh achi kpák, ye esəŋəri épu.” Mpok eyə kə erəm esəŋəri ékwen bə amuet təmchok mbə bebe ngərə ane ánəŋsi. Ne mbi bəbəe kebħak.

⁴ Bəma, ke mbák chí bhe, bápú amem ejuri, bé nywəp enə némfókóri bhe mbə ngép. ⁵ Bǎchi bo abhen bákə ne ngósi, mpok mban əghə. Sépú bo ejuri, sépú bo beti. ⁶ Séké bhəre ye kenó mbə mbək bhə. Sémbák chí pə, sénkem nəkə mmuet. ⁷ Bo abhen bǎbhəre kenó, bǎbhəre chi ne bəti, ne bo bákwen mmém chí ne beti. ⁸ Ke təndu séchi chí bə ngósi, sénkém mmuet. Séndók ambi ménoko Yesu ne bəbhəh ekəh ne bo, be eyə embák mbə kendén ane ntemé nenu ákémé bechyet mmuet. Sémbáká nti be chəh Yesu ampeme bhese, ne be eyə émbák ntá yesé mbə ntá ntemé nenu ane ákuti nti ywi. ⁹ Bǎrini be Mandem abhíkí yap bhese chí be sémbák bo abhen yi átəh anchye ntemsi. Ayap bhese chí be ánkə Yesu Kristo Acha ampeme bhese. ¹⁰ Yesu ágú éti yesé be yi anán antwó, yě sebhəet chí pə, yě ségú gu, sénkwáy bəbhak ne yi. ¹¹ Ndu échí nə, fyé nókó yəka bati nti mánkwak nəkə bati nkúbhé mbə enyü bákə nə.

Beyəhə ngwenti

¹² Bəma, séghàti bhe be mánchyé nəkə bə abhen bákə betik Acha ndü nkwa ywəka kenókó be mánchyə nəkə bhe manie be báké kə bebú. ¹³ Bǎbhəh bechye bhə beyə kenókó, mánkəh bó éti betik ebħén bə bákə. Ne mǎmbák sayri ne bati. ¹⁴ Bəma, semti nókó bǎbhót, mǎmfye nəkə abhen bǎbhónó becháy nti. Kwak nókó ká abhen mmuet apú bhə. Bón ká ekébhənti ne yěntiki mmu. ¹⁵ Ghó ká be yě mmu áké keme bebú amfay bebú. Nu nókó ká bekə chi berindu ntá bati bönkwə ne yěntiki mmu achak. ¹⁶ Bák ká

manák mpoknkem, ¹⁷ mǎnik nǎkǎ mmuēt mpoknkem. ¹⁸ Ne yě émbak be yi, chyé nókó ká Mandem bakak, tǎndu menyin ebhen menkem chi ebhen yi áyàn mǎnká ndũ bǎchí bo Yesu Kristo. ¹⁹ Bǎké neme ngó Efóhó Bedyere. ²⁰ Bǎké byák enyin ene Efóhó Bedyere áká nti mǔnkwo ándem. ²¹ Bǎbhǎn bechak yǎntiki enyin sayri, mǎnkem éne érí. ²² Bǎké bhǎn enyin beka ne barak abúabu.

²³ Mbǎn Mandem mmu áchiē kpák ánká mǎmbák nyǎná ndũ yǎntiki mbi. Yímbǎn ámbaré nkaysi, ne efóhó, ne mmuēt yǎntiki mmu ywēka enyu ené ápú bhǎn bekwéné kpáte mpok Yesu Kristo Acha átwǎ. ²⁴ Mandem mmu ábhíjí be be mǎmbák bǎbhi, ábhàre bariēp ami, ne chǎn ankǎ nǎ. ²⁵ Bǎma, fyé ká bhese ndũ nenikímuēt. ²⁶ Kaká ká bati ne ekǎn Mandem. ²⁷ Nchí ghati bhe ndũ nnyén Yesu Acha be mǎmpáy ekáti ene ntá bǎnkwo mankem. ²⁸ Beríndu Yesu Kristo Acha mémbák ne bhe.

Εκάτι Πῶλ ενε εjwi βεpay ntά Nkwᵔ Tesalónika

Εκάτι Πῶλ ἐνέ εjwi βεpay ntά Nkwᵔ Tesalónika

¹ Με Πῶλ κε nchí siη εκάτι ενέ ntά yeκα bōnkwᵔ Yesu abhen Tesalónika. Nchí siη ntά yeκά bo Mandem mmu achi Etayese, be bho bābháré mmuet ne Yesu Kristo Acha. Nchí fá ne bōmayese Sáilas ne Tímōti.

² Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mántōη be berĩndu, mánychē bhe kpák.

Chōη mántaη bo nywᵔp Yesu átwᵔ

³ Bōma, sébhōη béchyé bakak ntά Mandem mpoknkem ἔti yeκα. Ekway be sénká nō mbōnyune bābhōη neka ne Yesu Kristo mándak nākō chí ambi, ne ekōη ενέ yēntiki mmu yweka ábhōηᵔ ne bati érōη chí ambi. ⁴ Besé babhōη sépānyu ntά bōnkwᵔ Mandem báchák ἔti yeκα, ndū bāté kpirí ndū neka eneka ne Yesu, yēndu bo báchyē bhe nenyok ne beyǎ esōηri.

⁵ Ndu echí nō, menyīη ebhen menkem bétōη enyū Mandem átāη chōη bo enyu ενέ echí chak. Chōη eyō enkᵔ mánkway bebhak bo abhen Mandem ábhak Mfō wap. Tēndu ἔti Kefō eki ke bābhōη esōηri. ⁶ Mandem ákᵔ chí enyīη ene echí chak. Ne chōη yī ankeme kémbé ntά bo abhen báchyē bhe esōηri. ⁷ Chōη anchyē bhe neywēmuet ndū besōηri ebheka, anchyē bhesē nkwᵔ neywēmuet. Chōη Mandem ankᵔ nō mpok Yesu Acha ábhēsi ne betāηti bōángel bhi amem ngó ane ákáp bhō ne ádū gum gum gum. ⁸ Chōη yī antēmsi bō abhen bābhíkí yaη berīηi Mandem ne abhen bápú ka bekoηo Mbok Ndíndí ἔti Yesu Kristo Acha ywese. ⁹ Chōη amfere bhó besí bhi ne ndū bedíéré bhi ne betāη ebhi, anchyē bhō ntemsi ane abhíkí bhōη ngwenti. ¹⁰ Mpok Yesu Acha átwᵔ, bo Mandem mankem báchyē yī kenókó ne bō abhen mánókó mámbak maknkay be bágħó yī. Bē nkwᵔ bābhak chōη ne bhō mbōnyune mánókó menyīη ebhen séghátí bhe. ¹¹ Ἐti eyō ke sénik Mandem mmuet mpoknkem ἔti yeκα be yī ánkᵔ mámbak bo abhen bákway bébhak bōbhi. Sénikmuet bé

yi anchyē bhe betāη mánāηá berítí menyīη ebhen bāyaη bekᵔ ne betik ebhen bákᵔ ἔti neka eneka ne Yesu Kristo. ¹² Sénikmuet nō be bo mánychē nyén Yesu Acha kenókó ἔti yeκα ne be mámbōη kenókó ne yī békōηo berĩndu abhen Mandem ywese ne Yesu Kristo Acha bátōη be.

2

Chōη mbám̄bᵔ antwᵔ ke Yesu Acha ampētnsem

¹ Bōma, béyīηi netwᵔ Yesu Kristo Acha ne nenyokoti ane bābhōηᵔ ményókóti bhese be séntémérí yi, séghátí bhe be, ² báké rō bati yweka ángwákárí betaka amem. Yē mmu andem chi be yī achi ndemekerĩti, yē chí be achi ngati Eyōη Mandem, ne yē chí be εκάτι éfú ntά yese be nywᵔp Yesu Acha átwᵔ négháká, bákē fyé ntí. ³ Báké rō yē mmu andwᵔ bhe ndu yē mbi, mbōnyune nywᵔp enō néperé twᵔ, beyǎ bo báte nesāη ne Mandem Acha mámbyaκα nākō bebhé bhi ke mbám̄bᵔ ambesi. Ngwenti yī chí ménémé. ⁴ Chōη yī andem be Mandem apú yēnyīη ne be yēntiki enyīη ene bo báchíē kenókó mbō Mandem epú yēnyīη. Yí ārem mbúrē be achá Mandem ne menyīη ebhō menkem, andak kpát anchakō amem ekerákap Mandem andem be yimbōη achi Mandem.

⁵ Báké ghókóntik be ngátí nyaka bhé menyīη ebhén mpok nchí ne bhe? ⁶ Ne bāriηi enyīη ene ékēm yi ansem. Abhōη bébhési chí mbák mpok yi akway. ⁷ Enyu betāη ebhen mbám̄bᵔ abhōηo ménaη békᵔ betik fá amik bhesé bhesé. Ke mmu ane áchet bo mbi be báké bhēre bebhé Mandem ārōη chōη ambi bekᵔ nō kpate mpok ane Mandem áfere yi ambi. ⁸ Mpok yō ke mbyaká bebhé Mandem wu abhesi, ke Yesu Acha ánāη ántwᵔ, áfer chí ēyu, eyi émay. Mbōη netwᵔ Yesu ānaηa betāη ebhi. ⁹ Mbyaká bebhé Mandem wu átwᵔ bekᵔ betik Satan. Ne chōη ansōt betāη ebhi ankᵔ baraká maknkay ane bapu menyū ne menyū ndu bérwᵔ bhō. ¹⁰ Chōη ansōt yēntiki ebépti enyīη berwᵔ bo abhen bachi ndū mbi newú. Chōη ankᵔ nō ndu bābhíkí ka bekōη tetep ane áyīηí Yesu Kristo be Mandem ampeme bhō. ¹¹ Ἐti yō, Mandem

áto etati énjwi bə anti enyu ené bārəbhe noko chi baraká nsé. ¹² Eyo enkə yi anchye ntémsí ntá bo mankem abhen bábhiki noko tetep ane ayíní Yesu, ke bakəñ beka chí bebú.

Bábhəñ bété kpirí ndü mbi Mandem

¹³ Bəma, be bo Yesu Acha ákónó, sebəñ beka Mandem éti yeka yéntiki mpok mbənyune ayap be bé ámpémé bhe te mpok ane yi ábhíki re ghoko mmik. Ayap bepe me bhe befuet ndü betanə Éfónó Bedyere Mmu ákə mambák nyáná ne éti mánókó tetep ane ayíní Yesu Kristo. ¹⁴ Mandem afuet ndü Mbok Ndíndí ane séghátí bhe abhíní be. Akə nə bé mambón ákóré ndu keném Yesu Kristo Acha. ¹⁵ Bəma, tē yeka kpirí, mändək ambi menoko menyíñ ebhen sétón be mpok sechi ne bhe ne ebhen sésíní amem bekáti ebhen sétó ntá yeka.

¹⁶ Mbəñ Yesu Kristo Acha ne Mandem Etayese mmu akəñ bhesé mántón bese berindu, mánchye bese nepəptíntí mpoknkem ne nebhakánti ndü berítí menyíñ ebhen bebəñə befakari. ¹⁷ Sənikmuet be Mandem Etayese ne Yesu Kristo mánchye bhe nepəptíntí ne betanə beka ne berem chi berítí menyíñ.

3

Nik nókó ká mmuet éti yese

¹ Bəma, enyíñ écháki chí be mánik nəkə mmuet éti yese be Mbok Ndíndí éti Yesu Acha antaka ayak ne bé bo abhen bághòk yo mánsyepti yo ne kenókó, mbə enyu éfákári nyaka ne bhe. ² Nik ka mmuet be Mandem ámféré bhesé amə bebéptí bho. Puyé bo mankem abhen bághòk Mbok Ndíndí ke mánókó. ³ Ke Yesu Acha apú nók bebəre bariəp ami. Chəñ anka bati antanə be amem, ankuti bhe be mbúmbə áké kə be yényíñ. ⁴ Yesu Acha akə sésíki nti ne bhe be bákə menyíñ ebhen séghátí bhe mánkə ne be chəñ mändək ambi beka bhə. ⁵ Sənikmuet be Yesu Acha antón be enyü Mandem akəñ bhe ne enyu bekepnti mbə Kristo.

Bənkwo báké bhak babhət

⁶ Bəma, séghátí bhe ndü nnyén Yesu Kristo Acha be báké chem mmuet ne yentiki nti múnkwə ane ábhət abhət kebháka kəñ

menyíñ ebhen sétón be. ⁷ Bə babhəñ bəriní be bábhəñ bekoño bayarékak ayese. Sépú bhət nyaka abhót mpok sechi ne bhe. ⁸ Sébhíki nyie nyaka nenyíé mmu yweka kechye nkáp. Ke sékə nyaka betik beti ne ngósí, sémkpət nəkə nsónji bé séké chye bhe esəñəri. ⁹ Sépú kə nyaka nə chí be sebhiki bhəñ betanə béghátí bhe be mánchye bhesé nekwak. Séyən nyaka chí be séntón be epíñ ene bábhónó békóno. ¹⁰ Yé chí mpok sechi ne bhe séghátí nyaka be be mbák mmu apú kə betik báké chye yi nenyíé. ¹¹ Sérəm nə mbənyune séghok be mbək yweka bábhət abhət ne be betik ebhap chí béfyé nnyu ndü barak bo bachak. ¹² Ndü nnyén Yesu Kristo Acha séghátí menyü bo bhə sənjer nəkə bhə batú be mánkə ebhap betik. Mándó béchye esəñəri mánkə betik ndu bebəñ enap nenyíé. ¹³ Bəma, ke mbák chí bhe, báké pəp békə beri. ¹⁴ Mbák mmu abhíki ka békóno enyíñ ene sésíní amem ekáti ene, fyé ká yi amík amuet ne báké bhəñ yényíñ beka ne yí. Kə ká yí enyu yo be ntíanwóp ánkém yi. ¹⁵ Ke báké sət enyu mmu wu mbə mūmpap. Ke ya ká yí batú ne ekəñ mbə nti múnkwə.

Ngwenti bakak

¹⁶ Mbəñ Yesu Acha mmu áchye kpák áchye be kpák ndü yéntiki mbi mpoknkem. Yesu Acha ámbák ne bhe mankem.

¹⁷ Mə Pəl ke nchí sīñ ne awó wa ndu bekaka bhe. Enyune ke nchí sīñ ndü ngwenti bekáti bha menkem beka bo mándíní ekáti ené éfú ntá ya. ¹⁸ Berindu Yesu Kristo Acha mémbák ne bhe mankem.

Ekáti Pǎl ené mbi ntá Timoti

Ekáti Pǎl ené mbi ntá Timoti

¹ Me Pǎl ke nchí síj ekáti ene. Nchí nkɛbetik Mandem ne munto Yesu Kristo. Mandem mmú ápeme bhese ne Yesu Kristo mmu sébháká ntí ne yi ndu nepém enen nétwò ambi ke bátó me.

² Timoti, nchí síj ntá ye, wò mmu óchí mbò mówa tetep ndu óbhónó neka ne Yesu mbò me.

Mandem etayese ne Yesu Kristo Acha ywese mántòj wò berindu ne ntínso, mánychye wò kpák.

Sot ka mpok ne batòj abhen bápu tetep

³ Timoti, dɔp Efesòs nkúbhé mbò enyu ngati nyaka wò ónkɛ. Mèròj atú Masidónia. Dɔp aré ghati bo abhen bátòj baraká nse be mándó bétòj menyinj ebhò. Mèròj atú Masidónia ⁴ Ghati bhó báképerere chònti mpok yap ndù beróri mbok èti bachimbi bhap. Beróri mbok ebhò bépú kwak bo mánkɛ enyinj ene Mandem áyanj bó mánkɛ. Mmu ákway békojò nkaysi Mandem chí mbák abhòj neka ne yi. ⁵ Ntí ane ngátí wò óndem bòbhò mándó bétòj baraká nsé chí be bo Mandem mámbòj ekòj ne batí. Ne chi enyù ekòj ene éfù ndù ntí enén nechí amem pépép, ntí enen nepú ka mmu ánkɛ enyinj ené étwò yi ne áyómé, ekòj ené étòj netòj enen tetep. ⁶ Mbok bho bárò menyinj ebhen bágúre ebhi ndu kémbwóbhé ntí ti. ⁷ Báyanj bébhak batòj ebhé ene Mandem áchyé nyaka Moses, ke bábhiki bhòj nejwímém ndù menyinj ebhen bífù bo anyu, yèndu bátòj ne ntí nenkem mánkaysi nòkò bé bárinj.

⁸ Besé mankem sérinj be bebhé Mandem áchyé nyaka ntá Moses béri mbák bo bábhàre bhó mbò enyù éyanj. ⁹ Sérinj nkwo be bábhíki fyé bebhé ebhen ntá bo abhen báchi chak besí Mandem, nò chi bo abhen bábhàere bebhé. Báfyé bebhé chi ntá bo abhen bápu bhàere bebhé, ne abhen bátánntí, ne ntá bo abhen bábhiki

bhòj mpok ne Mandem, ne bo abhen bákà menyinj ebhen Mandem ápu ýanj sénkɛ. Bebhé béchí ntá bo abhen bákáysi be ntí apu ane mánikmæet ntá Mandem ne abhen bábyák Mandem. Bebhé ebhen béchi nkwo ntá bo abhen báway bachi ne manò bhap ne bo bachak. ¹⁰ Báchyé bebhé èti bo abhen bákòjò baghòré ne babhakanem nefi. Bachyé bebhé èti babhakanem abhen bábhàre ne batí babhakanem ne baghòré nkwo abhen bákà nò. Bachyé bebhé èti bo abhen bágghèp batí bakwàjwanj ndu beti bhò mbò basem. Báfyé bebhé èti basense. Bachyé bebhé èti bo abhen bátè ntísie ákwáré, ne Mandem achyé bebhé èti yèntiki mmu ane ákà enyinj ené épú ndòj amòt ne netòj enén tetep. ¹¹ Netòj enen tetep nékò ndòj amòt ne Mbok Ndíndí ane Mandem afyé me amó be ngati bho. Yí kè bo báchyé bakak ne áfók ankem áfù chi ntá yi.

Pǎl áchyé Yesu Kristo bakak

¹² Nchí kaka Yesu Kristo Acha ywese tontó. Yí ke áchyé me betanj bekɛ betik ebhen. Nchí chye yí bakak mbonyune aghò bé nkway bébhak mübetok yi, ayap ye me bé nkɛ betik ebhi. ¹³ Akɛ nò ne me yèndu nchí rem nyaka ebúbɛ èti yi nchyé nòkò yi esòjòri, nsòkòti nòkò yi. Ke mbíki rinj nyaka enyinj ené mèkà ne mbíki re noko nyaka yi. Èká aghò me ntínso. ¹⁴ Mandem Acha akɛ berindu ebhi béjwi ne me tontó mbò nnyén enén néjwí, négbóko, netaka ebhi. Akɛ me mbónj neka ne Yesu, achyé me ekòj nkwo. Enyu eyò ke échí ne bo abhen bábhàré mmæet ne Yesu Kristo. ¹⁵ Enyinj ené échi tetep ne chí enyinj ene yèntiki mmu ákwàj ménoko ne ntí eni nenkem. Enyinj ére chí be Mandem ákɛ bo mándinj be Yesu Kristo atwò nyaka fá amik ndu bépéme bò bebú. Ne me nchí mmu ane ebhá bebú béyá béchá ebhen yèntiki mmu achak. * ¹⁶ Nchí mmù bebú, yè nò, Mandem aghò me ntínso ndu áyanj betòj enyù Yesu Kristo ábhónó beyá ekébhénti ne me, me mmu nká nyaka bebú ncha yèntiki mmu achak. Yesu akɛ nò, be eyò émbák erinj ntá bho ndu békwoák bo

* **1:15** Mbonyune ábyák nyaka Yesu Kristo kpát are chye nenyok ntá bakojo bhi. Pǎl àrem ye be Yesu atòj yi chi beyá berindu, aghò yi ntínso, ndu abhíki temsi yi. Achyé yi chi nepém neka.

mánkway menoko yi, mámbəŋ nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti. ¹⁷ Bakak ne kenókó ámbák ne Mandem ane betan ebhi bébhíki bhəŋ ngwenti. Achi Mfə ane ápú gú ne bápú ghó yi ne amík ne ndiere yí ke achí Mandem. *Amen.

¹⁸ Mówa Tímoti, mǝghati wə menyin ebhen óbhəŋó beku. Békò ndəŋ amət ne menyin ebhen Mandem afyé nyaka bo anti ne bárem éti ye. Menyin ebhen-ne mǝghati wə bébhəŋ bébhák ntá ye mbə menyiní nenu ndu beku ónu sayri ne bo abhen bátəŋ menyin ebhen bépú tetep. ¹⁹ Ndu ónu, kém neka enen óbhəŋó ne Yesu sayri. Mbək bho bábyák enyü nti enen nepu twə mmu ne áyómə, ne eyə ékə neka enen bábəŋə ne Yesu nérəp mbə áchwí ané arákátí anyén ndü batay. Kém yě nti ene be óké kə enyin ene étwə ne áyómə. ²⁰ Himéneəs ne Aleksánda báchí nkwó mbə bo abhen bábyák enyü nti enen nepu twə ne áyómə. Ndó bhó bati apay amə Satan be mándó berem ebəbə éti Mandem.

2

Enyü bo bábəŋó békə amem eket Mandem

¹ Enyini mbi ené nchi ghati ye wə chí be báké rə menikmuet éti bo mankem. Eri manikmuet éti bo abhen menyin béchébhé bhə ne éti bo báchák. Eri menikmuet béchyə bakak ntá Mandem éti menyin ebhen yi ákú ntá bho mankem. ² Nik nókó ká mmuet éti bafə ne bə mankem abhen bábəŋó betan amfay bo bachak. Kə ka nó, be sémbák sayri ne bati, kebəŋ esəŋəri. Sənkəŋə nepém bo abhen bəghək Mandem ne nepém bo abhen mánəko mmuet. ³ Eri ménikmuet enyu eyə mbənyune échyè Mandem mmú ápémé bhese maŋák. ⁴ Yi áyan bepepe bo mankem ne áyan yəntiki mmu ándini netəŋ enen tetep éti Yesu Kristo. ⁵ Yi aywinti ke achí Mandem ntá bo mankem ne mmü amət ke ásət bo ntá yi. Mmu wu chí Yesu Kristo mmu ákú mmuet be ambak nkwəŋwan. ⁶ Achye nyaka mmuet bé anku bo mankem ámféré ndü kesemé bebú. Akə nə ndü mpok Mandem áyábhé bətəŋ kponorəŋ bé áyan bépépe yəntiki mmu. ⁷ Éti enyin ene Yesu ákú ke Mandem áyábhé me be mbak münto, bé ngátí nókó bho Mbok

Ndindí éti Yesu Kristo ne be ntəŋ nəkə bə betək menkem bé mánókó menyin ebhen bechi tetep. Nchi rem chi tetep, mpú sėse.

⁸ Nchi yan yě be yəntiki nebhuet ane bənkwo báchémé, babhakanem abhen báchyè nepém enap ntá Mandem mánsá amə ane achi pépép amfay mánik nəkə mmuet kebəŋ bebənti ne bətáná ne bati. ⁹ Nchi yan nkwó be baghərə mánsəbhəri nókó mmuet ne kenókó, mándini ndu báyap nden ne mámfye yə sayri enyu ene ékwáy. Báké ghoko bati ámbák yəntiki enyu ne menyin ŋwanwan aré kpanťi kpanťi ne báké fye nden beyá nkáp. ¹⁰ Berí ngərə ane achye Mandem kenókó tetep bífú chí ndü berítí menyin abhen yi ákú. ¹¹ Ngərə abəŋ béchókə křák ámbəŋ neseptimuet, antá batu ndu beghok menyin ebhen bátəŋ amem eket Mandem. ¹² Mbíki ka be ngərə ántəŋ Eyəŋ Mandem, ne mbíki ka bé ngərə ámbəŋ betan amfay babhakanem. Abəŋ béchókə chí křák. ¹³ Sérini bé Mandem ayámbi aghókó Adam ke ághoko Ifa, ¹⁴ ne Satan abhíki rwə nyaka Adam. Ifa ke ákəŋó nsé Satan akwén ndü bebú. ¹⁵ Yě nə, chəŋ Mandem ampeme baghərə befuet ndü nebhé ane bó bábəŋə bə, ne mbák bapu təŋ mmuet, ne mbák bábəŋí rə besiki nti ne Kristo, ne mbák bərəŋ ambi bekəŋ beti bakwanwan, ne mbák báchí nyáná ndü nepém enap, kebəŋ bekwene.

3

Enyin ene Pəl asini éti bə bati Nkwə Kristo

¹ Enyin ené mǝrəm né, échi tetep: Mbák mmu ámfyě ntí bébhak münti Nkwə Kristo, nə áyan beku erítí betik. ² Mmü ntí bənkwo abhíki bhəŋ bébhəŋ bekwéné ne abəŋ bébhəŋ chí ngərə amət. Abhíki bhəŋ ménwaka ndu yənyin. Abəŋ bebhak mmu ane ákəm mmuet, ne abəŋ bébhəere nepém eni enyu ené bo báchyè yi kenókó, ne abəŋ bebhak mmu ane ásət mankə sayri, ne abəŋ bebhak erítí ntəŋ Eyəŋ Mandem. ³ Mmü ntí bənkwo abhíki bhəŋ bebhak nkwéné-mém. Abəŋ bébhak mmu ane ápú təŋ betan. Abəŋ bébhak sayri ne bho. Abhíki bhəŋ bebhak ntaŋ-bətáná ne mmü

ane ábhónjō ngonjō nkáp. ⁴ Mmũ ntí bo Mandem abhəŋ bebhak mmu ane ákəm efo yi sayri, ankə böbhi mámbak bo abhen bághòk yí mánychye nəkə bo kenókó ndu yěntiki enyij. ⁵ Mbák mmu abhíkí rijə békem eket eyi sayri, ná yí ákway bebhak erítí mūnti ntá bōnkwə abhen bachi antené yi? ⁶ Mūnti abhíkí bhəŋ bebhak mōnkə ndū Nkwə Yesu mbənyune ákway beyəŋ mmuet ne eyə énkə Mandem antemsi yi mbə enyu átémsí nyaka Satan. ⁷ Abhəŋ bebhak mmũ ane bö nefi nkwə báchyè kenókó. Mbák épú nə, bákway béchyè yi ntíánwóp ankwén ndū ntá Satan.

Bōnkwə abhen bákwa k bekə betik Mandem

⁸ Bo abhen bákwa k bekə betik Mandem, bábhəŋ bebhak bo abhen bápú kə ntok ne betik ebhap nkwo. Bábhíkí bhəŋ bebhak bö beyəŋ beyəŋ, bábhiki bhəŋ bebhak manyū mmém, ne báké bhák bö ngonjō nkáp. ⁹ Bábhəŋ békem ne betəŋ menyij bhése bhése ebhen Mandem ákə bo mándijə ne mánóko. Babhəŋ bekem bə ne ntí enen nechi chak. ¹⁰ Bo bábhəŋ béfyə kpik amik bə amuet. Mbák mángó ye bé bekwéné bépú ne bhó, mánsət bhó mbə bo abhen bákwa k bekə betik Mandem. ¹¹ Baghoré abhen bákwa k bekə betik Mandem, bábhəŋ nkwo bébhəŋ erítí epij. Báké bhák bo abhen bārəm ebəbə žti bo báchak, bábhiki bhəŋ ménwaka ndū yě enyij ne bábhəŋ bébhak bö tetep ndū yěntiki enyij. ¹² Yěntiki mmú ane ákwə k bekə betik Mandem, abhəŋ bebhay chi ngoré amət. Yí ne ngoré ywi bábhəŋ békem böbhap ne efo yap enkem sayri. ¹³ Mbák bö abhen bákwa k bekə betik Mandem bákə bhə sayri, bo báchyè bhə kenókó ne bákway bérem menyij žti Yesu Kristo kebəŋ becháy.

Menyijə maknkay ebhen Mandem ákə

¹⁴ Mbəŋ nti bétwə awu ntá ye mandú mpok. Yě nə, nchí sij béghāti wə menyij ebhen óbhónjō bekə mbənyune enyij ékway béfákari nke wakari bétwə awu. ¹⁵ Mbák mbíkí wakari bétwə, žkwáy bérinjə enyū bö bábhónjō bebhak ndu nneréket Mandem, nə chí Nkwə Yesu. Mandem ywesé achí nepém, ne Nkwə Yesu bachi mbə bekwap ebhen

békəm netəŋ enen tetep. ¹⁶ Enyij bhése bhése ene Mandem ákə sérinjə ne sénóko échí enyijə maknkay. Agha ákway mémákati yə? Enyij eyə échí be yi? Echí be:

Yí, Yesu Kristo akə mmuet be ámbák nkwa, Atwó fá amik,

Éfónjō Mandem átəŋ bo be yí achi chak besí Mandem.

Bəangel Mandem bágħó yi.

Bo bágħāti bachak žti yi amem betókó mmik,

bö mmik mánoko yi,

Mandem asət ye yi amfay ndū enəkó kefo eyi.

4

Sət ka mpok ne batəŋ abhen bápú tetep

¹ Éfónjō Mandem ághāti bhese sayri be mpok átwə ane mbək bho bārə békəŋə netəŋ enen tetep, mándəbhe kəŋə chí befónjō ebhén bérwə bho ne menyij ebhen befónjō bebəbebə bétəŋ. ² Bati bö-nsé ne bö bapu bhə ájwi ne ejuri ne básət menyij ebhen bífú ntá befónjō bebəbebə betəŋ bo. ³ Mpok yə, bö-nsé bhə bārəm chəŋ be nebhay nebhiki ri, ne bé bo báké nyié mbək menyū menyijinyie, nenyié enén Mandem ághókó bé bo abhen mánókó Yesu ne bārinjə netəŋ enén tetep mányié, mánychye nəkə Mandem bakak. ⁴ Těndu yěntiki enyij ene Mandem ághókó éri, bo bábhíkí bhəŋ bebyak yěnyij. Sékway ményie yěntiki enyij sénchyè nəkə bakak ntá Mandem, ⁵ mbənyune Eyəŋ Mandem ne nenikimuet békə yěntiki enyij embak nyáná besí Mandem.

Bák erítí nkəbetik Yesu

⁶ Mbák óntəŋ bōnkwə menyij ebhen, chəŋ ómbak erítí nkəbetik Yesu Kristo ane máné ne beyəŋ ebhen béchyè neka ne netəŋ enén tetep enen ókónjō. ⁷ Žké bhəŋ yěnyij békə ne bechákari mbok žti bachimbi ené épú ka mmu ányché Mandem kenókó. Fíé betəŋ ndu bekə nepém ene nembak mbə enyu Mandem áyan. ⁸ Kə nə, mbənyune neghəkəší mmuet enén nkwa mmuet néchyè mmu mandu nsáy, ke beghəkəší mmuet ndu békə mmu ámbák ane ákə menyij ebhen Mandem áyan, áchyè mmu nsáy ndū yěntiki mbi. Echí enyu yə mbənyune nepém enə nébhəŋ bariəp amem nsáy ndū nepém

enen fá amik ne enén nétwò ambi. ⁹ Beyəŋ ebhen bechi tetep ne eri yěntiki mmu anoko bhó sayri. ¹⁰ Əti yə ke séfyè betəŋ békə betik ne sénù be bo mándiŋi netəŋ enén tetep mbənyune sébhaka ntí ne Mandem ane ápəme bə mankem, sayri sayri, abhen mánókó.

¹¹ Təŋ menyin ebhen ne fyé betəŋ be bo mángók bhó. ¹² Őké rə mmu ámbyak wə bé əchí mánkwen. Bák eriŋ ntá abhen mánoko Yesu, ndü eyəŋonyu ye, ne ndü nekə ywe, ne ndü ekəŋ eye, ne ndü neka ene ne Yesu, ne ndü nepém ene enen nebhiiki bhəŋ bakwap. ¹³ Ghó be bápəy Eyəŋ Mandem ntá bho, ne ghó bé báfyè bho ntí ne be bátəŋ Eyəŋ Mandem. Kə nə, kpáte mpok ane mətwò awu. ¹⁴ Ké rə akap ane óbhəŋó myákamyáká, nə chí akap ane nyaka baremé kepinti bágháti əti ye ne ékə bə batí mányəŋa wə amó antí bé ántwó ntá ye. ¹⁵ Kə menyin ebhen. Fíe ntí aré bé bo mángó ndu ókə sayri. ¹⁶ Sət mpok ne mməet eye ne menyin ebhen ótəŋ. Kém bó ne betəŋ mbənyune mbák ónkə enyu yə, chəŋ ómpəme mməet eye ne bo abhen ótəŋ.

5

Sət bə nkwó Yesu mankem mbə bə nneréket

¹ Őké ji nsénsi ne eyəŋ etəŋatəŋ. Chiə yi chí manié mbə be achi chí etəye. Sət babhakanem abhen bábhíki ghaka ekaká nebhe eye mbə bə máye. ² Sət basénsi baghoré mbə bə máye, ónsət baghoré abhen bábhíki ghaka ekaká nebhe eye mbə bə máye. Nepém ene néké bhəŋ bakwap.

³ Təŋ mánkwésé abhen bábhíki bhəŋ nekwak berinti be bó mámbəŋ menwəp. ⁴ Mbák kénkwésé abhəŋ bə ne yəchi bebharébhə, bó bábhəŋ békwak nneréket wap mbə enyu Mandem áyəŋ. Bábhəŋ békap bachi ne manə bhap ndü betik ebhen bó bákə mbənyuné eyə échyè Mandem maŋák. ⁵ Kénkwésé ane ábhíki bhəŋ mmu ane ákwak yi ərə nepém eni nenkem ntá Mandem ne ənikməet beti ne ngósí bé Mandem ánkwak yi. ⁶ Ke kénkwésé ane áró mməet myáká myáká ndu epə nepém, achí ngú ndü efəŋó, yəndu abhəét nepém ndü nkwəməet. ⁷ Ghatí bhó menyin ebhen bé

bekwéné béké bhak ne bhó. ⁸ Mbák mmu apú yin bəbhi, sayri sayri bə nneréket ywi, nə apú pəre koŋo netəŋ enen tetep. Enyü mmu wu abep achá mmu ane ábhíki noko Yesu wáwák.

⁹ Bəkwəy béfyé nnyén kénkwésé ndu nkwó mánkwésé abhen báyəŋ nekwak mbák arem agháká mamié besa bérát. Enyu kénkwésé wu abhəŋ bebhak chí ngərə ane ábhəŋó nyaka ndiere nném amət. ¹⁰ Abhəŋ bebhak chí ngərə ane bo bərəm be əkə nyaka eriri mbə méne bəbhi sayri, ne betok bo Mandem, ne békwak bo abhen bəchí ndü esəŋəri. Enyü kénkwésé wu abhəŋ bebhak ngərə ane áchyé nyaka nepém eni nenkem ndu békə yěntiki beri. ¹¹ Ke óké fyé manyén mánkwésé abhen bábhəét ne manəŋ aməet ndü nkwə mánkwésé abhen báyəŋ nekwak mbənyune mbák ekwak bebhəŋ nném énkó bó antí, bághəkəntik Kristo, ¹² ne eyə énkə máncəŋti besí bhap ne Yesu ndu bábhíki bhəere nku mbi ane mányú ne yi. ¹³ Bəkwəy bebhak babhót, mánkə nəkə beket ne beket. Bakwəy bebhak bo kémbwəbhé ne bə enəŋti, ne bo abhen bəchwè ndü baraká bo bəchák, mándeme nəkə menyin ebhen bábhíki bhəŋ berem. ¹⁴ Nkəŋ ye bé mánkwésé abhen bábhəét ne manəŋ aməet mámbáy maném, mámbə bə, mánkem beket ebhap sayri, be báké chye mümpap ywese mbi berem ebəbə əti yese. ¹⁵ Ndem nə ne ntí be mbək yap bəgúré ebhi ne bərəbhe koŋo chí Satan. ¹⁶ Mbák ngərə ane ánókó abhəŋ mánkwésé ndü nneréket ywi, ánkwak bhó. Aké rə ntü wap ntá bakoŋo Yesu bəchák. Mbák mánkə nə, nkwó Yesu bábhəŋ mbi békwak mánkwésé abhen kebhəŋ nekwak.

¹⁷ Bə nkwó bábhəŋ béchyé bə batí abhen bákə betik ebhap eriri kenókó ne eriti akap. Embák enyu yə, sayri sayri ne abhen báfyè betəŋ bəgháti ne bətəŋ Eyəŋ Mandem. ¹⁸ Ekáti Mandem égháti bhesé be, “Őké gwət nnyü mpəŋ bé áké nyié nchwi mpok yə ákə betik amem nkə nchwi.” Epət érəm be, “Nkə betik abhəŋ ngəŋəŋ be máncəye yi akap.” ¹⁹ Mbák bə nkwó mándém bé münti akə ndak, kətiŋi ka, kpate batisie mámfú mbə batí apay ne arət. ²⁰ Ji bo abhen bápú rə bebá besí bə mankem be bakoŋo Yesu

bachak mámbón̄ becháy. ²¹ Besí Mandem ne Yesu Kristo ne bʔángel Mandem, nchí ghati wʔ be ómbáré bebhé ebhen sayri, óké tón̄ kenkábhé ne kérínámík. ²² Ké wakari ményán̄a mmu amʔ antí ndu bék̄a yi mūnti bʔ nkʔwó kéka ómbʔn̄ mbát ndū bebá bo bachak. Kém mm̄aet eye be óké kwen ndū bebá.

²³ Ɔrín̄í bʔ ɔrɔp chi mame mame, képerere nyú yʔ chí ndierere manyierp. Sʔt nókó nkʔwʔ mandú mmém be ánkʔwák bek̄a menie ebhe mém̄pɔp.

²⁴ Bebá mbʔk bho bechi kprón̄órón̄ ne bét̄n̄ be chʔn̄ mántán̄ bʔ, ke bebá bo bachak bechi bhésé bhésé enyu ene état ke bo mánd̄in̄i bhʔ. ²⁵ Nó ke échí ne beri ebhen mmu ákà. Bégh̄ò kprɔn̄orɔn̄. Ke yʔ chí ebhén béchí bhésé bhésé, bérú rɔp bhésé bhésé mpoknkem.

6

¹ Bʔ mankem abhen bachi basem bábhʔn̄ bechye kenókó ntá bachi bhap be bo báké rem ebúb̄a ʔti nnyén Mandem ne ʔti menyin̄ ebhen sét̄n̄. ² Abhén bachi bhap mánókó Yesu báké rʔ bechye bhʔ kenókó ekén kékwáy ne bhʔ ne báke rʔ beghok bhʔ yʔndu báróbhé chí bʔ mmu amʔt. Eri bʔ mántók bachi bhap sayri écha mbʔn̄ enyu esi, mbʔnyune bachi abhén bʔ bákʔwák mánoko Yesu Kristo ne Mandem akʔn̄ bhʔ.

Ekʔn̄ó nkáp

Tón̄ bo menyin̄ ebhen, óngati bʔ mánk̄a bhʔ. ³ Mbák mmu ʔt̄n̄ enyin̄ échák ené ʔpu ndón̄ ámót ne menyin̄ ebhen ngátí wʔ, ansʔt beyʔn̄ Yesu Kristo Acha mbʔ ndakánsé ne yí kéka menyin̄ ebhen sét̄n̄ ʔti nepém bʔ nkʔwó Yesu, ⁴ nʔ achí paka ne abhíkí rin̄i yʔnyin̄. Enyū mmu wu abhʔn̄ chí ʔp̄ ʔpin̄ békem ʔpáití, ne betan̄ bétán̄á ʔti beyʔn̄, ené eyʔ ʔtwʔ chí ne mpabhamík ne ék̄a bo mántán̄ ne bati, mándem nʔkʔ ebúb̄a ʔti bati, ne mánkaysi nʔkʔ be mmu ákú enyin̄ ene ngufú abhíkí k̄a. ⁵ Enyū mmu wu chí mmu ʔpáití mpoknkem ne bho báchák. Batí menyū bo bhʔ áber amem ne bábhíkí perere rin̄i mbʔn̄ ndaká Mandem. Bákaysi be bék̄a mbʔ enyu Mandem áyàn̄ chí mbi beyan̄ nkáp. ⁶ Eremé nsáy achí

ne mmu ane ábh̄ere nepém eni mbʔ enyu Mandem áyàn̄ ne ambón̄ manák ne menyin̄ ebhen yi ábhón̄ó. ⁷ Yʔnyin̄ sébhíkí twʔ fá ammik ne yʔ, ne yʔnyin̄ mmu apú rʔn̄ ne yʔ. ⁸ Mbák sébhʔn̄ ye nenyíe ne nden séndó ebhʔ ménkwáy ne bhese. ⁹ Bo abhen báyan̄ bebhʔn̄ beyá nkáp bákakari bekwen ndū nemʔ, mánkwen ndu ntá ne nkaysi ane átwʔ bhʔ ne ménémé ne newú. ¹⁰ Echí enyu yʔ mbʔnyune ekʔn̄ó nkáp ʔtwʔ ne bebéptí menyin̄ menkem. Chí ʔti ngonó nkáp ké mbʔk bho báró mbi Mandem bárɔp ndū neménti ʔti nedí kebhʔ enen nchi ne bhʔ.

Ngwenti manie P̄l ntá Timoti

¹¹ Ke wʔ Timoti, mmū Mandem, kényé amʔ ndū menyin̄ ebhʔ. K̄a nti ene bʔ ómbák chak besí Mandem, ne búré nepém ene mbʔnyu Mandem áyàn̄. Bón̄ neka ne Yesu, kʔn̄ bo, bón̄ ekébhénti, ne bák ndu kpák ne bo báchák. ¹² Nu erítí nen̄u ʔti Yesu né bón̄ neka ne yi, óngó bʔ ʔbhʔn̄ nepém enen nebhiiki bhʔn̄ ngwenti. Mandem abhín̄i wʔ chí ʔti nepém enʔ mpok óremé kprɔn̄orɔn̄ besí beyá batísie bʔ ʔnókó Yesu. ¹³ Mǝghati wʔ besí Mandem mú áchyè yʔntiki enyin̄ nepém, ne besí Yesu Kristo mu áté ntísie ndū tetep Mandem besí Póntios Páilet, ¹⁴ bʔ ónk̄a menyin̄ ebhen ngátí wʔ menkem. Ké kwen ndu yʔ ʔmʔt enyu ené yʔ mmu apu kway béji wʔ. Embák nó kpát bégháka ewak ene Acha ywese Yesu Kristo ábh̄esi. ¹⁵ Mandem ane bo báb̄iti, yi mmu áchi Mfʔ ane ábhón̄ó betan̄ amfay yʔntiki enyin̄, Acha ne Mfʔ bafʔ, chʔn̄ yí ank̄a Yesu ambesi ndū mpok ane yi áyábhé. ¹⁶ Mandem apú gú. Bechókó bhi bébhʔn̄ bediéré ebhen mmu apú kwáy beyin̄i. Yʔ mmu abhíkí re ghʔ yi ne mmu apú kwáy béghʔ yi. Kenókó kenkem kechi eki ne betan̄á kefʔ bechi ebhi mpoknkem. *Amen.

¹⁷ Ghatí bʔ bakáp fá ammik be báké yon̄ mm̄aet, ne be báké bhakanti ndū kefʔ mmik, mbʔnyune kéf̄ere f̄aet. Ghatí bhʔ mánsíkinti ne Mandem mmu áchyé bhese yʔntiki enyin̄ be sémbʔn̄ erítí nepém. ¹⁸ Ghatí bʔ mánk̄a nókó beri. Mánk̄a nʔkʔ beri ndū beyá babhi. Báké tan̄ awó. Mánk̄ore nʔkʔ ne bati menyin̄ ebhen bábhón̄ó ne manák. ¹⁹ Mbák mánk̄a enȳa yʔ, nʔ bábh̄ere eremé

κεφο εκέν κέχί ντά yap, κεφο εκέν βάbhòη
amfay ndũ mpok anε átwò ambi. Mbák
mánkε nò, chòη mámbòη nepém enen tetep.

²⁰ Tímōti, kém betik ebhen báchyé wò
sayri. Όκέ chwe ndũ kepi ekem kepu chye
Mandem kenókó ne epúítí nti ti ene epu kò
ndónη ámat ne Eyòη Mandem. Bo bákaysi
be menyìη ebhò chi nerìηí, ené épú nò.

²¹ Nerem anε mbòk bho bárèη be bárìηí ákú
bábhíkí pere noko netónη enen tetep. Berĩndu
Mandem mémbák ne bhe mankem.

Ekāti Pōl ené ejwi bepāy ntá Tímōti

¹ Mē Pōl, kē nchi sīj ekāti enē. Nchí mūnto Yesu Kristo, bekoŋo nkaysi Mandem. Yi ayap mē be ngati bho Mbok Ndíndí ěti Yesu Kristo ane achi ěti bariēp amem yi afyé nyaka bechye nepém enen nebhiki bhōj ngwenti nta bo abhen manoko Yesu Kristo.

² Nchí sīj ntá ye Tímōti, wō mú óchí mbō mōwa ane nde kōj.

Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha ywese mántōj wō berĩndu, mángō wō ntĩnso ne mánychē wō kpák.

Pōl áchye bakak ntá Mandem ne afyé Tímōti nti

³ Tímōti, nchí kaka Mandem ěti ye. Nchí níkmæet ntá yi ne nti enen nechí amem pépép mbō bachĩmbi bha bákà nyaka. Nchí níkmæet ndu békáka Mandem beti ne ngósí, yěntiki mpok, ane nti ena nékwén wō amæet.

⁴ Mbíkí ghókantik babhese mē ne eyō ékū mbōj ekwak beti ne ngósí béghō wō bé maŋák ánjwí mē anti. ⁵ Ne mbíkí ghókantik enyu óbhōjō neka ne Yesu tetep nkúbhé mbō enyū nnō máye Lóis ne máye Yúnis bábhōjō nyaka. Nnókó tetep be enyū neka enō nebhuet ne wō. ⁶ ěti yō ké mětik ye wō bé ónkū be akap ane Mandem áchyé wō mpok nyáŋá wō amō anti ambak mbō ngó ané áyanj meneme kē báfok wu ádu. ⁷ ěfōjō Mandem áchyè bhese abhíkí chye bhese nti becháý. Achyé bhese chi netanjánti, ne ekōj, ne nekémémæet.

⁸ Őké bhōj ye ntíanwōp beghati bho enyīj ene órījī ěti Acha ywese Yesu. Őké bhōj ntíanwōp ěti ya, yěndu nchí mūkenōj ěti nsiki nti ne yi. Kē dō betanj ebhen Mandem áchye wō ménkwák wō ónka esōjōri mbō mē ěti Mbok Ndíndí Yesu. ⁹ Mandem apémé bhese ndu áféré bhese ndū bebá. Ayap bhese be sémbák bōbhi.

Akū nō yěndu sépú berítí bho.

Anán abhōj nyaka nkaysi bépéme bhese,

te mpok mmik ábhíkire bho.

Mandem anán abhōj nyaka nkaysi béfúét ntá Yesu Kristo,

antōj bhese berĩndu bhi.

¹⁰ Mandem anán atōj bhese berĩndu ebhi ndu átó Yesu Kristo mmu átwó.

Yí achi Mpeme ywese. Awáý betanjá nēwú ne achyé bhese Mbok Ndíndí.

Yó achí mbō erōjō ne átōj bhese mbi nepém enen nebhiki bhōj ngwenti.

¹¹ Mandem ayap mē be mbák mūnto Yesu, ayap mē bé mbák mmú nchí ghati bho Mbok Ndíndí, ne ayap mē mbák mmú ane nchí tōj bo Eyōj eyi. ¹² ěti yō kē nchí ghō esōjōri ene enkem. Kē mbíkí bhōj ntíanwōp mbōnyune ndījī mmu ane nnókó. Ndījī bé yí abhōj betanj bekem betik ebhen yi achye mē sayri kpáte beghaka ewak ene yi átwó. ¹³ Bwéré beyōj ebha sayri be ménkwak wō óntik enyū netōj enen tetep nechí. Kē nō dōk nōkō chi ambi ndu bébhōj neka ne Yesu, ne ónkōj bo báchák. Őkway békū nō mbōnyune óbhat mmæet ne Yesu Kristo.

¹⁴ Ndū betanjá ěfōjō Bedyere mmú achí ne bhese, kém Mbok Ndíndí ane báfye wō amō sayri.

¹⁵ Őrījī bé bōnkwō Yesu mankem abhen báfú atú Esia bátiknsem ntá ya. Fijélōs ne Hemogénes nkwó bátiknsem ntá ya.

¹⁶ Yesu Acha ángó nneréket Őnesifōrōs ntĩnso. Akwéné mē nti beyá mpok, kebhōj ntíanwōp be nchí mūkenōj ne ngem amō.

¹⁷ Nēchwōp yí áchwóbhé fá Rom, ayánj mē mbānkem kpát aghó mē. ¹⁸ Nchí níkmæet be Acha ángó yi ntĩnso ndū nywóbhé manyé. Őrījī sayri nekwak enén yi áchyé mē amem etōk ěfesōs.

2

Tímōti, erítí nkojō Yesu Kristo

¹ Mōwa Tímōti, dō ye Mandem anchye wō betanj. Akwáy békū nō ěti berĩndu ebhi ne wō ndu óbháré mmæet ne Yesu Kristo. ² Sāt menyīj ebhen óghókó ndū mětōj kponōroj besí beyá batísie tōj ntá bō tetep. Sāt bó tōj ntá bo tetep abhen bákway betōj bhó ntá bo báchák nkwó. ³ Mbō erítí ntemé nenu Yesu Kristo, óbhōj béte kákáti ndu enyū esōjōri ené bakoŋo Yesu báchák bábhōj. ⁴ Ntemé nenu ane áchí ndū betik ne ānū be mūnti ywi ámbōj maŋák ne yi, apú fyē mmæet ndū baraká etōk áchák. ⁵ Mmú ane ájét

ntiet ne bati, apú kway bebhəŋ nsáy mbák abhiki jet ankoŋo bebhé ntiet. ⁶ Nkwaŋa-nki ane afyé betaŋ ndü betik ke áyámbi bebhəŋ mbwót ane áfú ebhi. ⁷ Sət nókó nkaysi ndü menyih ebhen ngátí-né wə, mbənyune chəŋ mbəŋ Mandem Acha ankwak wə ómbóŋ nejwimem ndu bó menkem.

⁸ Ŋké ghəkəntik Yesu Kristo, ebhárémə Mfə Debhít mmu Mandem ákú nyaka yi apetnsem ndü nepém mbə enyu echi amem Mbok Ndíndí ane məghati bho. ⁹ Ndu məghati bho Mbok Ndíndí ne, ke nchí ghó esəŋəri, ne ngem amə mbə nkə bebá. Ke mmu apú kwáy béfe Eyəŋ Mandem amem ekerékenəŋ. ¹⁰ Nká yəntiki esəŋəri ətí bə abhen Mandem ayabhe be mámbak abhi. Nká esəŋəri bé Yesu Kristo ámpémé bhə nkwo mámbák ne Mandem mmú áchye bhə kenókó ngwenti ti.

¹¹ Beyəŋ ebhen béchi tetep. Bérəm be, “Mbák ségu ne yi, chəŋ sémbak nkwo nepém ne yi.

¹² Mbák sénképnti ndü besəŋəri ebhesə, chəŋ sémbak bafə ne yi nkwo. Mbák séndem bé sébhiki riŋi yi, chəŋ yí nkwo andem bé abhiki riŋi bhese.

¹³ Mbák sépu bhəre bariəp amese, yí ábhəre bariəp ami mpoknkem. Kristo apú kwáy bétáŋa be yí apú mmu ane yí achi.”

Nkə betik ane Mandem abhəŋ maŋák ne yi

¹⁴ Tik nəkə bənkwo menyih ebhen ngátí-né wə. Yer nəkə bó batú ndü nnyén Mandem bé mándó békem epáítí ətí beyəŋ ebhen bétwə chi ne bétáká. Eyə enyü epáítí épú kwak yə mmu, ətəwə chí ne meneme ntá bo abhen bághək. ¹⁵ Nu bé Mandem anjəŋi wə ambóŋ maŋák ne wə bé əchí nkəbetik ane apú kway bebhəŋ ntíanwəp, ne bé ətəŋ Mbok Ndíndí sayri. ¹⁶ Ké chwe ndü kémbwóbhé ekén képú chye Mandem kenókó. Enyu kémbwóbhé ekə kékə bo mánsap nəkə ne Mandem. ¹⁷ Menyih ebhen bo abhen básábhé nəkə ne Mandem bátəŋ béchí mbə nsak ntá bo abhen bó bátəŋ, nə chí, mbə nsak ane ányie mmuet andək nəkə chi ambí. Himéneəs ne Filétəs báchi menyü bo bhə. ¹⁸ Batí yap apay bárə netəŋ enén tetep bágure ebhi ndü bátəŋ bé Mandem

anəŋ akə bo bápətnsem ndü nepém. Báku kpát mbək bho abhen mánókó Yesu bápú pəre noko yi. ¹⁹ Ke Eyəŋ Mandem echi mbə nebhúérémik enen baghoko sayri enyu ené yənyih épú kway menyikisi nó ke báte eket aré. Básih ndü ntay enen bápí are be, “Eta Mandem aríŋi bo abhen bachi abhi.” Básih nkwo be, “Yə agha ane árəm be achi mmu Acha ándó bebá.”

²⁰ Amem eket egho puyə ndiere menyih ebhen bághókó ne pú ne ebhen bághókó ne *égírí ke bébhak are. Menyih ebhen baghoko ne menək ne ebhen bághoko ne ntəp bébhak aré nkwo. Mbək menyih chí ebhen básət mánkə enyih are ne kenókó. Béchák chi ebhen bápú sət mankə enyih are ne kenókó. ²¹ Enyu yə ke échí ne Bə nkwo Yesu. Yə agha ane aró bebá akə nti eni némbak amem pépép, Mandem áchye yí kenókó. Mandem ákə nə ne yi, mbənyune achyé nepém eni menkem ntá Mandem mmu áchí mbəŋóket. Enyü mmu wu abhəŋ nti békə yəntiki enyü berí. ²² Ghó ye bé əfére ntí ndü menyih ebhen besak báfyə ngonə aré. Kə nti bébhak chak besí Mandem, ne ndu bebhəŋ neka ne Yesu, ne bekəŋ bo báchák. Kə menyih ebhen, ómbak sayri ne bo abhen bábhəŋi nnyén Eta ne bati pépép bé ánkwak bhə. ²³ Ŋké chwe ndü bepáítí ebhen bebhiki bhəŋ ntí ne nnet. Menyü bepáítí bhə bétwə chí ne bétáŋá. ²⁴ Ne mübetok Acha abhiki bhəŋ bebhak ntaŋ-bétáŋá. Abhəŋ bebhak chi mmü ane átəŋ yəntiki mmu berínti ne, abhəŋ bebhak erítí ntəŋ Eyəŋ Mandem, ne ambak mmü ane ábhəŋó ekébhənti ne bə abhen báchye yi esəŋəri. ²⁵ Puyə ne eyəŋ etaŋataŋ ké mübetok Yesu ábhəŋó bétəŋ bo abhen bápú ka ne yi. Mandem ákwáy békə bó mántiknsem ndü bebá bhap ne mánoko netəŋ enen tetep. ²⁶ Ne mbák mánókó netəŋ enen tetep, keboŋ ekap kékway bépətnsem ne mámfú ndü ntá ane Satan. Bákwen nyaka ndü ntá yi mankə nəkə chí enyih ene yi áyaŋ bó mánkə.

3

Enyü bepíŋi bho bebhak ndü manywəp ane ngwenti

1 Dīñí bé ndū manywəp ane ngwenti, beyǎ besəḡori bébhak fá amik. 2 Ntí achi be mpok eyə, bo bákəḡ mmuet eyap máncha, mánkəḡ nkáp máncha, mámpányu, mámbəḡ neyḡḡmuet, mámbak basəkətí bho, bó keka beghok bachi ne manə bhap. Ne yě mmú ankə bhó berí ná báke sət mbə enyīḡ. Mpok eyə, bo bákaysi bé ntí apú ane bó mánikmuet ntá Mandem ndu béchyē yi kenókó. 3 Ndu bérəḡ ambi, mpok eyə bo bápυ bhəḡ ekəḡ ne bati ne yě chí amem maneréket, bápυ foḡori bati. Bárem ebúbə ḡti bati ndu bechəḡti manyén eyap. Ndū mpok eyə, bo bápυ kway bekem mmuet, ke bádū mbə nkəwə kebḡḡ ntínso ne bati, ne bápυ kəḡ erítí enyīḡ. 4 Mpok eyə, chəḡ bo mánti bati ntá bömpap abhap, ne mámbak bo tákátáká, ne chəḡ mánkə nəkə menyīḡ ke yambi mánsət nkaysi aré. Chəḡ bo mánde yḡḡ mmuet ne mánkəḡ ményie chi nepém, kekəḡ Mandem. 5 Mpok eyə chəḡ bo mánde kət ngepti be báchi bo Mandem yəndu bábḡiki noko bé Mandem abḡḡ betəḡ békə bó mámbak böbhi. Kéchem ekak ne menyū bo bhə. 6 Yě néne, mbək yap báchwə ndū maneréket mándwə nókó bagḡaré abhen bápυ ka bekem mmuet be mángwákári bekwen ndū ntá bebú. 7 Enyū bagḡaré bhə bábḡḡ ekwak ndu béghək menyīḡ bekə mpoknkem ke bápυ kwáy bebḡḡ néjwimem ndū netḡḡ enén tetep. 8 Batḡḡ nse bhə bágueti mmuet mánchwe ndū maneréket mánu nəkə bé bo báké noko tetep Mandem. Báchi mbə Jánēs ne Jambres bo mánú nyaka be bo báké noko menyīḡ ebhen Mandem átó Moses ángati Mfə Ijip. Báchi bö bebéptí nkaysi ne bábḡíki bhəḡ neka ne Yesu tetep. 9 Ke yəntiki nkaysi yap abḡḡ békwenékwen mbənyune yəntiki mmu ághə chəḡ echīḡti yap. Enyu yə ke éfákári nyaka ne Jánēs ne mmuere yi Jámbrēs.

Menyīḡi ngwenti ebhen Pəl aghati Tīmōti

10 Ke wə Tīmōti, ḡrīñí menyīḡ ebhen mətḡḡ wə, ḡrīñí nepém ena, ḡrīñí enyīḡ ene məkay ndū nepém ena, ḡrīñí ndu mbḡḡḡ neka ne Yesu, ḡrīñí ndū məkəpnti, ḡrīñí ndu mbḡḡḡ ekəḡ ne bho, ne ḡrīñí ndū mətè kákáti mpok esəḡori. 11 ḡrīñí nkəwə ndū bo báre nyok

me. ḡrīñí besəḡori ebhen nde bhḡḡ. ḡrīñí ndu báre nyok me amem betək Antiək, ne Ikóniəm ne Lístra. ḡrīñí esəḡori ene ndé bhḡḡ ke Acha Yesu áfere me ndu bó menkem. 12 Tetep, yəntiki mmu ane ábhḡḡḡ ntí bebḡuere nepém eni mbə enyu Mandem áyāḡ ḡti yi ábháré mmuet ne Yesu Kristo, bo báchyē yi nenyok. 13 Ke mbák chí bö bebú ne bö bapυ bábəp mándək nəkə chí ambi, bárwə bho, bo mándwə nəkə bhə. 14 Ke mbák wə Tīmōti, óké rə békḡḡḡ menyīḡ ebhen bátḡḡḡ wə ne ənoko bhə sayri. ḡrīñí bo abhen bátḡḡḡ wə bhə. 15 Ḳké ghəkəntik bé ḡrīñí basīḡ amen áchí amem Ekáti Mandem te kəmbó eke. Basīḡ amen achi Nyáná ákwáy békwak wə ómbəḡ kebḡḡ bebḡḡ neka ne Yesu Kristo ne ómbəḡ nepém. 16 Mandem ke áchyē nkaysi basīḡ mankem amen áchí amem Ekáti yi. Basīḡ ákwak ndu betḡḡ bhese menyīḡ ebhen bechi tetep ne áji bhese ndu menyīḡ ebhen bepu sayri ndū bapem ayese. Basīḡ ákwak menyure bhese ndū bekwéné ebhese ne ndu betḡḡ bhese enyu bebḡḡ chak ndū bapem yese. 17 Eyə ékwak be mübetok Mandem ánkway ndū yəntiki mbi ne be ámbḡḡḡ yəntiki enyīḡ ene éyāḡ ndu bekə yəntiki erítí betik.

4

1 Tīmōti, nchí semti ye wə besí Mandem ne besí Yesu Kristo mmú átaḡ mbure bo abhen báchi pə ne abhen bágυ ewak émət mpok yi ábhəsi bekə bo mángə be yi achi Mfə. 2 Nchí semti wə bé óngátí nókó bho Eyəḡ Mandem. Kérə béghati bhə. Mpok yəntiki enyīḡ ékə sayri, ghati bho. Yě chí mpok ane menyīḡ bépu kə sayri, ghati bhə. Kə bo mándə bebú bhap. Ji bhə mándə bebú bhap. Ke fyé nókó bó ntí nkəwə. Kə menyīḡ ebhen ne ekébhénti ne ntí betḡḡ Eyəḡ Mandem. 3 Nchí semti wə, tḡḡ bo Eyəḡ Mandem mbənyune mpok átwə ane bo bápυ pere kəḡ beghok netḡḡ enen tetep. Mpok yə, chəḡ bo mándəbḡe koḡ chí menyīḡ ebhen bó babḡḡ bákḡḡḡ, mánjan batḡḡ abhen bátḡḡ bə menyīḡ ebhen ményīḡi bhə batú. 4 Mpok eyə, chəḡ bo mándə beghok tetep ane Mandem áyāḡ bo mándīḡi, mándəbḡe fyé ntí beghok chí menyīḡ ebhen batḡḡḡ nse

bátɔŋ. ⁵ Ke wɔ Tímoti, yě émbak ná, kéro bebhak ne nti amem kpák. Yě ògho esòŋori ná, kéro nti. Ke betik ebhen ngati Mbok Ndíndí, ne òbhòŋ beku betik menkem ebhen Mandem achye wɔ ònkɔ.

⁶ Mbák chí me, nepém ena nénaŋ néròŋ mbò nnya ane báròŋ bechye akap ntá Mandem ne yò. Mandú mpok mɛrò mmik. ⁷ Me, nnu sayri. Njet, nkòŋó barak Mandem te ndú ngwentí nke keme mmɛt ansem. ⁸ Néne, nsáy ànoŋ me. Nsáy yò, Yesu Acha mmu achí ntaŋá manyé ke áchyè mbure me yò ndú ewak ene yi ápetnsem. Yi achi chak besí Mandem. Ne nsáy yò apu chí ntá ya me awánti. Achí ntá yěntiki mmù ane ànòŋ neperénsem Yesu ne maŋák.

Menyiŋ ebhen béyíŋi mbòŋ Pól

⁹ Nu bétwò, kéchòŋti mpok. ¹⁰ Démas achen me aró, aròŋ etòk Tesalónika mbònyune akòŋ menyiŋi mmik. Krésens aròŋ Galéshia, aròŋ Táytòs, ne Damátia. ¹¹ Ndiere Lukas ke áchi ne me. Mpok óyaŋ bétwò, sòt Mák twò ne yi mbònyune àkwak chòŋ me fá. ¹² Ntó Tíkíkòs andòk Èfesòs. ¹³ Fɛt Troas sòt nkú mbɛp ya ane ndó ntá Kápòs. Sòt bekáti ebha nkwò, sayri sayri nkúbhé nnya nénép ene básíŋi Eyòŋ Mandem aré. ¹⁴ Bebú ebhen Aleksánda ntenáten ákú me béyá becha. Ke chòŋ Acha Yesu anchye yi nsáy ndu bebú ebhi. ¹⁵ Yi abhiki yaŋ nyaka beghok Eyòŋ Mandem ene sèghàti bho wáwák. Wò mbòŋ òbhòŋ békem mmɛt ne yi. ¹⁶ Ndú nywòbhé mbi enén nchwé amem áchá manyé be ntáŋá mmɛt, yě mmu apú nyaka ne me. Yěntiki mmu abɛ me. Mandem ámfòŋóri bhó. ¹⁷ Bò mankem bábɛ me, ke Yesu Acha abhiki rò me. Achi ne me mpoknkem ankwaka nòkò me ndu áchye me betan béghàti bho Mbok Ndíndí yi. Ngátí bho Mbok Ndíndí nkem bé bo abhen bápú bo Israel mángók. Yesu aféré me ndu nɛwú nkwo, aferé me anyù nkɔ. ¹⁸ Chòŋ Yesu Acha amferé me ndu yěntiki ebépti enyiŋ, ampeme me bé mbák amfay ne yí mmu achí Mfò bo Mandem. Kenókó kémbák ne yi mpoknkem, Amen.

Bakak amen ngwenti

¹⁹ Kaká me Príska ne Akwíla. Kaká efo ene Ònesifòròs nkwo. ²⁰ Erástòs aròp etòk Kòrint.

Ndó Trofimòs etòk Milétòs mbònyune áme. ²¹ Nu bétwò ndú mpok ane mban abhiki re bho békwen tontó. Nò chí ndú mpok nném nebhan. Ebúlòs ne Púdèns ne Láinòs ne Kláudia ne bo nkwo Yesu báchak fá Rom báto wò bakak.

²² Yesu Acha ámbák ne wò. Berindu Mandem mémbák ne be mankem.

Εκάτι Πῶλ ντά Τάγτος

Εκάτι ενε Πῶλ ασίηι ντά Τάγτος

¹ Με Πῶλ, nkαβetik Mandem ne münto Yesu Kristo ke nchi nsij ekáti ene. Betik ebha chí békwaκ bo abhen Mandem áyábhé bé mámbák abhi be mánsíkí nti ne Yesu sayri, ne békα bó mándiηi Eyōη Mandem ene Yesu átónó nyaka. Eyōη ené ékα bo mámbure bapém ayap mbō enyū Mandem áyàn. ² Enkα mámbaka nti ndū nepém enen nebhiki bhōη ngwenti. Mandem afyé nyaka bariεp έti nepémé nō tendū nebhōnet, ne Mandem ápú sense. ³ Mpok Mandem ane ápeme bhesé afyé ákwáy nōkō, akα bo mándiηi έti nepém enén béfuet ndu Mbok Ndíndí Yesu ane yi afyé amóya be ngati bho.

⁴ Táyτος, óchí mówa mbōnyune obhōη nekα ne Yesu mbō me.

Mandem mmu achi Eta ne Yesu Kristo Mpeme ywese mántōη wō berindu, manchye wō kpák.

Betik abhen Táyτος abhōjō bekα Kret

⁵ Ntí ane ndó wō Kret chí be ónyábhé menyij ebhén béróbhé ményábhε aré, ne be ómfyé bō batí bekeré Mandem ndu yěntiki etakó Kret. Kα nō nkúbhé mbōnyu ngátí wō. ⁶ Münti chí mmu ane bekwéné bépu ne yi, abhōη bébhōη chí ngōré amōt, chí mmu ane bōbhi mánókó ne mmu apú kwáy béji bhó bé bábhiki bhōη kenókó ne máyap ne etayap. ⁷ Těndu münti bo Mandem chí mmu ane Mandem áchyé betik ebhi nta yi, bekwéné bébhíkí bhōη bébhak ne yi, abhíkí bhōη bébhak mmū mpányu, abhíkí bhōη bébhak mmu echókónti, abhíkí bhōη bébhak nnyūmém, abhiki bhōη bébhak mmu ane átōη betan, abhōη bébhak chí sayri ne bho. Abhōη nkwó bébhak mmu ane ábhíkí bhōη ngojō nkáp ne apú kα bapu έti nkáp. ⁸ Mmū ntí bo Mandem abhōη bebhak mmu ane ásōt mankō sayri, mmu ane ábhōjō mañák bekα beri, mmū ane ákēm mmuet sayri, mmū ane áchí chak besí Mandem béyíηi nepém eni ne bo báchák. Abhōη bebhak nyáná, ne mmū nti enen

nepu to yi ankα enyij ené έtwō yi ne áyóme. ⁹ Ne bérōη ndu ngwenti, münti bo Mandem abhōη békém Mbok Ndíndí έti Yesu ne betan mbō ndu sétōη. Mbok yó achí tetep ne enyumōt mpoknkem. Eyō ékwāk münti ámfyé bo nti ndu átōη bhō, έmpet énkwaκ yi ányúré bo abhen bátōη menyij ebhén bépu ndōη amōt ne Eyōη Mandem.

¹⁰ Nchí rem nō mbōnyune, beyā bo bátōη netanánti, sayri sayri mbōk bo Israel abhen mánókó mbok Yesu Kristo. Bárēm menyij ebhén bebhiki bhōη ntí ne nnet ne bárwō bo be mánókó kémbwóbhé kap. ¹¹ Jbhōη bekα bōbhó mánychók manyu yap. Bátōη menyij ebhen bábhiki bhōη betōη, mánychōηti nōkō batí bo mankem ndū mbōk maneréket be mándó Mbok Ndíndí έti Yesu. Bákα nō, chí besōt bakáp ntá bho, ené eyō chí enyijí ntíanwōp.

¹² Mbōj mmu Kret wap amōt, ane básóré mbō ndiηindak arem έti yap tentep be, “Bō Kret báchí basénsi mpoknkem! Báchi nyābhi, bábhōt abhōt, mányie nōkō nenyíé ne ngonō.” ¹³ Enyij ene mmu wu árémé έti bō etak eyi Kret échí tetep. Jbhōη ye beghati bhō sayri be mándō bekwéné bhap. Kα nō be mankem Eyōη Mandem ne betan, ¹⁴ mámfere ntí ndu bakáy bapu amen bo Israel ne ndū bebhé ebhén bo abhen bápú koηo Mbok Ndíndí Yesu báfyé. ¹⁵ Yěntiki enyij éri ntá mmu ane nti eni néchi pépép, ke ntá mmu ane nti eni népu pépép ne abhiki noko Yesu, enyij ériηi epu. Bérem tetep, nkaysi yap ne batí yap ánán áchōηo amem. ¹⁶ Bárēm bé báriηi Mandem, ke menyij ebhén bó bákα bétōη kponoroη bé bábhiki riηi yi. Bábep báchá, bátan ntí ne Mandem, ne enyij ené bó bákway békα épú.

2

Netōη enén tetep néchyè bepiη ebhén Mandem ákōjō

¹ Ke wō Táyτος, obhōη betōη bo menyij ebhén békō ndōη amōt ne netōη enén tetep. ² Ghatí baséansi abhen babhakanem be mándiηi bekem mmuet ne be mámbure nepém enap enyu ené bo báchyè bhō kenókó. Ghatí bhō be bábhōη betōη be bábhōη keboη, mánkem baraká Mandem enyu ené éyàn ne be bábhōη bebhōη ekōη ne

εκέβhentí. ³ Ghatí baséansi baghōré nkwo be mambure bapém yap enyu ené átōh bé báchyè Mandem kenókó. Báké rem ebábù èti bati ne báké bhak manyümém. Tōh bo báchák békù berítí menyīh. ⁴ Tōh yē nenjókó baghōré abhen bákōhō bhó ansem be mánkōh maném abhap ne bōbhap. ⁵ Kwak bō mámbak mbō bo abhen babhōhō kebon ne bákēmuet be báké fu nefi. Bābhōh betōh bhō be mándīhí enyu bákem beket ebhap mántōh erítí epīh ntá bo abhen bachi are, ne be mámbōh neseptīmuet ne maném abhap. Mámbák enyu yō be yē mmu áke kwáy berem ebábù èti Eyōh Mandem.

⁶ Ghatí besakábho sayri be mántōh be bābhōh kebon ne be mándīhí ndu bákēm mmuet. ⁷ Wōmbōh tōh bō erítí epīh. Kù nókó chí menyīh ebhen beri. Mpok átōh bō, kù mándīhí bé ðchye chi Mandem kenókó ne be ðkwák bō kwak. Kù bō mándīhí be ðkù sayri. ⁸ Beyōh ebhe bebhōh bebhák ebhen békù manyu ánhók bo ne ntíanwōp ámbák ne bo abhén bápú ka ne wō ndu bābhīkī bhōh mbi berem ebábù èti yese. ⁹ Ghatí bo abhen báchí basem be éri mángók nōkō bachi bhap ndū yēntīkī enyīh. Eri be mámbōh ntí bekù bachi bhap mámbōh mañák ne bhō mpoknkem ne be báké keme bhō eyōh anyu. ¹⁰ Báké sōt menyīhí bachi bhap ansem ansem. Bābhōh betōh bachi bhap be báchi bo besīkī ntí ne bhō sayri. Epīh eyō ékù bō mántōh ndu yēntīkī enyīh ene bákù be menyīh ebhen bátōh bō èti Mandem mmu ápème bhese beri, enyu ené bo bachak bákway bebhōh ekwak békōhō bhō.

¹¹ Ntí ane bo bābhōhó bébhure bapem ayap enyu eyō chi be Mandem atōh berīndu ebhī ndu áchyé mbi ane bo mankem bákway befuet are, yi ampeme bhō. ¹² Berīndu Mandem ebhen bétōh bhese be séndó bekù menyīh ebhen bo abhen bābhīkī rīhí Mandem bákù, bé séndó befye ngohō ndu menyīhí mmik ebhen béchyè bo mañák fá amik. Bétōh nkwo be ndū nepém enese fá amik, sebhōh bérīhí ndu sékēmmuet békù chí menyīh ebhen béchí chak besí Mandem ne bebhure nepém enese mbō enyū Mandem áyāh. ¹³ Ndu sékù menyīh ebhō, sébháká ntí ndu enyīh ene eri echa.

Sébhaka ntí be keném ekem kebhesi chōh ne betāh Mandem ywese ne Yesu Kristo Mmu ápème bhese. ¹⁴ Yesu achyé nepém eni béfère bhese ndū betāhā bebú menkem ne ndu beso bati ywese. Akù nō, be sémbák bōbhi yimbōh, nō chí bo abhen bābhōhó beyā ekwak bekù chí berítí menyīh.

¹⁵ Tōh ye bo menyīh ebhen. Fíé bhó ntí ne ghatí bhō bekwéné bhap. Kù menyīh ebhen ne betāh ebhen Mandem áchyé wō menkem. ðké rō yē mmu ámbýák wō.

3

Epīhí mmu Mandem

¹ Táyτος, ghatí bakoñō Yesu be mámbōh neseptīmuet nta bo bati etok ne bo abhen bābhōhó betāh amfay yap. Báké tōh netañánti ne bé émbák wikirik nta yap békù betik ne ntí nemot. ² Ghatí bhó be mmu áké rem ndak abhābū èti ntí, ne be mánhókó sayri ne bati, mámbak ndu kpak ne bati. Eri mámbōh neseptīmuet besí bo mankem. ³ Ghatí bhó enyu yō mbōnyune ndū mpok ane áfúéré ansem, bese babhōh séchí nyaka amík némé némé ndū baraka Mandem. Sétāh nyaka ntí. Ne bo bārwo nyaka bhese sénkú nōkō bebú. Sébhák ndū kesemé menyīh ebhen mmuet eyese éñhwaka bé sénkù. Sékaysi nyaka be menyīh ebhō béchyè bhese mañák. Sékù nyaka bebú ne sébhōh mpap amík. Bo bápap nyaka bhese, besé nkwo sémpap nōkō bati. ⁴ Ke Mandem Mpeme ywesé átōh nōkō bhese berīnti ebhi ne ekōh eyi, ⁵ apeme bhese. Epú nyaka chí be sékù berítí menyīh, chí èti ntínso eni. Apémé bhese ndu ákú Efónó Bedyere yi áféré bhese bebú anti, akù sérōp chí bo bakō abhen bābhōhó nepém nekō. ⁶ Mandem ane, aperé chye mmu enyīh, áchye kerō mbōk ansem, achye bese Efónó Bedyere tontó befuet ntá Mōywi, Yesu Kristo Mpeme ywesé, ⁷ be anku sembak chak besí Mandem èti berīndu ebhi. Akù nō bé sembak bōbhi, sémbáká ntí be chōh sembōh nepém enen nebhīkī bhōh ngwenti.

⁸ Menyīh ebhen ngátí né wō béchí tetep. Nchi yan ye be óngátí bo abhen mánoko Mandem menyīh ebhen sayri be mámfyé ntí békù beri. Menyīh ebhen béri tontó ne békwak yēntīkī mmu. ⁹ Ke ðbhīkī bhōh

békem kefé ne bo ěti menyih ebhén bébhiki bhón ntí ne nnet, ne ěti manyén bachĩmbi. Ké tán ne bho ěti bebhé ebhen Mandem áchye nyaka Moses. Beku menyih ebhə apú kwak yě mmu, ne béber tontó. ¹⁰ Ghatí mmu ane átwò ne ákóré ándó barak ákóré., Mbák óngátí yí ndəh amət, ndəh épay, abhiki ghók, feré nti ne yi. ¹¹ Oríní be nkaysi enyũ mmu wu apú chak. Aku bebú mpòknkem ne bebú ebhi bétəh bé bekwéné béchí ne yi.

Beγəhó ngwenti ne bakak

¹² Mětò wə mmu awu. Mbák épú Atémas, chəh émbak Tíkíkəs. Neghó ane óghó mmu wap, óké nók bétwə ayak ndu betemeri me etək Nikópolis. Aré ké měbhák mpok manyier áyá ne mbăh ákwen tontó. ¹³ Mpok Sénas ntañá manyé ne Apólos báté bérón nekə, ku yěntiki enyih béghə bé enyih ébhiki chep bó ndũ nekə enap. ¹⁴ Bə bhesə chi bə Mandem ne bábəhəh béfyə ntí ndu beku beri, bé éké be bhə mmuet békwak bo abhen eyap épú. Báké bhák mbə mmu ane apú ku beri ndũ nepém eni.

¹⁵ Bo abhen báchi fá ne me bátó wə bakak. Kaká bə nkwó abhen bákóh bhesé ne manoko enyumət mbə bese. Mandem ántón bé berĩndu.

Ἐκάτι Πῶλ ντά Filemōn

Bakak

¹ Με Πῶλ, μῦκενῶη ἔτι Yesu Kristo κε nchí sɪŋ ekáti ene. Nchí fá ne mómáyese Tímōti. Filemōn, nchí sɪŋ ntá ye ane ekōŋ, ne nti nkɔbetik ywese. ² Kaká mómáyese Afia, ne Akipōs, nti ntemé nenu Yesu mbō bhese, ne ónkaka bōnkwō abhen báchēm nōkō eket eye ndu menikmuet ntá Mandem.

³ Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mántōŋ be berindu mánychye be kpák.

Πῶλ akaka Mandem ne anikmuet ἔτι Filemōn

⁴ Filemōn, yēntiki mpok ane mēnikmuet nchí kaka Mandem ἔτι ye, ⁵ mbōnyune nchí ghok ἔτι ekōŋ ene óbhōŋó ne bo Mandem, ne enyu óbhōŋó neka ne Yesu Acha. ⁶ Ne nchí nikmuet ntá Mandem be ónchēm mmuet ne batí bōnkwō óndók nókó chi ambi, ne be eyō énkwak wō óndíní berítí menyin menkem ebhen Mandem áchyè bhese ndu sebhare mmuet ne Kristo. ⁷ Manó, enyu ené óbhōŋó ekōŋ ne batí bōnkwō échyè me beyā manák ne nepoptintí tontó mbōnyune óká batí bo Mandem mankem atan amem.

Πῶλ anikmuet ntá Filemōn ἔτι Onésimōs

⁸ Ndu mbáré mmuet ne Kristo, nchí kway beghati wō ónkɔ enyɪŋ ene óbhōŋó bekɔ. ⁹ Yě nō, ἔτι ekōŋ, me Πῶλ, mmũ nsensi ne mῦκενῶη néne ἔτι Yesu Kristo, nchí nik wō chi mmuet. ¹⁰ Nchí nikmuet ntá ye ἔτι mówa Onésimōs mmu ndóbhé etayi fá amem ekerékenōŋ. ¹¹ Ndũ mpok ane áfúéré ansem, apú nyaka yēnyɪŋ ntá ye, ke néne achí mmu ane ákway bekwak wō, ne ákwáy bekwak me nkwo. ¹² Nchí to yi ampentsem ntá ye, ne echí mbō be nti ena ke mētō nō ntá ye. ¹³ Mbá nkōŋ be yi andōp fá ánkwáká nókó me ndũ kenōŋ ekéne nchí are ἔτι Mbok Ndíndí. Mbɔ yi arōp fá bekwak me ndũ ntí ywe. * ¹⁴ Ke mbíkí yan bekɔ yēnyɪŋ ene óbhíkí chye me betan be nkɔ. Eri bé beri ebhen ókɔ mémfú chi wōmbōŋ anti, kebhak be mējire wō jire.

* **1:13** Onésimōs chi “Menwōp” ndũ eyōŋó Grik.

¹⁵ Ngufú, éfákárí nyaka be Onésimōs ándó wō ndu mómbɪŋí mpok chi be ámpétnsem ntá ye ndu nté ane yi ákway bebhak ne wō mpoknkem. ¹⁶ Yi apet apu chi ndiere nsem. Acha nsem néne. Arōp chi nti manó ane ókwáy bekōŋ. Nkōŋ yi tontó, ke óbhōŋ mbōŋ bekōŋ yi encha enyu ene nkōŋó yi. Achí nsem aywe, apet abhak nti manó ntá ye ndu ábháré mmuet ne Yesu Acha mbō wō.

¹⁷ Ndu echí nō, mbák ósot me mbō nti nkɔbetik Kristo, yi ánánj ántwó awu, syepti yi ne manák nkúbhé mbō enyu ósyepti nōkō me. ¹⁸ Yě áká wō chi enyɪŋ, yě ákēm wō chi barem, fyé mó ndũ nnyén ena. ¹⁹ Membōŋ Πῶλ κε nchí sɪŋ enyɪŋ ene ne awó wa bé chōŋ ríkwo yēntiki barem amen Onésimōs ákēm wō. Ne mbíkí yan berem be ókēm me barem nkwo, ne baremé mō chi nepém nekō ene. ²⁰ Manó, kɔ enyɪŋ ene ntá ya ndu nnyén Yesu Acha. Kɔ mbō nti mmũ Kristo be nti némpóp me amem.

²¹ Ndu nchí sɪŋ ekáti-ne, mbíkí bhōŋ becháy ne wō mbōnyune ndíní be chōŋ ónkɔ enyɪŋ ene méyàn wō ónkɔ, ne ónkɔ mbōŋ encha enyu ene méyàn. ²² Mpet nchí yan be óngoko móket ómbure ntá ya. Nnókó bé chōŋ Mandem angók nenikímuet eneka, ankɔ rítwō awu.

Ngwenti bakak

²³ Epáfras, nti mῦκενῶη ἔτι Yesu Kristo átō wō bakak. ²⁴ Mák ne Arístakōs ne Demas ne Lukas, batí bakɔ betik Mandem, bátō bhe bakak nkwo. ²⁵ Berindu Yesu Kristo Acha mémbak ne bhe.

Ekáti Pǎl ntá Bo Hibru

Yesu achá baremé kepǎnti abhen nku nsí

¹ Ndü mpok ane áfueré ansem, Mandem áfuet nyaka ntá baremé kepǎnti bhi ndu berem kepi ntá bachĩmbi bhese. Akú nò ndon ne ndon ne ndü beyä babhi. ² Ke ndü manywop ane echon, ané achí kekwoet ne ngwenti mmik, afuet chi ntá Móywi ke arém kepi ntá yese. Yí ke Mandem ákú bé ámbák mmu ane menyin menkem bébhónó bebhak ebhi. Ne afuet chí ntá yi ke ághoko yéntiki enyih. ³ Yí amúét ké keném Mandem kétòn kponoron ne enyü mmu Mandem achi, nkúbhé enyu mmu wu ke yi achi. Eyon eyi ebhon betan ne yo ke yi ásót bekem mmik nkem. Mpok yi anánjá beku enyih ene ékú Mandem amfonori bebá bho be mámbák pépép besí bhi, akó amfay achoko ebhě awónem Mandem mmu ábhónó betan menkem.

Mmó Mandem abhon betan menkem

⁴ Ndu echi nò, Mandem akú bé Móywi árchá bóángel nkúbhé mbó enyü nnyén enen yi áchyé yi necha enen bóángel. ⁵ Yé ángel apú ane Mandem ághátí yi be, “Wó, ochí Mówá, ne echon nchí rem be ndop Etaye.” Ne yé chí bérémbé be, “Chon mbak Etayi ne ómbak Mówá”, abhíkí rem ntá bóángel. ⁶ Ne yé chí mpok Mandem átó Mmó mbi ywi fá amik, arem chí bé bóángel abhi mankem mányché Móywi kenókó. ⁷ Eti bóángel, yi arém bé ákú bó mambak mbó mbúép, ákú bó betok abhi mámbák mbó bárí-ngo. ⁸ Ke ntá Móywi arem chi be, “E Mandem, kefó eke kébhíkí bhon ngwenti. Mpok ókém bóbhe, ókú nò enyu ene echí chak. ⁹ Okon menyih ebhén bechí chak ne opap epin ene bo bapu bhúere bebhé. Me Mandem ywe nku ye wó ómbón manák mbonyune nchyé wó kenókó ekén kéchá eken mamúere bhe mankem.” ¹⁰ Mandem apét arem ntá Móywi be, “Wó, Acha, ke óghókó mmik ndü nebhónet. Ne yéntiki enyih ene echi amfay, chí awó-betik aywe. ¹¹ Menyih ebhen menkem béfúere fuet, ke wó obhíkí bhon ngwenti. Chon bó

menkem ménkək mēndop mbə besi nden. ¹² Chon ómpet bhó ómferē mbó besí nden ebhen mmu áwupsi, ke wó ochí enyumot mpoknkem, ne nepém ene nebhíkí bhon ngwenti.”

¹³ Ke ntiki ángel Mandem anán ághátí yi be, “Chokó fá ebhě awónem awa krate nku bómrap abhe mándop mbó enok ene ónyàna bekek are?” ¹⁴ Pú bó mankem bachi chí befónó ebhen békú betik ebhi ne Mandem átó bhó be mankwak bó abhen yi ábhónó bereme?

2

Bo baké rə mbi nepém máném ebhi

¹ Ndu echi yé nò, sébhon besot mpok sémbure menyih ebhen sénán séghókó be séké rə bhó senem ebhi. ² Téndu menyih ebhen bóángel bareme bechi nyaka tetep, ne yé agha ane abhíkí bhúere bhó ne mmu ane átán ntí, abhón nyaka ntemsi ane ákwáy ne yi, ³ ná sékwáy bebhe ntemsi ane átwó mbák sémyak erémé nepeme ane Mandem áyàn bépémé bhese? Mbón Yesu Acha ke áyámbi berem kponoron eti nepeme ane Mandem ápeme bho, ke bo abhen bághókó bákú bese sendin be echi tetep. ⁴ Mandem are tón berin, anku nókó menyihí maknkay menyu ne menyu ndu beton nkwo bé bechí tetep. Are fuet nkwo ndü akap ane Efónó Bedyere áchyé bho, békóno nkaysi yi.

Yesu ke aton bese mbi nepém

⁵ Puyé ntá bóángel ke Mandem áchyé betan amfay mmik ane sérém né be átwó ansem. ⁶ Básin nebhúéréfu amem Ekáti Mandem be, “Mandem Acha, nkwanwan chí agha ane óre kaysi yi? Mmu ane áfú ntá Mandem chí agha ane óre fyé ntí ne yi? ⁷ Ndü mómbiní mpok, óséptí yi be bóángel mántcha yi. Okú ye yí ámbón keném ne kenókó mbó mfó. ⁸ Ochyé yi betan amfay yéntiki enyih.”

Berem be báchyé yi betan amfay yéntiki enyih étón be yényih ébhíkí rop ene epu antené-yi. Ke sébhíkí re ghó be yéntiki enyih echi antené-yi. ⁹ Ke séghó Yesu mmu bákú bóángel mántcha yi ndü mómbiní mpok. Báchyé yi keném ne kenókó mbó mfó eti esonori newú. Chí eti berindu Mandem

ke yi águ ěti bo mankem. ¹⁰ Mandem ke ághókó yěntiki enyij ne yěntiki enyij echi ntá yi. Ndu áyàn nyaka be beyá bho mámbón mbi bebhak bóbhi ne mámbón keném, eri nyaka be yi mmu ánéné bho mbí wu ámfuét ndũ esòṛi be ankwáy ndũ yěntiki mbi mbò mmũ ane ákè bò mámbón nepém. ¹¹ Yesu mmu ákè bò mambák pépép besí Mandem abhón chi amot ne bo abhen yi áká be mambák pépép. Ěti yò, yi ábhíkí bhón ntíánwóp ndu bebhinji bò be, “Bǎma.” ¹² Yi arem ntá Mandem be, “Chón ndem ěti ye ntá bǎmaya mpok bóbhe báchémé ndũ nebhuét amot, nte besí bhap nchyé wò bakak.” ¹³ Apet arem be, “Chón nsiki nti ne Mandem.” Ne be, “Ghó mé né, ne bǎ abhen Mandem achye me.”

¹⁴ Těndu bǎ abhen yi areme nò ěti yap báchí bakwǎṅwan, mbón Yesu ayíbhírí nyaka aròp nkwa. Akè nò bé ámfuét ndũ newú anchóni betan ebhen mmũ ane ábhónó betaná newú, nò chi Satan. ¹⁵ Enyu eyò ke yi ákway nyaka beferè bho ndũ becháy newú. Báchí nyaka basem ndũ becháy ebhò ndũ nepém enap nenkem. ¹⁶ Sérinji be atwò nyaka bekwak chi bebharébhò Abraham, puyě bǎángel. ¹⁷ Abhón ye beròp nyaka mbò bhese bakwǎṅwan ndu yěntiki mbi, bé ámbák mǔngo bachiákap ane ábhàre barièp ami besí Mandem ndu betik ebhi ne be ánkway bechye akap ěti bebú bǎ mankem. ¹⁸ Těndu yímbón ánán ábhónó nyaka esòṛi ne mamò, abhón mbi bekwak abhen mamò átwò ntá yap.

3

Yesu acha Moses

¹ Bǎma, be bho bǎchi nyáná, mmu ane achi amfay abhinji be be mǎmbak bóbhi. Kaysí ye ka mmu ane Yesu achi. Yi ke Mandem átó mbò mǔngo bachiákap ane menyij ébhen sénókó, mbònyu séghàti bho kponorón. ² Abhàre nyaka barièp ami besí Mandem mmu áyábhé yi be ambak mǔngo bachiákap ne mǔnto nkúbhé mbònyu Moses nkwa achi nyaka mmu ane ábhàre barièp ndũ betik ebhi amem ekere Mandem. ³ Yesu ke Mandem ásóré be abhón bebhón kenókó ancha Moses, nkúbhé mbò

enyũ mmu ane áte eket ábhón kenókó acha eket ene yi ate. ⁴ Mmu ke áte yěntiki eket, ke Mandem ke ághókó menyij menkem. ⁵ Moses achí nyaka mmũ tetep ndu betik ebhi mbò mübetok amem ekere Mandem. Betik ebhi béte ndũ menyij ebhen Mandem ábhónó nyaka beka bo mándinji ansempok. ⁶ Ke mbák chi Kristo, ákem eket Etayi ne nti nemot mbò Móywi. Ne bese bǎ Mandem séchí bo eket eyi enkem mbák sénté kpirí ndu menyij ebhen sésíkí nti ne sébháka nti are ne sédèp awò anti be chón sémbón bò.

Bǎ Mandem ne nneywěmuet enen yi áchyè

⁷ Bǎbhón ye beghok enyij ene Efónó Bedyere arém mbò enyũ echí amem Ekáti Mandem be, “Echón, mbák mǎngok Eyón eyi, ⁸ bǎké gwot bati amem mbònyu bachímbi bhéka bǎgwóré nyaka bati yap ne Mandem mpok bǎghàp amem basò. Bátánnti ne me ne, mamò me. ⁹ Mámó me amem basò enyu eyò, ne bǎghó menyij ebhen nká néntí enap ndũ mamié besa bepay. ¹⁰ Ěti yò nti nébé me ne mkpáká bobhò, ndem be, ‘Bati yap ápòkò bhò ebhi mpoknkem, ne bǎbhíkí rinji mbi wa.’ ¹¹ Njiki ndũ bebenti be, ‘Bápú kway bechwe ndũ neywěmuet ena wáwák.’”

¹² Bǎma, sòt ka mpok be ndũ nkwa yweka, yě mmu áké bhak ane ábhónó ebéptí nti, ne akeka bésíkí nti ne Mandem, ényu ené yi arò mbi Mandem mmu achí nepém. ¹³ Semtí nókó ka bati yěntiki nywòp be bebú beke rwo mmũ yweka ántánnti ne Mandem. Ke ka nò, yěntiki mpok, ené nywòp néchák nébhúét enén bǎbhinji be, “Echón.” ¹⁴ Sébhón ákóré ndũ enyij ene Yesu Kristo áká nta yesè mbák séndók ambi bete kpirí ndũ nesikinti enen sébhónó nyaka ne yi ndũ nebhnèt. Sébhón beka nò te ndũ ngwenti. ¹⁵ Bǎké ghòkòntik enyij ene bǎrémé nyaka be, “Echón, mbák mǎngok Eyón eyi bǎké gwot bati amem mbò enyũ bachímbi bhéka bátán nyaka ntí ne Mandem.” ¹⁶ Bò agha bǎghókó nyaka Eyón Mandem yě nò, bátán nti? Pú bo Moses abhen yi áfú nyaka etòk Ijip ne bhò? ¹⁷ Bò agha bǎká nyaka Mandem ambe nti ndũ mamié besa bepay? Pú bo abhen bǎká bebú, ne bǎgú amem basò? ¹⁸ Ne mpok Mandem áyíkí arem be, “Bápú

kway bechwe ndũ neywěm̄met ena wáwák”, ntíkí bho yi árémé nyaka nò ěti yap? Pú bõ abhen bápú ghok nyaka yi? ¹⁹ Ségho ye be bápú kway nyaka bechwe ndũ neywěm̄met Mandem mbonyune bábhíkí noko nyaka yi.

4

¹ Bariep amen Mandem afyé tesáy be chõn bõbhi mánchwe ndũ neywěm̄met eni abh̄ét. Sebhoñ ye besot mpok be yě mmu ywēka ake bhak ane bárem ěti yi be abhíkí kway mmu ane achwe ndũ neywěm̄met eno. ² Séghok nkwo Mbok Ndíndí nkúbhé mbõ enyũ bo abhen tentep bágghókó nyaka. Ke enyĩñ ene bõ bágghók éke kwak bhõ mbonyune bati yap apu nyaka are. ³ Ndiere bese bho sénókó ke séchwè ndũ neywěm̄met eno, puyě bõ abhen bábhíkí noko. Ke Mandem árém nyaka ěti yap be, “Njíkí ndũ bebenti ebha be, ‘Bápú kway bechwe ndũ neywěm̄met ena wáwák.’” Mandem arem nò yěndu ánánj ánánj nyaka beghoko nebhet neywěm̄met eno ne yěntíkí enyĩñ ene yi atí bekũ te mpok ane yí ághókó mmík. ⁴ Sérĩñi be echi enyu eyõ mbonyune, ndũ nebhuéréfu amem Ekáti Mandem, bárem ěti nywõp enen nejwi tándrámot be, “Mandem ananã nãkõ bekũ yěntíkí enyĩñ ene yi abhõñ nyaka bekũ, aywe mm̄ét ndũ nywõp enen nejwi tándrámot.” ⁵ Ndũ nebhet achak amem ekáti eyi, Mandem apet árem nyaka be, “Bó bápú kway bechwe ndũ neywěm̄met ena wáwák.” ⁶ Mbi ane báchwè ndũ neywěm̄met Mandem abh̄ét ye fúú. Ke bo abhen baghoko Mbok Ndíndí mpok eyõ bábhíkí chwe are ěti netanjanti enap. ⁷ ěti yõ, Mandem afyé mpok achak ane bábhĩñi be, “Echõñ”. Debhít ke ákú sérĩñi nò mbonyune Mandem af̄et nyaka ntá yi tentep arem menyĩñ ebhen mánánj bárémé be yi arem be, “Echõñ, mpok bágghoko eyõñ eyi, báké gwõt ntĩ.” *

⁸ Mbõ bo abhen Jóshua ásóré achwe etak Kánãn ne bhõ bábhõñ nyaka neywěm̄met tetep, mbũ Mandem abhíkí pere rem ěti mpok neywěm̄met achak. ⁹ Eyõ étõñ ye be nywõbhé neywěm̄met nechak nebhet ambi ntá bo Mandem. ¹⁰ Yě agha ane áchwe

ndu neywěm̄met Mandem, áywém̄met ndũ betik ebhi mbõ enyu Mandem ábhõñ nyaka neywěm̄met mpok ánánj beghoko mmík. ¹¹ Sénú ye bechwe ndũ neywěm̄met eno be enyũ netanã ntĩ bo Israel néké kũ yě mmu ywese ankwen.

¹² Dijní ká be Eyõñ Mandem echi nepém ne ebhõñ betanã. Echãp echa yěntíkí akparenã nsem epay. Echwe te ndũ nebhet ane nepém nkwa néchem ne efójó eyi. Echwe mmu anti éntõñ menyĩñ ebhen yi átí bekũ. ¹³ Yěnyĩñ épú bhésé bhésé besí Mandem. Yěntíkí enyĩñ ene yi aghoko echi kponõron besí bhi. Ntá yi ke yěntíkí mmu ywese ábhõñó berem ntĩ ane yi ákú yěntíkí enyĩñ ene yi ákú.

Yesu ke achi mũngo bachiãkap ywese

¹⁴ Ségho be sebhoñ mũngo bachiãkap ane ákó áchí amfay ne Mandem. Yí chí Yesu, Mmõ Mandem. Séndók ye ambi bekem sayri menyĩñ ebhen sénókó ěti yi. ¹⁵ Mũngo bachiãkap ywese chi mmu ane ághõ bhese ntínso ndu menyĩñ ebhen bébè bhese mm̄met mbonyune yimbõñ abhõñ nyaka mamõ menyũ ne menyũ, Yě nò, ake kũ bebú. ¹⁶ Séndók ye kekwoñ kebhoñ becháy ntá Mandem mmu achi ndũ enokó kefõ eyi. Achí Mandem berĩndu ne chõñ angó bhese ntínso, antõñ bhese berĩndu ebhi ndu bekwak bhese ndũ mpok ane séchébhé enyĩñ.

5

¹ Bo báyap yěntíkí mũngo bachiãkap ndũ nkwo wap, mámbure, yi ankũ nãkõ betik Mandem ndũ ntĩ wap. Yi ke ásõt ye akap ane bho ne akabhénya nkwo ánychè nãkõ ntá Mandem ěti bebú bho. ² Arĩñi ndu ákém sayri bo abhen bábhíkí rĩñi yěnyĩñ ne abhen babhoñ bekwéné tẽndu yimbõñ ábhõñó nkwo beyã bekwene besí Mandem. ³ Abhõñ ye bechye nãkõ akap ěti bebú ebhi yimbõñ, nkúbhé mbõ enyu áchyè akap ěti bebú bo abhen yi áté ndũ ntĩ wap. ⁴ Yě mmu ápú chye mm̄met kenókó andem be yi ákway bebhak mũngo bachiãkap. Mandem ke áyap mmu, ankũ yí ambak

* 4:7 Bégwõt ntĩ ndũ ndõñ ane, chi ménisi bekũ enyĩñ ene Mandem árém ndũ Eyõñ Eyi.

mũngo bachiãkap nkúbhé mbə enyu áká nyaka ne Arən.

⁵ Nkúbhé enyũ yə ke echi ne Kristo. Puyě yĩmbəŋ ke áyónó nyaka mmuet bé ámbák mũngo bachiãkap ambón kenókó nchiakap. Mandem ke ábhíńí yi, arem be, “Wə, ɔchí Mówə, ne echəŋ nchí rem be ndəp chi Etayə”. ⁶ Apet árəm nebhuet achak be, “Chəŋ ómbak nchiakap mpoknkem mbə enyu bárémé nyaka ɛti Melkísedek.”

⁷ Mpok Yesu achi fá amík, aríńí nyaka be Mandem abhəŋ betəŋ beka newú nemfuet yi ansem. Anikmuet ne nti nenkem kpat eyəŋ eyi ere ko amfay, babhese ansep nəkə. Mandem aghok nenikímuet eni mbənyune aséptí nyaka mmuet, anchye nəkə Mandem kenókó. ⁸ Yí achi nyaka Mmə Mandem tetep, yě nə, aghók beghok Mandem ndũ besəŋəri ebhen yi ághə. ⁹ Mandem ánánjá nókó beka yi ankway ndũ yěntiki mbi, ayibhiri arəp mmu ane áchyè nepém enen nebhiiki bhəŋ ngwenti ntá yěntiki mmu ane ághòk yi. ¹⁰ Mandem afyé yi ambak enyũ mũngo bachiãkap ane Melkísedek achi nyaka.

Sət ká mpok be yě mmu áké rə mbi Mandem

¹¹ Mbəŋ beyă menyin bechak ebhen nchí kway berem ɛti Yesu mũngo bachiãkap ywese. Ke chi menyin ebhen bébè mmuet beka be mǎnjwimem těndu bǎrəbhé chi bo abhen bapu kem enyin ayak. ¹² Yěndu bǎchi bo abhen bǎbhónó bebhak batəŋ Eyəŋ Mandem néne, nté yeka átəŋ be bǎbhuet chi bo abhen mmu ábhónó betəŋ menyiní mbi ebhen mmu ábhónó beghək ɛti Eyəŋ Mandem. Bǎchí mbə mǎmbə abhen bǎbhuet menyu chi nébhi. Bǎpú mbə bə abhen bǎkwáy menyie nenyíé mbəŋ. ¹³ Mmu ane ányu chi ami, ábhíki bhəŋ eka ndu beriní enyin ene echi chak besí Mandem mbənyune achí mmó. ¹⁴ Nenyíé mbəŋ nchi chi ntá baseansi. Bó ke mánánjá bǎghókósi mmuet ne bǎriní ewupsi ene echi ndũ enyin ene erí ne ené ébhébhé.

6

¹ Séndó ye beyiní nəkə chi ndiere menyiní mbi ɛti Yesu Kristo, séndók ambi ndu

bechak be sénséné ndũ nejwimem enese. Sébhíki pere bhəŋ besət mpok berem ɛti menyin ebhen békémé neka enese mbə ebhen bérəm be mmu abhəŋ betiknsem ndũ bebá ebhi, andə beka bebéptí menyin ebhen bétwə yi chi ne newú, ne be mmu abhəŋ beka ne Mandem. ² Ne be bǎbhəŋ besət mpok berem ɛti nejwiti, ne ɛti epin ményánja bho amó anti, ne enyũ mbúré Mandem áká bawú mámpétnsem ndũ nepém, ne ɛti netán ane mbúré bátəŋ bo mámkpət manyé yap ndəŋ amət ndak amay. ³ Sébhíki bhəŋ bétiní ndũ menyin ebhə. Chəŋ séndók chi ambi mbák échí enyin ene Mandem áyan. ⁴ Sébhəŋ beriní be bǎpú kway beka mmu ane arə mbi Mandem be ámpet antiknsem ndũ bebá bhi. Nchí rem ɛti enyũ mmu ane mánánjá bǎká amík ánéné yi, aghó akap ane Mandem áchyè bə bhi, ne Eféŋó Bedyere abhak ne yi nkwə. ⁵ Ndũ nepém eni, anán aghə nkwə beri ebhen béfú ndu Eyəŋ Mandem, aghó betəŋ ebhen bébhək chəŋ ndũ nenəkó mpok enen nétwə ansem. ⁶ Mbák mmu wu ántán nti ne Kristo, bǎpú kway beka yi ampət antiknsem ndũ bebá ebhi, těndu yi achi mbə mmu ane apət ágə Mmə Mandem ndũ ekotákátí, anchye nəkə yi ntíánwəp besí bho, ene eyə étwə yi chi ne ménémé.

⁷ Mandem áyet mmik ane ányu manyier amen ákwən are, ankə nenyíé néngó, nenchyé mbwət ntá mmu ane ákwánjá yə. ⁸ Ke mbák mmik ágə chi bəmenək ne táka nsense, nə yə abhíki rí, arəp chi mmik ane bǎchəŋti chəŋti, ne ndu ngwenti, mánəŋ yə səŋ.

⁹ Abhen ekəŋ, yěndu mérəm nə ne bhe, mbəŋ nti ne bhe bé bǎkə chi berítí menyin ebhen békə ndəŋ amət ne nepeme ane Mandem ápeme bhe. ¹⁰ Mandem achi chak mpoknkem ne apu kway beghəkəntik betik ebheka ne ekəŋ ene bǎtónó yi ndũ bǎkwək bati bənkwo ne bǎrəŋ ambi beka nə. ¹¹ Ne séyàn be yěntiki mmu yweka ándók ambi betəŋ nkúbhé nti enə te ndũ ngwenti, ne bǎpú nók chəŋ bebhəŋ menyin ebhen bǎbhaka nti be chəŋ mǎmbəŋ. ¹² Mpú yan mǎndə abhət ánkém be. Nchí yan chi be mǎnkoŋo erin ene bo abhen mánókó, ne bǎbhəŋ ekébhənti ne bǎghaka ndũ nté ane

bábhəŋ menyih ebhen Mandem afyé bariəp bechye.

Bariəp Mandem apú kwén

¹³ Mpok Mandem afyé Abraham bariəp, ayiki ndü nnyén eni yimbəŋ, tëndu yě mmu apu ane acha yi be yi ánkway beyiki ndu nnyén mmu wu. ¹⁴ Ayiki arem be, “Mpú nók béyet wə, ne chəŋ nchyé wə beyä bebhárəbhə.” ¹⁵ Abraham ánoŋ ye ne ekébhénti kpát abhəŋ menyih ebhen Mandem afyé bariəp bechye yi.

¹⁶ Nkwəŋwəŋ áyiki chi ndü nnyén mmu ane acha yi, ne mpok bo bákəm epúítí, mánánj mányú nku, epúítí émay. ¹⁷ Enyih eyə ke ékú Mandem áyiki nyaka ndu bétəŋ bo abhen bariəp ami achi ntá yap kponorəŋ be bó báká enyih ene yi ati beka. ¹⁸ Mandem akə menyih ebhen bepəy ndu béfyə bhese nti, bese bho sébue sérónj ntá yi be yi ampeme bhese. Menyih ebhə bepəy bepə wupsi mbənyune yí apú kway besense. Afyé bese nti be seke rə bebhaka nti menyih ebhen yi afyé bariəp bechye bhese. ¹⁹ Enyih ené sebhaka nti are ékəm bese erírí ndü nepém enese mbə enyü ndo ákəm áchwí nebhet amət kpemm be nnyén néke pəkó wu. Nebhakánti enese ne Yesu nékú séfuét ekat séchwe te amem mókere kónj, ndü nebhet bediéré Mandem. ²⁰ Yesu anánj ayámbi arəŋ are ndü ntí ayese mpok yi áróbhé chi münti bachiakap ane mpoknkem mbə enyü bárémé nyaka éti Melkisedek.

7

Menyih ebhen beyih Melkisedek nchiakap Mandem

¹ Melkisedek-ne achi nyaka mfə etək Salem ne nchiakap Mandem Acha. Abraham anu nyaka ne beyä bafə awáy bhə. Mpok yi áfú ebhñenu apətnsem, Melkisedek atemeri yi, ayét yi. ² Abraham akərə menyih menkem ebhen yi áfú ebhñenu ne bhə ndu baru byo, achye yi ndu amət. Nnyén Melkisedek enə néte ndü “Mfə ane ákə menyih ebhen bechi chak.” Achi nkwo Mfə Salem, nə chi “Mfə ane áchye kpák.” * ³ Ekáti Mandem ébhíki rem yənyih

éti etayi ne máyi ne nneréket ywi ne mpok ane bábhé yi. Ne nepém eni nébhíki bhəŋ ngwenti. Achí nchiakap Mandem ngwenti ti mbə Mmə Mandem.

⁴ Ghó ká enyü nném mmu yi achi nyaka! Yəndu Abraham achi nyaka chi mbi ane bo Israel, akóre menyih ebhen yi áfú ebhñenu ne bhə ndü baru byo, achye yi ndu amət. ⁵ Mbək bebhárəbhə Lévi bachi bachiakap Mandem. Ebhé Moses éghàti bhə be mánsət ndü menyih amət ndü ane byo ntá yəntiki mmu Israel, yəndu bə ne bo Israel mankem bachi bebhárəbhə Abraham, nə chi bə nneréket amət. ⁶ Ke Melkisedek mmu apú nyaka mbəŋ mmü nneréket Lévi asət nyaka enyü akap wu nə Abraham áchye yi, ayét yi mmu Mandem afyé nyaka bariəp ne yi. ⁷ Yəntiki mmu aríŋi be mmu ane áyet nti ke áchá mmu ane yi áyé. ⁸ Beyih bachiakap abhen bachi bebhárəbhə Lévi, bó mankem abhen básət akap ane ndu-amət ntá bho, bágü mbə yəntiki mmu achak. Ke béyih Melkisedek, mmu ásóre nyaka nkwo akap wu, Ekáti Mandem étəŋ bese be nepém eni nebhi ki bhəŋ ngwenti. ⁹ Sékwáy mbəŋ bérem be Lévi mmu bebhárəbhə bhi básət enyü akap wu ntá bho, achyé nyaka enyü akap wu ntá Melkisedek tëndu chi-mbi ywi Abraham áchye nyaka wu ntá Melkisedek. ¹⁰ Echi enyuyə mbənyune bábhíki re bhe nyaka Lévi mpok Melkisedek atemeri Abraham. Yə nə, Lévi anánj achí nyaka ndü manəŋ Abraham.

¹¹ Mpok Mandem ákú bachiakap abhen bebhárəbhə Lévi manchye bebhé ebhen békwáy ne nkwo bachiakap abhə, mbə betik ebhap békway nyaka beka be bo mámbák chak mbə enyü Mandem áyən, mbú ntí apu ane nchiakap achak átwə ane achi mbə Melkisedek, ne abhak kekúri ne bachiakap abhen nneréket Arəŋ. ¹² Mpok nneréket ane bachiakap áwúpsi, ewúpsi ebhak ndu ebhé nkwo. ¹³ Mmu ane bərəm menyih ebhen éti yi afu chí ndü nneréket ané achí kekúri ne ané yě mmu abhíki re fu are, ne ané ákə betiki Mandem mbə nchiakap. ¹⁴ Echi kponorəŋ be Acha ywese Yesu afu nyaka ndü nneréket Júda, ne Moses ábhíki rem

* 7:2 Hibru: Mélek chi “Mfə”, tsedek chi “chak”, Salem chi “Kpák”.

yěnyin ɛ̄ti nneréket wu mpok yi árè̄m enyìn ɛ̄ti bachiákap.

Yesu achi nchiakap Mandem mbɔ Melkisedek achi nyaka

¹⁵ Enyìn ene epet ékù sengo kponoroŋ be ebhé éyíbhiri, chi netwɔ ane nchiakap achak átwɔ mbɔ Melkisedek. ¹⁶ Achí nchiakap, puyɛ chi bekoŋo ebhé ene érè̄m ɛ̄ti nneréket ane nchiakap ábhónó befu are, ke chi bekoŋo betan ebhen nepém eni enen yě mmu apu kway bechɔŋti. ¹⁷ Echi mbɔ enyũ bárémé ɛ̄ti Kristo be, “Wɔ, ɔchí nchiakap Mandem ngwenti ti mbɔ Melkisedek.” ¹⁸ Ndu berɔŋ ambi, bárɔ esí ebhé mbɔnyune ébhíkí pere bhɔŋ nyaka betan, ékepere bhɔŋ yěnyin beku ne bhese. ¹⁹ Nti achi be ebhé yɔ épú kway bekwak mmu ankway ndu yěntiki mbi besí Mandem. Néne, bátwɔ ne enyìn echak ene echa bebhé. Yó ke sébháká ntí aré ne éyà bhese kekwoɔt ne Mandem.

²⁰ Enyìn echak ene séghò ɛ̄ti nchiakap wu chi be Mandem anyu nyaka nku be Yesu ábhák nchiakap. Yě nchiakap achak apú, ane mányú nku ɛ̄ti yi. ²¹ Ntá Yesu ke yi áyíkí mbɔ enyũ Ekáti Mandem éghàti besí be, “Éta Mandem ayiki, ne apú kway beyibhiri nkaysi yi. Ayíkí, arem be, ‘Ōchí nchiakap ngwenti ti.’” ²² Nku ane Mandem ányú ɛ̄ti Yesu enyuyɔ á̀tòŋ be, mpok séghò Yesu, sériŋi be yi achi sebhɔŋ esen Mandem achye ndu betɔŋ be nku yɔ atéé acha ane nsi.

²³ Ewupsi echak echi be, bachiákap abhen mbi baya nyaka ne ntí be báchí nyaka bo abhen newú nékán bɔ báké rɔŋ ambi ne betik ebhap. ²⁴ Ke mbák chi Yesu, yi á̀ròŋ ambi beku betik ebhi mbɔ nchiakap mpoknkem, mbɔnyune yi apu gu wáwák. ²⁵ Ndu echi nɔ, yi ákway bepeme yěntiki mmu ane áfuéré ntá yi atwɔ ntá Mandem ndɔŋ amɔt ndak amay, tɛ̄ndu yi achi nepém mpoknkem ndu menikmɛt ɛ̄ti yap.

²⁶ Enyũ mungo bachiákap wu ke ákwáy ye bekwak bese, mbɔnyune yi achi nyáná, abhíkí bhɔŋ békwéné, abhíkí bhɔŋ bakwap, achí kekúrí ne bɔ bebú, ne achí ndũ nebhuéré kenókó amfay. ²⁷ Nti apu ane yi ábhónó bechye akap yěntiki nywɔp mbɔ yěntiki mungo bachiákap ane mbi. Yěntiki mmu wap áyambi nyaka anchye

akap ɛ̄ti ebhi bebú, ke andok ye ambi beku nɔ ɛ̄ti bebú bo bachak. Yesu achyé akap ndɔŋ amɔt ndak ámáy, mpok yi achye mmɛt be mango ndu ekotákátí. ²⁸ Ebhé Moses ékù nyaka bo abhen bekwéné béchí ne bhɔ mámbák bɔ bagho bachiákap, ke Mandem anyu nku akɔ Móywi mmu ákwáy ndũ yěntiki mbi mpoknkem ámbák mungo bachiákap.

8

Yesu ke achi mungo bachiákap ane Nku Nkɔ

¹ Mbɔŋ ntí-ndak ane sérè̄m chi be sebhɔŋ enyũ mungo bachiákap ane áchókó ndũ nebhuéré kenókó ne Mandem mmu ábhónó betan menkem awu amfay. ² Mungo bachiákap wu ákù betik ebhi amem etem ene echi nyáná, ené mbɔŋ Mandem Acha áté, kebhak chi nkwáŋwan. ³ Báfyè yěntiki mungo bachiákap chi be anchye nɔkɔ akap ne akabhénya ntá Mandem. Ndu echi nɔ, nchiakap ywese nkwo abhɔŋ bébhɔŋ enyìn ene yi áchye ntá Mandem mbɔ akap. ⁴ Mbɔ yi achi chi fá amik, mbɔ apú bhak nchiakap wáwák, tɛ̄ndu bachiákap bachak bachi fá amik abhen báchyè akap bekoŋo enyũ ené ebhé Moses érè̄m. ⁵ Betik ebhap bechi mbɔ ndikandi ane ákù séndíní mbɔŋ enyìn ene éfàkari amem etem ene amfay. Sériŋi be echi nɔ mbɔnyune mpok Moses ábhɔŋ nyaka bete etem akap, Mandem aghati yi be, “Ōbhɔŋ beghɔ be ɔté etem eyɔ mbɔ enyũ ntónó wɔ amfay njie.” ⁶ Ke néne, betik ebhen Kristo béchá ebhen bachiákap abhen Nku Nsí, nkúbhé mbɔ enyũ nku ane ákú Yesu ate nenti Mandem ne bhɔ áchá ane nsí, mbɔnyune akɔ ne nku ane arí áchá. ⁷ Mbɔ nku nsí yɔ ákway nyaka bekwak bo mam-bak chak besí Mandem, mbɔ ntí apu bebhɔŋ nku achák. ⁸ Ke Mandem Acha aghɔ nyaka be békwéné bechí ne bɔbhi. ɛ̄ti yɔ, arem be, “Mpok átwɔ ane nchí nyu nku achák ne bo Israel, ne bɔ Júda nkwo. ⁹ Nku ane apú bhak mbɔ ane nsí nyaka nyu ne bachĩmbi bhap mpok nsórè bhó ne awó wa mféré etɔk Ijip. Bábhíkí rɔŋ nyaka ambi beku menyin ebhen nku nsí áyan bɔ manku. Ékú Acha arem be, ‘Ndu échí nɔ, mbíkí pere bhɔŋ mpok

ne bhə. Mmə Mandəm Acha ke nchí rem.’
 10 Né chi nku ane mēnyú chəŋ ne bo Israel
 ndü manywəp ane átwə. Mmə Acha nchí
 rem be chəŋ mfyé bebhé ebha bó antí, nsij
 bhə amem bati yap. Chəŋ mbak Mandəm
 awap, ne bə mámbak bəbha. 11 Yě mmu
 apu bhəŋ chəŋ betəŋ ntí, ne yě chi ntí manə
 be, ‘Dinjí Mandəm’, mbənyune bo mankem
 bəriŋi chəŋ me, bebho aməet ndéndeme bho
 beghaka aməet maném bho. 12 Ne chəŋ ngó
 bhə ntínso, mfónórí bebú bhap nkeperere tik
 bhó wawak.” 13 Nerem ane Mandəm árem
 éti Nku Nkə áton be ane mbi abhíkí pere
 bhəŋ betəŋ ne enyij ene énáŋá éfééré mpok,
 yə keperere bhəŋ betəŋ, énememem.

9

Enyü báchyè nyaka Mandəm Kenókó amem Etem

1 Nku mbi ane Mandəm ányú ne bo Israel
 abhəŋ nyaka bebhé ebhen bétəŋ enyü bo
 babhəŋə bechye Mandəm kenókó, ne etem
 ebhak fá amik ene bə báchyè yi kenókó aré.
 2 Etem eyə ébhəŋ bəbəkət bapay. Ané mbi
 abhak Nebhəet Bediere. Aré ke enyij ene
 epəkə berónó mkpak echi nyaka, ne bret
 Mandəm. * 3 Nden akóré nyaka mókət ane
 mbi ne ane ansem. Bábhijí nyaka mókət wu
 be Nebhəet ane achi Nyáná Achá. 4 Éfémé
 akap ene bəghákó ne pú ebhak amem mókət
 wu. Amfay éfémé eyə ke básəŋ nyaka enyijí
 eriep ene bábhijí be ínsens. Ekəbhé Nku
 ébhak nkwo amem. Bákúti yə enkem ne pú.
 Móte ane mána achi amem abhak amem
 ekəbhé yə. Ntém Arəŋ enen nétémé beyé
 nébhák nkwo amem. Bégbáká batay apay
 ane Mandəm ásiní nyaka bebhé are ke áchye
 ntá Moses bebhak nkwo amem ekəep eyə.
 5 Befónó bəpay ebhen bəghókó mbo bəángel
 bebhak amfay ekəbhe yə. Bebhap ebhap
 ményábhe amfay nebhəet ane Mandəm
 áfonori nyaka bebú bho are. Ke sépú kway
 berem yéntiki enyij éti menyij ebhen néne.

6 Mánáná nókó bebhəere yéntiki enyij
 ndü ayi nebhəet, bachiákap báre rəŋ ndü
 mókət ane mbi, mpok ne mpok, ndü beku
 ebhap betik. 7 Ke mungo bachiákap aywinti
 ke áchwè amem mókət ane achi Nyáná Acha

ndəŋ amət ndü mmíé. Ne abhəŋ nyaka
 bechwe aré chi ne manəŋ amen yi áchyè
 éti bebú bhi ne bebú ebhen bo bákú kerijí
 be chi bebú. 8 Efónó Bedyere ástət menyij
 ebhen betəŋ beše be mpoknkem ane mókət
 ane mbi abhəet téé, mbi bechwe are apu
 bhak. 9 Ene chí erij ene étəŋ bhese ndü
 mkpáká mmik ane echəŋ be akap ne ak-
 abhénya ane báchyè Mandəm apu kway
 beku ntí mmu nénkwáy ndü yéntiki mbi
 besí Mandəm. 10 Besí menyij ebhə menkem
 béyijí chi menyij menyie ne ebhen menyü,
 ne menyü menyij béchák ebhen bo básət
 mánsó mməet be bákə bhəŋ bakwap besí
 Mandəm. Menyij ebhə béyijí chi bebhé éti
 mməet ne mémay mpok Mandəm átwə ne
 enyu ekə.

11 Kristo atwó mbə mungo bachiákap ane
 ákú berítí menyij ebhen bétwə mémfákári.
 Achwe amem ekeré Mandəm ene ékwáy
 ndü yéntiki mbi écha ebhen béchí nyaka
 fá amik. Puyé bo ke báté yə, ne épú ndü
 mpáy menyij ebhen fá amik. 12 Achwe
 ndü mókət ane achi Nyáná Achá ndəŋ
 amət, ndak ámány. Puyé chi ne manəŋ
 mmén ne amen bəmpəŋ ké yí achwe aré
 ne mə. Manəŋ mi yimbəŋ ké yí áchyé, ne
 ndü ákú nə aku bhese aferé ndü kesémé
 bebú mpoknkem. 13 Ndü mpok ane áfééré
 ansem, básət nyaka chi manəŋ mmén ne
 amen nném mpəŋ ne batwəp amen móngə
 mpəŋ ane básəŋ, mámyakati aməet mmu
 ane apú pépép besí Mandəm, be ambak ye
 pépép. 14 Mbák manəŋ nnya ákway nyaka
 beku mmu ambak pépép, ná ne manəŋ
 Kristo, yi mmu achye mməet ane yényij
 ébhiki nyóp ntá Mandəm mbə akap ndü
 betəŋ Efónó mmu achi mpoknkem? Manəŋ
 ami abhəŋ bəbhəŋ beyá betəŋ ndu beku be
 bati yese ambak pépép, ne bé séképerere ku
 menyij ebhen bétwə bhese ne newú. Akú
 nó bé séndóbhe tok chi Mandəm mmu achi
 nepém.

15 Nechye ane yi áchyé mməet mbə akap
 enyu eyə ke ákú yi ate nenti Mandəm ne
 nkwa ndü Nku Nkə ndu beku be bo abhen
 Mandəm abhijí, mámbəŋ berítí menyij
 ebhen yi afyé bariəp bechye bhə, təndu
 newú néfééré bho ndü bebú ebhen Nku

* 9:2 Esé berónó mkpak: enyij bete berəŋə mkpak are.

Nsí. ¹⁶ Ekáti nɛwú-bésu echí mbò nku. Mbák sékù enyíñ ene mmu ásíñí arem enyú bábhónó bekore nɛwú eni, bápú kway bekoño yò kpatɛ émbak kponoroñ be yi ánánj ágú. ¹⁷ Ekáti nɛwú mmu ébhəñ betañ chí mpok yi ánánj ágú, tɛndu épú bhəñ betañ mpoknkem ane mmu ane ásíñí ekáti yò achi nɛpém. Echí mbò nku. ¹⁸ Èti yò ké manonj ábhónó nyaka berəñ amík ndu beku be esí nku embəñ betañ. ¹⁹ Mpok Moses ánánj ághátí bho bebhé Mandem menkem, asot ntábhénok hysəp, anɛp babyok mmén amen achi chu are. Asot manonj mómpəñ ne amen mmén, achəpti ne manyiɛp. Asot ye ntábhénok hysəp wu, atap amem manonj mɔ, amyakati ndú ekáti bebhé ne amuet bo mankem. ²⁰ Ndu ákù nɔ, are rem be, “Manonj amen ákem nku ane Mandem anyu ne bhe ne ághati bhe be mǎmbáré yò.” ²¹ Enyu émot ke Moses amyakati nyaka manonj ndú etem ne ndú menyíñ menkem ebhen básot nyaka bechye Mandem kenókó ne bhə. ²² Dínj ká be békónó bebhé Moses, babhəñ nyaka besot manonj ndu beku beyǎ menyíñ mémbak pépép. Mbák manonj abhíkí rəñ amík, bápú foñori bebu bho.

Kristo achye mmuet mbə akap ndu bépoko bebu bho

²³ Èti eyò ke bábhónó nyaka beku menyíñ ebhen bechi fá amík ebhen béchí ndíkandi menyíñj mbəñ ebhen bechi amfay be mémbák pépép enyu eyò. Ke ndu beku menyíñj mfay mémbák pépép bábhəñ nyaka besot chí manonj amen acha manəñ nnya. ²⁴ Kristo abhíkí rəñ ndú ekeré Mandem ene bághókó ne amɔ, ené échí ndíkandi ekerákap ene mbəñ awu amfay. Achwe chí amem mbəñ etem ené amfay ne achí are néne besí Mandem, èti yese. ²⁵ Ne abhíkí rəñ amfay ndu bechye mmuet mbə akap ndəñ ne ndəñ mbə enyú mǎngo bachiákap áchwe nyaka ndú móket ane achi Nyánj Acha yéntiki mmíé ne manonj amen apu ami. ²⁶ Sayri sayri, mbə yi ārəñ nyaka amfay ndəñ ne ndəñ ndu bechye akap, mbú yi abhəñ bebhəñ esəñori tɛ ndú ngwenti mmík. Ke abhésí ndəñ amot ndak ámay ndú ngwenti mpok achye mmuet mbə akap ane ápókó bebu bo. ²⁷ Ne nkúbhé mbə

enyú Mandem árémé be mmu abhəñ bégu ndəñ amot, ne ánánj ángú, andəbhe nonj chí manyé, ²⁸ enyu eyò ke echí ye be Kristo achyé nɛpém eni mbə akap ndəñ amot ndu bépoko bebu bo mankem, ne chəñ ampɛt antwó, puyé ndu beferɛ bebu, ke ndu bepepe bo abhen bachi ne amík ambi mánəñ yi.

10

¹ Bényíñj bebhé Moses, bechi mbə ndíkandi berítí menyíñ ebhen bebhəñə bétwə, puyé mbəñ menyíñ ebhə. Enyu esí ene érém be mánchyé nókó akap ndəñ ne ndəñ yéntiki mmíé épú kway nyaka beku bo abhen bátwə ntá Mandem ndu bechye yi kenókó mánkwáy besí bhi ndú yéntiki mbi wáwák. ² Mbə akap wu ákù bo mambak pépép besí Mandem mbə bábhuet bechye wu? Mbə batí bho ápú pere tanj bə èti bebu bhap. ³ Ke akap ane báchye yéntiki mmíé, áchí nyaka chí enyíñ ene ékù bo mántik bebu bhap. ⁴ Echí enyu eyò mbənyune manonj məñ ne manonj mmén ápú kway beferɛ mmu bebu anti wáwák.

⁵ Èti yò ke echí be mpok Kristo ábhónó nyaka bétwə fá amík, arem ntá Mandem be, “Ǫbhíkí pere yanj be bo mánchyé akabhénnya ne menyú akap áchák. Ke əghókó chí mmuet nkúwǎ əchyé me bé nchyé wə akap ne yò.

⁶ Akabhé nya besəñ bechye wə ápú chye wə manják.

Yé chí akap ane bo báchye be ampoko bebu ebhap apu chye wə manják.”

⁷ Ndem ye be, “Èta Mandem, ghó mé ne. Ntwə beku enyíñ ene wə óyàn menká nkúbhé mbə enyú

basíñj èti ya amem ekáti eye.”

⁸ Kristo arem be, “Ǫpú yanj, mánchyé wə akabhénnya ne akabhé mbwət, ne yé chí enyú akap achak, ne akabhénnya ene básəñ ango ne opú bhəñ manják ne akap èti bebu.

Báchyé akap ané bekoño bebhé Moses.

Arem nɔ yéndu bo báchye nyaka akap chí bekoño bebhé Moses.”

⁹ Kristo árém nókó nɔ, apɛt arem be, “Èta Mandem, ghó mé né. Ntwə békù enyíñ ene

óyàñ menkũ.” Kristo àtòn ndũ nerem ane yi áréme nò be Mandem aféré esí akap, afyé ane akò. ¹⁰ Ne òti Yesu Kristo ákú enyìn ene Mandem áyàñ nyaka be yi ankũ, achye mmuet yi mbò akap ndòñ amòt ndak amay, séróp chi pépép besí Mandem.

¹¹ Ndũ nku nsí, yèntiki nchiakap àte nyaka ndũ betik, ndũ nebhuèt ane báchye akap aré yèntiki nywòp, ndu béchye nkúbhé akap ane apu kway bepòkò bebú bho wáwák. ¹² Ke Kristo achye mmuet yi mbò akap òti bebú bho ndòñ amòt ne akap wu ákwáy ndũ mpoknkem. Akó ye amfay achòkò amem móket ane achi Nyáná, ebhé awónem Mandem. ¹³ Aré, ànoñ Mandem ankũ bõmpap abhi mámbák mbò enòk ene yi ányaña bekak are. ¹⁴ Nò ke echi be Kristo asòt akap amòt akũ bo abhen Mandem ákú mambák abhi mánkway ndũ yèntiki mbi besí Mandem mpoknkem.

¹⁵ Ne Efónó Bedyere nkwo àtè ntísie be menyìn ebhen bechi tetep. Ayámbi arem be, ¹⁶ Mandem Acha arem be, “Né chi nku nkò ane mbónó menyù ne bõbha mpok ane manywòp ayò áfuéré. Chòñ mfyé bebhé bha amem bati yap, nsìn bho amem nkaysi yap.” ¹⁷ Apet arem be, “Mpú pere tik chòñ bebú ebhap ne bebéptí menyìn ebhen bò bákè wáwák!” ¹⁸ Mánan mámfónórí bebú bho, ntí apu pere bhak ane bò báchye akap.

Séndók kekwoť ne Mandem

¹⁹ Bõma, tẽndu manon Yesu áróñó amik òti yese, sékway ye berem be sébhòñ ngàngan bechwe ndũ nebhuèt ane achi Nyáná. ²⁰ Yesu ánáná anene ekat, achye bhese mbí akò ane nepém bé sènkway béfuèt aré sendòk te amem. Ekat ene yi ánéné chi mmuet yi ane yi áchyé, ndu ágú òti yese. ²¹ Ne tẽndu sébhòñ Nném Nchiakap ne yi ke ákémé ekeré Mandem, ²² séndók kekwoť ne Mandem ne bati ane tetep ne sénsíkí ntí enyu ene sepu pere makati yènyìn. Sènkũ nò mbonyune Yesu anán amyakati manon ami ndũ bati yese ne áchí pépép, ne yò ápú pere tan bhese ndũ yènyìn. Asó mmuet eyese nkwo ne manyiep amen abhiki bhòñ bakwap. ²³ Sènkém sayri nebhakánti enen sébhónó ndũ menyìn ebhen bétwò ambi ebhen sérèm be sebhaka ntí aré. Séké makati mbonyune Mandem mmu afyé bariép

bechye bhese menyìn ebhò àbhure bariép ami. ²⁴ Sémfyé ntí béghò enyũ sékway menyíkisi bati ane bati bõnkwo enyu ene bákway bebhòñ ekòñ ne bho ne mánkũ nòkò berítí menyìn. ²⁵ Séké fere ntí ndu bechem ne bati mbò enyũ mbòk bo bábhónó epìn bekũ. Enyìn sébhónó bekũ chi be sémfyé nòkò bati ntí, sayri sayri, néne, ené nywòp enen Yesu átwò nèchi kekwoť.

²⁶ Mbák sènehók batú, séndók ambi bekũ bebú, ené sènanj sérinj tetep ane Mandem, séndinjí bé yè akap achak apu ane ákway bekuti bebú ebhese. ²⁷ Mmu ane ákè nò, abhíkí pere bhòñ yènyìn echak ene yi ánoñ, ebhiki faet chi menon ne becháy manyé ane átwò ambi ne ngó ané ádu gum gum ane ábhónó mémen bõmpap Mandem. ²⁸ Yè agha ane ábyak nyaka ebhé Moses ne bo bati apay, yè bati arat, mánte ntísie be akũ nò tetep, báway yi kebhòñ ntínso ne yi. ²⁹ Ná ne mmu ane ábyak Mmò Mandem? Bákaysi be ntiki ntémsí ane ábébhé áchá ákwáy ne yi? Enyũ mmu wu àsòt manon nku ane ákú yi ambak pépép besí Mandem mbò enyìn ene epú nyáná, ne àrem ebúbũ òti Efónó Bedyere mmu ákè berĩndu Mandem mémbak ne bõbhi. ³⁰ Sérinji mmu ane árémé be, “Me ke nchí Nkeme kémbé.” Apet arem be, “Chòñ Acha ántán bõbhi.” ³¹ Békwen amó Mandem mmu achi nepém chi enyìn ene mmu ábhónó bécháy.

³² Tik ka manywòp ane áfuéré ansem, mpok bákú amík ánéné bhe. Mpok yò, bátè kpirí ndũ beyà besòñori ndũ mánù ne bhò. ³³ Mpok achi nyaka ane básòkòti, manchye nòkò bhe nenyok besí bho. Mpok achak bàre té ansem bõ abhen báchye bhò esòñori enyu yò. ³⁴ Bábhòñ nyaka ntínso ne bõkenòñ. Ne mpok báfòñ menyìn ebheka, bákà ne manák be mankũ nò, ndũ bårinjí be bábhòñ menyìn ebhen becha ebhò, ne be bò bébhak mpoknkem.

³⁵ Báké rò ye nesiki ntí eneka. Nétwò ne beyà nsáy. ³⁶ Bábhòñ ye bete kpirí be mánkway bekonjo nkaysi Mandem, mambòñ menyìn ebhen yí afyé bariép bechye be. ³⁷ Mandem arem be, “Mandú mpok, mmu ane ábhónó bétwò, átwò, ne apú chòñti mpok. ³⁸ Ke mmũ wa ane achi

chak äbhak chøn nepém ndu ábhónó neka ne me. Ke mbák ánjá mmuet ansem, mpú bhøn manák ne yi. ³⁹ Ke mbák chi bese, sépú bo abhen báyà mmuet ansem mangu manem. Séchí chí bo abhen sébhón neka ne Mandem, ne yi äpeme bhesé.”

11

Bö abhen babhøn neka ne Mandem

¹ Bēbhøn neka ne Mandem chi yi? Chí neka ane mmu ákà be enyih ene yi abhaka nti be chøn ambón ēbhøn bēfákári, ne ménóko ne nti nenkem be menyih ebhen mmu apú ghó ne amík béchi tetep. ² Neka enen bo abhen te nyaka ke nékú nyaka Mandem arem be bō bákú sayri.

³ Neka ke nékú séríní be Mandem asot chi eyónnyu eyi ke ághoko mmik. Eyō étōn be menyih ebhen séghò ne amík bēfù chi ndū menyih ebhen mmu apu kway begho ne amík.

⁴ Neka Abel ke nekú yi achye nyaka Mandem akap ané ákwáy achá ane Ken. Nesot ane Mandem ásóré akap Abel atón be aká be Abel achi chak besí bhi. Yēndu Abel ágú, neka eni nékú abhuet berem kepí ntá yese tē echøn.

⁵ Neka enen Enok ke nékú Mandem asore yi amfay ené yi abhiki ghó newú. Ekú yē mmu keghó yi ndu Mandem anan asore nyaka yi. Ke Mandem ápéré sot Enok, ánán atøn nyaka be abhøn manák ne yi. ⁶ Bāgho ye be mbák mmu abhíki bhøn neka ne Mandem, épú kway befakari be Mandem ambøn manák ne yi. Yē agha ane árōn kekwoť ne Mandem abhøn ménóko be Mandem achi, ne be ächyè äkap yēntiki mmu ane áyàn yi ne nti eni nenkem.

⁷ Neka Nóa ke nékú be, mpok Mandem ásémí yi ēti menyih ebhen yē mmu abhiki re ghó nyaka ne amík, anoko, aghoko erem áchwí, achwe amem ne efo eyi enkem, Mandem apeme bhō. Nekú Nóa akú nō eghori ékwén amuet bö mmik ne. Mandem asot be Nóa achi chak ndu abhøn nyaka neka.

⁸ Neka Abraham ke nékú yi ákú enyih ene Mandem aghati yi. Mpok Mandem ábhíní yi bé ámfá, ándók nebhuet ane Mandem afyé bariēp bechye yi, arō etók eyi, are kō andok

nokō, keriní atú ané yi árøn. ⁹ Neka eni ke nékú yi achokō atú ane Mandem afyé bariēp bechye yi. Abhak aré, achokō ndu bétém mbō be achi chi kenkō. Enyumot, móywi Aisek, ne ebháré móywi Jekóp, bo Mandem afyé nyaka bariēp bechye bhō mmik yō nkwo, báchokō ndu bétém ne yi Abraham. ¹⁰ Abraham achókó nyáká ndu bétém mbōnyune abháká nyaka nti ndū etók ene ēbhak mpoknkem ene Mandem ábhónó nkaysi enyu ebhønō bebhak, yimbøn ate yō.

¹¹ Neka enen Sará ngoré Abraham ke nékú yi ákway nyaka bépókō menie, yēndu mamie yi ánán acha nyaka ané ngoré ane akway berokō menie. Ebhak enyu yō mbōnyune anókó nyaka be Mandem achi Mmū tetep, ne äbhäre bariēp ami. ¹² Mpok yō, Abraham anán akok nyaka tontó, enyu ené yi apu pere kway bebhøn bō. Yē nō, bebhárēbhō bhi báyá kpát mbō mambē mfay ne mbō ēsiēp ene echí angokōnyén enyu ene yē mmu apu kway berpay bhō.

¹³ Böbhen mankem babhøn nyaka neka ne Mandem te ndiere newú. Ne yē mmu wap abhíki bhøn nyaka menyih ebhen Mandem afyé bariēp bechye bhō. Bāghò nyaka bhō ghō te nekō nesie, bābhøn beyā manák mándeme nokō be bāchi chi mankō abhen bāfūere fuet fá amik. ¹⁴ Ne bo abhen bārēm enyu eyō bátōn kponōron bé báyàn etók ene bō bābhìní be eyap. ¹⁵ Mbō etók ene bō báfú are ké bákáysi, mbú báyàn nyaka mbi beretnsem aré. ¹⁶ Báyàn nyaka chi etók ene érí échá, nō chi ene echí amfay. Eti yō ké ntíánwóp apu ne Mandem be bō bābhìní yi be Mandem awap. Séríní nō mbōnyune Mandem aghókó etók abhäre ntá yap.

¹⁷ Neka Abraham ke nékú be mpok Mandem áchyé yi nemō ndu aghati yi be ándók ánchyé móywi Aisek mbō akap, Abraham mmu Mandem afyé yi bariēp, aka bechye njanā móywi mbō akap. ¹⁸ Aka bekú nō yēndu Aisek ére ké Mandem afyé nyaka Abraham bariēp ēti yi be, “Aisek ke achi mmó ane ákú chøn ómbøn beyā bebhárēbhō.”

¹⁹ Abraham anoko bé ye Aisek agū gu, Mandem ákway bekú bawú mampetnsem ndū nepém. Sékway ye berem be Aisek achí nyaka chi mbō mmu ane ánán ágú ke

Mandem akɛ yi afú ndü nɛwú, apɛtnsem ntá etayi.

²⁰ Nɛka Aisek ke nékú yi áyéré nyaka bǒbhi Jekóp ne Isau, aghati bhɔ ɛti áfók ane átwɔ ansem.

²¹ Ne nɛka enen Jekóp ne Mandem ke nékú yi áyéré bǒmóywi Joséf bati apay mpok yi arɔbhe kekɔwɔt begu, aghakɔ mmɛet ndü ntem eni, achye Mandem kenókó.

²² Nɛka enen Joséf ne Mandem ké nékú bé mpok yi arɔbhe chi bégu, arem ɛti nefú ane bo Israel bábhónó nyaka befu etók Ijip, ne aghati bhɔ be mpok bɔ báfù, mánsɔt beghɛp ebhi mandak ne bhɔ.

²³ Nɛka enen chi ne nnɔ Moses ke nékú bábhésé yi anywóp ndü batan arat mpok bábhé yi, bé báké way yi. Bákɛ nɔ ndü bágǒ be Moses ari acha, bɔ kechay bekwen ebhé Mfɔ Ijip.

²⁴ Nɛka Moses ne Mandem ke nékú be mpok yi ágó aghaka esakámu ake ka bo mámbiní yi be mmɔ mǒmfɔ Ijip ane ngoré.

²⁵ Arem be echi sayri bebǒnɛ ɛsɔnɔri ne bo Mandem echa ményie nepém enen bebá ndu mǒmbiní mpok. ²⁶ Aghɔ nyaka be éri mámbiyak yi ɛti Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be áto echa yi bebǒnɛ keném etók Ijip. Ebhak enyu eyɔ mbɔnyune yi ándɔn nyaka chi akap ane átwɔ ambi.

²⁷ Nɛka Moses ne Mandem ke nékú yi arɔ etók Ijip kecháy bebenti Mfɔ Ijip. Aképniti, arɔk mbɔ be yi ághɔ nyaka Mandem mmü bo bápú ghɔ ne amík. ²⁸ Nɛka Moses ne Mandem ké nékú yi ághátí bo Israel be mámburé ɛpǎ Nekiñi. Arem be bɔ mámyákátí manɔn mómɛn amfay ndü bechíkí mfay ebhen babhinywɔp ayap, be ángɛl Mandem ane ábhónó nyaka beway yéntiki mǒmbi bo Ijip, ánán ángáká ndü eket ené mmu Israel, ankiñi, ketak yé mmó wap.

²⁹ Nɛka ke nékú bo Israel bákó bapé manyu ane bábhini be Manyu Chu mpok ákóré mbinɛ pay, érap mbɔ be bákò chi ndü mmik ane nnyén nepú fɛet are. Ke mpok bo Ijip mámó bekɛ enyumɔt, nnyén négbókó nepókɔ bhɔ mankem.

³⁰ Nɛka enén bo Israel ne Mandem ke nékú bákó bágǒbhéri etók Jeriko ndü manywɔp tándramɔt, nokok ané ákábhé etók, ámóko akwen. ³¹ Nɛka enen ngoré-nekɔ ane aka

nnyén be Ráhab ke nékú yi ásóré nyaka bǒ abhen bárovónó ndu beghokoti kepí abhesɛ amem eket eyi, yí kegú mpok amɔt ne bo abhen bapú ghok nyaka Mandem.

³² Mbák ndak ambi bérem ɛti bo abhen bábhónó nyaka nɛka ne Mandem, ne menyin ebhen bɔ bákú, nchi rem ngaka fá? Mpok apu berem ɛti Gidion, ne Báarak, ne Samsin, ne Jéfta, ne Debhít, ne Samuel ne baremé kepinti mankem bachak mankem nkɔwɔ. ³³ Nɛka enen bǒ bhɔ bábhónó nyaka ne Mandem ke nékú mbak ayap mánú ne betak bechak básɔt awónem. Bácháak bákém etók enyu ene echi chak, ne bábhónɛ menyin ebhen Mandem afyé nyaka bariɛp bechye bhɔ. Nɛka enén abhénéfú nékú manyü ané nkɛ áchók. ³⁴ Mbak yap mánémɛ ngó ane ádu gum gum gum, wu kesɔn bhɔ. Mbak yap bábúɛ bǒ abhen báyanɛ nyaka beway bhɔ ne akparenja. Yéndu bábhíkí bhɔnɛ nyaka betan, betan békó bɔ amɛet. Mbak bábhák betantí batémɛ nenu abhén mánú básɔt awónem amfay nkɔwɔ batémɛ nenu abhen betak bechak, ne bákú nkɔwɔ wu bábúɛ. ³⁵ Nɛka nékú mbak baghoré bágǒ ndü bǒbhap abhen bágú bápérénsɛm ndü nepém.

Bádén mbak kpát bágú, yé nɔ, bɔ keka béfere nti ne Mandem be mamfere bhɔ amó. Báká be éri tontó be bɔ mángú bé Mandem ankɛ bɔ mampɛtnsem ndü nepém enen néri necha. ³⁶ Bo básókóti mbak yap, ne bádákáti nsem eyap ne bekpa. Báfyé bácháak ngem amó ne mamesɛ bhɔ amem bekerékenɔn. ³⁷ Bátémti mbak ne batay baway, bákpót abhénéfú mbinɛ pay ne nsó. Báváy bácháak ne bɔ akparenja. Mbak yap baré kɔ ne nkɔwɔbhémɛn amɛet mbɔ eyap nden, ne babhak ndu kechɛp. Bo baré chye bhɔ nenyok ne besɔnɔri menyu ne menyu. ³⁸ Bárovbhe bóǒbónɛ amem ebhi ne ndü mmik njie, mámbese nɔkɔ amem bɔbasɛm ne amem babhok. Mmiki ne abhíkí kway nyaka nebɛet ane berítí bo mbɔ bhɔ bábhak are.

³⁹ ɛti nɛka enap, Mandem arem be bǒbhɔ mankem bákú sayri. Yé nɔ, yé mmu wap amɔt ake bhónɛ menyin ebhen Mandem afyé bariɛp bechye bhɔ. ⁴⁰ Mandem abhónɛ nyaka menyin ebhen béri béchá anti ntá yap, ne bɔ bechi ntá yesɛ nkɔwɔ. Ne echi be besé ne

bhə séchem nəbhæet amət ke bese mankem sɛnkwáy ndü yɛntiki mbi besí Mandem.

12

Mandem anyure besé mbonyune achi Etayese

¹ Mbák chí bese, beyǎ batisie bakap bhese. Ndu echi nɔ, séndó ye yɛntiki enyinj ene énwɔp bhese, ne bebá ebhen bégwət bese, sɛnjet ntiet ane sébhónó béjet ne ekíkí. ² Ndu séjɛt, séntép amík amæet Yesu. Yí ke ánéné mbi be sembɔn neka ne yi. Ne yíre ké neka enesé néjwi pɔət mbɔ enyu nəbhɔnɔ bebhak. Aká nyaka begu ndü ekotákátí, abyák ntíánwóp ane achi ndu enyü newú enɔ, mbonyune arinjí nyaka be maɲák achi ambi amen Mandem abháré ntá yi. Néne, achí ebhe awónem Mandem ndu enəkó kefó eyi.

³ Kaysí ka Yesu mmu bö bebá báre kɛ yi bebéptí menyinj, yé nɔ ate kpírí ndü menyinj ebhɔ menkem, be bati áké ném be amem, mǎmfere amɔ. ⁴ Ndú nenu enen mǎnù ne bebá, yé mmu ywɛka abhíkí re chye ntí éti nenu enɔ. ⁵ Bǎghókóntik eyɔn ene Mandem ághátí bhe mbɔ böbhi ndu béfyɛ bhe ntí? Arem nyaka be
“Mówa, óké sɔt mbɔ eráká ndak,
nenyure ane Acha ányure wɔ,
ne óké rɔ ntí néné m wɔ amem,
mpok yi áchyè wɔ ntémsí.

⁶ Diɲí be Acha anyure mmu ane yi akɔnɔ, ne átemsí yɛntiki mmü ane yí ásóré be móywi.”

⁷ Kép yé ka ntí ndü esɔnɔri ene bǎghɔ. Chi mbi ane Mandem ányure bhe. Eyɔ étɔn be Mandem asɔt be mbɔ böbhi. Ntiki mmó etayi apu nyure yi mbák áká ebéptí enyinj? ⁸ Mbák Mandem apu nyure bhe mpok ane bǎká ebéptí enyinj mbɔ enyü yi áká ne böbhi mankem, nɔ bǎpú böbhi tetep. Nɔ nɔ bǎchi chi mbɔ bö-enɔn. ⁹ Ne ndu bérɔn ambi, mpok bɔtáyese abhen fá amík báchyè bhese ntémsí ndü bekwéné ebhen séká, séchyè bhɔ kenókó, ná ne Etayese ane amfay? Sébhɔn bechye yi mmu ábhónó befónó ebhese kenókó encha, ne chɔn sémbɔn nepém.

¹⁰ Bɔtayese mányure nyaka bhese ndu mómbinjí mpok mbɔ enyü bó bǎghó be éri

ntá yese. Mbák chi Mandem, nenyure ane yi ányure bese achi ndu bekɛ bhese berí mbonyune eyɔ ékwak bhese sembak nyáná mbɔ yímbɔn. ¹¹ Yɛntiki mpok ane mányure mmu ébhak ntá yi mbɔ enyinj ene ebhiki ri, puyé mbɔ ene eri. Ke ansem mpok, bo abhen bǎghókó enyinj ekɔ mpok ane mányure bhɔ, bákú menyinj ebhen bechi chak besí Mandem, ne kpák ábhak amem bati yap.

Enyü bakoɲo Yesu babhɔnɔ bebhak

¹² Tɛndu bǎriɲi enyu eyɔ, ká ka amɔ ywɛka ane áwèt ántán ndu bekɛ betik. Tɛ ka sené be bekak ebheka béké pere wet gbagbǎgbak. ¹³ Kɔ nókó ká ndü babhi ane achi chak. Bo abhen bekak ebhap bébhíkí sene amík mánkónó babhi yó, ne chɔn maɲok ayap ane ábhíkí tan, ántan.

¹⁴ Yɛntiki mmu ywɛka ánú bebhak kpák ne bo mankem, anu bebhak nyáná besí Mandem, mbonyune mmu ane apu nyáná apú kway begɔ Acha. ¹⁵ Kɛ ká yɛntiki enyinj be yé mmu áké rɔ beríndu Mandem memfæet yi. Kɛ ka yɛntiki enyinj be yé mmu áké nen mbɔ kéngó-bechi. Menyü bo bhɔ bǎtwɔ ne esɔnɔri máncɔnti bapém beyǎ bho. ¹⁶ Kɛ ka yɛntiki enyinj be yé mmu ywɛka ake chwe ndü barak epúsí ne be yé mmu áké bhák ane apu bhɔn mpok ne Mandem, mbɔ Isau mmu áti kesénsí eki ntá manɔ ane mónkwɛn éti nchan nenyíé amɔt. ¹⁷ Bǎbhɔn berinjí be mpok ane yi ánán áká nɔ, are yan be etayap ánjét yi mmu achi nsensi, ke etayap anisi mbonyune ábhíkí bhɔn nyaka mbi beyibhiri enyinj ene yi ákú yéndu mówu áyàn nyaka áfók ne babhese amík.

¹⁸ Tik ka nəbhæet ane bǎté are ndu berɔn kekɔt ne Mandem. Bǎbhíkí te chi ndu nəbhæet ane mmu ákway betɔk ne awó mbɔ enyü bo Israel bǎté nyaka aneré-njie Sináy, mángó nɔkɔ ndü ngó ádu amfáy njie gum gum gum, bǎghó ejuri ene égiri pyɔ ndu échwé, mbanj keperɛ ghɔ, ne mbúép atanatan ánu nɔkɔ. ¹⁹ Ne bǎghók etantí eyɔnó mmba, ne bǎghók Eyɔn Mandem nkɔwɔ. Becháy békém bɔ, bábho menikmæet be Mandem andɔ berem kepí ne bhɔ, ²⁰ mbonyune enyinj ene yi ághátí

bhə chi enyih ene echa betan ebhap. Aghàti nyaka bhə be

“Mbák mmu antək njiε-ne,
temtí ká yi ne batay mǎngwáy,
yě chi nnya, temtí ká wáy
mbák atək njiε ne.”

²¹ Enyih ene bə bǎghó ébhak enyih béchay tontó, kpát Moses yimbəŋ arem be,
“Mmuet äwet me gbagbǎghak ne becháy.”

²² Ke mbák chí bhe, bǎtwò kekwoɔt ne njiε Sion ne yə chi etək Mandem mmu achi nepém. Etək eyə chi Yerúsalem ane amfay. Ngémtay bəángel Mandem bǎchí aré ndü epǎ maɲák. ²³ Bǎtwó ndü echeme bömbi Mandem abhen yi ásiní manyén ayap amem ekáti eyi amfay. Bǎtwó ntá Mandem mmu átəŋ bho mankem. Bǎtwó bǎchem ne befónó bo abhen bayambi bǎtwó. Chí befónó bo abhen bachi chak, abhen Mandem ákə bǎkwáy ndü yěntiki mbi besí bhi. ²⁴ Bǎtwó ntá Yesu mmu áté nenti Mandem ne bö mmik ke Mandem anyú nku nkə ne bhə. Bǎtwó ndü manon Yesu amen yi amyakati be amuet. * Manon mi atée ndu enyih ene érí echá ené manon Abel atee ndu ntí ywi. †

²⁵ Sət ká mpok be bǎke byak mmü ane ághàti bhe menyih ebhen. Bo Israel bǎchòk nyaka batú ntá mmu ane áyèp bhə batú fá amik. Mbák bó bǎpú kway nyaka bébue be bǎké chwe ndü esəŋəri, nə chəŋ entan mbəŋ encha be sémbúe mbák sébyák mmu ane achi amfay, ne áyèp bhese batú? ²⁶ Ndu mpok eyə, Mandem árem nyaka keri, mmik anyikisi, ke néne afyé bariɛp be, “Chəŋ nkə mmik anyikisi ndəŋ achak gbogbögbok, ne puyé mmik yóyó, ke mfáy nkwo.” ²⁷ Eyəŋ ene be, “Ndəŋ achak” étəŋ bhese kponorəŋ be chəŋ Mandem amfere menyih ebhen békway menyikisi, menyih menkem ebhen yi ághókó, be ebhen bepuy nyikisi méndəp.

²⁸ Sénkáká ye Mandem mbənyune ákə be sémbák bo abhen yi achi Mfə wap, ne kefə eki kápú eken mmu ákway menyikisi. Ndu échí nə, sénchíe Mandem kenókó eken kéchyè yi maɲák, sənsepti mmuet besí bhi, sémbəŋ becháy besí bhi, ²⁹ mbənyune

Mandem ayese achí ngó ane áson yěntiki enyih.

13

Manyé amen ngwenti

¹ Dók ká ambi bekəŋ bati ne ekəŋ ene bakonó Kristo.

² Bǎké nók besyɛpti mankə, sayri mbənyune mbək bhə básiepti nyaka mankə ne éfákari be básiepti bəángel kerih be chi bəángel. ³ Kaysí nókó ka bo abhen bǎchí ekerékəŋəŋ mbə be bǎchi are ne bhə. Kaysí nókó ka bo abhen bati bakwəŋwan bǎchye bhə esəŋəri, tǎndu be nkwo bǎkwáy bebhəŋ esəŋəri bə bhə. ⁴ Bo mankem bǎbhəŋ bekem nebhay ne kenókó. Yěntiki ngoré abhəŋ bebhak tetep ne nném, yi kekwen berwəp, nném nkwo abhəŋ bebhak enyumət, mbənyune Mandem apú rə bétan mmu ane ákə epúsi ne nkwené berwəp.

⁵ Bǎké nyie ekəŋ ne nkáp. Yěntiki mmu abhəŋ bebhak maɲák ne enyih ene yi ábhónó mbənyune Mandem yimbəŋ arem be,
“Mpú kway berə wə,
mpú kway beferε ntí ne wə.”

⁶ Ndu échí nə, sékwáy berem ne ntí nenkem be,
“Mandem Acha achi nkwaɔ wa,
mpú chay yěnyih,
mmu ákway beka me yi?”

⁷ Kaysí ka böbati bhəka, bó bho bǎghàti nyaka bhe Eyəŋ Mandem. Kaysí ká beri ebhen befú ndü nepém enap, mǎmbəŋ neka ne Mandem mbə bhə. ⁸ Yesu Kristo achí enyumət eyu, ne echəŋ, ne mpoknkem. ⁹ Mbək bhə bǎtəŋ menyih ebhen bechi beko ne kekúri. Bǎké rə ye menyih ebhen bó bǎtəŋ mémpókó bhe mǎnguré ebhi. Eri be berindu Mandem ménkə bati yese antan, puyé chí bebhé ɛti nenyé. Bebhé bhə bépú kwak bo abhen bǎkəŋə bhə.

¹⁰ Sébhəŋ éfémé akap ene bachiákap abhen bǎkə nyaka betik amem etem bǎbhíkí bhəŋ ngəŋəŋ besət enyih are manyié.

¹¹ Mungo bachiákap ásat nyaka manon nnya ane bǎwáy ndu bechye akap anchwe

* **12:24** Sékwáy berem be, Nebhənet 4.10: “Manon Yesu amen yi ámyákati be amuet” mbənyune Yesu agü nyaka be Mandem amfonori bebú bhese, ke newú Abel nétwə nyaka chi ne ntémsi. † **12:24** Abel ádi nyaka be mfay ankeme kembe: Ke manon Yesu ádi be mfay angə bhese ntínso.

amem nebhaet ane áchí nyáná anchye akap be Mandem amfonori bebú bho. Ke mbák chi mbõñ nnya ene báwáy, báfu nyaka etok ne yo ke mánsõñ. Bápu sõñ yó amem etok.

¹² Enyu yo nkwo ke échí nyaka ne Yesu. Aghõ nyaka esõñori, agu chi nefi, puyë amem etok. Akw nò be manõñ mi ankw bo mámbák nyáná.

¹³ Sémfú yeka amem etok sendak sentemeri yi nefi, sémbõñ ntíanwóp ané yi ábhõñó nyaka.

¹⁴ Séndók mbõnyune sebhiki bhõñ etok ene ebhak mpoknkem fá amik. Séyàn chi etok ene ebhõñõ bétwõ.

¹⁵ Ndũ nnyén Yesu, sénchíe nókó Mandem bakak mbõ aywesë akap. Akap wu chí nerem ane sérem ne manyu yesë be yi ke achi Acha.

¹⁶ Báké rõ bekwã berí, ne bekwak bati ne menyin ebhen bábhõñõ. Enyũ akap wu ke Mandem ábhõñ manák ne wu.

¹⁷ Ghók nókó ka böbati bheka, mámbõñ nesepñmuet besí bhap, mbõnyune bõ ke báyñi bhe, mbõ bo abhen bábhõñõ béghátí Mandem enyu bõ bákémé bhe. Ghók nókó ká bhõ be mánkã betik ebhap ne manák, ne be bõ báké bhõñ kesóti.

¹⁸ Nik nókó ká mmuet ãti yesë. Sérinji be bati yesë achi pépép, ne séyàn bebhak chak ndũ yëntiki enyin ene sékã. ¹⁹ Nchí ghati bhe ne ntí ena nenkem be máñik nókó mmuet ãti ya be Mandem ankwak me mpet ntwõ ntá yeka mandú mpok.

Nenikimuet enen mmu ane ásñí ekáti ene

²⁰ Mandem mmu ákã be bati ayese ambak amem kpák, ámbák ne bhe. Yi ke ákã Acha yesë Yesu Kristo áfú ndũ newú, apetnsem ndũ nepém. Yi, Yesu, chi Mbabheri bághõñómén ngo, ane ábhabheri bo Mandem mankem. Echí enyu yo mbõnyune manõñ emi arõñ nyaka amik ndu bekwã be nku ane Mandem ányú ne bo ánté mpoknkem. ²¹ Mandem ányché bhe yëntiki erítí enyin, be mánkõñó nókó menyin ebhen yi áyàn mánkã. Mandem ankwã Yesu Kristo ankwak be mánkã nókó menyin ebhen béchyë yi manák. Sénchíe Yesu Kristo bakak mpoknkem ãti keném eki. Amen.

Beyõñó ngwenti

²² Bõma, mpet nchí ghati bhe be mánsat eyõñ eya ene nsinji ndu béfyë bhe ntí ne ekébhénti. Mbíkí sin erórí ekáti.

²³ Nchí yan mándinji be báféré mómáyese Tímõti ekerékenõñ. Mbák yi antwõ ayak, chõñ ntwõ ne yi ndu beghõ bhe.

²⁴ Kaká ká böbati bheka mankem, ne bo Mandem báchák mankem. Bönkwo abhen báfú Itali bátó bhe bakak. ²⁵ Berindu Mandem mémbak ne bhe mankem.

Ἐκάτι Jems

1 Με Jems, mmḍbetok Mandem ne Yesu Kristo Acha kē nchí síη εκάτι ene. Nchí síη ntá yeká bḥ Mandem, bē bho bātaka ndū betókó mmik menkem. Nchí tó be mankem bakak.

Mmū neka abhḥj bété kpiri mpok esḥjri

2 Bḥma, yēntiki enyū esḥjri ené étémérí mmu yweka ámbḥj chi maḥák, **3** mbḥnyune bāriḥi be mbák mamḥ ántwḥ, māndak nḥkḥ chi ambi betḥj be bābhḥj neka ne Mandem tetep, eyḥ ékḥ mānté kpiri ne Mandem tendū ngwēnti éncha enyu esí. **4** Bābhḥj yé bété kpiri te ndū ngwēnti be eyḥ énkḥ māngó mānjwi pḥot, mmū yweka kebhák mbḥk beyiḥi bepḥj bo Mandem. **5** Ke mbák mmū yweka acher kebon berḥi enyū yi abhḥj bekḥ, ánikmuet ntá Mandem ne chḥj Mandem anchye yi kebon. Ne bāké ghḥkḥntik be Mandem aperé chyē mmu enyḥj, áchyē yi ne ntí nemḥt, keyáḥj beji mmu. **6** Ke mmu aperé níkmuet ntá Mandem, ánókó bé Mandem ághok yi. Aké makati wawak, mbḥnyune mmu ane ánikmuet amakati nḥkḥ achí mbḥ mpérényén ené échí amem manyu. Mpok ane mbḥép áfḥk, ádèp yḥ ánten nḥkḥ ebhak ené wú árḥj. **7** Enyū mmu wu, mmu bati ápáy, áké kaysi be ákwáy menikmuet ntá Mandem ambḥj enyḥj ene yi áyàḥj. **8** Nḥ ke échí ne mmu bati ápáy mbḥnyune apú te kákáti ndū yēnyḥj ené yí ákḥ.

Mūnkáp andiḥi be áfḥéré fḥet

9 Mmu Mandem ane achí nchébḥé mmu, ámbḥj maḥák bé Mandem akósí yí ndū áká yí ámbák mmu ywi. **10** Ke mbák chí mūnkáp ámbḥj maḥák chí bé Mandem aséptí yí, akḥ yi ángó bé achí nchébḥé mmu besí Mandem. Nchí rem nḥ mbḥnyune bḥ bakáp báfḥet mandú mpok mbḥ bḥchuchu ndu tákḥ. Bābhak sayri, ke mandú mpok mángu. **11** Agu mbḥnyune mpok mmok áfú, átíe ne betan, áнку tákḥ ansḥj, bḥchuchu mánkuri, berḥi bhap mémay menkem. Echí

enyumḥt ne mūnkáp. Yé chí mpok ane yi áyàḥj nkáp, eyi ékwáy mémáy.

Enyū sébhḥj bēyḥi mamḥ

12 Eri echá ntá mmu ane apú rḥ bésíki ntí ne Yesu Kristo ndū átè kpiri mpok besḥjri bétwḥ ntá yi. Eri ntá yi mbḥnyune ánu kpát ansḥt awónem, Mandem anchye yí akap ané yi afyé bariēp bēchyé bḥ abhen bákḥj yi, nḥ chí, nepém enen nebḥiki bhḥj ngwēnti.

13 Ne diḥi ká be mmu ane nemḥ nétwḥ ntá yi, ne áyàḥj békḥ bebú, áké rem bé “Mandem kē átó mé nemḥ enen.” Yēnyḥj épú kway memḥ Mandem énten yi ndū bebú. Ne yimbḥj Mandem apú kwáy memḥ yé mmu be ánkḥ bebú. **14** Nkaysi mbámḥ ane achí mmu anti ke áyà mmu ankwén ndū nta ane nemḥ bekḥ bebú. **15** Nkaysi bekḥ bebú, ánáḥj ye ángó, ánjwi mmu anti, átó yí ndū bebú, ne bebú ebḥ ménáḥ ménjwí ndū nepém eni, nó newú nétwḥ.

16 Abhen ekḥj, bāké rḥ yé mmu ándwḥ bhé bé Mandem kē átó mmu nemḥ. **17** Yēntiki akap ané árí ndū babhi ankem áfú chí amfay. Mandem mmu ághókḥ berḥjḥ mfáy kē áchyé yēntiki erítí akap, ne yí apú yibhiri enyu mbḥ ndíkándi. Mmok ákḥ amfay, besap ndíkándi méngupsi nḥkḥ. **18** Ndū nkaysi mbḥj Mandem ke yi áyábḥé besé bé sémbák bḥbhi. Afḥét ndū eyḥj eyi bekḥ besé bḥbhi. Ne eyḥj eyi échí tetep mpoknkem. Ayap besé be sémbák bḥbhi bé sémbák ambi ndū menyḥj menkem ebḥén yí ághókḥ.

Mmū Mandem ághok Eyḥj Mandem ankoḥjḥ

19 Abhen ekḥj, diḥi ká be yēntiki mmū yweka abhḥj bēwákári beta batú ndu béghok menyḥj, ke áké wakari berem kepḥ ne áké wakari bēbenti. **20** Bēbenti nkwa bēchet yí mbi be áké kḥ menyḥj ebhen Mandem áyàḥj yí ánká. **21** Yēntiki mmū yweka abhḥj yé berḥ bepḥ bepḥj menkem ne yēntiki bebú ebhen bēgháná yi amuet. Sepḥi ká mmuet ntá Mandem, mámfyé ntí ndū Eyḥj eyi ene yi apḥ amem bati yeka. Eyḥj eyi ene ébhḥj betan bēpéme bhe.

22 Diḥi ká be bābhḥj bekḥ enyḥj ene Eyḥj Mandem éghati bhese. Mbák bāghókḥ

ghok, nɔ bārwo chí mm̄æt. ²³ Nɔ bārwo chí mm̄æt mbɔnyune mbák mmu āghok Eyɔŋ Mandem ke yí kebháka kɛ ndiere yó éghàti yí, ābhák chí mbɔ mmu ane ásóré mpok béyɪŋi mm̄æt ndu ékírísú angó besí ebhi mbɔ enyu béchí. ²⁴ Ke netík yí atíkínsem ndü ékírísú, antiŋ angɔkɔntik enyü yí achi. ²⁵ Ke mmu ane afyé ntí ndü Eyɔŋ Mandem, ankɛ nɔkɔ mbɔnyü éghàti yí, yí keghɔkɔntik yɔ, éri ntá yí encha. Eyɔŋ Mandem chí ebhé Mandem. Éri ndü babhi ankem, ne ébhɔŋ betan béfére bese ndü bebá. ²⁶ Mbák mmu asɔt mm̄æt yí mbɔ mmu Mandem ke yí kekém nérí eni, nó ārwo chí mm̄æt ne yěntiki enyɪŋ ené yí ákù mbɔ mmu Mandem āchɔŋti chí mpok. ²⁷ Menyɪŋ ebhen mmu Mandem ábhónó bekɛ ebhen bérí besí Mandem chí bé yí ánkwak bɔberá ne mánkwésé, ne ankém mm̄æt bé menyɪŋi mmik béké chɔŋti yí ménká yí ánjɪbhírí ámbák mmü bebá. Mmü Mandem ane ábhónó enyü epɪŋ eyɔ ke ábhak pépép besí Mandem.

2

Kérɪŋi-amik kebhi ki ri

¹ Bɔma, tɛndu bābhɔŋɔ neka ne Yesu Kristo Acha ywese mmu ábhónó kenókó kenkem, báké chye kenókó ntá bo abhen bāghó bé bāchí sayri, māmbyak abhen eyap épú. ² Sénsót bé bɔ bati apay bátwo ndü echeme eyeká. Amɔt ansɔbheri mm̄æt ne nden beyá nkáp ne menyɪŋ ŋwanŋwanŋ am̄æt, nchébhému nkwo antwó ne besí nden am̄æt. ³ Mbák māmfyé amík ntá ane áchí mūnkáp mändem be, “Eta twó chókó fá”, ke ntá nchébhé mmu mändem chí be, “Tɛ awu. Mbák ɔbhíki te awu, twó sebherí fá”. ⁴ Mbák mánká nɔ, pú kériŋámik nɔ bátɔŋ nénti eneká? Éri nɔ? Ne eyɔ étɔŋ bé nkaysi yeká abhíki ri.

⁵ Abhen ekɔŋ, tá ká batú māngók. Mandem ayap bo abhen bāchí bachébhébo besí bɔ mmik bé māmboŋ neka ne Yesu, māmboŋ kefɔ besí Mandem. Akɛ nkwo bé bó māmák bo abhen yí ábhak ne bhó mbɔ Mfɔ wap. Enyu yɔ ké yí afyé nyaka bariɛp bekɛ ne bo abhen bákón yí. ⁶ Ke mbák chí bhe, bāchye bachébhébo ntíánwóp! Ntiki

bo bāchye bhe esɔŋɔri mánja nɔkɔ bhe ndü bāchá manyé? Pú bɔ bakábhe? ⁷ Pú bó bhɔ ke bārɛm bebépti menyɪŋ ndu béchónŋti erítí nnyén Etayeka mmu ábhónó bhe?

⁸ Mbák tetɛtɛp bābhɛere nném ebhé Mandem Mfɔ ywese mbɔ enyu échí amem Ekáti Mandem be, “Kɔŋ ntí nkwa mbɔ mm̄æt eye”, nó bākù sayri. ⁹ Ke mbák bāchye kenókó ntá mbɔk bho, māmbyaka nɔkɔ abhénéfú, nó bākɛ bebá ndü bākwèn ebhé Mandem ne eyɔ étɔŋ bé bāchí bo abhen bápú bhɛere bebhé Mandem. ¹⁰ Bāriŋi bé yě agha ane ábhɛere bebhé Mandem menkem ke ankwén bébhɛere ebhé émót, besí Mandem, achí enyumót mbɔ mmu ane ákwéné bebhé menkem. ¹¹ Echí enyu eyɔ mbɔnyune Mandem mmu árémé be, “Ŋké kwɛn berwɔp”. Nkúbhé yí ke árémé be, “Ŋké wáy”. Eyɔ étɔŋ ye bé mbák óngwáy mmu, nó ókwèn ebhé Mandem yěndu óbhíki kwén berwɔp. ¹² Bābhɔŋ yé béghɔ bé beyɔŋónyu ebheká ne menyɪŋ ebhén bākɛ, mánkɛ bhɔ mbɔ bo abhen bákòŋo ebhé Mandem ené ébhónó betan béfére bese ndü bebá. Ebhé eyɔ ké Mandem ásɔt bétán bese ndü ewak manyé. ¹³ Bābhɔŋ bekɛ nó mbɔnyune bo abhen bápú bhón ntínso ne bati, Mandem átán bhɔ ewak manyé kebón ntínso. Ke mmu ane ábhòŋ ntínso ne bati, Mandem átón yí ntínso ewak manyé.

Beriti betik ebhén bétɔŋ bé mmu abhɔŋ neka ne Mandem

¹⁴ Bɔma, mbák mmu árem bé yí abhɔŋ neka ne Mandem ke yí kekɛ enyɪŋ ene Mandem áyàn yí ánkɛ, eyɔ ékwák yí ná? Bérém chí ne nyu be yí abhɔŋ neka ne Mandem, apú kwáy bépéme yí wáwák ndü ewak ene Mandem átán bo. ¹⁵ Sénsót bé mmu yweká amɔt, yě ngóré, yě mbakanem, ane áchí ntí mmu Mandem abhíki bhɔŋ nden ene yí afyé am̄æt ne nenyíé enen yí ányíe. ¹⁶ Ne mmü yweka amɔt ághó nókó yí, andak antík yí nefi andem be, “Ŋnkɔ sayri, Mandem anjet wɔ ómbón beyá nden ne nenyíé”, ke yí kechye yí menyɪŋ ebhen yí áchébhé, nó akwak yí ndü ntiki mbi? ¹⁷ Enyu yɔ ke échí ne neka. Mbák mmu árem be ábhɔŋ neka ne Mandem, ke yí kekɛ enyɪŋ ene

Mandem áyàñ yi ánká, nó nɛrɛm yí árɛm bɛ abhɔ̀ñ nɛka nɛ Mandem achi chi ndéndɛm.

¹⁸ Ngufú mmu ákwáy békɛm epúítí bɛ, “Akap Mandem áchyé mbák bho chi nɛka enén bó bábhón nɛ yí, ené akap anɛ bo báchák chi bɛkɛ mɛnyɪñ ebhɛn Mandem áyàñ bo mánkɛ”. Kɛ enyɪñ ɛnɛ mbónó béré m ntá enyũ mmũ wu chí bɛ, “Ghatí mé enyɪñ ɛnɛ étòñ bɛ ɔbhɔ̀ñ nɛka nɛ Mandem mbák ɔpú kɛ mɛnyɪñ ebhɛn Mandem áyàñ bo mánkɛ?” Mbák chí mé, mɛkwáy bésót mɛnyɪñ ebhɛn mɛkɛ ntón wó bé nká nɛ Mandem tetɛp. ¹⁹ Onókó bé Mandem amɔt kɛ áchí, achák ápú? Eri! Kɛ óké ghokontik bé yɛ chí bɛfónó bebúbɛbɛ mɛnókó nkwo bé Mandem amɔt kɛ áchí nɛ eyɔ échyè bhó bɛcháy, mángwɛrɛ nɔkɔ gbagbägbak. ²⁰ Wo ɛchɪñtí enyɪñ ɛnɛ, ðyàñ mántón wó bɛ mbák mmu anókó bɛ Mandem achi kɛ yi kebháká kɛ mɛnyɪñ ebhɛn Mandem áyàñ bo mánkɛ, nɔ nɛnoko yi ánókó bɛ Mandem achi, achí chí ndéndɛm? ²¹ Oké ghokontik bɛ Mandem arɛm nyaka bɛ ɛtayɛsɛ Abraham achi chak besí bhi ɛti enyɪñ ɛnɛ yi áká. Nó chí ndũ ásórɛ móywi Áisek arák bɛchye mbɔ akap ndũ mpok anɛ Mandem aghati yi ánkɛ enyuyɔ. ²² Eyɔ étòñ bé Abraham abhɔ̀ñ nɛka nɛ Mandem tetɛp, aka bɛkɛ yɛntiki enyɪñ ɛnɛ Mandem ághátí yi ánká. Enyɪñ ɛnɛ yí áká, kɛ étón bé yi aká nɛ Mandem tetɛp. ²³ Enyɪñ ɛnɛ kɛ básɪñi amɛm Ekáti Mandem bɛ, “Abraham anókó nyaka Mandem, ékɛ Mandem arɛm bé Abraham achí chak besí bhi, nɛ bo béré bhɪñi Abraham bé mmɛrɛ Mandem”. ²⁴ Bɛ babhɔ̀ñ bákway yé bégħɔ bé bɛri ebhɛn mmu ákɛ kɛ békɛ Mandem ánsót yí mbɔ mmu anɛ áchí chak besí bhi. Púyɛ chí nɛrɛm yí árɛm nɛ nyu bé áká nɛ Mandem. ²⁵ Nkúbhé enyuyɔ kɛ échí nyaka nɛ Ráhab, ngórɛ-nɛkɔ. Enyɪñ ɛnɛ yí áká kɛ Mandem ághó, asɔt bé yí achí chak besí bhi. Nó chí, Ráhab asɔt baghokotí kɛpɪ abhɛn báfú Israel abhɛsɛ amɛm ɛket eyi, achyɛ bhó manié. Báfɛt yé mbi áchák bápɛtɛnsɛm Israel kebhnɔ̀ñ ɛsɔñori.

²⁶ Tɛndu yi áká enyuyɔ kɛ Mandem ánsót bɛ yi achi chak besí bhi, ðɪñí ká bɛ, nkúbhé mbɔnyũ mmu apu kway bebhak nɛpém mbák abhiki pɛrɛ bhɔ̀ñ ɛyú, nó kɛ ɛchi bɛ mbák mmu apú kɛ mɛnyɪñ ebhɛn Mandem

áyàñ bo mankɛ, nɛrɛm yi árɛm bɛ abhɔ̀ñ nɛka nɛ Mandem ábhak chi ndéndɛm.

3

Sébhɔ̀ñ békém bárí yɛsɛ sayri

¹ Bɔ̀ma, puyɛ bɛ mankɛm kɛ babhnónó bébhak batɔ̀ñ Eyɔ̀ñ Mandem. Bäríñí bé ɛwak ɛnɛ Mandem átàñ bo, manyé ásòñ bɛsɛ bhó sètòñ Eyɔ̀ñ Mandem amɛt ɛncha bo báchák. ² Yɛntiki mmu ákwén ndũ bɛyá babhi. Kɛ yɛ agha anɛ ábhíkí bhón kebkwéné ndũ eyɔ̀ñnyu eyi, achí mmu anɛ ájwí pɔ̀t nɛ ákwáy nkwo bɛkɛm mmɛt ndũ yɛntiki mbi. ³ Sénsót mpɔ̀ñndík. Mmu ásat mómbɪñí sɛnɔñ amfyé yó anyu ndu bɛkɛ yɔ̀ angok yi, andak yɛntiki ebhak ɛné yi áyàñ yó ándók. ⁴ Ná nɛ áchwɪnyɛn nkwo? Yɛndu áré chik, nɛ yɛ mbúɛp ané áðɛp wu ántañ ná, nsəm achí anɛt áchwí babhát anɛ mbák mmu ánjá anjɛp, áchwí áròñ chí ebhak ɛnɛ yí áyàñ wu andak. ⁵ Nérí nkwo nɛchi mbɔ nsəm anɛ achi anɛt áchwí. Yɛndu néchí níñí níñí, nɛpá bɛkɛ bɛrɛm mɛnyɪñ. Bɛ babhɔ̀ñ mánkáysí ndũ mónɛmbɛ ngó ákɛm ndũ ɛrɛmɛ nchót ámbɔ bɛdu gum gum.

⁶ Nérí nkwo néchí mbɔ ngó. Eyɔ̀ñnyu ɛnɛ mmu ékwáy bétwɔ nɛ yɛntiki enyũ bebú fá amik. Bebú ebhɛn nérí nɛtwò nɛ bhɔ̀ bɛchòñti nɛpém nkwanwan nɛnkɛm. Nékɛ ngó ánkém ané ásòñ nɛpém nkwanwan nɛnkɛm. Nɛ ngó wu áfù chí ndũ nɛpɪngo ané ápú nɛmɛ. ⁷ Nkwá ákwáy bébhɛrɛ yɛntiki enyũ nyábhi, kɛnɛn, nnya ɛné ɛsù mɛniɛ amik nɛ ɛnɛ ányén, ankɛ yó éngók yi, nɛ bo mánáñ bákú nɔ. ⁸ Kɛ yɛ mmu apú kwáy bɛkɛm nérí ɛni. Nérí nébɛp néchá. Néchí mbɔ babhé amɛn mmu ányɛ angú. ⁹ Nɛ nérí kɛ sébiti Mandem ɛtayɛsɛ. Nɛ nkúbhé nérí kɛ sésòt bɛrɛm bebéptí mɛnyɪñ ntá bo abhɛn Mandem ághókó, akɛ mámbák mbɔ yimbɔ̀ñ ndũ bɛyá babhi. ¹⁰ Bɔ̀ma, ébhíkí bhɔ̀ñ bebhak enyuyɔ! Nnyu amɔt ámbiti Mandem, nkúbhé nnyu wu ámbik mmu eyak. ¹¹ Mbokónyén ásat apú kwáy bɛchye ɛrítí manyiɛp, ámpɛt ányɛ nɔkɔ manyiɛp amɛn áchí ngán ngañ. ¹² Bɔ̀ma, nɛt nsúkúru apú kwáy ményú bakwa nɛ nɛt nsɪñí apú kwáy

ményú nsúkúrí. Enyu yə ke échí be nnyén ngáj ngaj népú kwáy béchyé manyiep ményu.

Nerijindak enén tetep néfù chí ntá Mandem

¹³ Ná mbək yeká bátəŋ mmuet bé báriŋi? Mbák bo báchí ndü nkwo yweká abhen bábhónó kebon, báriŋi enyiŋ ené échí chak ne ené épú chak, yəntiki mmu wap ámbónj erítí epŋ ne nesepítmmuet ndü nepém eni. Epŋ eyə ke étəŋ bé mmu achí ndiŋindak tetep. ¹⁴ Ke mbák bábhəŋ bati ane ájwí ne beyä mpabhamík ne epŋ ené yəntiki mmu ánu chí ndü aywi ntí, báké pányu ndéndem be báchi bariŋindak mbənyune eyə ébhak chi nsé. ¹⁵ Enyü nerijindak enə népú fú ntá Mandem, néfù chí ntá bəmmik. Enyü nerijindak enə néfù chí ntá bo abhen Efónó Mandem épú ne bhó ne néfù chí ntá mfə befónó bebúbəbə. ¹⁶ Echí enyu yə mbənyune yəntiki ebhak ené bo bábhəŋ mpabhamík ne bati ne epŋ ené mmu ánu chí ndiere ndü ayi mmuet, ebyək ébhək are, ne yəntiki ebéptí epŋ ébhək aré nkwo. ¹⁷ Ke nerijindak enen Mandem áchye nechí kekúrí. Enyiŋi mbi chi be népú fye mmu bakwap anti. Menyiŋ ebhen békəŋo chí be nerijindak enén Mandem áchye nékə mmu ámbák sayri ne bati, nékə mmu áké bhəŋ nti gum gum, nékə mmu ámbónj epŋ beghə bho ntínsə, ne epŋ beka beri mpoknkem. Mmü ane ábhónó nerijindak enén néfù ntá Mandem, ábhák mmu tetep, ápú ka betábhá. ¹⁸ Chi bebhak sayri ne bati ke ákə bo abhen bákə kpák ambak nenti bho mámpí mbwət, ne chəŋ mángə mbwət menyiŋ ebhen bo bákə ebhen bechi chak besí Mandem.

4

Séndó Satan sénkónó Mandem

¹ Yi ékə be bho bərəm bé báchí bə Mandem mánü mántán nəkə ne bati? Pú bebéptí menyiŋ ebhen báfyé ŋəŋə aré ke békə mánu mpoknkem-ə? ² Báyán bébhəŋ menyiŋ ke bápú bhón bə. Ekə báyan bəway bho. Ne báfyé amík ndü menyiŋ ebhen bo báchák ke bápú kwáy bébhəŋ bə. Ekə

bátəŋ ne bati, mánu nəkə. Ntí ane bápú bhón menyiŋ ebhen chí bé bápú níkmuet be Mandem áchyé bhé bə. ³ Ne yə mánik chí mmuet bé Mandem áchyé bhe enyiŋ, bápú bhón yə. Bápú bhón yə mbənyune bápú bhép ne nkaysi ndíndí. Bábhəp chí menyiŋ ebhen báfyé ŋəŋə aré. ⁴ Bé bho bápú ka mbə enyu Mandem áyan! Bábhíkí riŋi bé mmu ane ányie ekəŋ ne menyiŋi mmik chí mmu ane ákə mmuet yi mumpap Mandem-ə? Tetep, mmu ane ányie ekəŋ ne menyiŋi mmik, chí mmu ane ákə mmuet yi mumpap Mandem. ⁵ Báké kaysi bé enyiŋ ene básíŋi amem Ekáti Mandem échí ndéndem, nó chí enyiŋ ené básíŋi be, “Efónó ené Mandem áchyé nkwa, éfyé amík ndü menyiŋ bo báchák échá.” ⁶ Ke Mandem átəŋ be se beyä berindu, ne eyə échyé besé betəŋ amfáy nkaysi béfyé amík ndü menyiŋ bo báchák. Echí mbənyü básíŋi amem Ekáti Mandem be, “Mandem apú ka ne mmu ane áyən mmuet, ke áyet mmu ane ásəpti mmuet mbə be yí ápú yənyiŋ.”

⁷ Septí yə ka mmuet ntá Mandem. Báké chye Satan mbi, ne chəŋ eyə énkə yi ambúé andə bhe. ⁸ Kokosí nókə ká mmuet ne Mandem ne chəŋ Mandem ankokosi mmuet ne bhe. Bé bakə bebú, feré ká amó ndü bebú. Bé bho báchí ekak nefi ekak ánywəp, feré ká bebú anti bé bati yekə ambak pépép. ⁹ Báké ghəkəntik bebú ebheka. Bák ká ndü basémé ne nedí kebho, babhesə ansebbe nəkə amík byaká byaká byaká. Də ká neway-ámén eneká mámbák ndü basémé. Də ká manák ameká mándəp ndü kebho. ¹⁰ Sət ká mmuet mbə bé bápú yənyiŋ besí Mandem, ne chəŋ yi ankosi bhe.

Mmu áké rem ebúbə žti nti

¹¹ Bəma, mmu áké rem ebúbə žti nti. Mbák mmu ándém ebúbə žti nti, mbák épú nó, ansət mmuet mbə ntəŋá manyé béré m bé nti abep, nó ərəm ebúbə žti ebhé Mandem ne átəŋ ebhé Mandem. Ke diŋi ká be mbák mmu ərem bé ebhé Mandem éber, nó yí ápú bhəere yə, ke əsət mmuet mbə ntəŋá manyé berem bé ebhé éber. ¹² Mandem aywintí ke ábhónó betəŋ béfyé bebhé, ne ndiere yí aywintí, ke ábhónó betəŋ ndu bétəŋ bo. Mandem abhəŋ betəŋ bépémə mmu, ne yí ke

árèm bé mmu ángú, ángú. Ke mbák chí wó, òkáy sí bé òchí agha beku mmuet eye ntañá manyé, óndem bé nti mmu Mandem abep.

Mmu áké pányu éti enyij ene yi áyàn beku

¹³ Bě bho bāpà, mändeme nòkò be, “Mbák épú echon nó mbúré, chon séndók etok egho fú, sénchòkò aré ndù mmíé nemot sénkò esié, sémbon beyä nkáp,” Ghók ká. ¹⁴ Bäckwáy bérinj enyij ené éfàkari mbúré ná? Bapém ayeka achi mbò móngo. Ìghó móngo néne ke mandú mpok anemsi. ¹⁵ Enyij ene bábhónjò berem chí be, “Mbák chí nkaysi Mandem, chon ambuere besé nepém, anchye besé betan sénku enyij ené séyàn beku.” ¹⁶ Ke bápú ku enyu yò. Bápá chí nyu mánjon nòkò mmuet. Neyonómuet eneka eno nenkem nébhiki ri. ¹⁷ Yé agha ane árinj erítí enyij ené yí ábhónjò beku, ke yí keku yó, besí Mandem, aku bebú.

5

Bõ bakáp, sət ka mpok

¹ Bě bõ bakáp, tá ká batú mǎngók mǎncháp ěrí kebho, mǎmbak ndù basémé ěti beyä besonori ebhen bétwò ambi ntá yeká. ² Bakáp ayeká áchónjí, ne kengok anyie berítí nden eyeká. ³ Mfárékán anyie bakáp ayeká. Mfárékán ane ányíé nó wú, mpok Mandem átàn bé, ké yí ásòt mbò ntísie ndu béchyé bhe ntémsí. Ne mfárékán yò ke ányie mmuet eyeká mbò ngó ányie enyij. ⁴ Bo bákù betik ndù baki yeka, be kechye bakáp ayap. Ngway yeká aku bó bádí kebho bé Mandem ánkwák bhó, ne Mandem Acha betan menkem ághok kebho ekap. ⁵ Mányie nepém fá amik, mǎnku nòkò menyij ebhen béchyé bhe manák. Mányie, bǎchikiti bǎrɔp muri múrí mbò esené mpɔn ené bábhónjò beron beway. ⁶ Bõ bakáp, bǎchyé beson ntá batanǎ manyé ne bákú bachébbhó mǎnkwen manyé, nò chí bo abhen bǎbhiki bhon betan menu ne bhe mǎnchét bhe mbi.

Nenikimuet enen mmu Mandem ne ekébhénti

⁷ Bõma, kɛp ye ká nti ndù mǎndon mpok ane Yesu Acha átwò. Yinj ká bakwanǎ baki. Bákɛpnti ménon manyiep nchyémie ne amen ákù nenyíé néngó. Ne bákɛpnti menon mpok ane báfɛre nenyíé ebhi. ⁸ Bě nkwo, bón

ká ekébhénti, mǎnte kpiri mbonyune mpok ane Yesu Acha ábhónjò bétwò arɔp kekwo.

⁹ Bõma, mmu áké nywinti ámbinj nnyén nti. Mmu ane ákù nó, ákwén manyé ewak Mandem átàn bo. Dinj ká be Ntanǎ manyé achi ambinywɔp téé, apu nekò nesie. ¹⁰ Bõma, bǎké ghokontik baremé kɛpinti Mandem, bo bǎrɛm nyaka menyij ebhen Mandem afyé bó anti be mǎndem. Bǎchí berítí berin ntá yesé. Bó bǎbhon nyaka beyä esonori, yé nó, mǎnkebhe nòkò chí nti. ¹¹ Sérèm bé eri ntá yap echa mbonyune báté nyaka kpiri. Bǎrinj ndù Job áté nyaka kpiri, ne ndù ngwenti, Mandem aku esonori eyi émay enkem, érí ye ntá yi echa. Tetep, Mandem abhon beyä ntínso ne besé. ¹² Bõma, ndak ane chí eremé ndak. Mbák ɔrem enyij, óké yiki. Ìké yiki ómbinj nnyén Mandem mmu áchí amfay. Kéyiki ómbinj mmik, ne óké yiki ndù nnyén yényij échák. Mbák òká enyij, dem be, “Ee”, ne “E” ámbák chí Ee. Mbák òbhíkí ká, dem be, “Cháo” ne “Cháo” ambak chí Cháo. Mbák òká enyij émot, ónku chí échák nò ókwén ebhé Mandem.

¹³ Mbák mmù yweka achí ndù esonori, ánik nókò mmuet be Mandem ánkwák yí. Mbák mmu achí sayri, áké rɔ béchyé bakak ntá Mandem. ¹⁴ Mbák mmu yweka áme, ámbinj bõbati Nkwò Kristo. Ámbinj bho be mǎnikmuet ěti yi, mǎngwati yi bawet amuet ndù nnyén Yesu Acha. ¹⁵ Ne mbák bápú makati be Mandem ághok nenikimuet enap, mmù neme átan. Mandem Acha áku mmu neme antan, amfonori yéntiki bebú ebhen yi ákú. ¹⁶ Su nókò ye ká bebú ebheká ntá bati, mǎnik nòkò mmuet be Mandem ámbú bo abhen mǎmè. Nenikimuet mmu ane áchí chak besí Mandem nébhon beyä betan. ¹⁷ Yinj ká Eláija. Achí nyaka nti nkwa mbò bhesé. Anikmuet ne nti eni nenkem bé manyiep áké kwen, ne yé nekɔn nébhíkí chí amik ndù mamié arat ne ebhok. ¹⁸ Apet anik mmuet. Mandem aku ye nebu nénéne, manyiep asɛp gbokórókórók achwe amik, mmik apɔp, abho bechyé nenyíé. ¹⁹ Bõma, mbák mmu yweká aró mbi Mandem aném ebhi, achák ánǎ yí ámpɛtnsem. ²⁰ Dinj ká be yé agha ane ákwáká mmu bebú wu be

ántíknsēm ndŭ bebú ebhi ámpétnsēm ntá
Mandēm, mmŭ wu aféré yí ndŭ nēwú, ne
Mandēm áfoḡori beyă bebú ebhi.

Εκάτι Pita ενε mbi

¹ Με Pita, munto Yesu Kristo ke nchi síη ekáti ene. Nchi síη ntá yeka bo Mandem, be bho báchi mankō ne bātáká mban ne mban, mbak atú Póntos, báchák atú Galéshia, abhenefu atú Kapadóshiya, báchák atú Esia, ne abhenefu atú Bitínia. ² Mandem Etayese ayap be tesáy bekoηo nkaysi ane yi ánáη ábhónó nyaka έti yeka. Efónó Bedyere ákú māmbák nyáná be māmbák bo abhen bāghòk Yesu Kristo ne be ansot manon mi ánkē māmbák pēpēp.

Mandem ántonη be beyá berindu, anchye be kpák tontó tonto.

Nepém nekō ne neka ne Yesu

³ Sénchiē bakak ntá Mandem Mmu achi Chi ntá Acha ywese Yesu Kristo! Έti beyá ntínso eni, achyé bhese nepém nekō ndu ákú Yesu Kristo áfú ndú nēwú apetnsem ndú nepém. Eyo ékē sébhaka nti néne be chōη sembōη nepém ne yi. ⁴ Séchi ne amik ambi sēnōη áfók ane Mandem ábháré amfay ntá bōbhi. Abháré wu ntá yeka. Afók wu apu may ne yēnyīη épú kwáy bechōηti wu ne ápú gú manyiēp. ⁵ Ndū bābhōη neka ne Mandem ábhābhēri bhe. Akū nō be ámpémé bhe ndū ngwenti mpok. Mandú mpok yi ákū be māndīηi ndū yi ápēme bho. ⁶ Bāké rō ye bebhōη maηák έti menyīη ebhen, yēndu néne, bākway bebhōη beyá besōηori ne mamō menyū ne menyū ndu mómbīηi mpok. ⁷ Mamō ane átwō chi bekē bo mángó mbák bābhōη neka ne Mandem tetēp. Yēndu pú áchōηti, báfyē yi ango mánsōη sayri mámfere bakwap ndu berīηi mbák chi pú tetēp. Neka eneka ne Mandem necha pú. Bābhōη ye beghō esōηori ndu bekē bo mandīηi mbák neka eneka ne Mandem néchi tetēp nkúbhé mbō enyu básōη pú ndu beghō mbák chi pú tetēp. Enyu eyō ke echi be mbák mánte kpirí ndū neka eneka ne Mandem, chōη eyō éntwō bhe ne bakak, ne keném, ne kenókó ndū nywōp enen Yesu Kristo ápetnsem. ⁸ Bākōη yi yēndu bābhīki re ghō yi. Mánoko yi yēndu

bápú ghō yi néne, ne bābhōη maηák amen ábhīki bhōη njeti ne amen mmu apú kwáy berem enyu mō achi. ⁹ Akap ane bābhónó έti neka eneká ne Yesu chi nepeme yí ápémé bhe.

¹⁰ Baremé kepīnti abhen bárēm nyaka έti berīndu ebhen Mandem afyé bariēp betōη bhe, báyanη nyaka, mámbēbhe nōkō ndu berīηi έti nepém nekō enen. ¹¹ Efónó Kristo ákū nyaka baremé kepīnti mángátī bho be Kristo abhōη bebhōη beyá esōηori, ne ndū ngwenti, ambōη beyá kenókó. Bó mánū nyaka berīηi mpok ane menyīη ebhen bébhónó bēfakári, ne mbōη mmu ane bébhónó befakari ne yi. ¹² Mandem akē bó mandīηi be bé ke bābhōη nsáy ndū betik ebhap, puyē bō bābhōη. Nsáy yō afū ndū menyīη ebhen bo abhen bāghāti Mbok Ndíndí bāghátī bhe ndū betāη Efónó Bedyere mmu Mandem átó. Yē chi bōāngel bābhōη nyaka ekwak berīηi menyīη ebhen tentēp.

Erīη ene bakoηo Mandem bābhónó bebhōη

¹³ Ndu echi nō, toηtí ká mmuet ndu bekē betik Mandem, māmbōη nekémēmuet, mámbaka nti sayri ndū berīndu ebhen bétwō bhe ambi mpok Yesu Kristo ábhesi. ¹⁴ Tēndu báchi bo abhen bāghòk Mandem, bāké yibhiri mmuet mānkónó bepō bepiη ebhen bābhónó nyaka mpok bābhūét amem ejuri. ¹⁵ Tēndu Mandem mmu abhīηi bhe achi nyáná, be nkwō bābhōη bebhak nyáná ndū menyīη menkem ebhen bākū, ¹⁶ nkúbhé mbō enyū básīηi amem Ekáti Mandem be, “Bābhōη bebhak nyáná, mbōnyu menchí nyáná.” ¹⁷ Ne tēndu bābhīηi Mandem be Eta mpok mānīkmuet ntá yi mmú átāη yēntiki mmu bekoηo menyīη ebhen yi ákū ketōη kérīηámik, bōη ká kenókó ne yi ndū ekakáneko eyeka fá amik mbō mankō. ¹⁸ Bāriηi be Yesu Kristo aku bhe aféré ndū bepō bepiη ebhen básóré nyaka ntá bachīmbi bheka. Abhīki ku bhe chí ne menyīη ebhen béchōηti nkáp. ¹⁹ Aku bhe chi ne manon mi ne mó acha nkáp tontó. Yí achi mbō mónkwōmén ane abhīki kē nchōηtí ne yō kenyōp mmuet. ²⁰ Mandem ápere ghoko mmik, anāη ayap nyaka yi. Ke ndū manywōp ngwenti ane ke yi abhesi έti

εyεka. ²¹ Akα māmbəη neka ne Mandem mmu akα yi άpέρensem ndũ nepém ne akα yi ambónη beyă kenókó, bé neka eneka némbák chi ne Mandem ne bé māmbaka nti ne yi.

²² Nένε, ενέ mānánη baféré bebú anti ndũ bākòηo tetep Mandem, bónη ká εκəη ενέ tetep ne bati. Kəη ka bati ne bati yeκα ankem. ²³ Nepém nekə enen nebhiki fu chi ntá bachi ne manə abheka bo bapem ayap άfυere fuet. Mandem asət chi Eγəη eyi ke άchye bhe nepém enen, ne nébhíki bhəη ngwenti mbənyune néfũ ndũ Eγəη eyi ενέ échyè nepém, ne ébhíki bhəη ngwenti. ²⁴ Echi mbə enyũ Ekáti Mandem éghàti bhese be

“Nkwāηwanη nkem achi mbə tákə, berí bhi menkem mbə bəchuchu abhen tákə.

Tákə āwəsi, bəchuchu mánkuri,

²⁵ ke Eγəη Acha ebhíki bhəη ngwenti.”

Eγəη eyə chi Mbok Ndíndí ane bāgháti nyaka bhe.

2

Mandem ayap be bé māmbák böbhi

¹ Ndu Mandem achye nə bhe nepém enen nekə, feré ká barak abúabα ankem anti. Báké pere sence, dš ká betábhá, dš ká mpabhamík, ne dš ká berem barak abúabα έti bho ndu bechəηti manyén ayap. ² Bák ká mbə mǎnkə mmu άηwaka menyū ami mpoknkem. Bónη ká ekwak nebhi enen mbəη, nə chi, Eγəη Mandem. Yó ékə be māngo Mandem άpeme bhe. ³ Eri māmbónη ekwak enyū yə mbənyune mānanη bāriηi néne ndũ nepém eneka enyũ berínti ebhen Acha Yesu Kristo átəη bhese.

⁴ Twó ye ka ntá Acha. Yí achi mbə ntay enen nechi nepém, ενέν bö mmik bábyaka be nepu yěnyīη, ke Mandem ayap nə nebhəη menwəp besí bhi. ⁵ Bě nkwo bāchi nepém. Bák ye ka mbə batay ane básət bete eket ene Efónó Mandem ábhàk aré. Bāchi bo abhen yi ábhúré nyáná be māmbák nneréket ane bachiákap, ndu bechye mmuet eyeka nkem ntá yi enyū ενέ échyè Mandem manák έti Yesu Kristo. ⁶ Echi mbə enyū básīηi amem Ekáti Mandem be,

“Ghó ká! Nchí bhəre ntay enen nékem eket fá amem etək Síon, chí ntay enen njábhé ne néri necha. Mmu ane ánókó yi, bápú kα yi ámbónη ntiánwóp wawak.”

⁷ Bě abhen mānókó yi, ntá yeκα yi ari acha ke ntá bo abhen babhiki noko yi basiη be, “Nkúbhé ntay enen batəket bábyáká, nó ke néyíbhíri néróbhé ntay enen nékəm eket.” ⁸ Basiη nkwo amem ekáti be, “Ntay ενέν nékə chəη bo mántem ekak mánkwén, nkúbhé nó ke nechi setárebhé esen sékə bo mánkwen.” Bátəm ekak aré mbənyune bápú bhəre Eγəη Mandem nkúbhé mbə enyū Mandem ati nyaka be émbák.

⁹ Ke mbák chi bhe, Mandem ayap bhe be māmbak nneréket ane bachiákap ntá Mfə ywese. Bāchi nyáná besí Mandem. Ayap be be māmbák böbhi māngáti nókó bho betiki maknkay ebhi, yi mmu άféré bhe ndũ ejuri abhəre amem eremé bediéré. ¹⁰ Mpok yə, bābhíki rə ntínso Mandem nembak ne bhe ke néne, bārə ntínso Mandem nembak ne bhe.

Séchi Basem Mandem

¹¹ Abhén εκəη, bāchi mankə ne bāfυere fuet fá amik. Ndu echi nə, nnikmuet, feré ká amó ndũ barak abúabα ane mmuet eyeka ékə māηwaka bekα mbənyune menyũ menyīη ebhə ménũ ne befónó ebheka.

¹² Kém ká eríti ekakáneko yeκα nenti bo abhen babhiki riηi Mandem be yě bārəm chi ebúabα έti yeκα, mānánη māngó berí ebhen bākə, mānchye kenókó ntá Mandem ndũ nywəp enen yi átwə betəη bo.

¹³ Έti Acha Yesu, septí ká mmuet ntá yěntiki münti yweka, ne yě chi mfə ngo mmu bo mankem bachi antene yi, ¹⁴ ne yě chi bəgóbhanə abhen yi átó be mántémsí nókó bo abhen bākə bebépti menyīη, mánkaka nəkə abhen bākə menyīη ebhen bechi chak. ¹⁵ Mandem áyànη be mánkú nókó menyīη ebhen bechi chak be manyu ánchók bechiηti bho abhen babhiki riηi yěnyīη. ¹⁶ Bák ká mbə bo abhen bābhəηə ngāngəη bebhak ndũ mmuet eyap. Ke báké rem be έti bābhəη ngāngəη, bākway bekα bebú. Bák ká mbə bö betok Mandem.

¹⁷ Chié nókó ka bo mankem kenókó.

Bónη ká εκəη ne bati bönkwo, Bónη ká becháy Mandem,

chyé nókó ká mfə-ngo kenókó.

Nókó ká epin̄ Yesu Kristo

¹⁸ Bǝ betok, bǝn̄ ká nesep̄t̄im̄uēt besí bachi abheka ne kenókó kenkem. Bǝké bhak enyu eyǝ ndiere ne abhen ber̄inti ne abhen bákem be sayri. Bák ká enyu yǝ yě chi ne abhen bǝchí bebēbebe. ¹⁹ Mmu ane ákernti ndũ esǝn̄ori ene bǝchyè yi ndéndem ndu yi árin̄jí be Mandem achi ne yi, Mandem ábhǝn̄ mañák ne yi. ²⁰ Ke ntá mmu ane áká ebépti enyin̄, mbák mándén wǝ ónkernti, nsáy ane óbhǝn̄ ábhák be yi? Ke mbák ókù enyin̄ ené echi chak ke ómbǝn̄ esǝn̄ori ne ónkernti ndũ esǝn̄ori yǝ, Mandem ábhǝn̄ mañák ne wǝ. ²¹ Chi ndu esǝn̄ori ne ekébhénti ke Mandem abhin̄ji bhe mbǝ enyũ Yesu Kristo nkwo abhǝn̄ nyaka esǝn̄ori éti yeka, arǝ be erin̄ be mǝnkónó nókó bayat yi. ²² Abhíkí kǝ nyaka yě bebú, ne yě mmu yi abhiki rwǝ. ²³ Mpok básǝkǝti yi, abhíkí keme yě nsǝk. Mpok yi ághǝ esǝn̄ori, abhíkí pa yě mmu. Arǝ barak ankem ntá Mandem mmu átǝn̄ manyé enyu ene echi chak. ²⁴ Yimbǝn̄ ápókó bebú ebhesē menkem am̄uēt ndũ ekotákátí. Akǝ nǝ be séndǝ bebú ebhesē sémbak chak. Bef̄uēt ebhén bǝfyé yi am̄uēt bēbũ bhe. ²⁵ Bǝchí nyaka mbǝ bǝghǝn̄ómén ané ánémé ebhi, ke néne bǝp̄etnsem ntá Mbabheri bǝghǝn̄ómén, mmu achi Mbabheri bapém ayeka.

3

Enyu baghǝré ne manem bǝbhǝn̄ó bebhak

¹ Bē baghǝré nkwo bǝbhǝn̄ besep̄t̄im̄uēt ntá maném abheka. Mbák mǝnkǝ nǝ, bǝkway bekǝ maném abheka abhen bǝbhíkí noko Eyǝn̄ Mandem mánoko yě bǝbhíkí rem chí enyin̄ ntá yap. ² Bǝkway menoko mpok bǝghǝ kenókó ekem bǝchyè Mandem ne ndũ bǝchí chak besí bhi. ³ Ber̄i ebheka beke fú chi ndũ mm̄uēt besǝbheri ne bati bēghóko ne menyin̄jí pú ne ndu bef̄ye ber̄ítí nden. ⁴ Mémbák chí ber̄i epin̄ ebhen bēfũ amem nti, ne bebhak kpák, ne nesep̄t̄im̄uēt mbǝnyune enyũ ber̄i ebhǝ bep̄u gu manyiep̄, ne ebhǝ ke Mandem ákǝn̄ tontó. ⁵ Baghǝré abhen tesáy abhen bachi nyánjá ne básíkí nti ne Mandem bǝghǝk nyaka maném abhap ne enyu eyǝ, báre fyé ber̄i

am̄uēt. ⁶ Sará abhǝn̄ nyaka enyu epin̄ eyǝ, ambin̄ji nǝkǝ nném éywi Abraham be acha. Ne bǝchi bǝ Sará néne, mbák bǝkǝn̄jo er̄ítí epin̄ eyi kebǝn̄ becháy.

⁷ Bē maném nkwo, mǝnkém nókó baghǝré bheka sayri, mǝnchye nǝkǝ bǝ kenókó mbǝ bo abhen bǝbhíkí bhǝn̄ betan̄ mbǝ bhe. Bē ne bhǝ bǝbhǝn̄ nepém enen Mandem achye éti ber̄indu ebhi. Kǝ nókó ká nǝ be yěnyin̄ eke chyet nenikím̄uēt eneka.

Bo Mandem bǝbhǝn̄ esǝn̄ori yéndu bákù chi ber̄i

⁸ Ndũ ngwenti, bǝn̄ ká nkaysi amǝt, mǝmbǝn̄ nǝkǝ ntínso ne bati, mǝnkǝn̄ bati bǝnkwo, mǝmbǝn̄ ber̄inti ne bati, ne mǝmbǝn̄ nesep̄t̄im̄uēt. ⁹ Yě mmu yweka áké keme bebú amfáy bebú. Mbák mu asǝk wǝ, óké sǝk yi. Ke nikm̄uēt be Mandem ankǝ yi ber̄i. Mandem abhin̄jí wǝ chí be ómbak nǝ bē yi anjet wǝ.

¹⁰ Echi mbǝ enyũ Ekátí Mandem érēm be, “Mmu ane áyǝn̄ bebǝn̄ er̄ítí nepém, ne áyǝn̄ bebhak mañák, ánkém néri eni be áké rem ebépti enyin̄, be eyǝn̄ ebábũ éké fu yi anyu.

¹¹ Mmũ wu abhǝn̄ betiknsem ndũ bebú, ándóbhe kǝ chí ber̄i, ánú bebhak kpák ne bhǝ, andǝk ambi bekǝ nǝ.

¹² Amík Mandem Acha áchí am̄uēt bo abhen bachi chak,

ne yi ághǝk yěntiki nenikím̄uēt enap, ke átiknsem ntá bo abhen bákù bebú.”

¹³ Mbák báyan̄ tontó békǝ ber̄i, agha ákway meni bhe? ¹⁴ Ne yě embak chí be bǝbhǝn̄ esǝn̄ori éti bǝchí chak, eyeka éri encha. Bǝke chay yě mmu, ne bati áké sǝn̄ori be amem. ¹⁵ Ke chye nǝkǝ ka Kristo kenókó mbǝ Acha amem bati yeka. Tē ká mpoknkem beghati yě agha ane ábhǝp̄ bhe ntí ane bǝbháká nti ne Yesu. Kǝ nókó ka nǝ ne er̄ítí eyǝn̄nyu, ne kenókó. ¹⁶ Bwéré ká bati yeka pépép, be mpok bo básǝkǝti bhe éti er̄ítí ekakáneko eyeka mbǝ bakon̄ó Kristo, ntíanwǝp̄ ánkem bǝ. ¹⁷ Echí sayri beghǝ esǝn̄ori éti ókù ber̄i mbák nǝ ke Mandem áyǝn̄, echa bebǝn̄ esǝn̄ori ne ntí be ókù bebépti menyin̄. ¹⁸ Kristo nkwo aghǝ nyaka esǝn̄ori, agú éti bebú bo mankem, ndǝn̄

amot ndak ámay. Anaŋa betik ebhə, yi mmu achi chak, ʒti bo abhen bapu chak, bé ánsot besə ntá Mandem. Báwáy yi, agú ndü nkwəmmet, ke ndü Efónó, Mandem akə yi apetnsem ndü nepém. ¹⁹ Ne Yesu arək ndü Efónó aghati Mbok Ndíndí ntá befónó bo abhen bábhúéré ndü etəkó bawú menonj manyé ane ngwenti mmik. ²⁰ Nə chí, befónó bo abhen bábhíki noko nyaka Mandem mpok Nóa. Mandem ənənj nyaka ne ekébhénti be bó mángúpsi bati yap mpok Nóa ághòko áchwí. Bāru bho bati anen abhen bachi amem áchwí ke bápém nyaka ndu áchwí ághək amfányén. ²¹ Manyiebhé mə até ndü nejwiti enen nepème bhe echənj. Nejwiti puyé chi enyij ené éfère bo bakwap aməet. Chi nku ane mmu ányù ne Mandem ne nti enen pépép. Nejwiti nepème mmu ʒti neperénsem enen Yesu Kristo ápérénssem ndü nepém. ²² Mpok ápérénssem ndü nepém, ákó amfay, achəkə ndu ebhe awónem Mandem. Aré, bəángel, befónó, ne betanji befónó, ne menyü betanj menkem béchi antene yi.

4

Néne, bapém ayeka ángúpsi ándəp akə

¹ Təndu Kristo ábhónó ye esənjəri fá amik, agú, bábhənj begwət mməet ne enyü nkaysi ane yi ábhónó nyaka mbənyune yé agha ane ábhónó esənjəri mbə Kristo fá amik abhiki pere bhənj enyij beka ne bebá. ² Eyo ekə be te ndiere newú, báké pere ŋwaka beka bepj menyij ebhen bə mmik bábhənj ekwak are. Bón ká ekwak chí békóno nkaysi Mandem. ³ Ndü mpok ane áfəéré ansem, bákə nyaka menyij ebhen bo abhen bápú bo Israel bákónó beka. Eyo ekway! Bächyé nyaka nepém eneka ndu bepj baraka epúsi, bábhənj beyə ekwak ndu bebépti menyij, bábhák manyü mmém, mánkonjo nəko bepj epusi ne bechemé manyü mmém, mánchye nəko kenókó ntá bəmandem nsé, ene ebhé Mandem epu ka nə. ⁴ Bo abhen bábhíki riŋi Mandem bachi maknkay be néne, bápú pere chem mməet ne bhə ndü epə nepém enə. Ekə bə bərəm bebépti menyij ʒti yeka. ⁵ Ke mpok átwə ane bo bhə bátə besí Mandem ndü manyé be mándem enyu bákə ndü nepém enap. Mandem até

bətanj bo abhen bachi pé ne bawú. ⁶ ʒti yo ke bághəti nyaka Mbok Ndíndí yé chí ntá bawú bé yəndu bágú mbə enyü yəntiki mmu, mánkwáy bebhak nepém ndu efónó mbə Mandem.

Bepij abhen bakojo Yesu bábhónó bébhənj ne bati

⁷ Ngwenti menyij menkem achi kekəwət. Báké bhak ye taka taka ndü nkaysi yeka. Bák ká pé amem bati ayeka be mánkwáy menikmməet. ⁸ Enyij ene echa bechak menkem chi be mándək ambi bekənj bati ne bati ayeka ankem təndu ekənj ékúti beyə bebá. ⁹ Syepti nókó ká bati bənkəwə amem beket ebhəka kebhak be bákə nə mánwinti nəkə. ¹⁰ Mandem áchyè bhe akap menyü ne menyü. Yəntiki mmu abhənj bekwak nti ne aywi akap mbə eriti nkəbetik Mandem. ¹¹ Yé agha ane ághəti bho Eyo Mandem, abhənj beka nə mbə mmu ane arəm nkúbhé enyij ené éfú ntá Mandem. Yé agha ane ákə betik Mandem, abhənj beka bhó chi ne betanj ebhen Mandem áchyè yi. Ebhənj bebhak nə, be ndu yəntiki enyij, bo mánchye nókó Mandem kenókó ʒti Yesu Kristo. Mandem ke ábhónó kenókó kenkem ne betanj menkem béchi ebhi ngwenti tí. Amen.

Mmü ane ábhənj esənjəri ʒti yi akonjo Yesu ábhənj áfək

¹² Abhen ekənj, báké bhak maknkay ndü berem besənjəri ebhen bətwə ntá yeka. Bətwə chi memə be mbák bāsiki nti ne Mandem tetep. Báké sot bhə mbə be menyij ebhen bo bábhíki re ghə ke bəfəkari ne bhe. ¹³ Bón nókó ká chí manjak təndu bábhənj esənjəri mbə Kristo ndü bächémé mməet ne yi, bé be nkəwə mánjwi ne manjak mpok yi átwə ne keném eki. ¹⁴ Eri ntá yeka echa mbák bə básəkəti bhe ʒti bəchi bakojo Kristo mbənyune eyə étənj be Efónó betanj menkem, nə chí Efónó Mandem, achi ne bhe. ¹⁵ Ke yé mmu ywəka áké bhənj esənjəri ʒti yi achi ngwayti bho, yé chí ʒti yi achi ngep, yé chí ʒti yi achi nkə bebépti menyij, ne éké bhak chí ʒti yi ákónó bechwe ndü baraka bo bachak. ¹⁶ Ke mbák mmu ábhənj esənjəri ʒti yi achi mmu Kristo, ntíanwəp áké kem yi. Ankáká nókó kaka Mandem be yi aká nnyén be mmü Kristo. ¹⁷ Embák chí nó

mbonyune mpok manyé akway, ne ábho chi ndũ nneréket Mandem. Ne mbák ámbó ne bhese, chəŋ émbak ná ne bo abhen bápú koŋo Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandem? ¹⁸ Ne Ekáti Mandem éřem be, “Mbák bo ábhen báchí chak bábhəŋ beyă esəŋəri ke mámpeme bhə, chəŋ émbak ná ne bo abhen bábhíkí riŋi Mandem, ne bákù bebú?” ¹⁹ Bo abhen bábhəŋ esəŋəri mbonyune enyu eyo ke nkaysi Mandem achi, bábhəŋ berəŋ ambi békə beri, mándə bapem ayap ntá Mandem mmu aghoko bhə. Yi apú rə bebħure barięp ami.

5

Bəbati bábhəŋ bekem bati bəŋkwə sayri

¹ Nchí ghati ye bəbati abhen bachi ndũ nkwo yweka menyiŋ ebhen bə bábhəŋó békə. Me nkwo nchí münti mbə bhe. Ngə nyaka enyu Kristo ághə esəŋəri ne nchí ndũ mpáy bo abhen Mandem ákə chəŋ mäŋgə keném Kristo mpok yi átwə. ² Babherí nókó ká bəŋkwə abhen Mandem afyé amó yeka mbə mmu ane ábhəbheri nkwo bəghəŋəmən. Ká nókó ká mbə bo abhen bábhəŋó nti bekə enyiŋ ene Mandem áyən mankə. Eké bhak chi mbə be mányiere bhe nyire. Kə nókó ká nə ne nti nenkem kefyé ngoŋo ndũ bebəŋ nsáy. ³ Báké bhak mbə bafə amfáy bo abhen báfyé amó yeka. Bák ká chí berítí berin ebhen bə bábhəŋó mənókə. ⁴ Ne mpok Mbabheri bəghəŋəmən ane ngo abhesi, chəŋ anchye bhe akap ané árí achá, akap ane apu yibhiri enyu.

⁵ Bě besakábho ne bagħəsəŋ, bəŋ ká nesepťiməet ntá bə bati bheka. Bəŋ ká nesepťiməet ne bati. Nesepťiməet némbák ntá yeka mbə nkú ane mmu afyé aməet. Ekáti Mandem éřem be, “Mandem apú chyę mbi ntá mmu ane áyəŋməet, ke áťəŋ berindu ntá bo abhen bəseptiməet amik.”

⁶ Sepťi ye ka mməet ntá Mandem mmu ábhəŋó betəŋ menkem bé mpok yi ankway, yí ankosi bhe. ⁷ Də ká besəŋəri ebheka menkem ntá yi. Yí ke áyiŋi bhe. ⁸ Kém ká mməet. Bák ká pė. Satan mümpap yweka ághəp, amkpe nəkə mbə nkə, ndu áyən mmu ane yi akem anyie. ⁹ Báké chyę yi mbi. Tě ka kpirí ndũ neka eneka.

Bəriŋi be bati bəŋkwə mban nkem fá amik, bəghə nkúbhé menyu besəŋəri ebhen bəghə. ¹⁰ Mánəŋ mäŋgə esəŋəri, ne épú bhak chəŋ ndu erəri mpok, chəŋ mbəŋ Mandem mmu ábhəŋó berindu menkem ankə mänte sené, enyiŋ kechep bhe, ambure bhe ndu nté ane mánəŋ bəchi nyaka are, anchye bhe betəŋ. Yi ke ábhíŋi be be mämbəŋ ákóré ndũ keném eken kebħiki bhəŋ ngwenti ndũ bəchémé mməet ne Kristo. ¹¹ Betəŋ menkem chi ebħi mpoknkem. Amen.

Ngwenti bakak

¹² Sáilas akwak me besin ekáti ene. Nsət yí mbə nti manə ane məkwáy besikinti ne yi. Nti ane nsíŋi bhe mómberiní ekáti ene chi ndu bėfyę bhe nti ne beghati bhe enyu Mandem áyət bho. Tě ká kpirí aré. ¹³ Eka bəŋkwə abhen bachi fá etək Bábilon, bətə be bakak. Mandem ayap bó nkwo mbə bhe. Məwa Mák nkwo áťə be bakak. ¹⁴ Kaká ká bati sayri ne ekəŋ ene Yesu.

Kpák ámbák ne be mankem abhen bəchémé mməet ne Kristo.

Εκάτι Pita ene njwi bebay

¹ Με Σίμουν Πίτα, μῦβτοκ, νε μῦντο Yesu Kristo κε nchí siη ekáti ene. Nchí siη ntá bo abhen mánoko Yesu Kristo mbə bhese. Yi mmu achi Mandem ywese ne Mpepe ywese κε akə besé mankem sébhəη nekə ne yi. Yi achi chak ndü menyih yi ákə.

² Mandem ántəη be berindu andək nəkə chi ambi, anchye be kpák ane ájwi amem bati yeka ndü bəriηi yi ne Acha ywese Yesu Kristo.

Təη ká be Mandem ayap bhe

³ Yesu Kristo áchyé bhese betəη bekə séndiηi Mandem mmu ábhíηi bhese be sémbəη keném ne yi, ne be sénkoηo epiη eyi ené eri echa. Ndu sériηi yi, áchyé bhese yəntiki enyih ené échébhé bhese. Ne áchyé bhese betəη ebhi be sémbəη nepém nekə ne epiη ené bo Mandem bábhəηə bebəη. ⁴ Béfwét ndü keném eki ne erítí epiη eyi, Mandem áchyé bhese menyih ebhen beri becha, ebhen yi afyé nyaka bariep bechye bhese. Akə nə be mambúé bepə menyih ebhen bo máηwaka bekə fá amik, mándəbbe bhəη chi epiη ene Mandem.

⁵ Ndu echí nə, nu ká mémáka epiη ené eri echa ndü nekə eneka ne Yesu, mánu nkwo beriηi menyih. ⁶ Ndu mémáka ndü nerihimenyih bəη ká nkwo nekeméməet. Ne mémáka ndü nekeméməet, tə ká kpirí. Ne mémáka ndü nete kpirí, bəη ká epiη ené bo Mandem bábhəηə bebəη. ⁷ Ne mémáka ndü epiη ené échyè Mandem maηák, bəη ká ekəη ne bati mbə böneréket amət ne mánkəη bö mankem. ⁸ Mbák mándək ambi bekə menyih ebhen ndəη ne ndəη, nerihí ane bəriηi Acha ywese Yesu Kristo apú bhak ndéndem, κε beri béfú ndü yəntiki enyih ené bákə. ⁹ Ke yé agha ane menyih ebhen bepu ndü nepém eni achí nnémámik. Mbák épú nó, apú ghə menyih ebhen bechi nekə nesie, ne ághókəntik be Mandem asó bebú bhese afere. ¹⁰ Böma, fyé yé ka betəη ndu bekə

menyih ebhen bétəη be Mandem abhíηi bhe ne ayap bhe tetep mbənyune mbák bákə nə bápú kwen wáwák. ¹¹ Ne Mandem apú rə ménéne mbinywəp fúú, be mánchwe ndü kefə ekən Acha ne Mpepe ywese Yesu Kristo. Kefə ekə kebhi ki bhəη ngwenti.

Nti ane Pita asiηi ekáti ene

¹² Mbəη ye nkaysi betik bhe menyih ebhen menkem, mpoknkem, yəndu bəriηi bhə ne bəte kpirí ndü menyih tetep ebhen bətəηə be. ¹³ Nkáysi be echi chak be ntík nókə bhe menyih ebhen ndu mbəét fá amik be báké bhəre kenó, ¹⁴ təndu ndíηi mbə enyü Acha ywese Yesu Kristo átəη me be manywəp aya fá amik ábhíki pere yá. ¹⁵ Ne mbəη beghə be mpok nnəη ndó mmik, mántik nókə menyih ebhen mpoknkem.

Enyu mmu ákwəy beriηi be menyih ebhen bechi tetep

¹⁶ Menyih ebhen séghəti nyaka bhe éti netwə Acha ywese Yesu Kristo ne betəη ebhi bépú bakay. Besé babhəη séghə kefə eki ne amik. ¹⁷ Mpok Mandem mmu achi Eta átəηə keném eki ne betəη ebhi, sebhak are ne Yesu. Séghók ndu Mandem mmu acha mankem arəm be, “Né chi Mówa. Nkəη yi tontó. Achyè me beyə kenókó.” ¹⁸ Besé babhəη séghók eyəη ené éfú amfay mbənyune séchí nyaka ne yi amfay nje Mandem.

¹⁹ Éti yə, sériηi mbəη néne echa enyu esí bé menyih ebhen baremé kepinti bərəmé nyaka béchí tetep. Fíe yé ka ntí ndü beyəη ebhap, mbənyune béchí mbə erəηə ene éghə amem ejuri. Dók ká ambi beghok beyəη ebhə kpatə mpok ane nywəp néyí. Ndü nywəp enə, nembe * enen beti néghə amem bati yeka. ²⁰ Enyihí mbi ené bábhəηə beriηi chi be, menyih ebhen baremé kepinti bareme nyaka, ebhen bechi amem Ekáti Mandem, yé mmu apú kway besət keboη eki ánéné bhə ntá bhə, ²¹ mbənyune yé ndemekəpinti amət abhiki rem nyaka menyih ebhen befu ndu nkaysi nkwanəη. † Efəηə Mandem κε áchwé nyaka bhə anti, akə bó mándem menyih ebhen befu ntá Mandem.

* **1:19** Nembe enen beti chi Kristo. † **1:21** Mbək bo bákaysi be ené ebhəηə bebhak chi bé “Menyih baremé kepinti bərəmé bébhíki fu chi ndü nkaysi nkwanəη”.

2

Sot ka mpok ne batəjə nse

¹ Baremé kep̄inti nsé báchi nyaka nenti bō Mandem. Nkúbhé enyu yə ke echi echəj be batəjə nsé bábhəj bebhəsi nenti eneka mántəj nəkə be baraká nsé ɛti Mandem ne bapu ené eyə ɛtwə bhə chi ne ménémé. Bátəj ne mán̄si be bábhíkí r̄inj̄i ɛtayap mmu ákú bhó áfére ndü kesem. Ne ndu bákú nə, ngwenti yap ábep̄ ancha. ² Chəj beyá bho mánkəjə bəp̄ barak ep̄usí yap ne eyə enkə bo bachak mándem bebéptí menyij ɛti mbi ane tetep. ³ Ne chəj batəjə nse bhə mán̄sət beyəjə nse ndu berwə bhe be manyie menyij ebhəka ne ngwáy yap. Mandem ánəj átəj bə te mpok ane afəere ansem ne erəp̄ chi be mámbəj ntemsi yap.

⁴ Mandem abhíkí rə nyaka bə́ngel mándók ndéndem mpok bákú bebú, ke amese bhə amem nep̄i, ndü nebhet ane ágiri pyóó, afe bə aré ne ngem be mámbák are te mpok manyé ankway. ⁵ Abhíkí rə nkwə bo abhen bábhíkí bhəj mpok ne yi, ndu mpok Nóa. Ató eghor̄i manyier éwáy bəbhə mankem. Apeme chí ndiere Nóa mmu ághəti bho be mámbák chak besí Mandem. Ne apeme bo bachak bati tándramət. ⁶ Bār̄inj̄i nkwo be Mandem anəjə nyaka bo Sódóm ne Gomóra mpok yi átə ngo are. Asəj bhə krokotok, be eyə émbák mbə erij ntá bo abhen bábhíkí bhəj mpok ne yi. ⁷ Mpok yə, apémé Lət mmu achí chak, yi mmu bəp̄ barak ep̄usí ane bō bebú bhə bákú, áchye nyaka yi esəjəri anti. ⁸ Achəkə nyaka ne bebéptí bəbhə, angə nəkə bebéptí barak ane bə bákú yəntiki nywəp̄ ne angəkə nəkə bəp̄ menyij ebhen bə bārēm. Bebepti menyij ebhə béchənti nyaka nti eni amem tontó mbənyune yimbəj achi nyaka mmu chak. ⁹ Menyij ebhen bétəj bhese be Mandem Acha ar̄inj̄i ndu áfere bo abhen bákú menyij mbə enyū bo Mandem bábhəjə bekə, ne ndu átəmsi bo abhen bápú chak, be ntemsi yap ambak ne bhə te ndü nywəp̄ enen manyé. ¹⁰ Ar̄inj̄i nkwo bāraká ntianywəp̄ ane mmuet eyap éjwaka

be mánkə ne bo abhen bábyak befəjə ebhen bebəjəjə betəj.

¹¹ Yəndu bə́ngel bacha bhə ndü betəj bápú rem bebéptí menyij. Bápú səkəti bhó ne bápú rem ebəbə ɛti yap besí ɛta Mandem. ¹² Ke batəjə nse bhə bārēm menyij mbə enyū mmuet eyap ɛtəj, mbə nyábhi ené bábhe chi be mankem mangway. Bábhəj béway bhə mbə nyábhi. ¹³ Bábhəj béchye bhə esəjəri mbənyune bə bəchyə bo bachak esəjəri. Bo abhen báyan menyie nepém, Manjáak amap chi bekə nə yě chi ne ngósí chuuu. Bep̄ij ebhap bétwə ne ntíanwəp̄ ntá yeka. Báchəkə ne bhe manyíe nenyíe ke bákú chi bebéptí menyij ebhen béchye bə manjáak. ¹⁴ Ne bákú barak ep̄usi ne amik, ne ekwak bekə bebú epu may bə anti. Bār̄wə bo abhen bábhíkí noko Yesu. Bati yap achi chí bati bō ngwáy. Ntém̄sí Mandem anəj achi ne bhə. ¹⁵ Bārə mbi ane achi chak, máném ebhi. Bákú chi mbə Balam, * Mmə Boas ákəj nyaka bekə bebú be ámbəj nsáy-nkáp, ¹⁶ ke báji yi ɛti bebú ebhi. Ekə mpəjə batu ane apu rem kep̄i arem kep̄i ntá yi ne eyəjə nkwañwan, akə yi andə ebhokori enyij ene yi ákú nyaka.

¹⁷ Batəjə nse bhó báchi chí babhok manyier ane manyier apú nyáy are. Báchí mbə nebhəj enen mbúep̄ apəkə ne manyier kefú are ánkwén. Mandem aghókó ebhak ene égiri pyə abhəre ntá yap. ¹⁸ Bápənyu, mándeme nəkə menyij ebhen bechi chí echijti. Mánü nkwo berwə bo abhen báyan befap mmuet ne nkwo bho abhen bekwéné bechi ne bhə. Mánü ménjókəti bhə bé mánkə nókə bəp̄ barak ep̄usi ane mmuet eyap éjwaka be bə mánkə mbə enyū bō babhəj bákú. ¹⁹ Báfye bho bariep bekə mánkəysí be chəj bō mámbəj ngəngəj bekonə netəj enese, ené bō babhəj bachi basémé bebú. Yəntiki enyij ené ebhəjəjə betəj amfay mmu, mmu wu ábhák chí nsem ntá enyij eyə. ²⁰ Mbák bo mándinj̄i Yesu Kristo mmu achí Acha ne Mpeme ywese, ne mámbə menyijí mmik ebhen bégwət bho gwət, ke mámpet mándə menyij ebhə mengwət bhə ne betəj ndü nepém enap, nte ane bə bábhák aré ábep̄ ancha ane bō

* **2:15** Balam abhəj nyaka beyá ekwak bebəjə akap ane mfə Bálak áyən bechye yi, kpát aka bekə bebú ntá bo Israel. Nəmba 11.22-24, 22.16.

bachí nyaka aré mpok bábhíkí re riñi Yesu Kristo. ²¹ Eri nyaka mbəñ be báké riñi enyũ mmu abhak chak écha bə beríñi, ke mámpet máñjibhiri mməet, mándə bebhé Mandem áchyé, keperé koño bhə. ²² Enyĩñ ené éfakari ne menyũ bo bhə étəñ be bakay ané árəm be, “Mmú ágwə enyĩñ ampətnsem anyie yə”, ne be, “Báso akók ampətnsem anyóp mməet ndũ batəp”, achi tetəp.

3

Enyĩñ Pita arəme éti netwó Yesu

¹ Bəma, né chi ekáti ené ejwi bepay ndu bekáti ebhen nsĩñí bhe. Ndu bə bepay menkem, nchí tik be menyĩñ ebhen mánáñ bəriñi, ndu bekwak mámbəñ nkaysi ane achi chak. ² Nsiñ beka mántik nəko menyĩñ ebhen baremé kepĩnti Mandem bərəmé tətəp be bébhəñ befakari, ne be mántik nkwo menyĩñ ebhen Acha mmu achi Mpepe ywese afere ntá bənto aghati bhe be mánkə nəko. ³ Enyĩñí mbi ene bábhəñó beríñi chi be mpok ane netwó Yesu Kristo árəbhé kekwo, bo bátwə chəñ abhen báway bhe éti menyĩñ ebhen mánoókó, mánkə nəko chi bebhépti menyĩñ ebhen béfù bə anti. ⁴ Chəñ mámbəbhe nəko bhe be, “Yí afyé nyaka bariəp be əpətnsem, atwə ké? Tesáy bətayese bágú, menyĩñ bébhəét chi enyumót mbə mpok ane Mandem ághókó mmik.” ⁵ Bághəkəntik bé Mandem ághókó mfay tətəp chi ne eyəñnyu eyi, akə mmik afú ndũ manyiəp amen achi nyaka mbənkem. Ne manyiəp ke yi ásré ághókó mmik. ⁶ Ne nkúbhé manyiəp ke Mandem áchəñti mmik. ⁷ Ne nkúbhé eyəñnyu ke Mandem abhare mfay ne mmik ane echəñ menəñ ngó ansəñ mfay ne mmik, ke anaña bo abhen bapú mbə enyũ bo Mandem bábhəñó bébhak, ndũ nywəp manyé.

⁸ Ke abhén ekəñ, bábhíkí bhəñ beghəkəntik enyĩñ ené émət! Ne Eta Mandem, nywəp nemət nechi mbə nká mamié, ne nká mamié achi mbə nywəp nemət. ⁹ Mbək bho bákaysi be Mandem áchəñti mpok tontó ndu bébhəéré bariəp ami. Apú chəñti mpok mbə enyu bó bákáysí. Akəp chí nti ne bhe, ndu apú yan be yě mmu angu anem. Ayàn chí be yěntiki

mmu ántiknsem ndũ bebá bhi. ¹⁰ Ke nywəp enen Yesu Acha apətnsem nətəwə chəñ mbə ngép. Mpok yə, chəñ nebu néngwat wóó ne eyəñ etəñatəñ, nénémsi. Yěntiki enyĩñ ené echí amfay énsayri amem ngó, enemsi. Ne mmik ansəñə ne yěntiki enyĩñ ene echí aré.

¹¹ Təndu menyĩñ ebhen menkem bebhəñə chəñ besayri, ménemsi enyu eyə, ébhíkí ri nə be yěntiki mmú ywəka ámbəéré nepém eni pépép, ambak mbə enyũ mmu Mandem ábhəñó bebhaka? ¹² Ne ndũ mánəñ ne nebhakánti nywəp enen Mandem átwə, ka nókó ká yěntiki enyĩñ be néntwó ayak. Ndũ nywəp enə, ngó ásəñ mmik nkem, ne besəñó ngó ménkə yěntiki enyĩñ ene echí amfay énsayri. ¹³ Ke békoño bariəp Mandem, sənəñ mfay nkə ne mmik nkə. Yěntiki mmu ane ábhəkánti aré, ábhak chak besí Mandem.

¹⁴ Abhén ekəñ, təndu mánəñ ye be menyĩñ ebhen məmfakari, fyé ká betəñ ndu beka Mandem angə be bəchi pépép, kebəñ bekwéné, ne be besí Mandem kpák achi ne bhe. ¹⁵ Ne sət ká ekébhənti Acha mbə mbi ané yi áchyé bho be mándó yi ámpémé bhə. Echí nkúbhé mbə enyũ mómayese Pəl mmu sékəñ ásiñí nyaka nkwo ntá yeka ne neríñindak enen Mandem achye yi. ¹⁶ Asíñ, andeme nəko amem bekáti bhi menkem éti menyĩñ ebhen. Mbək menyĩñ bechi amem bekáti ébhen yi asíñí ebhen bébəməet bejwimem. Ne bo abhen bábhíkí riñi menyĩñ ebhə, ne bábhíkí te kpirí, báyibhiri menyĩñ yi asíñí, mángati nəko bho chí menyĩñ bechak ebhen bepú ndəñ amət ne menyĩñ ébhen yi asíñí. Ndu bákə nə, bábhíñi chí ménémé aməet. ¹⁷ Abhen ekəñ, təndu bəriñí menyĩñ ebhen ambi ambi, sət ka mpok bé bekwéné bo abhen bápú bhəere bebhé béké pəkó bhe mándəp chí bo abhen bábhíkí te kpirí. ¹⁸ Ke dók ká ambi bego ndũ neríñi ane bəriñi Yesu Kristo mmu achi Acha ne Mpepe ywese, mándək ambi bəgo ndu bébhak enyuné berĩndu bhi bébhak ne bhe. Kenókó kémbak ne yi néne, ne mpoknkem.

Εκάτι Jñn ene mbi

Nti ane Jñn asinjí ekáti ene

¹ Ekáti ene éřem éti Eyōñ ene echi te mpok ane bábhíkíre ghoko mmik. Séghók éti yi, séghó yi ne amík, séyíñi yi, ne sétak yi ne amō. Eyōñ áchye Nepém. ² Nepém abhési nyaka ne séghō yi, ne sérēm éti yi. Séghāti bhe éti Nepém. Abhíkí bhōñ ngwenti ne achi nyaka ne Eta ke ábhesi ntá yesé. ³ Séghāti bho éti mmũ ane séghó, ne séghók menyíñ ebhen yi átónó, bé be nkwo mámbōñ nechemémuet ne bhese. Ne, sayri sayri, nechemémuet enese enō nechi ne Eta ne Móywi Yesu Kristo. ⁴ Nchí siñ be menyíñ ebhen be manják amese anjwi pōot.

Mandem achi Bediere

⁵ Mbok ane Móywi áchye bhese be séngátí bhe achi be, “Mandem achi Bediere, ne ejuri epu ne yi wawak.” ⁶ Mbák sérēm be sébhōñ nebharemuet ne Mandem, ke sénko nōkō amem ejuri, nō sésē chi nsé, ne sepu koño tetep ane Mandem áká séríñi. ⁷ Ke mbák sékō ndũ bediéré mbō enyu yímbōñ áchí Bediere sébhōñ nechemémuet ne bati. Ne manōñ Móywi Yesu anso bhese amfere ndũ bebú menkem. ⁸ Mbák séndém be sepu bō bebú, nō sérwō chi mmuet ne tetep apú amem bati yesē. ⁹ Mbák sénsu bebú bhese ntá Mandem, áfoñori bhese, ne amfere besé bebú anti, ankū sémbak pépép besí bhi. Yí apú nók bebhure bariēp ami, ne ndiere enyíñ ene echi chak ké yi ákū. ¹⁰ Mbák séndem be sébhíkíre kē bebú wáwák, nō sésōt Mandem mbō nsense, ne nō Eyōñ eyi épú amem bati yesē.

2

Kristo até besí Eta éti yesē

¹ Bōbha, ntí ane mésíñ be menyíñ ebhen chi be ménkwák bhe báké kē bebú. Ke mbák mmu akū bebú, sébhōñ mmu amōt ane até besí Etayese éti yesē ne añikmuet be yi amfoñori bhese. Mmũ wu chi Yesu Kristo mmu achi chak besí Mandem. ² Yí ke

achí akap ané ápōkō bebú bhese. Ne éti yi, Mandem áfoñori bebú bhese, ne puyē ndiere bebú ebhese, ke bebú bo mankem.

³ Ne enyíñ ene ékū séndíñi be serōp chi bo abhen báriñi Mandem chi nekū ane sékū menyíñ ebhen yi áyāñ sénká. ⁴ Mmu ane árēm be, “Ndíñi Mandem” ke yi kebháká kē menyíñ ebhen Mandem áyāñ bo mankū achí nsense ne tetep apu ne yi. ⁵ Ke yē agha ane ábhūere Eyōñ Mandem, ekōñ Mandem ejwi yi anti pōot. Eyō ke ékū séndíñi be sebhare mmuet ne yí. ⁶ Mmu ane árēm bé abhat mmuet ne Mandem, abhōñ bebhūere nepém eni mbō enyū Yesu ákū nyaka.

Ebhé esí ene echi ekō

⁷ Abhen ekōñ, ebhé ene mésíñ ntá yeka néne épú ebhé ekō. Chí nkúbhé ebhé ene báriñi te mpok ane bábhō bekoño Yesu. Ebhé éré chi enyíñ ene mánāñ bāghókō ne batú. ⁸ Yē nō, nchí siñ be éti ebhé ekō ene étōñ kponoroñ ndũ nepém Yesu ne ndũ nepém eneka, mbōnyune ejuri éfuet, ne bediéré ebhen tetep ménāñ béghō.

⁹ Mmũ ane árēm be, “Nchí kō amem bediéré” ke ampap nōkō ntí manó, abhuet amem ejuri. ¹⁰ Mmũ ane ákōñ bati, ákō amem bediéré. Ne yēnyíñ épú bhak ndũ nepém eni ene ékway bekū yí ankwēn ndũ bebú. ¹¹ Ke mmũ ane ápábhé mómayi, achí amem ejuri ne ákō amem ejuri, keríñi ebhak ené yi árōñ mbōnyune ejuri ene yi achi amem ékū yi achi mbō nnémámík

Ebhíki ri menyie ekōñ ne mmik

¹² Bōbha, nchí siñ ntá yeka mbōnyune Mandem afónórí bebú ebheka éti Yesu Kristo. ¹³ Botá, nchí siñ ntá yeka mbōnyune báriñi yi Mmu ánāñ achi nyaka te mpok bábhíkíre ghoko mmik. Besak, nchí siñ ntá yeka mbōnyune mánu ne mbámbū, krate básōt awónem. ¹⁴ Bōbha, nchí siñ ntá yeka mbōnyune bárōp chi bo abhen báriñi Eta. Botá, nchí siñ ntá yeka mbōnyune báriñi mmu ane ánāñ achi nyaka te mpok mmik ábhíkíre bho. Besak, nchí siñ ntá yeka mbōnyune bábhōñ betāñ ne Eyōñ Mandem echi amem bati ayeka, ne mánā ne mbámbū básōt awónem

¹⁵ Báké nyie ekōñ ne mmik, ne yē chí menyíñi mmik. Ekōñ Eta epu amem ntí

mmu ane ányie ekəŋ ne mmik. ¹⁶ Menyij ebhen bo báfyè ngoŋo aré ndü béchyè bhə maŋák, ne menyij ebhen amík ayese ákwèn are enkə sémbón ekwak bebhəŋ bhə, ne beyä menyij ebhen békà bo abhen bábhónó bhə báyòŋmæet, bó menkem béfù chi ndü mmik bebú-ne. Bépú fu ná Eta. ¹⁷ Ne mmiki ne áfuère fuet ne menyij ebhi ebhen bo máŋwaka bebhəŋ. Ke mmu ane ákà menyij ebhen Mandem áyàŋ bo mánkə, ábhak nepém mpoknkem.

Mümpap Kristo

¹⁸ Bəbha, mmik arəp chi kekəwət memay. Báké ghəkəntik be séghati nyaka bhe be mümpap Kristo átwò. Yé chí néne, beyä bömpap abhen Kristo mánaŋ bátwə. Eyə ékə beše sérinjí be mpok ane mmik ámay achi kekəwət. ¹⁹ Bömpap bhə báfù chi ndü nkəwə ywese. Ke bápú nyaka mbəŋ bəbhesə. Mbə báchí bənkəwə ywese tetep, mbə bərəp ne bhesə. Ke bərə bhesə be émbák kponoroŋ be bápú ne bhesə. ²⁰ Ke mbák chi bhe, bápú enyu eyə, mbənyune Mmü ane achi Nyáná * anéné bhe amík, ne be mankem bəriŋi tetep Mandem. ²¹ Mpú siŋ be be bəbhíkí riŋi tetep. Nchí siŋ be chi ndü bəriŋi tetep ne bəriŋi be baraká nsé apu fu ndü tetep Mandem. ²² Sayri sayri, nsense chi agha? Chi mmu ane abhíkí ka be Yesu chi Mpeme ane Mandem afyé nyaka bariep be áto. Enyü mmu wu ke achi mümpap Kristo. Abhíkí noko Eta ne Mmə. ²³ Mmü ane ábhíkí ka be Mmə achi Mpeme ane Mandem áto apú kway bebhak mmu Eta. Ke mmü ane árəm kponoroŋ be Yesu achi Mmə Eta, abhəŋ nebharémæet ne Eta. ²⁴ Də ká menyij ebhen bəghókó te nebħənet mémbak amem bati yeka. Mbák mándó menyij ebhen bəghókó te nebħənet mémbak amem bati ayeka, bápú rə bebhak ndü nebharémæet ne Mmə ne Eta. ²⁵ Ne enyij ené Kristo yimbəŋ afyé bariep bechye bhesə chi nepém enen nebħíkí bhəŋ ngwenti?

²⁶ Nsiŋ be menyij ebhen be ménkə mándiŋi bəbhə nə báyaŋ berwə bhe. ²⁷ Ke Kristo achyé bhe Éfónó Bedyere Mmu achi ne bhe. Bəbhíkí chep ye mmu ane ákway betəŋ bhe menyij ebhen bechi tetep.

Éfónó Bedyere átoŋ bhe menyij menkem ne yəntiki enyij ene yi átoŋ bhe echi tetep. Nsé apu are. Nchí ghati ye bhe be, nkúbhé mbə enyü Éfónó Bedyere átoŋ bhe, báké rə bebhak ndü nebharémæet ne Mmə.

²⁸ Bəbha, báké rə bebhak ndü nebharémæet ne Mmə, be mpok ane yi ápətnsem fá amík, mámbón maŋák beghə yi, kebəŋ becháy ne ntíánwóp besí bhi mpok yi átwò. ²⁹ Bəriŋi be yi achi chak besí Mandem. Bəbhəŋ ye bəriŋi be yəntiki mmu ane ákə menyij ebhen bechi chak besí Mandem achi mmó Mandem.

3

Eriŋ ene bə Mandem echi kekəri ne ene bə Satan

¹ Ghó ká ndu Etayese áre kəŋ bhesə. Akəŋ bhesə tontó kpát ábhinjí bhesə be bəbhi, ne sechi bəbhi tetep. Ntí ane bə mmik bəbhíkí riŋi be sechi bə Mandem chi be bəbhíkí riŋi Mandem. ² Abhen ekəŋ, séchí bə Mandem néne, yé nə, bəbhíkíre təŋ beše enyu sébhək mburə mpok Kristo ápətnsem. Enyij ene sérinjí chi be mpok yi ábhəsi chəŋ sémbak mbə yi mbənyune séghə enyu yi achi. ³ Ne yé agha ane ábhákánti be chəŋ émfakari enyu eyə, ábhəre nti eni pépép mbə Kristo.

⁴ Yəntiki mmu ane ákə bebú, chi mmu ane apú bhəere bebhé Mandem, ne békə bebú chí bekwen bebhəere bebhé Mandem. ⁵ Bəriŋi be Yesu atwə nyaka fá amík chí beferə beše ndü nepémé bebú, ne bebú bépú ne yí. ⁶ Yé mmu ane ábhat mmæet ne Kristo ke andək ambi bekwə bebú apú. Mmu ane ábhəét bekwə bebú átoŋ be yi abhíkí re ghə Yesu ne abhíkí riŋi yi wáwák.

⁷ Bəbha, báké rə yé mmu ándwə bhe. Mmu ane ákə menyij ebhen bechi chak achi chak mbə Yesu. ⁸ Mmu ane árəŋ ambi bekwə bebú, chi mmu Satan, mbənyune Satan abho bekwə bebú te ndü nebħənet. Ntí ane Mmə Mandem átwó fá amík chi bechəŋti betik Satan.

⁹ Mmü ane árəbhé chi mmó Mandem, apú pəre kə bebú mbənyune nepém Mandem nechi ne yi. Ne apú kwáy berəŋ ambi bekwə bebú mbənyune Mandem ákə yi abhəŋ nebħə nekə. ¹⁰ Ghó enyij ene ékə séndiŋi bo abhen bachi bə Mandem ne abhen bachi

* **2:20** Ane achi Nyáná: Kristo.

bõ Satan nã. Yẽ agha ane ápú kã menyiy ebhen bechi chak besí Mandem apú mmó Mandem. Echi enyumót ne mmũ ane abhiki kã nti.

Bo Mandem babhãj bekãj bati

¹¹ Enyiy ene bãghókó te nebhdnet chi be sébhãj bekãj bati. ¹² Séké bhak mbã Ken mmu achi nyaka mmõ Satan, mbãmbã, ékã awáy mómayi Abel. Awáy manã ndaká yí? Awáy manã mbãnyune menyiy ebhen yi akã bebep nyaka, ke ebhen manã bebhak chak besí Mandem. ¹³ Bõma, éké bhak ye enyiyí maknkay ntá yeka mbák bõ mmik bápãp bhe. ¹⁴ Sérinj be séfú ndũ ñewú séchwe ndũ nepém mbãnyune sékãj bati bõnkwo. Mmũ ane ábhiki kãj nti mũnkwo abhãét ndũ ñewú. ¹⁵ Yẽntiki mmu ane ápãp nti achí ngwayti bho. Ne bãrij be nepém enen nebhiki bhãj ngwenti nepú bhak ne ngwayti bho. ¹⁶ Enyiy ene ékũ séndinjí enyiy ene bábhinj be ekãj chi nechye ane Yesu áchyé nepém eni eti yese. Ne bese nkwo sébhãj beka, yẽ chi ñewú, eti bati. ¹⁷ Mbák mmu abhãj menyiyí mmik ke aghó nókó mómayi angwót nti ne yi, ná ekãj Mandem ebhak yi anti? ¹⁸ Bõbha, séndã berem chi ne eyãjõnyu be sékãj bati. Séntõj tetep be sékãj bati ndũ menyiy ebhen sékã.

Ekãj ene sébhõjõ ne bati efyẽ bhese nti besí Mandem

¹⁹ Ekãj ene sébhõjõ ne bati ke ékwãk bhese babhãj séndinj be séchi bõ Mandem mmu achi tetep. Eyã efyẽ bese nti ndũ mpok ane sénikmãet ntá Mandem, ²⁰ Yẽ chí mpok ane bati yesé átãj bhese be séchí bõ bebã, sépú bhãj becháy besí Mandem mbãnyune nkaysi Mandem achá ane achi amem bati yese ne yimbãj arinjí yẽntiki enyiy. ²¹ Abhen ekãj, mbák bati yese ápú ji bhese sépu bhãj becháy besí Mandem mpok sénikmãet. ²² Ne áchyé bhese yẽntiki enyiy ene sénikmãet be yi anchye bhese mbãnyune sébhãre bebhé bhi ne sékũ menyiy ebhen béchyè yi manák. ²³ Ne ebhé eyi chi be sénókó Yesu Kristo mmu achi Mõywi ne be sénkãj bati nkúbhé mbãnyũ yi aghati bhese be senkã. ²⁴ Bõ mankem abhen bábhãre bebhé Mandem chí bõ abhén bábhõjõ nebharémãet ne yi, yí abhõj nebharémãet ne bhã. Ne enyiy ene

étõj bhese be Mandem achi ne bhese chí Efõjõ yi mmu yi achye bhese.

4

Enyũ enyiy ene éfũ ntá Efõjõ Mandem

¹ Abhen ekãj, bãké noko yẽntiki Efõjõ, ke bãbhãj bechak ene echi ansem enyiy ene mmu árẽm ndu beghã mbák chi Efõjõ Mandem mbãnyune, baremé kepinti nsé báya fá amik. ² Enyiy ene ékũ mãndinj mbák Efõjõ Mandem achi ne mmu chí be yẽ agha ane árẽm kponorõj be Yesu Kristo asãt nyaka mmãet nkwanwan atwó fá amik, Efõjõ Mandem achi ne yi. ³ Ne yẽntiki mmu ane ápú rem kponjórõj be Yesu atwã nyaka fá amik mbã nkwanwan, efõjõ ene ebhak ne yi epu fu ntá Mandem. Enyu mmu wu ábhãj chi efõjõ mũmpãp Kristo ane bãghõk nyaka be átwã fá amik, ne anãj achi fá amik néne.

⁴ Ke bõbha, bãchí bo Mandem, ne mãnan mãnu ne baremé kepinti nsé bãsãt awõnem, mbãnyune mmũ ane achi ne bhe atãj achá ane achi fá amik. ⁵ Baremé kepinti nsé chí bõ mmik ane. Eti yã kẽ bõ bátõj menyiy ebhen bechi chí nkaysi bõ mmik ne bõ mmik bãghõk bhã. ⁶ Ké séchí bo Mandem ne yẽntiki mmu ane arinjí Mandem ághõk enyiy ene sétõj. Mmu ane apu mmũ Mandem apú ghok bhese. Enyu eyã ke sérinj mbák Efõjõ Mandem mmu akũ bo mãndinj tetep ane Mandem ke achi ne mmu, ne mbák efõjõ ene érwã bho ke echi ne mmu.

Mandem akãj bese, ne sébhãj bekãj bati

⁷ Abhen ekãj, séndók ambi bekãj bati mbãnyune ekãj éfũ chi ntá Mandem. Ne mmu ane akãj bo achí mmó Mandem ne arinj Mandem. ⁸ Mmu ane abhiki kãj bo, abhíkí rinj Mandem mbãnyune Mandem chi Mmũ ekãj. ⁹ Mandem atõj ekãj ene yi ábhõjõ ne bhese ndũ átõ Njanã Mõywi fá amik be sémfúét ntá yi sémbõj nepém. ¹⁰ Séngõ ekãj ene mbõj ndu échí. Puyẽ be sekãj Mandem, ke chí bé Mandem akãj bhese kpát atõ Mõywi mbã akap ane ápókõ bebã bhese, be yi amfonori bhese. ¹¹ Abhen ekãj, tẽndu Mandem akãj bhese tontó enyu ene, sébhãj bekãj bati nkwo. ¹² Yẽ mmu abhíkí re ghã Mandem ne amik. Ke mbák

sénkəŋ bati, Mandem äbhak ne bhese ne ekəŋ eyi enjwi bhese anti pəot.

¹³ Ne enyij ene ékà séndijí be séchi ne Mandem mpoknkem ne be yí achi ne bhese mpoknkem chí Efónó yi ene yi achye bhese. ¹⁴ Séghǎ ne amík, ne sérèm be Eta ato Mýwi Yesu fá amík mbə Mpepe yěntiki mmu. ¹⁵ Yě agha ane árèm kponorəŋ be Yesu chi Mmə Mandem, Mandem äbhəŋ nebharemmet ne yi, ne yí äbhəŋ nebharemmet ne Mandem. ¹⁶ Besé babhəŋ sériŋi ye ne sénókó be Mandem akəŋ bhese tontó.

Mandem chi Mmü ekəŋ, ne mmu ane ákəŋ bati äbhəŋ nebharemmet ne Mandem ne Mandem äbhatmmet ne yí. ¹⁷ Enyu ené sékway berijí be ekəŋ Mandem ejwi bese anti pəot chí be nywəp Mandem átəŋ bo sepú bhəŋ becháy, mbənyune séchí mbə Mýwi ndü nepém enesé fá amík. ¹⁸ Becháy bépú ndü ekəŋ. Ekəŋ ene éjwí pəot éfère mmu becháy anti. Mmu ane becháy bechi yi anti ächáy chí ntəmsi. Ne mmu ane äbhəŋó becháy chí ane ekəŋ Mandem ebhíkí jwi yi anti pəot. ¹⁹ Sebəŋ ekəŋ amem bati mbənyune Mandem ayambi akəŋ bese. ²⁰ Mbák mmu árèm be akəŋ Mandem ke ampap nti nkwa, nə mmü wu achi nsense, mbənyune mbák mmu abhiki kəŋ nti nkwa ane yi ághə, ná yi ákway bekaŋ Mandem mmu yi apu ghə ne amík? ²¹ Ne ebhé ene Mandem achye bhese echi be mmu ane akəŋə Mandem abhəŋ bekəŋ nti nkwa nkwa.

5

Mmu ane anoko be Yesu chi Kristo achi mmó Mandem

¹ Yěntiki mmu ane ánókó be Yesu chi Mpepe Mandem afyé nyaka bariəp be ätə achi mmó Mandem. Ne yěntiki mmu ane ákəŋ chí ákəŋ mýwi nkwa. ² Sérinjí be sekəŋ bǎ Mandem tetep mbák sékəŋ Mandem ne mbák sébhəere bebhé bhi. ³ Bekəŋ Mandem chí bebhəere bebhé bhi. Ne bebhəere bebhé bhi puyé etanjí enyij, ⁴ mbənyune yěntiki mmu ane Mandem áchyé nepém nekə änú ne mmik ansəre nəkə chí awónem. Ne enyij ene éká sénú sənət awónem chí ndu sébhəŋ nekə be Yesu achi Kristo. ⁵ Agha átəŋ ancha

mmik? Chi ndiere mmu ane ánókó be Yesu chí Mmə Mandem.

Mbəŋ Mandem achi ntisie ntá Yesu Kristo

⁶ Né chi Mpepe Mandem afyé nyaka bariəp be ätə. Atwó fá amík, bájwíti yi ne manyiəp. Etaré nókó manəŋ mi arək amík. Ne Efónó Bedyere achi ntisie be Yesu Kristo árèm chí tetep. ⁷ Ene étəŋ bé batisié abhen bərəm bé Yesu chí Kristo báchí bərat. ⁸ Batisye bhə bati arát chí Efónó Bedyere ne manyiəp, ne manəŋ, ne bərəm chí enyij émət. ⁹ Mbák bakwəŋwəŋ bərəm menyij ebhen bó bəriŋí sənoko bhə. Sébhəŋ yé menoko enyij ene Mandem árèm éti Mýwi écha ene nkwa árèm mbənyune yi achi Mandem. Ne Mandem até ntisie éti Mýwi. ¹⁰ Echí ye be yě agha ane anoko Mmə Mandem, äriŋi amem nti eni be enyij ene Mandem areme éti Mýwi echí tetep. Bǎ abhen bəbhíkí noko bərəm be Mandem äsə chí nsé mbənyune bó bəbhíkí noko enyij ene yi árèm éti Mýwi. ¹¹ Ne enyij ene Mandem árèm éti Mýwi chí be yí áchyé bhese nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti ne nepém enə néfú chí ntá Mýwi. ¹² Echí ye be yě agha ane äbháre mmem ne Mmə Mandem, äbhəŋ nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti. Ne mmu ane abhiki bhat mmem ne Mmə Mandem abhiki bhəŋ nepém enə.

Beyəŋə ngwenti

¹³ Nsiŋ menyij ebhen ntá yeka bo mánókó Mmə Mandem ndu beka máninjí be mánəŋ bəbhəŋ nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti. ¹⁴ Ne mpok sənikmmet sépú makati mbənyune sériŋi be yěntiki mpok ane sənikmmet éti enyij, áchyé bhese yə mbák enyij ene séyən ékə ndəŋ amət ne nkaysi yi. ¹⁵ Ne mbák seriŋi be sənikmmet yi ángók bhese, sébhəŋ ye bəriŋi be yi anəŋ áchyé bhese yěntiki enyij ene sənikmmet be yi anchye bhese.

¹⁶ Mbák mmu ywəka ángə nti mmü Mandem ndü ákə bebə ebhen bepə twə ne newú, ánikmmet ntá Mandem ne chəŋ Mandem anchye mmü wu nepém. Bebə bechi ebhen bətwə ne newú, ke mbíkí rem be mmu ánikmmet éti mmu ane áká enyü bebə ebhə. ¹⁷ Bekwéné menkem chí bebə. Ke bebə bechi ebhen bepə twə ne newú.

¹⁸ Sérĩñĩ bε mmu anε Mandεm áchyé yi nepém nekó apú pεre kɔŋ bekɔ bebá mbɔnyunε Mmɔ Mandεm achi ne yi ne ákém yi enyu εne Satan apu kway bekɔ yi yěnyĩŋ. ¹⁹ Sérĩñĩ bε sechi bɔ Mandεm kε bɔ mmik mankεm báchĩ amɔ mbámbɔ. ²⁰ Sérĩñĩ bé Mmɔ Mandεm atwɔ anéné bati ayεε amεm bε séndĩñĩ Mandεm mmu achi tetεp. Néne, sebhare mmɔet ne Mandεm mbɔ enyũ sébháré mmɔet ne Móywi Yesu Kristo. Yí aywĩntĩ kě áchĩ Mandεm tetεp ne yí kě áchyè nepém enen nebhiki bhɔŋ ngwenti. ²¹ Bɔbha, báké bhɔŋ yěnyĩŋ bekɔ ne bɔ mandεm nsé.

**Ekáti
Jñn
ene ejwi bebay**

Jñn átò bakak ntá bo abhen yi ásiní ekáti ene

¹ Με Jñn münti bakonjo Yesu amət kë nchí siñ ekáti ene. Nchí siñ ntá ye, wə máyese ane Mandem áyábhé ne ntá bǎbhe. Nkəñ be tetep, ne puyě chi me awánti kë nkón bhe. Yěntiki mmu ácháak ane áriñi tetep Mandem akəñ be. ² Nkəñ be mbənyune besé séríñi tetep ane ábhák amem bati ayese ne abhak ne bese te ndü neñokómik enen nétwò. ³ Mandem Eta ne Yesu Kristo mántón besé berĩndu, mángó bhesé ntínso, ne mánychye bhesé kpák ndu sékòño tetep Mandem ne ndü sébhòñ ekəñ ne bati.

Sénkóño tetep sénkəñ bati

⁴ Mbǎñ nyaka beyǎ mañák ndu betemeri mbək bǎbhe ne beghə be bǎ bákòño tetep Mandem nkúbhé mbə enyũ Mandem Eta ághátí bese sénká. ⁵ Máyese, nchí níkmæt be sénkəñ bati. Ene épú ebhé ekə. Méchyè wə chi nkúbhé ebhé ene séríñi te mpok sebho bekonjo Yesu. ⁶ Ne ekəñ ené tetep chi beka enyñ ene Mandem ághátí bhesé senka. Ebhé Mandem érəm be sénkəñ bati nkúbhé mbə enyũ bághókó te nebhònet. ⁷ Nchí rem nə mbənyune bǎ abhen bǎrwò bati bachi yěntiki ebhak. Bábhíki ka be Yesu Kristo atwə nyaka fá amik mbə nkwañwan. Enyũ mmũ wu achi mmu amət ndü mpáy bho abhen bǎrwò bho, ne achí mümpap Kristo. ⁸ Sət yeka mpok bé bǎké ka betik ndéndem, kebəñ nsáy ndü betik ebhə. Sət ká mpok enyu ene bǎbhòñ nsáy yeka nkem.

⁹ Diñi ká be yě agha ane ápú pere konjo menyñ ebhen Kristo átónó, ke ámaka nkaysi achák aré, apú bhat mmæt ne Mandem. Ke mmu ane árəñ ambi bekonjo menyñ ebhen Kristo átónó, Eta ábhák ne yi, Mýwi nkwa ábhak ne yi. ¹⁰ Etəñ ye be mbák mmu átwǎ ntá yeka ane átəñ menyñ ebhen bepu ndón amət ne ebhen Kristo átónó, yě mmu ywəka áké syepti mmũ wu amem eket eyi. Yě chí bekaka yi bǎké kaka. ¹¹ Nchí rem

nə mbənyune yěntiki mmu ane ákàka enyũ mmũ wu áchəm mmæt ne yi ndü bebú ebhi.

Beyəñó ngwenti

¹² Mbǎñ beyǎ menyñ bechak beghati bhe, ke mbíki yan befyə bhə menkem amem ekáti ene. Mbǎñ nkaysi bétwə beghə bhe be séndem kepí besí ne besi, bé mañák amese anjwi pət.

¹³ Bə mómayeka ane ngərə ane Mandem áyábhé bǎtò bhe bakak nkwa.

Εκάτι Jñn ene ejwi berat

Jñn átò bakak ntá mmu ane yi ásínjì ekáti ene

¹ Με Jñn münti bakoño Yesu ke nchí síη ekáti ene. Gáyos, nchí síη ntá ye, wə mmu nkóño tetep.

² Ane ekəη, nchí níkmæet be óké me, ne be yěntiki enyíη embak sayri ne wə nkúbhé mbə enyũ nepém ene mbə mmu Mandem nechi sayri. ³ Mbəη beyă mañák mpok ngókó enyíη ene mbək bəmayese ndũ nnyén Yesu bátwó fá baghati besε. Bághátí bhese be wə əchí mmũ tetep ndũ mbi Mandem nkúbhé mbə enyu, sayri sayri, ókónó tetep.

⁴ Yi ékwáy bechye me mañák éncha beghok be bəbha bákòño tetep Mandem?

Eri bekwak bo abhen bátəη Eyəη Mandem

⁵ Ane ekəη, ókə betik Mandem erírí ndũ ókəm bənkwə erírí, sayri sayri, abhen bachi manká. ⁶ Bághátí Nkwə Kristo abhen fá əti ekəη eyε ne berítí menyíη ebhen óká ntá yap. Mpok ane bə bərə berəη ambí, chyε bhə nekwaκ enen nékwáy ndũ betik Mandem ebhen bo bákə. ⁷ Bákə chi beka betik Kristo. Əti yə bápú sət yě nekwaκ ntá bo abhen bábhíkí ríηi Mandem. ⁸ Besé babhəη sébhəη ye bechye menyũ bo bhə nekwaκ be sémbák bati bakə betik ne bhə ndu beghati bho tetep Mandem.

Diyotrífis ne Demétriyos

⁹ Nsíη barəη ekáti ntá nkwə Kristo abhen awu, ke Diyotrífis mmu ákəη bebhak münti, abhíkí fyé ntí ndũ enyíη ene méréηm.

¹⁰ Mpok ntwó awu chəη mbəre ndak ane ne enyũ yi áchəηti nnyén ena besí bənkwə. Ebhíkí émay nə. Yímbəη apú ka besyepti batí bənkwə ne ákəη te bo abhen báyan beka nə, ne abók bhə be mándə Nkwə Kristo.

¹¹ Ane ekəη, óké ηəkə ebéptí epíη. Nəkó chí enyíη ene erí. Mmũ ane ákə berí chí mmu Mandem, ke mmu ane ákə bebú abhíkire ghə Mandem. ¹² Yěntiki mmu ndũ eká Mandem ärəm erírí əti Demétriyos. Yě chí

nepém eni nétəη be akəη tetep Mandem ne achi erítí mmu. Bəriηi be enyíη ene méréηm echi tetep.

Beyəηó ngwenti

¹³ Mbəη beyă menyíη béghátí bhe, ke mbíkí yan besíη bə menkem amem ekáti ene. ¹⁴ Nnókó be nchí twə chəη beghə bhe mandú mpok. Mpok yə, chəη séndem kepí besí ne besí.

¹⁵ Kpák Mandem ámbak ne bhe. Maməre bhe mankem ndũ nkwə Mandem abhen fá bátə wə bakak. Kaká yěntiki mməere wa ane achi ndũ nkwə Mandem abhen awu.

Ekáti Jud

¹ Με Júd κε nchí sijn ekáti ene. Nchí mübetok Yesu Kristo ne nchí manə Jems.

Nchí sijn ntá yeka bo abhen Mandem mmu achi Etayese abhíñí. Yí akəñ be ne áká be Yesu ámbák Mbabheri yweka. ² Mandem ángó bhe ntínso, ánychε bhe kpák ne ekəñ eyi tontó tontó.

Batəñó nse

³ Abhen ekəñ, ndu nchí yán tontó besijn be έti nepepe ane Mandem ápémé bhese mankem, ngó be mbəñ besijn ngáti bhe be mánkém tetep ane Mbok Ndíndí be ambak mbə enyü báchyé yə ntá bo Mandem ndəñ amət ndak ámay. ⁴ Nchí rem nə mbənyune mbək bo abhen bábhíkí ríñi Mandem mánóne bachwe ndü nkwo yeka. Bə mánü beyibhiri Eyəñ Mandem έti berĩndu ebhi ne bhese. Bákü nə ndu bárəm be Mandem áchyé bhese ngəngəñ be senchwe ndü barak epúsí. Bábyák Yesu Kristo ene yi ke achi Eta ntá yese ne yi aywĩnti ke ábhónó bhese. Mənanə basijn nyaka tentep be chəñ Mandem antemsi menyü böbhə.

⁵ Yəndu báká bəriñi menyijn ebhen menkem ndəñ amət, nchí yán betik be be Eta Mandem aféré nyaka bo Israel ámó bo Ijip ke bəgháká nókó ambi, anañə abhen babhiki noko. ⁶ Báké ghəkəntik be bəángel abhen babhiki ka bebhak ndü bechəkə ebhen Mandem afyé bhə, asət nyaka bhə abhúré amem nepi enen nэгiri pyəə ne ngem bekak, ne enyu eyə ke bábhak mpoknkem. Aré, mánəñ te nywəp negho enen Mandem átəñ bho. ⁷ Báké ghəkəntik nkwo etək Sódóm ne ene Gomóra ne betək béchák ebhen békókósí nyaka ne bhə. Bo betək ebhə báchyé nyaka mməet ndü barak epúsí ne bepə baraká kebhubé áchák ane bakwəñwanə babhiki bhəñ beka. Bó nkwo bachi ndü esəñori amem ngó ane apu neme, ne eyə chí erijn ntá bo abhen bábhíkí noko Mandem. ⁸ Yé nə, echi enyü yə ne böbhen nkwo. Bəghə kenó amík antifú ekem kékə bə mámbyak betəñ ebhen Mandem ábhónó amfáy yap. Bekəñə kenó ekə bárəm bebépti

menyijn έti befónó ebhen bébhónó betəñ amfay bho, mánkə nəkə bepə barak epúsí. ⁹ Ke yé chi mpok Máikel münti bəángel ákəm nyaka epáti ne Satan έti mmu wap ane ábhónó besət erene Moses, abhíkí sət betəñ ndü mməet yi bé ándem ebépti enyijn ntá Satan. Arem nyaka chi be, “Mandem Acha ánji wə!” ¹⁰ Ke böbhen bárəm bebépti menyijn έti yəntiki enyijn ene bə bábhíkí jwimem. Báchí mbə nyábhi ene ébhíkí bhónə keboñ, ne yəntiki enyijn ene ékó yó anti, ékə kə. Ne menyijn ebhə ke béwəy bhə. ¹¹ Chəñ émbep ntá yap éncha! Bákəñə chi bayarəkak Ken. Bákü nkwo bebépti menyijn ndü bebəñ nsáy mbə Balam ákə nyaka. Bágü mbənyune bátəñnti ne Mandem mbə enyü Kóra akə nyaka, agú. ¹² Mpok bəchəm menyie nenyié-ekəñ ne bati, bábhak mbə bakwap amen áchəñti nenyié. Bətwə mánchəkə menyie ne menyü, mánkaysi nəkə chi ndiere mməet eyap. Bábhíkí bhəñ ntíanwəp. Báchí mbə bekpəkó nebhan enen mbúep ápəkə amfay ke yé manyiep kefú are ánkwen. Báchí mbə menək ebhen bəpú nyu kepepe yé chi ndü mpok ane menək menyü kepepe. Báchí mbə menək ebhen bəghémé ne bakanə ne bégú ndak ámay. ¹³ Bə bachi mbə betəñti mpérényen amem manyu ngo ene égbəghə émbay nəkə gboo, gboo. Menyijn ntianywəp ebhen bə bákü bechi mbə efen ene mpérényen égbəghə embay nəkə angəkənyén. Báchí mbə mambə mfay ane ábónəboñ. Mandem abhúré ebhak ntá yap, ebhak ene égiri pyəə. Aré ke bábhónó bebhak ngwenti ti. ¹⁴ Enək mmu achi nyaka ndü mkpák bachĩmbi bhese tándramət bebho aməet Adam anəñ arem nyaka tembi έti böbhen be, “Acha átwə ne ngémtáy bəángel Mandem. ¹⁵ Átwə bekpət manyé bo mmik nkem, antemsi abhén bápú kə menyijn mbə bo Mandem έti bepepti menyijn ebhen bə bárəm ebúbə έti yi.” ¹⁶ Böbhen chi bo enywĩnti ne bəkəñ beji bati. Bákəñə chí bebépti menyijn ebhen béfù bə anti. Báchí bö mpányu ne básət sérwərényu besət nəkə menyijn ntá bho.

Dók ká ambi bekoñə tetep Mandem

¹⁷ Abhen ekəñ, ke mbák chi bhe, bəke ghəkəntik menyijn ebhen bönto Yesu Kristo

Acha ywese bárémé tentep be bébhəŋ bэфákári. ¹⁸ Bárəm nyaka ntá yeka be, “Ndü manywəbhé ngwenti mmik, chəŋ bö keyókó mámfú mánjəkə nəkə bhe. Ndü nepém enap, bó bákəŋə chí bebépti menyih ebhen mmuet eyap étò bö mánkə.” ¹⁹ Bó ke bátwə ne ákóré nenti eneka. Menyihí mmik ke bébhəŋó betəŋ ndü nepém enap, puyě chí Efónó Mandem. ²⁰ Abhen ekəŋ, ke mbák chí bhe, bəbhəŋ bekə yěntiki enyih ndu bekwak bati, be mǎngó ndü menyih ebhen mǎnókó, ebhén bэфú ntá mbəŋ Mandem. Mpok mǎnikmuet dö ká Efónó Bedyere ankwak bhe. ²¹ Dók ká ambi bebhəere nepém eneka enyu ené étəŋ be Mandem akəŋ bhe, mǎndək ambi menəŋ bé Acha ywese Yesu Kristo áchyé bhe nepém enen nebhiki bhəŋ ngwenti ěti ntínso eni.

²² Ghó ká ntínso ne bo abhen bachi ekak émət nefi, ekak émət anywóp. ²³ Sye ka abhénéfú feré ndü ngó Satan, mǎmpeme bhə. Ghó ká bachak ntínso, ke mǎnsót mpok be bö báké chare bhe ne bebá bhap. Pap ka yě chí nden eyap ené mánó ne bepǒ menyih ebhen mǎŋwaka, mánkə nəkə.

Bakak ámbák ne Mandem

²⁴ Sénchíe ye bakak ntá Mandem. Yi ákway bekem be be báké kwén ansem. Chəŋ yi ankə bǎke nyóp mmuet, antwó ne bhe besí bhi. Aré, bǎghó kenókó eki, mǎmbak maŋák mpoknkem. ²⁵ Sémbítí Mandem. Yi aywinti ke áchí Acha. Yí ke áfúéré ntá Yesu Kristo bépémé bese. Yi ke ábhəŋó kenókó, ne keném, ne betəŋ, ne kefo kenkem, mpoknkem ane áfúéré ansem, ne néne, ngwenti ti. Amen.

Ekáti kenó Jǎn

Menyij ebhén bechi amem ekáti-ne

¹ Ekáti ene érém ěti menyij ebhén bebhǎnǎ befakari mandú mpok. Mandem achyé nyaka Yesu Kristo menyij ebhǎ be yi antǎn bǎ ntá bǎbetǎk abhi. Yesu ató ye ángel akú mmǎbetok aywi Jǎn arinjǎ bhǎ. ² Jǎn até ntísie ndú Eyǎn Mandem, ne ndú menyij ebhen Yesu Kristo ákú yi arinjǎ. Asíj yěntiki enyij ene yi ághó. ³ Ęri echa ntá mmǔ-ne ápǎy ne eyǎn amfay beyǎn ebhén-ne bérém ěti menyij ebhen bebhǎnǎ befakari. Ęri echa ntá bo abhen bátá batú beghok ndú bǎpǎy ekáti ene ne mámbǔre menyij abhen básinjǎ amem ekáti ene mbǎnyune mpok ane menyij ebhen bebhǎnǎ befakari arǎp chi kekǔwǎt.

Jǎn áto bakak ntá beka bǎnkǔwǎ Yesu tándrámǎt

⁴ Mme Jǎn nchí síj ekáti ene ntá beka bǎnkǔwǎ tándrámǎt abhen báchí atú Esia. Mandem mmu achi néne, abhak tǔ nyaka, ne átwǎ antǎn be berǎndu, anchye bhe kpák. Befónǎ tándrámǎt ebhen bechi besí enǎkǎ kefǎ Mandem méntǎn nkǔwǎ bhe berǎndu, ménchye be kpák. ⁵ Ne Yesu Kristo mmu achi ntísie Mandem ane tetep antǎn be berǎndu, anchye bhe kpák. Yi chí mmǔ mbi ane áfú ndú newú, ne Mfǎ bafǎ mmik. Akǎn bhesé ne aféré bhesé ndú bebú ne manǎn ami. ⁶ Akú bese sémbák bǎbhi abhen yi achi Mfǎ wap. Akú bé sémbák bachiǎkap ntá Etayi Mandem. Keném ne kefǎ chí eki mpoknkem. Amen. * ⁷ Ghok ka, yi átwǎ amem nebhan, ne chǎn yěntiki mmu angǎ yi ne amík. Ne yěntiki mmu ane áyéme yi ne nekǎn ághǎ chǎn yi nkǔwǎ. Manerékeré bho ankem fá amik bádǎ chǎn kebǎ ěti yi. Ebhǎn befakari enyu eyǎ. Amen. ⁸ Acha Mandem Betǎn Menkem árém be, “Me ke Nchi kú yěntiki enyij émbo bebhak ne Me ke nchi kú yěntiki enyij entwǎ ndú Ngwenti.”

* **1:6** Amen ndu Kényan chi “Embák nǎ”. † **1:8** Ndú eyǎn Grik chi Alfa ne Omega. Alfa chi enyinjǎ mbi ndú basinjǎ Grik. Omega ke achoko nnet ndú basinjǎ Grik. Ghǎ nkǔwǎ 21.6 ne 22.13. ‡ **1:17** Me ke Nchí “Ambi ne Ansem”: Echi enyij émǎt ne “Alfa ne Omega”.

† Yi achí néne, achí tǔ mpok mmik ábhíkí re bho, ne átwǎ chǎn.

Jǎn aghó Yesu Kristo ne amík

⁹ Mme Jǎn mǎmáyeke, me mmǔ amǎt ndú nkǔwǎ bakoǎ Yesu ké nchí síj ekáti ene. Nchí nson amǎt ne be ndú besǎnǎri ebhen séghǎ, ne ndu Yesu achi Mfǎ ywese ne ndú sechi kpirí ndú ekébhénti eyese. Nchí múkenǎn amem etǎk nentinyén ené bǎbhinjǎ be Pátmǎs ndu nchi ghati bo Eyǎn Mandem ne nte ntísie ndú menyij ebhen Yesu ákú bo bǎrinjǎ. ¹⁰ Ndú nywǎbhé neywémǎet nemǎt, ené Ęfónǎ Bedyere achi ne me, ngók eyǎn etanatan ndú éfú me ansem. Ebhák mbǎ eyǎnǎ mmba. ¹¹ Ere rem be, “Sǎt ekáti síj yěntiki enyij ene óghǎ, ónto yǎ ntá bakǔwǎ bo Yesu tándrámǎt awu etǎk Ęfesǎs, ne etǎk Smína, ne etǎk Pégamǎm, ne etǎk Tiatíra, ne etǎk Sádís, ne etǎk Filadélfia, ne etǎk Laodísia.”

¹² Njibhiri ye mmǎet ndu béghǎ mmu ane eyǎn eyi étwǎ ntá ya. Ngó menyij pú tándrámǎt ebhen bepǎkǎ berǎnǎ mkpak. ¹³ Ne néntí menyij erǎnǎ bhǎ, ngó mmǔfú. Abhak mbǎ Mmu ane áfú ntá Mandem. Abhǎn *éwet amǎet ene éghaka yi te ndú memǎ-bekak. Agwǎt mgbat nkǔet ane bághókǎ ne pú ambeápak. ¹⁴ Ęmenénti yi ebhak pépǎpǎ mbǎ etǎkǎfǎn. Ntí ywi ábhák enyumǎt. Amík ayi ábhák mbǎ ngó ane ádu. ¹⁵ Bekak ebhi bebhak mbǎ *brǎns ane básǎnǎ ne etantǎ ngó ndu beféré ményinjǎ ménkem aré. Eyǎn eyi ébhak mbǎ ewaré tutunyén. ¹⁶ Akém mambe tándrámǎt ne awónem aywi. Akparenja nsem épáy ane áchap are fú yi anyu, ne besí bhi bere ghǎ mbǎ mmok ane ngósí.

¹⁷ Mpok ngó yi, nkǔwén bekak ebhi nkáy mbǎ ngú. Ke yi anyanǎ awónem aywi me amǎet arem be, “ǔké chay, Mme ké nchí Ambi ne Ansem.” † ¹⁸ Mme ké nchí mmu ane achi nepém. Ngǔ nyaka, ke ghǎ, nchí nepém mpoknkem. Ne mbǎn betǎn ndu beku bawú mambak nepém, ne mbǎn efinjǎ ndu ménéne etǎkǎ bawú. ¹⁹ Síj ye yěntiki enyij ene óghǎ, ebhén béchí, ne ebhen bébhǎnǎ befákari ansem mpok. ²⁰ Mbák

chi enyij bhésé bhésé ene eyij mambe tándrámat ane óghó ndü awónem awa ne menyij gol tándrámat ebhen bépòkò berónjò, dijí bé mambe tándrámat chí bǎángel tándrámat abhen bábhàbheri beka bǒnkwo tándrámat. Ne menyij ebhen bépòkò berónjò tándrámat chí beká bǒnkwo tándrámat bhǎ.

2

Ekáti ené Yesu ató ntá eka bǒnkwo ene etók Efesós

1 Yesu aghati Jón be, “Sij ekáti-ne tó ntá ángel ane ábhàbheri bǒnkwo abhen etók Efesós. Sij, kǎ bó mándinjí bé beyǎ ebhen béfú ntá mmu ane ákémé mambe tándrámat ndü awónem aywi, ne ákò néntí menyij pú tándrámat ebhen bépòkò berónjò.”

2 Yesu arǎk ambi bérém be, “Ndíjí betik ebheka, ndíjí nsónjí ane mǎnèp ndu betik, ne ndíjí ndü bǎtè kpirí ndu ekébhénti. Ndíjí be bǎpú chyé mbi ntá bǒ babúabǎ. Ke mǎmǎ bo abhen bǎrèm be bachi bǒnto ené bǎpú, ne bǎghǎ be bǎpú bǒ tetep. 3 Ndíjí be bǎtè kpirí ne ekébhénti ne bǎkǎ besǎjǎri ebhen bǎghǎ èti ya kepǎp beka nǎ. 4 Ke enyij émǎt echí ne bhe ené mbíkí kǎj. Ekǎj ené mbi ené bábhǎjǎ nyaka ne me epet epu. 5 Tik ye ka enyij ene ékú bǎkwéné ansem, mǎntík nsem ndü bebú ebheka mǎmpet mǎnkǎ nǎkǎ berítí betik ebhen bǎkǎ nyaka. Mbák épú nǎ, chǎj ntwǎ ntá yeka mféré enyij eyeka ene épòkǎ berónjǎ ndü nebhuet ane yǎ echí. 6 Ke nchí kaka bhe ndü enyij émǎt. Bǎpap menyij ebhen bakonjǎ Níkolás bǎkǎ nkúbhé mbǎnyu mpábhé bhǎ.

7 “Mmü ane ábhónjǎ batú ángók enyij ene Efónjǎ Mandem árèm ntá beka bo Kristo. Yǎntíkí mmu ane ánú ásóré awónem, nchí chyé yi mbi be anyie kepem ekén enǎk ene échyè nepém. Yǎ echí amem *nebhuet manják Mandem.”

Ekáti ené Yesu ató ntá bǒnkwo abhen etók Smáyna

8 Yesu arǎk ambi bégháti Jón be, “Sij ekáti ene to ntá ángel ane ábhàbheri bǒnkwo

abhen etók Smína. Sij kǎ bó mándinjí bé beyǎ ebhen béfú ntá Mmü ane achi nebhnǎt ne ngwenti, yí mmú ágú nyaka ke apetnsem ndü nepém.” 9 Yesu arǎk ambi berem be, “Ndíjí besǎjǎri ne kechep ekeka. Ke ndü baraká Mandem bábhǎj beyǎ menyij. Ndíjí bebéptí menyij ebhen bǒ bǎrèm èti yeke. Bǒbhǎ chí bo abhen bǎrèm be bǎchí bo Israel ene bǎpú. Bǎchí chí nkwo Satan. 10 Bǎké cháý besǎjǎri ebhen bétwǎ be ambi. Ghok ka, mfo befónjǎ bebúbebǎ ákǎ chǎj mǎmfye mbǎk ayeka ekerékenǎj ndu memǎ bhe. Ne chǎj mǎmbǎj esǎjǎri ndü manywǎp byó. Ke bǎj ka neka te ndü newú. Ne chǎj mǎmbǎj nepém enen nebhi kǎ bhǎj ngwenti mbǎ nta kenókó mbǎnyune mǎnu bǎsǎt awónem.

11 “Mmu ane ábhónjǎ batú, ángók enyij ene Efónjǎ Mandem árèm ntá beka bǒnkwo. Mmu ane ánú ásóré awónem, newú enen nejwi apay nepú tǎk yi.”

Ekáti ené Yesu ató ntá bǒnkwo abhen etók Pégamum

12 Yesu arǎk ambi bégháti Jón be, “Sij ekáti ene tó ntá ángel ane ábhàbheri bǒnkwo abhen etók Pégamǎm. Sij kǎ bó mándinjí bé beyǎ ebhen béfú ntá mmu ane ábhónjǎ akparenja nsem epay ane áchǎp.”

13 Yesu arǎk ambi berem be, “Ndíjí nebhuet ane bǎchí aré. Chí nebhuet ane enǎkǎ kefǎ Satan echí! Bǎtè kpirí ne me ne bábhíkí bhǎt besíkí nti ne me yǎ chí ndü mpok ane báwáy Antipas mmu achi nyaka ntísie wa ane ágháti nyaka bǒ tetep Mandem ne nti nemǎt. Báwáy yi nenti eneka ndü nebhuet ane Satan áchǎkǎ. 14 Ke mpǎy menyij bechi ne bhe ebhen mbíkí kǎj. Mbǎk yeke bǎkǎj menyij ebhen Bálám átónjǎ. Bálám átǎj nyaka Bálak enyü yí akway beka bo Israel mǎnkwen ndü bebú, ne be mányíé nenyíé enen bayere bachye mbǎ akap ntá bǎmandem nsé, ne mǎnkǎ nǎkǎ barak épusi. 15 Enyumǎt ke échí bé mbǎk yeke nkwo bǎtè kpirí ndü menyij ebhen bakonjǎ Nikolás bátǎj, * beka bǎ mankwen ndü nkúbhé bebú ebhen. 16 Ndu echí nǎ, tik kǎ nsem ndü bebú ebheka. Mbák épú nǎ,

* 2:15 Echí mbǎ be nkwo Nikolaus bátǎj nyaka nkúbhé menyü menyij ebhen Bálám átónjǎ.

chəŋ ntwə ntá yeka mandú mpok, nsət akparenja nsem epay wu nə áfù me anyu ne ácháp, nnu ne bhə. ¹⁷ Mmũ ane ábhónó batú ángók enyih ene Efónó Mandem árəm ntá beka bönkwə. Mmũ ane ánú asət awónem, chəŋ nchyé yi nenyié enen bábhìŋi be mána, enen bábhésé amfay. Ne chəŋ nchyé yí ntaŷ nkwə enen nechi pépép, enén básíŋi nnyén nekə aré. Yě mmu abhíkí rihí nnyén nekə enə, ebhíkí fæet chi mmu ane báchyé yi nə.”

Ekáti ene Yesu átó ntá bönkwə abhen etək Tiatira

¹⁸ Yesu arək ambi beghati Jón be, “Sín ekáti ene ntá ángel ane ábhàbheri bönkwə abhen etək Tiatira. Sín kə bó mándíŋi bé beyəŋ ebhen chi beyəŋó Mmə Mandem mmũ amík ayi ápè chuuu mbə nérí-ngó, bekak ebhi méngəə nəkə ŋwanwəŋwan mbə bróns ane básónó ne etanťi ngó báféré ményíŋi aré.

¹⁹ “Ndíŋi betik ebheka, ndíŋi ekəŋ eyeka ne enyũ básíkí nti ne me. Ndíŋi enyũ bákwaək bati ne ndũ băté ne ekébhénti. Ne ndíŋi bé betik ebhén bákù néne béchá ebhén mbi. ²⁰ Ke enyih echi ne bhe ené mbíkí kəŋ. Bě bārə ngərə ane bábhìŋi be Jésebel ambak nenti eneká. Yí ábhíŋi mmæet eyi be ndemekerĩnti ne átəŋ andwə nəkə bə betok abha be mánkə nəkə barak epusi ne be mányie nəkə nenyié enén báyeré báchye mbə akap ntá mandem nsé. ²¹ Nchyé yí mpok be ántíknssem ndũ bebú ebhi, ke abhíkí ka betíknssem ndũ barak epúsi yi. ²² Ghók ká, chəŋ ntemsí yí ne neme, ne mbák bo abhen bákwen berwəp ne yi bábhíkí tiknssem ndũ bebéptí barak ayi, chəŋ nkə bó mámbəŋ beyă esəŋəri. ²³ Chəŋ nsət newú nsak bo abhen bákəŋə menyih ebhen yi átəŋ. Ne chəŋ beká bönkwə mankem mándíŋi bé Mmə kě nchí chak nkaysi bo ne batí yap, ne chəŋ níkap yěntiki mmu ayeka békónó ebhi betik. ²⁴ Ke mbák chí be nkwa achak amem etək Tiatira abhen bábhíkí te kákátí ndũ menyih ebhén Jésebel átəŋ, be bho bábhíkí ghək menyih ebhen mbək bə bábhìŋi be barak Satan ane áré bhese, nchí ghati bhe be, mpú chyé be yě ntu áchák. ²⁵ Ndiere enyih émət ke nchí ghati

bhe. Tě ká kpirí ndũ menyih ebhen mánókó kpáte mëmpetnsem. ²⁶ Mmũ ane ánú ásóré awónem, ne árəŋ ambi bekə menyih ebhen ndeme te ndu ngwenti, chəŋ nchyé yi betəŋ amfay bə betəkó mmik, ²⁷ nkubhe mbə enyu Etaya áchyé me betəŋ amfáy yap, chəŋ yí ankém kefə amfay yap ne enəkó kefə ene baghoko ne ese awə. Anchəkəti bhə mbə enyu bádəp etə ntəp amik érchəkəti. ²⁸ Chəŋ nchyé yi nembe enen neyinywəp ndu betəŋ be anu asət awónem. ²⁹ Mmu ane ábhónó batú ángók enyih ene Efónó Mandem ághàti beka bönkwə.”

3

Ekáti ene Yesu átó ntá eka bönkwə abhen etək Sádís

¹ Yesu arək ambi beghati Jón be, “Sín ekáti ene tó ntá ángel ane ábhàbheri bönkwə abhen etək Sádís. Sín kə bə mándíŋi be beyəŋə ebhen bífú ntá mmu ane ábhónó befónó Mandem tándrámət ne mambe tándrámət. ‘Ndíŋi betik ebheka. Bábhəŋ erítí nnyén besí bho be bächí nepém, ené bächí bawú. ² Némé ká mämfyé betəŋ be mandu betəŋ ane árəbhé áké kpiki émay mángú. Nchí rem nə mbənyune ngó be betik ebheka bébhíkí jwi pəət besí Mandem mmu métək. ³ Tik ye ka menyih ebhen bəghókó ne bákəŋə. Tík ká nsem ndũ bebú ebheka, ne kəŋ ká menyih ebhen bəghókó. Mbák bábhíkí ŋeme, chəŋ ntwó ntá yeka mbə ngép, ne bapu rihí mpok ane métwə. ⁴ Ke mbək bə bábhæet ndũ nkwa yeka awu etək Sádís abhen bábhíkí nyəp nkú eyap ne bakwap. Chəŋ bə mánkə ne me ne nden pépép amæet, mbənyune bákway bo abhen bákə ne me. ⁵ Mmu ane ánú asət awónem báfye yí éwet pépép amæet, ne mpú fere nnyén eni ndũ ekáti nepém. Chəŋ ndem besí Etaya ne bəáŋgel be yi achi mmu wa. ⁶ Mmu ane ábhónó batu ángók enyih ene Efónó Mandem ághàti beká bönkwə.’”

Ekáti ené Yesu átó ntá bönkwə abhen etək Filadélfia

⁷ Yesu arək ambi béghàti Jón be, “Sín ekáti ene tó ntá ángel ane ábhàbheri bönkwə abhen etək Filadélfia. Sín kə bə mándíŋi bé beyəŋ ebhen bífú ntá mmũ ane achi Nyájá,

mmũ tetep, yí mmu ákémé efiñí Mfō Debhít. Mpok yi ánéné yě mmu apu kway betyep, ne mpok yi atyebhe, yě mmu apú kwáy ménéné.”

⁸ Yesu arək ambi berem be, “Ndíñí betik ebheka. Ghók ká, nnéné mbĩnywəp ndó fúú ntá yeka ané yě mmu apú kway betyep. Ndíñí be bābhəŋ chi mandú betan, Yě nó, bākòŋo eyəŋ eya ne bābhíkí bue me. ⁹ Ke mbák chí bōnkwo bakoŋo Satan abhen bārəm bé bāchí bo Israel ené bápú ke básè chi nsé, chəŋ nkə bó mántwə mántep mánén besí ebheká ne nkə bó mándiñi be nkəŋ be. ¹⁰ Mbák chí bhe, bābháre eyəŋ eya, bārók ambi bete kpirí ndü ekébhénti. Èti yə, chəŋ mbak ne bhe be báké chwe ndü esəŋəri ené étwə memə bo abhen bāchí fá amík mankem. ¹¹ Métwə mandú mpok. Tě ká kpirí ndü menyiñ ebhen bābhónó be yě mmu áké fəŋə nta kenókó yeka ané átəŋ bé mānu bāsət awónem. ¹² Mmu ane ánü áśət awónem, chəŋ ntep yi mbə ekwap amem ekerákap Mandem Mmu mětòk, yí kefú are wáwák. Ne chəŋ nsíŋ nnyén Mandem ne nnyén etək Mandem yi amuet. Etək eyə chí Yerúsalem ane nkə ane áfù amfay ntá Mandem átwə fá amík. Chəŋ nsíŋ nnyén nekə ena nkwo yi amuet. ¹³ Mmu ane ábhónó batú ángók enyiñ ene Efónó Mandem ághàti beká bōnkwo.”

Ekáti ene Yesu ató ntá bōnkwo abhen etək Laodisia

¹⁴ Yesu arək ambi beghati Jñn be, “Sín ekáti ene tó ntá ángel ane ábhəbheri bōnkwo abhen etək Laodisia. Sín kə bó mandíñi be beyəŋ ebhen befú ntá mmu ane bābhíñi be ‘Amen.’ Yi achi mmũ tetep ne Ntísie ane tetep. Mandem afuet chí nta yi ke ághoko menyiñ menkem.” ¹⁵ Yesu arək ambi berem be, “Ndíñí betik ebheka. Bāchí mbə manyiep amen ásótí, sŋŋ be kesəŋ, kwen be kekwen! Èri be māmábák mbə manyiep bakwen, mbák épú nə, mbə manyiep basəŋ. ¹⁶ Těndu bāchí mbə manyiep amen ásótí, kwen bē kekwen, sŋŋ bē kesəŋ, chəŋ mpá be mféré anyu wa. ¹⁷ Yěntiki mmu ywəka ārəm be, ‘Nchí mūnkáp, mbəŋ beyă menyiñ. Mbíkí

chep yěnyiñ.’ Ke be bābhíkí riñi be bāchi ndü ekwet. Bāchí bo abhen mmu ábhónó beghə be ntínso, bāchí bāchébhébhə, bāchí manemamík, bāchí bebho bewó. ¹⁸ Nchí nie ye bhe be mántwə ntá ya mánkú pú ane básónó ango bafere ményiñ menkem aré bé māmábák bō bakáp tetep. Twó ká ku nden pépép māmfyé amuet bé mánkúti bebho bewə ebheka ebhen béchye bhe ntíanwóp. Twó ka, mánku babhé māmfyé amík be mánkwáy beghə mban tetep.

¹⁹ “Nchí nyure bo abhen nkónó, nchyé bhə ntəmsi. Fié ye ka betan bekə menyiñ ebhen bechi chak, mantik nsem ndü bebú ebheka. ²⁰ Ghók ká, nchí ambĩnywəp téé nchí dep. Mbák mmú aghok eyəŋ eya ánéné mbĩnywəp chəŋ nchwe anywóp, nnyíe nenyíe ne yi. ²¹ Mmu ane ánü ánsət awónem, chəŋ nchyé yí betan be anchəkə ne me ndü enəkó kefə eya, nkúbhé mbə enyü mambəŋ nnú, nsət awónem, nchəkə ne etayá ndü enəkó kefə eyi. ²² Mmu ane ábhónó batú, ángók enyiñ ene Efónó Mandem ághàti bákwo bo Kristo.”

4

Jñn aghó enəkó kefə Mfay

¹ Awu áfáéré nókó, njñi ngó mbĩnywəp ane achi fúú amfay. Ne mpet ngók eyəŋó mbi ene nnán nyaka ngoko ndü éghàti me menyiñ ne eyəŋ mbə ené mmbá. Ngók ndü yə érəm ntá ya be, “Twó wen amfay, ne chón ntəŋ wə menyiñ ebhen chəŋ befakari.” ² Témte wu, Efónó Bedyere atwó abhak ne me. Ngó enəkó kefə amfay. Mmũ abhak aré chəkə. ³ Mmuét mmũ wu are kət ŋwanwəŋwan mbə batay ane bābhíñi be jáspa ne kanélian. * Mbanátamfon átée ághabheri enəkó kefə eyə ánkat nəkə mbə ntay émeral. ⁴ Menək kefə esă nsem menwi békáp enəkó kefə eyə. Bōbatí esa nsem anwi bāchókə ndü menəkó kefə. Yěntiki mmu wap abhak ne nkú pépép amuet, ne ntá-kefə anti ane bāghókó ne pú. ⁵ Mmyamyan are fú ndü enəkó kefə. Nebu nkwo nére remti, nefan ansay nəkə. Berónó tándramət bebhak ambi enəkó kefə méndu nəkə mbə *sesay. Berónó bhə chí befónó Mandem tándramət. ⁶ Enyiñ ébhák besí enəkó kefə

* 4:3 Jaspá abhəŋ nkwo mmuet tákə. Ne kanélian chí ntay chú. Yó ankem ághə tontó.

mbə manyu. Engə nəkə mbə glas ane aňaňari.

Menyij menwí ebhen bechi nepém bétée bekáp enəkó kefo, enyu ene émət echi ambi, émət ansem, echák ebhə awónem, enéfú ebhe awóghə. Menyij ebhə bébhónj beyä amík ambi ne ansem. ⁷ Enyij ene ambi ebhak mbə nkə, ene ékòňo ebhak mbə nném mpəň. Enyij ene éjwí bérát ebhónj besí mbə nkwaňwanj, ne ene ejwi menwi ebhak mbə ebhəkə ene érə amfay. ⁸ Ndü menyij menwi ebhen bechi nepém, yěntiki émət ébhónj bebhap betándat. Yěntiki ebhap ébhák ne amík fúúú, ané amfäy bebhap, ne ané amem bebhap. Báre kway nekway beti ne ngósí keywəməet be,

“Nyáná, nyáná, nyáná chi Eta Mandem Betan Menkem

yi mmu achi nyaka, ne achi, ne átwə chəň!”

⁹ Ne yěntiki mpok ane menyij ebhə bébìti ne béchye kenókó ne bakak ntá yi mmu achi chəkə ndü enəkó kefo, yi mmu achi nepém mpoknkem, ¹⁰ bəbati esa nsem manwi béré kwen besí mmu ane achí ndü enəkó kefo mánychye nəkə yi mmu achi nepém mpoknkem kenókó, ne mánguebhe nəkə ntá-kefo eyap amik besí enəkó kefo mánkway nəkə be, ¹¹ “Acha ne Mandem mmu sétok, wə ke ókwáy mmu ane bo bábhónj berem be betan ebhe beyä becha mánychye wə kenókó ne bakak éti betan ebhe, mbənyune wə ke óghókó menyij menkem ne chí békónj nkaysi ye ke əghoko bhə ne bechi.”

5

Mónkwəmén asət Ekáti Mandem anene

¹ Ngó nkwa ekáti nénép ndü awónem mmu ane achəkə ndu enəkó kefo. Basij abhak yěntiki ebhak amem ne ansem ekáti. Báfyé bébháné anyü ekáti ndü bepók tándramət, baghana. ² Ne ngó etanjí ángel Mandem ndu árəm ne eyəň etanjatanj be, “Agha ákway beferé ébháné ené, anene ekáti ene?” ³ Yě mmu, yě chi ane achi amfay ne Mandem ne yě chi ane áchí amik ne yě chi ane achi etəkó bawú kekway ménéne yó. Yě mmu kekway bépay enyij ene básíňi amem. ⁴ Ndi beyä kebhə mbənyune bábhíkí ghə yě mmu ane ákwáy ménéne ekáti nénép eyə, ne

yě chi bepəy basij amen achi aré. ⁵ Münti amət ndu bəbati esa nsem manwi aghati me be, “Képerε di! Yijí mmú ane bábhíňi be Nkə Nneréket ane bo Yúdah, Nném ebhárémə Mfə Debhít. Anu asət awónem. Abhəň ngəngəň bebhakari bébháné tándramət ánéne ekáti nenep.”

⁶ Mpok eyə, ngó Mónkwəmén téé nenti enəkó kefo ne menyij menwi ebhen bechi nepém. Mónkwəmén abhak ndü nkwa bəbati. Ebhak mbə be mánanj baway nyaka yi. Abhónj babhanj tándramət ne amík tándramət. Amík ayi tándramət chí befónj Mandem tándramət ebhén bátó mbankem amik.

⁷ Arək ntá mmu ane áchí ndü enəkó kefo asət ekáti nénép eyə nó echi ndü awónem ayi. ⁸ Asóré nókó ekáti, menyij menwi ne bəbati esə nsem anwi, bákwen besí Mónkwəmén. Yěntiki mmu wap akém nekíň ne bekwəp ebhen baghoko ne pú. Bekwəbhe ebhə béjwí ne insens. Insens wu atee ndü nenikíməet bo Mandem. ⁹ Menyij ebhə ne bəbati bare kway nekway nekə be, “Wə ke ókwáy besət ekáti nénép ómbakari bébháné mbənyune báwáy nyaka wə ne manoj ame amen áróňj amik ke ókú bo ne mə be mámbák bo Mandem. Okə nə ntá yěntiki manerékerε bho, ne bə yěntiki eyəňótək, ne bə yěntiki etək, ne yěntiki nkwo bho. ¹⁰ Oku bhə be mándəp chí bo abhen óchí mfə wap, ne bo abhen báchiákap ntá Mandem mmu bese sétok. Ne chəň bó mámbak bafə ntá bo fá amik.”

¹¹ Njijj ye, ngó ndü ngémtáy bəáňgel bate bakabhe enəkó kefo ne menyij ebhen bechi nepém, ne bəbati. Ngók beyəň ebhap.

¹² Ngók ndü bə bákway ne eyəň etanjatanj be “Mónkwəmén ane báwáy nyaka, akway mmu ane bo bárəm éti yi be, yí ke ábhónj betan menkem. yi ke ábhónj menyij menkem yi ke ábhónj nerijíndak nenkem yi ke ábhónj kefo kenkem. yi ke bo babhəňə bechye kenókó, ne mámbiti yi ke ábhónj beyä menwəp!”

¹³ Ne ngók ndü yěntiki enyij ene echi amfay, ne ebhen amik, ne ebhen etəkó bawú, ne ebhen amem manyu, bə menkem bere kway

βε, “Σέμβίτι mmu ane achi ndu ενάκό κεφο νε Μόνκωμέν. Σένχίε βό κενόκό. Κεφο κενkem kechi chi ntá yap. Βό κε babhōηo betan mpoknkem!” ¹⁴ Μενyιη menwi ebhen bechi nepém berem βε, “Amen!” Νε bōbati bákwnén amik bare chye κενόκό ntá mmu ane achi ndū ενάκό κεφο νε ntá Μόνκωμέν.

6

Μόνκωμέν abho bébhakári bébháné ndū ekáti

¹ Ngó ndū Μόνκωμέν άφέρέ etabhé bebhané émōt ndū betap tándramōt ebhen ekáti nénép. Ngók ndū enyιη émōt ndu ebhen menwi ésáy mbō nefan βε, “Twó!” ² Ngó mpōηōndík ane pépép ne mmū ane ákò yō. Mmu wu abhak ne nk̄uēt awó. Báchyé yi nta κεφο. Afa arōk ndu bépēt menu besōt awónem.

³ Mpok Μόνκωμέν άφέρει ébháné ené ejwi bep̄ay, ngók ndū enyιη ene ejwi bep̄ay ndu ebhen menwi érēm βε, “Twó!”

⁴ Mpōηōndík achák afú ye ndū nebhuēt ενάκό κεφο. Are pe chuū. Báchyé mmu ane ákò yó betan ndu beferé kpák amik be bō mámbō beway bati. Ne báchyé yi eremé akparenja.

⁵ Mpok Μόνκωμέν anene ebháné ene ejwi berat, ngók ndū enyιη ene ejwi berat érēm βε, “Twó!” Njιη ngó mpōηōndík pyō. Mmu ane ákò yō abhak ne *érúmé awō. ⁶ Ngók enyιη mbō eyōη ndu éfū nénti menyιη ebhen bechi nepém menwi. Eyōη eyō ere rem βε, “Nkáp betik ebhen nywōp nemōt ákway beku nkóbhé nchwi enwi. Ne nkúbhé nkáp wu ákway béku chi nkóp enyū nchwi ane abhíkí tan esie byo ne epay. Ke báké chōηti bawet ne mmem.”

⁷ Mpok Μόνκωμέν anene ebháné ene ejwi menwi, ngók ndu enyιη ene ejwi menwi érēm βε, “Twó!” ⁸ Ngō ye mpōηōndík ane achi bēm̄m ne nnyén mmū ane ákò yō nébhak βε Nēwú, ne Etókó Bawú enkoηo nōkō yi ansem. Báchyé Nēwú ne Etókó Bawú betan βe mánsōt nenu, ne nsay, ne eghorī neme, ne nnya mbēmbe ene fá mmik mángwáy bo abhen bachi ndū ebhókómik émōt ndu bebhōkō mmik menkem menwi.

* **6:15** Basem: Chi mbok ané achi amik, sayri, sayri, ndū njie. Chí mbok ané áchi antené njie mbō móket. Mbák babhoko ayō áya, bábhιηi bé “Basem”.

⁹ Μόνκωμέν anene ébháné ené ejwi betay, ngó anten éfémé akap Mandem befōηó bo abhen baway nyaka. Báwáy bhō mbōnyune bághāti bhō Eyōη Mandem ne nti nemōt. ¹⁰ Ngók ndū befōηó ebhō bébik ne eyōη etanatan βε, “Mandem Acha, wō mmu óchí nyáná, obhak tetep, chōη éntat ná κε óntan bō mmik abhen báwáy bhese, ónkeme kémbé?” ¹¹ Báchyé ye yéntiki mmu wap éwet ene pépép ne bághāti bō βe mandōk ambi beywem̄et mandú kpatē mp̄ay bati bakū betik ne batī bō nkwó abhen bō mmik babhōηo beway mbō bhō ankwáy.

¹² Mpok Μόνκωμέν ánéné etabhé serwō ene ejwi etandat, njιη, ngó eremé nenyikisi mmik. Mmok arōp pyōō mbō nden nekwesé. Ntan arōp mbō manōη. ¹³ Mambe áre fú amfay ánkwen̄ti nōkō amik mbō kereménōk eken kékwēnti amik mpok mbúép atanatan áfōk ne enem. ¹⁴ Nebu nénémsi mbō ekáti nenep ene bápét báféré. Yéntiki njie afa ndū nebhuēt ane yō achi, ne yéntiki mmik ane achi nenti nnyén afa ndū nebhuēt ane yō achi. ¹⁵ Bafō mmik ne maném bhō, ne bōbatí batemé nenu, ne bō bakáp, ne betan̄ti bhō, ne yéntiki mmu achák, yé chí abhen bachí basem, ne yé chi abhen bapu basem, bábúé bábhése amem bōbasem, * ketárábhé ndū njie egho. ¹⁶ Báre bhese aré mámbιηi nōkō njie ne yéntiki setárébhé βε, “Kwén ká kuti βese bé séke ghō besí mmu ane achi chōkō ndū ενάκό κεφο νε βε ntemsi Μόνκωμέν aké bhak ne bhese. ¹⁷ Erémé nywōp enen Mandem ne Μόνκωμέν bátōη bebēnti ebhap néghaka. Agha ákway βete?”

7

Báfýé bo Mandem berιη am̄uēt

¹ Awu áfúéré nókó, ngó bōángel manwi téé ndū amó-mmik anwi, mánc̄hēre nōkō babhúép anwi βe ake fok antwō yé chí amik, ne yé chi ndū manyu, ne yé chí ndū menōk. ² Ngó ye ángel achák ndū áfú atú ane mmok áfū anko nōkō amfay. Akém enyιη ene básōt befye berιη am̄uēt bo Mandem mmu achi nepém. Ángel wu asáy abhιηi bōángel manwi abhen Mandem achye betan βe mánc̄hōηti mmik ne bōmanyu. ³ Aghati bhō βε, “Báké chōηti

mmik, báké chəŋti bəmanyu ne báké chəŋti menək kpáte sēmfyε erij Mandem aywese nefó yěntiki nkubetik aywi.”⁴ Ngók ye ndü mmu ághàti me mpäy bhə abhen báfyé erij Mandem nefó yěntiki mmu wap. Bábhak nkwo bho besa tándramət nsem manwi abhen báfù ndü manéréket Israel byo ne apay ankem.⁵ Ndü bə mankem, nka byo ne apay bafu ndü nneréket Júda, nka byo ne epay bafu ndü nneréket Rúben, nka byo ne epay bafu ndü nneréket Gad.⁶ Nká byo ne epay bafu ndü nneréket Asha, nka byo ne epay bafu ndü nneréket Náftali, nka byo ne epay ndü nneréket Manáse.⁷ Nká byo ne epay bafu ndü nneréket Símiön, nka byo ne epay ndü nneréket Lévi, nka byo ne epay bafu ndü nneréket Isáka.⁸ Nká byó ne epay bafu ndü nneréket Sébulön, nka byo ne epay bafu ndü nneréket Joséf, ne nka byo ne epay bafu ndü nneréket Benjamin.

Jón aghə ngémtay bə ne nden pépép amuet

⁹ Awu áfáéré nókó, ngó ngémtay bo abhen yě mmu apu kway bepáy. Báfú ndü yěntiki etək ne ndü yěntiki nnerékeré bho. Báfú ndü yěntiki nkwo bho, ne ndü bə yěntiki eyəŋótək. Bábhak téé besí enəkó kefə Mandem ne besí Mónkwəmén, ne nden pépép amuet ne bewəamanə amə.¹⁰ Báré bik ne eyəŋ etəŋatanə be, “Mandem aywese mmu achi ndu enəkó kefə ne Mónkwəmén ke bápémé bhesé!”

¹¹ Bəangel mankem batée bakap enəkó kefə ne bəbati bhə ne menyij ebhen bechi nepém menwi bhə. Bákwen amik besí enəkó kefə báre chyε Mandem kenókó,¹² mandeme nəkə be, “Amen! Eri bə mándem mpoknkem be Mandem aywese ke ábhónó betanə. Achi ndijindak ne abhəŋ kefə kenkem. Senchyé yi bakak, senchyé yi kenókó, sémbiti yi. Abhəŋ beyə menwəp!” Amen.

¹³ Mūnti amət arem ye ntá ya be, “Ntiki bho né ne bewet pépép amuet? Báfú fá?”¹⁴ Ndem ntá yi be, “Eta, wə ke óriní.” Arem ntá ya be, “Chí bə abhen bafú ndü ereme esəŋəri, básó nkú eyap ndü manəŋ Mónkwəmén ne bákə yó erəp pépép.”¹⁵ Eti yə kě bó báté besí enəkó kefə Mandem ne báchyè yi kenókó amem

eket eyi beti ne ngósí. Ne yí mmu achi ndü enəkó kefə ábhák chəŋ ekuti eyap.¹⁶ Chəŋ nsay apú pere nu bhə, manyier kepere kwak bhə, mmok kepere kway besəŋ bə amuet, ne yěnyij echak kepere kway besəŋ bə amuet,¹⁷ mbənyune Mónkwəmən mmu achi kekwoət ne enəkó kefə ábhəbhəri bhə. Arəŋ ne bhə ndü babhokó nyén ane manyier ami áchyè nepém. Ne chəŋ Mandem antese bə babhesə mankem amik.”

8

Mónkwəmén aféré ébháné ene ejwi tándramət

¹ Mpok Mónkwəmén aféré ébháné ene ejwi tándramət, mbanə akwen arəp nyímí nyímí nyímí amfay ndü ebhók neŋókó nywəp emət.² Ngó ye bəangel tándramət abhen bachi besí Mandem. Báchyé bhə mbá tándramət.³ Angel achak atwə atee kekwoət éfémé akap ne mənchan pú ane básəŋ insens amem awó. Báchyé bhə insens * be yi anchem ne nenikimuet bo Mandem mankem, amfay éfémé akap ene pú besí enəkó kefə.⁴ Móngo ane áfù ndü insens awó angel are kó nebhet Mandem áchí ne beyəŋó nenikimuet bo Mandem.⁵ Angel wu asət mənchan pú wu, afyé ngo amem ane áfú ndü éfémé akap, amese amik. Nebu nebho beremti, nefanə ansay nəkə tontó, miámianə ankət nəkə, mmik anyikisi nəkə.

Mmbá

⁶ Bəangel abhen tándramət bátəŋti ye mmuet befe mmbá eyap tándramət.

⁷ Angel ané mbi afe mmbá yi. Témté wu, amaná nebu achem ne ngó ne manəŋ, bere kwénti amik. Ebhókómik émət ndu berat ésəŋə. Ndü menək amət ndü baru arat ásəŋə, ne tákə nkem nkwo asəŋə.

⁸ Angel ané ajwi bapay afe ayi mmbá. Ne básət enyij ene echi mbə njie ngo, ené édú mbə ngó, mámése amem manyu. Ebhókó manyu émət ndü berat éyibhəri erəp chi manəŋ manəŋ.⁹ Ne ndu amət ndü baru nnya ene echi anyén arat égú enkem. Ne béyijə bachwi ane áchí anyén, ndu amət ndü baru arat áchəŋə.

¹⁰ Angel ane ajwí bəráat, afe ayi mmbá, ne eremé nembe nefú amfay, néngəə nəkə mbə

* 8:3 Insens: Enyij ene ésəŋə enchyε nəkə erítí eriep.

sesay. Néfú nékwén amem ndü manyén amot ndu arát. Nékwén nkwo ndü bebhak ebhen manyiep anyà y amik. ¹¹ Nnyén nembe eno chi Anen. Ndu amot ndü yéntiki barü nyén arat áróbhé nenénén. Ne beyä bo bagu éti manyiebhé mo mbonyune anen nyaka tontó.

¹² Angel ane ájwí manwi afe ayi mmbá ne ebhókó mmok émot ndu berat, erop chi pyoo. Ebhókó ntañ émot ndü berat erop chi pyoo. Ndü amot ndü barü mambe arat áróp chi pyoo. Ebhókó nywop émot ndü berat érop chi pyoo. Ebhak enyumot ne ebhókó beti émot. ¹³ Njñi ye ngó ndü ebhokó èrè te amfay nebu, émbiki noko ne eyon etanatan be, “Chon émbep encha! Chon émbep echa! Chon émbep encha ntá bo abhen bachi awu amik! Bōangel abhén bāróbhé bārát báfe eyap mmbá!”

9

¹ Angel ane ajwi batay afe ayi mmbá. Ngó nembe ndu néfú amfay nékwéné amik. Báchye nembe eno eññí ménéne nnyü nepi enen nebhiki bhon ngwenti. ² Anene nnyü nepi eno. Móngo are fú are tontó mbo móngo ane áfù ndü nepi enen ngó ádu are. Móngo wu akúti mmok, mbāñ aróbhé giri giri pyoo. ³ Ngémtay éfú ye ndu móngo wu, ejwi amik. Báchye yo betañ betie bho mbo ngá-neghay. ⁴ Bágháti ngémtay eyo be eke chonñti takó, ne yé chí menok, ne yéntiki enyñ ene égò amik, ne be ényché esonori chi ntá bo abhen erññ Mandem epu bhō nefó. ⁵ Báró be yo ényok bōbhō ndü batañ atay, ke be báké chye ngémtay betañ beway yé mmu. Esonori ené ngémtay ébhónó béchye bo ebhak mbo bebe ebhen mmu ábhōñ mpok ngá-neghay ánem yí. ⁶ Mpok yo, chon bo mánñañ newú, ke bápú ghó nó. Mámññi newú, ke newú némbue bhō.

⁷ Ngémtay eyo ebhak mbo mpōññdik ene batonñti beron ebhñenu ne yo. Yéntiki ngémtay abhōñ enyñ anti mbo nta kefō ane bághókó ne pú. Besí ebhap bebhak mbo ebhen nkwanñwan. ⁸ Emenenti yap ébhák mbo ene baghoré, ne ámén ayap abhak mbo ane nkñ. ⁹ Ngémtay ébhōñ enyñ ambeápak mbo ndé-nenu ane bághókó ne ese,

ndu bekuti mbeápak ne ewat ene éfù ndü bebhap ebhap ebhak mbo beremti ebhen befù ndu békárik ebhen mpōññdik ene érōñ ebhñenu ntiét ntiét. ¹⁰ Baghó ayap are tie bho mbo ngá-neghay. Ne betañ ebhen yo ébhónó bekñ bō mangok bebe ndü batañ atay bere fu ndü baghō yap. ¹¹ Mfō wap chí ángel ane ákéme nepi enén nebhiki bhon ngwenti. Nnyén eni ndü eyon bo Israel chí Abádān, ne ndü eyon Grik chí Apóliān, nō chí “Nchónñti menyññ.”

¹² Ereme esonori ené mbi éfuét. Ghó ká, béchák bepáy bétwò.

¹³ Angel ane ájwí bátándát afe ayi mmbá. Ngók eyon ene éfú ndü bati éfémé akap pú besí Mandem. ¹⁴ Eyon eyo ére rem ntá ángel ane ajwi bátándát mmu ákéme mbá awō be, “Dō bōángel manwi abhen bágwóré awu nepak nyén-negho enén bábññi be Yúfretis mámfú mándók!” ¹⁵ Bákāñari ye bōángel manwi bhō bé mámfá mándók mángwáy mmü amot ndü yéntiki bo bati arat. Bábññe nyaka bō aré menon neñokó nywop eno, ndü nkúbhé nywop eno, ndü ntañ wu, ne ndü mmíe eno. ¹⁶ Ngó batemé nenu abhen bákō ne mpōññdik. Mmüfu aghati me mpáy yap. Bábñak bō milión besa byó (200, 000, 000). ¹⁷ Ndü kenó amik antifu, ngó mpōññdik ne bō abhen bákō yo. Báfyé ndé-nenu ené bághókó ne esé ndu bekuti mbeápak eyap. Ndé nenu eyo ebhak chuu mbo ngó, ébhák mbo nkwobhé nebu, ébhák nkwo mmuet sekak sekak. Batí mpōññdik abhak mbo bati nkñ. Ngó ne móngo ne *eribhé sólfō, * éré fu mpōññdik eyo anyu. ¹⁸ Beghori ebho berat, nō chí, ngó, ne móngo, ne eribhé sólfō, befú anyü mpōññdik béwáy mmu amot ndü yéntiki bō bati arat. ¹⁹ Betañ abhen mpōññdik eyo befú nyaka chí ndü manyu yap ne ndü baghō yap. Baghō yap achi nyaka mbo nnyó. Abhōñ batí. Ne baghō yo ke yo éñem nyaka bo enchye noko bhō esonori.

²⁰ Bakwanñwan abhen bebéptí menyññ ebho bébhíki way, ketíknsem ndü menyññ ebhen bō bághókó ne amō. Bō kerō bechye kenókó ntá befónó bebúbuebñ, ne ntá bōmandem nsé abhen bō babhōñ bághókó

* 9:17 Sólfō: Enyññ ene básot beghoko ekém ne yo.

ne pú, ne abhen bághókó ne silbha, ne abhen bághókó ne bróns, ne abhen bághókó ne batay, ne abhen bághókó ne menək, ne bəmandem nsé bhə bápú ghə mban, bápú ghok mban, ne bapu kə! ²¹ Bəbhə ketíknsəm yě chí ndü neway bho awap ne yě chí ndü baraká njə ayap ne barak épusi ayap, ne yě chí ndü agher awap.

10

Angel asət mókati nénép achák

¹ Awu áfúéré nókó, ngó etantí ángel achak ndu áfú amfay ásèp amik. Nəbhán nəkáp yi. Mban táfon abhak amfäy ntí ywi. Besí ebhi méngə nəkə mbə mmok, ne bekak ebhi mbə bekwabhé ngó. ² Mókati nénép ane mánéné abhak yi awə. Atee ekak awónem eyi ndü manyu, atee ené awóghə ebhi. ³ Abik ne eyə etanatan ené échí mbə ené nkə ane ábik. Abíkí nókó, nefan asáy ndəy tándrámət. ⁴ Nefan asay nəkə ndəy tándrámət, nde yan besin enyih ene nefan árémé. Ke ngók eyə ene éfú amfay ndu éghati me be, “Ŋké kə yě mmu ándíní enyih ene nefan asáy ndəy tándrámət arem. Késin yə.”

⁵ Angel ane ngó ndu atee ne ekak émət ndü manyu, ekak echak ebhi, asá awónem ywi amfay. ⁶ Ayiki ndü nnyén mmu ane achi nepém mpoknkem, mmu ane ághókó mfäy ne mmik ne yéntiki enyih ene echi amfay ne ene echi amik, aghoko manyu ne yéntiki enyih ene echi amem. Ayiki arem be, “Mpok bəpət bechənti apu! ⁷ Ke mpok ángel ane ajwi bəángel tándrámət áfə chəy ayi mmbá, nkaysi Mandem ane áchí bhésé bhésé áfu kponorəy, nkúbhé mbə enyü yi ághátí nyaka baremé kepinti bhi.”

⁸ Eyəy ené éfú amfay, ené nnán ngókó epət eghati ye me be, “Dók sət mókati nénép ane achi fuu awə ángel ane achi téé ne ekak émət ndü manyu, ekak echak ebhi.”

⁹ Ndək ntá ángel wu, ngati yi be anchye me mókati nénép wu. Aghati me bé, “Sət yó nyié. Chəy émbak wə anyu mbə bawéré betu, ke amem menyie éndəbhe nenénén!” ¹⁰ Nsət ye mókati nénép wu awə ángel nyié. Éré nyinhti me anyu mbə bawéré

betu. Ke nnyié nókó, éká menie ebha bérəbhe nenénén. ¹¹ Bághati ye me be, “Ŋbhəy bəpət berem nkaysi Mandem ane áyíní beyá bho, ne beyá betək, ne beyá beyəyótək, ne beyá bafə.”

11

Mandem ató baremé kepinti bati apay

¹ Awu áfúéré nókó, báchye me enəkó njenti ne bághati me be, “Dók yenti ekerákap Mandem, ónjenti efeme-akap, ómpay bo abhen báchye Mandem kenókó are. ² Ke kéyenti senta ekerákap. Də nəbhəet wu, mbənyune bárə yi ambak ntá bə abhen bábhíkí rinji Mandem. Ne chəy bəbhə mánjati etək Mandem * ne betan ndü batan besa bəpay nsem apay. ³ Chəy nchyé betan ntá batísie bha bapay, mámbak ne nden ákpá aməet, nto bhə be mandək mangati bo ntó ena, ndü manywəp (1, 260) nka amət ne besay byo ne arət.”

⁴ Batísye abhen bapay ke báchi téé besí Mandem mmü mmik nkem achi yi awə. Bó báchi menək ólif bəpay ne menək ebhen bəpəkə beróyó bəpay. ⁵ Mbák bəmpap abhap báyan bekə bhə enyih, ngó áfú bhə anyu ámen bhə. Enyu eyə ke báway ye agha ane áyan bekə bhə ebéptí enyih. ⁶ Bə abhen bati apay bábhəy betan bekem manyier be akə kwen ndü manywəp ankem ane bə bághati bə menyih ebhen Mandem afyé bhə anti. Bəbhəy betan bekə manyier andəp chi manəy. Ne bábhəy betan bechye bə mmik menyü bebéptí menyih menkem.

⁷ Mánán mánáná béghati bə menyih ebhen Mandem áyan bə mangati bho, nnya mbámbe ane áfu ndü nepi enen nəbhiki bhəy ngwenti ánu ne bhə ansət awónem, angway bhə. ⁸ Berene ebhap mémbak gəepti gəepti ndü nkəngə egho ene bágó nyaka Acha wap ndü ekotákátí aré. Bábhinji yə ndü kémbéep be, “Sódóm”, mbák épú nə, mambinji be, “Ijip.” ⁹ Chəy bə mmik mankem, ne manéréket ankem, ne bə beyəyótək menkem, ne bə betək menkem mántwə mámkpək berené bawú bhə ndü manywəp arət ne ebhək, kəka mámbémé bhə. ¹⁰ Chəy bə mmik mámbəy beyá

* 11:2 Etək Mandem: Chi Yertúsalem.

manák, mánto bati akap ne mányie epa mbonyune baremé kep̄inti bhō bati apay báchyè nyaka bhō beyǎ esōjōri. ¹¹ Ke éfúéré nókó manywōp arat ne ebhōk Mandem áká ýyu eyi ene échye nepém échwé bhō amuet. Bápētnsem ndū nepém, báteté. Beyǎ becháy békem bo mankem abhen bǎghó bhō. ¹² Baremé kep̄inti bhō bati apay bǎghók ye eyōj etajatan ene éfú amfay érēm ntá yap be, “Twó ká wen amfay!” Baré rōj amfay amem ekpókō nebhan, bōmpap abhap bate mámpókō nókō bhō. ¹³ Nkúbhé mpok eyō, eremé nenyikisimik ékwén, ne eket émot ndū yēntiki beket byo amem nném etok, ébáy mmuet amik. Nká bho tándrámot bǎgu ndū nenyikisimik enō. Bécháy békém abhen bǎbhíki gu. Baré chye kenókó ntá Mandem mmu achi amfay.

¹⁴ Erem esōjōri ené éjwí bēpay éfuet. Ghó ká, ené ejwi berat étwō mandú mpok.

Angel ane ajwi bati tándrámot afe aywi mmbá

¹⁵ Awu áfúéré nókó, ángel ane ájwí bati tándrámot afe aywi mmbá. Ngók betantí beyōj amfay, méndeme nókō be, “Mandem Acha aywese ke ábhōjō betaj bekem mmik nkem néne mbō Mfō mpoknkem. Yí ke ákēm mmik néne ne Mpeme yi afyé nyaka bariep be áto.” ¹⁶ Bōbati esa nsem manwi abhen bǎchí chókó besí Mandem ndū menókó kefō bǎkwén amik báchye Mandem kenókó ¹⁷ mándeme nókō be, “Mandem Betaj Menkem, Acha, wō mmu óchí echōj, obhak nyaka, séchyè wō bakak ndu ósóre betaj ebhe, ne wōmbōj onánǎ óbhó bekem mmik mbō Mfō. ¹⁸ Bō abhen bǎbhíki rinj wō bábē nyaka nti ne wō. Ke mpok akway ane ótōj bhō ebhe bebēnti. Mpok akway ane ótān bo abhen bagú. Mpok akway ane ókap bō betok bhe,

ónkap baremé kep̄inti ne bōbhe mankem, ónkap bo abhen báchyè wō kenókó, yě chi ndéndeme bho, yě chi manem bho, mpok akway ane ónāja ne bo abhen bǎwāy bati fá amik.”

¹⁹ Mánéne ye ekerákap Mandem ené échí amfay. Ngó ekubhé nku amem. Myamyān áre kōt. Nebu nére remti, nefan ansay nókō. Nenyikisi mmik negho nékwén. Amanǎ nebu áre kwenti tontó.

12

Jōn aghó ngōré amot ne nnya mbámbu

¹ Awu áfúéré nókó, ngó eremé erinjí maknkay ene ébhési amfay. Ebhak chí ngōré ane afyé mmok amuet mbō nkú. Ntāj ábhák anten bekak ebhi, ne nta kefō ane áchí yi anti abhōj mambe byo ne apay. ² Asene ne menie, ambiki nókō ndū ánōjsi ne beyǎ bebe.

³ Erinjí maknkay echak ébhési amfay. Ngó ereme nnya mbámbu ane ápe chuūu ne bati tándrámot, ne babhan byo. Yēntiki ntí ábhōj aywi mónta kefō. ⁴ Ngó ywi áyá ndū mambe amot ndū baru arat ámése amik. Ate besí ngōré wu nō ánōjsi, ánoj nókō menyie mmō ane yi ánōjsi bebhe.

⁵ Abhé mómbakanem ane ábhōjō bekem bō yēntiki etok mbō Mfō ne enókó kefō eyi ene bǎghókó ne ese awō. Bǎfōjō mówu témté bǎrōk ne yi ntá Mandem besí enókó kefō eyi. ⁶ Ngōré abué arōk amem baso, nebhuet ane Mandem atōjti ntá yi be máne yi are ndū manywōp nka amot ne.

⁷ Nenu nékwén amfay. Máykel ne bōángel abhen bachi anten yi báre nu ne nnya mbámbu ne bōángel abhen bákōjō yi. ⁸ Ke Máykel ne abhi bōángel básōt awónem amfāy yap, bō kepere bhōj nebhuet amfay.

⁹ Básōt ye etantí nnya mbámbu ne bōángel abhen bachi anten yi bǎfēmeri amik. Bǎbhinj nnyó ane te nyaka yō be Mfō befōjō bebábēbē, ne nnyén eni nechak be Satan, ndu yi achi mmu árōd bō mmik.

¹⁰ Awu áfúéré nókó, ngók eyōj etajatan amfay. Ere rem be, “Néne, Mandem aywese apémé bōbhi. Chōj ambak Mfō bōbhi, ankem bō ne betaj ebhi. Néne, chōj Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be áto ambōj betaj amfāy mmik nkem, mbonyune mánanj basōt mmu ane ábhare nókō bōmayese barak amuet besí Mandem beti ne ngósí, bǎfēmeri fá amik. ¹¹ Befuet ndū manōj Mónkwómén ne ndū Mbok Ndíndí ane baghati bho, bōmayese mánu ne yi basōt awónem. Báka nyaka bechye nepém enap nkō. ¹² Ndu echí nō, mfāy, bōj ye manák. Bē mankem abhen bǎchí amfay, bōj ká manák! Ke mbák chi mmik ne manyu, eyak echí ne bhe mbonyune

Mfó befónjó bebúbēbē asēp atwō ntá yēka ne beyǎ echók mbōnyune yi arīñi be mpok ayi arōp chi kekwt!” ¹³ Mpok nnya mbúbmbē ághó be básot yi báfēmeri amik, abho bekoñjo ngoré ane ábhé mómbakanem anet. ¹⁴ Ke báchyē ngoré wu bebhap bepāy ebhén nném ebhəkō be yi ándé, ámbúé nnya mbúbmbē andək amem baso, ndū nebhuēt ane bábhónjō mene yi ndū mamié arat ne ebhək ndū nebhuēt ane nnya mbúbmbē apu kway bekū yi yēnyīñ. ¹⁵ Nnyó árē gboko manyiēp anyu amēn achi mbō nnyén bé némpókó yi mbō eghori manyiēp. ¹⁶ Ke mmik akwak yi. Bēgháré bēfú aré menyu nnyén enen néfū anyū nnyó. ¹⁷ Nnya mbúbmbē ábé yé nti ne ngoré wu. Arək menu ne bōbhi ne bebharé bōbhi. Bōbhi bhō chi bo abhen bábhūre bebhé Mandem, ne báte batisiē ndū menyīñ ebhen Yesu ákē bo bariñi. ¹⁸ Nnyó áte ye ndū ēsiēp, angōkō manyu ánoñ nōkō aré.

13

Nnya mbúbmbē afú amem Manyu

¹ Awu áfúéré nókó, ngó nnya mbúbmbē ndu áfū amem manyu. Abhónjō bati tándrámtō ne babhan byo ne bōntǎ-kefō byo ndu babhan ayi. Yēntiki ntí ywi ábhónjō nnyén enen nérēm ebúbē ēti Mandem. ² Nnya yō abhak mbō mbé. Bayarékak ayi ábhak mbō ane nnya mbúbmbē ane bábhinji be bēe. Nnyu yi ábhák mbō ane nkū. Nnya mbúbmbē achyē nnya yō betañ ebhi ne enókó kefō eyi ne betañ ebhen yi ábhónjō. ³ Ntí nnya yō ámtō ábhónjō erem ebhé efuēt ene étōñ be báchyē nyaka yō efuēt ene ekway bewāy yō ke efuēt ére égú. Bō mmik mankem bábhák maknkay, babho beghok chi nnya yō. ⁴ Bo béré chyē nnya mbúbmbē kenókó mbōnyune yō achyē betañ ebhi ntá nnya mbémbé yō. Béré chyē kenókó ntá nnya mbémbé mándeme nōkō be, “Agha áchí mbō nnya mbémbé ne? Agha ákway menu ne yó?”

⁵ Báchyē yō mbi bépanyu ne bérem ebúbē ēti Mandem. Báchyē yō mbi bebhōñ betañ amfay bo ndū batañ besa bepāy nsem apay. ⁶ Abho bérémbē bebēptí menyīñ ēti Mandem, ne ēti nnyén Mandem ne ēti nebhuēt béchōkō Mandem ne ēti bo abhen bachi amfay. ⁷ Ne

báchyē yō mbi be ánu ne bo Mandem ánsot awónem. Ne báchyē yō betañ amfay yēntiki nneréket bho ankem fá amik, ne amfāy bo Mandem, ne amfāy bō yēntiki eyōñótōk ne amfāy bō yēntiki etōk. ⁸ Chōñ bō mmik mankem máncyē yō kenókó, nō chi bo abhen bábhiki siñ manyén ayap amem ekátí nepēm te mpok mmik ábhíki re bho. Ekátí yō chí ené Mónkwōmén mmu báwāy nyaka.

⁹ Mmu ane ábhónjō batú ángók! ¹⁰ Mmu ane Mandem árémé be mánkēm yi, chōñ mánkem. Mmu ane áwāy bho ne akparenja, chōñ mángwāy yi ne akparenja. Ndu echi nō, bo Mandem babhōñ bétéē kpírí ne mándək nōkō chi ambi ndū neka enap ne Yesu.

¹¹ Awu áfúéré nókó, ngó nnya mbúbmbē achák ndū áfū amik. Abhónjō babhan apay mbō Mónkwōmén ne eyōñ eyi ébhák mbō ene nnya. ¹² Are kū menyīñ ne betañ ebhen nnya ane mbi menkem besí bhi. Akū mmik ne bo abhen bachi are máncyē nnya mbi mmū efuēt eyi égú kenókó. ¹³ Nnya ane ajwi epay yō ákē beyǎ menyīñí maknkay. Are kū te bé ngó amfu amfay antwō amik bō mángō nōkō. ¹⁴ Afuēt ndū menyīñí maknkay ebhen báchyē yi mbi be ánkū besí nnya ane mbi arwó bō mmik. Aghati bhó bé mángókó ntíako ane bō básōt manchyē nōkō kenókó ntá nnya ane achi nepēm yēndu mánánj báchyē nyaka yō efuēt ene ekway bewāy yō ne akparenja. ¹⁵ Mandem achyē nnya ane ájwí epay mbi, yó akū ēyu ene échyē nepēm échwe amuēt ntíako ané nnya ane mbi. Ntíako wu abho berem kepí. Akū be mángwāy bo abhen bábhíki chyē yō kenókó. ¹⁶ Nnya ane ájwí epay akū nkwó be mámfyé erīñ, yē ndū awónem, yē ndū nefó yēntiki mmu. Yí mánkū nō ntá ndéndeme bho ne maném bho, ne ntá bō bakáp ne bachébhébhō, ne ntá bo abhen bápu basem ne abhen bachi basem. ¹⁷ Akū nō bé yē mmu áké bhōñ mbi beku ne yē chí beti enyīñ kpáte erīñ ene nnya mbi embak yi amuēt. Erīñ eyō chí nnyén nnya yō, mbák epu nō, mpāy ane áté ndū nnyén eni. ¹⁸ Mmū abhōñjō bebhōñ nerīñíndak. Mmu ane ábhónjō keboñ āriñi enyīñ ene mpāy ane achi amuēt nnya yō átōñ. Mpāy yō chí mpāy bakwāñwāñ ne mpāy yō chí bōhundret batándat ne besa

berat nsem betandat (666).

14

Bo abhen Mónkwómén ápémé bákway nekway

¹ Awu áfúéré nókó, ngó Mónkwómén téé amfáy nje Síon. Bó nka besa tándrámat nsem nka enwi bábhak ne yi (144,000). Básín nnyén Mónkwómén ne enén Etayi ndü nefó yěntiki mmu wap. ² Ngók eyon ene éfù amfay. Ebhak me batú mbo ewaré tutunyén ne mbó nefan ane ásày ne mbó eyonò bakin ane bõ bákway. ³ Bõbhò nka besa tándrámat nsem nka enwi báre kway nekway nekó besí enókó kefó Mandem ne besí menyin menwi ebhen bechi nepém ne besí bõbati. Yě mmu keka beghok nekway nò ébhíki fuet chi bõ nka besa tándrámat nsem nka enwi abhen Mandem ápémé, aferé amik. ⁴ Bõbhò ke bachi pépép besí Mandem mbonyune babhiki nyóp mmuet ndü baraká kebure ne baghoré. Bó ke bákòho Mónkwómén yěntiki ebhak ene yi áron. Bõbhò ke Mandem ápeme ndü nkwo bõ mmik be mámbak ntá yi ne ntá Mónkwómén. ⁵ Bábhíkire sense wawák mbonyune bábhíki bhon békwené.

Jñn aghò bõángel barat

⁶ Awu áfúéré nókó, ngó ángel achak ndu árè te amfáy nebu. Are twó ne Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandem ne achi tetep mpokkem. Are twó ne yo ntá bõ mmik, nò chi, bõbetok menkem, ne bõ manéréket ankem, ne bõ beyonótak menkem. ⁷ Angel arem ne eyon etanatan be, “Cháy ká Mandem mándem be menwop ebhi beya becha mbonyune mpok ane yi átàn bo agháká. Chié ká yi kenókó! Yi ke ághókó mfay ne mmik, ne bõmanyu, ne babhok ane manyier anyày are.”

⁸ Angel ane mbi áron nókó achak abhesi andeme nòkó be, “Erem etok Babilon ékwen búp. Echóní bõ betókó mmik mankem ne bepõ barak epúsi yi. Echí mbò be échyé bhò mmem batanbatan mányu.”

⁹ Angel ane ajwi barat áron nókó, achak abhesi andeme nòkó ne eyon etanatan be, “Yě agha ane áchyé kenókó ntá nnya mbámba

ane áfú amem manyu ne ntiako yi, ne anka be mámfyé erin eyi ndü yě chí nefó eni ne yě chí ndü awò aywi, ¹⁰ chon yi nkwo anyú mmém bebenti Mandem amen Mandem afyé ndu nkop anjwi tép yi ke chopti mò ne manyier ndu áyan mántan. Ne chon yi wu ambón nném esonori amem ngó ane ádu ne *sólfo, besí bõángel Mandem ne besí Mónkwómén. ¹¹ Móngo ane áfú ndü ngó ane mmu wu achi amem apú may. Bo abhen báchyè nnya mbámba ne ntiako yi kenókó ne báka be mámfyé erin nnya yo bõ amuet bápú bhon chon neywemuet ndü esonori eyap beti ne ngósi.”

¹² Ndu echi nò, bõ bo Mandem, bõ bho bábhure bebhé Mandem, bõ bho bábhónó neka ne Yesu, té ka kpiri ne ekébhéntí.

¹³ Ngók yé eyon ene éfú amfay érèm be, “Sín menyin ebhen amik: Bebho echon, eri echa ntá yěntiki mmu ane ágú ené yi ábháre mmuet ne Yesu Acha ne nti nemot.” Efonó Bedyere árèm be, “Echi tetep, chon yi ambon neywemuet ndü betik ebhi mbonyune nsáy betik ebhi ákonjo yi.”

Enyin ene ebhono befakari ne bõ ndü ngwenti mmik

¹⁴ Awu áfúéré nókó, ngó ekpókó nebhan enen pépép ne mmü are chókó mbò Mmu ane áfú ntá Mandem. Nta kefó ane bágókó ne pú abhak yi anti, ne ngak ane ácháp abhak yi awò ndu bekpót mbwot. ¹⁵ Angel achak áfú amem ekerákap Mandem arem ne eyon etanatan ntá mmü ane achi chókó ndü ekpókó nebhan be, “Bo bekpót mbwot ane anan ape ne ngak aye mbonyune mpok beferé yo ndu betókó mmik aghaka.”

¹⁶ Mmü ane achi chókó ndü ekpókó nebhan áfon ye ngak ane achi yi awò ndü betókó mmik áferé mbwot nkem.

¹⁷ Awu áfúéré nókó, ángel achak afú ndü ekerákap Mandem ene echi amfay. Yi nkwo abhón ngak ane ácháp ndü bekpót mbwot.

¹⁸ Angel achak afú kékwót éfémé akap. Awú abhón betan amfáy ngó. Arem ntá ane akeme ngak bekpót mbwot ane ácháp ne eyon etanatan be, “Kpót kepem énok ékén bábhini be grep amik nyokoti mbonyune kénán képe.” ¹⁹ Angel wu áfon ye ngak ndü

* 14:19 Neyaré grep: Mbok ane bayát kepemé grep are be nnok yi ámfú, mánsot manka mmém grep.

betakó mmik menkem, akpót kepeménak, anyokoti, ato amem neyaré grep. * Eyo enkem étón be Mandem anan abenti tontó. ²⁰ Báyát kepem ekó amem neyaré grep antí etak. Manon afú wu are. Manon mō ajwi amik mbō meta amot ne ebhok, ne aghono kpát besap ebhi beghaka mbō bōkilometa besa byo (200).

15

Jōn aghó beghori ebhen ngwenti

¹ Ngó erem erin ne eriní maknkay echak amfay. Ngó bōángel tándrámot, ne beghori tándrámot ebhen bechi beghori ebhen ngwenti mbōnyune bō ke beton bebēnti Mandem ebhen bétwō ndū ngwenti.

² Ngó erem enyini maknkay mbō manyu. Ebhak mbō amanjá nebu ne énkot nōkō nwanwan mbō glas ane ngó achi amem. Ngó bo abhen mánú ne nnya mbámbu ne ntíako yi ne mpāy ane áté ndū nnyén nnya mbámbu, mánu basot awónem. Bōbhō bātée angokō manyu wu ne bakín ane Mandem áchyé bhō abhak bō amó.

³ Bātée angokō manyu wu mánkway nōkō nekway Moses mmōbetok Mandem ne enen Mónkwómén be, “Acha, Mandem Betan Menkem, menyin ebhen óká chi manem menyin ne menyini maknkay! Wō, Mfō betak menkem, menyin ebhen ókū bébhak chi chak. Ne ochí tetep. ⁴ Acha, agha ábhíki bhōn béchay wō? Agha ábhíki bhōn bechye wō kenókó? Wō ke óchí nyáná. Wō kě bō betak menkem bábhōjō bétwō besí ebhe manchye kenókó mbōnyune mankem mánan bāghó be menyin ebhen óká menkem bechi chak”.

⁵ Mánáná nókó békway, ngó eket Mandem amem etem amfay. Ebhak fúú.

⁶ Bōangel tándrámot abhen bápókó beghori tándrámot amō báfú ndū ekeré Mandem eyō. Bábhák ne nden pépép amuet, ne *nkuet ene pú ambeápak. ⁷ Enyin émot ene echi nepém ndū ebhen menwi échye bōángel bhō tándrámot bekwōp ebhen pú tándrámot. Bejwi ne bebēnti Mandem ane achi nepém mpoknkem. ⁸ Mōngo ajwi amem ekeré Mandem eyō. Afú ndū keném ne betan Mandem. Yě mmu kebhōn mbi bechwe amem ekeré Mandem. Beghori tándrámot

ebhen bōángel tándrámot bakeme amō bébhōn nyaka befuet kpik.

16

Jōn aghó bekwōbhé bebēnti Mandem

¹ Ngók ye eyōn etanatan ené efú ndū ekeré Mandem ndū éghati bōángel tándrámot be, “Dók ká to bebēnti Mandem ebhen bechi amem bekwōbhé bebēnti ebhi tándrámot ndū mmik nkem.” ² Angel ane mbi arak apikiri eyi ekwōbhé bebēnti Mandem amik. Nkúbhé mpok yō befuet ebhen ménem tontó bété amuet bo abhen baka nyaka be mamfye bō erin ene nnya mbámbu amuet ne bāchyé mandem nsé yi kenókó.

³ Angel ane ajwi bapay apikiri eyi ekwōp amem manyu. Manyu ayibhiri arōp mbō manon amen ngú, ne yēntiki enyin ene echi nepém amem manyu égú.

⁴ Angel ane ájwí bārát apikiri eyi ekwōbhé bebēnti amem manyén agho ne bōmanyén ne ndū bebhak ebhen manyier ányay are. Manyier mankem arōp chi manon. ⁵ Ngók ndū ángel ane ábhōjō betan amfay manyén arēm ntá Mandem be, “Wō óchí Nyáná. Wō óchí néne ne ochí nyaka! Ochí chak ndū ntemsí ane óchyè. ⁶ Bo bákū manon bo Mandem ne amen baremé kepinti Mandem arōn amik. Eti yō ke óchyé bhō manon mányu. Eyo ékway ne bhō”. ⁷ Ngók ye eyōn ene efú ndū éfémé akap Mandem eyō éndeme nōkō be, “Acha, Mandem Betan Menkem, óchyè bho ntémsi enyu ene echi sayri ne chak”.

⁸ Angel ane ájwí manwi apikiri eyi ekwōp ndū mmok. Bāchyé mmok betan besōn bō mbō ngó. ⁹ Mmok ásōn bō mbō ngó, Yě nō bō ketíknsēm ndū bebá bhap. Bó keka bechye Mandem kenókó eti keném eki. Bāre rem chi ebábu eti Mandem mmu ábhōjō betan amfay beghori ebhō.

¹⁰ Angel ane ájwí batay apikiri eyi ekwōp ndū enókó kefō ene nnya mbámbu. Ejuri ékwén amuet bo abhen yi achi Mfō wap. Bō bábho mena bari yap ndū beyá esōjōri ene bō bachi are, ¹¹ ke bō ketíknsēm ndū bebépti menyin ebhen bō bákū. Mándeme nōkō chi ebábu eti Mandem mmu achi amfay mbōnyune befuet ebhap ne bebe békū nyaka bō bachi ndū beyá esōjōri.

12 Angel ane ajwí batandat apikiri eyí ekwɔp amem nyén negho enen bábhñi be Yufretis. Nnyén newó nenkem bé bafɔ abhen báfú atú ane mmok áfù mambɔn mbi bekinji. 13 Ngó befónó bebúbɛbɛ berat. Bébhak mbɔ mánsán. Emot efu anyũ nnya mbúbɛbɛ, echak éfú anyũ nnya mbémbé ne enéfú anyũ ndemekerinti nsé. 14 Befónó ebhɔ chi befónó bebúbɛbɛ. Békù menyinji maknkay ne bérók ntá bafɔ mmik mankem ndu bekɛ bɔ manchem nebhuet amot be mánu ne Mandem Betan Menkem ndũ nywɔp enen yi átàn chɔn bo.

15 Yesu Acha árèm be, “Ghó ká, métwò mbɔ ngép. Chɔn éndi encha ntá mmũ ane achi pé ne ákèm nden eyi sayri be áké kɔ ebhowɔ, ntíanwɔp ankem yi besí bho.”

16 Befónó bebúbɛbɛ bhɔ békɛ bafɔ mánhem ndũ nebhuet wu nɔ bábhñi ndũ eyɔn bo Israel be Amágedɔn.

17 Angel ane ajwí tándramot apikiri eyí ekwɔp ndũ mbúép. Eyɔn etanatan éfú ndũ ekeré Mandem nebhuet ane yi achi ndũ enókó kefɔ eyi be, “Ndak ámay!”

18 Mmyamyan are kɔt. Nefan are sáy, nebu néndemti nɔkɔ. Ne erémé nenyikisimik nékwén. Te Mandem ághókó bɔ, enyũ nenyikisimik enɔ nébhíkí re fakari. Enɔ nétán necha. 19 Erem etɔk ékóre ndũ bebhak berat. Betɔk begho ne betɔk mmik bechak békwén. Mandem ake ghákantik erem etɔk Bábilon ndũ bekɛ yɔ enyu mmém bebenti bhi. 20 Betɔk ebhen bechi nenti nnyén ménémsi. Njie enkem nkwo enemsi.

21 Amaná nebu áfú amfay ánkwentí nɔkɔ amik. Achíkiti enyu ené yéntiki nemot nébhak mbɔ bókilo besa bepay nsem byo ndũ menwɔp ebhi. Are kwenti bɔ amuet kpát babho berem ebúbɛbɛ éti Mandem éti esɔnri eyɔ.

17

Jñn aghɔ ngɔré-nekɔ amot ne nnya mbúbɛbɛ

1 Angel amot ndũ abhen tándramot abhen bakeme bekwɔp tándramot atwó arem ntá ya be, “Twó, chɔn ntɔn wɔ ntémsí ane Mandem áchye chɔn nta nném ngɔré-nekɔ, nɔ chi, erem etɔk ene echi kekwo ne beyá manyén agho. 2 Bafɔ mmik bákɛ epúsí ne

yi, ne bɔ mmik mányú mmém ami kpát bákwen, bákɛ epúsí ne yi.” 3 Angel Mandem wu apɔkɔ me ndũ Efónó arɔk amem baso. Aré, ngó ngɔré amot chɔkɔ amfay nnya mbúbɛbɛ ane ápe chuuu. Nnya mbúbɛbɛ yɔ abhón bati tándramot ne babhan byo. Manyén ane básinji abhak amuet nnya yɔ ne ábhák manyén ane árèm ebúbɛbɛ éti Mandem.

4 Ngɔré wu asɔbheri mmuet ne nden ene echi chuu, enyũ nden ene bafɔ báfye, ne menyin pú, ne menyin nkáp, ne menyin befye emi ebhen bágghókó ne bɔbatay beyá nkáp abhen bábhñi be pé. 5 Mánan nyaka basin nnyén ndũ nefó eni. Bɔ kerinji ntí nnyén enɔ. Nnyén éneré nébhak be, “Nném etɔk Bábilon chi nno baghɔré-nekɔ ne bepɔ menyin ndũ mmik nkem.” 6 Ngó bé ngɔré wu anán anyũ nyaka manon bo Mandem abhen baway éti bakoŋo Yesu ne nti nemot. Manon bo Mandem akém yi mbɔ mmém.

Mpok ngó ngɔré wu mbak maknkay. 7 Ke ángel arem ntá ya be, “Ndaká yí ɔchí maknkay tontó? Chɔn ngati wɔ enyɔn ene echi bhésé bhésé éti ngɔré ne ne nnya mbúbɛbɛ ane bati tándramot ane apɔkɔ yi ne babhan byo. 8 Nnya mbémbé ane óghó achi nyaka nepém, ke néne apet apú, ne abhɔn befu ndũ nepi enen nebhiki bhɔn ngwenti, be andɔk ndũ nebhuet ane babhɔn baway yɔ, ndak amay. Bo abhen babhiki sin manyén ayap te nebhomik, bágghɔ chɔn yɔ mámbak maknkay bé achi nyaka ke néne apet apú ne chɔn ampɛtnsem ndũ nepém. 9 Eyɔ éyàn ye be yéntiki mmũ ámbón kebon. Bati tándramot ate ndũ njie eggho tándramot ene ngɔré wu áchókó are. Njie eyɔ éte nkwo ndũ bafɔ tándramot. 10 Bafɔ batay bágú. Amot achi nepém. Amot achi mfɔ néne. Mbák chí ane ajwí tándramot abhíkí twɔ. Anán ántwó ábhák Mfɔ ndũ mómbinji mpok. 11 Mbák chí nnya ane achi nyaka nepém ke apet apú, yó achi mfɔ ane ajwí mánen. Achí nyaka amot ndũ abhen tándramot. Chɔn mángwáy yɔ ndak amay.

12 “Babhaná nya yɔ byo ane ɔghɔ áte ndũ bafɔ byo abhen bábhiki re chye bhɔ betan bekem kefɔ. Ke chɔn mánychye bhɔ ne nnya mbúbɛbɛ betan mbɔ bafɔ ndũ nenókó nywɔp nemot. 13 Bafɔ bhɔ mankem bati

byo báká eyōñ émōt bechye betañ ebhap ne kefō ekap ntá yi. ¹⁴ Chōñ bó ne nnya mbumbū mánte nenu ne Mónkwōmén ne yi ansōt awónem amfay yap mbōnyune yi ke achi Acha Mfō ne Mfō bafō. Bakōño bhi chí bo abhen Mandem ábhíñí, ayap, ne bákōño yi ne nti nemōt.” ¹⁵ Angel arem ntá ya be, “Manyén ane óghó ngōré-nekō are chókó áte ndū ngémtáy bho, ne manérékerē bho ankem, ne bō beyōñótak menkem. ¹⁶ Chōñ nnya mbumbū ne babhan ayi byo ane ate ndū bafō byo mámpap ngōré-nekō. Chōñ mánsōt yěntiki enyīñ ene yi ábhónó, mankū yi andōp ebho ewō. Chōñ mányie nyamwūét eyi ne mánsōñ yi ne ngó. ¹⁷ Chōñ bafō byo bhō mánkū nō mbōnyune Mandem ákū bó mámbón nkaysi amōt ndu bekū ene yi áyāñ bō mánkū. Chōñ mánkū ye berō betañ ebhen bō babhōñō mbō bafō amō nnya mbumbū kpatē menyīñ ebhen Mandem atī be mémfákárí mémfakari. ¹⁸ Ngōré ane óghó chí nném etak ene mfō ywi ábhónó betañ amfāy bafō betókó mmik menkem.”

18

Mandem atemsi etak Babilon

¹ Ngó ángel achak ndū áfú amfay ásēp amik. Abhónō beyā betañ ne bediéré ebhi bere ghō ndū mmik nkem. ² Arem ne eyōñ etañatan be,

“Erem etak Babilon ékwēn buúp!
 Erōp chí bechōkō befónó bebábēbū.
 Erōp chí bechōkō bebéptí befónó ne bepō
 kenēn ekēn bo babhíkí kōñ.

³ Babilon akwēn mbōnyune ákū bō betak menkem mányú mmém epúsí yi. Bafō mmik bákū nyaka nkwo epúsí ne yi. Bakōsíe mankem fá amik bákwen bō bakáp eti epúsí yi.”

⁴ Ngók ye eyōñ echak ene éfú amfay érēm be, “Bōbha, fú ká, mándō etak Babilon keka mámfye mmuet ndū bebú bo abhen bachi are. Fú ká, be ntemsi Mandem ane átwō ntá yi ake bhak ne bhe. ⁵ Fú ká mbōnyune bebú bhap beghaka te amfay, ne Mandem ábhíkí ghōkōntik bhó. ⁶ Kemé ká ntá bō etak Babilon yěntiki ebéptí enyīñ ene bō bákū ntá bo bachak. Kemé ká ntá yap ndōñ epay yěntiki enyīñ ene bō bákū bō bachak. Chye ká bhō mmém amen bátāñá ndōñ epay ndū

nkóp ane bó báfyé mmém batāñbatāñ amem báchyé bhe. ⁷ Kū ka bo Babilon mámbón esōñōri ne nedī kebho.

Nkúbhé mbō enyū bō bábhōñ nyaka mañák, mpok bápā be bachi manem bho ne, mánkū nōkō baraká bebú. Báchí mbō ngōré ane árēm ne mmuet yi be, ‘Nchí mfō ngōré. Mpu kénkwésé!
 Mbíkí bhōñ mmu ane ákway begu mēndi yi wáwák!’

⁸ “Tēndu Babilon ápānyu enyu eyō, chōñ bebéptí menyīñ ebhen bétwō ntá yi méntwō menkem ndū nywōp nemōt. Menyīñ ebhō chí eghōrī neme, ne nsay ne basémé newú. Chōñ Mandem mmu ábhónó betañ menkem antāñ yi. Chōñ mánsōñ yi ne ngó.

⁹ “Chōñ bafō mmik abhen mányíe epō nepém, mánkū nōkō barak épusi ne yi mándi, mámfye nekwasé eni mpok bāghō mōngo ane áfū anko nōkō amfāy ndū yi ásōñō. ¹⁰ Chōñ erem esōñōri ene yi achi aré énkū bó mámbón becháy be ékway befakari ne bhō enyu eyō, mánte nekō nesie, mándeme nōkō ne eyōñ etañatan be, ‘Erem etak Babilon, éber ntá ye écha!
 Ndū mandú mpok Mandem atémsí wō ndak ye ámay!’

¹¹ Chōñ bakōsíe fá amik mandi Babilon tontó mbōnyune yě mmu apēt apú ane ákū menyīñ ésyē bhap. ¹² Bo etak eyō bákū nyaka batu pú, ne ane silbha, ne batū menyīñ besōbheri mmuet ebhen békōt ŋwanwāñwan, ne menyīñ ŋwanwan béchák. Bákū nyaka beyā nden chu ene nkáp menyū ne menyū ene babhīñi be silk nkwo. Bákū nyaka menok beyā nkáp ne ebhen bébhónó erítí eriep nkwo. Bákū nyaka nkwo menyīñ ebhen baghoko ne babhaná nsok, ne ebhen bāghókó ne bróns, ne ebhen esé ne ebhen bāghókó ne enyū ntay enen bábhīñi be mábil. ¹³ Bōbhō bákū nyaka bawēt amen erítí eriep mbō amen bábhīñi be sínamōn, ne insens ne mii ne frankinsens. Bákū nyaka beyé ebhen bébhónó erítí eriep ne békū nenyíe nemfuet anyu. Bō bákū nyaka mmém ne bawēt ne fláwa nchwi, ne enyu nchwi ane bábhīñi be wit. Bákū nyaka nkwo mpōñ ne bāghōñōmén ne mpōñōndik ne békárik ebhen mpōñōndik éyā. Bōbhō bákū nyaka bakwāñwan nkwo mbō basem.

14 Chōn bakōsie mándem ntá bōbhō be, ‘Berítí menyīn ebhen ókōn nyaka berōn menkem. Menyīn menkem ebhen békū nyaka wō óndí besí bho béchōnō ne keném eke kenkem keném. Jpú pere kway begħō bhō wáwák. 15 Chōn becháy ménkém bakōsie abhen bákwné nyaka bō bakáp ndu bátí menyīn ebhap ntá bo Bábilon. Chōn becháy ménkem bō ēti erem esōjōri ene bō Bábilon bachi aré, mánte nekō nesie mándi, ne basémé anti mandeme nākō be, 16 Bō etōk Bábilon, éber ntá ye ka echa! Bákū nyaka batu pú ne ane silbha ne batū menyīn besōbheri mmuet ebhen békōt ηwanwānwan ne menyīn mwanwan bechak. Bákū nyaka beyā nden chu ene eya nkáp ne echak menyū ne menyū. 17 Ndū mōneñokó nywōp amōt keném eken kenkem kērōn.’

“Bōbati baya bachwi ne bōbati bakū betik amem áchwī, ne bakū betik amem áchwī ne bakōsie abhen bachi amem áchwī báté nekō nesie. 18 Ne mpok ane bāghó mōngo ane áfū ndū ngó ane ásōn etōk Bábilon chōn mánde rem ne eyōn etanatan be, ‘Tē mmik abhó, yē etōk ebhíkire ghaka mbō nném etōk ene.’ 19 Chōn mandi kebħō mánto nākō mfok antí betōn kebħō eken kechi bhō anti. Chōn mandi nākō be, ‘Erem etōk, ebep ntá ye echa. Etōk ene ke éká bōbhēn babhōnō bakáp. Ndū mōneñokó nywōp amōt, érōn enkem!

20 “ ‘Mfay, bōn mañák. Bō Mandem ne bōnto ne baremé kepīnti, bōn ká mañák mbōnyune Mandem achōntí Bábilon ēti bebēpti menyīn ebhen yi áká bhe.’ ”

21 Angel ane ábhōnō beyā betan asōt ye ereme ntay enen nechi mbō ntay bekōk menyīn amese amem manyu, arem be, “Enyu ené ke básōt chōn erem etōk Bábilon mándep amik ne betan, bō kepere kway begħō yō. 22 Ne yē mmu apú pere ghók chōn eyōnō nekīn ne beyōnō bakwáy bakway, ne beyōnō babhan, ne beyōnō mmba are. Ndū etōk egho eyō yē mmā eka apēt apu. Ndaká nchwi bekōk ámay ne batay békók nchwi apu pere chye eyōn. 23 Yē erōnō épú pere ghōō amem etōk eyō. Mañák amen ábhāk mpok mmu abhay ngōré apú pere bhák aré. Chōn émfakari enyu eyō ne Bábilon mbōnyune bakōsié bhi abhen báchá báchák mankem bátwō nta bō mmik mankem ne

bapu. 24 Mandem atémsí bo etōk Bábilon mbōnyune bó ke bawáy baremé kepīnti ne bo Mandem bachak mankem. Manōn bō mmik mankem abhen bō baway achí bō anti.”

19

1 Angel ánānā nókó enyīn ene yi árēm, ngók ewat mbō ene ngemtay-bō amfay ndū bábik be, “Haleluya! Yí ke ápémé bhese. Kenókó ne betan bechi amó Mandem. 2 Achí mmu tetep ne áchyē ntémsí enyu ene echi sayri ne chak. Anānā achye ntémsi ntá nném ngōré-nekō ane áchōnti mmik nkem ne baraká kebħare yi. Akémé kémbé bō betok abhi abhen ngōré wu áká baway.” 3 Ngemtay bōbhō bāpet babho bebik mándeme nākō be, “Haleluya! Mōngo ane áfū Bábilon ákō amfay mpoknkem.”

4 Bōbatí bhō esā nsem manwi ne menyīn menwi ebhen béchí nepém bákwné besí Mandem mmu achi chōkō ndū enākó kefō eyi mánchye nākō yi kenókó be, “Amen. Haleluya.”

Jōn aghō epā nebhay Mōnkwōmen

5 Ngók ye eyōn ene éfū ndū enākó kefō érēm be, “Bē bōbetok Mandem mankem ne be bho báchyē yí kenókó, maném bho ne ndéndeme bho, bití ká Mandem aywese.”

6 Ngók yé ewat ene ngemtáy bho ene echi mbō ewaré tutunyén ne mbō nefan ane ásáy. Bōbhō báre bik be, “Haleluya! Mandem Acha Betan Menkem aywese achi Mfō bō mankem. 7 Sēñák, sēñák tontó, sēnchye yi kenókó mbōnyune mpok nebhay Mōnkwōmen akway, ne ngōré ywi anān atóntí mmuet. 8 Mandem achyé ngōré mbi befye nkú mwanmwan ane ábhíkí bhōn bakwap.” Nden eyō éte ndū menyīn ebhen béchi chak ebhen bo Mandem bákā.

9 Angel wu arem ye ntá ya be, “Sín enyīn ene amik. Eri echa ntá bo abhen mánáká bhō ndū epā nebhay Mōnkwōmen.” Arem nkwo be, “Beyōn ebhen bechi tetep. Béfu ntá Mandem.”

10 Nkwén bekak ebhi ndū bechye yi kenókó, ke aghati me be, “Jké kē nō wáwák! Me nkwo nchí chi nkubetik mbō wō. Nchí chí ntí mmu ane nte kpirí ndū menyīn ebhen Yesu áká bo bárñi. Mandem ké óbhōnō béchyé kenókó.” Menyīn ebhen

Yesu áká bo barinji ke béchye baremé kepinti Mandem betan beghati bho Eyoñ Mandem.

Jón aghó mmũ ane ákò mpwõndík ane pèpèp

¹¹ Ngó ye be mfay anéné. Ngó mpwõndík ane pèpèp are. Mmũ ane ákò yo aka nnyén be Mbueere baryep ne Ane Teter. Achyè bo ntemsi enyu ene echi chak. Ne enyu eyo ke yi ánù ne bõmpap abhi. ¹² Amík ayi ághò mbò nerí-ngo. Beyä ntä-kefò echi yi anti. Básin nnyén yi amuet enén yè mmu abhíkí rinji, ébhíkí fuet chi yimbõñ. ¹³ Ewet ene yi afyé ebhak ene bábáy amem manon ne nnyén enen bo bábhinji yi nébhák be Eyoñ Mandem. ¹⁴ Bakwó batemé nenu abhen mfay báre koño yi. Bábhak amfay mpwõndík pèpèp ne nden pèpèp amuet ené ébhíkí bhõñ bakwap. ¹⁵ Akparenja ane ácháp are fú yi anyu. Akparenja wũ ke yi ásot anu ne bõ yèntiki etók ansot awónem. Chõñ yi ankém kefò amfay yap ne mónókó kefò ane baghoko ne esé awó. Chõñ anjati bhó amík mbò báyát kepemé grep amem neyaré grep ndu betan be Mandem Betan Menkem abenti tontó. ¹⁶ Básin nnyén ndũ nkú yi ne ndũ ebhók anákak eyi ene neffi. Nébhák be, “Mfò bafò ne Acha Mfò.”

¹⁷ Ngó ye ángel tẽ amem mmok: Anak kenem kenkem ekén kéré amfay ne eyon etanatan be, “Twó ká manchem manyié epã egho ene Mandem ánáká. ¹⁸ Twó ká mãnyie nyamwuet bafò ne nyamwuet bõbati ne ane maném bho ne nyamwuet batemé nenu ne nyamwuet mpwõndík ne bo abhen bákò nyaka yo. Twó ká mãnyie nyamwuet bõ mankem ené bo abhen bapu basem, ne ené bo abhen bachi basem, ené ndéndeme bho ne ené maném bho.” ¹⁹ Ngó yé nnya mbúmbu ne bafõ mmik ne bakwó batemé nenu bhap ndu báchem nebhuet amot be manu ne mmu ane ákò mpwõndík ne batemé nenu bhi. ²⁰ Bákém nnya mbúmbu yo ne ndemekepinti nsé mmu ákà nyaka menyinjí maknkay besí nnya mbúmbu. Enyu yõ kẽ yi árwo bho, báká be mámfyé bhõ erin ené nnya mbúmbu amuet ne báchyé ntí ako yi kenókó. Bakem nõkò nnya mbúmbu ne ndemekepinti nsé bágúep bhõ,

amík anti fúú, amem nepingo ane ádu ne sólfò. ²¹ Akparenja ane áfú anyũ mmu ane achi ndũ mpwõndík ane pèpèp awáy bafõ bhõ ne bakwó batemé nenu bhap. Ne kenem ekò kenkem kényié berené bawú, kejwi.

20

Enyij ene ebhõñ befakari ndũ mamié nka amot (1000)

¹ Awu áfúéré nõkó, ngó ángel ndũ áfú amfay ásèp amík. Akém efiní nepi enen nebhiki bhõñ ngwenti. ² Akém nnyó ane te nyaka, yo ne achi mfò befõñó bebúbebu ne bábhinji be Satan agwót ne ngem. Abhak enyu yo ndũ mamié nka amot. ³ Agúep yi amem nepi enen nebhiki bhõñ ngwenti. Achók nyũ nepi, aghaõa, be Satan áké bhõñ mbi befu are andok ambi berwo bõ mmik mankem. Ebhak be Satan abhõñ bebhak amem nepi kpate mamié nka amot amfuet ke mandõ yi ndu mambinji mpok.

⁴ Ngó ye menókó kefò. Báchyé bo abhen bachokò are betan ndu bebhak bafõ. Ngó nkwo befõñó bo abhen bawáy nyaka mbonyune bágati bo tetep ane Yesu áká bo mandinji, ne eti Eyoñ Mandem. Bõ bábhíkí chye nyaka yè nnya mbúmbu yè mandem nsé yi kenókó. Ne bõ keka mámfye erinjí nnya mbembe yè ndũ bafó yap ne yè ndũ amõ yap. Bápètnsem ndũ nepém bábhak bafõ ne Kristo ndũ mamié nká amot. ⁵ Bõ báchák mankem abhen bágú kepetnsem ndũ nepém mpok eyo. Mamié nká amot abhõñ nyaka befuet kpik. Neperensem ndũ nepém enen bo Mandem nébhak ye neperensem ndũ nepém enen mbi. ⁶ Chõñ éndi encha ntá bo abhen Mandem akú mánjambí mampetnsem ndũ nepém. Báchí nyáná ne newú enen nejwi apay nepú kway betok bhõ. Chõñ bõ mámbak bachiákap Mandem ne Kristo. Chõñ bõ mámbak bafõ ne Kristo ndu mamié nka amot.

Jón aghó enyũ ndaká Satan amay

⁷ Mamié nka amot yo áfúéré nõkó, mándõ Satan amfu ndũ kenõñ ekem bafye yi aré. ⁸ Yi amfú aré andok berwo bõ betok menkem. Bábhinji betokó mmik ebhõ be Góg ne Mágog. Satan anchem ye bõ betok ebhen mankem ndũ nebhuet amot be mandok nenu ne Mandem. Bõ betok ebhõ báya mbõ ãsiép ene

echi angokò manyu. ⁹ Bòbhò bárók mban enkem bákáp etók ene bo Mandem bachi are, nò chi, etók ene Mandem akòjò. Ke ngó áfú amfay ndù nebu ásòj bò kurukotok. ¹⁰ Básót mfo befójo bebú mmu árwò nyaka bo mámése amem nepingo ane ádu ne ekém sólfo. Mámése yi ndù nebhæet ane mámése nnya mbámbe ne baremé kepinti nsé. Aré, bábhak ndù bebè ngó ane ásòj bhò befi ne ngósí.

Jñn aghó manyé ane ngwenti

¹¹ Awu áfúéré nókó, ngó erem enókó kefo ene pépép ne mmu ane achi are chókó. Mfáy ne mmik mánemsi besí bhi. Bákepere kway beghò mfay ne mmik. ¹² Ngó ye bawú, maném bho ne ndéndemé bho. Bábhak tè besí enókó kefo. Mánéne bekáti. Mánéne ekáti echak nkwo, nò chi ekáti nepém. Bátán bo abhen manan bagu nyaka békòjo menyij ebhen yéntiki mmù wap ákè, mbo enyu basinji amem bekáti. ¹³ Bo abhen bábu nyaka amem manyu barok nkwo be mántan bò. Báfú ndù newú ne etókó bawú, bátán bò mankem bekojo menyij ebhen bò bákú. ¹⁴ Mámése ye Newú ne Etókó Bawú amem nepingo. Aré ké newú enen nejwi apay nechi. ¹⁵ Yè agha ane nnyén eni nepu amem ekáti nepém, básót yi báguép amem nepingo.

21

Jñn aghó mmik nkò ne mfáy nkò

¹ Ngó ye mfáy nkò ne mmik nkò. Mfáy ane mbi ne mmik ane mbi mánánj mánemsi nyaka. Manyu nkwo kepere bhák. ² Ngó Yerúsalem nkò, etók Mandem, ndu éfú amfay ntá yi étwò amik. Bághóko yò érí mbo ngosón ane basòbheri, achakò anoj nòkò mmu ane ábhónj bebhay yi. ³ Ngók eyòj etanatan. Éfú ndù enókó kefo endeme nòkò be, “Ghó ká, bechókó Mandem bechi nenti bòbhi. Chòj yi ambak ne bhó, ne bó mámbak bòbhi. Ne chòj mboj Mandem ambak ne bhò. ⁴ Chòj antese bó babhese mankem amík, newú kepere bhák. Nedí kebho ne bawú bédi kepere bhák, ne bo kepere ghok bebe mbonyune menyij besí béròj.”

⁵ Mmu ane achi chakò ndù enókó kefo arem be, “Ghó ká, mékù menyij menkem

mémbak beko.” Are m nkwo ntá ya be, “Sij beyòj ebhen amik mbonyune béchí tetep ne chí menyij ebhen mmu ábhónj ménoko.” ⁶ Aghati me be, “Ndak ámay! Mmè ké nchí Alfa ne Omega, Mmè ké nchí kù yéntiki enyij émbónj nebhònet ne ngwenti. Ntá mmu ane manyier ákwak, mëchye manyier ndéndem. Manyier mò ányay ndù mbokó manyier amen áchyè nepém. ⁷ Chòj nkè enyu ene ntá mmu ane ánú asót awónem. Chòj mbak Mandem aywi, yi ambak mówa. ⁸ Ke mbák chí yéntiki mmu ane ábhíki bhónj netanjanti, ne yéntiki mmu ane átiknsem ntá Yesu, ne mmu epúsí, ne yéntiki ngwayti bho, ne mmù epusi, ne yéntiki múnjò, ne bò babú, ne mmu ane áchyè kenókó ntá mandem achak, ne basénsi mankem. Bò mankem abhen bákù menyij ebhen, chòj ntémsí yap ambak amem nepingo ane ádu ne sólfo. Ntémsí yò, chi newú enen nejwi apay.”

Jñn aghó Yerúsalem nkò

⁹ Angel amòt ndù abhen tándramòt abhen bakeme bekwòp ebhen bejwi ne beghori ebhen ngwenti tándramòt atwò aghati me be, “Twò ntón wò ngoré ane Mónkwòmen ábhay.” ¹⁰ Angel apòkò me ndù Efónj akó amfay eremé njie ngo. Atón me Yerúsalem, etók Mandem, ndu éfú amfay ntá yi ésèp amik. ¹¹ Etók ére ere ghòò énkòt nòkò mbo ntay enen néghò enen bábhij be Jaspá, ne éjanari nòkò mbo glas. Bedieré bhò bebhak bedieré Mandem. ¹² Etók ébhónj ereme nok ane akabhe yò. Nkók wu asap amfay. Ábhónj manyùbhá byó ne apay. Yéntiki nyù-ebhá ábhónj ángel ane ábhàbheri wu. Básij manyén manéket Israel byo ne apay enyu ené yéntiki nyùbhá ábhónj eni nnyén. ¹³ Manyùbhá abhak arat. Arát ábhak ebhè ene mmok áfu, arat ebhè mmok ànem. Arát abhak ebhè mfay, arát anefu ábhak ebhè nten. ¹⁴ Nebhúéré mmik ane nkók áte amfay abhónj batay byo ne apay. Básij byo ne apay ndù batay yò. Manyén yò abhak ané bònto Mónkwòmen byo ne apay.

¹⁵ Angel ane àrem ne me akém enok beyenti menyij awò. Enok eyò ebhak ene pú. Ayenti etók ne enok eyò. Ayenti nkwo manyùbha ne nkók. ¹⁶ Besabhé

ετόκ νε βεχικί ετόκ βεβhak nejye. Angel ayenti ετόκ νε μόνok eywi. Besabhé mfyá bebhak nejye νε besabhé ετόκ νε βεχικί ετόκ, nō chi bōkilometa nka epay νε hōndret ενwi (2,400). ¹⁷ Angel ayenti nkók nkwó. Abhak bōmeta besa berat nsem batandat. Ayenti mbō enyū bakwānwan báyenti menyīn. ¹⁸ Báté nkok νε batay nānān ane bábhinī be jáspa. Mbōn ετόκ ebhak chi νε pú, énanari nōkō mbō glas. ¹⁹ Básót menyū batay nānān byo νε apay bāghóko nebhāérémik be andi amík. Enyū ntay nemōt nébhák Jáspa, enen nejwi apay nébhák sáfaya, enen nejwi arat nébhák agate, νε enen nejwi anwi nébhák émeral. ²⁰ Enyū ntay enen nejwi atay nébhák óniks, enen néjwí atandat nébhak kanélian. Enén néjwí tándramōt nébhák krísolayt, enen nejwi ánen nébhak béril. Enén néjwí nénenamōt nébhák tópas, enen nejwi byo nébhak krisópras. Enén néjwí byo νε nemōt nébhák jásint, enen nejwi byo νε apay nébhak ámetis. ²¹ Bāghókó manyūbha byo νε apay νε batay beyá nkáp ane bábhinī be pél. Yēntiki nyūbha abhak ntay pél nemōt. Nkōngō abhak pú pú, anānari nōkō mbō ékírísú.

²² Nke ghó ekerákap Mandem amem ετόκ mbōnyune ekerákap Mandem ene mánikmuet are chi Mandem Acha Betan Menkem νε Mónkwōmen. ²³ Ntí apu bebhōn mmok νε ntañ aré mbōnyune bediéré Mandem béghō aré νε Mónkwōmen achi eyí erōnō. ²⁴ Chōn bō mmik mankem mánkō ndū bediéré ετόκ eyō. Chōn bafō mmik mánchwe amem νε kenókó ekap. ²⁵ Chōn manyūbha ambak fúú mpoknkem. Bēti bēpú bhak are. ²⁶ Chōn bō mándok are νε berítí menyīn νε keném eken betókó mmik. ²⁷ Ke yē ébéptí enyīn épú chwe are. Bo abhen bákū barak abáaba νε basēnse bāpu chwe aré. Bo abhen bāchwe are chi bo abhen básīnī manyén ayap amem ekāti nepém ene Mónkwōmen.

22

¹ Angel atōn ye nnyén negho enén manyiebhé nepém. Nére nanari mbō amañá nebu. Néfú ndū enókó kefō Mandem νε

Mónkwōmen. ² Nére fuét néntí nkōngō ετόκ. Enok nepém ébhak angōkōnyén ndū bebbe bēpáy. Ebhōn menyū kepeménok byo νε kepay, νε ényū kepepe yēntiki ntañ ndū mmíé. Beyé bhi chi babhé amen ábū bō betok menkem. ³ Yē enyīn ye mmu ane Mandem árémé be eyak embak νε yi apu kway bechwe ndū ετόκ egho eyō. Enókó kefō Mandem νε Mónkwōmen ke ebhak chōn aré. ⁴ Chōn mángō besí Mandem νε chōn nnyén eni nembak ndū bafō ayap. ⁵ Bēti bēpú pere bhak chōn are. Nti apu bebhōn erōnō νε mmok mbōnyune bediéré Mandem béghō aré. Ne chōn bōbetok Mandem mámbak bafō mpoknkem.

Yesu arem be, “Métwò”

⁶ Angel wu aghati ye me be, “Menyīn ebhen bechi tetep νε chí menyīn ebhen mmu ábhōnō menoko. Mandem Acha mmu áchyè Efōnō yi ntá baremé kepñti ke átó ángel bé ántōn bōbetok abhi menyīn ebhen bebhōnō bēfákári mandú mpok.”

⁷ Yesu árēm be, “Ghók ká, métwò mandú mpok! Eri echa ntá mmu ane ábhūre menyīn menkem ebhen bechi amem ekāti ene. Yó érēm éti menyīn ebhen bebhōnō befakari.”

⁸ Mme Jōn, ke ngókó menyīn ebhen νε ngó bhó νε amík. Mpok ane ngókó νε ngó bho, nkwén bekak ángel ane átōn me bho ndu béchyē yi kenókó. ⁹ Ke yí aghati me be, “Kéchyē me kenókó wáwák! Nchí chí mōbetok mbō wō νε bōmaye abhen bachi baremé kepñti, νε mbō bo abhen bábhūre menyīn ebhen básīnī amem ekāti ene. Chí kenókó chi ntá Mandem.”

¹⁰ Angel wu aghati me enyīn be, “Kése ekāti nénép eyō νε ébháné be menyīn ebhen ósīnī amem mémbák bhésé bhésé.” ¹¹ Bakū bebá mándok ambi bekū bebú ebhap, bepō bho mándok ambi bēbhak bepō bho. Bo abhen bachi chak besí Mandem mándok ambi bekū menyīn ebhen bechi chak νε bo abhen bachi nyáná mándok ambi bebhak nyáná. ¹² Yesu arem ye be, “Ghók ká, métwò mandú mpok! Nchí twó νε akap be nkáp yēntiki mmu békōnō betik ebhén yi áká.

* **22:13** “Nebhōnet” νε “Ngwenti” chí enyīn émot mbō “Alfa νε Omega”.

13 “Με κε nchí Alfa νε Ωmega! Με κε nchí Ambi νε Ansem. Με κε nchí ndũ Nebhōnet νε Ngwenti yěntiki enyijh.” *

14 Ɛri echa ntá bo abhen básó nden éyap be mánkwáy bébhōh betāh befaet ndũ manyũbha ane etok eyo máncwhe amem manyíe kepem ekén énokó nepém. 15 Mbák chí bo abhen bachi mbō mmú, νε bō babú, νε bō epúsí, νε bawǎy bho, νε bo abhen bákōho bōmandem nsé, νε bo abhen bekōho nsé νε básense, bó mankem bábhak chi nefi.

16 Yesu arem be, “Mme Yesu nto ángel wa ntá yeka beka bōnkwō bha be ángátí bhe menyijh ebhen. Nchí nkanánok νε ebhárémō Mfō Debhít, nchí nembě ηαηαη enen neyinywōp.”

17 Ɛfóhó Mandem νε Ngōré ane Mónkwōmen bárem ntá Yesu be, “Twó!” Bě bo bāghòk enyijh ene, Dem ka nkwó bé, “Twó!”

Bě bo manyiep ákwàk be, twó ká. Twó ká mānyú manyiebhé nepém.

Βεγῶή ngwenti

18 Mme Jñn, nchí semti yěntiki mmu ane ághòk beγōh ebhen bechi amem ekáti ene ebhen bérēm ěti menyijh ebhen bébhōhó befakari. Mbák mmu ámáká enyijh ndũ ebhen bechi amem ekáti ene, chōh Mandem amaka yi ntemsi achak. Chōh antemsi yi νε beghori ebhen ntáká amem ekáti-ne. 19 Ne mbák mmu áféré enyijh ndu ebhen bechi amem ekáti ene ěti menyijh ebhen bebhōh befakari, chōh Mandem amfere aywi ákóré ndũ enokó nepém νε ndũ etokó Mandem.

20 Yesu mmu áká bo mandijh menyijh ebhen árēm be, “Nchí twó mandú mpok!”

Amen. Yesu Acha, twó!

21 Berĩndu Yesu Acha mémbák νε bo Mandem mankem. Amen!